INSTITUT ZA NOVEJŠO ZGODOVINO
K
637 A
342.53(497.1)(063)
019900511
COBISS

SKUPŠTINA FNRJ

PETO REDOVNO ZASEDANJE

SAVEZNOG VEĆA I VEĆA NARODA

(DRUGI SAZIV)

28 marta — 1 aprila 1952

STENOGRAFSKE BELEŠKE

1952
BEOGRAD

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ

PETO REDOVNO ZASEDANJE

SAVEZNOG VEĆA I VEĆA NARODA

(DRUGI SAZIV)

28 marta — 1 aprila 1952

STENOGRAFSKE BELEŠKE

1952
BEOGRAD

.637/A

18 -09- 1990 /511

IZDANJE
PREZIDIJUMA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Štampa Jugoslovenskog štamparskog preduzeća — Beograd

Četrnaesta sednica

(28 marta 1952)

Početak u 12,10 časova.

Pretsedavao Pretsednik Saveznog veća **Vladimir Simić** *(Izborni srez Beograd III, NR Srbija).*

Pretsednik: Otvaram četrnaestu sednicu Saveznog veća Petog redovnog zasedanja Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije (drugog saziva). Zapisnik današnje sednice vodiće sekretar Veća drug Momčilo Marković.

Molim da saslušate ukaz o sazivanju Narodne skupštine *(čita):*

Na osnovu člana 74 Ustava FNRJ Prezidijum Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije donosi

U K A Z

O SAZIVANJU NARODNE SKUPŠTINE FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE U PETO REDOVNO ZASEDANJE

Narodna skupština FNRJ saziva se u Peto redovno zasedanje (drugog saziva) na dan 28 marta 1952 godine u 12 časova.

U. br. 445
17 marta 1952 godine
Beograd

Prezidijum Narodne skupštine
Federativne Narodne Republike Jugoslavije

Sekretar
M. Peruničić, s. r.,

Pretsednik
dr **Ivan Ribar,** s. r.

(Čitanje ukaza narodni poslanici saslušali su stojeći.)

Savezno veće primilo je od Vlade FNRJ sledeće zakonske predloge:

1) Predlog društvenog plana Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1952 godinu;

2) Predlog budžeta Federativne Narodne Republike Jugoslavije (savezni budžet) za 1952 godinu;

3) Predlog zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za osnivanje društvenih fondova;

4) Predlog zakona o upravnim sporovima;

5) Predlog zakona o javnom pravobranioštvu;

6) Predlog zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za donošenje uredaba radi usklađivanja odnosa u privredi sa novim privrednim sistemom;

7) Predlog zakona o proglašenju nestalih lica za umrla i o dokazivanju smrti;

8) Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o uređenju narodnih sudova;

9) Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o vojnim disciplinskim sudovima;

10) Predlog zakona o izmeni člana 11 Zakona o usvojenju;

11) Predlog zakona o opštedržavnom završnom računu za 1950 godinu;

12) Predlog opšteg zakona o narodnim odborima.

Grupa narodnih poslanika predala je na razmatranje Predlog zakona o proglašenju 15 maja za narodni praznik a članovi Zakonodavnog odbora podneli su Predlog zakona o ukidanju Zakona o učenicima u privredi.

Pored toga, Vlada FNRJ podnela je Veću na potvrdu uredbe donesene u vremenu između Drugog vanrednog i Petog redovnog zasedanja Narodne skupštine (drugog saziva) a na osnovu Zakona o ovlašćenju Vlade FNRJ za uvođenje novog platnog sistema i drugih privrednih mera u cilju pripremanja novog planskog i finansiskog sistema.

Od Zakonodavnog odbora Savezno veće je primilo izveštaje o svim maločas navedenim zakonskim predlozima izuzev o Predlogu društvenog plana Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1952 godinu, Predloga budžeta Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1952 godinu i Predloga zakona o opštedržavnom završnom računu za 1950 godinu, jer je o ovim zakonskim predlozima Savezno veće primilo izveštaje od Odbora za privredni plan i finansije.

Pored toga, sapštavam Saveznom veću da je u radu zakonodavnih odbora učestvovao i Odbor za narodnu vlast, na taj način što su članovi ovoga odbora koji su članovi Saveznog veća učestvovali u radu Zakonodavnog odbora Saveznog veća a članovi Odbora za narodnu vlast koji su članovi Veća naroda učestvovali su u radu Zakonodavnog odbora Veća naroda.

Svi ovi zakonski predlozi i izveštaji razdeljeni su narodnim poslanicima i staviće se na dnevni red kad Veće o tome donese odluku.

Na dnevnom redu je utvrđivanje dnevnog reda.

Povodom ove tačke dnevnog reda Pretsedništvo predlaže sledeći dnevni red za rad Saveznog veća Narodne skupštine:

1) pretres Predloga društvenog plana Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1952 godinu;

2) pretres Predloga budžeta Federativne Narodne Republike Jugoslavije (savezni budžet) za 1952 godinu;

3) pretres Predloga zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za osnivanje društvenih fondova;

4) pretres Predloga zakona o upravnim sporovima;

5) pretres Predloga zakona o javnom pravobranioštvu;

6) pretres Predloga zakona o proglašenju 15 maja za narodni praznik;

7) pretres Predloga zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za donošenje uredaba radi usklađivanja odnosa u privredi sa novim privrednim sistemom;

8) pretres Predloga zakona o proglašenju nestalih lica za umrla i o dokazivanju smrti;

9) pretres Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o uređenju narodnih sudova;

10) pretres Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o vojnim disciplinskim sudovima;

11) pretres Predloga zakona o izmeni čl. 11 Zakona o usvojenju;

12) pretres Predloga zakona o ukidanju Zakona o učenicima u privredi;

13) pretres Predloga zakona o opštedržavnom završnom računu za 1950 godinu;

14) pretres Predloga opšteg zakona o narodnim odborima;

15) pretres Predloga odluke Narodne skupštine FNRJ o potvrdi uredaba Vlade FNRJ donesenih u vremenu između Drugog vanrednog i Petog redovnog zasedanja Narodne skupštine FNRJ.

Da li Veće prima ovako predloženi dnevni red? (Prima).

Objavljujem da je dnevni red Saveznog veća za Peto redovno zasedanje usvojen kako ga je maločas Pretsedništvo predložilo.

Pošto se u našoj parlamentarnoj praksi ustanovilo da se pretres predloga budžeta obavlja na zajedničkim sednicama i kako Prezidijum Narodne skupštine FNRJ nije odredio zajedničku sednicu, a po članu 4 Poslovnika za zajedničke sednice pretsednici veća su ovlašćeni da sazovu takvu zajedničku sednicu, to saopštavam Veću da sam se, držeći se prvog stava člana 4 Poslovnika za zajedničke sednice, dogovorio sa Pretsednikom Veća naroda drugom Vidmarom da se sazove zajednička sednica na kojoj će se pretresti, po našoj parlamentarnoj praksi, Predlog budžeta Federativne Narodne Republike Jugoslavije (saveznog budžeta) za 1952 godinu.

Kako po drugom stavu člana 4 Poslovnika za zajedničke sednice, zajednička sednica koja je zakazana mora imati i dnevni red o kojem će odlučiti oba veća, to zbog unutrašnje i logične veze koja postoji

između predloga budžeta i Predloga društvenog plana Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1952 godinu, i Predloga zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za osnivanje društvenih fondova, predlažem Veću da se na dnevni red zajedničke sednice stave sva ova tri zakonska predloga.

Pored toga, u dogovoru sa Pretsednikom Veća naroda, predlažem da Veće prihvati da se pored ova tri zakonska predloga za pretres i diskusiju na zajedničkoj sednici stave još i Predlog zakona o upravnim sporovima i Predlog zakona o javnom pravobranioštvu iz razloga što će narodni poslanici oba veća moći da čuju interesantnu diskusiju i povodom ova dva izvanredno važna zakonska predloga. Naravno da bi se glasanje o ovim zakonskim predlozima obavilo na posebnim sednicama veća.

Da li je Veće saglasno da se održi zajednička sednica sa ovako predloženim dnevnim redom? (Prima se).

Objavljujem da je dnevni red zajedničke sednice, koja će se za koji čas zakazati, utvrđen i da su na dnevni red stavljeni:

1) pretres Predloga društvenog plana Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1952 godinu;

2) pretres Predloga budžeta Federativne Narodne Republike Jugoslavije (saveznog budžeta) za 1952 godinu;

3) pretres Predloga zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za osnivanje društvenih fondova;

4) pretres Predloga zakona o upravnim sporovima, i

5) pretres Predloga zakona o javnom pravobranioštvu.

Saopštavajući ovo, zakazujem zajedničku sednicu, opet u saglasnosti sa Pretsednikom Veća naroda, za danas u 17 časova.

Ova sednica Saveznog veća je zaključena.

(Sednica je zaključena u 12,25 časova).

Тринаеста седница

(28 марта 1952)

Почетак у 12,15 часова.

Претседавао Претседник Већа народа **Јосип Видмар** *(НР Словенија)*.

Претседник: Отварам тринаесту седницу Петог редовног заседања Већа народа Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије (другог сазива). Записник данашње седнице водиће секретар Скендер Куленовић.

Изволите саслушати Указ Президијума Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије *(чита)*:

На основу чл. 74 тач. 1 Устава ФНРЈ Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије издаје

УКАЗ

О САЗИВАЊУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ У ПЕТО РЕДОВНО ЗАСЕДАЊЕ

Народна скупштина Федеративне Народне Републике Југославије сазива се у пето редовно заседање (другог сазива) на дан 28 марта 1952 године у 12 часова.

У. бр. 445
17 марта 1952 године
Београд

Президијум Народне скупштине
Федеративне Народне Републике Југославије

Секретар
Миле Перуничић, с. р.

Претседник
др **Иван Рибар**, с. р.

(Читање указа народни посланици су саслушали стојећи.)

Саопштавам Већу народа да је у времену између прошлог и овог заседања умро наш друг народни посланик Јован Поповић, књижевник. Молим другове да минутом ћутања одамо пошту. (Сви посланици устају

и минутом чутања одају последњу пошту преминулом посланику Јовану Поповићу).

Слава му! („Слава му!“)

Изволите саслушати саопштења. Влада Федеративне Народне Републике Југославије поднела је Већу народа, у смислу члана 63 Устава, на решавање:

1) Предлог друштвеног плана Федеративне Народне Републике Југославије за 1952 годину;

2) Предлог буџета Федеративне Народне Републике Југославије (савезни буџет) за 1952 годину;

3) Предлог закона о овлашћењу Влади ФНРЈ за оснивање друштвених фондова;

4) Предлог закона о управним споровима;

5) Предлог закона о јавном правобраниоштву;

6) Предлог закона о овлашћењу Влади ФНРЈ за доношење уредаба ради усклађивања односа у привреди са новим привредним системом;

7) Предлог закона о проглашењу несталих лица за умрла и о доказивању смрти;

8) Предлог закона о изменама и допунама Закона о уређењу народних судова;

9) Предлог закона о изменама и допунама Закона о војним дисциплинским судовима;

10) Предлог закона о измени чл. 11 Закона о усвојењу;

11) Предлог закона о општедржавном завршном рачуну за 1950 годину;

12) Предлог општег закона о народним одборима.

Даље, група посланика Већа народа поднела је Предлог закона о проглашењу 15 маја за народни празник, а чланови Законодавног одбора Предлог закона о укидању Закона о ученицима у привреди.

Предлог друштвеног плана Федеративне Народне Републике Југославије за годину 1952, Предлог буџета Федеративне Народне Републике Југославије (савезни буџет) за годину 1952, Предлог закона о општедржавном завршном рачуну за годину 1950, претресао је Одбор за привредни план и финансије а све остале законске предлоге претресао је Законодавни одбор.

Влада Федеративне Народне Републике Југославије поднела је Народној скупштини на потврду уредбе донесене у времену између Другог ванредног и Петог редовног заседања Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије на основу Закона о овлашћењу Владе Федеративне Народне Републике Југославије за увођење новог платног система и других привредних мера у циљу припремања новог планског

и финансиског система. Ови законски предлози и уредбе ставиће се на дневни ред када Веће о томе одлучи.

Прелазимо на дневни ред: утврђивање дневног реда.

Предлажем Већу за дневни ред следеће:

1) претрес Предлога друштвеног плана Федеративне Народне Републике Југославије за годину 1952;

2) претрес Предлога буџета Федеративне Народне Републике Југославије (савезни буџет) за годину 1952;

3) претрес Предлога закона о овлашћењу Влади ФНРЈ за оснивање друштвених фондова;

4) претрес Предлога закона о управним споровима;

5) претрес Предлога закона о јавном правобранилаштву;

6) претрес Предлога закона о проглашењу 15 маја за народни празник;

7) претрес Предлога закона о овлашћењу Влади ФНРЈ за доношење уредаба ради усклађивања односа у привреди са новим привредним системом;

8) претрес Предлога закона о проглашењу несталих лица за умрла и о доказивању смрти;

9) претрес Предлога закона о изменама и допунама Закона о уређењу народних судова;

10) претрес Предлога закона о изменама и допунама Закона о војним дисциплинским судовима;

11) претрес Предлога закона о измени чл. 11 Закона о усвојењу;

12) претрес Предлога закона о укидању Закона о ученицима у привреди;

13) претрес Предлога закона о општедржавном завршном рачуну за годину 1950;

14) претрес Предлога општег закона о народним одборима, и

15) претрес Предлога одлуке Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије о потврди уредаба Владе ФНРЈ донесених у времену између Другог ванредног и Петог редовног заседања Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије (другог сазива).

Прима ли Веће народа овај дневни ред? (Прима).

Објављујем да је дневни ред усвојен.

У договору са Претседником Савезног већа предлажем Већу да се данас у 17 часова одржи заједничка седница. За ту седницу предлажем овај дневни ред:

1) претрес Предлога друштвеног плана Федеративне Народне Републике Југославије за годину 1952;

2) претрес Предлога буџета Федеративне Народне Републике Југославије (савезни буџет) за 1952 годину;

3) претрес Предлога закона о овлашћењу Влади ФНРЈ за оснивање друштвених фондова;

4) претрес Предлога закона о управним споровима;

5) претрес Предлога закона о јавном правобраниоштву.

Да ли Веће прима предлог дневног реда за заједничку седницу данас после подне? (Прима).

Објављујем да ће се ових пет законских предлога претресати на заједничкој седници која ће се одржати данас у 17 часова. Тиме ову седницу закључујем а идућа ће се заказати писменим путем.

(Седница је закључена у 12,25 часова).

ZAJEDNIČKA SEDNICA SAVEZNOG VEĆA I VEĆA NARODA

Četrnaesta sednica

(28 marta 1952)

Početak u 17,07 časova.

Pretsedavao Pretsednik Saveznog veća **Vladimir Simić.**

Prilikom ulaska u dvoranu, članove Savezne vlade na čelu sa Pretsednikom Vlade FNRJ maršalom Jugoslavije Josipom Brozom Titom i članove Pretsedništva Saveznog veća i Veća naroda narodni poslanici pozdravljaju burnim aplauzom.

Pretsedavajući: Otvaram četrnaestu zajedničku sednicu Saveznog veća i Veća naroda Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Zapisnik današnje sednice vodiće sekretar Saveznog veća Momčilo Marković. Ova zajednička sednica određena je na osnovu čl. 4 Poslovnika za zajedničke sednice odlukom pretsednika oba veća. Na dnevnom redu ove sednice nalaze se:

1) pretres Predloga društvenog plana Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1952 godinu;

2) pretres Predloga budžeta Federativne Narodne Republike Jugoslavije (saveznog budžeta) za 1952 godinu;

3) pretres Predloga zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za osnivanje društvenih fondova;

4) pretres Predloga zakona o upravnim sporovima, i

5) pretres Predloga zakona o javnom pravobranioštvu.

Pošto će se na zajedničkoj sednici voditi pretres i diskusija o ovim zakonima, a glasanje obavljati na zasebnim sednicama veća, i pošto su prve tri tačke dnevnog reda međusobno povezane, naime govore o društvenom planu, o državnom budžetu i o društvenim fondovima, predlažem da se diskusija i pretres prve tri tačke vodi zajednički, s tim da svaki govornik može da diskutuje o sva tri predloga zajednički ili o bilo kome od ova tri predloga.

Pošto bude završen ovaj pretres, preći će se na pretres i diskusiju četvrte i pete tačke dnevnog reda.

Pristupamo pretresu prve tri tačke dnevnog reda: Predloga zakona o društvenom planu Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1952 godinu, Predloga saveznog budžeta za 1952 godinu i Predloga zakona o ovlašćenju Vladi Federativne Narodne Republike Jugoslavije za osnivanje društvenih fondova.

Po prva dva zakonska predloga izvestioci su iz odbora za privredni plan i finansije, a po trećem iz zakonodavnih odbora oba veća.

Molim izvestioca Odbora za privredni plan i finansije Veća naroda, narodnog poslanika Radivoja Davidovića da upozna zajedničku sednicu sa odborskim izveštajem.

Izvestilac Odbora za privredni plan i finansije Veća naroda Radivoj Davidović *(AP Vojvodina, NR Srbija)* čita izveštaj Odbora za privredni plan i finansije Veća naroda o Predlogu društvenog plana Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1952 godinu. (Videti prilog na kraju knjige).

Pretsedavajući: Molim izvestioca Odbora za privredni plan i finansije Saveznog veća narodnog poslanika Paška Romca da upozna Narodnu skupštinu sa odborskim izveštajem.

Izvestilac Odbora za privredni plan i finansije Saveznog veća Paško Romac *(Izborni srez grad Sombor, AP Vojvodina — NR Srbija)* čita izveštaj Odbora za privredni plan i finansije Saveznog veća o Predlogu budžeta Federativne Narodne Republike Jugoslavije (saveznom budžetu) za 1952 godinu. (Videti prilog na kraju knjige).

Pretsedavajući: Izvestilac Odbora za privredni plan i finansije Saveznog veća o Predlogu društvenog plana je drug Dušan Čalić. Pozivam druga Čalića da upozna Skupštinu sa izveštajem Odbora.

Izvestilac Odbora za privredni plan i finansije Saveznog veća Dušan Čalić *(Izborni srez Pakrac, NR Hrvatska)* čita izveštaj Odbora za privredni plan i finansije Saveznog veća o Predlogu društvenog plana Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1952 godinu. (Videt prilog na kraju knjige). *(Moša Pijade:* Ako su izveštaji identični, predlažem da se ne čita taj središnji deo, tj. deo u kome se govori o izmenama i dopunama izvršenim u tekstovima predloga.)

Pretsedavajući: Da li se Skupština slaže s predlogom da se ne čita središnji deo izveštaja? (Slaže se).

Molim izvestioca da nastavi imajući u vidu ovu odluku plenuma. (Izvestilac nastavlja čitanje izveštaja).

Molim izvestioca Odbora za privredni plan i finansije Veća naroda o Predlogu budžeta Federativne Narodne Republike Jugoslavije (sa-

veznom budžetu) za 1952 godinu druga Nisima Albaharija da upozna Skupštinu sa izveštajem Odbora.

Izvestilac Odbora za privredni plan i finansije Veća naroda Nisim Albahari *(NR Bosna i Hercegovina):* Drugovi narodni poslanici, moj izveštaj je identičan sa izveštajem Saveznog veća i mislim da uopšte ne bi bilo potrebno, ukoliko se to prima, da ga čitam. (Prima se).

Pretsedavajući: Izvestilac Zakonodavnog odbora Veća naroda o Predlogu zakona o društvenim fondovima je narodni poslanik Tode Nošpal. Molim izvestioca da upozna Skupštinu sa izveštajem Odbora.

Izvestilac Zakonodavnog odbora Veća naroda Tode Nošpal *(NR Makedonija)* čita izveštaj Zakonodavnog odbora Veća naroda o Predlogu zakona o ovlašćenju Vladi Federativne Narodne Republike Jugoslavije za osnivanje društvenih fondova. (Videti prilog na kraju knjige).

Pretsedavajući: Najzad, izvestilac Zakonodavnog odbora Saveznog veća po istom zakonskom predlogu je narodni poslanik dr Edhem Čamo. Molim izvestioca da upozna Skupštinu sa izveštajem Odbora.

Izvestilac Zakonodavnog odbora Savezog veća dr Edhem Čamo *(Izborni srez Gradačac, NR Bosna i Hercegovina)* čita izveštaj Zakonodavnog odbora Saveznog veća o Predlogu zakona o ovlašćenju Vladi Federativne Narodne Republike Jugoslavije za osnivanje društvenih fondova. (Videti prilog na kraju knjige).

Pretsedavajući: Saslušali smo odborske izveštaje. Otvaram pretres prve tri tačke dnevnog reda: o Predlogu društvenog plana Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1952, Predlogu budžeta Federativne Narodne Republike Jugoslavije (saveznom budžetu) za 1952 i o Predlogu zakona o ovlašćenju Vladi Federativne Narodne Republike Jugoslavije za osnivanje društvenih fondova. Ko želi da uzme reč u ovoj diskusiji, molim da se javlja na način kako je predviđeno poslovnikom. *(Boris Kidrič:* Molim za reč).

Ima reč Pretsednik Privrednog saveta drug Boris Kidrič. (Aplauz).

Pretsednik Privrednog saveta Boris Kidrič *(Izborni srez grad Ljubljana I, NR Slovenija):* Drugovi narodni poslanici, konačni Predlog društvenog plana Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1952 godinu koji podnosi Vlada FNRJ Narodnoj skupštini, zasniva se na istoj ekonomskoj politici kao i prvobitni predlog.

Ovu politiku Vlada FNRJ je u nekoliko mahova detaljno obrazlagala. Ona ju je posebno obrazložila u ovoj Skupštini prilikom podnošenja prvog predloga društvenog plana. Diskusija koju su sproveli radnički saveti, sindikalne i zadružne organizacije kao i narodne skupštine narodnih republika u prvom predlogu, pokazala je da radni narod ove zemlje osnovnu ekonomsku politiku kojom se rukovodi Vladin predlog — u celini prihvata.

Prema svemu, u ovoj se raspravi ne moram više baviti objašnjavanjem i argumentisanjem ekonomsko-političkih temelja predloženog društvenog plana. Potrebno je, međutim, detaljnije istaći i objasniti pojedinačno razlike između prvobitnog i konačnog predloga. One su, naime, rezultat diskusije o prvom predlogu društvenog plana, a Narodna skupština je po zakonu dužna da konačno rešava o primedbama koje su iskrsle u toku diskusije.

U poljoprivredi je nacionalni dohodak u konačnom projektu povećan za 30 milijardi 253 miliona dinara. Ovo povećanje ne obuhvata povećanje poljoprivredne proizvodnje u njezinom naturalnom obimu. Predračun naturalnog obima poljoprivredne proizvodnje za 1952 godinu ostaje potpuno isti kao u prvobitnom predlogu. Novčano povećanje nacionalnog dohotka u oblasti poljoprivrede proizlazi iz izvesnih promena u politici cena. U prvobitnom predlogu računalo se da će se cene poljoprivrednih proizvoda još snižavati i da će prosečno pasti na faktor II u poređenju s predratnim cenama. Ako bi ove cene stvarno pale na faktor II, one bi bile za nekih 12—15% niže nego što su sada, tj. u periodu decembar prošle godine — mart ove godine. Međutim, na temelju primedaba zadružnih organizacija i naknadnih detaljnih proračuna došli smo do zaključka da dalje snižavanje cena poljoprivrednih proizvoda ne bi bilo više na mestu, pošto će, s obzirom na ovogodišnju još vrlo napregnutu kapitalnu izgradnju, planovi proizvodnje industriske potrošne robe ostati relativno niski, a prema tome, njezine cene visoke. Koliko god je prošle godine naša borba protiv špekulativnih cena poljoprivrednih proizvoda bila pravedna, i bez obzira na to što ćemo je nastaviti i u ovoj godini gde god bi se pojavila špekulacija, — smatramo da sadašnji opšti nivo cena poljoprivrednih proizvoda ne treba više snižavati, jer današnji nivo uglavnom odgovara, u datim uslovima naše ekonomike, pravednoj raspodeli potrošnog fonda između sela i grada. Sem toga, protiv daljeg snižavanja cena poljoprivrednih proizvoda treba se odlučiti i zato što u ovoj godini računamo na povećani izvoz naše poljoprivrede. Zadružnim organizacijama data je u novom privrednom sistemu puna stimulacija za takav izvoz i opravdano je očekivanje da će njihov izvoz zauzeti veće razmere, kako u korist naše opšte devizne politike, tako i u korist zadružnih fondova.

Iznos 30 milijardi 253 miliona, u kome se iz spomenutih razloga povećava nacionalni dohodak u poljoprivredi, pretstavlja, dakle, nominalno povećanje u novčanom izrazu koje ne menja naturalni obim predviđene poljoprivredne proizvodnje. Međutim, u raspodeli nacionalnog dohotka ono obezbeđuje sadašnji odnos između sela i grada, što možemo smatrati najpravednijim, uzimajući u obzir sve okolnosti.

Mogu, dakle, istaći da smo u pogledu promena društvenog plana u odnosu na poljoprivredu uzeli u celini u obzir sve opravdane primedbe

zadružnih organizacija, pa zato molim Narodnu skupštinu da ih i ona usvoji.

U oblasti industrije i rudarstva nacionalni dohodak se u celini smanjuje za 6 milijardi i 392 miliona dinara. Na prvi pogled moglo bi se iz toga zaključiti da diskusija u radničkim savetima nije donela pozitivnih rezultata i da je pokazala manje mogućnosti ostvarenja nego što ih predvida prvobitni predlog društvenog plana. Međutim, stvarno stanje je upravo obrnuto. U poređenju s prvobitnim predlogom, radnički saveti u oblasti industrije i rudarstva povećavaju nacionalni dohodak za 21 milijardu i 400 miliona dinara, i to u crnoj metalurgiji za 1 milijardu i 600 miliona, u metalnoj industriji za 2 milijarde i 500 miliona, u tekstilnoj industriji za 5 milijardi i 600 miliona, u prehranbenoj za 6 milijardi i 700 miliona, u industriji duvana za 4 milijarde i u ostalim granama za 1 milijardu. Podvlačim da ovo povećanje nacionalnog dohotka uglavnom nije nominalno povećanje, kao što je to slučaj u poljoprivredi, nego je to stvarno povećanje koje najvećim delom proizlazi iz predviđenog smanjenja troškova proizvodnje.

Ova 21 milijarda rečito svedoči o visokoj svesti koju su naši radnički saveti pokazali već u toku prve diskusije o društvenom planu. Ubeđen sam, drugovi narodni poslanici, da naša Narodna skupština može da oda najveće priznanje našoj herojskoj radničkoj klasi koja sa toliko svesti i snalažljivosti podnosi terete privrednih teškoća i toliko doprinosi našoj socijalističkoj izgradnji, našoj srećnijoj budućnosti.

Odakle onda 6 milijardi i 392 miliona smanjenja u oblasti industrije i rudarstva? Ono ima dva uzroka. Prvi uzrok je u tome što smo već za vreme diskusija o društvenom planu snizili cene čitavom nizu industriskih proizvoda. Ova sniženja iznose u pogledu proizvoda nafte i naftinih derivata 11 milijardi dinara. Napominjem da dobar deo sniženja ide u korist poljoprivrede, pre svega zadružne. Ove godine, naime, već smo počeli da u većim razmerama uvozimo traktore, a i domaća proizvodnja traktora se konsoliduje, pa, prema tome, sniženje cena proizvoda nafte i naftinih derivata, između ostalog, ima i tu svrhu da našim zadružnim organizacijama traktore, kao moderna sredstva poljoprivredne proizvodnje, učini pristupačnim i rentabilnim. Lekovima, proizvodima od polivinila i pojedinim proizvodima industrje kože i obuće snizili smo cene za 2 milijarde dinara, što je otišlo u neposrednu korist široke potrošnje. Zbog popravljanja međusobnih ekonomskih odnosa u reprodukciji naše bazične industrije, snizili smo, na predloge radničkih saveta i državnog aparata u industriji, cene valjanim proizvodima obojene metalurgije za 4 milijarde.

U svemu dosadašnje sniženje cena industriskih proizvoda iznosi, dakle, 17 milijardi dinara. To je prvi uzrok za smanjenje nacionalnog dohotka u oblasti industrije i rudarstva. Mislim da su motivi za takvo sniženje sami po sebi dovoljno rečiti i zato predlažem da to sniženje Narodna skupština u celini odobri.

Drugi uzrok za smanjenje nacionalnog dohotka u oblasti industrije i rudarstva jeste nominalno smanjenje nacionalnog dohotka u oblasti vojne industrije za 10 milijardi i 800 miliona prema prvobitnom predlogu. Podvlačim reč »nominalno«, pošto naturalni obim proizvodnje vojne industrije ostaje isti, odnosno čak se i povećava. Prelazeći na sistem stopa akumulacije i fondova u čitavoj našoj privredi, te stope zavodimo, naravno, i u vojnoj industriji. Međutim, određivanje stopa za jedan deo vojne industrije nije tako jednostavna stvar kao što je ona prosta kad se radi o civilnoj industriji. U civilnoj industriji stope ustvari određuje život. Ako je društvena potreba za proizvodima neke grane visoka a obim proizvodnje malen, onda stopa raste. Međusobni odnosi stopa odgovaraju, dakle, kako međusobnim odnosima u produktivnosti rada, tako i međusobnim odnosima pojedinačnih potreba društva. U onom delu vojne industrije gde se proizvode iste ili slične stvari kao i u civilnoj industriji, pitanje stopa je, dakle, relativno lako pitanje. Na te pogone se prosto primenjuju iskustvom ili računom utvrđene stope civilne industrije. Mnogo je teži problem u onom delu vojne industrije u kome se radi o specifično vojnim proizvodima koji su upotrebljivi samo u vojne svrhe.

Naravno, za samo funkcionisanje međusobnih odnosa vojne industrije i budžeta narodne odbrane svejedno je kakve se stope odrede. Ako se odrede više stope onda su proizvodi vojne industrije skupji i budžet narodne odbrane raste, u obrnutom slučaju budžet narodne odbrane pada. Međutim, ovakvim samovoljnim povećavanjem ili smanjivanjem nominalnog iznosa budžeta narodne odbrane izgubili bi ispred očiju objektivne proporcije stvarnog učešća narodne odbrane u raspodeli nacionalnog dohotka. Prema tome, ako hoćemo da dobijemo pravu sliku o tome koliko narodna odbrana stvarno opterećuje narodni dohodak, moramo obezbediti pravilne, tj. realne i celovitom kompleksu naše privrede odgovarajuće stope akumulacije i fondova u vojnoj industriji.

Detaljnija analiza prvobitnog predloga pokazala je da je realnije, tj. da najbolje odgovara stvarnom odnosno naturalnom rasporedu nacionalnog dohotka, ako računamo u vojnoj industriji za 10 milijardi i 800 miliona manje nominalnog nacionalnog dohotka. Ujedno time se smanjuje i budžet narodne odbrane od ranijih 210 milijardi na sadašnjih 200 milijardi, ili od ranijeg učešća u raspodeli nacionalnog dohotka sa 22,7% na sadašnje učešće sa 22%.

Prema tome, oblast industrije i rudarstva je iz gore izloženih uzroka povećala nacionalni dohodak za 21 milijardu i 400 miliona dinara, a izgubila 27 milijardi i 800 miliona dinara. Sasvim utanačena razlika iznosi 6 milijardi 392 miliona, kao što smo već istakli.

Što se tiče šumarstva, prvobitni predlog je predvideo da ono ostvari 25 milijardi i 286 miliona dinara nacionalnog dohotka. Konačni predlog

predlaže 20 milijardi i 190 miliona dinara. Negativna razlika iznosi, dakle, 5 milijardi 96 miliona dinara. Ova negativna razlika nastala je tako što smo prihvatili predloge narodnih republika, sindikalnih organizacija i radničkih saveta u pogledu povećanja amortizacije i materijalnih troškova šumarstva. Predlozi su stvarno opravdani. Prvobitni predlog društvenog plana pretpostavljao je da amortizacija u šumarstvu bude ista kao što je bila utrošena 1951 godine. Međutim, u 1951 godini, za održavanje puteva bila su predviđena sredstva iz investicija, dok se za ovu godinu, ekonomski potpuno opravdano, ta sredstva u investicijama ne predviđaju, nego se prenose na amortizaciju. Pored toga, pokazalo se da je potreban veći iznos u svrhu održavanja i zamene transportnih sredstava u šumarstvu.

U pogledu građevinarstva bilo je u prvom predlogu predviđeno da ono ostvari 41 milijardu i 598 miliona dinara nacionalnog dohotka, dok drugi predlog predviđa 44 milijarde i 717 miliona. Prinos građevinarstva se, dakle, povećao za 3 milijarde i 119 miliona. Ova razlika ne znači da se time povećao obim naturalne proizvodnje građevinarstva. U toku raščišćavanja raznih planskih postavki utvrdilo se, naime, da je bilo u prvom predlogu obuhvaćeno samo čisto građevinarstvo, dok sadašnji predlog obuhvata i građevinarstvo koje se pojavljuje kao sporedna delatnost u ostalim privrednim oblastima.

Što se tiče saobraćaja, prvi predlog društvenog plana predviđao je da će se u saobraćaju ostvariti 74 milijarde i 732 miliona dohotka. Drugi predlog predviđa 57 milijardi i 856 miliona. Ova razlika proizlazi jednim delom otuda što smo u međuvremenu snizili saobraćajne tarife kako bismo sprečili za udaljenija mesta previsoke cene industriskih i poljoprivrednih proizvoda, a drugim delom otuda što se pri naknadnom prečišćavanju onog dela društvenog plana koji se odnosi na železnički saobraćaj, pokazalo da je akumulacija ustvari manja a amortizacija mnogo veća. Samim tim došlo je do gore iskazane razlike.

U trgovini pozitivna razlika iznosi 2 milijarde i 226 miliona. Nacionalni dohodak ostvaren u trgovini penje se od 26 milijardi i 800 miliona prvobitnog predloga na 29 milijardi i 26 miliona sadašnjeg predloga. Razlika je nastala usled toga što prvi predlog nije obuhvatio sporedne delatnosti u trgovini, kao što su klanice, prerada voća i povrća itd.

U pogledu zanatstva povećao se nacionalni dohodak za 3 milijarde i 216 miliona, naime, od 30 milijardi i 160 miliona u prvobitnom predlogu na 33 milijarde i 376 miliona u sadašnjem predlogu. Ova razlika proizašla je otuda što je u prvom predlogu jedan deo zanatstva računat kao lokalna industrija. Pri ponovnom prečišćavanju stopa akumulacije i fondova trebalo je stvar konačno postaviti na pravo mesto.

Molim Narodnu skupštinu da iz razloga koje sam naveo odobri i promene u pogledu šumarstva, građevinarstva, saobraćaja, trgovine i zanatstva.

Prvobitni predlog društvenog plana predviđao je 382 milijarde i 881 miliona dinara potrošnog fonda svih produktivnih trudbenika u našoj zemlji. Sadašnji predlog predviđa 403 milijarde i 195 miliona dinara. Potrošni fond se, prema tome, penje za 20 milijardi 545 miliona dinara.

Ovo povećanje uglavnom proizlazi iz povećanja potrošnog fonda seljaka. Već sam naglasio da naša politika cena namerava zadržati sadašnji nivo cena poljoprivrednih proizvoda. Kao rezultat izmene nivoa cena u poljoprivrednoj proizvodnji dolazi, dakle, i izmena potrošnog fonda trudbenika u poljoprivredi u poređenju sa prvobitnim predlogom.

Po drugim privrednim oblastima razlike u pogledu platnog fonda između prvog i konačnog predloga su mnogo manje.

U oblasti industrije i rudarstva fond plata je iznosio u prvom predlogu 52 milijarde i 151 milion. Sada se penje na 52 milijarde i 535 miliona dinara, tj. za 384 miliona. Detaljnija razrada u državnom aparatu kao i diskusija u radničkim savetima pokazala je, naime, da treba za jamske radnike računati viši fond plata nego što je on bio predviđen u prvom predlogu.

U šumarstvu je prvobitno bio predviđen fond plata od 9 milijardi i 69 miliona dinara. Konačni predlog predviđa 8 milijardi i 221 milion, tj. za 848 miliona manje. Prvobitni predlog društvenog plana polazio je od fonda plata iz 1951 godine koji je sadržavao velike rezerve. Kako kontrola sa strane državnog aparata tako i diskusija u sindikalnim organizacijama i radničkim savetima, otkrila je za 848 miliona dinara tih rezervi.

U građevinarstvu se, u upoređenju s prvobitnim predlogom, platni fond povećava za 1 milijardu i 273 miliona dinara, tj. od prvobitnih 20 milijardi i 790 miliona na sadašnje 22 milijarde i 63 miliona. Povećanje fonda plata u građevinarstvu posledica je toga što se ranije u oblasti građevinarstva računalo samo čisto građevinarstvo, kao što sam već istakao, a sada su uračunati u tu privrednu oblast i građevinski radovi iz ostalih privrednih oblasti.

U saobraćaju se fond plata smanjuje za 1 milijardu i 910 miliona, odnosno od prvobitno predviđenih 20 milijardi i 470 miliona na sadašnjih 18 milijardi i 360 miliona. U fondu plata saobraćaja otkrivene su već u toku prošle godine velike rezerve i, prema tome, smanjio se broj radnih mesta, naročito u železničkom saobraćaju.

U oblasti trgovine fond plata je porastao za 1 milijardu i 66 miliona dinara, tj. od ranijih 14 milijardi i 906 miliona na 15 milijardi i 972 miliona. Do povećanja fonda plata u oblasti trgovine došlo je zbog toga što su u konačnom predlogu obuhvaćene razne sporedne delatnosti koje u prvobitnom predlogu nisu bile obuhvaćene.

U pogledu zanatstva prvobitni predlog je predviđao 15 milijardi i 776 miliona dinara potrošnog fonda. Sadašnji predlog predviđa 18 milijardi i 951 miliona ili za 3 milijarde i 175 miliona dinara više. Razlika

u fondu plata u zanatstvu nastala je zbog toga što je jedan deo platnog fonda lokalne industrije prebačen sada u zanatstvo, što je metodološki pravilnije.

Pošto izmene u pogledu potrošnog fonda ne menjaju sadašnji životni standard nego ga, otkrivanjem neopravdanih rezervi odnosno metodološkim ispravkama prvobitnog predloga, još više obezbeđuju, molim Narodnu skupštinu da ih prihvati.

Razlike između prvobitnog i sadašnjeg predloga u pogledu akumulacije i fondova naveśću po pojedinim privrednim oblastima.

Prvobitni predlog predviđa u industriji i rudarstvu 312 milijardi 724 miliona akumulacije i fondova. Sadašnji predlog predviđa 305 milijardi 997 miliona. Razlika iznosi, dakle, 6 milijardi 727 miliona. Pošto sam već naveo razloge za smanjenje nacionalnog dohotka u oblasti industrije i rudarstva, to mogu sada istaći da su isti razlozi delovali u smislu smanjenja akumulacije i fondova.

U poljoprivredi akumulacija se povećala za 12 milijardi i 648 miliona. Ovo povećanje smo već obrazložili povećanjem nacionalnog dohotka u poljoprivredi.

U šumarstvu akumulacija se smanjila za 4 milijarde i 248 miliona. Smanjenje akumulacije je prouzrokovano već obrazloženim povećanjem amortizacije i materijalnih troškova.

U građevinarstvu se akumulacija povećala za 1 milijardu i 846 miliona. Razloge za povećanje akumulacije već sam naveo kod povećanja nacionalnog dohotka u građevinarstvu.

Razlozi koji su delovali u smislu smanjenja nacionalnog dohotka, prouzrokovali su i smanjenje akumulacije u saobraćaju za 14 milijardi i 766 miliona dinara.

Pošto konačni predlog obuhvata i sporedne delatnosti u trgovini, to se akumulacija u trgovini (prema prvobitnom predlogu) povećala za 1 milijardu i 160 miliona dinara.

Pored razloga koje sam naveo u pogledu akumulacije i fondova po pojedinim privrednim oblastima, razlika u akumulaciji između prvobitnog i konačnog predloga proizlazi iz toga što je u prvom predlogu računata razlika u cenama prometa s inostranstvom u visini od 35 milijardi dinara, dok je naknadno detaljnije izračunavanje pokazalo 36 milijardi i 633 mliona.

Na kraju moram istaći da u prvom predlogu prihodi od kamata u iznosu akumulacije i fondova nisu bili posebno iskazani, dok je drugi predlog precizniji i ponaosob iskazuje kamate u iznosu od 12 milijardi i 500 miliona dinara.

U indeksu korišćenja kapaciteta nema tako bitnih izmena koje bi u većem obimu menjale ranije predviđenu celokupnu proizvodnju odnosno njen raspored. Izmene su najviše metodološkog karaktera. Ponegde je do njih došlo na osnovu naknadnog proveravanja kapaciteta pr-

čemu su bile otkrivene ranije nepoznate rezerve. S takvim primerima imamo posla u metalnoj industriji, elektroindustriji, kod pilana, škrobara i pivara. Kod proizvodnje električne energije, kod amorfnih masa a ponegde i u metalnoj i električnoj industriji, železničkom i rečnom saobraćaju, došlo je do izmene indeksa kapaciteta zbog metodoloških izmena definicija kapaciteta i jedinica mere kapaciteta. Indeks korišćenja kapaciteta je povećan tamo gde su u toku diskusije bile snižene cene, a smanjen tamo gde je već sprovedeno ugovaranje pokazalo manju potrebu.

U celokupnoj sumi investicija nema bitnih promena. U prvoj raspodeli nacionalnog dohotka one su iznosile 156 milijardi i 425 miliona, sada iznose 156 milijardi i 421 milion.

Nominalno izgleda kao da se povećao obim investicija državnog sektora. Međutim, on je naturalno ostao potpuno isti, ali su ispravljene ranije računske greške koje su nastale time što je kod montaže i nekih drugih investicionih elemenata, zavisnih od slobodnog tržišta, kalkulisano s faktorom 3 u odnosu na ranije niže cene, dok ustvari treba računati faktor 6.

Zbog smanjenja cena investicionom materijalu koji dolazi u obzir za zadružne i privatne investicije, kalkulisanje tih investicija je za oko 7 milijardi manje nego u prvobitnom predlogu. Međutim, naturalne količine materijala za zadružne i privatne investicije ostaju iste, odnosno njihove se planske rezerve čak povećavaju.

Kao što se vidi, drugovi narodni poslanici, obim i konačni osnovni raspored nacionalnog dohotka ostali su u sadašnjem predlogu Vlade FNRJ u svim bitnim postavkama isti kao što su bili u prvobitnom predlogu, a koji ste vi na prošlom zasedanju Skupštine usvojili kao polazne. Izmene koje vam danas predlažem rezultat su, prvo, svestrane diskusije i, drugo, ispravljanja raznih računskih i metodoloških grešaka koje su bile u prvom predlogu neizbežne, pa mogu čak skromno da kažem, malobrojne, s obzirom na kompleksnost, komplikovanst i zamašnost prelaza iz starog u novi privredni sistem. Stoga vas molim da, s obzirom na sve izloženo, usvojite konačni projekt saveznog društvenog plana za 1952 godinu.

Dozvolite mi da u vezi s tim predlogom progovorim nekoliko reči i o toku same diskusije. Pre svega, želim da istaknem da je diskusija u upravnim odborima i u radničkim savetima preduzeća i na sastancima sindikalnih i zadružnih organizacija i njihovih organa bila vanredno živa i svestrana. Ona se nije ograničavala na opšte fraze. Ujedno sa svesnim prihvaćanjem osnovne ekonomske politike naše zemlje, ona je bila vrlo detaljna i konkretna i iz nje je iskrslo niz predloga s raznim pojedinačnim konkretnim izmenama društvenog plana. Mogu da istaknem da je ogromna većina predloga koji su iskrsli na samom terenu odmah prihvaćena. Po predlozima koji po mišljenju državne privredne

uprave nisu bili na mestu, dolazilo je s predlagačima već u toku diskusije uglavnom do sporazuma.

Uprkos svih tih pozitivnih momenata dosadašnje diskusije, ja ipak ne bih hteo precenjivati preciznost predloženog projekta društvenog plana. U njemu još ima kancelariskih tragova i nesumnjivo je da, uprkos tome što ga danas ovde branim, pretstavlja nešto najbolje što smo mogli dati, da će realni privredni život u pojedinim slučajevima sprovesti svoje korekcije o kojima će morati voditi računa i državni aparat koji reguliše privredu. Moram isto tako podvući da sve do poslednjih dana još nismo bili sposobni da pružimo radničkim savetima jednostavne računske metode i pokazatelje putem kojih se oni mogu na prostiji način orijentisati u opštim brojkama i odredbama društvenog plana. Mislim da smo sada taj posao više-manje uspešno završili i da će diskusija koja će se još mesec dana razvijati o predlozima republičkih društvenih planova, biti još življa i konkretnija i da će ona u republičkim društvenim planovima ispraviti greške koje do izvesne mere nesumnjivo još postoje u predloženom projektu saveznog društvenog plana.

Kao što znate, drugovi narodni poslanici, razvitak naše socijalističke demokratije je u pogledu planiranja stigao tako daleko da su za ogromnu većinu naše privrede odredbe republičkih društvenih planova konačne, ukoliko ne diraju u osnovne balanse saveznog društvenog plana. Verujem da je predloženi konačni projekt saveznog društvenog plana već toliko dobar da primedbe dalje diskusije neće više ugroziti osnovne balanse, pa ga, prema tome, možemo mirno prihvatiti. Pojedine greške koje u njemu eventualno još postoje, ispraviće, međutim, kao što sam već istakao, diskusija o republičkim društvenim planovima koja će se sada, posle završenog pionirskog posla, široko i svestrano razviti.

Sve dosadašnje primedbe republičkih narodnih skupština unesene su u korigovani, konačni projekt saveznog društvenog plana. Prema tome, na osnovu Zakona o planskom upravljanju narodnom privredom, koji ste primili na prošlom zasedanju, ja više ne treba da se osvrćem na te primedbe. Ovakva jednodušnost između primedaba narodnih republika i našeg konačnog predloga bila je postignuta, pre svega, time što su savezni i republički planski organi više nego mesec dana potpuno zajednički radili i ujedno zajednički proveravali sve sugestije koje su dolazile sa terena od sindikalnih i zadružnih organizacija i radničkih saveta preduzeća.

Ipak moram da naglasim jedan negativni momenat dosadašnje diskusije. Dok su radnički saveti preduzeća, kao i svi forumi sindikalnih organizacija bili vrlo aktivni u diskusiji, radnički saveti viših privrednih udruženja sve do poslednjeg vremena bili su neaktivni i nisu uspeli da nam dostave svoje primedbe u zakonom određenom roku. Šta je uzrok

tom negativnom momentu? Osnovni uzrok leži u ostacima birokratizma u industriskim savetima narodnih republika koji nisu blagovremeno sazvali radničke savete viših privrednih udruženja, a i u nedovoljnoj inicijativi u samim radničkim savetima i sindikalnim forumima koji nisu tražili saziv. Ovaj nedostatak treba sada, u toku jednomesečnog produženja diskusije po republičkim društvenim planovima, bezuslovno ispraviti, inače ne možemo govoriti o dovoljnom ostvarivanju principa naše socijalističke demokratije. Zbog toga što zvanične primedbe radničkih saveta viših privrednih udruženja nismo primili blagovremeno, u zakonom određenom roku (većina primedaba stigla je tek kada je predlog društvenog plana bio na diskusiji u odborima ove Skupštine), mi ih nismo ni mogli u dovóljnoj meri uzeti u obzir. Većina primedaba je, doduše, takve prirode da smo ih već prihvatili na osnovu predloga samih radničkih saveta po fabrikama, a neke nove pojedinosti su ostale neproverene i neprodiskutovane. Zato u ime ove Skupštine molim radničke savete viših privrednih udruženja koji su zakasnili sa svojim primedbama, da sve te primedbe stave prilikom diskusije o republičkim društvenim planovima i da obavezno traže njihovo rešavanje.

Dozvolite mi, drugovi narodni poslanici, da pre nego što završim, potsetim još na neke proporcije predloženog projekta društvenog plana o kojima dosada nije bilo govora. U dokumentaciju smo uneli stvaranje i raspodelu nacionalnog dohotka po pojedinim narodnim republikama. U iznosima nacionalnog dohotka po pojedinim narodnim republikama uzete su u obzir sve privredne oblasti i grane bez obzira pod čijim su upravnim rukovodstvom. Uzeta je, dakle, u obzir i vojna industrija na teritoriji dotične republike, kao i železnički saobraćaj itd. U iznosima raspodele nije uzeta u obzir samo ona raspodela koja ide preko saveznog budžeta, tj. nisu uzeti u obzir upravni troškovi saveznog državnog aparata — i nije uzet u obzir budžet narodne odbrane. Kad upoređujemo tako prikazane iznose stvaranja i raspodele nacionalnog dohotka po pojedinim narodnim republikama, očigledno je da naša nacionalna politika koja se u novoj Jugoslaviji sprovodi pod rukovodstvom naše Partije i lično druga Tita, daje i na privrednom području već sada ogromne rezultate. Ustvari, dohodak koja sama nije stvorila, nego ga prima od drugih republika, troši još jedino Crna Gora. Negativna razlika NR Bosne i Hercegovine je samo formalna, pošto ona ove godine u vezi sa završenjem ključnih objekata ima ogromne investicije.

Možemo, dakle, da kažemo da su u odnosu sopstvenog stvaranja i trošenja nacionalnog dohotka na njihovom tlu, sem Crne Gore, sve republike već izišle iz svoje pasivnosti. Ovo je nesumnjivo veliki uspeh i on će biti još vidljiviji posle završetka ključne kapitalne izgradnje. Međutim, već ove godine ovaj uspeh omogućuje nam da, sem za Crnu Goru i Makedoniju, za sve republike izjednačimo osnovne procente opterećenja potrošnog fonda odnosno akumulacije u budžetske svrhe i svrhe društvenih fondova.

Ove godine predviđeno je da stvaraju narodne republike na svojoj teritoriji iz svojih sopstvenih snaga sledeće iznose akumulacije i društvenih fondova na glavu stanovnika, izraženo u dinarima: NR Srbija 22.496, NR Hrvatska 30.916, NR Slovenija 65.091, NR Bosna i Hercegovina 22.976, NR Makedonija 18.062 i NR Crna Gora 9.663. Ove brojke pokazuju da NR Slovenija i NR Hrvatska, naročito NR Slovenija s obzirom na visoki organski sastav fondova i veliku produktivnost rada u industriji, još prilično otstupaju a da se druge republike, naročito Bosna i Hercegovina i Makedonija, već kreću oko proseka. Bitno zaostaje još samo NR Crna Gora.

Dozvolite mi da sada iznesem brojke koje aproksimativno pokazuju koliko će se najmanje povećati u NR Srbiji, NR Bosni i Hercegovini, NR Makedoniji i NR Crnoj Gori akumulacija po glavi stanovnika sa završenjem objekata ključne kapitalne izgradnje: u NR Srbiji će se povećati za 5.100, u NR Bosni i Hercegovini za 12.300, u NR Makedoniji za 7.900 i NR Crnoj Gori za 3.500 dinara. Iz ovoga sledi da će posle završetka ključne kapitalne izgradnje prosečna akumulacija u NR Bosni i Hercegovini prestići sadašnju prosečnu akumulaciju u NR Hrvatskoj, a da će se NR Srbija i NR Makedonija približiti sadašnjoj prosečnoj akumulaciji NR Hrvatske, tj. NR Srbija sa oko 27.600 a NR Makedonija sa oko 26.000. Potpuno je jasno, dakle, da ćemo moći čim završimo ključnu kapitalnu izgradnju, ići brzim tempom ka stvarnom izjednačenju privrednih kapaciteta pojedinih narodnih republika.

Drugovi narodni poslanici, glasajući za ovaj predlog saveznog društvenog plana, vi glasate za to da ove godine završimo građevinski deo i veliki deo montažnih radova naših ključnih objekata, da držimo naše odbranbene snage na onoj visini koju od nas traži međunarodna situacija i naša čvrsta rešenost da u svakom slučaju očuvamo svoju slobodu i nezavisnost od bilo kakve agresije, da sve te napore sprovedemo uz čuvanje sadašnjeg životnog standarda i da po dovršenju ključne kapitalne izgradnje omogućimo i njegov brzi razvoj. (Buran i dugotrajan aplauz).

Pretsedavajući: Reč ima Ministar finansija drug Milentije Popović.

Ministar finansija Milentije Popović *(NR Srbija):* Drugovi i drugarice narodni poslanici, osnovna karakteristika novog budžetskog sistema jeste budžetska samostalnost svih organa državne vlasti, proširenje budžetskih prava narodnih republika i administrativno-teritorijalnih jedinica. Svoje budžete i raspodelu prihoda i rashoda u budžetu, narodne republike i narodni odbori, u smislu propisa Zakona o budžetima koji je ova Skupština nedavno usvojila, donose i vrše samostalno.

Otuda i Predlog saveznog budžeta za 1952 godinu koji je Vlada FNRJ podnela Skupštini na razmatranje i odobrenje ne obuhvata pri-

hode i rashode u opštedržavnom obimu, već samo savezne prihode i rashode saveznih organa i ustanova.

Druga karakteristika Predloga saveznog budžeta za 1952 godinu jeste u tome što ovaj budžet ne obuhvata sredstva za finansiranje investicione izgradnje koja je u ranijim godinama vršena pretežnim delom iz budžetskih sredstava. Ako su radni kolektivi naših privrednih organizacija ispunili sve uslove da im se poveri upravljanje proizvodnjom u skladu sa proporcijama društvenog plana, nužno se nameće potreba da se radni kolektivi privrednih organizacija, na sadašnjem stepenu deetatizacije privrede, uključe u upravu sredstvima koja su namenjena za investicionu izgradnju. Ova mera je politički i ekonomski u skladu sa načinom formiranja društvenog proizvoda i sa načinom njegove raspodele. Iz navedenih razloga Vlada FNRJ je predložila Skupštini da iz dela društvenog doprinosa, koji je Društvenim planom Federativne Narodne Republike Jugoslavije predviđen za finansiranje osnovne investicione izgradnje u 1952 godini, osnuje poseban fond. Ovim fondom upravljali bi pretstavnici radnih kolektiva preduzeća i njihovih privrednih udruženja u saradnji sa odgovarajućim državnim organima.

Treća karakteristika Predloga saveznog budžeta za 1952 godinu jeste u tome što on ne obuhvata rashode za socijalno osiguranje. Po dosadašnjem sistemu finansiranja socijalnog osiguranja, savezni budžet je snosio sve troškove socijalnog osiguranja s jedne strane, a s druge, u korist saveznog budžeta uplaćivao se doprinos za socijalno osiguranje. Službu socijalnog osiguranja vršile su uprave socijalnog osiguranja u sastavu državnog aparata. Međutim, razvitak društvenih odnosa kod nas traži da služba socijalnog osiguranja ne bude više funkcija samo državnih organa. Sredstva za socijalno osiguranje stvaraju radni kolektivi i ona se izdvajaju u cilju obezbeđenja radnika za vreme bolesti, starosti itd. Prema tome, služba socijalnog osiguranja pretstavlja izrazito društvenu funkciju a sredstva (doprinos) za socijalno osiguranje društvena sredstva sa posebnom namenom. Usled toga, principijelno je pravilno da ova sredstva ne ulaze u budžet gde bi se mogla koristiti i za pokriće drugih izdataka državnih organa. Imajući ovo u vidu, a do donošenja zakonskih propisa kojima će ovo pitanje biti regulisano, Vlada FNRJ podnela je predlog da je Skupština ovlasti da za finansiranje službe socijalnog osiguranja može osnovati poseban fond. I ovim fondom upravljali bi radni kolektivi preko svojih pretstavnika a nadzor nad funkcionisanjem službe vršili bi privremeno državni organi dok se ne stvore posebni sreski zavodi na samoupravnoj osnovi i pod kontrolom veća proizvođača sreza.

Četvrtu karakteristiku ovoga predloga pretstavlja izdvajanje pojedinih ustanova iz budžeta i njihovo prevođenje na sistem samostalnog finansiranja. Iz reda budžetskih ustanova, s obzirom na zadatke koje vrše i na način njihovog poslovanja, mogu se izdvojiti izvesne katego-

rije ustanova. U prvom redu ovamo spadaju ustanove koje vrše izvesne javne službe (prosvetne, zdravstvene, socijalne) i svojom delatnošću ostvaruju prihode kojima mogu u većoj ili manjoj meri pokriti svoje rashode (đački domovi, dečje jasle i sl.). Zatim, ustanove koje u izvesnoj meri vrše privredno poslovanje, kao što su: veterinarske ambulante, đačke radionice, rasadnici i sl. Sem toga ima niz ustanova koje ostvaruju značajne prihode u odnosu na svoje rashode i čije pravilno funkcionisanje iziskuje slobodniji režim finansiskog poslovanja od onoga kojemu su podvrgnute ustanove koje se finansiraju neposredno iz budžeta. Imajući ovo u vidu iz saveznog budžeta za 1952 godinu izdvojeno je i prebačeno na sistem autofinansiranja oko 45 ustanova sa ukupnim rashodima od 403,030.000 dinara. Za pokriće viška rashoda nad njihovim prihodima u predlogu budžeta na ime dotacije ovim ustanovama obezbeđeno je 114,024.000 dinara Istovremeno će biti izmenjen i način upravljanja ovakvim ustanovama i biće stavljen pod što veću neposrednu demokratsku kontrolu građana — već prema svome karakteru. Prelazak na ovaj način upravljanja i finansiranja ovih ustanova naročito je značajan za srezove i republike.

U odnosu na budžet za 1951 godinu obim rashoda saveznog budžeta za ovu godinu smanjio se i usled mera koje su u toku protekle godine preduzimane u cilju decentralizacije državne uprave i usled prenošenja pojedinih službi i kompetencija saveznih organa na organe narodnih republika.

Lični rashodi u Predlogu saveznog budžeta za 1952 godinu obuhvataju i novčane naknade za ukinute bonove za prehranu kao i dinarsku protivvrednost bonova za kupovinu industriske robe uz popust od 80%. Ovi izdaci su u toku 1951 godine teretili razne regresne fondove. U odnosu na budžet za 1951 godinu ovo povećava lične rashode za oko 3.250 dinara mesečno po službeniku. Zatim, krediti za isplatu materijalnih rashoda obračunati su u Predlogu budžeta za 1952 godinu po novim ekonomskim cenama, a troškovi u inostranstvu i krediti za otplatu anuiteta po inostranim zajmovima po novom paritetu dinara.

Predlog saveznog budžeta za 1952 godinu usklađen je sa raspodelom nacionalnog dohotka u Predlogu društvenog plana Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1952 godinu.

Po pojedinim vrstama prihodi i rashodi predloženi su i raspoređeni (uzimajući u obzir smanjenje od 2 milijarde dinara u korist društvenih fondova NR Slovenije po odluci Vlade FNRJ) na sledeći način:

Prihod	Predlog za 1952	Odnos prema ukupnim prihodima
1. Prihodi od privrede	200.985,0	77,5
2. Prihodi ustanova i nadleštava	1.317,6	0,5
3. Ostali razni prihodi	415,0	0,2
4. Pomoći i zajmovi za pokriće budžetskog deficita	56.794,0	21,8
Svega	259.511,6	100,0
Rashodi		
1. Dotacije privredi	9.532,4	3,6
2. Prosveta i narodna kultura	1.705,2	0,7
3. Socijalno staranje	12.705,0	4,8
4. Zdravstvena zaštita	999,9	0,4
5. Narodna odbrana	200.000,0	77,0
6. Državna uprava, sudstvo i tužiostvo	4.796,5	1,8
7. Dotacija narodnim republikama i fondu socijalnog osiguranja	8.734,6	3,4
8. Rezervni fond, državne rezerve i obaveze države	21.511,6	8,3
Svega	259.511,6	100,0

Prihodi ustanova na samostalnom finansiranju iznose 286,006.000 dinara ili oko 0,1% od ukupnih prihoda, a ukupni rashodi po njihovim predračunima iznose 403,030.000 dinara ili 0,2 od svih saveznih rashoda.

Od ukupnih prihoda za socijalno staranje u iznosu od 12.362,057.000 dinara za isplatu invalidnina i zdravstvenu zaštitu ratnih vojnih invalida otpada 9.400,000.000 dinara. Dalje, 2,5 milijarde je predviđeno za ispravke invalidskih prinadležnosti ratnih vojnih invalida.

U sedmom delu Predloga saveznog budžeta za 1952 godinu obezbeđena je suma od 7.739,000.000 dinara na ime dotacija fondu socijalnog osiguranja za troškove socijalnog osiguranja službenika i radnika koji se plaćaju iz budžetskih sredstava. Dotiranje fondu je privremena mera i vršiće se do donošenja propisa kojima će biti regulisano plaćanje doprinosa za socijalno osiguranje na fond plata službenika i radnika zaposlenih kod državnih ustanova i organa koji se finansiraju iz budžeta.

Krajnji rezultat prihoda i rashoda daje deficit od 56.794,000.000 dinara koji će biti pokriven povećanjem prihoda usled premašenja korišćenja minimalnih kapaciteta određenih Predlogom društvenog plana Federativne Narodne Republike Jugoslavije, povećanjem kamatne stope, kao i pomoćima i zajmovima iz inostranstva.

Deo nacionalnog dohotka namenjen u Predlogu društvenog plana Federativne Narodne Republike Jugoslavije finansiranju osnovne investicione izgradnje utvrđen je na 135.421 milion dinara.

Raspodela sredstava fonda osnovne investicione izgradnje predviđena je na sledeći način:

1) Savezni plan osnovne investicione izgradnje		13.933,0
2) Planovi osnovne investicione izgradnje narodnih republika, i to:		
NR Srbija	34.643,0	
NR Hrvatska	23.285,0	
NR Slovenija	16.111,0	
NR Bosna i Hercegovina	35.053,0	
NR Makedonija	7.630,0	
NR Crna Gora	4.766,0	121.488,0
Svega:		135.421,0

U fond osnovne investicione izgradnje narodne republike: Srbija, Hrvatska, Slovenija i Bosna i Hercegovina doprinose po 45,3% društvenog doprinosa ostvarenog na području narodne republike. Narodna Republika Makedonija doprinosi 26,9% od ostvarenog društvenog doprinosa. Na ovaj način narodne republike uplatile bi u fond, prema predviđanju, 129.821,0 miliona dinara a ostatak sredstava fonda u iznosu od 5.600 miliona pretstavlja učešće fonda u saveznim prihodima.

Način upravljanja fondom kao i način korišćenja sredstava fonda regulisao bi se propisima, koje bi donela Vlada FNRJ na osnovu ovlašćenja Narodne skupštine.

Fond socijalnog osiguranja i dečjeg dodatka, u osnovnoj raspodeli nacionalnog dohotka u Predlogu društvenog plana Federativne Narodne Republike Jugoslavije, utvrđen je sa 70.000,0 miliona dinara. Od ove sume otpada na:

	Din	%
Stalni dečji dodatak i jednokratni dodatak za opremu novorođenog deteta — —	40.139,0	57,3
Izdatke za penzije i invalidnine rada —	19.290,0	27,6
Novčane naknade za vreme privremene nesposobnosti za rad i otsustva zbog trudnoće i porođaja — — — — — — — — —	5.429,6	7,8
Izdatke za lekove i ortopedska pomagala osiguranika — — — — — — — — — — —	2.400,0	3,4
Troškove banjskog i klimatskog lečenja	922,0	1,3
Putne troškove osiguranika — — —	800,0	1,1
Pogrebnine i ostale rashode socijalnog osiguranja — — — — — — — — — —	493,4	0,7
Upravne, lične i materijalne troškove uprave i administracije fonda — — — —	526,0	0,8
Svega:	70.000,0	100,0

Rashodi fonda pokrivaju se sledećim izvorima prihoda:

	Din.	%
Doprinosom za socijalno osiguranje koji plaćaju državna privredna preduzeća — —	55.452,0	72,2
Doprinosom za socijalno osiguranje koji plaća zadružni i privatni sektor — — — —	6.809,0	9,7
Dotacijom iz saveznog budžeta na ime doprinosa za socijalno osiguranje radnika i službenika koji se plaćaju iz budžeta — —	7.739,0	11,1
Svega:	70.000,0	100,0

Budžete narodnih republika i narodnih odbora, prema propisima Zakona o budžetima, donose samostalno narodne skupštine narodnih republika odnosno narodni odbori. No, radi celine svih budžetskih rashoda u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji za 1952 godinu potrebno je dati bar približnu sliku budžetskih rashoda narodnih republika.

Predlogom društvenog plana Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1952 godinu, u okviru raspodele nacionalnog dohotka, utvrđeni su i budžetski rashodi narodnih republika za nauku i prosvetu, narodno zdravlje, socijalno staranje, državnu upravu i budžetske rezerve, u sledećim iznosima:

	U milionima dinara	% od ukupnih rashoda
NR Srbija	26.518,0	35,4
NR Hrvatska	17.277,0	23,0
NR Slovenija	11.612,0	15,5
NR Bosna i Hercegovina	10.347,0	13,8
NR Makedonija	6.243,0	8,3
NR Crna Gora	3.007,0	4,0
Svega:	75.004,0	100,0

Navedeni iznosi pretstavljaju orijentacione brojke budžetskih rashoda narodnih republika iz osnovne raspodele nacionalnog dohotka, tj. deo akumulacije i fondova određen za pokriće rashoda koji se raspoređuju budžetom.

Međutim, za pokriće budžetskih rashoda dolaze u obzir i prihodi iz preraspodele nacionalnog dohotka, kao što su: takse, porez na nasleđa i poklone, deo poreza na dohodak ostalih zanimanja, prihodi budžetskih ustanova i ostali razni prihodi. Prema procenama, ukupni iznos ovih prihoda, — ne računajući neuplaćene prihode iz prethodne godine i eventualne viškove prihoda koji su prema članu 10 predloga zakona predviđeni za pokriće obaveza iz 1951 godine, — iznosiće do

8 milijardi dinara. Za toliki iznos moći će se povećati napred navedene orijentacione brojke budžeta narodnih republika.

Dozvolite da se ukratko osvrnem na završni račun za 1950 godinu.

Na osnovu odredbe čl. 48 Zakona o budžetima, odnosno u smislu odredbe čl. 37 Osnovnog zakona o budžetu, Vlada FNRJ podnela je Narodnoj skupštini na razmatranje i odobrenje i Predlog zakona o opštedržavnom završnom računu za 1950 godinu.

Konačni rezultati izvršenja opštedržavnog budžeta za 1950 godinu, prema podnetom završnom računu, pokazuju da su prihodi po opštedržavnom budžetu za 1950 godinu ostvareni u iznosu od 178.130,1 miliona dinara ili 102,5% od planiranog iznosa.

Prema izvorima, u opštedržavnom obimu, prihodi su ostvareni na sledeći način:

	U milionima dinara	% od izvršenja prihoda
Prihodi od privrede	129.536,5	99,8
Prihodi od stanovništva	21.632,7	107,5
Prihodi ustanova i nadleštava	4.610,2	120,5
Ostali prihodi	13.706,3	114,2
Višak prihoda iz prethodne godine	8.644,4	106,8
	178.130,1	102,5

Rashodi po opštedržavnom budžetu za 1950 godinu izvršeni su u iznosu od 171.916,3 miliona odnosno 98,3% od planiranih iznosa. Po delovima rashodi su izvršeni u sledećim iznosima:

1 deo — kapitalna izgradnja i ostalo finansiranje privrede — — —	64.956,7	113,5
2 deo — investicije u korist društvenog standarda — — — — — —	10,537,7	52,7
3 deo — prosveta i narodna kultura —	11.416,4	82,9
4 deo — socijalno-zdravstvena zaštita	23.905,9	102,2
5 deo — narodna odbrana — — — —	25.504,3	91,1
6 deo — državna uprava, sudstvo i tužiostvo — — — — — — —	13.960,7	90,2
7 deo — budžetske i državne rezerve i obaveze države — — — —	20.562,4	129,5
Rashodi po dopunskim budžetima — —	1.072,2	95,3
Svega:	171.916,3	98,3

Na teret ušteda budžetskih kredita po budžetu za 1950 godinu, shodno izjavi Ministra finansija, datoj povodom Predloga budžeta za

1951 godinu, na ime pokrića gubitaka u privredi i povećanja obrtnih sredstava isplaćeno je 18.675,8 miliona dinara.

Na finansiranje investicija, za kapitalnu izgradnju i društveni standard u 1950 godini utrošeno je ukupno 61.260,1 miliona dinara. Od toga 49.517,2 miliona iz budžetskih sredstava, a ostatak od 11.742,8 miliona iz vanbudžetskih sredstava (dobiti preduzeća i amortizacije).

Danas o proceni izvršenja budžeta za 1951 godinu možemo reći ovo.

Prema privremenim još nepotpunim podacima o izvršenju opšte-državnog budžeta za 1951 godinu prihodi su ostvareni na sledeći način:

	U milionima dinara	% od plana
Prihodi od privrede	121.324,3	93,0
Prihodi od stanovništva	18,149,7	120,1
Prihodi ustanova i nadleštava	4.226,4	55,3
Ostali prihodi	11.667,6	87,0
Višak prihoda iz ranije godine	3.107,8	51,8
Svega:	158.475,8	91,8

Rashodi po delovima izvršeni su u sledećim iznosima:

	U milionima dinara	% od plana
1 i 2 deo — investicije i ostalo finansiranje privrede — — —	64.037,6	94,0
3 deo — prosveta i narodna kultura	11.793,4	87,2
4 deo — socijalno-zdravstvena zaštita — — — — — — —	29.471,9	112,9
5 deo — narodna odbrana — —	34.448,7	118,4
6 deo — državna uprava, sudstvo i tužiostvo — — — — —	13.388,7	97,6
7 deo — budžetske i državne rezerve i obaveze države —	17.118,6	77,4
Svega:	170.259,0	98,6

Izvršeni rashodi za socijalno-zdravstvenu zaštitu pokazuju prekoračenje prema planiranom za oko 3.400,0 miliona ili za 18,4% više od planiranih usled toga što je u toku godine vršen prelaz na snabdevanje bolnica i domova prehranbenim artiklima na slobodnom tržištu, a sem toga, cena lekovima je od 1 oktobra povećana za oko šest puta. Iz istih razloga je došlo i do prekoračenja planiranih rashoda na narodnu odbranu.

Pored napred iznesenih iznosa izvršenih rashoda na teret budžeta, utrošeno je na dopunsko finansiranje investicija posle puštanja građevinskog materijala u slobodnu prodaju po tržišnim cenama (od maja

do kraja godine) 40.725,5 miliona dinara iz sredstava tržišne dobiti obračunate na građevinski materijal.

Na ime razlike između ranijeg i povećanog stalnog dodatka na decu, kao i na ime novčane naknade za ukinute prehranbene bonove za mesec novembar i decembar isplaćeno je dalje oko 8.500,0 miliona dinara, koji nisu pokazani u napred iznetim sumama izvršenih rashoda.

Manjak u prihodima po opštedržavnom budžetu, koji prema sadašnjim, još nepotpunim podacima iznosi oko 11.783 miliona dinara, kao i napred pomenuti izdaci za isplatu povećanog stalnog dodatka na decu i novčane naknade za ukinute prehranbene bonove, pokriće se viškom sredstava na regresnim računima kod Narodne banke.

Posle izmirenja svih tih obaveza ostaće 7—8 milijardi dinara koji će se uplatiti Narodnoj banci za smanjenje opticaja novca.

U Predlogu društvenog plana Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1952 godinu koji je bio dat na diskusiju, ukupni društveni fondovi, koji su ušli u budžet saveza i republika, smanjeni su za preko 16 milijardi. Ovo je došlo kao rezultat jedne politike da se ide maksimalno na smanjenje budžetskih rashoda i na štednju. Takva politika proizlazi i diktirana je samom raspodelom nacionalnog dohotka. U ovoj godini, radi toga više nego u bilo kojoj ranije, mora se voditi računa i štedeti u svim vrstama budžetskih rashoda. I pored gornjeg smanjenja smatram da izdaci koji su dati na budžet mogu još da se skrate tokom godine štednjom, naročito kod saveznih organa. U tom smislu Vlada FNRJ će preduzeti izvesne mere ograničenja kako bi se postiglo krajnje uzdržavanje od neproduktivnih rashoda. Pri svemu tome, izvesna pitanja koja su tražila povećanje izdataka morala su biti rešena u ovom budžetu. To su ispravke plata državnih službenika u vezi sa novim sistemom nagrađivanja u državnoj upravi, ispravka penzija i invalida. To poboljšanje se pokazalo neophodnim a ukupna suma iznosi oko 4 milijarde dinara.

Na drugoj strani, budžet nije mogao rešiti na zadovoljavajući način izvesne potrebe koje moramo odložiti za kasnije, — kao što su sredstva za komunalne potrebe narodnih odbora, nedovoljno održavanje stanbenih zgrada, nedovoljne sume za puteve itd. Jedna od mogućnosti za rešavanje komunalnih problema jeste da se deo sredstava na slobodnom raspolaganju koja preduzeća stvore u toku godine, sa saglasnošću veća proizvođača, upotrebi za komunalne svrhe.

Vlada je predložila ukidanje svih fondova stvorenih u ranijem sistemu, sem jednog dela fonda rukovodstva, zato što bi oni poremetili sve odnose predviđene u društvenom planu. Ovogodišnji društveni plan računa samo sa dohotkom stvorenim u ovoj godini, pa prema tome, samo sa onim fondovima koji su stvoreni iz ovogodišnje produkcije.

Jedno od osnovnih pitanja ovogodišnjeg plana jesu gubici pojedinih preduzeća koji proističu iz primene osnovnih obaveza plana i imaju

osnovu u zaostalosti pojedinih preduzeća. Stalo se na stanovište da je najispravnije da se porez na ekstra dobit ne ubire u budžet pa da se iz budžeta daje dotacija za svako pojedino preduzeće, već da je pravilnije stvaranje posebnog fonda kod republika koji će vršiti izravnavanje ekstra dobiti i gubitaka. Fond bi imao posebno obrazovanu upravu koja će svaki pojedini slučaj ispitivati najobjektivnije sa stanovišta interesa izvršenja plana i onemogućavanja nerentabilnog poslovanja.

U izvršenju društvenog plana i budžeta ima posebno mesto Narodna banka. U tom smislu za dalje uspešno funkcionisanje sistema vrlo važno je uspostaviti pravilne poslovne odnose između banke i preduzeća.

Odnos između banke i preduzeća zasniva se, s jedne strane, na poslovnoj samostalnosti preduzeća, i, s druge strane, na ulozi banke, kao organa specifične društvene kontrole, da putem odobravanja kredita preduzećima kao i kontrolom putem bančinih evidencija prati ostvarenje osnovnih proporcija iz društvenih planova.

Pri tome, što pravilnije i potpunije je uspostavljen poslovni odnos između banke i preduzeća, na osnovi uloge i odnosa kako je gore rečeno, to manje ima potrebe da se organi državne uprave mešaju u poslovanje kako preduzeća tako i banke.

Najvažniji pretstojeći zajednički zadatak jeste utvrđivanje potrebnih obrtnih sredstava. Za pravilno utvrđivanje visine potrebnih obrtnih sredstava neophodna je vrlo prisna saradnja između preduzeća i banke, uzimajući u obzir specifične uslove rada preduzeća i koristeći bančine podatke o dotadašnjem poslovanju preduzeća.

Pored potrebnih obrtnih sredstava banka može da odobri preduzećima za povremene i vanredne potrebe terminske kredite, uz ocenu kreditne sposobnosti preduzeća, svrhe kredita a u granicama sredstava utvrđenih kreditnim bilansom.

Kamatna stopa u novom sistemu biće povećana i različita po privrednim oblastima — granama. Povećana kamata direktno će se odraziti na zaradu radnog kolektiva i na sredstva kojima preduzeće samostalno raspolaže i stoga ekonomski utiče na pravilno utvrđivanje visine potrebnih obrtnih sredstava od strane preduzeća, na štednju i pravilno ekonomično rukovanje sa obrtnim sredstvima.

Da bi rad Narodne banke bio pravilniji obrazovaće se pri bankama savetodavni odbori. Savetodavni odbori aktivno sarađuju sa bankom kako u pitanjima novca i kredita, tako i po ostalim pitanjima u vezi sa poslovanjem banaka, čime se obezbeđuje jače povezivanje banke sa privredom u celini, kao i bolje upoznavanje sa problemima pojedinih preduzeća. Mogućnost i pravo članova savetodavnih odbora da izdvoje mišljenje i da svoje primedbe saopšte višoj organizacionoj jedinici Narodne banke obezbeđuju objektivno donošenje odluke za obrtna sredstva preduzećima i ujedno znače dalju demokratizaciju u našoj privredi.

Svi organi koji rade na osnovu društvenog plana delovaće u uslovima slobodnog tržišta. Politika stabilizacije koju je Vlada FNRJ vodila u toku prošle i ove godine urodila je plodom i mi danas u zemlji imamo ozbiljno stabilizovano tržište, pripremljeno za prelaz privrede i drugih organa na novi sistem. Indeks cena Narodne banke pokazuje izvesne manje varijacije koje su ili sezonskog karaktera ili znače promene između pojedinih cena i ispravke cena u odnosu na ranije administrativno određene cene. Tržište je sve bolje snabdeveno robom (naročito potrošačkom robom) a njen kvalitet se osetno poboljšao. Pri tome cene neke vrste industriske robe (tekstil) nisu u skladu sa opštim nivoom cena što je prouzrokovano nestašicom veoma skupih i deficitnih sirovina (pamuk i vuna). To će se stanje popravljati, ali korenita promena u tom pogledu nije moguća u ovoj godini s obzirom na našu proizvodnju i raspoložive sirovine. Sve ostale cene se postepeno ujednačavaju, sem nekih vrsta usluga i ogreva, i kreću se oko utvrđenog pariteta dinara. Promena pariteta i preračunavanje cena na toj osnovi doprinelo je da se bolje sagledavaju odnosi između pojedinih roba i vrednosti. U skladu sa gornjim novčanični opticaj se stabilizovao.

Slobodno tržište je oslobodilo sva preduzeća i potrošače od distribucije i ogromno ih zainteresovalo za tržište — što je nesumnjivo bolje za privredu od svakog administrativnog regulisanja. Ali slobodno tržište zahteva sasvim drugi stil i način rešavanja privrednih problema i krije u sebi prilične opasnosti ako se to ne uoči. Slobodno tržište je dinamično i traži svakodnevnu brigu odgovarajućih ekonomskih organa. Naš osnovni uticaj na njegovo regulisanje je preko plana a naročito utvrđenim stopama akumulacije i fondova i (u sadašnjim prilikama) preko sirovinskih cena. Zatim, poreska i kreditna politika su osnovni instrumenti za regulisanje ukupne kupovne snage koja se na tržištu pojavljuje. Od toga kako će se postaviti raspored i dinamika ubiranja prihoda (naročito poreza) zavisiće u dobroj meri jednak i manje ili više ravnomeran pritisak na tržište, koji može da se odrazi na cene i snabdevenost tržišta. Kreditni bilans i rukovanje kreditom biće osnova za regulisanje izlaska na tržište svih proizvođača — kao i trgovine. Pri tome, pravilno određena kamatna stopa po pojedinim granama pretstavljaće regulator u tražnji sirovina. Ne možemo se za održavanje slobodnog tržišta služiti administrativnim merama (ma da one nisu u potpunosti isključene), već se moramo služiti ekonomskim sredstvima kojima naši organi moraju znati rukovati, a preduzeća moraju naučiti da se njima služe.

Dok je u dosadašnjem sistemu budžet u odnosu prema razmeni bio samo naličje distributivnog plana i pretstavljao plan distribucije novca, sada je njegov uticaj na tržište od direktnog i velikog značaja. Ranije, ko je dobio distribuiranu robu taj je imao automatski pravo da dobije i obezbeđena sredstva iz budžeta. Prema tome, da li se dobro ili loše poslovalo i kako se uticalo na tržište nije zavisilo pre svega od

pravilnog rasporeda sredstava preko budžeta, nego od pravilne raspodele robe. Budžet je bio samo slika distributirane robe. Sada je situacija obrnuta. Ako izuzmemo alocirane materijale sva ostala roba se kupuje ili od potrošača ili od preduzeća i ustanova koje se sa novcem pojavljuju na tržištu. Ako uzmemo da je kupovna snaga strogo ograničena onda stanje na tržištu zavisi od politike kredita, i od toga kako i kada će biti upotrebljena sredstva iz budžeta i samostalnih fondova. Oko 470 milijardi novca potrošiće se preko svih budžeta, zatim iz fonda investicija i fonda socijalnog osiguranja. To iznosi preko polovine nacionalnog dohotka. Očigledno je da rukovanje ovim sredstvima, pored sredstava iz potrošnog fonda neposredno deluje na situaciju na tržištu. Budžet i fondovi su čak u izvesnom pogledu mnogo opasniji za stabilnost tržišta, jer se kod potrošnog fonda radi o milionima kupaca čija je kupovna snaga srazmerno podeljena na kratke periode, a budžetski organi i oni koji raspolažu sredstvima fondova mogu se, ako ne budu ozbiljno kontrolisani i ograničeni, pojavljivati sa ogromnim sumama i remetiti tržište. Otuda potreba strogih finansiskih mera koje će regulisati upotrebu budžetskih sredstava i sredstava samostalnih fondova u skladu sa našom tekućom privrednom politikom, stanjem na tržištu itd.

Za naš društveni plan i tržište je od izvanrednog interesa izvršenje izvoza. Paritet dinara je u tom pogledu dao osnovnu pretpostavku za normalan odnos naših izvoznika prema svakom tržištu, ali mi imamo još neka otvorena pitanja čije će nam rešenje pomoći da bolje izvršimo zadatak izvoza. Pre svega, zbog još neujednačenih cena, mi moramo imati razrađeni sistem premiranja izvoza koji u celini obezbeđuje naš izlazak na svetsko tržište sa svim našim proizvodima čiji se viškovi mogu plasirati u inostranstvu. Pri tome se premije neće isplaćivati iz budžeta nego će se izvršiti izjednačavanje pozitivnih i negativnih razlika postignutih u spoljnoj trgovini preko posebnog fonda. Jedan takav fond je nama u ovom periodu neophodan dok u jednom dužem procesu premiranje ne postane izuzetak. Kod osnovnih poljoprivrednih i industriskih proizvoda naše su cene niže nego što su na svetskom tržištu, dok se kod nekih poljoprivrednih i industriskih proizvoda pojavljuju negativne razlike prouzrokovane većim proizvodnim troškovima ili neujednačenim cenama na domaćem tržištu.

Borba radnih kolektiva za izvršenje izvoza pretstavlja jedan od najosnovnijih uslova za izvršenje plana. Kod toga, razume se, pravilno koordiniranje kupovina za domaću potrošnju i izvoz je bitan uslov čuvanja stabilnosti našeg tržišta i izvršenja samog izvoza.

Prema svemu što je dosada rečeno Predlog društvenog plana i Predlog saveznog budžeta i sve finansiske i druge mere koje iz njih, bilo direktno bilo indirektno proizlaze, usmerene su u dva pravca:

s jedne strane, u pravcu istinske demokratizacije našeg privrednog, pa prema tome i uopšte društvenog života, u pravcu što većeg učešća neposrednih proizvođača u sve oblasti upravljanja privrednim životom, i,

s druge strane, u pravcu preduzimanja niza mera za dalju stabilizaciju tržišta, sređivanje odnosa na njemu, za stvaranje što normalnijih i zdravijih uslova za poslovanje naših osamostaljenih preduzeća i radnih kolektiva. (Buran aplauz).

Pretsedavajući: Pre nego što dam reč zameniku Ministra narodne odbrane drugu Gošnjaku dajem kratak odmor.

(Posle odmora) —

Pretsedavajući: Nastavljamo rad. Reč ima zamenik Ministra narodne odbrane general-pukovnik Ivan Gošnjak. (Dugotrajan aplauz).

Zamenik Ministra narodne odbrane Ivan Gošnjak *(NR Hrvatska):* Drugovi i drugarice narodni poslanici, donošenje ovogodišnjeg budžeta Jugoslovenske narodne armije pada u poslednjoj i završnoj godini izvršenja našeg Petogodišnjeg plana obnove i izgradnje naše zemlje. Kao takav on ima poseban značaj za izgradnju naše socijalističke domovine, kao i za izgradnju naše Narodne armije. U njemu su obuhvaćene potrebe i rashodi Jugoslovenske narodne armije prema maksimalnim mogućnostima ekonomske moći naše zemlje s obzirom na karakter, značaj i ulogu naše Armije posmatrano — kako u vezi izgradnje socijalizma tako i položaja naše zemlje u međunarodnim odnosima.

Predloženi predračun rashoda Ministarstva narodne odbrane otstupa od predloga fonda za narodnu odbranu iz Društvenog plana Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1952 godinu u tome što se ranije predložena suma od 210 milijardi smanjuje na 200 milijardi. Ovo smanjenje predračuna nije rezultat smanjenja troškova predviđenih za podmirenje stvarnih potreba naše Armije planiranih sa 210 milijardi, već su potrebe ostale iste jer se ni zadaci nisu smanjili. Rezultat tog smanjenja je sniženje cena proizvodima naše vojne privrede u vezi sa usklađivanjem visine njene akumulacije sa ostalim granama privrede.

Pored predviđenih rashoda, Ministarstvo narodne odbrane predviđa i ostvarenje akumulacije fondova od strane vojne privrede u visini od 24.608,000.000 i 1.500,000.000 raznih prihoda, koje će ostvariti jedinice i ustanove Jugoslovenske narodne armije, koji se uplaćuje u savezni budžet.

U odnosu na budžetsku 1951 godinu, kada je budžet Ministarstva narodne odbrane iznosio 20.52% saveznog budžeta, u ovoj godini predračun rashoda Ministarstva narodne odbrane iznosi 22% od nacionalnog dohotka FNRJ. Povećanje ovogodišnjeg predračuna rashoda Ministarstva narodne odbrane za 1.48% proizlazi kao potreba pokrića nužnih izdataka u vezi održavanja Armije, njenog materijalnog obezbeđenja i daljnjeg investiranja u našu vojnu industriju i brodogradnju.

Iz ukupne sume predračuna rashoda Ministarstva narodne odbrane otpada na:

— lične rashode — — — — — — — — — — — — — — — 7.91%
— na izdržavanje i opremu — — — — — — — — — — 72.75%
— na građevinske radove — — — — — — — — — — — 8.81%
— na investicione rashode vojne privrede — — — — — 10.53%

Materijalni izdaci za izdržavanje i opremu Armije čine glavni deo rashoda. Od ukupne sume predviđene za potrebe Ministarstva narodne odbrane u 1952 godini izdaci za nabavku oružja, municije, vojne opreme, vozila i drugog, kao i izdaci za ishranu, odeću, obuću i garnizone potrebe iznose 145 milijardi 522 miliona 315 hiljada dinara, što pretstavlja, kao što je napred rečeno, 72.75% od celokupnog budžeta Ministarstva narodne odbrane. Potrebno je napomenuti da se sve ovo skoro isključivo nabavlja u samoj zemlji i izrađuje prvenstveno u preduzećima naše vojne industrije. Ovim izdacima zadovoljavaju se nužne tekuće potrebe i obezbeđuju materijalne rezerve predviđene za nabavku u ovoj godini. Ako ovim našim vlastitim naporima dodamo vojnu pomoć koju dobijamo od Amerike i izvesnu pomoć od Engleske i Francuske, za koju smo im mi zahvalni, možemo očekivati da će naša Armija biti na koncu ove godine jača i sposobnija da se u slučaju potrebe suprotstavi eventualnom agresoru u odbrani naše slobode i nezavisnosti.

Od predloženog predračuna rashoda Ministarstva narodne odbrane otpada na građevinske radove za Armiju i investicione radove za vojnu privredu 19.34% što iznosi 38.668,874.000 dinara.

Ova relativno velika suma pokazuje da se mi još i u ovoj godini nalazimo u fazi stvaranja materijalne baze za našu Armiju, stvaranja uslova za njeno nesmetano snabdevanje naoružanjem, municijom i ostalom savremenom opremom, kao i stvaranja preduslova da ona može to moderno naoružanje i opremu preuzeti, što naročito važi za tehničke vidove i rodove, a u prvom redu za vazduhoplovstvo i mornaricu gde je potrebno izgraditi odgovarajuće objekte i instalacije, kao što su aerodromi, pomorske baze i drugo.

Znatni izdaci u ovoj godini otpadaju na izvođenje građevinskih radova za potrebe Armije. Prema ovom predračunu za građevinske radove predviđena je suma od 17.168,874.000 dinara što pretstavlja 8.81% od celokupnog budžeta. Ovim predviđenim građevinskim radovima stvaraju se potrebni uslovi za normalni rad i život trupe. Oni obuhvataju izgradnju kasarni, magazina, rezervoara za pogonsko gorivo, garaža za motorna vozila, radionica, sanitetskih objekata i drugog. Pored toga, predviđa se u ovoj godini izgradnja i proširenje izvesnog broja aerodroma za naše vojno vazduhoplovstvo, kao i remontnih baza i mola za ratnu mornaricu. U okviru sume za građevinske radove nalazi se znatna suma predviđena za izgradnju stanova za

oficire i podoficire. Mi ovom problemu posvećujemo poslednjih godina veliku pažnju, ali ovo pitanje još nismo uspeli skinuti sa dnevnog reda, jer još uvek veliki broj naših oficira i podoficira, usled nedostatka stanova u mestima njihovog službovanja, živi odvojeno od svojih porodica. Mi smo od oslobođenja do sada izgradili i predali na upotrebu 4.675 stanova, od toga samo u Beogradu 885. U izgradnji se nalazi 1.425 stanova, dok će se u ovoj godini otpočeti izgradnja novih 976 stanova.

Mi ćemo morati i idućih godina da ulažemo još znatna sredstva na građevinske radove, jer su vojni objekti nasleđeni od stare Jugoslavije nedovoljni, a mnogi već dotrajali, usled čega smeštaj našeg ljudstva i materijala nije onakav kakav bi trebalo da bude iako smo to stanje zadnjih godina znatno popravili, jer smo dosada u građevinske radove uložili oko 70 milijardi dinara.

Kao što je poznato pod neposrednom upravom Ministarstva narodne odbrane nalaze se i preduzeća vojne industrije i preduzeća pomorske brodogradnje. Zato su u ovom predračunu rashoda, kao što je to bilo i prošlih godina, predviđeni izdaci za investicionu izgradnju tih preduzeća, za razliku od osnovne investicione izgradnje u zemlji, koja se ove godine finansira iz posebnog fonda.

Investicioni rashodi za vojnu industriju iznose u 1952 godini 15.100 miliona dinara. Ova suma će nam omogućiti da ove godine uglavnom završimo građevinske radove u vojnoj industriji. U daljnjim godinama biće potrebno investirati još izvesne sume za izgradnju objekata društvenog standarda i manje sume za sitnije dogradnje u novim preduzećima. Što se tiče potpunog kompletiranja izgrađenih kapaciteta sa opremom, mi ćemo morati i u idućim godinama da ulažemo izvesne napore (istina srazmerno manje) kako bi se u potpunosti snabdeli potrebnim mašinama i uređajima i time još više modernizirali i pojevtinili proizvodnju.

Mi od stare Jugoslavije nismo nasledili takoreći ništa od njene i onako neznatne vojne industrije. Posle kapitulacije bivše jugoslovenske vojske, fašistički okupatori Nemci, Italijani, Bugari i Mađari skoro su potpuno razrušili sva preduzeća koja su proizvodila opremu, naoružanje i municiju za bivšu armiju. Građevinske objekte su zapalili i razorili, a skoro svu opremu odvukli ili uništili. Mi smo posle rata nasledili svega 16% ukupne vrednosti predratnih investicija vojne industrije stare Jugoslavije. Znači, mi smo morali početi potpuno ispočetka.

Najveću vrednost koju smo nasledili bili su stručni kadrovi koji su preživeli rat i koji su pretstavljali dragoceno jezgro sa kojim smo počeli proizvodnju, kako u obnovljenim i rekonstruisanim tako i u novim preduzećima i institutima. No, okupator nije uništavao samo preduzeća, on je znao da dok postoje stručni kadrovi proizvodnja vojnog materijala može se relativno brzo obnoviti i zato nije slučajno što

je u Kragujevcu i Kraljevu 1941 godine streljano od strane Nemaca 5.633 stručna radnika iz vojnih fabrika.

Prilikom razrade i utvrđivanja Petogodišnjeg plana, izgradnja vojne industrije nije ušla u plan, ali 1947 godine izrađen je po naređenju druga Tita orijentacioni plan razvitka vojne industrije. Ovaj plan zahtevao je znatna materijalna sredstva i pretstavljao je, u jeku borbe za izvršenje Petogodišnjeg plana, veliko opterećenje za zemlju. Zato je on prihvaćen samo u principu s tim da se sredstva za njegovo izvršenje obezbeduju prema mogućnostima.

Na osnovu takvog rešenja pristupilo se pripremama za izvršenje plana. Veliki deo postrojenja i opreme za predviđeni plan bio je zaključen u istočno-evropskim zemljama: Čehoslovačkoj, Poljskoj i Mađarskoj. Tamo su uplaćeni i avansi u visini od 476,646.000 dinara po sadašnjem kursu. Međutim, već polovinom 1948 godine ovaj plan se morao iz osnova menjati, usled neprijateljskog stava Sovjetskog Saveza i njemu potčinjenih zemalja i preteće agresije sa njihove strane. Postavljeni plan se morao znatno proširiti i ubrzati njegovo izvođenje. Nije se moglo računati ni sa postrojenjima ni sa uređajima zaključenim u istočno-evropskim zemljama. Propali su ne samo svi ugovori no i avansi koji su na osnovu njih bili uplaćeni. Zato se moralo pristupiti obezbeđenju postrojenja i opreme na drugoj strani. U ono vreme to nije bilo nimalo lako postići, jer su poslovni krugovi na Zapadu nerado stupali s nama u poslovne odnose, naročito ako su bila u pitanju postrojenja i oprema za vojnu industriju.

Za izvršenje novopostavljenog plana trebalo je angažovati velika materijalna sredstva i posebno obezbediti vrlo jaku građevinsku operativu, koja će biti sposobna da za kratko vreme izvrši ovaj veliki zadatak. Civilna građevinska operativa angažovana izvršenjem Petogodišnjeg plana nije u to vreme bila u stanju da preuzme na sebe još i izvršenje ovog zadatka. Zato se moralo pristupiti organizovanju posebne građevinske operative u okviru Ministarstva narodne odbrane, koja je na sebe preuzela izvršenje najvećeg dela građevinskih radova u podizanju vojne industrije i brodogradnje, kao i povećanih potreba Armije. Formirana su 23 vojno-građevinska preduzeća. Ova preduzeća su uz izdašnu pomoć Armije, za naše uslove, za neobično kratko vreme već skoro izvršila taj ogromni zadatak.

Mi smo za izgradnju vojne industrije po cenama 1952 godine investirali po godinama sledeće sume:

od	1945—1947	godine	1.147	miliona	dinara
u	1948	godini	4.173	„	„
u	1949	„	13.726	„	„
u	1950	„	16.951	„	„
u	1951	„	19.503	„	„
u	1952	„	15.100	„	„

Ukupna investiciona suma uložena, od 1945 godine zaključno sa ovom godinom, u izgradnju vojne industrije iznosi 70.600 miliona dinara. No, realna vrednost izgrađenih preduzeća je znatno veća, jer se ona izgrađuju pretežno vojnom radnom snagom, što znatno pojevtinjuje izvođenje radova, i, drugo, što smo znatnu industrisku opremu dobili od nemačkih reparacija.

Zahvaljujući ovim uloženim sredstvima, koja je naša zemlja uspela odvojiti za izgradnju vojne industrije i pored široke izgradnje našeg Petogodišnjeg plana, mi danas imamo 37 vojnih fabrika. Sve fabrike, osim jedne, davaće već ove godine našoj Armiji svoju proizvodnju. Na taj način, mi smo u toku prvog Petogodišnjeg plana podigli i svoju moćnu vojnu industriju, svoje vlastite fabrike za proizvodnju svih vrsta pešadiskog naoružanja, topova, bacača, tenkova, aviona, motora, fabrike za razne vrste municije za pešadisko i artiljerisko naoružanje, fabrike eksploziva i baruta, fabrike precizne mehanike, optike i ostalog. (Aplauz).

Oprema za ova preduzeća uglavnom je nabavljena iz inostranstva. Ugovori sa zapadnim zemljama bili su za nas daleko povoljniji i po rokovima i po cenama od onih koje smo imali sa istočno-evropskim zemljama. I na ovim poslovima istočno-evropske zemlje su nas strahovito pljačkale. Samo za opremu i uređaje za dva preduzeća, koja su bila zaključena u Čehoslovačkoj, ugovorena suma je bila veća od cene koju smo postigli docnije na zapadu za 1,080 miliona dinara. Znatnu pomoć u opremanju ovih preduzeća imali smo od reparacija, koje smo dobili iz Nemačke.

Brzi razvoj i porast kapaciteta vojne industrije zahtevao je ubrzanu izgradnju kapitalne izgradnje za potrebe društvenog standarda. Do kraja prošle godine izgrađeno je 351.000 m² stanbene površine u čemu 3.529 konfornih, porodičnih stanova i 5.514 mesta za samce.

Potrebe Armije i nemogućnost da se najnužnija oprema i naoružanje do nedavna nabave van zemlje nalagale su da se, uporedo sa ovako forsiranom kapitalnom izgradnjom, forsira i proizvodnja. Često se nije moglo čekati na potpuno završenje objekata, nego su postavljane mašine i otpočinjala proizvodnja, dok su bili još u punom jeku građevinski radovi. U nedostatku ovakvog prostora proizvodnja je često organizovana i u drvenim barakama.

Takvim naporima proizvodnja vojne industrije ubrzano je rasla. Ako se za vrednost proizvodnje u 1947 godini uzme indeks 100, porast proizvodnje po godinama kretao se ovako:

1947	godine	100
1948	„	268
1949	„	392
1950	„	488
1951	„	585

što pokazuje da je proizvodnja vojne industrije od 1947 godine porasla za skoro 6 puta.

U borbi za pripremu i osvajanje proizvodnje naši konstruktori, stručnjaci i radni kolektivi po preduzećima postigli su značajne rezultate. Oni su dosada omogućili da se u proizvodnji oružja, municije, aviona i drugog osvoji 120 novih artikala pored ostalih sitnijih. Pred njima stoje još ogromni zadaci, da daju našoj Armiji što veće količine što boljeg kvaliteta novih vrsta modernog naoružanja i opreme.

Vojna industrija igra već sada značajnu ulogu u snabdevanju naše privrede sa nekim artiklima, kao što su rudarski eksplozivi, štapini, baruti i razne kapisle. Od 1947 pa do kraja prošle godine, vojna industrija isporučila je privredi ovih proizvoda u vrednosti do 10.284,800.000 dinara. U toku ove godine ona će našu privredu početi da snabdeva i potpuno zadovoljiti njene potrebe sa još nekoliko artikala, koji se sada još uvoze, kao što su nitro-glicerin, aktivni ugalj, nitro-celuloza i raznim vrstama rudarskih i lovačkih kapisla.

Ukoliko međunarodna situacija dozvoli smanjenje proizvodnje za Armiju, najveći deo izgrađenih kapaciteta moći će se preorijentisati na proizvodnju za mirnodopske potrebe. S obzirom na kvalitet svoje opreme i mehanizacije ona je u stanju da radi najraznovrsnije proizvode počevši od putničkih aviona, traktora i lokomotiva, pa do raznih optičkih i preciznih instrumenata.

Izvršenje ključnih objekata Petogodišnjeg plana i puštanjem u pogon preduzeća crne i obojene metalurgije, koja su u izgradnji, najveći deo potreba u vojnoj industriji u sirovinama i materijalu biće zadovoljen iz domaće proizvodnje, što će omogućiti puno iskorišćavanje izgrađenih kapaciteta i obezbediti da vojna industrija postane snažan oslonac odbrane naše slobode i nezavisnosti.

U brodogradnji smo imali sličnu situaciju onoj u vojnoj industriji. Po oslobođenju naše zemlje nasledili smo nekoliko manjih teško oštećenih brodogradilišta na terenu stare Jugoslavije i nekoliko u novooslobođenim krajevima.

U 1947 godini je donesena odluka da se postojeća brodogradilišta potpuno obnove i prošire i izgrade nova, tako da bi brodogradnja što pre postigla kapacitete potrebne za podmirenje potreba ratne i trgovačke mornarice. Osim toga, trebalo je pristupiti izgradnji niza preduzeća za izradu glavnih i pomoćnih strojeva (dizel-motori, turbine) i drugih uređaja za brodove, koji se ranije nisu kod nas izrađivali, pa je za njih trebalo trošiti znatna devizna sredstva. Nabavka tih uređaja je veoma skupa, a rokovi isporuke dugi, tako da se bez njihove izrade u zemlji nije moglo računati na znatniji razmah izgradnje ratnih i trgovačkih brodova, pa čak niti malih brodova za ribare i obalsku plovidbu.

Obnovom, proširenjem i rekonstrukcijom zahvaćeno je osam brodogradilišta. Glavni radovi biće završeni ove godine. Za brodske ure-

daje izgrađena su i obnovljena 5 preduzeća, a fabrika parnih turbina i fabrika dizel-motora se nalaze u završnoj fazi gradnje. Pod Upravom za brodogradnju nalazi se 10 brodogradilišta i 7 preduzeća brodogradilišne industrije, svega 17 preduzeća.

Uz preduzeća su izgrađena radnička naselja sa 1.475 porodičnih stanova i 2.000 mesta za samce.

Za izgradnju naše brodogradnje investirali smo po godinama sledeće sume:

do 1947	godine	2.442,797.000.— din.
u 1948	godini	4.931,655.000.— „
u 1949	„	6.879,438.000.— „
u 1950	„	10.046,060.000.— „
u 1951	„	5.374,200.000.— „
u 1952	„	6.000,000.000.— „

Ukupna investiciona suma uložena od 1945 godine, zaključno sa ovom godinom, u izgradnju brodogradnje iznosi 35.674,150.000 dinara.

Paralelno sa kapitalnom izgradnjom razvijala se i proizvodnja, tako da je u 1951 godini obrađeno u brodogradilištima četiri puta više valjanog čelika u poređenju sa 1946 godinom, dok je po vrednosti proizvedeno pet puta više. Ratnoj mornarici je predat niz brodova koji se ranije nisu gradili u našoj zemlji, a trgovačka mornarica je dobila prve prekookeanske brodove koje su izgradili naši radnici i inženjeri.

Broj radnika i njihovo iskustvo su rasli iz godine u godinu, a namesto deset inženjera zatečenih posle oslobođenja danas u brodogradilišnim preduzećima i institutima radi preko 200.

Mi još danas nismo u stanju da zadovoljimo sve potrebe u izgradnji brodova za odbranu naše obale i za savladavanje prekookeanske i obalske trgovine, ali smo u poređenju sa predratnim stanjem znatno napredovali, tako da je od oslobođenja izgrađeno pet puta više brodova nego za 20 godina stare Jugoslavije. Time je postavljena solidna baza za daljnji razvoj naše brodogradnje.

Potpunim završetkom brodogradilišta i fabrika strojeva, koje su u gradnji i njihovim uhodavanjem do punog kapaciteta, kao izgradnjom preduzeća crne metalurgije, biće stvorene mogućnosti da se brodogradnja osloni na vlastite izvore i time osigura normalna izgradnja ratne i trgovačke mornarice.

Drugovi i drugarice, iz svega navedenog vidi se da je u toku borbe za izvršenje Petogodišnjeg plana, koju vode naši narodi, jedan deo socijalističke izgradnje preuzela na sebe i naša Narodna armija. Ona se u tome, s obzirom na svoje glavne zadatke, angažovala koliko je najviše mogla i smatramo da je u tome postigla značajne rezultate. Paralelno sa izvršenjem Petogodišnjeg plana u ovoj godini, mi uglavnom dovršavamo i izgradnju naše vojne industrije i brodogradnje, čime se iz

osnova menja privredni i odbranbeni potencijal nove socijalističke Jugoslavije. (Aplauz).

U opštenarodnim naporima za izgradnju nezavisne i jake socijalističke države, Jugoslovenska narodna armija je i sama aktivno učestvovala i dala sa svoje strane znatan doprinos.

Jedinice Jugoslovenske narodne armije naročito vidno su učestvovale u građevinskim radovima, a u prvom redu na izgradnji vojne industrije i brodogradnje. Da bi rasteretili državni budžet i olakšali izdatke koje daje naš narod za naoružanje i opremu naših oružanih snaga, i pomogli zemlju u što bržem dovršavanju građevinskih radova, u njima su učestvovali i rezervisti i kadrovci Jugoslovenske narodne armije u velikom broju. Naročito dragocen doprinos u vojnom građevinarstvu su pružili rezervisti. Ovaj patriotski rad rezervista zaslužuje posebnu pohvalu.

Osim toga jedinice Jugoslovenske narodne armije angažovale su se u radu na industrijalizaciji naše zemlje dajući veliki doprinos socijalističkoj izgradnji. Njihova radna aktivnost i doprinos ispoljili su se na mnogim objektima civilnog građevinarstva. Kao što je poznato, na najvećim gradilištima zemlje nalazili su se i vojnici Jugoslovenske narodne armije. Oni su u prošloj godini radili na izgradnji železara Zenice, Siska i Nikšića, na hidrocentralama Vinodol, Zvornik i Mavrovo, na izgradnji fabrike azotnih jedinjenja, na izgradnji vodovoda fabrike aluminijuma u Šibeniku, u Boru, na izgradnji pruge Gostivar—Tetovo—Raduša, na izgradnji puteva kod Sarajeva i Jajca i na mnogim drugim gradilištima, pokazujući na delu svoju povezanost sa narodom i zemljom, spremnost da koliko god je u njihovoj moći pomognu veliko delo socijalističke izgradnje. (Aplauz).

I u toke ove godine jedinice naše Armije učestvuju i učestvovaće kako na daljoj izgradnji vojne industrije, tako i u izgradnji nekih ključnih objekata Petogodišnjeg plana, kao, na primer, na radovima na podizanju hidrocentrale u Jablanici, na podizanju fabrike u Goraždu itd., jer naša Armija kao narodna armija ne može biti van napora i obaveza naših građana, van osnovnih zahteva izgradnje socijalističke države, a da joj ne stavi na raspoloženje sve svoje snage u granicama svojih mogućnosti.

Doprinos koji je Jugoslovenska narodna armija dosada dala našoj privredi i njeno ovogodišnje učešće na vojno-industriskim i industriskim objektima zemlje jasno pokazuju da Armija nije pasivni posmatrač zbivanja i događaja koji se dešavaju kod nas, već aktivni učesnik u sveopštim naporima milionskih masa u privrednom i društveno-političkom životu naše zemlje i njenom pretvaranju u srećnu socijalističku zemlju. Ona je svesna da takvim svojim radom obezbeđuje odbranbenu sposobnost i snagu svoje zemlje, ona je svesna da snažna, moderno naoružana, sa granitnim moralno-političkim jedinstvom jeste pouzdana

garancija bezbednosti, slobode i nezavisnosti naše socijalističke domovine. (Buran aplauz).

Ovaj predlog budžeta doprineće daljem učvršćenju odbranbene moći naše zemlje i samim tim on pretstavlja dalji veliki napor i doprinos naše zemlje u očuvanju mira u svetu.

Zato molim drugove narodne poslanike da ga prihvate kao što je predložen. (Buran i dugotrajan aplauz. Narodni poslanici ustaju i ponovo burno i dugotrajno aplaudiraju.)

Pretsedavajući: Za zajedničku sednicu nema više prijavljenih govornika. Pretpostavka je da se drugovi narodni poslanici žele što bolje da pripreme za diskusiju o ovim važnim predlozima. Zbog toga današnju sednicu zaključujem i narednu zajedničku sednicu oba veća zakazujem za sutra 29 marta u 9 časova pre podne.

(Sednica je zaključena u 19,15 časova).

ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА И ВЕЋА НАРОДА

Петнаеста седница

(29 марта 1952)

Почетак у 9,05 часова.

Претседавао Претседник Већа народа Народне скупштине ФНРЈ **Јосип Видмар.**

Претседавајући: Отварам петнаесту заједничку седницу Савезног већа и Већа народа Народне скупштине ФНРЈ (другог сазива). Записник данашње седнице водиће секретар Већа народа Јожа Хорват.

Изволите саслушати записник претходне заједничке седнице.

Секретар Јожа Хорват *(НР Хрватска)* чита записник четрнаесте заједничке седнице од 28 марта.

Претседавајући: Чули сте записник. Има ли примедаба? (Нема). Пошто примедаба нема, записник се оверава.

Прелазимо на дневни ред: продужење претреса Предлога друштвеног плана ФНРЈ за годину 1952, Предлога буџета Федеративне Народне Републике Југославије (савезног буџета) за годину 1952 и Предлога закона о овлашћењу Влади ФНРЈ за оснивање друштвених фондова.

Реч има Министар Владе ФНРЈ — заменик Претседника Савета за индустрију и грађевинарство друг Љубчо Арсов.

Министар Владе ФНРЈ — заменик Претседника Савета за индустрију и грађевинарство Љубчо Арсов *(Изборни срез штипско-радовишки, НР Македонија):* Другови и другарице, Предлог друштвеног плана Федеративне Народне Републике Југославије за 1952 годину предвиђа производњу чији је обим друштвеног продукта за:

а) индустрију и рударство 398.759 милиона динара или 40,5% од укупног обима друштвеног продукта;

б) експлоатацију шума 18.385 милиона динара или 1,8% од укупног обима друштвеног продукта; и

в) грађевинарство 49.668 милиона динара или 5,0% од укупног обима друштвеног продукта.

У укупном обиму друштвеног продукта индустрије и рударства учествују енергетске гране — електропривреда, угаљ и нафта са 13,9%; обојена и црна металургија са 8,7%; металопрерађивачка, електроиндустрија и бродоградња са 22,6%; прерађивачка индустрија — текстилна, коже и обуће, прехрамбена, графичка и прерада дувана са 38,1%.

Основа за одређивање општег обима производње у овој години јесте остварена производња у прошлој години. Према томе, као минимум обавеза целокупној индустрији предлог друштвеног плана поставља оно што је она већ постигла у 1951 години, као години која је у нашем привредном развоју била тешка и у којој смо отпочели у пракси постепено да спроводимо нове промене у привредном систему напуштајући административно управљање привредом и дистрибуцију везану за њ, а водећи у живот слободно деловање објективних економских закона.

Приликом израде Предлога друштвеног плана ФНРЈ за 1952 годину у индустрији и грађевинарству и постављања индекса коришћења капацитета руководили смо се тиме, да се сировинске гране искористе до пуних могућности, а прерађивачка индустрија, која је везана на домаћу сировинску базу и увоз, искористи у границама расположивих сировина. Према томе, у основној поставци одредили смо да ће постојећи капацитети прерађивачке индустрије и ове године бити мање коришћени и то нарочито они који су везани за увоз сировина. Тако је, на пример, предвиђено коришћење капацитета код угља 96%, нафте 99%, црне металургије 88%, обојене металургије 84%, а прерађивачке индустрије — у текстилу 63%, у преради дрвета 65%, обуће 70%, а у прехрамбеној 88%, пошто она није везана за увоз сировина. Ми смо пошли од ове поставке због тога да бисмо обезбедили индустриске капацитете домаћим сировинама на једној страни, а на другој, да бисмо извозом једног дела истих обезбедили увоз како потребних сировина тако и потребне опреме за одржавање и попуњавање наших капацитета.

Предложени индекси капацитета не разликују се битно од оних у првобитном предлогу друштвеног плана и базирани су на реално предвиђеном обезбеђењу производње сировинама и радном снагом. Ево како изгледа упоређење првобитног минималног коришћења капацитета са дефинитивним предлогом:

Гране	% капацитета минималног	
	прва редакција	коначна редакција
1	2	3
111	98	56
112	95	96
113	93	99
114	99	88
115	85	84
116 Е	90	
116 П	87	88
117 М	85	
117 П	66	81
119	78	72
120	49	65
121	75	74
122	66	65
123	83	84
124	69	63
125	68	70
126	96	88
127	58	60
129	49	55
313	100	100

Својим напорима у извозу, — који се у овој години на индустриском сектору знатно повећао у односу на прошлу годину и чије испуњење већ у првом кварталу одговара постављеној динамици, као и трипартитној економској помоћи коју примамо, — обезбедили смо оне сировине које су потребне за планом одређени индекс коришћења капацитета. Штавише, уштедама на које су се многи радни колективи оријентисали у дискусији о предлогу друштвеног плана, заменом неких увозних сировина домаћим и бољим искоришћењем отпадака постоје могућности да се одређени индекси искоришћења капацитета повећају у знатном броју предузећа. С друге стране, можемо са сигурношћу да очекујемо да ће у овој години наша предузећа нормалније радити, јер ће бити обезбеђена и радном снагом. Као резултат већ спроведених економских мера радна снага није више нерешив проблем за индустриска и грађевинска предузећа као што је било ранијих година. Она већ нормално пристиже тамо где недостаје и далеко правилније се расподељује према квалификацијама, него што смо ми то могли постићи свим могућим мерама раније.

Предложени обим производње на бази одређених индекса коришћења капацитета у основи може задовољити потребе наше привреде а

у првом реду изградњу кључних објеката и потребе Народне армије и широке потрошње.

Шта тај обим производње по појединим гранама и групама производа претставља показују нам следећи примери:

У електропривреди се предвиђа повећање производње за 200 милиона KWh, а целокупан обим производње у 1952 години већи је за 2,5 пута према производњи у 1939 години.

У индустрији угља повећава се производња за 1,5000.000 т у односу на производњу у 1951 години. Обим производње у овој години биће 2,11 пута већи него у 1939 години. На тај начин индустрија може добити око 10% угља више, а широка потрошња око 30% угља више него у 1951 години.

У нафти производња је усмерена да произведе веће количине белих високовредних продуката, а у новом постројењу, које је стављено у погон јануара ове године, производиће се моторно и трафо уље, чиме ће бити око ⅔ потреба у овим производима задовољено нашом производњом.

Знатно повећање обима производње имаћемо у индустрији ватросталног материјала и цемента. Производња цемента у овој години повећаће се за 170.000 т у односу на прошлу.

Иако сировинска база код нас још није потпуно развијена и не дозвољава да се већ сада у потпуности искористе капацитети машинске индустрије, ипак у машиноградњи обим производње повећавамо за 15,7%, а у електроиндустрији за 8% у односу на 1951 годину. Повећање у машиноградњи углавном се односи на повећање производње опреме за 34,6%. Ма да је у металопрерађивачкој индустрији просечно коришћење капацитета 81%, а у електроиндустрији 72%, предузећа машиноградње, која производе опрему, користе своје капацитете са 90,6%, а електроиндустрија 100% у погонима који израђују велике ротационе машине, трансформаторе, расклопне апарате за високи напон, акумулаторе итд. Код машина радилица које се сериски производе повећање производње износи 53% у односу на 1951 годину; код котловских постројења 144%; код хидрауличних постројења 130%; код гвоздених и лимених конструкција 37%; код вагонета и јамских колица 63%; у индивидуалној производњи машина и уређаја 21%, камиона 65%.

Ови примери несумњиво јасно показују правилност оријентације наше индустриске производње у правцу даље изградње и јачања основних грана привреде.

Другови и другарице, Предлог друштвеног плана за гране које обједињава Савет за индустрију и грађевинарство Владе ФНРЈ не разликује се битно у постављању друштвеног бруто продукта, националног дохотка и његове расподеле од предлога који је био дат на дискусију. Разлике су резултат широке дискусије о плану, усвојених примедаба радних колектива и привредних удружења, као и предузетих мера у ме-

ђувремену у погледу измена обима производње у појединим гранама и измене цена неких производа. Нема сумње да је правилна оријентација већине радних колектива у озбиљном проучавању услова и организације производње у својим предузећима и студирање мера за њихово побољшање допринело да су се све те разлике на крају избалансирале и дале још реалније поставке друштвеног плана.

Друг Кидрич је јуче документовано образложио настале разлике између првобитног и овог предлога друштвеног плана, обухватајући и област индустрије и грађевинарства. Томе ја немам ништа ново да додам.

Али мислим да је потребно да се овом приликом укратко осврнем на нека питања на која је дискусија о предлогу друштвеног плана у индустриским предузећима указала.

Дискусија о предлогу друштвеног плана широко је захватила радне људе у предузећима. Резултати дискусије у конкретним и позитивним предлозима за реалније постављање појединих пропорција у друштвеном плану речито говоре да су они у већини схватили суштину друштвеног плана и прихватили да у пракси спроводе мере новог привредног система, које су Влада и Партија поставили.

Многи радни колективи озбиљно су приступили тој дискусији настојећи да сагледају не само питања производње и резерви које се крију унутар предузећа, него и питања тржишта у вези са набавком сировина и пласирањем својих производа. Они су се први пут окренули и на ту страну и покушали да траже нова решења за бољи развој предузећа. Досад наша предузећа су више-мање била индифирентна према захтевима тржишта, јер их је систем дистрибуције био потпуно одвојио од тога. Сматрам да је то важан моменат на који органи радничког управљања убудуће треба да обрате много више пажње.

Али дискусија која се развила у нашим предузећима није свуда била једнако жива и плодна. У неким предузећима она је била спутана не само мишљењима појединих службеника који су радили на разрађивању првог предлога за друштвени план, него и добронамерним подршкама неких органа у дирекцијама и саветима. Раднички савети ових предузећа нису могли да се одупру таквим мишљењима, јер су она била документирана тврдњама, да су сви елементи плана постављени на „научној бази". Због тога је било, нарочито у почетку, извесног лутања и несхватања карактера и правилности основних поставки предлога друштвеног плана које се односе на предузећа. Овим предузећима је нешто касније помогнуто да правилно схвате друштвени план и то пре свега иницијативом и напорима партиских и синдикалних организација.

Овде је већ споменуто да је дискусија о предлогу друштвеног плана у вишим привредним удружењима закаснила и да су због тога њихове примедбе доцкан стигле те нису могле да буду узете у обзир. То је тачно.

Слабија активност органа радничког управљања виших привредних удружења, по мом мишљењу, нужна је последица недовољног схватања

важности и места виших привредних удружења у организацији наше привреде. У том погледу још увек има нејасних претстава на терену — шта је управо више привредно удружење. Неко схвата више привредно удружење као остатак старе административно-управне организације руководства предузећима, — дакле као АОР-е, — која сада нема садржину рада, јер су предузећа већ израсла у самосталне привредне организације. Неки опет мисле да више привредно удружење треба да буде потпуно укључено у државне органе за привреду и да на тај начин фактички изгуби карактер самосталне привредне организације уједињених предузећа. У овом случају се поистоветују виша привредна удружења са његовим апаратом — дирекцијом, која може бити у исто време и апарат државног органа за привреду, а раднички савет овде постоји само формално сао орган радничког управљања, јер надлежни државни орган за привреду унапред решава све.

Међутим, више привредно удружење је самостална привредна организација у нашем привредном животу и она ће у даљем развоју привреде играти све значајнију улогу. Више привредно удружење је још једна карика у развоју радничке демократије код нас. И због тога и сваки најмањи знак који указује на потискивање виших привредних удружења значи да ту још увек има остатака старих навика бирократског решавања питања у привреди.

Када говоримо о вишем привредном удружењу не ради се о неком руководству предузећем и његовом производњом. То је, разуме се, ствар самог радног колектива. Али када се говори о вишем привредном удружењу онда се ради о удружењу предузећа исте гране за остварење заједничких задатака: даљи развитак одређене привредне гране и решавање питања инвестиција у вези са тим, техничка помоћ за реконструкцију и модернизацију постојећих капацитета, организовање рада на унапређењу производње, обезбеђење, подизање и специјализовање кадрова и слично. У свим тим и сличним пословима заједнички претставници радних колектива ће одлучивати и примати обавезе.

Стварање фонда за инвестиције и преношење његове управе на претставнике органа радничког управљања вишег привредног удружења и претставника одређених државних органа за привреду још више ће истаћи важност улоге виших привредних удружења и потребу њиховог јачања, као и њихов карактер демократске радничке контроле у раду државних органа.

Виша привредна удружења имју свој апарат — дирекцију, са задатком да спроводи одлуке органа управе вишег привредног удружења. И сама поставка да апарат вишег привредног удружења буде уједно и апарат државног органа за привреду ни најмање не противречи самосталном деловању вишег привредног удружења. То је само једна форма сједињавања привредног апарата са државним у оним случајевима кад је руководство државног органа за привреду колективни орган у чијем

саставу равноправно учествују и претставници вишег привредног удружења.

Другови и другарице, у Предлогу друштвеног плана ФНРЈ за 1952 годину, у структури бруто производа посебно је издвојен фонд за амортизацију у износу од 76.830 милиона динара. Индустрија и рударство учествују у маси амортизације са 52,3% односно са 40.227 милиона динара.

Сматрам за потребно да се задржим на овом питању због значаја који амортизациони фонд има за читаву привреду.

По досадашњој пракси, амортизациони фонд је стваран по јединици производње, без обзира да ли је та производња створена већом или мањом механизацијом, односно без обзира на уложена основна средства. То значи да су предузећа која су мање опремљена сразмерно улагала већу амортизацију него предузећа која су боље опремљена основним средствима. Због тога предузећа нису ни била стимулирана на штедњу приликом инвестирања. Осим тога, овакав начин стварања амортизационог фонда у новонасталим условима привређивања довео би технички заостала предузећа у још неповољнији положај.

При утврђивању масе амортизације у Предлогу друштвеног плана пошло се од тога да се амортизационим фондом обезбеди:

1) проста репродукција основних средстава;

2) висина амортизације у зависности од дужине времена употребљивости основних средстава, без обзира на степен коришћења капацитета, и

3) да амортизација буде стимуланс за пуно и рационално коришћење капацитета.

Маса амортизације постављена је у сразмери вредности средстава са којима раде предузећа. Из тога следи да ће радни колективи бити заинтересовани за веће и боље коришћење основних средстава.

У овој фази разраде основних принципа у погледу коришћења основних средстава и стварања амортизационог фонда, није се могла због краткоће времена извршити валоризација, него само глобална процена амортизационе масе, која је распоређена на поједина предузећа. И када се у току ове године изврши валоризација основних средстава, створиће се услови за пуну примену индивидуалне амортизације у предузећима.

На овом месту треба напоменути да је за нашу привреду готово толико важно одржавање и обнова постојећих капацитета, као и изградња нових. Органи радничког управљања због тога дужни су да сада усмере свој рад и на правилно одржавање средстава која су им дата на управљање, јер на тај начин обезбеђују континуирану производњу. А средства амортизације морају се употребити за ту сврху.

У расподели националног дохотка друштвеним планом одређује се за инвестиције 156.421 милион динара или 17,1% од укупне суме за расподелу. Инвестиције су расподељене на:

а) фонд основне инвестиционе изградње 135.421 мил. дин.

б) задружне и приватне инвестиције 21.000 мил. дин.

У целокупној суми основне инвестиционе изградње индустрија и рударство учествују са 107.639 милиона динара или 79,5%.

Овако велико учешће индустрије у суми за основну инвестициону изградњу одраз је великог напора који земља треба да учини да би се у овој години грађевински завршили основни објекти и обезбедила потребна опрема за њихово пуштање у погон.

У овој години сви основни инвестициони објекти могу бити грађевински готови. У том погледу ми стојимо далеко боље и са организацијом грађевинске оперативе и са обезбеђењем материјала, него што смо били прошле године. А учешће омладине на најважнијим градилиштима омогућиће континуирани рад и успешно завршење изградње. На тај начин отклоњено је питање радне снаге, као најтежи проблем у грађевинарству, и сада извршење задатака пре свега зависи од напора и залагања радних колектива грађевинских предузећа да правилно искористе све могућности за свој рад. То утолико пре што је и питање пројеката у основи решено.

Новим привредним системом уводи се и нов начин финансирања инвестиција. Досада је целокупно инвестирање ишло из централизованих средстава, тј. из буџета. Оваквим начином финансирања инвеститори нису били у пуној мери стимулирани ни на економичну изградњу ни на штедњу. Због тога је било потребно да се финансирање постави на нову базу и да се створи фонд инвестиција из кога се финансирају инвестиције и да се инвеститори, директно или индиректно, вежу за стварање тога фнда. Фонд се ствара из дохотка предузећа било код самог инвеститора било код привредног удружења инвеститора. На тај начин инвеститор је заинтересован и за стварање овог фонда и за његово најцелисходније трошење. Овим је инвеститор стимулиран и на економичну изградњу и на штедњу а то тим пре што га на то упућује и нови начин третирања амортизације и нови прописи за грађење који претпостављају нужност економског оправдања инвестиција и свих потребних припремних радњи за најцелисходније трошење инвестиционих средстава.

На тај начин, формирањем фонда за инвестиције и давањем јасније перспективе и одређене улоге вишим привредним удружењима у њиховом управљању и у извршавању инвестиција целокупна инвестициона изградња постављена је на нове основе. То ће учинити да радни колективи воде непосреднији надзор над изградњом и да заједнички решавају тешкоће и поједине проблеме са грађевинским предузећима и предузећима за израду пројеката.

Подаци које садржи Предлог друштвеног плана о томе шта ће се постићи потпуном изградњом и опремом основних индустриских објеката означавају крајњи капацитет одређених објеката. Опремање тих

великих објеката вршиће се постепено и са сваким даљим допуњавањем њихове опремљености приближаваћемо се њиховом пуном капацитету. То је пре свега случај код свих великих хидроцентрала, великих индустриских капацитета црне и обојене металургије и др.

Изградњом предвиђених индустриских објеката у Предлогу друштвеног плана наша индустриска производња ће се повећати за приближно 174 милијарди вредности робне производње или за око 21% од вредности предвиђене овогодишње робне производње, и то пре свега у оним гранама привреде, које ће земљи обезбедити основну енергетску базу, сировине и њихову претежну прераду у земљи, а то значи омогућити нашој привреди нормалан развој, ослободити је садашњег дебаланса у платном билансу са иностранством и повећати огромне могућности искоришћења већ постојећих и изградњу нових капацитета прерађивачке индустрије што ће непосредно имати одраза на брзо подизање стандарда радних људи.

Шта ће се том изградњом постићи у појединим гранама у овој години а шта коначном изградњом и обезбеђењем опремом, допустите ми да изнесем основне натуралне податке за поједине гране. Тако, на пример:

У електропривреди за инвестиције у овој години предвиђамо суму од 26.116,5 милиона динара или 24,2% свих инвестиција. Завршавањем изградње и опремањем свих започетих хидро и термоцентрала наша ће привреда добијати годишње нових око 2 милијарде KWh. У овој години треба да се заврше грађевински радови на свим електроцентралама, изузев Маврова. У току ове године биће пуштено у погон нових преко 100.000 KW хидроцентрале Овчар Бања, Рашка, Сељашница, Винодол, Озаљ II, Медводе, Мосте, Сапунџица, Дошница, Слап Зете, Глава Зете, затим термоцентрале Косово, Коњшчина, Бановићи и Зеница. Ови нови капацитети у 1953 години даће привреди преко 400 милиона KWh. Са завршетком монтаже првих агрегата биће пуштене у погон 1953 године велике хидроцентрале Власина, Зворник, Међувршје, Вузеница, Марибор II, Јабланица, Јајце II са нових 160.000 KW инсталиране снаге. Поред електроцентрала изграђује се и 630 км далековода 110 KV, трафостанице високог напона и далеководи и трафостанице од 35 KV.

У рудницима угља предвиђено је у овој години за инвестиције 6.745,8 милиона динара или 5% свих инвестиција. Изградњом основних објеката треба постићи: а) повећање капацитета великих рудника угља за 6 милиона тона; б) даљу механизацију рудника угља; в) изградњу инсталација за оплемењивање угљева; г) прераду угља у коксарама. Инвестициона изградња у овој години концентрисана је на 12 великих објеката. Особито се форсирају површински копови који омогућавају масовну и јевтину производњу угља. Крајем ове године, пристизањем нове механизације, повећаће се капацитет рудника угља за нових 2 милиона тона, а пуштањем у погон великих сепарација у Какњу и Креки

побољшаће се квалитет угља. У овој години пустиће се у погон и коксара у Лукавцу са капацитетом од 225.000 тона кокса годишње, а коксара у Зеници биће пуштена у погон 1953 године. Ове коксаре ће употребљавати за производњу домаћи угаљ. У изградњу ове године улази и сушара Колубара, која ће сушењем колубарског лигнита од 2.000 калорија давати прворазредни угаљ од 4.500 калорија са капацитетом од 1,000.000 тона сушеног угља. Овакав темпо изградње капацитета рудника угља задовољиће потребе привреде после пуштања у погон нових кључних објеката, као и повећане потребе широке потрошње.

У црну металургију у овој години инвестираће се 24.516,7 милиона динара или 18,1%.

Изградњом започетих објеката постићи ћемо крајем ове године, са постојећим капацитетима у сировом железу, капацитет од 340.000 тона, а у идућој години пуштањем у погон високе пећи у Зеници 530.000 тона или 5 пута више него у 1939 години; у Сименс-Мартиновом челику крајем ове године капацитет 615.000 тона, односно крајем 1953 године 780.000 тона или 3,8 пута више него у 1939 години; у електрочелику крајем ове године капацитет од 50.000 тона или 17 пута више него у 1939 години; у ваљаном, кованом и ливеном челику капацитет до краја ове године 400.000 тона, а 1953 године 590.000 тона, или 3,3 пута више у односу на 1939 годину. У току године пустиће се у погон ови велики објекти: ваљаоница блуминг са капацитетом од 400.000 тона прерађених ингота; ковница и преса од 1.850 тона у Зеници; довршиће се прва висока већ у Зеници капацитета 200.000 тона, која ће ући у погон 1953 године, због закашњења испоруке опреме за припрему руде. У Сиску се крајем ове године пушта у погон ситна ваљаоница цеви капацитета 20.000 тона, а остали део постројења пустиће се у погон 1953 године. Пуштањем у погон ових и других мањих постројења у току ове године и довршењем изградње осталих капацитета, ми ћемо у задовољењу потреба производима црне металургије за народну одбрану и машиноградњу направити огроман скок и велики део потреба задовољити властитим производима.

У обојеној металургији у овој години инвестирано је 12.731 милион динара или 9,4%.

Ове године пуштамо у погон електролизу бакра у Бору и повећавамо тиме капацитет од 14.000 тона на 36.000 тона електролитног бакра, тј. према 1939 години 3 пута више. Овим стварамо услове за рафинацију читаве производње сировог бакра.

У производњи олова до краја ове године пуштамо у погон четири нова рудника, а почетком идуће године још два рудника олова — цинка. Тиме повећавамо производњу рафинираног олова за 15.000 тона од којих 4.000 тона у овој години.

Пуштањем у погон нових олово-цинкових рудника и флотација као и завршењем радова у топионици олова у Трепчи, већ крајем ове године

достижемо капацитет производње од 70.000 тона рафинираног олова, односно 6,6 пута више него у 1939 години.

Изградњом електролизе цинка у Шапцу, која почиње у овој години, постићи ћемо у коначној изградњи капацитет од 25.000 тона цинко-метала, или 5 пута више него у 1939 години.

Од ове производње имаћемо 12.000 тона електролитног цинка, и тиме решавамо прераду цинк-метала, који смо досада у великој количини (50%) извозили због помањкања постројења за прераду.

У алуминијској индустрији проширујемо електролизу алуминијума у Ражинама за 4.500 тона и настављамо изградњу I секције алуминијског комбината Стрнишче. Грађевински радови на тим објектима биће завршени у овој години. Да су били повољнији услови за набавку опреме ови би капацитети били у потпуности завршени већ у овој години, а то је 19.500 тона алиминијум-метала. Изградњом ваљаонице бакра, алуминијума и легура достижемо капацитет 35.000 тона ваљаног материјала. Но, ови капацитети биће пуштени у погон тек идуће године.

Од укупних инвестиција на неметале отпада 6.408,5 милиона динара или 4,7%.

Изградњом започетих објеката у индустрији неметала осетно ће се повећати производња која ће подмиривати домаће потребе, а један део моћи ће се и извести.

Изградњом фабрике шамота у Аранђеловцу, која је фебруара ове године пуштена у пробни погон, повећавају се капацитети шамотних опека од садашњих 33.000 тона на 77.000 тона. Коришћењем ових капацитета биће подмирена наша црна и обојена металургија као и остале индустриске гране за дужи низ година. Тиме ће се уштедети на увозу око 150 милиона динара.

Завршетком изградње фабрике „Магнохром“ у Ранковићеву у овој години остварiће се капацитети од 73.000 тона магнезитних, хромитних и хром-магнезитних опека и синтермагнезита. Производња ове фабрике потпуно ће подмирити потребе црне металургије, која је своје потребе у овим производима досада подмиривала искључиво увозом. Ови капацитети омогућиће поред подмирења домаћих потреба осетно повећање извоза финалних производа неметала и тиме уштедети земљи око 460 милиона динара.

Фабрика електропорцелана у Аранђеловцу биће пуштена у пробни погон концем ове године. Капацитети у индустрији електропорцелана повећаће се тиме од досадашњих 1.500 тона на 6.000 тона. Нови капацитети потпуно ће задовољити потребе земље у електропорцелану које су досада највећим делом подмириване увозом. Уштеда на увозу у девизама износи 180 милиона динара.

У производњи азбеста, завршетком изградње и пуштањем у погон сепарације азбеста Босанско Петрово Село, Богословац и Страгари, омогућиће се повећање капацитета добивања азбестног влакна од садашњих

1.500 тона на 10.500 тона. Током ове године биће пуштена у погон сепарација Босанско Петрово Село и Богословац са капацитетом од 3.000 тона, док ће сепарација Страгари бити пуштена у погон током следеће године са капацитетом од 6.000 тона. Овим капацитетима подмириће се потребе индустрије салонита и тиме постићи уштеда на увозу азбестног влакна од око 210 милиона динара годишње.

Овде сам навео неколико примера и података о изградњи инвестиционих објеката у базичној индустрији. У сличном стању налази се и изградња објеката у осталој индустрији.

Као што се види, изградња основних грана привреде у овој години заиста улази у завршну фазу и од темпа пристизања опреме и њеног уграђивања зависи колико ће брзо достићи пуни капацитет. Наша настојања треба да су усмерена пре свега на то да убрзамо изградњу, а особито реализовање опреме и да што више скратимо време да нам досада уложена средства и неизмеран труд бесплодно не леже замрзнути у недовршеним објектима. (Аплауз).

Претседавајући: Реч има Претседник Савета за саобраћај и везе друг Крсто Попивода.

Претседник Савета за саобраћај и везе Крсто Попивода *(Изборни срез цетињско-даниловградски, НР Црна Гора):* Другови народни посланици, узимајући ријеч, желио бих да уз Приједлог друштвеног плана Федеративне Народне Републике Југославије за 1952 годину укажем на извјесне проблеме са подручја саобраћаја и веза.

Планом грађења жељезничких пруга за 1951 годину било је обухваћено неколико раније започетих пруга. У тој години грађена је и нова пруга Бања Лука—Добој.

У току 1951 године завршено је и положено око 200 км колосјека, а пуштене су у саобраћај пруге Марковац—Деспотовац, Пурачић—Добој, Семизовац—Вогошче, док ће остале пруге бити пуштене у саобраћај у току ове године.

Завршавањем ових 200 км пруга у 1951 г. наше жељезничко грађевинарство извршило је и премашило задатке првог Петогодишњег плана за период 1947—1951 г., изградивши 1585,3 км нових пруга чиме је премашило задатке Петогодишњег плана за 6% а обнављајући порушене мостове у дужини од 30.308 м, извршило је план са 152%.

За овакав успјех и остварење наше инвестиционе изградње жељезничких пруга, поред жељезничке грађевинске оперативе, велика заслуга припада и нашој пожртвованој омладини, која је у изградњи тако важних објеката унијела свој омладински жар и високу патриотску свијест. (Аплауз).

Ово повећање капацитета жељезничког саобраћаја као носиоца унутрашњег транспорта омогућило је задовољавање потреба у транспорту повећаних производних снага наше привреде, а нарочито индустрије и

рударства. Изградња жељезничких пруга вршена је паралелно са потребама привреде што се нарочито одражава у изградњи пруга индустриско-рударског базена Босне и Херцеговине гдје је досада изграђено око 700 км пруга и тиме омогућен брзи развој индустрије и рударства у тој народној републици.

Интензитет грађења пруга у односу на предратно грађење повећан је за 6 пута. Јер, док је у предратној Југославији изграђено за 20 година 1000 км пруга дотле је у раздобљу од 1947 до 1951 г. у новој социјалистичкој Југославији изграђено преко 1500 км. (Аплауз).

Укупан износ инвестиција друштвеног плана за 1952 год. свих грана Савјета за саобраћај и везе износи 14.880 милиона динара. Од тога отпада на жељезнице 8.781,9 милиона динара, на поморски саобраћај 1.918 милиона, на поштански саобраћај 302,4 милиона, на ваздушни саобраћај 120,3 милиона, на друмски саобраћај 3.527,1 милион и на рјечни саобраћај 140 милиона динара.

У жељезничком саобраћају у изградњи је пруга Бреза—Вареш. Она се налази у завршној фази. Њеним пуштањем у саобраћај ове године омогућиће се несметано снабдијевање жељезаре Зеница потребним количинама жељезне руде и обратно снабдијевање Вареша коксом и осталим потребама. Затим, пруга Коњиц—Јабланица. На овом дијелу између што се пруга уског колосјека и друм. Даље, довршава се пруга Добој—Бања Лука и Шталије—Лупоглав.

Гради се пруга Ресник—Степојевац. На овој прузи засада се форсирају радови на тунелу Бела Река, чијом ће се изградњом омогућити повезивање колубарског угљеног базена са осталом жељезничком мрежом нормалног колосјека.

Ове године радиће се и пруга Бродице—Мајданпек. Овај дио пруге има изванредан значај за развој и проширење рударског базена бакра, олова и цинка у рударском ревиру Мајданпек.

Пруга Скопље—Гостивар која се довршава, везује Скопље са Тетовом и Гостиваром повезујући хромне руднике у Радуши и Љуботену, фабрику предива у Тетову и Мавровску електричну централу.

У поморском саобраћају тежиште инвестиционе изградње је на оспособљавању и проширењу наших главних морских лука Ријеке, Шибеника, Сплита, Кардељева и Бара, проширењем њихових оперативних обала и снабдијевање потребном опремом за рационалнији рад. У овим лукама добићемо крајем ове године 870 м оперативне обале дуге пловидбе, боље услове рада и око 7.000 м² станбене површине у Кардељеву, за смјештај радне снаге.

У поштанском саобраћају предвиђена је изградња зграда за смјештај инсталација УКТ веза за телекомуникацију и чворишта за високофреквентне уређаје и проширење аутоматске централе у Раковици.

У ваздушном саобраћају предвиђени су радови на проширењу појединих аеродрома.

У друмском саобраћају потребно је извршити измјештање путева у области водојажа Зворника, Маврова, Јабланице, Винодола и комбината Јајце. Поред завршења пута Врхника—Логатец предвиђена је замјена извјесног броја дотрајалих мостова сталним конструкцијама на свим главним путевима чија је замјена неопходна. На аутопуту Београд—Загреб предвиђени су радови потребни за правилно обављање службе одржавања пута, ауто-сервис и угоститељство.

У рјечном саобраћају предвиђени су углавном регулациони радови на оним рјечним токовима на којима се при малом водостају угрожава саобраћај.

У грађењу нових саобраћајних објеката од ослобођења до данас постигнути су знатни резултати.

Међутим, постигнути успјеси у погледу обима и брзине грађења жељезничких и других саобраћајних објеката нијесу били праћени исто таквим успјесима у погледу јевтинијег и квалитетнијег извршења ових задатака. Недостаци досадашњег грађења нарочито се огледају у недовољно солидној припреми, организацији рада, изради пројеката, а тако исто у унутрашњим слабостима самих грађевинских предузећа као посљедице административног пословања.

Потребе даљег грађења наше жељезничке мреже су велике. Изградња нових жељезничких пруга биће код нас за дужи низ година актуелно питање.

Приступајући сљедећој фази изградње жељезничких пруга и саобраћајних објеката ми морамо извући поуке из досадашњег искуства и њиме се користити у будућности.

Потребно је претходно ближе утврђивање перспективног плана изградње жељезничке мреже, строжа ревизија програма, реално и потпуније планирање изградње у току више година. Озбиљну пажњу треба посветити студиско-истраживачким радовима, благовременој припреми техничких елабората са што тачнијим утврђивањем коштања. Исто тако треба завести правилан однос и сарадњу између инвеститора и извођача и појачање контроле над радовима. Потребно је спровести техничко унапређење саобраћајног грађевинарства са применом савршенијих метода рада и бољег механизовања радног процеса. Све ће ово допринијети да се грађење нових пруга и објеката обавља не само брзо него и знатно јевтиније и солидније. У овом правцу увођење нових економских мјера и радничко управљање предузећима одиграће значајну улогу.

У циљу формирања нових економских цијена и стабилизације тржишта, нужно је било да се и цијене саобраћајних и поштанско-телеграфско-телефонских услуга, тј. да се тарифе ускладе са цијенама других производа и тиме обезбиједи пословање саобраћаја по привредном рачуну. У новим условима пословања, трошкови за услуге саобраћаја

и веза морали су да заузму одговарајуће мјесто у цијени робе на тржишту и расходима становништва. Из тих разлога Савезна влада донијела је 23 новембра 1951 године рјешење о повећању тарифа у свим гранама саобраћаја и за поштанско-телеграфско-телефонске услуге.

У ранијем административном начину пословања, због врло ниске тарифе, саобраћај се неекономски користио, што значи да су се непотребно трошила материјална средства, док су капацитети саобраћаја били недовољни.

Велики број превезених путника у 1950 и 1951 г. није био у складу са општом економском снагом и постигнутим стандардом у нашој земљи, већ је био стимулиран врло ниском тарифом, што је условљавало и путовања која нијесу била неопходна. Исти је случај и у погледу коришћења поштанско-телеграфско-телефонских услуга.

Ниво нових тарифа за превоз путника и поштанско-телеграфско-телефонских услуга одређен је углавном у висини правилног коришћења капацитета и правилне расподјеле расхода становништва на саобраћајне услуге, што треба да утиче на усклађивање расположивих робних фондова.

Саобраћај је прије рата учествовао у укупним расходима становништва са 3,38%, у 1951 години са укупним расходима урачунавши и бонове са 2,96%, а према плану робно-новчаног биланса новчани расходи за саобраћај у 1952 год. учествоваће у укупним расходима становништва са око 3,62%.

При одређивању нових цијена за превоз путника, у тарифама свих грана саобраћаја водило се рачуна да се трудбеницима омогући извјестан број путовања по знатно сниженим цијенама. Тако је повластица за путовање чланова синдиката на годишњи одмор остала у апсолутном износу иста према старој тарифи, што у односу на садашњу тарифу претставља повластицу у висину 92%. Поред тога, дат је извјестан број путовања уз повластицу од 50% радницима и службеницима државних предузећа и установа и друштвених и задружних организација као и члановима њихове уже породице. Ова повластица обухвата близу 5 милиона становника.

Приликом постављања висине тарифа за превоз робе водило се рачуна о томе да се тарифе у цијелини прилагоде односу нових економских цијена, тј. да учешће транспортних трошкова у цијени одговара економским могућностима производње. Сем тога, при повишењу робних тарифа водило се рачуна да саобраћајне гране имају одговарајући економски удио у формирању цијена на тржишту и тиме обезбиједе потребну акумулацију за друштвене и сопствене потребе. На тај начин тарифе у појединим саобраћајним гранама повећане су с обзиром на потребу усклађивања тарифа између појединих саобраћајних грана у општи јединствени тарифски систем превозних циљева.

Нове превозне цијене изазвале су у почетку код привредних предузећа извјесну реакцију, углавном због тога што се до ступања на

снагу нових тарифа и нових економских односа у привреди о транспортним трошковима није водило довољно рачуна, прво, због несразмјерно ниских тарифа и, друго, што су предузећа транспортне трошкове калкулисала на основу просјечног подвозног става и рефундације евентуалних разлика из буџета. Значи да су ниске тарифе и сам систем калкулације транспортних трошкова у цијени дестимулирале предузећа за рационално коришћење транспорта. Међутим, нови систем тарифе утјецаће да се саобраћај правилно користи, тј. да се роба превози из најближих рејона, да се саобраћајна средства рационално употребљавају и да се за превоз користи она саобраћајна грана која у датом случају најмање оптерећује цијену производа.

Из досадашњих анализа које су вршене са привредним гранама утврдило се да данашње цијене превоза углавном одговарају новим економским цијенама производа и учешћу транспортних трошкова у цијени. Међутим, за извјесне категорије и врсте превоза показала се потреба даљњег усклађивања тарифа, тј. давања посебних снижења за одређене врсте превоза и врсте роба. Досада су већ извршене извјесне корекције, на примјер, за превоз поврћа, за превоз млијека итд.

Намеће се потреба да се изврше извјесне корекције и у путничкој тарифи како би се привукао већи број путника, искористили жељезнички капацитети а истовремено удовољило потребама трудбеника.

Овдје још могу да истакнем да ће све саобраћајне гране у оквиру плана за 1952 г., а на основу нових превозних тарифа, утврђеног обима превоза и утврђених трошкова експлоатације, остварити укупну акумулацију од 39.496 милиона динара.

Сматрам за потребно да овдје кажем нешто и о пословном односу између саобраћаја и корисника превоза.

Прелазак на нови привредни систем захтијева и измјену система по коме се остварује веза између саобраћаја и корисника превоза. Садашњи систем носи обиљежја административног начина повезивања са саобраћајем. Мјесечне пријаве за план превоза робе, плаћање пенала за неизвршење плана и за ванпланске превозе у супротности су са привредним системом у коме слободније дјелују економски закони и у коме се друштвеним планом одређују оквири и обезбјеђују потребни капацитети.

Овакав систем захтијева непосредно пословно повезивање саобраћаја и корисника транспорта. Непосредна сарадња и договор привредних предузећа и организација са жељезничким станицама и дирекцијама, рјечним и поморским агенцијама, лукама итд. треба да замијени мноштво пријава, аката, административних спорова итд. и да омогући саобраћају да се припрема за извршење претстојећих превоза и да боље подмирује привредне потребе превоза у цјелини. Комерцијалном интересу предузећа не смију да стоје на путу уски и крути административни оквири, већ треба омогућити да се пословање одвија непосредним односом и према стварним привредним потребама.

Поред планирања превоза, и друга питања односа са саобраћајем морају се регулисати на други начин. Тако, на примјер, питање радног времена за утовар и истовар на жељезници, питање рокова утовара и истовара морају се регулисати у складу са расположивим капацитетима у саобраћају с једне стране, и захтјевима рентабилнијег пословања привредних предузећа, с друге стране. С обзиром на расположиве капацитете, већ у току ове године могу се дати извјесне олакшице од стране саобраћаја, али се у вријеме појачаних превоза морају и даље чинити већи напори како од стране саобраћаја, тако и од стране корисника превоза.

Другови народни посланици, поред ових проблема, који су мањевише заједнички за читав саобраћај, потребно је да се овдје осврнем и на нека питања која се односе на поједине гране нашег саобраћаја.

У друштвеном плану саобраћајних грана највеће обавезе и задатке има жељезнички саобраћај.

Иако је позитивним дејством нових економских мјера у нашој привреди постигнуто рационалније коришћење транспортних услуга свих грана саобраћаја, иако је тиме жељезнички саобраћај растерећен једног дијела превожења, ипак он има и ове године крупан задатак:

прво, да превезе исте количине робе као и прошле године, и, друго, да превезе велики број путника иако знатно нижи од прошлогодишњег.

Смањење путничког саобраћаја за око 30% резултира из нових економских мјера, које су спроведене у току прошле године и које се и даље спроводе.

Дискусија у радним колективима на жељезници показала је да је план који се односи на жељезнице правилно одмјерен и да постоје услови да се он изврши и премаши.

За жељезнице ова година биће година даљег сређивања унутрашње организације пословања и напора за рјешавање основних материјалних проблема у развијању капацитета жељезничког саобраћаја. Учиниће се прије свега знатан напор за побољшање теретног колског парка.

Код теретног колског парка ради се и о томе да се довољан број кола оспособи за саобраћај на иностраним пругама према међународним прописима, да би жељезница подмирила потребе нашег извоза. У протеклим годинама с овим проблемом нијесмо имали већих тешкоћа захваљујући добрим односима, сарадњи и разумијевању европских жељезничких управа, наравно изузев коминформовских које су по наређењу својих господара из Москве до крајње могуће мјере настојале да нас онемогуће у раду и изолују у међународном жељезничком транспорту.

У овој години опремиће се добар дио парка путничких кола са инсталацијама за осветљење и грijање; ријешиће се проблем неких уских грла у саобраћају као на пр., чвора Добој; више привремених објеката на пругама замијениће се новим сталним објектима; ићи ће се

на модернизацију рада у одржавању пруга примјеном тзв. система „суфлаж" те ће се знатно поправити стање наших пруга.

Иако у 1952 г. не само да одржавамо већ и даље развијамо капацитете жељезничког саобраћаја баш у вези са брзим развитком наше индустријализације, у вези са завршетком кључне капиталне изградње и пуштањем у погон нових капацитета наше индустрије, ипак су пред нашим жељезничким саобраћајем на помолу крупни проблеми на које већ сада треба мислити. Такорећи јуче је завршена пруга Шамац—Сарајево а већ постаје тијесна, уско грло наше привреде; наш узани колски парк већ више година недовољан је; треба већ мислити на реконструкцију колског и локомотивског парка, на нове локомотиве и кола, на нови систем сигурносних постројења итд.

У разради и дискусији пропорција друштвеног плана које припадају жељезници, наши жељезничари показали су високу свијест. Анализирајући обавезе које ће ове године имати према заједници, жељезнички колективи указали су на крупне резерве у јединицама жељезничког саобраћаја. Ради се у првом реду о томе да се може знатно побољшати организација саобраћаја возова и коришћења локомотива и кола, могу се остварити велике уштеде у материјалу, а има и великих резерви у радној снази.

Када је ријеч о испуњењу обавеза, које проистичу за поједине радне колективе из друштвеног плана, а и с обзиром на чињеницу да се друштвени план заснива на радничком управљању, потребно је овом приликом нешто рећи о радничким савјетима на жељезници. У радионицама и самосталним предузећима, који се налазе у склопу жељезница, већ постоје раднички савјети бирани по закону о радничком управљању привредним предузећима.

Међутим, у жељезничком саобраћају који обухвата станице, ложионице, секције за одржавање пруга итд., досада су постојали само органи радничког управљања, који су имали савјетодавни карактер. Због сложености организације пословања, изразите централизације у руковођењу саобраћајем и привредном пословању жељезница, није се могло одмах по ступању на снагу закона о радничком управљању привредом прећи на радничко управљање у жељезничком саобраћају. Требало је проблем свестрано сагледати, пажљиво проучити и поступно прилазити његовом рјешавању.

Ипак није било потребно дуго времена да би се сагледало мјесто и улога органа радничког управљања у жељезничком саобраћају, да би се могла одредити права и надлежност тих органа, да се увиди да се они могу тако поставити да не ремете јединство процеса жељезничког транспорта Југославије, јединственост основних карика тога процеса, а да се при томе радничком управљању основним организационим јединицама да максимална самосталност и обезбиједи њихово складно повезивање у процесу саобраћаја. Треба напоменути да је постојала прилична невје-

рица у то да се већ сада може на жељезници завести радничко управљање с обзиром на сложеност саобраћајних процеса.

Данас је све то већ довољно јасно. Оно што је при томе нарочито значајно, јесте чињеница да имамо једнодушну жељу из жељезничких јединица да се учини корак даље у радничком управљању жељезничким саобраћајем и да се од савјетодавних пређе на законите органе управљања.

Свакако да један тако велики колектив као што је жељезнички, који је показао велике резултате у своме раду од ослобођења до данас, заслужује да има своје органе радничког управљања. Нема сумње да је увођење радничких савјета на жељезници већ сазрело и да треба у што скорије вријеме предузети мјере да оно ступи у живот. То ће бити суштинска промјена у организацији, систему управљања и пословању жељезнице; то ће бити једна од основних гаранција напретка нашег жељезничког саобраћаја.

У остваривању наше робне размјене са иностранством посебно мјесто заузима поморски саобраћај. У 1950 години трговачка морнарица, без обзира на заставе бродова који су извршили те превозе, учествује у тој размјени са 67,1% а у 1951 г. са 59,7%. То значи више него сви остали видови транспорта — жељезнички, рјечни, друмски и ваздушни. Садашња тонажа наше поморске пловидбе, и поред повећања које је постигнуто од 1946 године, није у стању да учествује у овим превозима у одговарајућем односу и њен удио је 34,5 од сто у 1950 години и 37,4 од сто у 1951 години, док су осталих 65,5 од сто у 1950 години и 62,6 од сто у 1951 години превезли страни бродови.

Иако је тонажа наших бродова још недовољна, она у знатној мери доприноси привреди наше земље. У 1950 години прекоморска тонажа дала је нашој привреди преко 2,7 милијарди динара по новом курсу у девизама или нешто преко девет милиона долара.

Бољим коришћењем бродова, коришћењем високог скока возарина који је уследио после сукоба у Кореји, трговачка морнарица у 1951 години донијела је око четири милијарде динара или нешто преко 13 милиона долара. Наша трговачка морнарица својим учешћем у превожењу прехранбених артикала из помоћи од САД омогућила је да се за око 4 милиона долара добије већа помоћ у тим артиклима. За 1952 годину поморска предузећа су се обавезала да допринесу државној благајни 4 милијарде и 402 милиона динара и нешто преко 3 милијарде и 500 милиона динара у девизама.

Међутим, у предлогу буџета предвиђено је да се поморству додељује из средстава буџета 3,5 милијарди динара. Потреба за овим средствима из буџета потиче у првом реду из разлике између цијена које постижу наши бродови у међународној пловидби и цијена наших бродоградилишта, с једне стране, из природе пословања обалне пловидбе која одржавањем редовних путничких веза дуж обале и између обале и острва врши јавну функцију.

Сем тога, код ових пловидби економске цијене горива и мазива, које оптерећују са 49,4 од сто бруто продукт тих пловидби, одвлаче један дио акумулације која се остварује радом ових пловидби. Усљед истрошености бродова обалне пловидбе, она постаје нерентабилна усљед већих трошкова одржавања, већих експлоатационих трошкова, мање продуктивности рада, ради мање брзине, несавременог уређења и уређења на броду итд. Овдје је потребно нагласити да се дотација обалној пловидби појављује код свих поморских земаља које одржавају ту врсту пловидбе.

Средствима која се стварају кроз амортизацију предузећа као и средствима која се добијају из буџета, трговачка морнарица ће добити у току 1952 године неколико нових јединица и то за прекоморску пловидбу „Војводину", моторни брод „Авала", изграђен у нашим бродоградилиштима, затим код путничке обалне пловидбе обновљену јединицу „Партизанка", као и још 6 нових јединица из наших бродоградилишта.

У погледу опреме лука савременим техничким средствима у 1951 години је учињено доста, нарочито у Ријечкој луци. Међутим, садашњи распоред жељезничких магистрала према обали и размјештај наших главних лука не претставља природан излаз појединих наших привредних подручја на море и економски погађа поједине републике у остваривању њиховог извоза односно увоза.

Нове економске мјере, како у погледу даљег привредног осамостаљивања предузећа од непосредног административног управљања органа државне управе, тако и у погледу непосредног управљања предузећима од стране радних колектива, дало је већ одређене резултате и показало да и у овој грани наше привреде, и поред посебних услова пословања, радни колективи својим стваралаштвом могу преко својих органа управљања непосредно утицати на постизање и премашивање друштвених обавеза.

О осталим саобраћајним гранама не бих говорио. Напоминјем једино да ће пошта, која од 1949 године послује по привредном рачуну, остварити ове године акумулацију од две милијарде и двеста милиона динара.

Ваздушни саобраћај показује извјесну пасиву која је сасвим разумљива, јер је то случај и у другим земљама.

Ријечни саобраћај је предат републикама. О њему ће сигурно говорити другови из република.

Завршавајући, другови народни посланици, хтио бих још да подвучем да читава досадашња дискусија поводом удјела плана саобраћаја у општедруштвеном плану показала је да су правилно утврђени капацитети свих саобраћајних грана, а исто тако и стопе акумулације и фондова. Свакако треба бити свјестан тога да остварење задатака друштвеног плана саобраћаја зависи у првом реду од залагања радних колектива. Ми смо сигурни у то да ће трудбеници свих саобраћајних грана

и веза, као и досад, дати све од себе и борити се да се обавезе из друштвеног плана саобраћаја не само у потпуности изврше него и премаше. Они ће, заједно са свим трудбеницима наше земље а под руководством Комунистичке партије и друга Тита, наставити своје велико дјело пожртвоване изградње социјализма и даљег јачања и одбране националне независности наше земље. (Аплауз).

Молим Народну скупштину да прихвати предлог буџета и плана по свим гранама саобраћаја и веза како је предложено.

Претседавајући: Реч има помоћник Министра иностраних послова Богдан Црнобрња, народни посланик.

Помоћник Министра иностраних послова Богдан Црнобрња *(Изборни срез Дарувар, НР Хрватска):* Другови и другарице народни посланици, међународна економска ситуација у 1951 години била је обиљежена низом економских тешкоћа. То је посљедица опште међународне затегнутости, поред оних најкрупнијих економских посљедица које изазива политика интересних сфера по читаву светску привреду. Несмањена међународна затегнутост наметнула је повећање издатака за наоружање. Ово је опет довело до поремећаја у привредама појединих земаља.

Иако су индекси индустриске производње у многим земљама на Западу порасли (производња челика попела се у Западној Европи на 58.000 тона или за 11% према 1950 г., а у САД на 95.000 тона или за 9% у односу на 1950 годину), ипак је стални пораст цијена на Западу био опћа појава. Тако су цијене на велико у поређењу са цијенама из 1950 г. скочиле у САД за 6,7%, док је скок у западно-европским земљама био знатно већи. Тако је у Белгији скок био 17,2%, у Западној Њемачкој 23,3%, док су наднице порасле за 8%; у Енглеској 24,2% док су наднице порасле за 9%, у Шведској 36% док су наднице порасле за 15%; у Француској 36,5%; у Турској 43% итд. Свакако да је ово пореметило однос између цијена и надница (јер наднице нису једнаког пораста). Као посљедица тога дошло је до пада реалне наднице и животног стандарда.

И поред тога што су услови на међународном тржишту били тешки и што су постојала разна ограничења, светска трговина се у упоређењу са 1950 г. повећала. При томе је положај Западне Европе као цјелине погоршан. Нарочито је велика оскудица у угљу, за чији је увоз Западна Европа само у 1951 години издала око 700 милиона долара, утјецао на то погоршање (увоз од око 30 милиона тона).

Свјетска размјена у 1951 г. у односу на 1950 годину била је повећана не само по вриједности него и по количини. Тако је извоз Западне Европе за првих девет мјесеци 1951 године порастао са 19,73 милијарди долара на 26,29 милијарди долара, док се увоз повећао са 21,78 милијарди долара на 30,9 милијарди долара. Извоз САД порастао је за исти период са 7,23 милијарде на 10,91 милијарде долара, а увоз са 6,20 ми-

лијарди долара на 8,5 милијарди долара. Тако су земље Западне Европе повећале дефицит свог трговинског биланса са 2,051 милијарди долара на 3,798 милијарди долара.

Учешће земаља коминформског блока (подаци без Кине) у свјетској трговини све је мање. По годинама учешће Совјетског Савеза у свјетској трговини било је у 1938 год. 3,1%, у 1949 год. 3,4%, у 1950 год. 3,7%.

Учешће земаља совјетског блока (без Кине и Источне Њемачке) у свјетској трговини било је у 1938 год. 10,3%, у 1949 год. 6,6%, у 1950 год. 6,4%.

Овако нагло смањење размјене совјетски блок почео је све теже осјећати, посебно салетитске земље у првом реду ЧСР, Пољска и Мађарска, него економика западних земаља, иако смањење ове размјене наноси озбиљне штете и економици нарочито неких западних земаља. То је и разумљиво, јер су економски односи унутар читавог свјетског економског система давно (још у прошлом вијеку) повезали поједине националне привреде у један ланац који поједине националне привреде чини међусобно зависним. Због тога је свјетско тржиште постало један од битних услова за даље развијање производних снага, без обзира да ли се у савременим условима ради о земљи која је пошла путем изградње социјализма, или о капиталистичкој земљи па и о државнобирократској. Међународна робна размјена, према томе, није само природна него је и нужна. Подјела свјетске економике на двије економске сфере није, према томе, изазвана природним економским разлозима него освајачким жељама одређене политике.

Ових дана биће одржана такозвана Московска економска конференција, „која треба да докаже могућност сурадње и такмичења између два система, она треба да потврди совјетско настојање на мирној сурадњи без политике дискриминације и економских блокада". Мислим да не треба коментара како то у нашим ушима звучи, а и на међународном плану.

Тешко је наћи у послијератној совјетској пракси на међународном плану неку ствар (потез) који није прије или касније оцијењен као обичан пропагандни маневар, или као ствар која никада не открива искреност намјера. И Московска економска конференција је пропагандни потез који треба да докаже спремност Москве за међународну сурадњу на економском пољу. Али мислим да није само то. Она показује и то да се политика изолације обија о главу. Они би заиста врло радо куповали многу робу од западних земаља, чији је технички ниво неколико пута виши. Било би врло интересантно, на примјер, чути мишљење људи из чехословачке привреде, која се као једна од најразвијенијих индустрија у Европи нашла готово преко ноћи отсјечена од оних тржишта и извора снабдијевања са којима је дотле сурађивала и благодарећи томе и достигла овакав развитак. Било би врло занимљиво чути шта они мисле о политици блокова и изолације и како гледају на „братску су-

радњу и помоћ". Шта ми мислимо о тој конференцији није потребно много ни говорити. Сама чињеница да читав московски блок води против наше мале земље економски рат даје јасан одговор. У условима вођења политике двају табора, прокламованих баш из Москве, морају овакви и слични покушаји остати јалови.

Полазећи од тога да је јачање међународних економских веза један од битних услова за развијање производних снага наше земље, која је приступила изградњи социјализма као неразвијена земља, са диспропорционалном структуром производње и неразвијеним производним снагама наша је Влада и у 1951 г. чинила све да ове односе ојача и учврсти, остварујући при томе општу и непосредну економску корист коју такова сурадња доноси и знајући да је јачање економских веза на бази уговорне равноправности, па макар и у капиталистичким условима размјене, позитивна и у крајњој линији напредна ствар и у међународним оквирима.

Наша економска сурадња са иностранством одвијала се у два правца. Основни облик наших економских односа је спољно-трговинска робна размјена. Извозом наше робе на свјетско тржиште стварамо средства за куповину робе потребне нашој привреди. Затим долазе међународни кредити и зајмови. Међународни кредити и зајмови јесу један од важних облика наше међународне економске сурадње. Наша је земља до 31 децембра 1951 г. користила или има право (по постојећим споразумима) да користи 269,360.000 обр. $ међународних дугорочних и средњорочних кредита и зајмова. Од овог износа до 31 децембра 1951 г. отплаћено је 20,560.000 обр. $.

Земља	Износ	Кам. стопа	Дугорочни	Средње и краткороч.	Отплаћено	Остаје да се отплати
САД	55	3,5	55	—	—	55
Енглеска	63,28	4,5;5	—	63,28	5,92	57,36
Запад. Њемачка	50	7,2	—	50	—	50
Француска	16	—	—	16	0,24	15,76
Белгија	14	6,5	—	14	2,6	11,4
Аустрија	10	(3,5)5	—	10	—	10
Египат	8,04	—	—	8,04	8,04	—
Швајцарска	6,9	4,25;3,5	—	6,9	-	6,9
Норвешка	0,28	2	—	0,28	—	0,28
Холандија	2,6	—	—	2,6	1,06	1,58
Међународна банка	28	4,5	28	—	—	28
„ „	2,7	3	—	2,7	2,7	—
Међунар. монет. фонд	9	—	—	9	—	—
„ банка, Базел	3,5	2,5	—	3,5	—	3,5
Укупно:	269,36	—	83	186,3	20,56	248,78

Осим незнатног износа кредита добијеног ломбардом нашег злата, сви остали зајмови су добијени на гаранцију наше државе да ће у уговореном времену бити враћени. Као зајмодавац јавља се готово у свим случајевима држава као директни зајмодавац или као гарант приватном капиталу у случају тзв. експортног и политичког ризика. Овај начин финансирања у данашњој међународној сурадњи све више преовлађује. Он се јавља у првом реду као посљедица политичке а и економске нестабилности и власници капитала преносе ризик на државу. Висина добијених зајмова показује да не постоји кредитна или финансиска блокада наше земље. Напротив, они говоре да се обим нашег кредитног и финансиског тржишта проширио послије 1948 године, што је у првом реду посљедица повјерења и у међународно поштивање примљених обавеза од стране наше државе, и опћег међународног угледа који она ужива. То да смо добили зајмове и кредите од 9 западно-европских земаља и САД, а поред тога и од више међународних финансиско-банкарских установа, говори да су наше везе са међународним финансиским тржиштем многобројне. Каматна стопа креће се од 2% до 7,2% која је по својој висини једнака онима које смо раније имали у споразумима са совјетским блоком.

Највећи наши кредитори су САД, Енглеска и Западна Њемачка. Треба истаћи да се послијератна енглеска привреда бори са великим тешкоћама, те је за нас тим значајнија цифра добијених зајмова и кредита.

Зајмове примамо под нормалним пословним увјетима. У 1951 год. почели смо да примамо помоћ најприје од САД а затим и од Енглеске и Француске. Објашњење овог новог начина међународне сурадње треба тражити у насталим свјетским економским и политичким односима. Неравномјерни развитак производних снага који је изазван, поред осталог, и великим ратним разарањима у Европи, створио је дубоки јаз између врло развијених продуктивних снага Америке и заосталих снага Европе и осталог свијета. Помоћ треба бар на економском плану дјеломично да уклони те разлике. Истовремено, ма колико то чудно изгледало, помоћ служи и за даље развијање производних снага у САД, јер када томе не би служила немогућно је замислити бесплатно давање овако великих размјера. У врло тешким условима у којима се нашла наша земља: и потреба за индустриским јачањем, што знатно привремено утиче на наш извоз и увоз, затим суше, блокада Информбироа и у вези с тим нужда за све бржим јачањем наше безбједности, појавио се дефицит у нашем спољно-трговинском билансу.

Наша Влада је најприје затражила помоћ од САД за пребројавање посљедица суше и добила је у износу од 64,220.000 долара. У натуралним количинама то је био износ од 484.709 тона (пшеница, пшенично брашно, кукуруз, кукурузно брашно, јечам, овас, сирак, пасуљ, грашак, маст и уља, шећер, млијеко у праху, разно сјеменје, мед и ме-

киње). Затим су нам даље пружиле бесплатну помоћ у храни Француска у износу од 886.600 долара, Белгија 159.000 долара, Канада 44.300 долара, те организација КЕР 35,315.270 долара. Укупно је примљено као помоћ у храни 100,580.840 долара.

Половином прошле године наша се Влада обратила владама САД, Енглеске и Француске за економску помоћ. У инструментима који служе као уговорна основа за примање помоћи каже се да три владе „дајући помоћ желе да помогну Југославији да одржи своју способност да одбрани и сачува своју националну независност. Намјера трију Влада је такође да се таквом помоћи постигне економска виталност, укључиво одржање адекватног снабдијевања и елиминисање потребе за ванредном економском помоћи". И даље у тексту: ..Међутим, не постоји намјера, као што то није било ни у прошлости, да се постављају захтјеви који би претстављали ма какво мијешање у суверена права Југославије".

Или у недавно потписаном споразуму о привредној сурадњи између Југославије и САД чији рок трајања је предвиђен до јула 1955 г., односно до децембра 1955 године. У преамбули споразума се каже: „Потврђујући поново своју привржености политици улагања сталних напора, заједно са осталим земљама, у циљу брзог постизања оне сурадње која је битна за трајан мир и благостање а у сагласности са принципима суверености и равноправности израженим у Повељи Уједињених нација" итд.

Из ова два цитата јасно се могу видјети основе на којима је било могућно постићи споразум:

а) поштивање суверености и равноправности наше земље;

б) немијешање у наше унутарње послове;

ц) јачање узајамне сурадње на принципима ОУН у циљу учвршћења политике мира;

д) наши партнери су признали специфичан положај Југославије;

е) нужност таквог економског развитка који ће што је могућно прије довести Југославију у такав положај да јој не буде потребна страна помоћ;

ф) јачање одбранбене способности Југославије као независне и мирољубиве земље, привржене принципима Повеље ОУН.

Да би се ојачала наша способност за сурадњу у међународним економским односима нужан је један битан услов. Оспособити нашу привреду да остварује такву акумулацију која ће у датим условима „обезбјеђивати основну репродукцију и основну проширену репродукцију". То истовремено значи да наш извоз треба да достигне такве размјере са којима ће наша привреда моћи нормално да живи и да се развија без туђих средстава. Према томе, и политички и економски нужно је да што више извозимо.

Наша земља је једина у свијету која прима такозвану трипартитну помоћ (од САД, Енглеске и Француске) унаточ томе што се ове по-

слиједње двије боре са властитим економским тешкоћама. То значи да није за нашу независност заинтересована само ова или она земља него један велики дио свијета. Такав начин примања помоћи уноси много више стабилности у наше међународне односе. Све више људи у земљама на Западу стичу увјерење да је Југославија један од најдосљеднијих бораца за мир, за искрену међународну сурадњу, за одбрану своје независности од било какве агресије и да је Југославија конструктиван чинилац у међународним односима. То је показало недавно гласање у француском парламенту, који је гласајући о помоћи Југославији био јединственији него икада послије Другог свјетског рата. Осим коминформбироваца сви су гласали за.

Ми смо досада добили економску помоћ у храни у износу од 100 милиона долара. Затим од владе САД економску помоћ за сировине од 29 милиона долара, затим помоћу од трију влада (САД, Енглеске и Француске) такозвану трипартитну помоћ у износу од 120 милиона долара за период од 1 јула 1951 год. до 1 јула 1952. Од ове суме отпада на САД 78 милиона долара, на Велику Британију 27,6 милиона и Француску 14,4 милиона долара. До 1 јануара 1952 г. било је увезено 62 милиона долара (укључујући увоз из 29 милиона примљених од САД). Помоћ у храни и економска помоћ примљена у наведеном периоду укупно износи 249 милиона долара. То је успјех наше спољне политике. Економски ефекат ове помоћи није мали и он је био један од врло важних услова који нам је омогућио постизање успјеха у нашој привреди.

Помоћ је била важан економски предуслов који је омогућио да се у нашој привреди оствари бруто продукат од 148.592 милиона динара (рачунато по економским цијенама). Економска вриједност по нашим цијенама помоћи која је ефективно коришћена у производњи износи 30.587 милиона динара. (Анализом обухваћено 84% вриједности помоћи — изостављени ситнији артикли и потрошна роба). Када се при томе узме у обзир структура робе (кокс, нафта и деривати, памук, вуна, предива, хемикалије, челик итд.) примљене кроз помоћ, то још више потврђује велики значај помоћи.

Ни ови подаци не дају потпуну слику ефекта. Јер, стварањем оваквог бруто продукта није завршен потпун утјецај помоћи на производњу и уопште на нашу економику. Већи дио бруто продукта, у коме је садржана и вриједност примљена из помоћи, наставља свој даљи привредни утјецај у многим гранама и областима производње. На примјер, кокс примљен из помоћи омогућује производњу челика. Међутим, овако произведен челик (сада као домаћи производ) услов је за производњу металне индустрије, ова опет условљава производњу у другим областима итд. Иако су ови подаци непотпуни ипак они дају извјесну претставу да се сагледа утјецај помоћи на општу економску ситуацију (цијене, зараде и плаће, оптицај новца итд.). Примљене количине сиро-

вина упошљавају око 57.000 радника обзиром на наш утрошак количине сировина по раднику. Наша Влада је у неколико наврата изразила захвалност за пружену помоћ, а наши народи цијене ту помоћ, јер је она дошла у тешким временима, када је нашој земљи та помоћ била најпотребнија. Наша потреба за таквом помоћи још није престала. Ми се надамо да ће три владе са потребним разумијевањем и даље излазити у сусрет нашим економским потребама.

Ма да се о нашем програму изградње кључних објеката већ доста и писало и говорило, ја желим да укажем само на неке моменте.

Програм кључних објеката је утврђен 1950 године. Назвали смо га кључним програмом зато што он рјешава три централна проблема. Прво, он рјешава платни дефицит наше земље према иностранству, ради тога можемо га по економском смислу звати „програм за ликвидацију платног дефицита са иностранством". Он рјешава, према томе, једно од најслабијих и најосјетљивијих мјеста наше привреде. Друго, он у великој мјери оспособљава нашу привреду за подмирење појачаних потреба наше Армије, нарочито војне индустрије, потреба које су много порасле у првом реду изазивачком политиком коминформовског блока. Потреба за јачање наше одбранбене снаге за нас је у данашњим условима питање нашег опстанка. Ради тога су наши издаци за потребе наше Армије и војне индустрије расли, како је то јуче изнио друг Гошњак. Треће, он рјешава повећање друштвеног стандарда у знатној мјери.

Концентрација наших привредних напора на извршењу програма изградње и пуштања у погон кључних објеката није, према томе, неко издвојено и једнострано економско питање. То је најкрупније питање програма политике наше Владе и наше земље. Ми смо тај програм сузили на најнижу могућу мјеру. Он засада износи око 200 мил. долара (онај дио опреме који треба увести из иностранства). Досада је ријешено финансирање у износу од око 120 мил. долара. Према томе, остаје још да се ријеши питање око 80 мил. долара. Сада се управо у Вашингтону воде разговори између три западне земље (САД, Енглеске и Француске), који, како смо обавијештени, имају на дневном реду два питања: даљу економску помоћ Југославији, и програм југословенских инвестиција. Очекује се да ће разговори за кратко вријеме бити завршени.

Наш инвестициони програм дискутован је са претставницима Међународне банке као и са претставницима Трипартитне делегације. Сви економисти који су имали прилике да учествују у дискусијама о програму, готово су сви изнијели своја гледишта која потврђују економску оправданост програма.

Међутим, нажалост, није код свих наших партнера са којима сурађујемо у цијелости преовладало такво мишљење. Још имаде таквих схватања да се „не може разговарати чак ни о завршавању, на примјер, Стрнишћа за чије је завршење потребно још много новаца када са друге стране има много готових капацитета у Западној Њемачкој а немају

боксита". Иако постоје извјесне често не мале разлике у гледању на наш програм инвестиција, иако са закашњењима која нас озбиљно погађају, ипак је нешто већ учињено. Ми се надамо да ћемо у најскорије вријеме почети разговоре са Међународном банком за другу траншу инвестиционог зајма. Брзина којом ће бити ријешени ови преговори као и рјешење остатка програма јесте један од битних предуслова да се не изазивају даљи поремећаји у нашој економици, да се не продубљава дефицитарност, односно да се што прије постигне баланс између наших могућности и потреба. И три силе имају за ово интереса, јер тиме и прије отпада наша потреба за примањем помоћи коју нам они дају. Баш због тога ми се надамо да ће разлике које постоје у гледању на ово питање бити пребројене.

Неколико података о дејству програма кључних објеката употпуниће слику шта он за нас претставља. Постепено у неколико година (1952, 1953 и 1954) бруто продукт наше индустрије и рударства повећава се за 28% а нето продукт (тј. национални доходак створен у индустрији и рударству) за 36%. При томе се платни фонд повећава за 15% а акумулација и фондови за 39%. И даље, утјецај програма на наш платни биланс је прије свега двостран: смањује увоз и повећава извоз. Он на увозу смањује или потпуно укида увоз челика, кокса, нафте и нафтиних деривата, ватросталног материјала, целулозе и папира, предива итд. Када се узму у обзир сва плаћања увоза која ће изазивати рад кључних објеката, а полазећи од садашњег нивоа увоза, чисто снижење увоза износи 40 мил. На извозу је тај утјецај далеко крупнији. Робна производња кључних објеката по шијенама које смо постизали на спољном тржишту у прошлој години износи 580 мил., од тога за извоз нових количина индустриских и рударских производа за око 100 мил. Укупно на извозу и увозу 140 мил. То значи да сви објетки готово без изузетка дају такву производњу којом за годину-двије, или нешто дуже, можемо отплатити увезену опрему. То је одговор и на питање да ли се земљи која гради социјализам исплати узимати међународне зајмове.

Могу се на Западу чути и примједбе да је наш план аутархичан. Треба одмах рећи да је аутархија као одређена економска политика потпуно страна, и теориски и практично, идејама социјализма, што посебно важи за нашу земљу. Аутархија је средство агресора, она је то била у прошлости (изразит случај Хитлерове Њемачке), она томе може да служи и данас.

Ми смо свјесни тога да је и немогућно постићи аутархију у већ постојећим условима свјетске подјеле рада. Ми немамо потребе чак ни за аутархичним тенденцијама, јер су наша природна богатства довољно разноврсна да нам дају довољно могућности за најприроднији и најекономичније развијање наше привреде. Зашто би онда развијали ону производњу (аутархичну) која би нас скупље стајала. Познато је

да се и данас, а тако је било и у прошлости, у Европи граде нови индустриски капацитети који немају сировинске базе у земљи у којој се граде (фабрике вештачких влакана, целулозе, разне хемиске фабрике, рафинерије итд.). Сасвим се може поставити питање (из много разлога) зашто се те фабрике не би градиле тамо гдје су сировине. Ми не изграђујемо ниједну фабрику (изузетак чине предионице које треба да отклоне познату диспропорцију у нашој текстилној индустрији) која нема основне сировине у нашој земљи или их неће кроз кратко вријеме имати. Зар није економски, и не само економски, оправдано, развијати производњу угља и кокса када је несташица угља и кокса једна од главних економских тешкоћа Европе, или обојене метале, хартију и целулозу, нафту итд. итд. Сви ови артикли су данас у свијету мање-више под такозваним режимом алокација — режимом нужде — који је дошао као посљедица оскудице. Несташица сировина усљед неравномјерно развијених односа између производње сировина и производње готових производа изазива крупне поремећаје у свјетској привреди и развитак свјетске привреде изгледа немогућ без рјешења овога питања.

Не ради се о томе да ли је наш програм аутархичан и да ми водимо политику неке економско-техничке независности да бисмо били сами себи довољни, него се ради о једном назадном гледању, које развитак односа у свијету превазилази. Наиме, ради се о томе да се некоме не свиђа то да се Југославија колико толико у овом периоду извуче из доње лествице — експлоатисаних. То је у суштини позадина гласова о наводној нашој аутархичној политици. Једини неекономски разлог који данас код нас до извјесне мјере дјелује јесу потребе наше одбране. Али ни ту се не може говорити о аутархичности него само о томе да смо дали предност неколицини објеката пред неким другима, — рецимо онима који би служили за повећање пољопривредне производње, али ми ни ту не изграђујемо ниједан објекат за који основне сировине неће бити обезбијеђене у земљи.

Или, рецимо, приговор да је наш програм дифузан. Истина, он није једноставан, али је он за нас најекономичнији, јер је концентрисан на то да рјешава наш платни дефицит.

Програм ће, истина, привремено довести до пада увоза неких сировина. Али материјално-техничка база створена извршењем програма нужно ће довести до даљег повезивања наше привреде са свјетском привредом. Није непозната ствар да је по правилу веће учешће индустриски развијенијих земаља у свјетској трговини него заосталих. Ево неколико података који то потврђују. Учешће Западне Њемачке по глави становника у свјетској трговини износи 135 долара по становнику, Аустрије 119 долара, Швајцарске 535 долара итд., док је учешће Југославије по становнику 27 долара.

Дозволите да се осврнем на техничку помоћ.

У 1951 г. наша сурадња у погледу међународне техничке помоћи тек се почела озбиљније развијати. Главни облик сурадње је кроз Организацију Уједињених нација и њезине специјализоване агенције. Од недавна борави у Београду претставник Организације Уједињених нација, који је веза између нашега Уреда за међународну техничку помоћ и Секретаријата Организације Уједињених нација у Њујорку. Досада је са наше стране затражена ова помоћ: висококвалификованих стручњака и пословођа 144 — одобрено 110. Већ се налази на раду 26. Тражено је 928 стипендија а одобрено је 716. Ријешено је да иде у иностранство 296 стипендиста. Тражено разне опреме за 743.000 долара а одобрено је 358.000 долара; досада је реализовано 278.000 долара. Поред тога тражено је разне литературе за 186.520 долара, одобрено 87.000 долара, а већ је набављено за 22.000 долара. Иако су ово почетни резултати, може се очекивати да ће наша сурадња са Организацијом Уједињених нација у погледу техничке помоћи даље јачати и да ће наша земља од тога имати још више користи.

Осим овога облика сарадње успостављени су и други видови, као што су пословне везе наших предузећа са иностранством. Многа иностране предузећа спремна су да укажу техничку помоћ нашим, нарочито у усавршавању стручног кадра.

На крају, задржао бих се на нашој спољној трговини и нашој робној размени.

У 1951 г. ми смо обновили и продужили све трговинске споразуме које смо имали у 1950 г. Потписан је и нов споразум са Грчком, те су на тај начин нормализовани трговински односи са нашим јужним сусједом. Обје земље имају много интереса да се наши трговински односи јачају и сада томе нема препрека. Затим, прошле године смо потписали са Аустријом споразум о куповини опреме на кредит од 10 мил. долара. Са Француском смо потписали споразум о куповини на кредит опреме за војну индустрију и још неких војних потреба.

Истовремено смо са Француском постигли споразум о отплати бивше француске имовине у Југославији, која је национализована, као и примени споразума о отплати јавних дугова. Поред овога потписано је више транспортних аранжмана и конвенција које регулишу питања међународног саобраћаја.

Наша робна размјена вршена је са 25 земаља, са којима имамо трговинске споразуме и са даљих 16 са којима су одржаване трговинске везе. Сада су у току трговински преговори са Аустријом, Индијом, Бразилијом, Аргентином, Белгијом и допунски преговори са Енглеском. И у 1952 г. постоје врло добри услови за нашу робну размјену на великом свјетском простору.

Наш извоз у 1951 г. износио је 178,940.000 долара што у односу на 1950 г. 158,580.000 долара претставља заустављање даљег пада нашега извоза.

Наш дефицит (платни) у 1951 износио је 117 мил. долара, према дефициту у 1950 г. од 85,520.000 долара. Структура нашег извоза није се битно промијенила, она још и даље има претежно сировински карактер.

Наш извоз се кретао углавном на сљедећа три велика подручја:

1) Тржиште Западне Европе	59,6%
2) Тржиште Енглеске	19%
3) Тржиште Енглеске и стерл. подр.	20,5%
4) Тржиште САД	13,5%
5) Остала тржишта	6,4%

Наш увоз се кретао:

1) Тржиште Западне Европе	46,2%
2) Тржиште Енглеске и подр. фунте	21,7%
3) Тржиште САД	12,9%
4) Остала тржишта	19,2%

Прво мјесто у нашем извозу и увозу заузима Енглеска, гдје је извоз био 34,120.000 долара или 19% од нашег извоза, а увоз 62,740.000 долара. Затим долазе САД са 24,100.000 долара извоза или 12,9% и 38,140.000 долара увоза, 12,9%, па Западна Њемачка са 28,960.000 долара извоза или 16,1%, и увозом од 36,520.000 или 42,3%, Италија са 21,440.000 долара извоза или 11,9% и увозом од 33,700.000 долара или 11,4%.

У првом кварталу 1952 г. порастао је наш извоз врло много. Док је у 1951 укупан наш извоз у првом кварталу износио 30,900.000 долара, он у првом кварталу ове године износи 60,100.000 (изражено по остваренim цијенама). На овако осјетно повећање нашега извоза дјеловали су, прво, нормална година у пољопривредној производњи (највеће повећање у извозу биљежи извоз пољопривредних производа); друго, мјере наше Владе на стабилизацији наше привреде; треће, примљена економска помоћ; четврто, организационе промјене у систему спољне трговине и режиму расподјеле девиза; и пето, релативно повољан пласман наших производа на страним тржиштима.

Иако је наш извоз у првом кварталу ове године био задовољавајући, за извршење овогодишњег извозног задатка треба уложити знатне напоре и превродити многе тешкоће.

Наша земља ће и убудуће чинити даље напоре да својим специјалним путем свестрано јача међународне економске везе имајући при томе у виду да су за ово најважнија два услова: што скорије завршење програма кључних објеката и борба, из дана у дан, за повећање нашег извоза. (Аплауз).

Претседавајући: Дајем кратак одмор.

(После одмора)

Улазак чланова Савезне владе на челу са Претседником Владе ФНРЈ маршалом Југославије Јосипом Брозом Титом народни посланици поздрављају дуготрајним аплаузом.

Претседавајући: Настављамо дискусију. Реч има помоћник Министра иностраних послова народни посланик Лео Матес.

Помоћник Министра иностраних послова Лео Матес *(НР Хрватска):* Другови народни посланици, предложени буџет Министарства иностраних послова за 1952 годину углавном се заснива на бази извршења прошлогодишњег буџета. Поступајући по уредби о штедњи и водећи рачуна о опћој економској ситуацији земље, Министарство иностраних послова настојало је да оствари уштеде и да не утроши целокупни одобрени буџет за 1951 годину. На тај начин ми смо од укупно буџетом одобрених 292,865.345 динара мање утрошили 31,725.309 динара а да су послови поред тога обављани нормално.

Предлог буџета за 1952 годину је унеколико већи — не водећи наравно рачуна о промјени курса динара — због тога се са Министарством иностраних послова спојио и један дио персонала бившег Министарства спољне трговине, а нарочито због повећаних котизација за међународне организације.

Из предлога се може видјети да је сума предвиђена овим буџетом за Министарство иностраних послова прилично велика. Но, она одговара улози и великим међународним обавезама наше земље. Улога, коју има наша спољнополитичка служба у одбрани независности наше земље и учвршћивања међународног положаја и веза и у циљу осигурања што брже економске изградње, веома је значајна и зато не сумњам да ће ова Скупштина одобрити тражену суму.

Дозволите сада, другови народни посланици, да се у вези с оним што сам рекао о буџету Министарства иностраних послова осврнем на најважнија питања спољнополитичке активности наше земље у току прошле године.

Основни задаци наше спољне политике и активности Министарства иностраних послова уопће остали су исти они које је наша Влада већ ранијим приликама пред вас изнијела, то јест, заштита независности наше земље, јачање и проширење пријатељских и добросусједских односа укључујући наравно и економске односе, са свима државама које желе да ту сарадњу развијају уз пуно поштивање принципа независности и једнакости и активно учествовање у Организацији Уједињених нација и у осталим међународним организацијама у циљу остварења начела Повеље Уједињених нација, а нарочито учвршћења међународног мира и сигурности. Досљедно остварујући ова начела, наша Влада остаје у цијелости при свом непромјењивом ставу да не приступа никаквим блоковима и сличним регионалним комбинацијама, него ће, као

и досада, у првом реду учвршћивати међународни положај и сигурност наше земље у оквиру и средствима Организације Уједињених нација.

При спровођењу ових задатака — ове основне линије наше спољне политике — ми смо нарочито морали да водимо рачуна о продужењу и јачању агресивног притиска од стране владе Совјетског Савеза и њој подређених влада и о њиховом настојању да изолују нашу земљу на сваком пољу међународне активности.

Ја ово посљедње спомињем иако нам је успјело да још у току 1949 године у основи разбијемо покушаје економске и политичке изолације. Довољно је с тим у вези потсјетити на успјехе које је наша земља остварила на пољу проширења трговинских и осталих економских односа са готово свима европским земљама ван совјетског блока, као и са ваневропским земљама, а у првом реду са САД, неким јужноамеричким земљама и земљама Блиског Истока. Довољно је, надаље, потсјетити на значајан успјех на политичком пољу који је видно изражен избором Југославије у Савјет безбједности, крајем 1949 године. Међутим, ови у протеклим годинама остварени успјеси у погледу разбијања совјетских покушаја изолације наше земље не могу се сматрати коначним рјешењем наших задатака на том пољу спољно-политичке активности наше земље. Пред нама су у току прошле године стајали и још данас стоје важни задаци развијања и продубљивања односа са свима државама које желе такво развијање и проширење односа уз пуно међусобно поштивање независности и једнакости.

Наша спољно-политичка активност одвијала се према свима тим земљама конзеквентно у духу онога што сам напријед навео а нарочита пажња посвећена је у том погледу сусједним земљама. Помињући сусједне земље хтио бих засада само опћенито да упозорим на то да смо се ту нашли и да још имамо пред собом низ проблема који су више или мање тешки и деликатни. Но, и у том погледу ми смо се трудили свима силама да те тешкоће савладамо и уклонимо. То, међутим, није питање које зависи само од добре воље наше Владе, него се може успјешно ријешити само уз постојање добре воље са обје стране. На такву добру вољу са друге стране ми нисмо увијек наишли. Ту у првом реду мислим на рјешење питања СТТ на које ћу се касније нешто опширније осврнути.

На овом мјесту желим још само да истакнем да је наша Влада нарочиту важност у току прошле године придавала активном учешћу у Организацији Уједињених нација и с њом повезаним специјализованим организацијама. Та се активност развијала како на линији развијања међународне сарадње и међународног мира тако и на линији супротстављања агресивном притиску који против наше земље спроводи и организује влада Совјетског Савеза.

У том смислу наша је делегација на прошлогодишњем VI засједању Генералне скупштине Уједињених нација предложила да се у

дневни ред унесе посебна тачка о непријатељској активности владе СССР-а и њој подређених влада у Источној Европи против Југославије. Та је тачка на наш приједлог унесена у дневни ред и Генерална скупштина донијела је послије излагања нашег претставника друга Милована Ђиласа и дискусије која се на основу његовог излагања развила, резолуцију коју је наша делегација предложила.

Прелазећи на излагање конкретних питања желим да се најприје зауставим на овом догађају који је несумњиво необично значајан за нашу земљу, али који истовремено заузима важно мјесто у одлукама донесеним у току досадашњег постојања Уједињених нација. То је одличан примјер колективне политичке акције у циљу супротстављања Уједињених нација агресивним плановима једне велике силе према једној држави чланици Уједињених нација, то је одличан примјер превентивне акције у сврху јачања колективне сигурности. Наша Влада је у неколико наврата давала приједлоге за мирно рјешење спора. Ви се сјећате да је друг Кардељ још на засједању Генералне скупштине Уједињених нација, 1950 године, предложио свим нашим сусједима потписивање уговора о ненападању и да је томе претходило неколико изјава наших најодговорнијих претставника који су изнијели нашу спремност да дође до нормалних односа са совјетским блоком. На све ове понуде ми смо добијали само један одговор — појачану непријатељску кампању и још јачи агресивни притисак.

Свјесна чињенице да настала ситуација у овом дијелу свијета може да угрози свјетски мир, наша је Влада изнијела читав случај пред Генералну скупштину Уједињених нација. Наша делегација поднијела је том приликом опширну документацију о агресивном притиску СССР-а и земаља под његовом контролом. У резолуцији коју смо предложили ми, међутим, нисмо тражили да се против СССР-а и земаља под његовом контролом предузму неке конкретне политичке, економске или чак војне акције, него смо просто тражили да се те земље придржавају основних принципа Уједињених нација, наиме да на мирољубив начин у духу Повеље Уједињених нација рјешавају спорове са нама, да ускладе своје дипломатско опћење са правилима и праксом уобичајеном у међународним односима и да рјешавају граничне спорове са нама путем мјешовитих пограничних комисија.

На наше умјерено излагање ванредно тешке ситуације и још умјереније тражење изложено у предложеној резолуцији совјетска делегација и четири делегације њезиног блока одговориле су псовачким говорима на линији кампање њихових радија и штампе.

Делегације совјетског блока гласале су против нашег приједлога резолуције за који су се изјасниле све остале делегације, осим делегација двију држава које граниче са Совјетским Савезом и које су апстинирале од гласања. Владе држава совјетског блока до данас не показују никакве намјере да попусте у свом агресивном притиску против

наше земље. То све ипак не умањује значај резолуције и ми можемо сматрати да изгласавање резолуције претставља наш крупан успјех.

Изгласавањем нашег приједлога резолуције огромна већина Уједињених нација изјаснила се у прилог одбране независности Југославије. Тиме је дато до знања земљама које спроводе агресивни притисак против наше земље, да Уједињене нације не сматрају ову акцију као приватну ствар совјетске владе односно совјетског блока, него да је сматрају акцијом упереном против Уједињених нација као цјелине.

Гласање совјетског блока против наше резолуције показало је, с једне стране, изолираност Совјетског Савеза који је својим непријатељским поступцима према Југославији намјеравао постићи управо супротно, тј. изолацију наше земље. С друге стране, оно је показало стварни однос совјетске владе према начелима Повеље Уједињених нација на чије поштивање резолуција позива.

Прави карактер совјетског става према нашој земљи правилно су уочили многи делегати који су учествовали у дискусији. Они су указали на то да совјетски делегати уопће нису ни покушали да оспоре постојање крајње ненормалних односа између совјетског блока и Југославије него су то штавише подвукли својим говорима у Генералној скупштини. Њихово гласање противу резолуције која позива на нормализовање односа према томе само доказује да они не желе да дође до нормализовања односа, него да напротив желе да се такво стање продужи. Самим тим владе тих земаља узимају на себе сву одговорност за постојеће стање.

Изношењем нашег случаја пред Уједињене нације ми смо омогућили да широке мирољубиве масе у свијету сагледају дио истине о агресивности совјетске политике, коју њихова пропаганда тако вјешто покушава да сакрије мирољубивим фразама.

Подршка на коју је наишла југославенска резолуцију у Уједињеним нацијама од великог је значаја и за поробљене масе у земљама Коминформа. Јер, ова резолуција значи да је послије три године агресивног притиска и покушаја изолације совјетска политика против Југославије претрпјела очигледан неуспјех а истина о Југославији утрла себи пут у свијет.

Дозволите ми сада да се осврнем на неке конкретне случајеве из наших односа са земљама совјетског блока.

У протеклој години дискриминациони поступци према нашим дипломатским претставницима и службеницима у источно-европским земљама претстављали су и даље озбиљан фактор у непријатељској политици тих земаља према Југославији. Такви поступци достигли су своју кулминацију у протјеривању југославенских отправника послова из Бугарске и Мађарске, и протјеривању југославенског војног аташеа из Бугарске, као и отмици наших службеника амбасаде у Прагу. Систем праћења, узнемиравања, вријеђања и малтретирања наших претставника у

земљама совјетског блока претставља и даље систематско онемогућавање нормалног рада наших дипломатских претставништава у овим земљама.

На линији непријатељске политике према Југославији, чехословачка влада је једностраним одговором од 14 априла прошле године затворила Генерални конзулат у Загребу и затражила затварање Генералног конзулата у Братислави. На тај начин чехословачка влада је погазила своје уговорне обавезе према нашој земљи из конзуларне Конвенције од 1928 године.

Може се рећи да је протекла година период појачаног притиска и терора над нашим грађанима и припадницима наше националне мањине, у првом реду у Бугарској, ЧСР, Румунији и Мађарској. Румунске власти су извршиле масовне депортације припадника наше националне мањине, тако да је само у току мјесеца јуна прошле године депортовано и расељено 14 хиљада лица, углавном Југословена из пограничних области.

Наши грађани у тим земљама и даље су изложени свестраном притиску, који се огледа у пресији да приме држављанство тих земаља а затим у протјеривању, при чему је сва њихова имовина предмет бездушне пљачке, односно у онемогућавању репатријације, као и у безразложним хапшењима па чак и убиствима појединих недужних југословенских држављана. Тако је у јулу прошле године чешка полиција убила у братиславском затвору југословенског држављанина Фрању Бабића. Када је наша Влада тим поводом уложила енергичан протест, чехословачка влада преко амбасаде ЧСР у Београду, одговорила је „да је Влада ФНРЈ увела неуобичајену дипломатску преписку према ЧСР", не помињући при томе ни једном ријечи овај злочин својих органа.

Бугарски органи су у току године организовали више инсценираних процеса, на којима су осуђивани недужни југословенски грађани, који су били оптужени за некакву „антибугарску дјелатност". Врхунац такве непријатељске политике Бугарске претставља недавни тајни процес шесторици југословенских држављана, такође оптужених за „антибугарску дјелатност", на коме су двојица наших грађана осуђена на смрт, а остали на дуже временске казне. У припремама за инсценирање овога као и ранијих процеса, бугарски полициски органи су се послужили средњовјековним средствима физичких мучења оптужених у циљу изнуђивања исказа о „непријатељској дјелатности" оптужених — као и амбасаде ФНРЈ у Софији, — против Бугарске.

Наша Влада је својом нотом од 14 јануара ове године протестовала због осуђивања ових недужних грађана и затражила од бугарске владе спречавање извршења смртне пресуде, обнављање процеса у присуству јавности и претставника наше амбасаде у Софији, као и омогућавање контакта претставника амбасаде са осуђеним грађанима. Бугарска влада је вратила поменуту ноту без икаквог образложења одбивши истовре-

мено захтјеве југославенског отправника послова у Софији да дође у додир са осуђеним југославенским грађанима.

Обзиром да је оваквим својим поступцима бугарска влада грубо погазила основна права човјека, на чије се поштивање обавезала Уговором о миру, Влада ФНРЈ је била принуђена да са овим чињеницама упозна Организацију Уједињених нација.

Касније, пошто је поводом жалби наших осуђених грађана Врховни суд Бугарске потврдио пресуду, тако да је она постала извршна, ми смо још једном, нотом од 11 марта ове године, поновили своје захтјеве из претходне ноте.

Међутим, бугарска влада до данас уопће није одговорила на ову ноту.

У овом тренутку нама је непозната судбина наших осуђених грађана, јер молбе за помиловање поднијете од стране рођака осуђених нису примљене, док је остало неизвјесно да ли су самим осуђенима бугарски органи дозволили да упуте такве молбе.

Без резултата су остале и поновљене дипломатске интервенције наше Владе код влада СССР, румунске и бугарске у циљу враћања југославенске дјеце која се тамо налазе.

У току 1951 године органи сусједних земаља совјетског блока изазвали су укупно 1.517, а у току прва два мјесеца ове године још 238 граничних инцидената, провокација и повреда југославенске територије и ваздушног простора.

У току 1951 године и до данас на нашим границама према земљама совјетског блока херојски је погинуло 6, а рањено 10 југославенских граничара.

Овдје посебно треба истаћи најновији узурпаторски акт припадника мађарских оружаних снага, који су 20 децембра прошле године окупирали насилним освајањем острво на ријеци Мури, дио наше територије. Истога дана када су мађарски војници извршили ово недозвољено присвајање дијела туђе територије, мађарска влада је једном својом нотом покушала да легализује овај агресивни акт својих органа. Наша Влада је захтијева повлачење мађарских војника са поменутог дијела југославенске територије.

У својој другој ноти од 4 јануара ове године Влада ФНРЈ је — у складу са резолуцијом Организације Уједињених нација од 14 децембра прошле године — предложила да једна мјешовита југославенско-мађарска комисија на лицу мјеста утврди чињенично стање и ријеши настали спор. Износећи овај мирољубиви приједлог, Влада ФНРЈ је још једном показала максималну суздржљивост према непријатељским поступцима мађарских пограничних органа, у жељи да избјегне даље заоштравање односа и допринесе очувању мира у овом дијелу Европе.

Мађарска влада, међутим, не само да је одбила овај мирољубиви предлог југославенске владе, већ је једном крајње увриједљивом нотом,

коју је наша Влада због тога морала да врати, ставила до знања да не жели да учини било шта са своје стране у правцу смањења затегнутости између двије земље.

Услијед тога Влада ФНРЈ је принуђена да разматра даље мирољубиве мјере које јој стоје на расположењу у циљу заштите територијалног интегритета наше земље.

Прећи ћу на односе са другим сусједним земљама. Почет ћу са Грчком.

Након доласка на власт либералних и демократских елемената у Грчкој, створена је атмосфера која је омогућила знатно побољшање односа. Нормализацијом односа и измјеном посланика настаје период развијања сарадње. То, наравно, не значи да се у међувремену успјело да ријеше сва питања која постоје између наше двије земље.

Упркос постојања извјесних тешкоћа, ми смо у прошлој години склопили споразум о жељезничком, поштанском, телефонском и телеграфском промету. Споразум о зрачном саобраћају као и трговински споразум у априлу 1951 године. Сви ови споразуми се нормално примјењују. Могао бих једино примијетити да остварење трговинског споразума заостаје према предвиђеном опсегу размјене.

Једно од неријешених питања које је претстављало сметњу у односима између наших двију земаља, било је и питање грчке дјеце. Након што су уклоњене тешкоће које су ометале правилно примјењивање резолуције Уједињених нација о враћању дјеце родитељима и када су почели стизати задовољавајући подаци о дјеци и родитељима који се налазе у Грчкој, ово се питање почело успјешно рјешавати. Досад је враћено родитељима у Грчку 385 дјеце, док је у Канаду, Аустралију и Француску упућено родитељима шездесетеро дјеце. Но, и поред тога и великих напора које улаже наш Црвени крст још има доста случајева недовољних и нетачних података о дјеци, што отежава да ова дјеца буду пронађена. Било је чак случајева да се тражи дијете чији се родитељи налазе у Југославији. Као што је уосталом познато, велики број дјеце из Грчке налази се заједно са својим родитељима у Југославији, те је због тога број дјеце, која треба да буду враћена у Грчку, много мањи него што то желе да прикажу неке грчке новине.

Осим тога, чине се нови кораци на развијању културних веза. У 1951 години дошло је до првих веза између нас и Грчке на културном пољу: куповина наших филмова, обострана гостовања музичара итд. Ради се такође на успостављању спортских односа између наших земаља. Као чињеницу која говори о зближењу, треба напоменути сарадњу у области ветеринарске службе, метеоролошке службе и слично. Обновит ће се такође рад мјешовите југословенско-грчке комисије за регулацију пограничног потока Јеласка, као и друга погранична питања.

Наша је Влада увјерена, и она се нада, да ће досад постигнути резултати на путу развијања бољих односа са сусједном Грчком помоћи

да дође до уже сарадње на линији заједничких интереса за одбрану националних интереса уопће. Оваква сарадња несумњиво ће допринијети јачању мира у овом дијелу Европе.

У односима са Републиком Аустријом постигнут је такођер знатан напредак у току прошле године. На дипломатском пољу тај је напредак видљиво обиљежен постизавањем сагласности да се наша два политичка претставништва подигну на степен посланства. У Целовцу је отворен Уред за везе Владе ФНРЈ, а у току су припреме за отварање аустријског конзулата у Загребу. На Бледу је парафиран Протокол о малограничном промету између ФНРЈ и Аустрије, али су остала отворена још нека питања као што је питање права аустријских двовласника на коришћење посједа у пограничним областима. Такођер је припремљен текст споразума о ваздушном саобраћају између наше двије земље. Исто тако у разматрању се налази и приједлог Републике Аустрије да и питање регулисања социјалног осигурања између Федеративне Народне Републике Југославије и Аустрије добије своје мјесто у нашим обостраним односима.

Југославија је у прошлој години изишла у сусрет жељи аустријске владе да се ослободе аустријски осуђеници — заробљеници. На издржавању казне у ФНРЈ остало је још свега 10 осуђеника, који су осуђени на дугогодишње казне.

Разматрајући наше односе с Аустријом треба наравно водити рачуна о томе да се у Аустрији још увијек налазе окупационе трупе. Није потребно наглашавати да би Југославија поздравила што скорије закључење уговора о миру са Аустријом што би омогућило још бољу сарадњу између обје земље. Југославија с интересовањем прати напоре свих оних који искрено на томе раде. Међутим, и поред тога постоје могућности рјешавања свих отворених питања. Њихово рјешавање зависит ће у првом реду од тога у којој ће мјери настојања са наше стране наићи на разумијевање у Аустрији.

Наши односи са сусједном Италијом заузимају нарочити положај у нашој спољно-политичкој активности. То у првом реду произлази из чињенице што се ту ради о тако крупном проблему као што је питање будућности Слободне Територије Трста. Ово питање се несумњиво налази у центру пажње кад год се говори о односима између наше земље и Италије. Ја бих, међутим, одмах хтио да додам да то не значи да постојање овог отвореног питања искључује рјешење осталих отворених питања између нас и Италије. Штавише пракса протекле године, као и пракса ранијих година, показује да су наши напори за постизавање споразума у појединим конкретним случајевима доводили до позитивних резултата.

У току прошле године дошло је до ратификације конвенције о риболову у нашим територијалним водама и до ратификације споразума којим се дјелимично рјешава питање репарација, компензација за имо-

вину оптаната и низ других обостраних дуговања односно потраживања. Код провођења у живот ова два значајна споразума, додуше појављују се извјесне тешкоће, али и поред тога постигнути резултати показују правилност става наше Владе да систематски ради на побољшању односа између двију земаља.

Друга нека питања још увијек претстављају предмет преговора. Тако, на примјер, сада ради једна мјешовита комисија на коначном фиксирању уговором о миру одређене границе на неким секторима и мјешовита комисија о размјени архива у духу прописа мировног уговора.

Што се тиче трговинских односа они се и даље нормално развијају и ја бих се ограничио само на то да укажем да се Италија налази на четвртом мјесту по опсегу трговинске размјене између земаља са којима Југославија тргује. Овај развој трговине је разумљив обзиром на сусједски положај Италије и на услове који произлазе из економске структуре двију земаља.

Но, као што сам већ рекао, најкрупније питање у односима са Италијом несумњиво је питање Слободне Територије Трста. Дозволите да се у вези с тим осврнем мало на прошлост, јер ово питање има своју хисторију без које је тешко схватити данашње стање и упорна настојања наше Владе да се нађе задовољавајуће, споразумно рјешење.

Као што је познато, град Трст и подручје које је мировним уговором створено као Слободна Територија Трста налазило се од краја Првог свјетског рата под Италијом, иако је насељено мјешовитим становништвом које се састоји од Словенаца, Хрвата и Талијана. Поступак према Словенцима и Хрватима који су тако потпали под Италију обиљежен је од првих мјесеци (чак још прије доласка фашизма на власт у Италији) систематско и готово увијек крајње бруталном денационализацијом. Денационализаторске мјере у предратној Италији нису се односиле само на затварање школа на народном језику, културних и просвјетних друштава и установа, него су ишле до потпуне забране употребе матерњег језика, присилног мијењања имена, жестоког економског притиска, расељавања Словенаца и Хрвата да би се на њихова мјеста насељавали Талијани, уништавање друштвене имовине и затварање економских институција. Чак су и мртвима мијењали имена на надгробним споменицима!

Није потребно да нагласим да је овај процес денационализације, колико је то било могуће, још више појачан у току рата. Број жртава у људским животима у то је вријеме такође порастао, као и број оних који су злостављани по фашистичким затворима и логорима.

Овакво стање трајало је на читавом подручју од 1918 године до 1945 године. Међутим, ни послије није у Трсту и зони „А" Слободне Територије Трста у којој се налази град Трст дошло до промјене у поступку и подређеном положају Словенаца који тамо живе стољећима

и претстављају старосједилачко становништво. Мјере денационализације и националне и језичне дискриминације наставиле су се и постоје још и данас.

Сматрао сам за потребно да се на ове појаве из прошлости осврнем зато, јер су оне несумњиво оставиле дубок траг и јер оне нису могле остати без резултата. Оне су знатно утицале и још увијек утичу на мијењање националног карактера тог подручја. Приступајући рјешавању проблема Слободне Територије Трста како се оно данас поставља, није могућно без узимања у обзир оног ефекта који су споменуте мјере из прошлости имале на тамошње становништво. Другим ријечима игнорирање те прошлости не би значило ништа друго него просто примање на знање и пређутно одобравање таквих поступака.

Говорећи о овом случају ја се сјећам жалосних случајева када су у току рата у Истри, на ослобођеној територији, многи Хрвати Истрани са сузама у очима муцали и мучили се да нађу праву ријеч на свом матерњем језику којим се преко двадесет година нису смјели служити.

Из овога што сам управо изнио произишао је и основни став наше делегације на Конференцији мира у Паризу 1946 године када је наша делегација тражила да се обзиром на још увијек јасно обиљежену границу етнички наше територије повуче државна граница између Италије и Југославије тако да се међу осталим Југославији призна читаво подручје Слободне Територије Трста које са Југославијом сачињава природну економску цјелину и које несумњиво спада етнички у нашу територију и поред тога што се на њој налазе досељавањем и денационализацијом створена талијанска острва. (Аплауз).

Међутим, Уговором о миру са Италијом образована је Слободна Територија Трста која је требало, под управом једног неутралног гувернера, именованог на основу споразума између САД, Енглеске, Француске и Русије, да буде стављена под контролу Савјета безбједности. Наша је земља потписала уговор и она је била спремна да га се и држи, иако је наш делегат приликом потписивања свечано изјавио да наша Влада остаје и даље увјерена да је он неправедан према Југославији.

До рјешења предвиђеног Уговором о миру са Италијом није дошло. Четири силе нису се сложиле ни на једном кандидату за гувернера.

Немогућност да дође до тог споразума само је спољна манифестација нереалности и немогућности да се питање Слободне Територије Трста ријеши онако како је предвиђено уговором о миру. Кад би чак и дошло до примјене тог рјешења, у пракси оно се не би могло одржати. Оваква с треће стране створена Слободна Територија Трста разбила би се на унутрашњим несугласицама и размимоилажењима између двију сусједних влада и у првом реду заинтересираних држава. Стварање Слободне Територије Трста могуће је једино као резултат споразума између Италије и Југославије које би се обавезале да дјелују у смислу

толеранције и сарадње Талијана, Словенаца и Хрвата у Слободној Територији Трста.

Сматрајући, према томе, примјену Уговора о миру са Италијом на Слободној Територији Трста неостваренom и неостваривом наша је Влада још прије неколико година изразила жељу да се ово питање ријеши двостраним споразумом између Италије и Југославије. Она је изабрала тај пут руковођена искреном жељом да развије пријатељске односе са Италијом, сматрајући истовремено да се ту ради о спорном питању између двију земаља које уговор није могао ријешити, па не може бити сумње да њима у првом реду припада право да га ријеше и да су оне чак и дужне да тако поступе.

Но и поред тога, наша Влада је водила рачуна и о активности совјетске владе која се трудила и која се још и данас труди да искористи питање Слободне Територије Трста директно путем дипломатских маневара и индиректно преко своје пете колоне у Италији и у Трсту у својим настојањима да нанесе што је могућно више штете нашој земљи и њезиним односима с другим земљама.

У контактима које су у разним приликама имали наши претставници са претставницима Италије, с наше стране показивана је увијек спремност на потребне жртве када се тежи за споразумним рјешавањем једног спорног питања. Сматрам да није потребно, и да у интересу наших настојања није ни упутно да овом приликом износим појединости из свих ових разговора и то утолико више што и даље постоји могућност да се ти контакти понове у будућности као и жеља с наше стране да се и убудуће тражи рјешење путем двостраног споразума.

Мислим да ипак треба нешто рећи о тешкоћама на које у свом настојању наилазимо. Те су тешкоће двојаке. Прво, у Италији долази готово у регуларном редосљеду сваке године један до два пута до жестоких таласа антијугославенске кампање у којој поред уличних демонстраната, штампе и радија учествују и одговорни државни претставници Италије, што несумњиво ствара атмосферу која отежава постизавање било каквог напретка у правцу зближења гледишта.

У тој врло широко организираној активности која прелази оквире Слободне Територије Трста и у којој се непрекидно понављају познате експанзионистичке пароле о Истри и Далмацији итд. и која је комбинирана антијугославенском активношћу организираном из Италије широм цијелог свијета видну улогу игра такође и Ватикан. То, наравно, отежава нормализирање наших односа са Ватиканом који обилато користи свој двоструки положај, тј. околности што он ступа с другим државама у дипломатске односе, а истовремено иступа као центар католичке црквене хијерархије, па, према томе, располаже разноликим могућностима субверзивне акције у великом дијелу свијета.

Друга околност на коју желим указати јесте то да италијанска влада не показује никакве намјере да схвати да ми не можемо пристати

на разговоре који би се водили на бази познате трипартитне декларације из марта 1948 које су објавиле владе САД, Енглеске и Француске уочи италијанских парламентарних избора а у којој се износи мишљење да би најбоље рјешење било да се Италији додијели цијела Слободна Територија Трста.

Ове тешкоће, односно помањкање разумијевања и добре воље од стране наших сусједа и потстицање иредентистичких тенденција довело је до тога да се сви досадашњи контакти нису могли развити даље од стадија измјене гледишта. Ја бих хтио овдје додати да се управо ових дана нарочито појачала активност иредентиста у Италији и у Трсту и да су ове демонстрације примиле нарочито жесток карактер и да несумниво владајући кругови у Риму симпатишу са овом кампањом. Осталом члановима ове Скупштине као и цијелој нашој јавности познато је из недавне изјаве Претсједника Владе да су сви наши приједлози, укључујући приједлог о образовању Слободне Територије Трста као засебне цјелине под надзором Италије и Југославије, напросто одбијени.

Међутим, нема сумње да би рјешење Слободне Територије Трста отворило пут за пријатељску сарадњу на свима подручјима између двију сусједних земаља и да би то било у обостраном интересу и претстављало велик допринос очувању и учвршћењу мира у овом дијелу свијета. Штавише уклањање овог спора створило би, упоредо са коначним рјешењем преосталих питања која произлазе из мировног уговора, такву ситуацију у којој би наша Влада могла без резерви подупријети настојање Италије да се ослободи обавезе придржавања оних клаузула мировног уговора које је стављају у неравноправне односе с осталим земљама.

Сада се опет чују гласови о томе да би питање Слободне Територије Трста требало ријешити путем плебисцита. Ја не желим да оспорим умјесност таквог рјешења као једног од могућих излаза из постојеће ситуације. Међутим, из свега овога што сам рекао о прошлости а нарочито о дугогодишњој политици денационализације Словенаца и Хрвата на том подручју и о насиљима према њима, не вјерујем да би ико објективно могао тврдити да би се овакав плебисцит могао одржати а да се претходно не репарира оно што је учињено на штету једне стране а зато је потребно створити нову унутрашњу ситуацију на подручју Слободне Територије Трста и пустити да она дјелује већи број година.

Говорећи о нашим односима са сусједним земљама желио бих још да истакнем да је поред свих других проблема наша Влада непрекидно настојала да у границама могућности утиче на стварање што повољнијих услова живота и културног развитка наших националних мањина у сусједним земљама. Ми не сматрамо да ово отворено питање треба да онемогући мирољубиву сарадњу са односним земљама, али је јасно да ће утолико бити мање сметњи у сарадњи са нашим сусједима уколико се буде нормалније развијао национално-културни живот наших мањина

које живе у тим земљама. Питање положаја тих мањина било је и остаје проблем којем наша Влада посвећује посебну бригу.

У погледу наших односа са осталим земљама, желио бих да се осврнем само на нека најважнија питања.

У току прошле године одразиле су се неповољно на наш платни биланс са иностранством неке околности на које наша Влада није могла утицати. При томе мислим у првом реду на слиједеће:

Развој цијена на свјетском тржишту у прошлој години неповољно се одразио на наш платни биланс пошто је опћи просјек цијена нашег увоза знатно изнад просјека цијена нашег извоза. Поред тога, суша 1950 године непосредно је утицала на наш платни биланс обзиром да нисмо могли извозити пољопривредне артикле који претстављају важну ставку у нашем извозу. Појачани агресивни притисак земаља источног блока такођер је утицао на повећање дефицита платног биланса, јер смо били принуђени да велики дио девиза одвојимо за јачање одбранбене способности наше Армије.

Ради рјешења овог текућег дефицита платног биланса наша Влада је затражила и добила помоћ од САД, Велике Британије и Француске.

Од Владе САД одобрено нам је у мјесецу априлу 1951 г. економска помоћ за сировине у износу од 29 мил. долара. На име трипартитне помоћи одобрено нам је 50 мил. долара за набавку сировина потребних нашој индустрији. Укупна помоћ која је нашој земљи у току 1951 године одобрена износи према томе 79 милиона долара, до чега отпада на САД 61,5, на Велику Британију 11,5 а на Француску 6 милиона долара. Из ове економске помоћи стигло је, према досада прикупљеним подацима, у нашу земљу разне робе за 60 милиона долара. Иако сва роба из економске помоћи није приспјела, примљене сировине, као кокс, памук, вуна, гума и друго, повољно су утицале не само на наш платни биланс него и на упослење наше индустрије, на снабдијевање наше Армије, на робно-новчане односе, на стабилизацију цијена и на циркулацију новца.

Горње бројке не садржавају помоћ која нам је одобрена за ову 1952 годину, а које ће се по свој прилици још повећати у вези са преговорима који су у току. Потпуније бројке о помоћи у прошлим годинама, као и у току ове године, дао је овој Скупштини друг Црнобрња.

Давање ове помоћи регулисано је споразумом који је закључен у форми измјене aide-memoire-a прошлог љета између нашег Министарства иностраних послова и амбасара САД, Велике Британије и Француске. Сви технички детаљи у погледу листа и количина појединих артикала које је на основу тога споразума примила наша привреда рјешавани су са посебним привредним претставницима тих земаља.

Поред тога, у току прошле године наша земља примила је из САД и других земаља преостали дио помоћи у храни и сировинама из по-

моћи за подмирење ванредних потреба изазваних сушом, а што је закључено још 1950 године.

Осмог јануара ове године склопљен је у Београду споразум о привредној сарадњи између САД и Југославије. То је оквирни споразум који предвиђа посебне споразуме о давању економске помоћи нашој земљи у периоду до 30 јуна 1955 године. Истовремено наша је земља добила повољне кредите и од других земаља.

Посебно желим да истакнем споразум о помоћи у оружју и осталим материјалима потребним за јачање наших одбранбених снага закључен 19 новембра прошле године у Београду између наше Владе и Владе САД. Тај се споразум у пуној мјери извршава и оружје и материјал непрекидно пристижу у знатним количинама у земљу и предају се Југословенској народној армији. Поред тога, наша Армија је примила извјесне количине оружја и материјала и од влада Британије и Француске.

У вези са свим тим споразумима желим да подвучем да су они сви објављени у нашој штампи и да се из њихових текстова јасно види да они у цијелости одговарају оним начелима које је наша Влада опетовано прогласила као предуслов сваке искрене и равноправне међународне сарадње. Уосталом, управо зато што су сви ти споразуми састављени у духу миролубиве међународне сарадње и поштовања независности наше земље, наша их је Влада и потписала.

Основни циљ свих тих споразума јесте јачање наше привреде и одбранбене снаге како би се учврстила наша независност и осигурао мир нашим народима, упркос необузданог непријатељског притиска против наше земље и наших народа који већ четири године организира и предводи совјетска влада уз послушну сарадњу влада коминформовских земаља.

У протеклој години даље су развијана наша претставништва у иностранству. Претставништво у Бону подигнуто је у споразуму са Њемачком федералном владом у Бону а на ранг амбасаде што ће несумњиво допринијети даљем развоју односа са Федералном Републиком који су се и досада повољно развијали. На америчком континенту подигнута су на ранг амбасаде посланства у Бразилији и Канади. Амбасада у Бразилији је прво наше претставништво са тим рангом у Јужној Америци и оно обиљежава развој пријатељских односа са Бразилијом и са земљама Латинске Америке уопће. У том дијелу свијета успостављена су или се успостављају претставништва још у Чилеу, Куби, Парагвају, Уругвају и Венецуели.

У исто вријеме отворено је посланство у Пакистану, а претставништво у Либану претворено у посланство. Дипломатски односи су уговорени са Бурмом и Етиопиом, а преговори се воде са Авганистаном и Ираком. У Новом Зеланду отворен је генерални конзулат. У току су разговори који ће још у току ове године довести до успоставе дипломатских односа са Јапаном.

На крају, другови народни посланици, дозволите да се укратко осврнем на рад наше делегације на прошлом, VI засједању Генералне скупштине Уједињених нација.

Полазна тачка дјелатности делегације ФНРЈ на VI засједању била је што више допринијети борби за очување мира, за развијање демократских односа међу народима. И тим разлозима руководила се југословенска делегација када је тражила постављање на дневни ред Генералне скупштине своје тачке о агресивном притиску СССР-а и његових сателита, о чему сам већ говорио.

На овом засједању југословенска делегација се увјерила да је Организација Уједињених нација најсигурнија препрека отвореној агресији у свим облицима агресивног притиска које је човјечанство успјело да изгради. Ми не желимо тиме рећи да смо у потпуности задовољни радом Организације Уједињених нација, али ми у њој видимо снагу која је способна да се одупре политици агресије која се проводи ван Уједињених нација и која се одражава и на сам рад ове организације. Зато смо се ми залагали за сва она питања која су се разматрала на VI засједању а која објективно могу да допринесу учвршћењу мира и међународне сарадње. Ми смо на VI засједању бранили општу концепцију система колективне сигурности која је углавном нашла свој израз у извјештају Комитета за колективне мјере. Бранили смо је како од фронталног напада совјетског блока тако и од свих тенденција које нису у складу са изградњом система колективне сигурности предвиђеног у Повељи Уједињених нација. Ми смо се истовремено борили против свих неутралистичких елемената, истичући да би стављање изградње система колективне сигурности у искључиву завист од једногласности великих сила значило практично, у данашњим условима, крај сваке колективне сигурности и довођење малих и средњих земаља у тежак положај. Полазили смо од становишта да акција за јачање система колективне сигурности не само да не смије да искључује или да омета остале дјелатности Организације Уједињених нација него да претставља нужан предуслов за све њене дјелатности.

Приликом разматрања питања разоружања и забране атомске бомбе полазили смо од становишта да смањење наоружања само по себи не претставља рјешење питања рата или мира, да борба за мир мора бити шире и реалније постављена, а то значи: тежити у првом реду отклањању агресивних тенденција гдје оне постоје. Ми из досадашње праксе знамо да се насиље против слободе и независности народа може извршити и без атомске бомбе. Зато је наша делегација сматрала да се рјешењу овога питања не може прићи са становишта пропагандне користи једне стране него једино са становишта практичног ефекта за опћу ствар мира, и да се оно не може рјешавати одвојено од рјешавања горућих међународних питања.

Активност наше делегације нарочито се испољила приликом разматрања питања помоћи економски неразвијеним земљама. Наша је деле-

гација активно учествовала на доношењу резолуције којом се признаје потреба међународног финансирања економског развитка неразвијених земаља. Но и поред тога што је та резолуција прихваћена, ми смо свијесни да треба уложити још доста напора да се те одлуке проведу у живот. Значај резолуције произлази из саме суштине проблема који је сам по себи један од најважнијих међународних проблема данашњице а посебно са гледишта очувања мира.

Хтио бих исто тако да укажем на значај доношења резолуције по подизању животног стандарда радних маса коју је предложила наша делегација.

Активност наше делегације испољила се даље: у питању укључивања економско-социјалних права и права на самоопредјељење народа у пакт права човјека као и читавог рада Уједињених нација на социјалном пољу; у питању декларације о правима и дужностима држава итд. Делегација је била нарочито активна у питању старатељства не само у управним територијама гдје су, захваљујући компактности низа малих и средњих земаља, донијете прогресивне одлуке које претстављају крупан корак напријед у тежњи колонијалних народа за аутономијом и независношћу.

Као што се из овог доиста непотпуног излагања може видјети, активност Министарства иностраних послова протезала се, поред великог броја важних текућих послова, и на низ крупних питања која су од животне важности за будућност наших народа и наше социјалистичке изградње а која истовремено из дана у дан стварају спољне услове ове мирне изградње. (Аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик Милорад Зорић.

Милорад Зорић *(Изборни срез милешевски, НР Србија):* У вези са Предлогом савезног буџета за 1952 годину желео бих да се укратко осврнем на два питања. Прво, на питање буџетске самосталности народних република, и, друго, на питање пореза на доходак пољопривредних домаћинстава.

Као што је то већ утврђено Основним законом о буџету, који је Скупштина донела на прошлом заседању, питање буџетске самосталности једно је од основних и принципијелних питања и карактеристика новог финансиског односно буџетског система. У томе што ће народне републике, аутономне покрајине и области, срески, градски и општински народни одбори самостално доносити своје буџете уствари се одражава самосталност нижих органа, да сами, према својим потребама, распоређују средства која им стоје на расположењу и која су одређена и утврђена законима. Предлог савезног буџета за 1952 годину, који се налази на данашњем претресу, и по обиму и по садржини, одговара тим већ утврђеним принципима. Јер, иако су расходи савезног буџета предложени у износу од 259,5 милијарди динара, расходи за социјално ста-

рање и народно здравље, просвету, државну управу и судство предлажу се у износу од свега око 20 милијарди динара. То је успех који је постигнут на линији децентрализације државне управе, јачања материјалне основе и самосталности нижих органа и стварања материјалних услова за истински развитак социјалистичке демократије и самоуправљања.

Нема никакве сумње да ће у наредним годинама бити створени услови за још већу децентрализацију и још веће учешће нижих органа у самосталној расподели финансиских средстава.

Савезни буџет, који је Влада предложила Скупштини у износу од 259,5 милијарди динара, у расходима који ће из њега бити финансирани, изражава, с једне стране, положај наше земље у данашњој међународној ситуацији, а с друге стране, у њему налазе свој конкретан израз и све оне мере за даље јачање и развијање социјалистичке демократије и децентрализације нашег унутрашњег живота које карактеришу наш друштвено-економски развитак.

У предложеном буџету највећи његов део, односно 200 милијарди динара, иде на одбрану независности и обезбеђења даљег социјалистичког развитка наше земље јачањем наше Народне армије и одбранбене индустрије, а да у свом осталом делу садржи још само расходе за извршење оних задатака који нужно остају у компетенцији савезних органа. Када је реч о буџету народне одбране мислим да је данас наша Народна скупштина у далеко повољнијем положају него ма који други парламент кад решава о сличном питању, јер су трудбеници наше земље дискутујући пуна три месеца о Предлогу друштвеног плана ФНРЈ за 1952 год. у потпуности усвојили овај предлог.

С друге стране, из предлога буџета види се да се руковање друштвеним фондовима, односно средствима за просвету и културу, социјално старање, здравствену заштиту и државну управу све више преноси на народне републике и народне одборе. Конкретно упоређење бројки показује да ће се од укупних издатака за друштвене фондове, који су утврђени у предлогу друштвеног плана, савезним буџетом финансирати само 36%, док је у прошлој години савезни буџет обухватао преко 41% за одговарајуће потребе.

Овако предложени буџет отвара много шире могућности народним републикама и народним одборима у погледу руковања друштвеним фондовима.

Ове године народне републике и народни одбори самостално доносе своје буџете па ће и самостално одлучивати колико ће од укупних средстава која им стоје на расположењу распоредити на издатке за оне потребе које сами треба да финансирају. Иако, истина из објективних разлога, буџетска средства нису сасвим довољна да подмире све потребе које буџет треба да финансира, ипак се и у расходима за друштвене фондове крију резерве у облику разних издатака који нису нужни, по-

некад чак и непотребни. Откривање таквих резерви омогући ће народним републикама и народним одборима да средства која су за такве расходе била везана, корисније употребе за потпуније подмирење других важнијих и хитнијих потреба појединих друштвених фондова. А таквих резерви има у предложеном буџету — о чему је већ говорио друг Министар финансија ФНРЈ.

Те резерве постоје и треба их тражити и изналазити пре свега, у даљем смањењу административних расхода, што нам иначе дозвољавају досада предузете мере а нарочито оне које ће се спроводити реорганизацијом државне управе. Нема сумње да ће ове мере за изналажење резерви наилазити, и већ наилазе, на отпор у остацима бирократских схватања каквих још има у нашем управном апарату. На то треба бити спреман и такав отпор одлучно ломити, јер се извесним бирократским схватањима и тенденцијама жели баш преко буџета, и то колико год могу више, да задрже извесне материјалне позиције. Међутим, такве резерве најбоље ће бити искоришћене ако се употребе у комуналне сврхе, чему се досада није поклањала довољна пажња. О томе посебно треба да воде рачуна народни одбори, с обзиром да је то један од њихових најважнијих задатака за чије правилно решавање постоји све веће интересовање грађана. Данас се питања штедње у буџетским установама и борба за правилан однос према друштвеној имовини постављају оштрије него икада, јер ће од тога, у добром делу, зависити стварна могућност финансирања разних потреба.

Ову самосталност народних република и народних одбора у располагању средствима за друштвене фондове поткрепљује и чињеница што ове године народне републике у целини располажу приходима од становништва, јер према законима савезни буџет не учествује више у приходима од пореза на доходак и у приходима од такса.

Ако томе додамо да се државним актима савезних органа не одређују више конкретне квоте прихода од друштвеног доприноса, које уплаћује привреда него само постоци учешћа појединих народних република, и да тако исто поступају народне републике у односу на народне одборе, онда се тиме још више употпуњује осамостаљење народних република и народних одбора у утврђивању и располагању средствима за подмирење потреба појединих друштвених фондова.

Све ово показује да у новом привредном систему демократско право самоуправљања народних република и народних одбора добија све ширу и чвршћу материјалну базу која је најбоља гаранција стварног обезбеђења тога права — што је и спроведено према садашњим условима и могућностима у предложеном друштвеном плану и у савезном буџету за 1952 годину.

Користећи, на пример, ова права и полазећи од изложених начела изналажења резерви у расходима, Влада НР Србије, припремајући предлог свога буџета, намерава да у овој години обезбеди већа средства за

унапређење пољопривреде с обзиром на њен значај у овом изразито пољопривредном подручју. Поред обезбеђења потребних средстава за развој и проширење научно-истраживачких установа у области пољопривреде, сузбијања биљних и сточних зараза и штеточина, Влада НР Србије ће у свом предлогу буџета осигурати и знатна средства за отварање сточарских припусних станица и за оснивање нових и уређење постојећих ветеринарско-сточарских станица и амбуланти итд.

Сем тога, обезбедиће се у овој години и знатнија средства за одржавање и оправку путева с обзиром на лоше стање у коме се они налазе.

Друго питање на које желим да се осврнем јесте питање пореза. То питање је у тесној вези са питањем буџета народних република. Ово питање у НР Србији има посебан значај јер ће код нас приходи од пореза на доходак у овој години покривати 38% укупних расхода за друштвене фондове. Међутим, тај значај је још већи ако се питање пореза посматра и са становишта његове улоге као економско-политичког фактора, нарочито у нашој политици на селу, не губећи при томе из вида све привредне промене које су извршене за последњу годину дана: нове економске цене, слободно тржиште, укидање обавезних откупа и сл.

Што се пореза тиче, односно пореског оптерећења изнео бих неке податке из НР Србије.

Народни доходак од пољопривреде, према плану за 1952 год., на бази петогодишњег просека у приносима и ценама пољопривредних производа какве су формиране на почетку ове године, износи 155 милијарди, од чега на приватни сектор отпада 126 милијарди, односно 81%.

Порез на доходак и сви остали порези које у овој години треба да плате сељаци износи 11,9 милијарди, што чини 9,4% у односу на народни доходак од пољопривреде приватног сектора.

Стопе акумулације и фондова у односу на потрошни фонд у пољопривреди по друштвеном плану за 1952 год. износе:

укупно пољопривреда	19%
државни сектор	55,4%
задружни сектор	32,5%
приватни сектор	16,3%

У исто време стопе доприноса односно пореза које пољопривреда у Србији даје заједници изгледају овако:

укупно пољопривреда	11%
државни сектор	50%
задружни сектор	3%
приватни сектор	10,9%

Ови подаци, према којима приватно сељаштво треба да да заједници 9,4% од свог укупног дохотка или 10,9% од свог потрошног фонда, говоре да се ради о нормалном доприносу сељаштва за подми-

рење општих потреба друштва, нарочито ако се има у виду чињеница са каквим се тешкоћама боримо у извршењу задатака Петогодишњег плана, ако се ово питање посматра у целини.

Сматрајући да Предлог друштвеног плана ФНРЈ за 1952 год. и Предлог савезног буџета за 1952 год. у данашњим условима најбоље одговарају интересима даљег развитка социјалистичке Југославије, изјављујем да ћу гласати за предложене пројекте. (Аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик Јаков Блажевић.

Јаков Блажевић *(Изборни срез Госпић—Перушић, НР Хрватска):* Другови народни заступници, говорићу о неким основним питањима поводом експозеа друга Кидрича.

Дискусија о Приједлогу друштвеног плана ФНРЈ за 1952 годину, која се развила у свим радним колективима и у којој су узели учешће најшири слојеви радника, потврдила је правилност основних поставки и циљева друштвеног плана, тј. основних принципа наше економске политике. Она је показала да су потпуно реалне могућности за остварење тих циљева, односно да су осим већ постигнуте производне снаге и свијест наших људи реална гаранција за остварење наших основних друштвених циљева, тј. даљња изградња социјалистичких друштвених односа и осигурање наше националне слободе и независности. Та широка иницијатива и интерес за друштвени план читаве наше земље и за економику свог подузећа, који је заталасао нашу радничку класу, свакако произлази из дубоких промјена у друштвеним односима, које су код нас у току. Суштина тих промјена, као што је познато, састоји се у управљању привредом од стране непосредних произвођача и свијест о томе све више и више овладава радничком класом, што је дошло до изражаја и у дискусији о друштвеном плану. Нови односи који се код нас изграђују у привреди, нов систем планирања, нов финанцијски систем итд. иако још досада нису могли да дођу до пуног изражаја, ипак већ показују прве уочљиве резултате. Економска самосталност радних колектива, ограничена једино са неколико пропорција друштвеног плана, оријентирала је радне колективе да самостално рјешавају економске проблеме својег подузећа и питања што економичнијег и рентабилнијег пословања. Радници постају све обавјештенији да о успјешном односно неуспјешном пословању њихових подузећа овиси и њихова егзистенција, њихова судбина, већа или мања зарада, а такођер им је јасна и веза која постоји између пословања њиховог подузећа и наше привреде као цјелине. Тржиште преко кога се аутоматски одражавају потребе наше привреде, потребе наших потрошача, постало је већ важан фактор и регулатор односа међу подузећима и резултати тог аутоматизма тржишта у погледу асортимана, квалитета, цијена, организације и економичности производње и продаје могу се већ констатирати. То је истовремено довело до тога, да су многе нездраве појаве у неким подузећима, које су досада биле латентне, сада избиле на површину а логика

и неумољивост економских закона довела је у много случајева до ревизије и реорганизације привређивања.

Широка дискусија о друштвеном плану била је велика школа за нашу радничку класу, јер су радници, активно судјелујући у тој дискусији, упознали не само економику и економске односе свог подузећа, већ су постали и свијесни, да од економичности пословања њиховог подузећа овиси извршење друштвеног плана наше земље, тј. да је њихов радни колектив нераздвојна карика у нашој социјалистичкој изградњи. Исто тако, дискусија је помогла да многи раднички савјети и управни одбори, који су до тада тражили „садржај" свога рада, нађу врло одређене и конкретне проблеме који се могу рјешавати једино преко радничког савјета, тј. уз најшире ангажирање и активизирање радника.

Основна пажња радних колектива приликом дискусије о друштвеном плану била је усмјерена на повећање акумулације, тј. на откривање свих унутарњих резерви и извора за економичније и рентабилније пословање. Већина индустријских подузећа предложила је већу акумулацију него што произлази из Приједлога друштвеног плана ФНРЈ. Разлог да је укупна акумулација у индустрији НР Хрватске нешто нижа од Приједлога друштвеног плана ФНРЈ лежи у смањењу цијена неким производима, који имају врло велико учешће у националном дохотку индустрије (нафта, лијекови итд.). Има много примјера да је на иницијативу самих радника повећана акумулација, односно стопа акумулације.

Основни извор повећања акумулације био је у снижењу материјалних трошкова, тј. у економичнијем коришћењу сировина и материјала, смањењу отпадака и шкарта и томе слично. На примјер, приликом дискусије о друштвеном плану у творници „Марко Орешковић", Загреб, уочено је да постоји могућност смањења шкарта од 15 на 2,5%, затим у Загребачкој творници папира је предложено да се кориштењем отпадног папира постигне уштеда од 18 милиона динара, у творници „Фотокемика", Загреб, предложена је таква ревизија норматива материјала, којом се постиже смањење материјалних трошкова за 45,000.000, у Творници стакла, Стража, такођер је пронађена и предложена уштеда у сировинама у износу од 45 милиона динара. Знатне резултате у смањењу материјалних трошкова постигла је наша кожна индустрија: Творница коже у Винковцима смањила је материјалне трошкове за 23,000.000, Творница коже „Алмерија" за 17 милиона, Комбинат „Борово" за 236 милиона, Творница обуће „Горјуп", Загреб, за 84 милиона динара.

У току дискусије било је много приједлога и у погледу ревизије радних мјеста, нарочито у управном апарату подузећа, затим у погледу смањења неоправданих изостанака, затим смањења управне и погонске режије, подизања стручности радника, боље организације набаве и продаје итд.

Опћенито се може казати да досада није било тако широке, свестране и плодне дискусије о раду и пословању привредних подузећа.

Мало је таквих радних колектива, гдје претресање друштвеног плана није оживјело и покренуло читав радни колектив.

Од нарочитог је значаја дискусија о друштвеном плану за организацију рада и уопће за систем привређивања државних пољопривредних добара. Државна пољопривредна добра, која су досада, углавном, сва радила са губитком, у току дискусије и мјера које су у међувремену подузете, требало би постати рентабилна привредна подузећа. Ту је анализа економских односа открила низ неекономских, административних метода и појава, чије отклањање мора изазвати битне промене у економици пољопривредних добара. Карактеристичан је случај Беља, гдје је већ у децембру почела дискусија и анализа организације рада и трошкова производње у којој је учествовао раднички савјет, управни одбор и велика већина радника. Послије ослобођења, Беље је стално радило са губитком од неколико стотина милиона годишње, а након дискусије о друштвеном плану и провођењу мјера које су из те дискусије произишле, Беље по рачунима постаје способно да даде годишње 500 милиона динара акумулације. Нарочито су ту постојале резерве у непродуктивним радним мјестима и превеликом броју сезонске радне снаге. Након детаљне анализе и дискусије са радницима, показало се да се број непродуктивних радних мјеста може смањити за више од 60% а број сезонске радне снаге за око 45% што износи за око 1.600 радника. Слични успјеси постигнути су и на другим добрима, у којима је дискусија открила низ гријешака и резерви у калкулацијама. На примјер, у Пољопривредном добру Баре показало се да за обраду једног ха житарица није потребно 16, него је довољно свега 12 радника. У Пољопривредном добру Рудине показало се да за зимску исхрану оваца није потребно шест мјесеци, него највише 2—3 мјесеца итд.

Нови систем управљања привредом, већа самосталност радних колектива, ограничавање планирања само на основне пропорције, слободније дјеловање економских закона итд., већ почиње да даје и конкретне резултате у нашој привредној пракси. Иако се те нове мјере и односи у нашој привреди налазе још увијек у својој почетној развојној фази, а њихово позитивно дјеловање у нашој привредној пракси није се могло развити у пуном опсегу, ипак се у нашем привредном животу већ запажају извјесни нови елементи, нове појаве, које претстављају квалитетну разлику у односу на досадашње стање. То квалитетно ново састоји се у томе, да се наша привреда ослободила административних елемената, конкретно да више није искључива база и критериј производње детаљан административни план, него стварне потребе наше привреде и потрошача, потребе које долазе до изражаја путем слободног дјеловања економских закона, тј. преко тржишта. У нашој свакодневној привредној пракси већ се осјећа да је план ограничио своју функцију на усклађивање основних односа и обавеза привредних подузећа према друштву, а да се унутар тих оквира препушта самим подузећима да усклађују своју

производњу и по обиму, и по асортиману, и по квалитету, и по цијенама, и по ситуацији на тржишту. То усклађивање пословања подузећа са ситуацијом на тржишту није само могућност коју пружа нови привредни систем, него је и животна нужност, услов егзистенције и просперитета сваког подузећа.

Извјесне појаве у производњи и на тржишту у задњих неколико мјесеци показују, да је то постала стварност. У задње вријеме има низ случајева битног побољшања квалитета и асортимана. На примјер, код нас у производњи обуће је од 1 јануара до данас израђено 65 нових модела, тако да се текућа производња по новим моделима врло брзо продаје, док на залихама остаје да лежи једино производња из прошле године. Горња кожа производи се ове године у разним бојама и то за око 50% више тонова боја него што је било 1951 године. На примјер, телећи бокс се у децембру прошле године производио само у 6 разних тонова, а у марту ове године се производи у 16 разних тонова. Такође се осјећа проширење асортимана и у текстилној индустрији. Конкретно, у производњи памучних и свилених тканина повећан је асортиман према 1951 години за 30—50%. Док се у конфекцији 1951 године производило 46 разних врста дотле је у марту ове године повећан асортиман на 80, а у току је проширење асортимана на 120 врста конфекциске робе.

Поред наведених позитивних појава у погледу побољшања квалитета и асортимана, тј. прилагођивања продукције потребама тржишта, значајно је такође повећање радне дисциплине, нарочито смањење неоправданих изостанака у последњих неколико мјесеци.

Док је дискусија о друштвеном плану, а у вези с тим и дискусија и анализа цјелокупног пословања и привређивања наших индустријских подузећа узела прилично широк замах, дотле дискусија у другим привредним областима није још постигла задовољавајући интензитет и ширину. То је случај, на примјер, са занатством, задружним и приватним сектором пољопривреде, трговином, локалном индустријом, локалним саобраћајем. Сматрамо да је један од разлога за заостајање дискусије у тим гранама у томе, што још нису израђени друштвени планови котарева и градова, који управо треба да конкретизирају пропорције и односе за те привредне гране. Због тога треба у току идућег мјесеца посветити велику пажњу изради друштвених планова котарева и градова, јер ће израда тих планова изазвати исто тако плодне дискусије и приједлоге, као што је у индустрији изазвао Приједлог друштвеног плана ФНРЈ. Осим тога, ти друштвени планови ће омогућити нашим кадровима на терену, да сагледају цјелину економике свог котара односно града, да виде унутрашње односе те економике, као и везе и односе економике свог котара са економиком читаве наше земље. Израда друштвеног плана котара и дискусија о њему може да буде такође корисна школа, која ће омогућити да се јасније схвате основни економски проблеми и линија нашег привредног развитка, а исто тако тај друштвени план односно

анализа тога плана може да даде нашим кадровима на терену одговор на многа практична питања свог дјеловања.

Основне идеје друштвеног плана и његову револуционарну суштину прихваћају наши радни људи. Од успјешног, разумљивог објашњавања и конкретне организације тога посла зависи и то, колико ћемо разбити разна крива схватања која иду све до покушаја свјесне непријатељске пропаганде против наше социјалистичке изградње. Досадашња искуства треба успјешно искористити у даљој дискусији о друштвеним плановима република и котарева.

У вези с тим и у вези онога што је досада речено у дискусији, изјављујем да ћу гласати за приједлог.

Претседавајући: Реч има народни посланик Франц Лескошек.

Франц Лескошек *(Изборни срез град Целје, НР Словенија):* Другови народни посланици, после објаве Предлога друштвеног плана ФНРЈ ми смо извршили упоређивање са почетним израчунавањем Предлога друштвеног плана Народне Републике Словеније и установили разлику у акумулацији од 20 милијарди и 400 милиона. Код тога морам да подвучем да код првог израчунавања радници колективи нису сарађивали и да је тај рад био извршен у врховима, у управном апарату. Зато је било потпуно јасно, да ова разлика од 20 милијарди и 400 милиона не произлази из евентуалних грешака код израчунавања савезног друштвеног плана, а исто тако ни у откривању свих резерви и могућности у предузећима. На другој страни, пак, треба да истакнем да због тога први рачун није могао да буде солиднији, јер другови у управном апарату још нису располагали тачним подацима о ценама.

Већ тај први резултат, који смо имали пред собом, нужно нам је показао да тај рад у израчунавању акумулације треба да продубимо и да привучемо ка израчунавању и радничке колективе. Наш рад око те организације био је такав да смо прво сами покушали да утврдимо слабости првог, бирократског рачуна, после чега смо позвали на разговор претседнике радничких савета и управних одбора предузећа као и директоре и претседнике синдиката. Са њима смо начелно продискутовали проблематику и поставили задатке. Они су после тога са радничким колективима почели темељито обрађивати своје предлоге и тражити резерве, којих у сваком предузећу има кад се спроведе боља организација рада, када се бољом дисциплином повећа продуктивност рада и спроведе штедња сировина. Тај посао се није развијао свуда једнако. Није било довољно продубљивања и сарадње целог радничког колектива у решавању проблема. У тим случајевима морали смо са предузећима и вишим привредним удружењима анализирати све проблеме и поново указивати на све могућности снижења производних трошкова и повећања акумулације. Тим путем, у сарадњи са радничким колективима, дошли смо до резултата који нам је показао за Народну Републику Словенију разлику од 3 милијарде 405 милиона динара. Ако пак узмемо у обзир

накнадне промене у економским ценама, онда видимо да би према ранијим економским ценама Република Словенија премашила акумулацију по предлогу савезног друштвеног плана за 4 милијарде. Промене које су смањиле у Словенији акумулацију, јесу следеће:

снижење цена у обојеној металургији за 3 милијарде 800 милиона; снижење цена лековима за 460 милиона; снижење цена разне амбалаже за 360 милиона; снижење цена разним транспортним услугама (железница и аутотранспорт) за 1 милијарду; снижење цена и производног плана у нафти за 700 милиона.

После израчунавања које је дало горе наведене резултате, састали су се раднички савети виших привредних удружења да дају своје примедбе на Предлог савезног друштвеног плана за 1952 годину. Морам да констатујем, да су раднички колективи у суштини разумели задатак који им поставља савезни друштвени план и да су у неким предузећима, и против доказивања рачунских чиновника, разних калкуланата и комерцијалиста, открили велике могућности снижавања производних трошкова и тиме повећали акумулацију. Међутим, показало се и то да су неки радднички колективи гледали на друштвени план само са свог властитог становишта. Претставници неких предузећа на заседању радничких савета виших привредних удружења постављали су предлоге, који су у бити супротни нашем новом привредном систему. Тако су заговарали као правилно индивидуалну стопу акумулације. На такав начин они су хтели себи осигурати пословање и опстанак, не обазирући се на радничке колективе који израђују исте или сличне производе боље и економичније. Има примера где треба извршити извесне исправке у корист неких колектива, као што је јуче казао друг Кидрич, али тенденција ка индивидуалној стопи акумулације на рачун прикривања своје нерационалности у производњи никако није на месту. Даље, ова расправа о предлогу савезног друштвеног плана показала је да нека предузећа виде свој успех, идући линијом најмањег отпора, у томе да приступају повишавању цена својих производа. Ова тенденција је потпуно погрешна и усмерена у крајњој линији против самог радног човека. Потребно ће бити нашим радним колективима много више објашњавати ове ствари.

Као слабост смо утврдили да се неки наши радни колективи исувише позивају на формално израчунавање неких чиновника не тражећи објашњење за поједине бројке које им ти чиновници предлажу и не тражећи узроке постављеним резултатима.

Коначно, морам да подвучем и то да у неким радничким колективима још није потпуно продрла мисао о самосталном управљању и газдовању у предузећу. То се види, на пример, из тога што неки колективи очекују неке дотације из прорачуна за инвестиционе изградњу и слично. Узрок је сигурно у томе што још раднички колективи довољно не познају нов привредни систем и што нису потпуно упознати са суштином друштвеног плана.

Али, супротно свим слабостима могу констатовати, да је већина наших радничких колектива ипак добро разумела задатке које поставља Предлог друштвеног плана. Посебно је потребно да истакнем социјалистичку свест коју су показали радни колективи у дискусији о друштвеном плану Железаре Јесенице и Рудника Межице.

Другови народни посланици, Предлог савезног друштвеног плана за 1952 годину, претставља, поред великог политичког значаја, огроман корак ка изградњи социјализма, претставља ликвидацију бирократског начина управљања и ослобађа иницијативу радничких колектива за подизање производње и продуктивности рада, а заједно с тиме и подизање благостања радних људи. Друштвени план открио је за сваког произвођача најтешњу повезаност друштвеног и личног интереса. Тако су и радни колективи Словеније разумели друштвени план. Ово се показало најбоље приликом овогодишњих избора радничких савета, када су непосредни произвођачи показали потпуно нова схватања управљача производње.

На овој основи и са добром организацијом производње и повишењем продуктивности рада, радни колективи Народне Републике Словеније постићи ће народни доходак од 138 милијарди и 944 милиона динара, што претставља 65.000 динара по глави. То нам омогућава завршење изградње кључних објеката који се код нас граде и који ће већином бити изграђени.

Словеначка индустрија искоришћава ове године само 65% свог производног капацитета и остварује 96 милијарди и 91 милион друштвеног бруто-продукта. Од тога 10 милијарди и 497 милиона троши за плате и 9.553,000.000 даје за амортизацију, затим даје 76.041,000.000 дин. акумулације и фондова. Све остале гране остварују 57.036,000.000 дин., што претставља нешто више од једне трећине укупног друштвеног бруто продукта. Од тога дају 17.684,000.000 за акумулацију и фондове, што је мање од једне петине укупне акумулације.

Народни доходак Народне Републике Словеније од 138.944,000.000 поделиће се: на потрошни фонд 45.219,000.000, на друштвене фондове 26.224,000.000, на инвестиције 19.647,000.000, а за општедржавне потребе 47.854,000.000 динара.

Ова расподела одговара структури словеначке привреде и општим друштвеним потребама. С друге стране, сматрамо да она одговара и потребама наше југословенске заједнице за наш индустриски развитак, изградњу социјализма, као и за одбрану наше слободе и независности.

Ја се са предложеним друштвеним планом слажем и гласаћу за њега. (Аплауз).

Претседавајући: Прекидам седницу с тим да је наставимо у 17 часова.

(Наставак у 17,10 часова)

Претседавајући: Настављамо рад. Пре прелаза на дневни ред, дајем реч народном посланику другу Добрици Ћосићу.

Добрица Ћосић *(Изборни срез трстенички, НР Србија):* Другови и другарице, према новинским извештајима у Лондону је сазвана конференција претставника Америке, Енглеске и Италије која треба да расправља о учешћу Италије у управи зоне „А". Ја бих замолио друга Министра иностраних послова или његовог заступника да одговори на питање — да ли је Југославија консултована о овој конференцији.

Како ово питање сматрам хитним, ја бих молио да одговор добијем још на овој седници.

Претседавајући: Другови народни посланици, пошто Министра иностраних послова друга Кардеља овде нема, питам друга његовог заступника Матеса да ли би можда он хтео да да одговор.

Помоћник Министра иностраних послова Лео Матес: Друже председниче, ја бих могао одмах да дам потребно обавјештење које је тражио народни посланик и, ако ми дате ријеч, ја ћу, као помоћник Министра иностраних послова, одговорити на питање.

Претседавајући: Да ли се Скупштина слаже? (Слаже се).

Помоћник Министра иностраних послова Лео Матес: Наша Влада није била консултирана о намјери да се сазове споменута конференција у Лондону између претставника Велике Британије, Америке и Италије о питањима управе у зони „А". Ми смо, додуше, читали и пронашли да је штампа у низу земаља говорила и писала о томе као да је Југославија била консултирана. Ја бих, кад је већ то питање овдје постављено, хтио одмах овом приликом да најенергичније демантирам те вијести. Чак још и више. У вријеме док сам ја јутрос овдје говорио наша Влада није била нити официјелно обавијештена о тој конференцији. Једино што смо знали о њој било је оно што смо читали у новинама.

Не бих хтио сад да улазим у то питање детаљније, али кад већ говорим овдје, хтио бих да кажем ипак нешто. Обзиром на околности око сазивања и састава те конференције потпуно је јасно да никакви закључци који би на тој конференцији могли да се донесу не могу имати никакве обавезне снаге у погледу наше земље и не могу утицати нити на став наше Владе по питању Слободне Територије Трста, нити на права која наша држава има по Мировном уговору и интересе које јој Мировни уговор гарантира у погледу Слободне Територије Трста. (Дуготрајан аплауз).

Претседавајући: Молим друга Ћосића да се изјасни да ли се задовољава овим одговором.

Добрица Ћосић. Задовољан сам.

Претседавајући: Прелазимо на дискусију. Реч има народни посланик Видоје Смилевски.

Видоје Смилевски *(Изборни срез гостиварски, НР Македонија):* Другови и другарице народни посланици, на почетку своје дискусије изјављујем да гласам за Предлог друштвеног плана ФНРЈ за 1952 годину и за Предлог савезног буџета за 1952 годину.

Коначној редакцији Предлога савезног друштвеног плана за 1952 годину, који нам је поднесен на претрес, допринела је и јавна дискусија која се више од два месеца водила у широким радним масама НР Македоније. Радни народ Македоније у потпуности је усвојио основне принципе плана и једнодушно потврдио расподелу народног дохотка онако како је она извршена, јер она обезбеђује правилан привредни развитак земље, задовољење друштвених потреба и доприноси снажном јачању одбранбене способности и очувању слободе и независности наше заједнице. Тиме су радне масе НР Македоније још једном потврдиле да су нераздвојно повезане са осталим братским народима у заједничкој борби за изградњу наше социјалистичке домовине, Федеративне Народне Републике Југославије.

Конкретизација и разрада пропорција одређених у првобитном нацрту савезног друштвеног плана на привреду наше Републике допринела је формирању читавог низа предлога и примедби које су нашле места у његовој коначној редакцији и у одређивању основних пропорција републичког друштвеног плана.

У томе лежи шири значај јавне дискусије и демократских права свих наших народа на припремању и стварању законодавних аката од изузетне важности за живот наше земље.

Јавна дискусија о друштвеном плану у радним колективима НР Македоније допринела је даљем уздизању социјалистичке свести наших трудбеника, развијању њихове иницијативе за решавање многобројних проблема практичног управљања привредом и привредним предузећима, за остваривање низа слабости и грешака у досадашњем начину рада и пословању предузећа. У том смислу, дискусија претставља велику школу за све наше радне колективе, за њихово оспособљавање у сложеној пракси управљања привредом и државом.

У ватри те борбе већина радних колектива успела је да открије и ангажује знатне скривене резерве у производњи и организацији рада у предузећима, да смањи трошкове производње, да повећа продуктивност рада, да уочи могућности за побољшање квалитета и асортимана производа, руководећи се захтевима тржишта, да побољша комерцијално пословање предузећа. Са задовољством желим да истакнем да је народни доходак НР Македоније исказан у овом нацрту савезног друштвеног плана већи за 3,843 милиона динара него у првобитном нацрту, а маса акумулације и фондова је већа за 2,239 милиона динара. Ови резултати су постигнути благодарећи стваралачкој иницијативи трудбеника и борбом против неправилних и штетних тенденција партикуларизма и задржавања резерви од стране појединих руководилаца, додуше у малом

броју предузећа, против њихових субјективних слабости, у управљању предузећима, против остатака бирократског начина рада и схватања.

Сви ови резултати постигнути у НР Македонији, као део општејугословенског искуства управљања привредом од стране непосредних произвођача, доказују да су наша Партија и друг Тито и цела наша друштвена заједница имали потпуно право када су сматрали да је наша радничка класа способна да управља привредним предузећима као са општенародном имовином у име и у корист целог друштва.

Нема сумње да ће трудбеници НР Македоније у потпуности извршити све своје обавезе које проистичу из Друштвеног плана за 1952 годину и да ће, на основу објективних могућности и радног елана, — што је посведочено и у досадашњој социјалистичкој изградњи наше земље, — премашити план производње и тиме створити и већу масу акумулације и фондова и већи народни доходак.

Другови и другарице народни посланици, дозволите да кажем нешто о једној од основних функција нашег друштвеног плана, о свесној и планској борби коју наше државно и партиско руководство води кроз његове пропорције против диспропорционалности и заостајања појединих привредних области и грана, и између појединих рејона и република у Федеративној Народној Републици Југославији.

Та борба против диспропорција и заостајања у привреди уопште и између појединих рејона и република саставни је део борбе за социјалистичку изградњу наше земље и за истински марксистичку политичку линију наше Партије по националном питању. Пропорцијама друштвеног плана врши се преливање материјалних средстава створених радним напорима наше заједнице тамо и толико где је и колико је нужно за ликвидирање постојеће диспропорционалности и заостајања, развијајући поједине привредне гране или предузећа, с једне, и читаве рејоне, области и републике, с друге стране, на основу постојећих привредних могућности и богатстава која у ранијим историским, политичким и привредним условима нису могла бити развијена.

Тај задатак је тако обиман и сложен да није и не може бити решен за једну, две или неколико година, утолико пре, што се изводи у условима релативно велике економске заосталости наслеђене од полуколонијалног положаја старе Југославије и у сложеним међународним приликама, а специјално у условима опасности за мир и слободу наше земље коју угрожава агресивна група коминформистичких земаља на челу са Совјетским Савезом.

Пуштање у погон великог броја крупних објеката Петогодишњег плана, за чије грађевинско довршавање, опремање и монтажу нацрт друштвеног плана за 1952 годину предвиђа велика новчана средства, допринеће да се у великој мери отклоне диспропорционалности и заостајања у нашој привреди.

Али, пропорције Предлога друштвеног плана ФНРЈ за 1952 годину постављају и решавају и другу страну систематске борбе за ликвидацију диспропорционалности између република, преливајући материјална средства у заостале републике и области за њихово развијање и уздизање. Тај задатак друштвени план решава или у виду директних новчаних дотација заосталим републикама, или у виду отказивања од дела националног дохотка који би те републике, сразмерно својим привредним могућностима, требало да унесу у општејугословенске фондове за расподелу и за подмирење заједничких потреба. На тај начин, заосталије републике, уз помоћ целе заједнице, у стању су да релативно више и брже развијају своју привреду на својој територији, да троше релативно више на инвестиције за нове објекте или за реконструкцију и модернизацију својих заосталијих предузећа.

У претстојећим годинама задатак за даље отклањање диспропорционалности и заостајања у привреди, између привредних грана, области и република, биће много лакше решив, будући да су у току ових година, покрај постигнутих знатних резултата у уздизању заосталих рејона, области и република, постигнути крупни успеси у економском развитку целе наше земље, изграђена је снажна базична индустрија и тиме створена материјална основа за даљи свестрани и хармонични развитак и наше привреде у целини и привреде свих наших република и области.

Ако погледамо како је извршена расподела народног дохотка НР Македоније за 1952 годину, видимо да је 50% његовога износа одвојено у потрошни фонд наших трудбеника. Тако велики део народног дохотка се троши од наших трудбеника због значајног учешћа народног дохотка од пољопривреде, од кога преко 83% иде у потрошни фонд самих земљорадника.

Даље, 24% народног дохотка се одваја за друштвене фондове — за дечји додатак и социјално осигурање радника и службеника, за потребе просвете и културе, народног здравља и социјалне заштите, за државну управу и судство и за буџетске резерве. Треба да се истакне, да је тај део народног дохотка у осталим републикама, сем НР Црне Горе, мањи, и то: у НР Србији — 18%, НР Хрватској — 19%, НР Словенији — 18%, НР Босни и Херцеговини — 20%, а у НР Црној Гори — 50%.

И на крају, 21% од народног дохотка се одваја за инвестиције у нашој Републици. Такво значајно одвајање дела народног дохотка за потребе инвестиција је изнад учешћа инвестиција у народном дохотку ФНРЈ, као и народних република Србије, Хрватске и Словеније. Јаче учешће инвестиција у народном дохотку имају и народне републике Босна и Херцеговина и Црна Гора.

Као резултат тако извршене расподеле за потребе животног стандарда, друштвених потреба и инвестиција које ангажују 95% формира-

ног народног дохотка наше Републике, друштвени план одваја остатак од 5% за покривање општејугословенских потреба, или 0,8% укупних средстава који ће се делити кроз савезни буџет у 1952 години.

Овако одређене пропорције у Друштвеном плану за 1952 годину јасно показују следеће:

1) да се кроз њих јасно изражава једна од основних функција друштвеног плана — свесна и планска борба против постојећих диспропорционалности и заостајања у привреди у целини и између појединих његових области, као и против заостајања појединих република ФНРЈ, и

2) да се на пракси изражава монолитно братство и јединство наших народа и правилна линија наше Партије по националном питању, њена политика за свестрано уздизање заосталијих република. (Аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик Шефкет Маглајлић.

Шефкет Маглајлић *(Изборни срез Зеница I, НР Босна и Херцеговина):* Предлог друштвеног плана ФНРЈ, који је Савезна влада поднијела Скупштини, дошао је као резултат свестране дискусије коју су водили радници колективи читаве земље. Он је дошао и као резултат провјеравања поставки предлога друштвеног плана од стране републичких и савезних органа.

Прије него што би се осврнуо на задатке који стоје пред нашом Републиком у вези са извршењем друштвеног плана, осврнућу се на примједбе које су учињене на ранији предлог. Те примједбе које се односе на НР Босну и Херцеговину своде се на повећање националног дохотка и унутар њега на повећање потрошног фонда, а смањење акумулације и друштвених фондова. Ове измјене проистекле су углавном из извјесних мјера, нарочито на сектору цијена које су донесене након објављеног предлога савезног друштвеног плана, као и измјена појединих елемената друштвене продукције. У примједбама је дошло до повећања вредности инвестиција, али не због проширавања обима, него због усклађивања вредности са програмом изградње, коју предвиђа друштвени план. Коначно, учињене су измјене и у индексима коришћења капацитета, али оне нису посљедица измјена у обиму производње, него измјена у начину утврђивања капацитета. Прихватајући основне поставке плана, Влада наше Републике, Народна скупштина и радни колективи настојали су да својим примједбама и предлозима, који су дати у току дискусије, обезбеде њихово што успјешније извршење.

Примједбе и предлози резултат су широке дискусије у радним масама, нарочито у радним колективима, радничким савјетима, управним одборима и задружним организацијама, као и рада и анализа које су вршили привредно-управни органи република, а уз сарадњу са савезним органима. Видни и значајни успјеси у тој дискусији били су омогућени тиме, што је она вођена на тако широкој основи, уз непосредно учешће

и интересовање маса, што није био случај ни са једним ранијим нашим задатком у привреди.

Овакав начин израде и доношења плана, као и правилно прилажење маса задацима друштвеног плана омогућило је великом броју радника да изнесу своја мишљења и предлоге, а који су, гледајући у цјелини, били правилни и у највише случајева усвојени. Сви ти предлози кретали су се на линији побољшања организације рада, отклањања унутрашњих резерви, побољшања квалитета производње. Само ради илустрације навео бих да је у Жељезари Зеница од 600 радничких предлога усвојено 200, у Комбинату дрвне индустрије у Завидовићима усвојено је 56 предлога, у творници целулозе од 186 усвојено је 110 итд.

У већини предузећа претресано је свако радно мјесто, сваки норматив утрошка материјала, анализирани су узроци слабог квалитета производа, давани предлози за побољшање квалитета и за богатији асортиман производа, даване сугестије у погледу организовања транспортне, комерцијалне и других служби предузећа, у погледу организовања рада у помоћним погонима, у погледу изналажења и обогаћења сировинских извора итд. Дискусија је открила велике унутарње резерве, резерве радне снаге, резерве у производности рада које нису могле бити искоришћене због ранијих слабости у организацији производног процеса и у систему руковођења предузећем. Дискусије су показале да постоје велике могућности за појевтињење производње.

Готово у свим предузећима снижени су трошкови производње у односу на прошлу годину. Тако, на примјер, снижени су трошкови производње у шумској експлоатацији за 900 милиона динара, у производњи целулозе за 127 милиона, у Жељезари Вареш за 94 милиона итд.

Захваљујући ширини и конструктивности дискусије, у којој је дошла до изражаја висока свијест наших радника, остварено је снижење трошкова и повећана акумулација преко задатака плана који је Савезна влада поднијела Народној скупштини. Сумирајући ове резултате, иако они нису коначни, јер дискусија још траје, у нашој индустрији остариће се повећање акумулације за преко милијарду динара.

Као што се види, постигнути су велики резултати у откривању резерви у предузећима и у погледу побољшања рентабилитета производње. Данас се налазимо пред проблемом спровођења у живот предлога радника и закључака радничких савјета. Ово нарочито због тога што се данас не ради само о дискусији о плану него и о његовом спровођењу у живот. У великом броју предузећа предузете су мјере за његово спровођење. Чврсто смо увјерени да ће наши радни колективи спровести у живот све оно што су предложили у друштвени план.

Дискусија о друштвеном плану није равномјерно обухватила све области привреде. Она се најживље и са највећим успјехом водила у индустриским предузећима, док у локалној индустрији и занатству, грађевинарству и на жељезницама није добила такав замах и ширину.

Запажа се да у неким колективима влада самозадовољство са већ постигнутим резултатима, иако још постоје резерве и могућности уштеде у материјалу, радној снази, бољем асортиману, квалитету и сл. Због тога дискусија о предлогу друштвеног плана наше Републике биће усмјерена на откривање тих резерви и могућности.

Поред трошкова производње и акумулације, дискусија је обухватила и питање обима производње који треба да се оствари на бази одговарајућег индекса коришћења капацитета.

У нашим базичним гранама треба да се оствари повећање производње у 1952 години у односу на 1951 годину, и то у електропривреди за 8,3%, у производњи угља за 16%, у производњи жељезне руде за 17%, сировог гвожђа за 12%, сировог СМ челика 8%, феросилиција 5%, целулозе за 45%, резане букове грађе за 20%.

Из овога се види, да је обим производње у 1952 години знатно већи од остварења у 1951 години. Велики задаци на припреми производње за 1953 годину захтијеваће још веће залагање радних колектива. Поред тога што су наши задаци у производњи тешки, раднички колективи, без изузетка, прихватили су их, што претставља највећу гаранцију за њихово извршење. О томе говоре досадашњи резултати у извршењу плана. Потребно је рећи да ће се план првог квартала у основним гранама, као у угљу и металургији, у целини извршити. У извршавању плана нарочито се истичу наши рудари који су озбиљно схватили своје задатке у вези са потребама земље и привреде.

Шта показује дискусија о Предлогу друштвеног плана ФНРЈ и њени резултати на које сам се укратко осврнуо. Она показује, да су радни колективи и радне масе прихватиле линију економске политике наше Владе, која је дошла до изражаја у предлогу плана. Ни у једној земљи није остварена таква могућност да се народ изјасни о својим основним и животним питањима. И овом приликом дошла је до пуног изражаја висока свијест и спремност нашег народа, да, и поред тешкоћа које постоје, изврши постављене задатке, чврсто увјерен да ће извршење задатака у овој одлучној години изградње омогућити даљу успјешну социјалистичку изградњу, јачање одбранбене моћи земље и њене независности и подизање њиховог стандарда. Поред тога, у дискусији је дошла до изражаја сва предност принципа новог привредног система као и улога радничких савјета и непосредних произвођача. Никада досада није се тако оштро постављало питање рентабилитета у привредном пословању, никада досада није се тако озбиљно потезало питање квалитета производње у вези са потребама тржишта. Питање резултата пословања предузећа све више постаје ствар не само управе, него читавог колектива. Указујући на ову страну, у дискусији не треба губити из вида да су то наши први резултати и искуства у функционисању новог система, који ће неоспорно све више и више откривати могућности рентабилнијег пословања, повећања продуктивности рада и усмјеравања производње према потребама тржишта. Нарочито је по-

требно истаћи да су самосталност предузећа и заинтересованост радника за успјех његовог пословања највише допринијели да се за овако кратко вријеме, постигну овако значајни успјеси.

У Предлогу друштвеног плана ФНРЈ дошла је до пуног изражаја правилна политика Савезне владе у развијању продуктивних снага заосталих република, што је тражило, и још тражи, ангажовање средстава заједнице. То је нарочито дошло до изражаја у односу на Босну и Херцеговину, која је, с обзиром на свој положај и природна богатства, дошла, тако рећи, у центар задатака изградње у оквиру друштвеног плана. Обим инвестиционе изградње о томе јасно говори. Са планом инвестиција од 36,675 милиона динара НР БиХ учествује у укупним инвестицијама ФНРЈ око 25%. 34,6% националног дохотка НР Босне и Херцеговине ангажовано је за инвестиције, док у ФНРЈ на инвестиције отпада 16,7% националног дохотка. На једног становника у НР БиХ отпада инвестиција 15,123 динара, док у ФНРЈ отпада 9,424.

У вези са овим сматрам за потребно да посебно кажем неколико ријечи о програму инвестиционе изградње у НР Босни и Херцеговини, како би се видели њен значај за читаву ФНРЈ, тежина задатака и наша одговорност за њихово рјешавање.

У току ове године предвиђено је да се највећим дијелом заврше углавном сви кључни објекти, да се у неким заврши монтажа постројења, а у осталим да отпочне монтажа.

У електропривреди пушта се у овој години у погон термоелектрана Бановићи и завршава се проширење термоелектране Зеница, а у идућој години пушта се у погон прва етапа хидроелектране Јабланица, Јајце и Уна, на којима ће крајем ове године почети монтажа.

У току 1952 године пустиће се у пробни погон коксара Лукавац, а почетком 1953 године део капацитета и коксаре у Зеници. Укупни капацитет коксаре износиће око 675.000 тона металуршког кокса што по вриједности производње претставља око 12 милијарди динара, што истовремено значи толико мање увоза. Осим тога, као нузпроизводи при коксовању добијаће се сумпор, нафталин, разни бензоли, феноли и други производи. Сви они чине основу за развитак хемиске индустрије, а нарочито на пољу производње разних лијекова, препарата, органских боја и пластичних маса. Прерадом ових нузпроизвода смањићемо још више увоз у низу артикала тако да ћемо побољшати наш платни биланс са иностранством.

Од 1948 године приступило се изградњи Жељезаре Зеница у велики металуршки комбинат. Досада је у проширење и изградњу Жељезаре Зеница инвестирано преко 20 милијарди динара, а у 1952 години предвиђено је још око 10 милијарди динара. Овим инвестицијама у 1953 години знатно ће се повећати производња ваљаних и кованих производа, као и електрочелика, а са коначном изградњом Жељезаре Зеница постићи ће се производња 400.000 тона сировог гвожђа, 550.000 тона

сировог СМ челика, 30.000 тона електрочелика, 220.000 тона ваљаних производа, 50.000 тона тешких отковака. То претставља огромно повећање производње челика. Укупна вриједност производње овог нашег највећег индустриског комбината износила би концем 1954 године преко 102 милијарде динара или скоро исто толико колико у 1952 години износи укупна вриједност индустриске производње у НР Босни и Херцеговини.

У дрвној индустрији у току ове године треба да се монтирају и пусте у погон двије модерне фабрике, и то: фабрика фазер плоча у Фочи капацитета 18.000 т/г и фабрика шпер-плоча и фурнира у Блажују капацитета 9.900 м³/г шпер-плоча, 1.000 м³/г фурнира. Ове фабрике ће претстављати базу наше финалне приозводње у овој грани индустрије, и оне ће, захваљајући томе, заузети још важније мјесто у извозу.

Поред овога, пуштање у погон ових капацитета и проширења постојећих у другим гранама, утицаће на нагли пораст индустриске производње у 1953 години, а коначном изградњом ових и осталих објеката основне инвестиционе изградње, која треба да услиједи од 1952—1954 године, повећаће се у НР Босни и Херцеговини вриједност индустриске производње за 131 милијарду динара или 123% од вриједности индустриске производње у 1952 години. Упоредо с тим повећаће се наше учешће у извозу.

За извршење ових задатака нарочито велике напоре мораћемо уложити у извршавање плана грађевинских и монтажних радова. То, природно, тражи максималну концентрацију наших снага на кључне објекте.

За прва два мјесеца ове године на кључним објектима извршено је 9% годишњег плана, што није мало с обзиром на тешке временске услове. Подузете су све мјере за извршење плана и услови за то постоје, али се мора и даље заоштравати борба за штедњу, нарочито за дисциплину против проширивања фронта грађења.

Предлогом друштвеног плана ФНРЈ обезбиједјени су избалансирани односи између куповних и робних фондова, а према томе и услови за одржавање животног стандарда на нивоу 1951 год. Остварење тог задатка зависи од извршења планова производње, као и свих осталих основних пропорција плана. У нашој Републици долази до изражаја, с обзиром на темпо њене изградње, напрегнутост односа између куповних и робних фондова, због чега овај проблем мора да буде предмет свестране пажње радничких савјета у производњи и трговини, мора да буде предмет свестране пажње наших привредно-управних органа, а то ће омогућити да се оствари поставка плана у погледу животног стандарда.

Буџетски расходи за 1952 годину предвиђени су:

10.897 милиона динара, у којима отпада на просвјету, науку и културу	23,8%
на социјално старање	15,1%

на здравствену заштиту — — — — — — —	Дин.	1.811 м	16,5%
на државну управу и судство — — — —	„	4.608 „	41,8%
остало — — — — — — — — — — — — — —	„	296 „	2,8%

Основне карактеристике буџета за 1952 годину састоје се у томе што он предвиђа нешто већа средства за науку, просвјету и културу, као и за заштиту народног здравља, него што су износили ови расходи у прошлој години. Знатно су смањена средства за расходе државне управе, што је и разумљиво с обзиром на претстојећу реорганизацију, као и потребу штедње.

Узимајући учешћа у дискусији осврнуо сам се на главне моменте Предлога друштвеног плана ФНРЈ за 1952 годину у односу на НР Босну и Херцеговину. Као што се види, њен положај и задаци у друштвеном плану су велики и одговорни. Свијест маса, која је дошла до изражаја у нашој досадашњој борби за изградњу социјализма, претставља најбољу гаранцију да ћемо те задатке са успјехом извршити.

Изјављујем да ћу гласати за предлоге друштвеног плана и буџета за 1952 годину. (Аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик Иван Регент.

Ivan Regent *(Volilni okraj Ilirska Bistrica—Sežana, LR Slovenija):* Tovariši in tovarišice, namesto da bi povedal ob koncu svojega govora, povem kar vnaprej, da bom glasoval za vladin predlog budžeta in družbenega plana, in sicer bom glasoval zanj zaradi tega, ker sem globoko prepričan, da bomo na tak način s sredstvi, ki nam jih bosta nudila budžet in družbeni plan, nadalje razvili svoje gospodarstvo, utrdili neodvisnost naših narodov, utrdili in učvrstili našo obrambo in z vsem tem tudi zelo prispevali k miru, ki ga vsi narodi tega sveta globoko potrebujejo. Glasoval bom tudi še zaradi nekega drugega razloga, o katerem sicer ni bilo še govora in ki se vam bo zdil morda nekoliko nenavaden. Sredstva namreč, ki jih bodo naši narodi dobili v svoje roke, Zvezna vlada, republiške vlade in tako dalje, omogočajo našim narodom, da si predvsem s svojimi silami, s svojimi sredstvi, s svojimi napori zgradijo svojo novo socialistično domovino. Globoko sem prepričan, da socializma ne samo da ni mogoče komurkoli od zunaj natvezit z bajoneti, ampak tudi, da socializma ni mogoče prinesti v neko drugo deželo od zunaj niti z denarjem ne, da si morajo to svojo socialistično domovino narodi sami zgraditi predvsem s svojimi napori, s svojimi sredstvi in silami, in je to usoda, ki je enaka po mojem mnenju skoro za vse narode, ki si bodo sami gradili svojo socialistično družbo, ki more biti samo sad njihovih naporov in njihovih prizadevanj ter jo bodo le tako vzljubili, se za njo žrtvovali in borili. Pomoč, ki jo dobivamo od zunaj in za katero smo nedvomno hvaležni, je vendar le pomoč, ki nam samo pomaga, da lahko mi s svojimi lastnimi silami to novo družbo doma zgradimo.

Tej naši politiki za mir, za razvijanje našega gospodarstva, za utrjevanje naše neodvisnosti služi seveda tudi naša zunanja politika. Ne bom tu razlagal, da je končno zunanja politika samo nadaljevanje notranje politike ali sredstvo, ki more služiti notranji politiki katerekoli države. In tudi kar se tiče naše zunanje politike, bi bilo smešno misliti, da imamo kaj očitati naši vladi in našemu zunanjemu ministru, vendar se mi zdi, da bi bilo treba vsaj glede današnjih naših sosedov to politiko voditi nekoliko bolj krepko. Tako moram na primer odkritosrčno povedati, da če je tovariš, ki je vprašal tovariša Matesa za nekatera pojasnila, bil zadovoljen, se jaz z odgovorom tovariša Matesa nisem zadovoljil, in sicer se nisem zadovoljil predvsem zaradi tega, ker ni res, da se moramo danes kar čez noč, bi lahko rekel odkritosrčno, ali celo v nekaj urah od jutranjega poročila tovariša Matesa do njegove popoldanske izjave premisliti, in to samo zato, da se uresniči mirovna pogodba glede STO in tako dalje. Tovariši, mi smo se postavili popolnoma pravilno na stališče, da naj se reši tržaško vprašanje v dogovoru med jugoslovansko in italijansko vlado, med našimi narodi in italijanskim narodom. Mislim, tovariši, da je lepše stališče s strani jugoslovanske vlade težko pričakovati. V Rimu in v Trstu, kar se tiče italijanskih nacionalistov in tako dalje, morajo vendar le vedeti, da nismo mogli pozabiti še vsega gorja, ki so ga prizadeli italijanski fašisti in italijanski nacionalisti, ne samo, kakor je rekel danes zjutraj tovariš Mates, od leta 1918 naprej, ampak še veliko poprej in do poslednjega časa, ne samo v Trstu, ampak v vsej Julijski krajini, in celo do Ljubljane so prišli, do naše Slovenije, kar ni malenkostna stvar. To zlo je veliko večje, kakor si ga morete v trenutku sami predstavljati. To je zelo veliko zlo. Ne gre samo za to, da niso hoteli dati v Julijski krajini italijanski nacionalisti, dokler so imeli oblast v svojih rokah, tamkajšnjim Slovencem kakršnihkoli prosvetnih pripomočkov, če izvzamemo tržaško okolico, in ni bilo slučajno, da smo od vseh jugoslovanskih narodov imeli v Istri med Slovenci in Hrvati največji odstotek analfabetov, ker nismo imeli tam niti slovenskih niti hrvatskih šol še za časa stare Avstrije. Ne bom tu razlagal, kaj vse so naredili pred fašizmom in po fašizmu, ko so takorekoč, zlasti po fašizmu, dobesedno uničili vse kulturne pridobitve tamkajšnjih Slovencev, pridobitve, ki so rezultat deset in stoletnih naporov tamkajšnjega slovenskega in hrvaškega prebivalstva. In če smo navzlic temu, kar so napravili fašisti za časa okupacije Slovenije, v času druge svetovne vojne pri nas v Sloveniji, šli mimo vseh njihovih zločinov, če smo šli mimo vsega njihovega zla in je bila jugoslovanska vlada prva, ki je v imenu naših narodov ponudila roko italijanski vladi, potem je treba odkritosrčno povedat, da če bi sedeli v rimski vladi pametni in objektivni ljudje, ki bi resnično stremeli za tem, kakor stremimo mi, da bi prišlo do sporazuma in do prijateljskih ter znosnih odnosov med nami in med Italijo, da bi prišlo do razumevanja med našimi narodi in italijanskim naro-

dom. Če bi sedeli tamkaj na vladi taki ljudje, potem bi brez dvoma naš predlog z velikim odobravanjem sprejeli. Ne samo da bi naredili to, marveč bi naredili tudi vse, kar je mogoče, da bi se med italijanskim ljudstvom ustvarilo ozračje zbližanja z našimi narodi.

Tam pa delajo nasprotno. V Krminu smo, kakor veste, imeli slovensko šolo in so nam jo vzeli. Na protest naše vlade italijanska vlada skoraj ni mislila odgovoriti, češ da se mi ne smemo vtikati v notranje zadeve italijanske države. Res je, in se tudi nimamo namena v to vtikati. Toda italijanska vlada ima po določilih mirovne pogodbe nekatere obveznosti tudi nasproti nam in se je v tej mirovni pogodbi obvezala, kako bo ravnala s Slovenci, ki bodo ostali pod Italijo. Toda tako ne ravna, in se prav nič ne drži določil mirovne pogodbe, ter tudi nima, kakor izgleda, nobenega namena, da bi se tega držala. V Trstu bi morali že davno imeti dvojezičnost, pa vendar je nimamo, medtem ko v jugoslovanski coni Svobodnega tržaškega ozemlja imamo dvojezičnost. Poleg tega pa ustvarjajo še gonjo proti Jugoslaviji, proti naši vladi in proti našim narodom, gonjo, ki je kulminirala v demonstracijah, ki so pred kratkim bile v Trstu, kjer so fašisti, nacionalisti, republikanci in kominformovci razbijali in hoteli ustvariti tako atmosfero, da bi prisilili vse tri države, ki so dale tripartitno izjavo glede Trsta, da Francija, Anglija in Amerika gredo preko mirovne pogodbe in kar čez noč izroče Trst in jugoslovansko cono STO Italiji. Naj mi tovariši oproste, toda to govorim v svojem lastnem imenu: Toliko časa, dokler se Italijani ne bodo nekoliko drugače obnašali, kakor se obnašajo do Slovencev in Hrvatov v teh krajih, toliko časa ne moremo dovoliti, da bi na kakršenkoli način izročili Trst z našim tamkajšnjim slovenskim prebivalstvom Italiji. (Aplauz). Pa ne samo to, da ga ne moremo izročiti Italiji. Brez posebne garancije tudi STO ne moremo kar tako priznati. Tudi zato moramo zahtevati posebne garancije. Mislim, da je popolnoma pravilno, če tudi naša skupščina pove resno besedo glede tega. Ne moremo izročati naših ljudi nadaljnjemu zatiranju Italije. Prav dobro razumem Italijane, vem pa tudi, da naša vlada svoje zunanje politike ne bo izpremenila, ker je želja nas vseh, da se z vsemi močmi prizadevamo za mir, vendar pa je treba, da naša vlada naredi vse, kar je možno za to, da se ne bo nikdar več tamkajšnji slovenski in hrvaški živelj tako zapostavljal in tako zatiral in izkoriščal, kakor je bil zatiran in izkoriščan pod italijanskim fašizmom in pod vsakršno italijansko vlado ter italijanskimi nacionalisti.

Ne gre pa, tovariši, samo za to, gre tudi za druge stvari. V Italiji se dejansko preraja fašizem. Namesto da bi v Italiji zapirali in sodili italijanskim vojnim zločincem, zapirajo italijanske partizane in sodijo partizanom in garibaldincem. To je že vse od 1946 leta dalje. V mestu Lucca se vrši proces proti 52 garibaldincem za to, ker so obsodili na smrt člane formacije OZOPO, formacije, ki jih je ustanavljala italijanska Katoliška akcija in s katerimi se ni imela namena boriti proti

Nemcem in fašistom, marveč jih je ustanavljala za borbo proti partizanom in Slovencem. To se pravi, da so z ustanavljanjem OZOPO-vskih formacij snovali navadne belogardistične formacije z enakimi nameni, kot je Katoliška akcija ustanavljala v Sloveniji svoje formacije proti partizanom v korist italijanskih in nemških fašistov. Naša Zveza borcev je prosila Mednarodno federacijo borcev da posreduje. Toda mislim, tovariši, da je to premalo. Ne samo naši borci, temveč dolžnost nas vseh je, protestirati proti temu, kar se dogaja na tem procesu v Italiji, ko sodijo najboljšim sinovom italijanskega naroda, ki so na kocko postavili svoja življenja za svobodo italijanskega ljudstva v borbi proti fašizmu. (Aplavz).

Način, kako hočejo italijanski nacionalisti in fašisti uveljaviti nekake svoje pravice, je sramoten za italijansko ljudstvo. Toda to, kar se dogaja na procesu v Lucci, da sodijo garibaldincem in partizanom, se pravi tistim, ki so se borili za samostojnost italijanskega ljudstva, je ne samo barbarstvo ter sramota za italijansko ljudstvo, temveč za ves demokratični in napredni svet. Podpreti je treba vse tiste, ki se bodo borili proti temu, da bi se obsodili garibaldinci za to, ker so sodelovali z IX. jugoslovanskim korpusom v boju proti fašizmu, in kdor se bo boril proti tej obsodbi, bo opravil veliko delo. Vse to dokazuje, da se v Italiji ustvarja novi fašizem, ki se podaljšuje do kominformizma. Da je to res, dokazujejo skupne demonstracije, skupne izjave in skupni protesti in človek res ne ve, kateri so boljši: ali fašisti ali kominformisti. Mislim pa, da so oboji enaki, če pa se oba faktorja združita, bo še veliko slabše, tako za italijansko ljudstvo, kakor tudi za naše narode. Mi se tega v resnici ne bojimo in jim tudi ne privoščimo, da bi se še enkrat pri nas osmešili tako, kakor so se svojčas osmešili. Vendar mislim, da je danes dolžnost nas vseh, opozoriti na to, kaj se v Italiji dogaja. Končno se v Drugi svetovni vojni nismo borili proti fašizmu in hitlerizmu ter proti vsej reakciji za to, da se bo italijanski fašizem znova dvignil. Tega ne smemo dovoliti. Če je to všeč Italijanom, povemo, da to nam ni všeč in ne moremo dovoliti, da bi se na naših mejah ustvarila sila, ki javno teži za tem, da bi jutri napadla našo državo, da bi jutri odvzela naši državi Julijsko krajino in, kakor sem že rekel, Dalmacijo, pa če bi bilo mogoče, tudi Ljubljano. Z našo zmago nad fašizmom smo v Drugi svetovni vojni enkrat za vselej zaprli pot na Balkan vsej ekspanzionistični politiki Vatikana in ekspanzionistični politiki italijanskega fašizma in nacionalizma. (Aplauz). Tisti, ki smo se borili proti fašizmu, se moramo boriti tudi sedaj, da se ne bi znova porajal in da ne bi še enkrat zahteval tistih žrtev, ki jih je zahteval naš boj proti fašizmu v Drugi svetovni vojni. To jim je treba povedati nekoliko bolj energično. Italijanski nacionalisti so že nekako vajeni demonstracij, izdajanja letakov in podobno, za kar že vnaprej vemo, da jih je plačala italijanska vlada. De Gasperiju je nehote ušlo iz ust, da je demonstracije hotela organizirati italijanska vlada za to, da bi

na ta način pritisnila na Angleže in Amerikance, da bi dali Trst Italiji. Vemo zakaj to počenjajo, kajti tudi 1948 leta so 20. marca bili v Italiji pred volitvami in se prav tako danas nahajajo pred volitvami. Povemo pa jim, da znamo tudi mi, prav tako kakor oni demonstrirati in da navsezadnje mi lahko še veliko bolje demonstriramo. (Aplauz). Pa ne samo da demonstriramo, mi imamo tudi naše pravice, imamo naše dolžnosti in tudi nekatere izkušnje. Zato ni prav nikjer rečeno, da se moramo tem nekdanjim izkušnjam danas odpovedati. Mnenja sem, da to, kar se danes dogaja v Trstu, dejstvo, da se sedaj sklicuje v Londonu neka konferenca tripartitnih sil, na katero bi baje bila povabljena tudi Italija in na kateri se bo govorilo o Trstu, da je na taki konferenci mesto tudi za Jugoslavijo. Morali bomo bolj energično nastopati proti temu našemu sosedu, ki mu ne gre v glavo, da so se naši narodi ne za šalo, marveč zares osvobodili in da nimajo prav nobenega namena, da bi se še enkrat pustili podjarmiti od italijanskega fašizma, klerofašizma ali italijanskega iredentizma. Ker ni nobenega drugega faktorja, ki bi se postavil ob stran našemu tamkajšnjemu prebivalstvu, ga moramo braniti mi ter moramo enkrat za vselej povedati italijanskim nacionalistom in fašistom ter vsem tistim elementom, ki na noben način nočejo, da bi prišlo med nami in Italijani do sporazuma, povedati zelo odločno, da nas njihove demonstracije ne plašijo in da nas ne plašijo tudi njihovi letaki ter da bodo jugoslovanski narodi prav tako, kakor so znali z elanom, s pogumom ter z vso svojo dušo in srcem uresničiti s svojim lastnim bojem predvsem svojo svobodo in svojo neodvisnost, da bodo znali tudi vnaprej z enakim elanom braniti svoje pravice, svojo neodvisnost in svobodo ter pravice naših narodnih manjšin na takozvanem Slobodnem Tržaškem Ozemlju. (Aplauz).

Претседавајући: Реч има народни посланик Диминић Душан.

Душан Диминић *(Изборни срез Пазин, НР Хрватска):* Другови народни посланици, узимам ријеч у вези са говором помоћника Министра вањских послова друга Матеса, а желио бих се нарочито осврнути на односе између наше земље и Италије. Код нас, у нашој Народној скупштини, нисмо много, а нисмо ни често говорили о проблемима наших односа са Италијом. То је и разумљиво, јер су нас послови наше домаће изградње, изградње наше земље окупирали, а с друге стране, хтјели смо да препустимо и времену да залијечи оне ране, јер то вријеме најбоље лијечи, јер то вријеме најбоље зна да учини. Али треба споменути да на другој страни не проће нити један састанак, нити једно засједање италијанског парламента у коме не би било ријечи о Југославији и то, другови, какве ријечи. Мало има истине у оним ријечима које се чују у италијанском парламенту о Југославији. То су махом клевете, лажи и разне претензије изражене а које се односе на наше националне територије. Таква мишљења изражавају и одговорни претставници италијанске владе а такођер и одговорни руководиоци различитих опозицио-

них странака, монархистичких и коминформистичких. Мало има људи, а ми бисмо желили да их има што више, који се објективно или бар дијелом објективно односе када говоре о односима са нашом земљом. Рекао сам да се то тамо збива без обзира на то што ми у нашој Скупштини нисмо говорили много о тим односима. Међутим, мислим да је сада дошло вријеме и час да се овдје, са овога мјеста, чују наша мишљења, да изразимо наш став, наше расположење у вези са овим нарочито посљедњим догађајима о којима смо имали прилике да чујемо и да читамо у новинама, у вези са овим широко организираним демонстрацијама, са овим фашистичким хајкама које су узеле великог маха у свим италијанским градовима и у самом Трсту. Данас се по италијанским градовима чују поновно исте оне пароле, исти они повици за које смо знали, које смо познавали и прије овога рата. Атмосфера је слична оној атмосфери која је владала прије рата. А ипак, другови народни посланици, нема томе довољно давно да смо имали прилике видјети како се из такве атмосфере родила једна злочиначка акција уперена против наше земље, која је себи поставила за циљ да нас уништи и која је тај циљ покушала и остварити. Нема томе давно како смо видјели Италију у друштву најопаснијег злочинаца на свијету, хитлеровског агресора, и нема томе давно како су италијански државници требало и да сносе и одговорност за читаву ону политику Дахауа, Матхаузена па и логора на Рабу и сличних логора, и, нема томе давно како смо имали прилике да видимо истребљивање и уништавање наших села, као што су Потхун и многа друга по Далмацији и Црној Гори. Тешком муком, у крвавој борби, успјели смо ослободити се и истјерати тога окупатора и закључити мировни уговор. Треба овдје споменути да смо ми закључујући мировни уговор допринијели и даље жртве. Те смо жртве допринијели у интересу мира, у интересу стварања таквих односа који ће омогућити заједнички мирни развитак у свијету. И било би оправдано надати се да се они који су изазвали такве злочине, да се они који су се радовали таквим злочинима и који су их подржавали неће барем усуђивати да их много спомињу. Било би оправдано надати се, а то смо могли и очекивати, да ће се преко њих прелазити ћутке, јер толико наивни нисмо били да смо се могли надати да ће се они који их подржавају и који им се веселе да ће их храбро признати, да ће их се одрећи, да ће промијенити своју ћуд и своју политику. Међутим, ништа од тога није било. Иако је италијанском народу нанета срамота, ипак они који су му ту срамоту нанијели воле и даље то да истичу и да се хвале. Најприје су почели са издавањем разних мемоара, успомена на ратове итд. Ту недавно имали сте прилику да читате књигу коју је написао на ладању сам замјеник Мусолинија, маршал Грацијани, који је ту књигу назвао »Pro difesa della Patria« што значи „Бранио сам домовину". У тој књизи, која се нашироко растура по Италији, која износи више стотина страница, тај фашиста прича како је бранио италијанску домовину у Абисинији сипајући иперит абисинском народу,

како је бранио италијанску домовину у Либији вјешајући и истребљујући либиско становништво, прича како су италијански фашисти и империјалисти бранили италијанску домовину на Балкану. (Срамота!)

Ту, недавно, прочитао сам једну другу књигу успомена на рат на Балкану и не бисте вјеровали ако не бисте прочитали са каквим се уживањем прича о погибији неке наше партизанке у Црној Гори. У таквој атмосфери данас се живи у Италији. И то се чита. Наравно, италијанска штампа је слободна и она може слободно да пише све те фашистичке ствари, иако је мировним уговором Италији забрањено оживљавање фашистичког духа и обнављање фашистичке организације. Сасвим је разумљиво да се у таквој атмосфери развија и шири фашизам и империјализам. Јасно је ко је за то одговоран.

Мировним уговором остало је под Италијом нешто нашег становништва и, ево, сада Италија, држава од 45 милиона становника боји се, по ријечима италијанских властодржаца, тих неколико десетина хиљада Словенаца и зато им одузима матерњи језик, школе, прогони их на све могуће начине и ради све оно о чему сте ви довољно информирани. Тако се једна нација, као Италија, квалификира за пријем у чланство Организације Уједињених нација. И кад је од првог дана постанка Слободне Територије Трста, када се де Гаспери вратио са Мировне конференције у Паризу па од када је у италијанском парламенту по прилици рекао: „Јесте, потписао сам мировни уговор, али зато да га могу почети ревидирати", од тада се стално проводи политика кршења мировног уговора, политика покушаја онемогућавања Словенаца у самом Трсту, забрана словеначког језика у Трсту и свих ствари које су с тим у вези.

Нажалост, ми морамо констатирати да се сва та кршења мировног уговора, читава шовинистичка политика у самом Трсту проводила и проводи на очиглед англо-америчке управе у том граду. И, по мом мишљењу, добар дио одговорности за то сноси војна управа у Трсту. Поводом Трста развила се широко заснована хајка организирана и преко италијанског парламента и преко штампе итд. против Југославије. Зато сте могли читати и чути којекакве измишљотине. Ево, недавно се нашироко причало о нашој Југословенској народној армији, о томе како руководиоци наше Армије не ваљају, о томе како уопће не треба давати помоћ, како не треба снабдијевати нашу Армију тешким оружјем итд. Наравно, све то са циљем да се то оружје добије за себе и да се против наоружане Италије има једна ненаоружана Југославија која би претстављала лак плијен италијанским империјалистима. Исто тако, могли сте читати о томе како Југословенска народна армија не претставља некакву одбрану од источне агресије за западни шивилизирани свијет и како ту улогу треба препустити италијанској армији и наоружавати је. На другој страни, могли сте наћи како је сукоб са Москвом измишљотина и камуфлажа а да наша и руска команда у потаји преговарају и сарађују.

Исто тако, као што је друг предговорник рекo, инсценирају се велики процеси, као онај у Луки, који, поред тога што имају за циљ ликвидацију италијанских партизана, хоће да се блатом баце на читаву Народноослободилачку борбу проглашујући је антиталијанском итд. И, наравно, италијански коминформисти, који су се уско повезали са италијанским империјалистима, налазе се овдје у чуду и не знају како да се снађу у таквој ситуацији. Наравно, све ће се то свршити лоше за оне праве италијанске борце — за партизане којима се спрема одмазда.

Ту исту игру око Трста води, другови, и Ватикан. Ево, у Трсту највећи црквени достојанственик бискуп Сантини опет се у посљедње вријеме много разгаламио. Треба напоменути да он воли да галами нарочито пред онима који га довољно не познају. Међутим, пред нама, који смо за вријеме рата а и прије тога имали прилике да се с њим срећемо, он може да испољи само право своје лице, то јест, једног од организатора фашистичке шпијунаже у Истри, једног од организатора истребљивања хрватског језика по Истри, и слично.

Ако погледамо на улогу руководилаца италијанске радничке партије коминформиста онда вас не смије зачудити да се они придружују читавој тој компанији. Можемо да читамо у њиховим новинама како интервјуишу оног италијанског краља кога је италијански народ протјерао, краља Умберта, и брину се о његовом здрављу, хтијући га претворити у коминформистичког голуба мира.

Исто тако, не морамо се чудити томе кад знамо да се у главним уредништвима таквих листова као што је „Унита" налазе познате фашисте и фашистички провокатори као што је Лајола. И тако даље. И није никакво чудо да се такви руководиоци не интересирају за проблеме италијанске радничке класе, за основне социјалне проблеме Италије, који су остали неријешени, као што је велика беспослица, као што је неријешено аграрно питање. Са унутрашњег терена они се пребацују на заједничку империјалистичку политику са италијанским империјалистима.

И док је наша Влада, док су наши народи претстављени по нашој Влади, чинили огромне напоре да се дође до извјесног споразума, није чудо да су сви ти покушаји пропали. Пропали су зато што се на оној другој страни неће да споразумијевају, јер њима, другови, није стало до споразума. Они хоће не само читаву Слободну Територију Трста — то је прва етапа — послије тога они хоће да иду и даље. То су показале и недавне демонстрације. Данас се још можда не могу по Италији да виде пароле: „Малта, Ница, Корзика", и тако даље, али ако овако наставе онда нећемо дуго чекати па ћемо чути и такве повике и такве пароле. Данас они сматрају да је најслабија тачка Југославија. Они данас знају да је са Истока наша земља угрожена агресијом и, по свему изгледа, хтјели би да завиде источном деспоту на томе првенству, хтјели би да конкурирају источном агресору.

Међутим, треба поставити питање куда то води, коме служи таква политика? Мислим да је јасно данас, кад се све позитивне прогресивне снаге у свијету уједињују да би сачувале мир, кад коминформовска агресија претставља за нашу земљу највећу опасност, — мислим да је јасно да такав став италијанских империјалиста подгријава ту агресију, соколи ту агресију. Исто тако, мислим да је јасно и то да један напад на нашу земљу са Истока не може остати изолован и да то може да наметне свјетски рат и онда је јасно коме служи италијанска империјалистичка хајка. Требало би да се замисле над тим не само властодршци у Риму, него и претставници и одговорни руководиоци западних демократија.

Ако хоћемо да се запитамо ко је одговоран за све то што се данас догађа у Италији, послије свега што сам рекао, јасно излази да морамо устврдити да пуну одговорност треба да сноси италијанска влада и да се све што се догађа не догађа случајно. Ипак, чини ми се, да су мозгови италијанских руководилаца прилично борнирани кад заборављају да извуку поуке из недавне прошлости. Читавом је свијету познато да је наша земља увијек у најтежим ситуацијама знала агресору да каже одлучно „Не!“ Читавом свијету је познато да је то одлучно „Не!“ рекла и источном деспоту и просто је чудновато замислити да разни италијански службени, одговорни кругови сматрају да ми можемо другачије да се понашамо када се ради о провокацијама италијанских империјалиста.

Сада, ево, стоји се пред изборима у Италији. Некако је уобичајено да се пред изборе дају широка обећања, дакако на туђ рачун. Требало би, ја мислим, баш данас, пред италијанске изборе, да буде јасно да се сва та рјешења која се доносе без нас не могу одржати. Ми, народни посланици из новоослобођених крајева, подупиремо став наше Владе која је настојала у свакој прилици да учини све да се дође до споразума. Ми тај споразум такође желимо, ми га желимо и зато што познајемо и италијански народ и знамо да велика већина италијанског народа такође хоће да живи у миру и да изграђује своју земљу. Међутим, као што видите, не дају му, не дају италијански властодршци и не дају им многи одговорни руководиоци коминформистичких странака. Ми желимо и даље да наша Влада води политику споразума. Међутим, мислим да је потребно, мислим да могу очекивати да ће наша Влада и убудуће рећи: „Јест споразум, али не диктат“.

Толико, другови, мислио сам да је потребно да са овог места кажем. (Дуготрајан аплауз).

Претседавајући: Дајем кратак одмор.

(После одмора)

Претседавајући: Настављамо дискусију. Реч има народни посланик Велибор Љујић.

Велибор Љујић *(Изборни срез дежевски, НР Србија):* Другови народни посланици, изјављујем да ћу гласати за предлоге закона који су на дневном реду.

Али, пре свега, желим укратко, у неколико речи, да се осврнем на последње догађаје, о којима су већ говорили неки другови. Када смо читали прве извештаје о новој кампањи иредснте у Италији веровали смо да је то једна од многих кампања које су досада вођене против наше земље, против наших народа. Очекивали смо да ће италијанска влада заузети правилан став по том питању, да ће се оградити од фашистичких провокација, од те кампање, којој на челу стоји, како је већ уврђено и како су већ изјавили неки званични енглески претставници, да на челу те кампање стоје неофашисти и информбироовци. Утврђено је да је највећи број учесника демонстрација у Трсту припадао неофашистима. (Тако је!)

Ми смо с правом могли очекивати да ће се италијанска влада оградити од ове кампање. Међутим, другови, јуче смо сазнали још нешто ново, сазнали смо и то да је савезничка војна управа издала објашњење према којем треба и у зони „А" да се истовремено спроведу избори када се спроводе и у Италији и то не на основу одредаба мировног уговора, не према прописима који предвиђају пропорционални изборни систем, већ намећу нашој националној мањини у Италији систем који омогућава пуну мајоризацију Италијана. Према свему, другови, као што се види, догађаји који се данас одигравају у Италији, свакако превазилазе по својој озбиљности оквире југословенско-италијанских односа. Нема сумње да они садрже врло опасне симптоме који морају да забрињавају сваког искреног борца за мир.

Још се нису честито, другови и другарице, подигле рушевине, које су фашистичке банде, италијанске и немачке, посејале широм наше земље, а ми већ својим очима гледамо како те исте силе, нажалост уз подршку других земаља, поново дижу главу, и како се о годишњици Мусолинијеве смрти окупљају фашистичке хорде и по италијанским градовима бацају пароле против наше земље, пљују наше име, нашу земљу, која је тако достојанствено и величанствено показала колико вреди и шта је и колико заслужила у овом рату.

Али, другови, иако ови догађаји имају велики значај сигурно и ван оквира наше земље, они нас најнепосредније интересују. И поред свега онога што смо досада урадили и поред свега онаквог нашег људског држања, поред свих настојања наше Владе да се нађе споразум који одговара заиста интересима наших народа и италијанског народа, када се има у виду сва она великодушност коју смо ми и у току самог рата показивали према окупатору, према италијанским завојевачима на тлу наше домовине, онда заиста мени се чини, када би човек могао да се руководи само осећањима, да би још једном пожелео да се нађе некако очи у очи на пушкомет са овим фашистима и да им покажемо ко смо и шта умемо.

Данас се широм читаве Италије, поред парола у којима се тражи враћање Трста, Истре, Ријеке, некаквог „Италијанског Приморја", ваљда мисле на нашу Далмацију, позива се на поход на Љубљану, итд. Другови, како би се односила та фашистичка багра да су они у нашој ситуацији, да су они били жртва окупације и жртва терора и напада, а не што смо ми били.

Ми сматрамо, другови, да италијанска влада сноси пуну одговорност за ове догађаје и она показује да не прилази искрено и конструктивно решењу овог проблема и да се служи оним истим триковима и методама којима су се служили и њени претходници, методама буке, галаме и стварања забуне у свету. Наши званични руководиоци, другови, изјављивали су, а имали су пуно право, да не могу и да неће никада признати Трипартитну декларацију која је донесена без знања и учешћа наше земље. Та Трипартитна декларација није могла и не може бити база ма за какве преговоре, јер је у суштини неправична, јер тражи да се читава Слободна Територија Трста прикључи Италији. И сам Карло Сфорца увиђа да Трипартитна декларација има доста мањкавости и покушава да нас убеди, да нас увери да треба да прихватимо њихове услове и потсећа на Рапалски уговор, када је, како он каже, у Рапалу једне историске ноћи, новембра месеца 1920 године, сам рекао југословенском шефу: „Па зар не видите, безумници, да ћемо кроз 20 година заједно морати да бранимо Милано и Загреб? Речи моје, вели даље Сфорца, биле су пророчанске и 1920 године и 1940 године. Постигнут је споразум. Били су то вољни људи" — каже Сфорца за тадашње претставнике Југославије. Али Карло Сфорца свакако заборавља да помене од кога смо ми морали у овом рату да бранимо Загреб. Он заборавља да помене тајне клаузуле путем којих се обезбеђивала буржоазија обе земље, и Италије и Југославије, путем Рапалског уговора од радног народа. Ово више није 1920 година. То треба да зна Карло Сфорца. Наша земља је социјалистичка земља. У њој нема више никакве потребе да се ма каквим тајним клаузулама споразумевамо са ма ким другим против нашег народа. Знамо да у новој Југославији има далеко више ваљанијих људи који ће умети да спрече да се не понови рапалска лакрдија. Можда италијански империјалисти рачунају да ће се поновити оно што се догађало после Првог светског рата. Као што је познато, за улогу коју је италијански империјализам одиграо у Првом светском рату добио је нашу Истру, Јулијску Крајину, Ријеку, Задар и друго, а вероватно рачуна да ће због боље одигране улоге у овом рату добити још и нешто више. То ми закључујемо из парола, закључујемо из све оне буке која се данас шири по Италији.

Из свега се види, другови и другарице, да их историја није ничему научила. Као да се ништа у свету није изменило од Првог светског рата до данас. По дрскости са којом постављају своје захтеве могао би човек закључити да смо ми били агресори а не они. Изгледа да су они већ заборавили шта се одиграло у недавној прошлости. Али ако су

они то заборавили, нисмо ми. Ми врло добро знамо, другови, и сећамо се да је наша национална мањина у Италији била прва жртва Мусолинијевих фашистичких банди. Ми се врло добро сећамо страховитог терора и тоталне дискриминације која је тада спровођена над њом. Сећамо се варварског уништавања културних и привредних установа, укидања школа, забране употребе матерњег језика. Сећамо се злочинстава почињених на тлу наше домовине за време последњег рата. Гледамо шта се догађа и данас. Узалуд одредбе мировног уговора, узалуд свечана обећања руководећих људи Италије. Наша национална мањина у Италији опет постаје први плен васкрслих фашистичких банди. Опет се спроводи дискриминација у најцрњој форми. Укидају се школе, забрањује се употреба матерњег језика. Словеначка деца се кажњавају ако се забораве и проговоре у школи словеначки. Погледајмо како ствари стоје у Бенешкој Словенији: у 150 села нема ниједне словеначке школе. На Словенце се врши притисак преко установа и предузећа и прети им се отпуштањем из службе ако децу не испишу из словеначких школа, тамо где оне још постоје.

Али без обзира на дијаметрално различит положај италијанске националне мањине у Југославији, италијански империјалисти лију крокодилске сузе за њеном судбином. Они нас оптужују за варварство, а себе правдају хиљадугодишњом културом. Но, они тиме никога неће ни збунити, ни преварити, ни уплашити. Доследно решење националног питања у Југославији, а на бази тога решења и положај националних мањина, познато је свакоме ко је хтео да сазна истину о новој Југославији. Не само италијанска национална мањина већ и остале националне мањине уживају пуну равноправност са народима Југославије. У нашој земљи постоје мањинске школе, штампа на језицима мањина, национална културна друштва и организације — једном речју све што је потребно за слободан и несметан развитак.

Равноправно са осталим народима Југославије у борби против фашизма учествовала су и наша браћа, којима се данас оспорава право да се присаједине својој домовини. Они су крваво искусили фашистичку тиранију. Зато су се и дигли листом у борбу за његово уништење. Заслужили су своју слободу, али је ипак нису добили. Побеђени су опет испали победиоци! С пуним правом и тражимо да се ова неправда исправи и нашој браћи да слобода за коју су се борили и коју су заслужили. Ми то тражимо у име оних принципа за које се данас боре Уједињене нације и за чије остварење смо и ми дали значајан допринос. Ми остајемо доследни начелу које смо још у почетку поставили: „Туђе нећемо, своје не дамо!“ А ако неко силом покуша да дирне у наше, наићи ће на несаломљиви отпор народа Југославије. (Аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик Ђусто Масарото. (Аплауз).

Giusto Massarotto *(Izborni srez Poreč—Rovinj, NR Hrvatska):* Permettete mi, compagni deputati, che da questo lougo si faccia sentire anche la voce degli Italiani che vivono liberi in Jugoslavia. (Aplauz).

Quello che oggi succede in Italia non e casuale, bensì è risultato d'un processo che gia da lungo tempo si svolge in Italia, cio è, lo sviluppo dell'fascismo. Gli stessi uomini, le stesse organisazioni, stampa, radio etc. oggi non gridano: Nizza, Savoia, Albania, Abissinia e Balcani, ma gridano: Trieste, Istria etc. L'Italia di de Gasperi fa oggi la stessa politica di Mussolini e cerca anche le stesse forme. Oggi non c'e pui l'Asse Roma—Berlino, ma e l'Asse che hanno prolungato da Roma a Mosca. Hanno le stesse mire imperialistiche e l'Italia di de Gasperi cerca di sfruttare le difficoltà del nostro pease nella difesa della libertà e indipendenza dei nostri popoli contro l'espansionismo Russo al posto di valutare l'importanza che questa nostra lotta ha anche per l'Italia. Cercano di fare di Trieste una seconda Danziga, di fare degli Italiani di Trieste un fenomeno come i Sudeti.

E necessario che da questo luogo i nostri popoli facciano sentire la propria decisione, come hanno saputo sempre nella storia farla sentire contro qualsiasi occupatore o agressore. Oggi sentiamo parlare di manovre diplomatiche a Londra per trattare unilateralmente, senza la participazione dell'nostro paese, sulla questione di Trieste. Ma ogni circolo politico occidentale deve sentire la responsabilitá storica non solo perchè incoraggiono lo sviluppo dell'fascismo in Italia, ma anche perchè incoraggiono una linea di politica interna ed estera che va contro i principi delle Nazioni Unite, contro la pace e verso la guerra.

Da questo luogo dobbiamo rispondera che ad ogni tentativo di minacce contro il nostro paese non troveranno solo i popoli della Jugoslavia, ma il governo italiano trovera pure di stessi Italiani della Jugoslavia che diranno »No«, e unicamente se gli Italiani voranno passare sopra i corpi degli stessi Italiani, potranno realizzare le lore mete. (Aplauz).

Претседавајући: Реч има народни посланик др Раде Прибићевић.

Др **Раде Прибићевић** *(НР Хрватска):* Наши народи, Хрвати и Словенци, били су изложени многим неправдама од стране италијанских фашистичких и уопште реакционарних снага. Ишло се за расељавањем, за денационализацијом и то не само живих већ и за денационализацијом мртвих. Наши су народи то подносили верујући да ће савладати све тешкоће и да ће се ујединити са матером земљом, Југославијом. И кад је дошло до тога да је сачињен Уговор о миру са Италијом у Паризу, камен спотицања у том уговору био је питање Трста. Овакво решење какво је донето у погледу Трста, донето је зато јер није могло доћи до споразума између италијанске и југословенске делегације. То решење је непрактично, чак и неостварљиво, али је Конференција мира

тако решавајући ово питање стала на становиште да треба да дође до споразума између Југославије и Италије. Само споразумно може се решити питање Трста.

Ми видимо данас у акцији италијанске фашисте, профашисте, реакционаре, како хоћете да их назовете, чији апетити, као што су истакли предговорници, иду много даље од Трста. Трст је само почетна фаза која у крајњој линији треба да води до оне политике »mare nostrum«, цело Јадранско Море.

Кад се тако поступа према нама треба да се истакне како ми поступамо према њима. Наша италијанска национална мањина има сва права која имају и наши народи, сва културна права, сва права која може имати једна мањина. Ми и Италијани упућени смо једни на друге. Италијани би добро чинили да пођу путем својих великих демократа прошлога века. Мацини је баш упућивао на то да Трст припадне Југославији, а, ето, ми смо споразумни да га уредимо путем Гарибалдија и других. Они треба да знају да Југославија и Италија узајамном разменом могу много да побољшају свој животни положај. И Југославија је увек спремна да разговара, али Југославија неће никада да прими једно натурено решење.

Ја сам био на дужности у Канади и десило се да сам баш пред полазак, поздрављајући канадског министра Пирсона, разговарао о Трсту. Ја сам рекао ово: „Чујте, господине Пирсоне, ја знам моју земљу, ја се поносим својом земљом и својим народима. Они су храбри, патриоти, одважни, спремни на жртве. Није добро да се ма ко шали са нашим народима и да им се натура какво решење". Пирсон ми је на то одговорио отприлике ово: „Ваше је образлагање интересантно, јер смо ми говорили више него што сам овде изнео, и, знате, ја мислим да ваћ неће нико натурати никакво решење у погледу Трста".

Борећи се за своја права, за своју слободу, за своју независност ми имамо, с једне стране, да издржимо притисак неоправдан и ничим основан информбироовских земаља и информбироваца уопште, али нека не мисле италијански иредентисти да је за то дошао моменат да остваре своја својатања. Ми, ма да борећи се и на једној и на другој страни, боримо се храбро и одважно, свесни да је право на нашој страни. (Дуготрајан аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик Јосип Шестан.

Јосип Шестан *(НР Хрватска):* Другарице и другови народни посланици, осјећаји мога срца и моја одговорност пред бирачима понукали су ме да узмем учешћа у дискусији у буџетској дебати. И ја ћу говорити о чудним догађајима о којима су већ предговорници говорили. Мислим да кад би сви ми народни посланици, који претстављамо Федеративну Народну Републику Југославију говорили о тим чудним догађајима не би било превише.

Зашто су ти догађаји чудни? Они се збивају послије једне хисторијске етапе, која је сигурно досада најважнија у хисторији човјечанства, послије Другог свјетског рата, кад је фашизам требао бити запатом уништен, кад о њему не би смјело остати ни трага ни гласа. Још данас осјећамо мирис крви жртава нашег народа. Још данас осјећамо дим попаљених домова наших, још данас нам је у ушима кукање наших јадних старица, жена и мајки. Мислим, другови, да смо са пуно права очекивали баш на тај важан моменат да ће са кукавним остацима „великог" Дучеа и „неумрлог Империја" бити покопане и његова заоставштина, његова ликторска секира и његове црне кошуље са свим његовим идејама. (Аплауз). И нисмо само то ми очекивали. Ја вјерујем да је то исто очекивао читав напредни свијет. Али, то се није десило. Опет су се јавили и Дуче и дучићи. Не јављају се они случајно. Не јављају се они без знања господара са седам Ромулових Брда. Све се то догађа њиховом вољом, све се то догађа са њиховим знањем, све се то догађа са њиховом потпором. Додуше, они кажу да се све то не врши у име фашизма. Истина, они нису навукли црне кошуље као некада, него су се покрили триколором, а неки су навукли црне мантије, дакле, боја иста, боја која покрива и злочине и прљавштину.

Другови, ко су ти људи који данас вичу: „Хоћемо Трст, Истру и Далмацију" и тако даље и тако даље. Ко је тај чопор, остатак мршаве вучице са Вентиноског Брда, остатак олињалог лава св. Марка? То су исти људи, то је исти чопор који је викао пре неколико година: „Хоћемо Малту", „Хоћемо Бенгази", „Хоћемо Ницу, Савоју" итд., итд. Чудо да ти поклици нису прешли преко Атлантика и да нису викали: „Хоћемо Чикаго", „Хоћемо Њујорк" итд. јер и тамо живе Италијани. (Смех). Да је Дучеова идеја макар неколико година била продужена сигурно би и то викали. И та иста уста, ти исти људи који су онда викали, ти су људи убијали наш народ, као што је рекао у своме експозеу помоћник Министра иностраних послова, одмах послије доласка Италијана у наше крајеве. Није, дакле, то само фашистичка ствар, него стара хисторија која се понавља. А то је и метода, а о тим методама, већ су предговорници говорили. Говорили су о тим методама како ти људи с оне стране Јадрана врше политику. Хисторија нам говори да они када се њихов сусед налази у неприлици употребљавају разбојничку методу — нож у леђа. Сад мисле да смо ми у таквој ситуацији, па кажу: „Хајде, нож у леђа". Међутим, ми будно гледамо око себе. Ми будно пратимо шта се дешава и нисмо дозволити ни у Народноослободилачком рату да нам ико забије нож у леђа па нећемо дозволити ни данас. (Аплауз).

Али не задовољавају се они само тим прљавштинама. Друг Душан Диминић говорио је о неким књигама које се тамо пишу. Међутим, хоћу и ја да напоменем једну књигу коју је написао неки Роатин каплар, генерал Кадорна. Не знам да ли је син или рођак оног великог „јунака" са

Каполета, али свакако је достојан његовог имена. Тај човек доказује како је наша Народноослободилачка борба била разбојничка, како су они вршили културну мисију и то не само по Истри, не само по Далмацији него и по Црној Гори, по Херцеговини и тако даље. Свуда су они вршили културну мисију, носили су хиљадугодишњу културу: палеж, убојство, умор итд.

Видите, они сад имају срца да свијету хоће доказати, и то не само да остане међу Италијанима, него да пође у свијет, да је наша Народноослободилачка борба била разбојничка и да је зато требало те разбојнике убијати.

Мој предговорник, кога сам споменуо, рекао је како они хоће да докажу како смо ми спремни да откажемо, тако да би нам наши пријатељи, који схваћају нашу земљу, окренули леђа.

Ви знате да наш Тито, — а кад мислим о Титу мислим на све руководиоце који са њим раде, мислим уједно на све вас, мислим на читав народ, — да он није, да ми нисмо лукави Латини које је тако лијепо опјевао наш пјесник Петар Петровић-Његош у „Горском вијенцу" и које је тако лијепо опјевао наш народни пјесник Андрија Качић-Миошић. Ми смо људи отворена срца. Све је код нас чисто. Кад гледамо буџет наш, кад гледамо друштвени план, кад смо данас слушали извјештај претставника народне одбране генерала друга Гошњака, чули смо све као да смо читали јасну књигу. Код нас је све као књига, чиста и јасна. Јасна је ствар да ми нисмо у стању нити ћемо учинити оно што они стално раде, јер то није у нашим срцима.

Покушавају и други, као што сам напоменуо, и Ватикан говори како прогонимо вернике католике, како затварамо цркве. Другови, ми не само да нисмо затворили цркве, него ми ни у једној истарској италијанској цркви нисмо забранили италијански језик, а господин Сантини, командант те руље у Трсту, који је прије носио црну кошуљу, и био мезимче Дучеа и дошао у Истру да прогони свештенство, да их свлачи до гола и да дозволи руљи да пљују на њих. Он сада позива у помоћ чак преко мора Спелмана. А да ли је позивао у помоћ некога да помогне нашем јадном народу онда кад је он тамо трпио.

То се догађа тамо, преко. Јасна је ствар да је потребно да ми овдје одлучно кажемо своју ријеч. Ми имамо једну једину политику: своје не дамо, туђе нећемо. Својим се дичимо, туђе поштујемо. Преко тога не идемо. Као што је рекао друг на италијанском језику да могу прећи само преко тијела напредних Италијана, ми можемо рећи да само преко тијела свих југословенских народа могу прећи, а то они нису у стању (Дуготрајан аплауз), јер наши војници и официри, којих има овдје, знају добро како се с њима ратује. То би најбоље могао рећи друг генерал Жежељ, који зна како треба с њима ратовати. (Одобравање и смех). Било је случајева у Првом свјетском рату кад је један официр са два три војника заробио по двије три хиљаде тих „јунака" са Капо-

лета. И треба да они на то мисле. Као што је рекао један други Србин, ако се сретнемо ми ћемо показати ко смо, а шта смо кадри.

Не бих хтио да дуго говорим, али ћу изнијети пар примјера. Другови, ја сам био присутан кад је око 500 италијанских војника заробљеника пролазило кроз једно село Жумберка, кроз исто село које су они попалили.

Међу њима било је неколико који су га и палили. А како су одговориле жумберачке жене. Оне су изнијеле пред њих крух и грожђе, јер је, као што знате, била јесен: „Ми знамо нисте више они, ви сте то морали да чините". Да ли има таквих примјера у њиховој хисторији, има ли таквих примјера да су они тако поступали. Наравно да нема, јер нису никада тако поступали. Тако може поступати само наша племенита душа.

Још само један примјер. За вријеме Народноослободилачке борбе у Истри, 1944 године, дошао сам у једно село наше садашње војне зоне, близу Буја. Тамо је био у служби љекар не из наших крајева, него из Италије, из близине Милана. У разговору са њим он ми је рекао: „Када бисмо ми Италијани били у истој ситуацији у којој сте ви Хрвати били 9 септембра 1943 године, када је Италија капитулирала, ниједан од вас не би остао жив, — све би вас ми поклали".

То је казао један поштени Италијан из Италије, додуше, антифашиста. Тако је он рекао. Тако би и било. Ми смо, додуше, бацили некога у затвор и у јаму, али не само Италијана него и Хрвата, али оне који су били издајице, а не друге. Издајице то и заслужују.

Ја сам вам изнио само ове двије сличице, а ви сигурно знате много тога, знате много таквих сличица итд. Баш то је зло у нашој агитацији, пропаганди што не знамо да износимо овакве примјере, да их илуструјемо, да свијет зна како смо одговарали на њихове злочине. Па и сада. Другови предговорници су рекли како желимо да ријешимо овај проблем. Рекли су да хоћемо пријатељство, али на равноправној бази, опет по оном принципу: туђе нећемо своје не дамо.

Ето, другови, такву ми водимо и унутарњу и ванјску и економску политику. Ми смо увијек отворена књига. И баш зато што сам ово изнио, ради тога јасно је да ћу са одушевљењем, пуна срца, гласати за предложени буџет, особито за предложени буџет Министарства иностраних послова и за предложени буџет наше Народне армије, јер ћу на тај начин манифестирати своју спремност, као и сви ви, да дамо ако треба и свој живот за оне принципе за које се бори наша Влада. (Дуготрајни аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик Франце Бевк.

France Bevk *(LR Slovenija):* Tovariši poslanci! K tistemu delu poročila tov. Matesa, ki se tiče naših odnosov z Italijo, bi rad spregovoril nekaj besed o položaju goriških in beneških Slovencev. Ko je prišel po tej vojni del goriške pokrajine, Slovenska Benečija in Kanalska

dolina, to je ozemlje, na katerem živi strnjeno naseljenih okoli 80.000 Slovencev, zopet pod Italijo, se je ta s podpisom mirovne pogodbe obvezala, da bo priznala pravice narodnih manjšin, ki so ostale v njenih mejah. Italijanska vlada je kmalu po podpisu mirovne pogodbe izpolnila svoje obveznosti do francoske narodne manjšine v dolina Aosta, do nemške narodne manjšine v Tridentu in Gornjem Poadižju, in do majhnega števila ladinskega prebivalstva v teh dveh pokrajinah. Do danes pa so v nasprotju z določili mirovne pogodbe ostala še nerešena vprašanja, ki se tičejo narodnih pravic goriških in beneških Slovencev iz Kanalske doline.

Tu o kaki dvojezičnosti na sodiščih, v občinski in pokrajinski upravi in drugod ni niti govora. Niti v treh slovenskih občinah, v katerih imajo Slovenci svoje občinske svete, ne morejo in ne smejo uradovati v slovenskem jeziku. Slovenski občinski in pokrajinski odborniki v Gorici pri sejah ne morejo govoriti v svojem jeziku, ker so prekričani in prisiljeni k molku od italijanske večine in šovinističnega občinstva, ki v ta namen prihaja v sejno dvorano. To so fašistične metode, ki se jih še v večji meri poslužujejo v Slovenski Benečiji, kjer trikoloristične bande, katerim se pridružujejo tudi kominformisti, nastopajo proti Beneškim Slovencem. Zaradi strahovanja teh band slovensko prebivalstvo pri zadnjih občinskih in pokrajinskih volitvah ni moglo povsod postaviti kandidatne liste. Šovinisti grozijo vsaki tiskarni v Vidmu in Čedadu, ki bi se drznila tiskati glasilo beneških Slovencev »Matajur«, ki ga mora zato tiskati v Gorici. Lokalne oblasti se poslužujejo vseh zastraševalnih sredstev, da bi prebivalstvo odvrnile od naročanja in branja tega lista. Prav tako pazno zasledujejo vsak obisk goriških Slovencev v Slovenski Benečiji, ki jih ustavljajo, legitimirajo in vračajo. Oblasti smatrajo ne samo vsako zahtevo beneških Slovencev, naj se jim priznajo narodne pravice, temveč tudi vsako narodno izživljanje za prevratniško dejanje in iz tega izvajajo posledice.

Najbolj pereče nerešeno vprašanje pa je brez dvoma slovensko šolstvo. Izmed vseh Slovencev, ki živijo v Italiji, imajo slovenske šole le goriški Slovenci. Ti so jih bili odprli delom že med osvobodilno borbo, a deloma po osvobojenju. Toda to šolstvo ni uzakonjeno v skladu z obveznostmi iz mirovne pogodbe, kar daje oblastem možnost, da ga lahko vsak hip ukinejo. Učiteljska mesta niso sistemizirana, vsa šolska uprava je v italijanskih rokah, in tudi nadzorniki, ki nadzirajo slovenske šole, so Italijani, nekateri med njimi znani fašisti. Slovenskih otroških vrtcev je v vsej pokrajini le pet, a še ti so pod upravo italijanske organizacije »Italia Redenta«, ki ima potujčevalne namene. V Savodnjah pri Gorici nočejo odpreti slovenski šolski vrtec, ker tam ni italijanskih otrok, da bi lahko istočasno odprli tudi italijanskega. Posebno ogrožene pa so slovenske šole v tistih krajih, kjer so Slovenci v manjšini, n.pr. v Tržiču in v Krminu. V Krminu so slovensko osnovno šolo zaprli in je kljub protestom še niso zopet odprli. Izgo-

varjajo se s premajhnim številom slovenskih učencev. A premajhno število učencev ne prihaja v poštev, če gre za italijanske šole v slovenskih vaseh. Saj imamo n.pr. italijansko šolo na Oslavju pri Gorici, v katero zahaja le pet učencev. Iz slovenskih srednjih šol so lansko leto vrgli 52 dijakov in dijakinj z motivacijo, da so njihovi starši optirali za Italijo in da morajo zato obiskovati italijanske srednje šole. Moralni pritisk se v tem pogledu vrši tudi na otroke iz mešanih zakonov in na otroke tistih staršev, ki so zaradi službe odvisni od italijanskih delodajalcev.

Vprašanje slovenskih šol v Slovenski Benečiji je čisto posebne vrste, ker jih sploh ni. Okoli 60.000 beneških Slovencev, prav tako Slovenci v Kanalski dolini, nimajo niti ene slovenske šole. V teku 86 let, odkar je prišlo to ozemlje pod Italijo, so imeli beneški Slovenci nekaj slovenskih šol le med osvobodilno borbo. Toda italijanske oblasti so se potrudile, da so te šole odpravile takoj po končani vojni. Italijanski šovinisti so se vedno trudili, da bi sploh zanikali vsako slovensko manjšino ob Nadiži in v Reziji. Danes te manjšine ne zanikajo, ne morejo je zanikati, ker je prebujena sama spregovorila. Zdaj pa italijanski listi pišejo, da naša narodna manjšina ob Nadiži nikoli ni imela kakršnihkoli narodnih ali drugih nerešenih problemov. To se pravi lagati resnici v obraz. Delegacije beneških Slovencev so v Vidmu in v Rimu že večkrat zahtevale priznanje narodnih pravic, a se jim do danes še v ničemer ni ugodilo.

Danes je v Slovenski Benečiji v čisto slovenskih krajih 83, a v krajih z mešanim prebivalstvom 10 italijanskih osnovnih šol. V te šole hodi nad 5.500 slovenskih otrok. Tu raba slovenskega jezika ni dovoljena niti kot pripomoček za učenje italijanščine. V šoli je otrokom prepovedano med seboj govoriti slovenski, prav tako kot je bilo to prepovedano v Slovenskem Primorju in v Istri v dobi najhujšega fašističnega nasilja. Za vsako izgovorjeno slovensko besedo morajo otroci plačati kazen in se o tem vodi poseben seznam. Začeli so na široko odpirati otroške vrtce, ki jih vodi — kot na Goriškem — znana raznarodovalna ustanova »Italia Redenta«, ki je našo mladino potujčevala že pod fašizmom. S tem hočejo otroke čimprej iztrgati staršem in njihovemu vplivu. Oblasti tudi ovirajo, da bi beneški Slovenci pošiljali svoje otroke v slovenske šole v Gorico. Dalje so primorali sedem županov iz Slovenske Benečije k javni izjavi, da beneški Slovenci ne zahtevajo slovenskih šol in da otroci ne razumejo književne slovenščine. Italijanskim šovinistom vseh barv gre za to, da bi izvedli, kar se jim 86 let ni posrečilo, namreč poitalijančenje vsega ozemlja, na katerem že dolga stoletja živijo Slovenci.

Naša javnost je z živim zadoščenjem pozdravila noto, ki jo je naša vlada poslala italijanski vladi z zahtevo, da naj ta slovenski manjšini zagotovi pouk v slovenskem jeziku. Ne more in ne sme nam biti

vseeno, kako se godi našim bratom za mejo, za katerih svobodo smo žrtvovali toliko dragocenih življenj, ki pa so bili po krivični mirovni pogodbi zopet prisojeni Italiji. Mi spoštujemo mirovne pogodbe, ki smo jih podpisali, a naj jih spoštujejo tudi naši sosedje in naj uzakonijo tiste pravice, ki so našim rojakom s pogodbo zajamčene. S studom zavračamo zadnjo gonjo italijanskih šovinistov protiv Jugoslavije in njihove laži o nekem zatiranju Italijanov v jugoslovanski coni Tržaškega ozemlja. Če bi imeli Slovenci, ki živijo v Italiji, toliko političnih in narodnih pravic in svoboščin, kolikor jih imajo Italijani v jugoslovanski coni Tržaškega ozemlja in v Jugoslaviji, bi med italijansko vlado in našo manjšino ne bilo nerešenih vprašanj. Dokler pa obveznosti iz mirovne pogodbe ne bodo izpolnjene po črki in po duhu in se bo nad našimi brati za mejami nadaljeval zločin potujčevanja v duhu fašizma, ne moremo molčati in ne bomo molčali. (Aplauz).

Претседавајући: Данашњу седницу закључујем. Идућу заједничку седницу са истим дневним редом заказујем за понедељак у 9 часова пре подне.

(Седница је закључена у 20,05).

ZAJEDNIČKA SEDNICA SAVEZNOG VEĆA I VEĆA NARODA

Šesnaesta sednica

(31 marta 1952)

Početak u 9,10 časova.

Pretsedavao Pretsednik Saveznog veća Narodne skupštine FNRJ **Vladimir Simić.**

Ulazak članova Savezne vlade, na čelu sa Pretsednikom Vlade FNRJ maršalom Jugoslavije Josipom Brozom Titom svi narodni poslanici pozdravljaju dugotrajnim aplauzom.

Pretsedavajući: Drugovi narodni poslanici, otvaram šesnaestu zajedničku sednicu Saveznog veća i Veća naroda Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Zapisnik današnje sednice vodiće sekretar Saveznog veća drug Naum Naumovski. Molim druga sekretara da pročita zapisnik prošle sednice.

Sekretar Naum Naumovski *(Izborni srez Skopje I, NR Makedonija)* čita zapisnik petnaeste zajedničke sednice Veća naroda i Saveznog veća od 29 marta 1952 godine.

Pretsedavajući: Da li ima kakvih primedaba na pročitani zapisnik? (Nema). Zapisnik će se overiti.

Prelazimo na dnevni red. Na dnevnom redu je produženje pretresa prve tri tačke dnevnog reda: pretres Predloga društvenog plana, pretres Predloga saveznog budžeta za 1952 i pretres Predloga zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za obrazovanje društvenih fondova.

Reč ima narodni poslanik Tomo Čiković.

Tomo Čiković *(Izborni srez Koprivnica, NR Hrvatska):* Drugovi i drugarice narodni poslanici, u vezi ekspozea zamjenika Ministra narodne obrane general-pukovnika Gošnjaka i pomoćnika Ministra inostranih poslova druga Matesa, rekao bih slijedeće:

Ima već nekoliko godina kako se na našim sjevernim granicama vrše sistematske provokacije koje imaju svoju od sovjetskih satelita

i vladajućih klika u tim zemljama sračunatu svrhu. Kad promatramo i analiziramo sve što se zbiva duž graničnih zona u susjednim zemljama, onda vidimo da se sve te mjere poduzimaju u svrhu sprečavanja bijega preko granice građana dotične zemlje. Bodljikave žice, mekani pojasi, minska polja itd. — sve su to mjere koje jasno govore kakovo je stanje u tim zemljama.

Prebjegla lica u našu zemlju, kojih nije baš mali broj, cijelom svijetu dokazuju pod kakovim uslovima žive građani tih zemalja, jer odlučiti se na bijeg preko granice znači, u slučaju neuspjelog prelaza, žrtvovati svoj dragocjeni život, ili u najblažoj formi naći se u koncentracionom logoru i biti osuđen na postepenu pogibiju. Ja sam imao prilike prisustvovati razgovoru prebjeglih lica iz Madarske na potezu Srednje Podravine, u kotaru Koprivnica. Sve su to mladi ljudi, puni mladalačkih pobuda i patriotizma. Oni vole svoju domovinu, ali ne mogu gledati i podnositi podmukli teror i eksploataciju bogatstva svoje zemlje od strane SSSR-a i tobožnjih stručnjaka koji su poslani sa specijalnim misijama koje vrše u tim zemljama.

Izazvani napadi na naše čuvare granica posebno su poglavlje. Nevraćanje zalutale djece njihovim roditeljima i drugi nelojalni ispadi svode se na otvoreno izazovno neprijateljstvo, koje se pojavljuje kad u manjoj, kad u većoj formi. Sve je to organizirana i smišljenja kampanja birokratske kaste koja remeti svjetski mir i nespokojstvo u svim zemljama i narodima koji teže za mirom.

Pojačavanje neuređenih susjedskih odnosa, izazivanje zategnutih i nenormalnih veza i niz drugih nekulturnih ispada na diplomatskom polju, sve je to dokaz duboke mržnje predstavnika kominformovskih zemalja prema našem državnom rukovodstvu i našim narodima, a sve samo radi toga što tobože nismo u krilu njihove porodice, jer bi se, po njihovom mišljenju, u tom porodičnom krilu vrlo dobro osjećali i dobro bi se provodili, i radi toga što se to nije zbilo oni liju nad našom sudbinom krokodilske suze.

Međutim, naše je državno rukovodstvo pravovremeno osjetilo namjere koje su se kovale i još se danas kuju u Moskvi protiv našeg naroda i donelo pravilnu odluku da se pravovremeno izvučemo iz takove porodične zajednice koja bi nas podredila interesima glavi takove porodice, tj. Moskvi.

Mi vidimo i znamo kako su sretni i zadovoljni narodi koji su sticajem okolnosti ostali iza »gvozdene zavese«, iza bodljikave žice, i nad kojima mahnita birokratska kasta preko svojih gubernatora iz Moskve vlada. Kad to sve vidimo i znamo, onda tek možemo ocijeniti veličinu odluke našeg državnog i partiskog rukovodstva na čelu sa drugom Titom u tom odlučujućem momentu, kad je trebalo ili raskrstiti sa Moskvom ili se pokoriti imperijalističkim prohtjevima Moskve, koji bi nas neminovno progutali. Negiranje borbe naših na-

roda u Drugom svjetskom ratu pod rukovodstvom Komunističke partije Jugoslavije od pretstavnika Moskve i njenih satelita vrijeda sve nas, jer naše gigantske žrtve koje smo dali u toj borbi dokazuju cijelom svijetu kao primjer kako se jedan makar i mali narod bori za svoju slobodu, koju nam nije niko poklonio već je ona plod milionskih žrtava koje su svijesno padale u teškoj i krvavoj borbi protiv fašizma i njegovih pomagača.

Takovom borbom naši su narodi dali svoj prilog Ujedinjenim narodima za pobjedu u Drugom svjetskom ratu nad aždajom fašizma i radi toga imademo danas puno pravo da stečenu slobodu i tekovine proizišle iz te borbe ljubomorno čuvamo pa bilo to od koga.

Za ilustraciju evo nekoliko konkretnih podataka o zbivanju na sjevernoj granici Srednje Podravine u Hrvatskoj.

Po izlasku rezolucije Informbiroa Madari pribjegavaju raznim provokacijama, maltretiranjem naših građana prijetnjama, pucanjem na naše graničare, prelaženjem granične linije itd. Oni su zabranili svojim građanima koji su bili dvovlasničari da prelaze u Jugoslaviju na obradu zemlje, a to iz tih razloga što je uslijedio masovni bijeg njihovih građana ispred nepodnošljivog života u Madarskoj i bila je bojazan da se dobar dio njihovih dvovlasničara kada bi im se dozvolilo prelaz u Jugoslaviju, ne bi povratio natrag nego bi tražio zaštitu od jugoslavenskih vlasti.

Na osnovu takovog stanja madarski granični organi prišli su šamaranju jugoslavenskih građana kojima je naša vlast dozvolila da odlaze u Madarsku na obradu svoje zemlje. Madarski granični organi na svoju ruku, uz sve propisane dokumente, nisu dozvoljavali prelaz našim građanima na obradu njihove zemlje nego su ih na svoju ruku ograničavali i kod toga su znali na dvovlasničkim prolazima prinudavati naše građane da su u koloni jedan za drugim morali stajati po tri i više sati i pritom su ih znali prinudavati kada su koje propuštali da moraju gledati samo ispred sebe i otići do svoje zemlje koju obrađuju, a da na tom putu ne smiju pozdravljati niti jednog madarskog građanina; zatim su im znali postavljati pitanja da li su za Staljina ili Tita i kad bi dobili odgovor od našeg građanina da je on za svoju zemlju, oni bi se okomili na njega pogrdnim riječima i nazivali bi ga da je Titovac i pritom su ih znali šamarati i svlačiti i zadržavati ih kod sebe po četiri i više sati. Kod toga znali su prinudivati neke naše građane da ostanu u Madarskoj, što je svaki energično odbio. Tražili su od pojedinih da pred madarskim građanima govore da je težak život u Jugoslaviji, da se jede samo kuruzni kruh, kojeg imade vrlo malo, da vlada glad i da je narod go i bos. Zatim, kada bi koji građanin prolazio u malo boljem odijelu i novim cipelama na obradu svoje zemlje ili vinograda u Madarskoj, tada bi ga madarski organi prinudavali da prizna da su odijelo i cipele američka roba, a kad bi naš građanin to

negirao i rekao da je to naš proizvod bio bi od madarskih organa šamaran i tučen i bilo bi mu zabranjeno da prede na obradu svoje zemlje. Imali smo slučajeva da su mnogi naši građani radi takvog brutalnog stava madarskih graničnih organa sami odustajali da idu na obradu svoje zemlje, i pod cijenu smanjenja životnog standarda.

Madarski granični organi od početka 1948 godine i 1949 sa sve većom brutalnošću istupali su prema našim građanima i kod toga su sami ograničeno puštali naše građane, kod toga su dobacivali našim građanima da kada oni ne daju svojim građanima da idu u Jugoslaviju na obradu zemlje, da neće dati i našima zato jer da njihovi seljaci postavljaju pitanja kako Jugoslavija bez bojazni pušta sve svoje građane dvovlasničare u Madarsku na obradu zemlje. Kada bi na to naš građanin odgovorio da Jugoslavija dozvoljava prolaz i dolazak svim madarskim zemljoradnicima koji su dvovlasničari da slobodno obrađuju svoju zemlju u Jugoslaviji na to bi madarski organi sa bijesom napali naše građane i govorili da oni neće dozvoliti niti njihovima niti našima i tako su koncem 1949 godine tučnjavom naših građana, izuvanjem, svlačenjem, dugotrajnim čekanjem i stajanjem na dvovlasničkom prolazu, na koncu završili s tim da su zatvorili prolaze i spriječili uopšte pravo naših građana da obrađuju i da pokupe plodove sa svoje zemlje u Madarskoj. Uz sve ugovore i propise, kao i propisno ovjerene granične karte od strane madarskih vlasti koje su posjedovali naši dvovlasničari, madarski granični organi su u isto vrijeme organizirali da se potkradaju sa zemlje plodovi naših građana, zatim nisu im dozvolili odvažanje poljoprivrednih proizvoda u Jugoslaviju nego su ih prinuđavali da uz niske cijene moraju prodati madarskoj trgovačkoj mreži. Kod toga su pokušavali uvjeravati naše građane o blagodati socijalizma kod njih. Kod toga su im spominjali kako se kod nas razvija kapitalizam i kapitalistički sistem, da ćemo biti roblje Amerikanaca, na što su im neki naši građani znali odgovoriti: »Neka vama bude vaše a nama naše. Mi smo zadovoljni i volimo svoju otadžbinu«. Kod toga su madarski organi znali pljuvati naše građane i drsko s njima postupati. Poslе toga, 1950 i 1951 godine madarski granični organi u par navrata prelazili su graničnu liniju i pri tome su pucali na naše graničare. Bilo je i slučajeva da su na građane, koji su na našoj teritoriji obavljali poljoprivredne radove — više puta se dešavalo da su madarski granični organi sa njihovog teritorija dizali puške i nišanili, a u više slučajeva su i pucali na mirne naše građane koji su obavljali svoj poljoprivredni posao u graničnoj zoni. U više navrata madarski granični organi su sa svog teritorija dizali oružje i uzimali na nišan jugoslovenske granične stražare, i otvarali na njih vatru iz oružja. Uglavnom, takvom aktivnošću oni se bave kroz cijelu 1950 i 1951 godinu a što je zapaženo i u početku 1952 godine.

Što se tiče prebjega, uza sve zapreke koje su Madari stvorili na svojoj granici, počevši od plotova bodljikave žice, paukove mreže isple-

rim o radničkoj klasi u Italiji, o antifašistima, seljacima i patricima, jer njih odvajam, već hoću da kažem o onima nekoliko riječi koji gospodare u toj zemlji. I kako gospodare. U Italiji postoji još takav postupak prema narodu da nijedan kmet, kao ni kmetski predkmet, ne smije nikada ući u kuću gospodara bez obzira koliko godina kod njega radi, već mu je jedino dozvoljeno da u bašti pred kućom, kada gospodar izide, može i mora da poklekne i da se pokloni. Mi imamo i danas u Italiji mogućnost da vidimo kako se bira radna snaga na tržištu za gospodare i to na taj način da ih pozovu, trubom okupe i najvjerniji sluga gospodina konta kada se radnici poredaju pipa i mišice, i stomak, i noge da bi utvrdio koji je jači i snažniji. To vam je današnja Italija. I to je jedna od zasluga Vatikana.

Što se tiče Rima u njemu ima desetak hiljada spomenika koje su izgradili ne samo Italijani, već narodi cijeloga svijeta svojim trudom i novcem. Oni su te milijarde, koje su za te gradevine sakupljali, ustvari otimali, nazivali vrlo skromno — »Petrov novčić«. (Smeh).

Razumljivo je da kad i u Rimu polovica stanovnika živi pokazujući te spomenike strancima, koje dočekuju na svakom koraku, jer ne znaju i neće ništa drugo da rade pa makar i gladovali, nije teško neprijateljima mira u svijetu naći pogodne tipove za demonstracije da bi se nešto od nekoga otelo.

Odavno su se naučili da žive na tudi račun, od eksploatacije i svog i drugih naroda. Pljačkali su narode Tripolitanije, Abisinije, Albanije i spremili se da to čine i sa Jugoslavijom. A, eto, izmaklo im. I sve je to bilo pod firmom da im je premalen životni prostor a po njihovom mišljenju našoj braći, majkama i sestrama, bio je dovoljan prostor za stotinu ljudi, prostor jednoga vagona, kad su ih tjerali u ropstvo u njihovu »divnu« Italiju, na ropske radove.

Eto, drugovi i drugarice, ovo dana imamo ih i oko Trsta ujedinjene, jer su interesi Staljina, Vatikana i Italije isti. Ja sam odijelio poštene Italijane antifašiste radnike, ali bi oni mogli malo da porade na tome da ne bude pipanja mišica i stomaka prilikom izbora radne snage. U Trstu su organizovane demonstracije protiv Jugoslavije kao i u ostalim dijelovima Italije. Ne može faliti: krv nije voda! Tko su glavni organizatori? Opet fašisti i informbiroovci po naredenju Staljina, jer bi i Staljin želio da nas nestane i zato što je vidio da je falio i što misli da kad nas ne bi bilo da se o nama ne bi ni govorilo.

Međutim, za Staljina važi ono: pod velikim grmom i veliki magarac. (Smeh). O ovim demonstracijama u Italiji ja bih mogao reći samo toliko da poručim majkama Italijankama da se ne daju zavesti od onih koji nisu naučili ratovati i da još u Dalmaciji ima na hiljade boraca, ima ih još od Prvog svjetskog rata, koji su učili Italijane i njihove sinove kako se ratuje.

Poručujemo majkama Italije da se ne daju zavesti, jer mi shvaćamo da su i one majke i da vole svoje sinove pa bi bilo dobro da se

propitaju za broj poginulih italijanskih palikuća u Jugoslaviji u prošlom ratu i to kad nismo bili naoružani, pa da naprave konat šta bi im se dogodilo sada kada spremamo i ovaj budžet. (Dugotrajan aplauz). Neka znaju da je kod Trsta Srbija kao što je Hrvatska u Makedoniji. Svi smo mi svjesni da onaj koji takne bilo koji komad naše zemlje radi svima nama o glavi.

Drugovi i drugarice, ja bih htio da završim, ali mi ipak dozvolite da vam ispričam jedan dogadaj iz Narodnooslobodilačkog rata.

Jednog dana, u prvim mjesecima 1942 godine rano zorom podoše Italijani, crnokošuljaši, u brda da istrijebe partizane. Ali da ne bi počeo odjutra, ja ću da vam kažem šta se desilo posle podne. Veli drug Vicko: »Večer je, trebalo bi učiniti jedan mali juriš. Bosanci nisu daleko pa šta bude«. I ja sam to udesio. Poletiše djeca otprilike 15 do 20 puta manji po broju od Italijana i odmah ih u početku prorjediše i završi se tako da je osim materijala, pored sitnog zuba te stoke, i četiri do pet oficira sa komandantom dotične jedinice crnokošuljaške prekomandovano u naše ruke. To je onaj komandant poznati krvolok i sijač smrti u Kupresu, Tomislavgradu, u Livnu i Sinju. Taj komandant je priznao da je on jedan od pohodnika na Rim, prvoborac u Abisiniji i Albaniji — a sad da je kako vidimo.

Prošlo je neko vrijeme i dode pismo, ko bi ga znao kako je došlo u brdo, pismo u kojem se interesuju što je sa tim čovjekom. Pismo je išlo slijedećim putem: Vatikan, tršćanski biskup, splitski biskup, sinjski samostan, prosjak, brdo. Opet vidimo Vatikan koji ne pita šta je sa narodom koji se uništava i pali gdje god stignu italijanske horde, već oni pitaju i interesuju se šta je sa komandantom tih djecoubica. Medutim, dogodilo mu se ono kako oni znaju licemjerno da kažu: !»Bog ne plaća svake subote«.

Eto, drugovi i drugarice, opet vidimo Vatikan koji kroz vijekove našem narodu nije ništa drugo davao nego jad i čemer.

Htio bih da kažem još dvije-tri riječi i da završim. Izvinite što sam morao oduljiti, ali nisam odavno govorio ovdje pa hoću da me čujete a i ne bih htio da moji dolje u kotaru kažu da sam imao uza na jeziku.

Kako se čuje, sprema se neki sastanak Amerikanaca, Engleza, Italijana u Londonu i htio bih da im poručim da ukoliko žele da sazivaju sastanak o našem Trstu kojega su od njemačkih i italijanskih fašista oslobodili naši borci svojom krvlju u isto vrijeme kada su naši saveznici Englezi i Amerikanci u istom ratu, u isto vrijeme oslobadali ostale dijelove svijeta od istog neprijatelja, da taj sastanak ne može i ne smije da bude bez njihovog saveznika Tita, a ukoliko ima netkog na tom sastanku koji ne pozna historiju rata, historiju naroda Jugoslavije, neka je u našim knjižarama kupe, prevedu i čitaju, pak će vidjeti, pored ostalog, u historiji Jugoslavije da su u isto vrijeme majke Jugoslavije, majke Engleske i Amerike nosile i povijale svoje ranjenike koji su bili ubijani od strane istih neprijatelja — italijanskih vojnika, pa će nemi-

novno doći do zaključka da Engleska i Amerika ne smiju pasti na lipak Italije da s njom rade nešto bez Tita u pogledu našega Trsta. Ako već Italijani na tom sastanku moraju da budu onda treba da dobiju svoje mjesto, mjesto razbojnika koji nije uspio u svojoj provali i da mu se tako i sudi.

Ako danas netko zastupa mišljenje u Engleskoj i Americi da bi Italija mogla biti njihov prijatelj i saveznik, onda bih im ja preporučio da sa Italijom mogu piti, jesti i plesati, ali ako se treba boriti i riječ održati, onda treba da znaju da Italija nije od toga. (Aplauz).

Izjavljujem da ću i te kako glasati za ovaj budžet.

Pretsedavajući: Reč ima Pretsednik Vlade i Ministar narodne odbrane maršal Jugoslavije drug Tito. (Buran i dugotrajan aplauz).

Pretsednik Vlade FNRJ i Ministar narodne odbrane maršal Jugoslavije Josip Broz Tito *(Izborni srez Drvar, NR Bosna i Hercegovina):* Drugovi i drugarice narodni poslanici, moram odmah da kažem da nisam mislio govoriti u ovoj budžetskoj debati. No, diskusija u budžetskoj debati, naročito pitanje odnosa između nas i Italije, pitanje tih antijugoslavenskih demonstracija u Italiji i pokušaji rješavanja problema Trsta bez nas, i tako dalje, sve me je to ponukalo da i ja ovdje, u ovoj diskusiji, kažem nekoliko riječi. Ja govorim i u svoje ime, govorim u ime Vlade, a mislim da govorim i u ime naroda Jugoslavije. *(Složni povici:* Tako je! — Svi narodni poslanici ustaju i dugotrajno, burno aplaudiraju). Naročito me je na to potstakao jedan članak u inostranoj štampi koji se tiče Italije, a u kome se kaže da saveznici treba da istjeraju Tita na čistac, da se izjasni šta misli. Ja sam se već nekoliko puta izjasnio šta mislim, a danas ću nastojati da budem što jasniji, da poslije ništa više neće biti potrebno dodati našem mišljenju o tim stvarima.

Prije svega, ovaj revolt naših naroda, naših ljudi, naših građana, faktično je posljedica one nečuvene antijugoslavenske kampanje koja je u posljednje vrijeme došla do kulminacije. Ja neću, drugovi, da kažem ovdje da je ta kampanja spontan izliv mišljenja talijanskog naroda. Ne, ja smatram da je to jedna namještena stvar, ja smatram — i na ovom mjestu izjavljujem — da je ta stvar organizirana od najodgovornijih krugova u Italiji i znam pozitivno da u tim antijugoslavenskim akcijama, na našu sreću, ne učestvuje talijanski narod, onaj narod koji zbilja može da pretstavlja svoju zemlju, — demokratski elementi Italije. (Dugotrajan aplauz). Vi ste čitali i vi znate da u tim demonstracijama učestvuju djeca, jer su natjerana od svojih profesora i učitelja, direktno iz škola na ulicu. Razumije se, ta djeca ne znaju mjere i viču svašta i pričaju svašta, i ono što su ih naučili i što se sami sjete. Najgore je to što tu djecu, koja još nisu pokvarena, vode oni koji su već upropastili ne samo Italiju nego su prouzrokovali katastrofu u Drugom svjetskom ratu, pa i u Prvom svjetskom ratu, oni koji su i nama

i te kako napakostili. I informbiroovci su se ujedinili sa fašizmom u toj nečuvenoj kampanji protiv Jugoslavije. Ja smatram da ova kampanja nije došla odjedanput, sama od sebe, nego da je ona rezultat cjelokupne politike talijanske vlade od svršetka rata do danas. Kada je talijanska vlada pošla nama u susret, pa prihvatila našu ruku pomirnicu, kad je tražila, kao što smo mi tražili, da nekako nađemo zajednički put, da stvorimo bar normalne odnose izmedu naše dvije zemlje, i postepeno nastojala da otkloni sve ono što bi ubuduće eventualno moglo biti na štetu obiju zemalja? Nije nikada! U početku ona nije mogla govoriti, jer je ipak osjećala da nema moralnog prava i da još nema podrške, ali sve više i više u njenoj vanjskoj politici, a naročito u odnosima prema Jugoslaviji, ona diže svoj glas i sve izrazitije dobija onaj stari ton, sistem stare prakse u svojoj vanjskoj politici, koji je kulminirao pod talijanskim fašizmom, to jest, pod Musolinijem kad je bio na čelu Italije.

Zamislite, drugovi i drugarice, da u ovoj antijugoslavenskoj kampanji u Italiji ljudi mogu da izvikuju Musolinija, da pjevaju fašističke pjesme i da se sa najodvratnijim psovkama bacaju na našu zemlju, a da ne govorim o našoj vojsci i o nama svima, dok sve to mirno posmatra talijanska vlada i naziva to demokratijom! Fašističke strasti se raspiruju u Italiji pod firmom takozvane demokratije. To je ono, drugovi i drugarice, što nas ovdje zabrinjava. Nije Trst sam po sebi neko krupno pitanje. Ne. Trst je samo povod. Nešto se drugo krije iza Trsta. Kada je Trst bio talijanski? Kad je Trst prije Prvog svjetskog rata pripadao talijanskoj državi, — bez obzira na to što je u gradu bio veći broj Talijana, — da bi Italija sad imala pravo da ponovo traži da se Trst vrati svojoj matici? Trst je pripao Italiji kao rezultat imperijalističke gozbe, rezultat dogovaranja imperijalista u Prvom svjetskom ratu, za vrijeme dok je rat još trajao, — i ne samo Trst nego i mnoga druga mjesta naše rodne grude bila su moneta za potkusurivanje, odnosno cijena i plaća za učešće Italije na strani Antante. Nepravda koja je nastala poslije Prvog svjetskog rata kao rezultat nepravednosti prema našoj zemlji, rezultat plaćanja našim teritorijama i našim ljudima, — ta nepravda ponovila se i poslije Drugog svjetskog rata. Nas zabrinjava da saveznici na Zapadu idu na lijepak talijanskim prohtjevima, ucjenjivanjima talijanskih rukovodećih krugova. Oni popuštaju pod pritiskom fašističkih elemenata koji su bili uzrok svjetske katastrofe. To nas zabrinjava.

Evo, ja ću vam, drugovi, pročitati šta sam danas vidio u londonskom listu »Ekonomist«, izvinite što ću vas malo zadržati, ali ovo treba da se zna. List piše: »Pošto Jugoslaveni okupiraju zonu »B« Slobodne Teritorije Trsta, nema nikakvog logičnog razloga zašto Italijani ne bi sada okupirali zonu »A««. Zamislite: napadnuta, opljačkana od talijanskih fašista i krvlju topljena Jugoslavija treba sada da stoji na istoj nozi

u pogledu naših pravednih zahtjeva i onoga što je naše! (Dugotrajan aplauz).

Odakle njima to? Zar nije to rehabilitacija svih onih zločina učinjenih u Drugom svjetskom ratu? To piše jedan od uglednih listova Engleske, to govori London u kome se dogovaraju na naš račun, bez naše saglasnosti, bez našeg učešća.

I kaže dalje: »To im ranije nije bilo dozvoljeno, jer je Italija bila bivša neprijateljska zemlja i nije posjedovala dovoljno snage... (Zamislite, sada jadikuju što nije imala dovoljno snage da nam otme ono što smo oslobađali kao svoje!), da čuva jednu prilično opasnu granicu sa Jugoslavijom. Danas je Italija punopravni član Atlantskog pakta i situacija se potpuno izmijenila.« Čim je Italija vidjela da će na toj strani moći nešto da ušićari, ona je tamo i priskočila! To je bio lajtmotiv njihove politike, politike svih talijanskih odgovornih ljudi do danas. Oni to uzimaju kao nešto vrlo značajno za očuvanje mira u svijetu. A ja smatram da je to najopasniji element za novo žarište ratne opasnosti ovdje, u ovom dijelu svijeta. (Dugotrajan aplauz).

Zatim list nastavlja: »Štaviše, kada bi se Velika Britanija i Amerika povukle iz zone »A« u korist Italije, one bi time učinile sve što zasada mogu da se ostvari jasna i kategorična Tripartitna deklaracija Velike Britanije, SAD i Francuske od 20 marta 1948 godine. U toj Deklaraciji kaže se da cjelokupna Slobodna Teritorija Trsta, uključivši tu i zonu »B«, treba da se vrati Italiji«. Zamislite, drugovi, umjesto da se stide onoga što su napravili 20 marta 1948 godine, oni se time busaju u prsa i udaraju na sva zvona kako je pravo Italije da se što prije izvrši ta deklaracija. A ja sam već mislio da oni hoće da se povuku, da se nekako srame toga, da im je neprijatno pred očima našeg naroda što su jednu takvu nevjerojatnu grešku i takvu nevjerojatnu nepravednost mogli učiniti prema našim narodima. Ne. Oni se time ponose. I to je ono što nas zabrinjava. Zabrinjava nas još više to što talijanski vladajući krugovi sve više i više, što već danas pokazuju tendenciju da Atlantski pakt iskoriste za svoje imperijalističke ciljeve, u prvom redu protiv naše zemlje. To je ono što je zabrinjujuće. Nas zabrinjava što na Zapadu ili neće to da vide ili prećutno to potvrđuju. Dakle, Atlantski pakt u ovom konkretnom slučaju u prvom redu treba da omogući Italiji da načini prvi korak ka novim osvajačkim ciljevima prema Jugoslaviji. Eto, to je ono što nas treba da zabrinjava, što čini da malo pitanje Trsta postaje sve krupnije, ne našom krivnjom, nego krivnjom i Tripartitne deklaracije i krivnjom današnjih talijanskih rukovodilaca. (Aplauz).

Ali kada bi to bio samo Trst! A zar ne čujete šta govore danas, ne samo u demonstracijama, nego se to stalno i kroz štampu provlači: Trst, i Istra, Pula, Zadar, Dalmacija, Crna Gora! Valjda smatraju Crnu Goru mirazom bivše talijanske kraljice, a miraz, po zakonima

rimskim, nekako treba dobiti. Crnogorci, vi ste postali »miraz« talijanski i treba da se to nekako ponovo ispravi! (Smeh). To je ono, drugovi, za čim oni teže, a to je baš ono što mi iz iskustva znamo. *(Jedan glas:* Znaju i oni!). Hiljadugodišnje iskustvo imamo mi sa tim raznim susjedima. Ako oni misle da imaju pravo na te krajeve zato što su ih nekad Cezar i drugi osvajali, onda bi na njih imali pravo i Mongoli i Tatari, jer su i oni bili u tim krajevima.

Ali, nije samo u tome stvar. Oni hoće da iskoriste teškoće koje naša zemlja ima uslijed neprijateljskih postupaka Sovjetskog Saveza i satelitskih zemalja. Misle: »Sada je Jugoslavija u kliještima, daj da mi tu istisnemo najviše što možemo«. Sramota je da to na Zapadu ne vide.

I dalje se kaže u tom listu: »Postavlja se pitanje da li se talijanska okupacija zone »A« može izvršiti bez pristanka Rusa i ostalih potpisnika Ugovora o miru sa Italijom. Pored toga, okupacija zone »A« ne bi potpuno zadovoljila krajnje talijanske nacionaliste. Oni smatraju da imaju pravo, na osnovu etničkih razloga, na barem jedan deo zone »B«. I dalje: »Ne može se dozvoliti da sadašnja situacija i dalje traje«.

Ja se slažem s tim da ovakva situacija ne smije da traje, ali zašto da se traži rješenje te situacije na našu štetu, zašto da baš mi uvijek budemo ti koji plaćamo ili krvlju ili materijalnim sredstvima ili našim ljudima, našim teritorijama. Ja mislim da je već vrijeme da tome bude kraj.

»U toku nekoliko prošlih mjeseci — kaže se dalje u tom članku — vođeni su u svakom slučaju pregovori da bi se cjelokupno pitanje Trsta riješilo mimo Rusa«. A ja navodno prilikom pregovora s Italijom u toku zime nisam učinio ustupke u zoni »B«. Taman posla! Ja smatram da treba da govorim o zoni »A«, o čitavoj Slobodnoj Teritoriji Trsta! (Dugotrajan aplauz. — Svi poslanici ustaju i odobravaju).

Drugovi i drugarice, da vam ne čitam sve, nego još, na kraju, jednu najkarakterističniju, najsmješniju i apsurdnu stvar. Oni sada pominju talijanske informbiroovce, pa kažu: »Bez obzira na njegove teškoće, maršal Tito treba malo da razmisli o situaciji koja bi se stvorila kad bi čisto staljinistička talijanska Komunistička partija dobila vlast iduće godine«. Zamislite čime nas ucjenjuju! A neka se oni malo zamisle — bilo bi vrlo glupo s naše strane kad bismo to postavili — kako bi njima bilo pri duši ako bismo mi pustili ruske informbiroovce da dođu. (Aplauz i smeh). Kako god je glupo jedno, tako je glupo i drugo ovakvo postavljanje stvari. Ali evo, to postavlja jedan od najozbiljnijih listova. Zar nas da ucjenjujete talijanskim informbiroovcima za koje vrlo dobro znamo da gube teren pod nogama, jer smo duboko uvjereni da talijanski narod nikada ne bi htio da bude sluga sovjetskih imperijalističkih krugova. — Neće to talijanski narod da bude. Samom svojom unutrašnjom politikom i svojim imperijalističkim tendencijama

vi pothranjujete talijanski informbiroovski galimatijas koji tamo postoji. Interesantno je kako su se svi oni našli na jednoj liniji!

Jedan poslanik je ovdje pomenuo da Rusi na naš račun hoće da iskoriste tu situaciju. To je tačno. Tu su prsti Rusa. To je sjajna situacija za njih. Ja ih dobro poznajem. Gdje god se može nešto zamutiti, galamiti, da bi se u mutnom lovilo — tu su oni. To je njihova tendencija. I sada se ruska politika, odjedanput, kroz talijansku informbiroovsku partiju pretvorila u nešto što ima iste poglede na imperijalističke prohtjeve prema Jugoslaviji kao talijanski fašisti. A s druge strane, tobož su za poštovanje klauzula Mirovnog ugovora u pogledu Trsta. To je jedna kontradikcija, jedna politika koja ne može da bude konsekventna. *(Glas iz dvorane:* Staljinska politika!) Staljinska politika ne može da bude konsekventna kod takvih stvari. Mi to znamo. Ali znamo i to da, uprkos takvim mješovitim političkim društvima u Italiji, nas niko neće moći skrenuti s našeg puta. Badava oni nama prijete talijanskim informbiroovcima. A šta će biti ako de Gasperi izgubi? Neće ništa biti! Nemaju talijanski komunisti drukčiju politiku nego talijanski fašisti. (Aplauz). Njihova politika je zajednička, ekspanzionistička, imperijalistička: osvojiti gdje god se što može. I to je ono što nas zabrinjava, a što zapadnjaci ne vide. Kažu: »Moramo prema Italiji biti obazrivi, ona je član Atlantskog pakta, a Jugoslavija nije; prema tome, mi možemo na račun Jugoslavije nekako umiriti Italiju«. A mi smatramo da niko nema pravo na naš račun nekoga kupovati, jer taj traži mnogo više nego što vi možete dati iz svojih sredstava. On traži naše, a mi naše ne damo. *(Složni usklici:* Tako je! — Dugotrajan aplauz).

Ja ću se kasnije vratiti na to, a sada bih htio malo da obnovimo naša sjećanja kako je uopće došlo do svega toga. Ja sam prije pomenuo: Trst je bio rezultat pogodbe na račun naše zemlje prilikom raspada austriske imperije. I pošto taj narod još nije bio državno sređen i jak, najlakše se moglo ovdje nešto otcijepiti. Ali potrebno je da se sjetimo kako su se stvari razvijale poslije, kad je taj ugovor bio stvoren, kakva je poslije Prvog svjetskog rata bila situacija u Istri, kakva je politika vođena u Istri prema našim ljudima, kakva su se nečuvena sredstva upotrebljavala za denacionalizaciju našeg stanovništva, kakva su se zvjerstva vršila nad našim ljudima; ricinus je bio obično sredstvo, a da ne govorimo o ubistvima i mnogogodišnjim robijama po talijanskim zatvorima, itd. itd. I sada oni hoće da iskoriste posljedice takve svoje denacionalizatorske politike, dok je to još svježe, dok postoji nešto malo od onoga što su kroz 30 godina uspjeli silom da nametnu ljudima, i zato traže plebiscit. Mi jesmo za plebiscit, ali o tome ćemo poslije govoriti.

Čitavo to pitanje oko Slobodne Teritorije Trsta vještački je stvoreno imperijalističkim sredstvima, fašističkim sredstvima, i oni nemaju prava da se ponovo pozivaju i da traže mišljenje onih ljudi čija je na-

cionalna svijest silom prilika pomalo bila ugušena, dugotrajnom torturom na toj teritoriji.

Ili, recimo, — ja opet moram da se vratim na to — zar mi možemo zaboraviti gdje je bila Italija u Drugom svjetskom ratu! Kakvog povoda smo mi, narodi Jugoslavije, dali za napad Italije na našu zemlju; je li bilo nekih teritorijalnih, nacionalnih, etničkih problema, je li bilo Talijana na našoj teritoriji? Nismo imali nijednog čovjeka nigdje. Ogroman dio naše teritorije bio je već 30 godina pod njihovom vlašću. Zašto su oni došli ovamo, šta su oni ovdje htjeli? Ako su oni zaboravili, mi nismo zaboravili. Šta su oni ovdje radili? Zato neka se ne čude ako poneko kod nas katkad iz ogorčenja to spominje. Ali, mi ne treba da upotrebljavamo isti ton kao oni. Naše držanje mora biti na visini, mi moramo iznositi samo stvarnost, argumente, historiske činjenice. Ne treba da im vraćamo psovke. Naša snaga je u činjenicama, historiskim činjenicama; naša snaga je u našem pravu, našem nacionalnom pravu uopće, u teritorijalnom pravu, u svemu. Mi smo tu jaki, mi tu ne možemo biti pokolebani. (Dugotrajan aplauz).

Žarili su i palili po našoj zemlji bez svakog razloga, na osnovu svog »historiskog« prava iz davne prošlosti: kad je tu bio Cezar, zašto ne bi i oni bili tu, zašto ne bi ponovo to osvojili? Bila je vođena jedna najgrublja imperijalistička politika i oni se ne stide da danas ponavljaju iste političke gestove kao za vrijeme fašizma. I u tome je problem Trsta dalekosežniji nego što neki misle. Radi se o imperijalističkim ciljevima prema našoj zemlji. A mi pazimo na njih.

Drugovi, a kako je bilo kod sklapanja Mirovnog ugovora sa Italijom? Loše. Loše za nas, drugovi. Rusi nam nisu htjeli pomoći, jer su gledali da za sebe što više ušićare. Zamislite, zbog jednog talijanskog korpusa koji nije napravio velike štete u Sovjetskom Savezu, jer bi se sav mogao vratiti jednom željezničkom kompozicijom, oni su dobili reparacije, a mi nismo. Mi smo dobili 16 miliona, a oni su dobili 200 miliona. Dobili su ratnu flotu i još mnogo šta drugo. Naša flota je bila uništena od talijanskih fašističkih snaga, a oni nisu ni čamac izgubili. Valjda po logici što su nas smatrali ruskim satelitima, a pošto smo mi u toj »porodici«, kako Rusi kažu, pravo je da dobije onaj koji je na čelu te zadruge. A mi u toj zadruzi nikada nismo htjeli da budemo. (Aplauz).

Na tu mirovnu pogodbu mi smo morali pristati zbog toga što, razumije se, ne možemo imati cijeli svijet protiv sebe, a drugo, što nećemo da budemo mi onaj elemenat koji ugrožava mir. Mi smo morali krvavog srca i teške duše pristati na to, na tu novu nepravdu poslije Drugog svjetskog rata. Ni reparacije, ni Trst, ni ono što smo mi oslobodili kao naše — nismo dobili. To je nepravda koja nam je bila učinjena. Ali mi nećemo za to kriviti Sovjetski Savez, — jer smo ga znali: on je htio da profitira što više, — nego ove na Zapadu koji nisu htjeli da gledaju objektivno na veliki doprinos Jugoslavije u borbi protiv faši-

stičkih sila. U tome je njihova krivica. A to im naš narod ne može lako zaboraviti. I neka se ne začude što ovakvim novim postupcima, koje sada čine jašući na repu talijanskih revandikacija, mogu izgubiti pomalo simpatije i kod naših naroda. (Aplauz). Ja to ne bih želio i mi ne smijemo dati suviše oduške svom negodovanju, ali moramo im staviti do znanja: ne smijete tako raditi ako hoćete da računate na nas kao na faktor mira, na faktor koji može mnogo doprinijeti svojim učešćem u odbrani protiv agresije i u miru. I oni na to moraju računati. Ja mislim, drugovi i drugarice, da mi možemo mirne duše ovdje reći da će u slučaju sukoba ili agresije Jugoslavija sigurno doprinijeti mnogo više nego što se oni nadaju da bi se sa jedne druge strane moglo doprinijeti. (Aplauz). Historisko iskustvo im pokazuje da mi nismo nikada izdali i nikada ne izdajemo svoje saveznike. (Aplauz).

Kada se postavilo pitanje Trsta i povlačenja naše vojske iz Trsta, — mislite da je to bilo lako za nas? Mi smo se krvavog srca odande povlačili. Zašto? Zar smo morali pred silom? Ne. Mi smo se mogli potući ondje, ali mi nismo htjeli da ugrožavamo mir. Mi smo mogli tamo ostati, ali nismo htjeli zbog toga jer ne smijemo biti faktor nekih trzavica, oružanih sukoba itd. Mi smo se povukli, jer smo htjeli izbjeći svaki sukob. A mislite li da nas je Sovjetski Savez tada pomagao? Varate se ako tako mislite. Ja mogu danas pred ovim domom da izjavim da onog momenta kada smo imali taj teški sukob oko toga da li ćemo izaći iz Trsta ili ne, nismo dobili nikakvu moralnu podršku Sovjetskog Saveza. Noćima sam ja prosjedio kod telefona očekujući da dobijemo bar neki savjet. Ali nismo dobili ništa, jer tu oni nisu bili neposredno zainteresirani: »Neka Jugoslaveni rade šta znaju!« I, razumije se, povukli smo se.

Ali, zato što smo se povukli, da li smo smatrali da je to za svagda definitivno riješeno? Ne. Mi smo mislili, kad je jedan dio te zone ostao pod našom vojnom upravom, da ćemo se postepeno nekako sporazumjeti, da će makar doći do toga da se postavi guverner, da bude neka snošljiva uprava, za vrijeme koje će se popraviti ono što je tokom 30 godina učinjeno u pravcu denacionalizacije, to jest da naši ljudi, naše hrvatsko i slovenačko stanovništvo dobije pravo na svoj kulturni i drugi život. Pošto do toga nije došlo, mi smo poslije Tripartitne deklaracije, koja nas je strahovito iznenadila, htjeli da ponudimo drugu soluciju, da se nekako sa Talijanima dogovorimo. Bilo je nekoliko prijedloga, a ni na jedan prijedlog nije nam talijanska vlada dala pozitivan odgovor. A zašto nije dala? Zato što ona ima svoj izrađen plan, mnogo dalekosežniji nego što je zona »A« i zona »B«, zato što ona tu hoće čvrsto da stoji radi daljeg prodiranja na naše sveto socijalističko tlo, koje je, znajte, vrlo vruće. A oni to ne mogu da shvate.

I danas, poslije toga, kad su vidjeli da mi nismo klonuli duhom zbog toga što nas sa Istoka ugrožavaju, nego da čvrsto stojimo na

svome, oni su napravili generalnu ofanzivu i, nažalost, dobili podršku od zapadnih saveznika. A ja danas, pred ovom Skupštinom, govorim o tome otvoreno i jasno (pošto je onaj tamo htio da se i ja izjasnim): Nikakvih rješavanja oko Trsta bez našeg učešća i pristanka ne može biti! *(Jednodušni usklici:* Tako je! — Svi poslanici ustaju i dugotrajno aplaudiraju). Ako bi oni to učinili, učinili bi ogromnu grešku. Ja im kažem pred licem ovog visokog doma, učinili bi jednu još težu i nepopravljiviju grešku nego što je bila ona nesrećna Tripartitna deklaracija. Trebalo bi da oni vide šta bi se kasnije iz toga moglo izleći i morali bi biti svjesni toga. Oni mogu tu dovesti talijansku vojsku, i to silom; a šta će biti sutra kad mi ostanemo sami, oči u oči s tom talijanskom vojskom, s onim njihovim pretencioznim imperijalističkim apetitima? Zar neće to biti najveće žarište? Neka misle malo na to, neka paze šta stvaraju, — hoće li učvrstiti mir, hoće li da budemo prijatelji ili ne? Ja postavljam danas, opet pred ovim visokim domom, pitanje talijanskoj vladi i de Gasperiju: Hoćete li vi da bude jugoslovenski narod vaš prijatelj, ili hoćete da budemo protivnici? — To je ono što mi hoćemo istjerati na čistinu. Ja, sa svoje strane, kažem u ime čitavog naroda: mi hoćemo da budemo prijatelji, jer je to u interesu naše zemlje i naroda. A kažite i vi da li hoćete da budemo prijatelji, da znamo čime računamo. Eto, to je ono što mi hoćemo danas jasno i glasno da ih pitamo i da im kažemo. Nikakve nove trgovine na naš račun mi nećemo priznati i ne možemo priznati. (Svi poslanici ustaju i dugotrajno odobravaju).

Kako mi mislimo da to treba riješiti, da opet ne kažu da nismo jasni i glasni? Ništa novo neću ovdje kazati. Mi i dalje ostajemo kod predloga naše Vlade, koji smo u posljednje vrijeme istakli, to jest: zajednička uprava, kondominijum, plus ono što smo sada u noti kazali o uslovima za plebiscit, kad oni budu sazreli. To bi bila dopuna tog predloga. Jedino takvo rješenje je razumno, jedino takvo rješenje može otkloniti jednu nesreću između nas i Italije, a to bi možda bila nesreća i za ostali svijet, jer ko zna šta bi se sve iz toga izleglo. Jedino o takvom rješenju mi možemo razgovarati. Ne može biti riječi ni o kakvoj podjeli u zoni »B«, a da zona »A« bude okupirana. To je ono na čemu mi čvrsto stojimo. Mi nećemo trgovine, mi smo platili preskupu cijenu da bismo izbjegli da nas proglase za one koji neće mir. Trst kao slobodna zona — to je žrtva, to je velika žrtva za nas. Mi smo se toga morali Mirovnim ugovorom odreći. Ali mi se ne možemo odreći živih ljudi, mi se ne možemo odreći našeg stanovništva tamo, mi ne možemo nikada pristati na neko rješavanje tršćanskog problema, a da ne mislimo o našem stanovništvu pod Italijom. Mi tražimo da naše stanovništvo pod Italijom govori našim jezikom i da ima ista prava kao što imaju Talijani u našoj zemlji. (Aplauz). Taj živalj ne smije biti izložen samovolji i teroru raznih fašističkih i kominformističkih elemenata u Italiji. To nam mora garantirati talijanska vlada i to pitanje

mora biti čvrsto fiksirano između njih i nas. Naš stav je jasan i principijelan: mi trgovine nećemo; mi svoje hoćemo, a tuđe nećemo!

Sa ovog mjesta mogu da poručim našem narodu da ne treba da bude suviše uznemiren. Mi nećemo nikada učiniti nešto što bi bilo protiv želje i volje našeg naroda, mi ćemo znati da branimo interese naše zemlje. (Snažan i dugotrajan aplauz. — Narodni poslanici ustaju i ponovo dugotrajno aplaudiraju).

Pretsedavajući: Dajem kraći odmor.

(Poslе odmora)

Pretsedavajući: Nastavljamo sednicu. Lista prijavljenih govornika se nešto izmenila. Drugovi Miško Kranjec, Marko Belinić i Voja Leković su odustali od reči.

Reč ima narodni poslanik Komnen Cerović.

Komnen Cerović *(Izborni srez plevaljski, NR Crna Gora):* Drugovi narodni poslanici, ja sam se već u početku bio odlučio da diskutujem o pitanju društvenog plana. Međutim, u međuvremenu diskusija je orijentisana na ova aktuelna politička pitanja, tako da bih kazao nešto o tome prije nego što pređem na svoj prvi zadatak. Mi smo čuli sada u izjavi druga Maršala i od govornika koji su prije toga diskutovali, da treba dokazivati jasnoću našeg stava po raznim pitanjima na međunarodnom polju, iako mislim da nije postojala, niti postoji jasnija politika o svim tim pitanjima ni u jednoj zemlji i da je naročito u ovim pitanjima naša politika bila jasna i ostala jasna, jer je na liniji naše prakse i našeg jasnog stava, kako prema onim prijetnjama sa Istoka, tako i prema ovim najraznovrsnijim ucjenama i prijetnjama sa Zapada. Moglo se pretpostavljati i normalno je bilo pretpostaviti da posle ovog svjetskog rata neće više nikada Italijani misliti da zaplove na ovoj strani Jadrana. Međutim, kao što vidimo, oni već nastoje da nađu i podršku kod pojedinih zemalja za takav poduhvat, oni već postavljaju zahtjev za Trst, Dalmaciju, Crnu Goru, rovare u Albaniji starim utabanim putem da bi nam se otuda privukli i mogli realizovati ove zahtjeve, nastavljaju ustvari onu staru politiku pomoću koje su i u Prvom svjetskom ratu bili došli u našu zemlju. Ja mislim da mi ne osjećamo mnogo straha od učvršćivanja takve linije u Italiji i od bojazni i mogućnosti da će oni ponovno doći u ono iskušenje u kome su bili u našoj zemlji i teško je vjerovati da može zaboraviti italijanski narod na one žrtve koje je ostavio u našoj zemlji kada je išao da je pljačka i pustoši. Ali, vidimo da italijanski upravljači ipak počinju da grade kuću na istim temeljima, nalaze podršku na ovaj ili onaj način od pojedinih zemalja. Razumije se da je stav naše zemlje po tim pitanjima jedinstven i, prema tome, izjava druga Maršala u pogledu našeg stava, kao i sve dosadašnje izjave, potiču iz srca čitavog našeg naroda i morala bi i

trebalo bi da urazumije one koji hoće da traže naše izjašnjavanje kada se radi o pitanju naše zemlje, naše teritorije, naše borbe za izgradnju socijalizma itd. Zato smatram da će ne samo ovaj dom biti jedinstven i da je jedinstven u tome, već da će još više i još čvršće zbiti narode Jugoslavije oko politike naše Vlade, i na međunarodnom i na unutrašnjem polju. (Aplauz).

Smatram da treba da kažem nešto o društvenom planu, s obzirom da je o tom pitanju u ekspozeima drugova ministara Savezne vlade izneseno u prvom redu da je naša zemlja dosada na privrednom polju dotle napredovala da jedino pasivni budžet ima NR Crna Gora. Ova diskusija o društvenom planu tekla je od prošlog zasjedanja do ovog u radnim kolektivima i u narodnim masama u cijeloj Jugoslaviji, a iz izvještaja druga Kidriča vidjeli smo da je ona dala pozitivne rezultate. Međutim, htio bih da kažem da ta diskusija, kako u objašnjavanju političkog značaja zakona o radničkom upravljanju privrednim preduzećima i društvenog plana kao prvog koji je u praksi sastavljen zajedno sa radničkim savjetima i rezultirao iz zakona o društvenom planu, da on još uvijek nije dovoljno objašnjen. On je objašnjavan u ovom međuvremenu radnim kolektivima i ne bi se moglo smatrati frazom, nego našom obavezom da to i politički objasnimo, jer društveni plan ustvari pretstavlja jedan od najvećih triumfa naše revolucionarne borbe za izgradnju socijalizma, te, prema tome, ova diskusija u radnim kolektivima nije završena i treba očekivati da će prvi predlozi republika biti već u povoljnijem odnosu, da će radni kolektivi koji su tek u zadnje vrijeme ušli dublje u analizu dati već na prvim sastancima republičkih skupština bolje rezultate, iako će možda biti tu i tamo neka greška u negativnom smislu prema pojedinom preduzeću, ali u svakom slučaju znam da je i za vrijeme rada naše Skupštine bilo dovoljno podataka o tome da se i dalje otkrivaju rezerve u preduzećima, da ih i dalje otkrivaju radni kolektivi i da će se dalje otići na tome putu nego što se do zasjedanja ove naše Skupštine učinilo.

Mi smo u Crnoj Gori i u diskusiji u radnim kolektivima, a tako je bilo stanovište naše Vlade i čitavog aparata, nastojali da što je moguće više smanjimo budžetsku dotaciju i da što je moguće više otkrijemo sve rezerve i ostvarimo što veću akumulaciju. Mi smo preduzeli niz mjera kako u smanjivanju aparata administracije, tako i u privrednim preduzećima. Postigli smo to da je stopa akumulacije u našim preduzećima po jedinici mjere uglavnom najčešće veća od prosjeka u FNRJ i čak se penje za pojedine artikle. Mi smo to svjesno radili sa namjerom da ostvarimo što veći doprinos i smanjimo dotaciju za naš republički budžet. To se vidi u pitanju proizvodnje elektroenergije, u saobraćaju, kod prehrambene i prerađivačke industrije, uopšte kod svih artikala koji se troše na našem području. Naši građani to razumiju i svi osjećaju potrebu da što prije Crna Gora izađe iz one stavke kao

deficitarna budžetska republika. Takode je i naša Savezna vlada učinila sve da se što prije likvidira deficit u našem budžetu.

Ja ću samo malo analizirati investicije za Crnu Goru za ovu godinu, koje najjasnije govore da je nama činjena sva moguća pomoć — kako u prošlim godinama tako i u ovoj godini a i u projektima planova za naredne godine, — da se što prije uvrstimo u red naprednih republika. Prvo, obim investicija po glavi stanovnika u Crnoj Gori je u ovoj godini a i u proteklim godinama manje-više među prvima, ako ne i na prvom mjestu. Te investicije mi smo gledali da rasporedimo tako da one što prije budu produktivne i da dadu potrebne rezultate. Po strukturi one izgledaju ovako. U ovogodišnjem predlogu za elektroprivredu kod nas je dato nešto oko jedne milijarde dinara. Uglavnom za dovršenje centrala koje su od ranije pravljene i produženje velike hidro-centrale u nikšićkom području. Dovršenjem ovog objekta sa energijom, sa hidroenergijom mi ćemo raspolagati za dugi period i ubuduće, što će omgućiti bržu izgradnju industriskih objekata. Dalje, za istraživanje nafte predviđeno je nešto oko 400 miliona. Vi ste mogli, u subotu mislim, u »Borbi« čitati izvjesne informacije, odnosno dezinformacije o pitanju istraživanja nafte u Crnoj Gori, jer je ispalo da postoji, i što je jedino tamo jasno, da postoji izvjesna podvojenost u mišljenju između druga Arsova i mene o pitanju nafte. Međutim, kako stvar stoji? Mi smo počeli istraživanja u prošloj godini i imali smo, kako bi se reklo, sreću, da smo već pri prvim istraživanjima naišli na dobre rezultate, na pojavu nafte u prvim bušotinama. Međutim, ti podaci su bili poznati kako drugu Arsovu tako i meni. Mi smo imali jedinstveno gledište o tome i smatrali da, s obzirom na privrednu važnost nafte na Primorju, ne treba javnost obavještavati sve dotle dok se stvar ne ispita do te mjere da možemo dati detaljnije, bliže podatke, jer to pretstavlja ne samo veliku stvar za Crnu Goru nego i za našu zemlju uopšte. To naše mišljenje, druga Arsova i moje, bilo je poznato i redakciji »Borbe«, a ipak je tamo izašla takva kontradiktorna informacija. Ipak ove naše investicije, tako mi očekujemo, biće od prvorazrednog značaja i za nas i za našu zemlju kao cjelinu.

Dalje, za metalurgiju, tj. za željezaru u Nikšiću, imamo oko 2 milijarde investicija u ovoj godini. Taj objekat je sastavni dio objekata koji se prave u Jugoslaviji u okviru industrije za proizvodnju čelika i čeličnih proizvoda i koji su raspoređeni manje-više po svim republikama, tako da će dovršenje ovog objekta neminovno odlučujuće uticati na nacionalni dohodak u Crnoj Gori i, prema tome, drukčije će izgledati slika naše akumulacije.

Zatim, investicije za obojenu metalurgiju iznose 260 miliona. Tu mi već ove godine postavljamo flotaciju na rudniku olovno-cinkanom u Šupljoj Stijeni, što će već u idućoj godini prilično uticati na naš nacionalni dohodak i akumulaciju. Računamo da već u idućoj godini, naročito u budžetskom dijelu, neće se više pojavljivati dotacije za Crnu

Goru. Tu, dalje, dolazi istraživanje na istoimenom rudniku Prskovo, koje je došla do te mjere da možemo računati u idućoj godini na postavljanje flotacije. Potom dolaze investicije na drvnu industriju, na proširenje kapaciteta, na održavanje željezničkog, putnog saobraćaja i pomorskog saobraćaja.

Dakle, sve u svemu, struktura investicija, to sam htio da kažem, takva je da je ona orijentisana na crnogorske objekte koji imaju značaj za čitavu zemlju i koji se prirodno uglabaju u naš plan industrijalizacije u Jugoslaviji. Mi računamo da sa završenjem ovih objekata možemo reći da u budžetskom dijelu u idućoj godini neće biti nikakvih dotacija, a za investicije, da bi se završili ovi objekti, biće potrebno založiti se još u narednih nekoliko godina. Sem toga, naši radni kolektivi za izgradnju ovih objekata u našoj zemlji uopšte, — uostalom to su dosada pokazali izvršeni planovi u prošloj godini, — čine sve od sebe tako da su i ovogodišnji rezultati takođe zadovoljavajući.

Dakle, sa završenjem ovih objekata koji su sada u toku mi bismo već imali sasvim drukčiju situaciju. Treba samo dodati da još uvijek ostaje kao otvoreno pitanje, pitanje povezivanja i ovih objekata i drugih, za saobraćajno povezivanje Crne Gore sa ostalim dijelovima Jugoslavije, odnosno konkretno mislim na izgradnji pruge Beograd—Bar, da će ovi pogoni i postojeći, koji sada rade, dobiti sasvim drukčiji izgled i da bi sa tim bilo za uvijek likvidirano pitanje pasivnosti ne samo Crne Gore nego i onih drugih pasivnih područja kroz koja bi prolazila ova pruga. Međutim, pruga je neosporno jedan veliki i težak objekat u našoj zemlji, ali ako analiziramo, što ne smatram da je potrebno na ovom mjestu, svu njenu važnost i ekonomsku opravdanost, onda mislim da će se pokazati važnija nego teža i da ćemo moći prić njenom radu intenzivnije i skorije.

Zato i s obzirom na cjelokupan predlog društvenog plana, koji nije rezultat rada samo organa Savezne vlade nego i republičkih vlada i skupština i radnih kolektiva, takoreći čitavog našeg naroda, smatram da je, i po metodu i po sadržini, odgovorio potrebama i stvarnosti naše zemlje i izjavljujem da ću glasati za. (Buran aplauz).

Pretsedavajući: Daječ reč narodnom poslaniku drugu Janezu Vipotniku.

Janez Vipotnik *(Izborni srez Idrija—Tolmin, NR Slovenija):* Ja bih hteo, drugovi narodni poslanici, nekoliko reči da kažem o elementarnoj nesreći, koja je pogodila Narodnu Republiku Sloveniju zbog toga, što se radi te nesreće unekoliko promenila i, donekle, otežala situacija u ostvarenju dohotka.

Sneg koji je pao u februaru mesecu na čitavoj teritoriji NR Slovenije napadao je u takvim količinama kakve ljudi ne pamte. Jasno je da za ovakvu situaciju nije bio pripremljen ni saobraćaj, ni čitava privreda. Zbog toga je i nastalo stanje da se bukvalno zaustavio čitav

saobraćaj za nekoliko dana i da nam je stajala sva industrija. Potrebne su bile posebne mere, koje je poduzela Vlada NR Slovenije, da se što brže uspostavi normalno stanje.

Pisanje u novinama o snežnoj nepogodi usredsredilo se uglavnom na Srez Tolmin pa i na čitavu Primorsku teritoriju. Nema sumnje, da su tu bile najveće teškoće, pa i najviše žrtava, ali sva šteta nije učinjena samo tim krajevima, nego je ona, zapravo, podeljena po čitavoj teritoriji NR Slovenije. Sva industrija na teritoriji Republike Slovenije stajala je prosečno nedelju dana, neke fabrike papira proradile tek sada, jer zbog snega celulozu nije bilo mogućno dobiti. Zašto nam je stajala industrija? Zbog toga što neki radnici uopšte nisu mogli da dodu u fabrike, zato što nije bilo mogućno dovući sirovine, zato što ponegde nije bilo struje, a i zbog toga što su radnici bili mobilisani na čišćenju snega sa komunikacija i krovova.

Velika šteta na krovovima i zgradama po čitavoj Sloveniji pričinjena je zbog toga što je opterećenje krova snegom na kvadratni metar prekoračilo čak i onaj koeficijent sigurnosti sa kojim su građeni krovovi. Zato krovovi nisu mogli ni da izdrže veliki pritisak.

Štetu napravljenu šumama, možemo samo ocenjivati. Ali, sigurno će biti ona veća po onom što se već sada vidi no što je ocenjena. Velike borove šume na Krasu potpuno su uništene. To znači još toliko više, što je za pošumljavanje tih teritorija potrebno mnogo više napora nego na drugim, pa i uzrast drveta na Krasu je mnogo sporiji. Jedan veliki deo šuma u okolini Ljubljane, na Dolenjskom pa i Štajerskom uništen je. I to uglavnom mlado drvo, koje nije moglo da se odupre pritisku težine snega. Potpuno su uništeni neki prošle godine pošumljeni predeli. Velika šteta napravljena je i voćkama, posebno u okolini Ilirske Bistrice u Goričkim brdima, gde voćarstvo pretstavlja monokulturu.

Kolika je upravo šteta u Sloveniji? Čitava šteta bila je ocenjena, — tačne podatke za sve privredne grane nije još bilo mogućno sabrati, pogotovo šume, — u ukupnom iznosu od 5.973,218.000 dinara. Ta šteta podeljena je ovako: industrija 2.136,910.000, od toga srušeni objekti 60,700.000 dinara, šteta na industriskim zgradama 172,700.000 dinara, šteta na strojevima i transportu 25,410.000 dinara, vrednost izgubljene proizvodnje 1.620,300.000 dinara, troškovi mobilizacije (za kamione i ljude) 55,900.000 dinara i troškovi na čišćenju krovova i komunikacija 201,900.000 dinara.

Na komunalnim objektima, na zanatstvu i ugostiteljstvu šteta ukupno iznosi 1.705,362.000 dinara. U čitavoj Sloveniji srušeno je preko 800 zgrada. Vodna privreda ima štete 7,500.000 dinara; autosaobraćaj 60,073.000 dinara; šteta na putevima iznosi 149,639.000 dinara, šteta građevinskih preduzeća je 109,906.000 dinara. Šteta na železnici čini 374,530.000 dinara, na pošti 40,649.000 dinara. Poljoprivreda je

pretrpela štetu u iznosu od 364,000.000 dinara a šumarstvo 960,000.000 dinara.

Jedan deo štete ocenjen je i u devizama, pošto je ta uništena dobra moguće nadoknaditi samo sa devizama. To je slučaj sa autosaobraćajem i buldožerima. Buldožeri, koji su bili u prvim mesecima zime pripremljeni za sezonske radove na ključnim objektima, u čitavoj snežnoj akciji radili su na putevima i na lomljenju zaledenog snega. Na nekim od njih uništeni su delovi u vrednosti 22.000 dolara.

Zahvaljujući drugu Titu i Saveznoj vladi, Slovenija je dobila i jednu milijardu za delimično pokriće štete i za obnovu srušenih zgrada, a pored toga skuplja se konkretna pomoć radnih kolektiva, zadruga, organizacija, i pojedinaca na posebnom računu, koji već iznosi više od 150 miliona dinara.

No, ja bih sa ovog mesta posebno hteo da podvučem veliko saučešće i pored materijalne i ogromnu moralnu pomoć koju su nam spontano nudili radni ljudi iz bratskih republika. Odmah posle objavljivanja nesreće u novinama, javilo se u Ljubljani čitav niz ekipa planinara, vatrogasaca, milicajaca, železničara, skijaša, bolničara, lekara iz svih republika. Bilo je toliko prijava da nije ni bilo moguće sve primiti, te su samo neke od njih mogle da pomognu našoj organizaciji u ugroženim krajevima. Iako je postojala prilična opasnost po život, ljudi iz bratskih republika bez ikakvog oklevanja išli su sa našim Slovencima koji su spasavali ljudske živote i imovinu. Stanovništvo sreza Tolmin neće zaboraviti njihovu pomoć. Oni pričaju sada da su u ovoj nepogodi ponovo osetili šta znači bratstvo i jedinstvo u socijalističkoj Jugoslaviji. Bilo kakva nesreća da se desi, kažu, nikad nećemo ostati sami. Ta bratska pomoć i saučešće čitave Jugoslavije imala je poseban značaj pogotovu za italijanske organe vlasti preko granice. Naime, situacija u brdima Beneške Slovenije nije bila u ovoj nesreći ništa bolja. I tamo je stradala imovina slovenačkih ljudi, ali su italijanski krugovi tek pod utiskom velike akcije kod nas poslali nekolika paketa materijala postradalim ljudima, a inače postavili su se na stanovište — neka se pomognu sami.

Materijalna pomoć, koja je bila ukazana Izvršnom odboru OF Slovenije u Ljubljani isto tako je velika manifestacija čvrstog jedinstva naših naroda. Još i sada svakodnevno dolaze delegacije sa materijalom, još i sada svakodnevno dobijamo masu pisama najrazličitijih organizacija i ustanova iz čitave zemlje, u kojima nas izveštavaju o svojoj pomoći, nude pomoć za obnovu itd. Imali smo i ovakvih primera da nam šalju pismo pionirske organizacije koje sa još početničkim krupnim, neveštim slovima pišu da su napravili priredbu za postradale ljude u Tolminu i šalju prihod sa priredbe. Pre nekoliko dana došla su dva Makedonca sa državnog dobra iz Štipa i dovezli vagon pirinča, vagon svinja i vagon pšenice. Kad su predavali ovu pomoć izvršnom odboru, oni su kazali: »1947 godine Slovenija je pomogla našu radnu zadrugu pleme-

nitom stokom. Tada smo bili u teškoćama i mnogo nam je pomogla data stoka. S toga nikad nećemo to zaboraviti. Sada smo vam dovezli ovo da vam barem nešto pomognemo u ovoj teškoj situaciji.«

Sigurno je, da bez pomoći naše Armije ne bi bilo moguće u tako kratkom vremenu uspostaviti normalno stanje. Ne samo avijatičari, koji su sa avionima bacali hranu u predele gde je bilo nemoguće doći transportnim sredstvima, nego i garnizoni u Primorskoj požrtvovano su radili na pomoći ljudima, i danju i noću.

Iako ta nesreća prilično pogađa privredu u NR Sloveniji ipak pomoć, i materijalna pa i moralna, daje snagu našim radnim kolektivima da će uspeti izvršiti zadatke koje postavlja društveni plan. (Aplauz).

Pretsedavajući: Reč ima narodni poslanik Andrej Brovč.

Andrej Brovč *(Volilni okraj Kranj — južni del, LR Slovenija):*

Tovariši in tovarišice ljudski poslanci!

Dovolite, da se v zvezi z diskusijo o družbenem planu dotaknem nekaterih problemov oziroma pojasnim, kako smo v našem kranjskem bazenu pristopili k obravnavanju družbenega plana.

Takoj po objavi zveznega družbenega plana za leto 1952 so nastala v naših delovnih kolektivih živahna razpravljanja o posameznih proporcih družbenega plana že pred prvimi sestanki v podjetjih. Pokazalo se je že na prvi konferenci, da so skušali posamezniki obrniti pozornost predvsem na procentualna razmerja planskih obveznosti po republikah in tolmačiti višje povprečne stopnje akumulacije v LRS kot nesorazmerno visoke in za našo republiko neopravičene in nezmogljive obveze. Do teh pojavov je prišlo povsod tam, kjer se ni gledalo na družbeni plan dovolj široko, temveč ozko in plitvo, in to se je dogajalo zlasti tam, kjer so skušali posamezni strokovnjaki dajati tovrstni ton razpravam. Odkrito priznam, da si v samem začetku diskusije o družbenem planu ni bil popolnoma na jasnem sam politični aktiv in so bili primeri, da so posamezniki gledali na družbeni plan z nepravilne strani. V veliko pomoč pri usmerjanju diskusij okoli družbenega plana so nam bili rezultati diskusij, katerim so prisostvovali vodilni funkcionarji našega gospodarstva, predvsem rezultati, ki so jih rodili sestanki v Železarni na Jesenicah in drugod. Tako je postopoma dobivalo razpravljanje o družbenem planu pravo vsebino in so kolektivi pristopili k resnemu razmišljanju, kako odpraviti notranje rezerve v podjetjih, kako zvišati oziroma zboljšati proizvodnjo in prilagoditi organizacijo stvarnim zahtevam in potrebam podjetij z namenom zboljšanja organizacije proizvodnje, utrjevanja gospodarskega računa in preizkušanja, ali predlagane okvirne obveze podjetij do družbe predstavljajo zanje zmogljiva bremena. Ne trdim, da je bila v vseh podjetjih diskusija o družbenem planu na višini in da je ta pokazala prav na vse pomanjkljivosti, ki so v podjetjih in jih skušala odpraviti — vendar smatram, da

objektivna analiza o razpravah družbenega plana daje tem pečat pozitivnega zalaganja, tako za samo pravilno razumevanje in dojemanje smeri naše gospodarske poti, kakor za globoko ter pravilno pojmovanje okoliščin, v katerih se ta proces odvija. Vso akcijo smo uspeli solidno izvesti tudi zato, ker smo bili pri tem deležni pomoči s strani republiških organov, ki so s predhodnimi seminarji omogočali pravilno gledanje na posamezne proporce družbenega plana in s sodelovanjem posameznih tovarišev iz republiških ustanov na samih sestankih kolektivov omogočili kvalitetno obravnavanje planov. Tako smo uspeli v več primerih priti na sestankih do zaključkov, da so predlagane povprečne stopnje akumulacije v družbenem planu ne le zmogljive za podjetja, temveč da je mogoče te stopnje še povišati (Standart, Tiskanina, Intex itd.).

Tekom samega izvajanja predpisov v zvezi z družbenim planom pri nas v bistvu niso opažene posebne motnje. Nastajajo pa v zvezi z začasno tarifo stopenj akumulacije in skladov gotovi disproporci zlasti v naših tekstilnih podjetjih. Pojavlja se namreč v praksi, da tista tekstilna podjetja, v katerih proizvodnem procesu prevladuje tkanje, dočim je v njih predenje podrejenega pomena, da ta podjetja nimajo nobenih težav pri odvajanju akumulacije, nasprotno, imajo sproščena znatna finančna sredstva. V onih podjetjih pa, v katerih je predenje glavni predmet proizvodnje, tkanje je pa podrejenega pomena, nastajajo finančne težave in morajo posegati taka podjetja po bančnih kreditih celo za odvajanje akumulacije.

Težave nastajajo dalje v onih podjetjih, ki so prisiljena uvažati gotove surovine iz inozemstva. Ker dotok teh surovin redno ne doteka, se kopičijo zaloge nedovršenih izdelkov, realizacija izdelkov zaostaja, podjetja pa morajo svoje obveznosti do družbenega plana tekoče izvrševati, zato so ta podjetja večkrat v velikih finančnih težavah in zadregah.

Nepovoljna situacija se kaže dalje v lokalnem državnem obrtniškem sektorju z ozirom na predvideno stopnjo akumulacije. Kljub znatnemu trudu in vsestranskemu zalaganju ni dobrih izgledov, da bi mogli dejavnost lokalnega obrtništva obdržati na zdravi osnovi, če bodo ostanejo predvidene stopnje akumulacije in skladov nespremenjene oziroma če se napram privatnemu sektorju ne podvzamejo gotove mere, ki bi izenačile konkurenčne pogoje obeh sektorjev.

S temi kratkimi pojasnili v zvezi z družbenim planom izjavljam, da bom glasov za sprejem družbenega plana. (Aplauz).

Pretsedavajući: Reč dajem narodnom poslaniku Antonu Šturmu.

Anton Šturm *(Izborni srez Poljčane, NR Slovenija):* drugovi, drugarice — narodni poslanici, radnička klasa Slovenije sa velikom radošću primila je novi društveni plan za 1952 godinu, znajući, da je ovaj društveni plan i u vezi sa njime donesena Uredba o raspodeli platnog fonda

u preduzećima, nužna dopuna temeljnog zakona o rukovođenju privrednim preduzećima od strane radnih kolektiva, bez čega radničko upravljanje preduzećima nije moglo doći do svog punog izražaja. Tek društveni plan i s njime u vezi donesene uredbe, dali su radničkoj klasi pravo na raspodjelu i učešće na ostvarenom višku rada, pravo za koje se radnička klasa borila preko sto godina i koje pravo još nigde nije ostvarila osim u našoj državi.

Zadaci koje postavlja pred radničku klasu Slovenije društveni plan nisu laki. Ovu činjenicu hteli su koristiti ostaci klerofašističke reakcije koji su pokušali uneti u redove radničke klase neveru u mogućnosti ostvarenja društvenog plana i putem širenja šovinizma stvarati nacionalnu mržnju. No u tim podlim namerama nisu imali nikakvih uspeha, jer naša radnička klasa na bazi gorkih iskustava iz predratnog doba zna, da je bila klerokapitalistička gospoda najveći eksploatator i ugnjetač radničke klase, za vreme Narodnooslobodilačkog rata najveći izdajnik naše borbe i naših naroda, a posle oslobođenja najveći neprijatelj svih naših uspeha u izgradnji socijalizma. U prvim diskusijama oko društvenog plana, pojedini birokratski stručnjaci, odvojeni od svakodnevne žive stvarnosti, na bazi kalkulacija izrađenih u kancelarijama bez saradnje radnih kolektiva, tvrdili i dokazivali su da zadatke koje postavlja pred radničku klasu Slovenije i njezinu industriju društveni plan ona neće moći ispuniti. Po tim njihovim oportunističkim kalkulacijama izgledalo je da će akumulacija predviđena društvenim planom, podbaciti za oko 20 milijardi dinara. Kada su kalkulacije ponovo pretresene sa radnicima po radnim kolektivima, kojima je partiska i sindikalna organizacija objasnila društveni plan i njegove ciljeve, kada su radnici saznali da od pravilne organizacije rada, pravilnog korišćenja kapaciteta, otkrivanjem i korišćenjem unutrašnjih rezervi zavisi uspeh preduzeća, svojim predlozima koji iziskuju maksimalnu štednju i zalaganje, doprineli su da će društveni plan NR Slovenije biti ispunjen, pa čak i premašen.

Pojedini drugovi iz preduzeća sa tehničko zaostalim kapacitetima tražili su, da im se odredi posebna stopa akumulacije koja bi trebalo da bude niža, jer sa slabom mehanizacijom i sa dotrajalim mašinama neće moći ispuniti postavljene stope akumulacije. Tumačenje da bi davanje olakšica vodilo radne kolektive ka demobilizaciji u njihovim nastojanjima za unapređenje sredstava za proizvodnju, a to je jedini način da se oslobodimo tehničke zaostalosti, radni kolektivi primili su sa punim razumevanjem. A i mi smatramo da je određivanje jednake stope za preduzeća jedne grane jedini način da ekonomskim putem unapredimo naša privredna preduzeća u današnjim uslovima.

Široko organizovano i dobro pripremljeno tumačenje društvenog plana po svim preduzećima i pogonima i aktivno učešće radnika u diskusiji, naročito u otkrivanju unutrašnjih rezervi, u pripremama za izbore izvršnih odbora sindikalnih podružnica a posebno u pripremama za

izbore radničkih saveta, omogućilo je, da je radnička klasa Slovenije prihvatila izvršenje društvenog plana kao svoj najčasniji zadatak, za čije će izvršenje uložiti sve svoje snage. Znajući da uspešno izvršenje društvenog plana znači učvršćenje odbranbene snage naše države, brzu i uspešnu izgradnju ključnih objekata Petogodišnjeg plana od čega zavisi dalja mirna i uspešna izgradnja socijalizma, zavisi naša sloboda, nezavisnost i naša sreća.

Zbog takvih društvenih koristi koje radnim ljudima naše socijalističke zajednice daje društveni plan, izjavljujem da ću sa najvećom radošću glasati za nj. (Aplauz).

Pretsedavajući: Ima reč drug Zmajić Josip. Pre toga hoću da objasnim Narodnoj skupštini da su drugovi Bogde Jadrešin, Ćosić Dobrica i Šprljan Gušte odustali od prijavljenih govora, naročito naglašavajući da to čine zbog toga što se u potpunosti slažu sa izjavom Pretsednika Vlade maršala Tita. Molim druga narodnog poslanika Zmajića Josipa da uzme reč.

Josip Zmajić *(Izborni srez Slavonski Brod II, NR Hrvatska):* Drugovi i drugarice narodni poslanici, htio bih nekoliko riječi da samo kažem o tome zašto smatram da mi treba ovdje da izglasamo osobito onaj dio budžeta koji govori o potrebi jačanja naše Narodne armije. Iznio bih samo nekoliko podataka o graničnim incidentima koji se dešavaju i koji rastu naročito na našoj sjevernoj granici. Broj graničnih incidenata na jugoslavensko-mađarskoj granici od 1 jula 1948 godine stalno raste i povećava se. Pored toga sami incidenti postaju sve teži i ozbiljniji. Mađarski informbiroovci prednjače u organiziranju i izazivanju graničnih incidenata ispred ostalh satelitskih informbiroovskih zemalja da bi se što više dodvorili svojim moskovskim gospodarima. Ne treba se tome čuditi ako se potsjetimo da su oni poslije pisma Staljina i Molotova našem CK bili prvi koji su se bacili klevetama na našu zemlju, na naše partijsko i državno rukovodstvo.

Kao što sam rekao granični incidenti iz godine u godinu i to stalno rastu. Evo pregleda:

Godine 1948 — 11, godine 1949 — 143, godine 1950 — 293, godine 1951 — 758 i godine 1952 samo do 15 marta — 221. Povreda teritorije godine 1948 nije uopšte bilo, 1949 bilo je 5, godine 1950 — 12, godine 1951 — 18, godine 1952 — 1; povreda vazdušnog prostora 1948 nije bilo, 1949 bila je 1, 1950 — 38, 1951 — 17, 1952 — 9.

Iz ovih se podataka vidi da je na jugoslavensko-mađarskoj granici od 1 jula 1948 godine do 15 marta 1952 godine bilo graničnih incidenata 1.426, povreda državne teritorije FNRJ 36 i povreda vazdušnog prostora 65. Dakle, ukupno je bilo 1.527 incidenata. Na jugoslavensko-mađarskoj granici kroz pomenuti period ranjeno je 5 a ubijen jedan naš graničar. Pored toga bilo je više pokušaja otmica.

Jedan od najkrupnijim incidenata desio se u noći između 19 i 20 decembra 1951 godine kada su mađarski vojnici, prema unaprijed pripremljenom planu i direktivama iz Pešte, okupirali otok na rijeci Muri o čemu je govorio drug Mates. Zato ja o tome ne bih želio govoriti.

U posljednje vrijeme broj incidenata naglo raste. U januaru 1952 bilo je 84, u februaru 90, a samo za 15 dana mjeseca marta bilo je 57. Dvadeset prvog januara teško je ranjen od strane mađarskih graničara naš graničar Mališevski Alil, devet i po kilometara sjeveroistočno od Subotice. Pogranični incidenti postali su stalno sredstvo pritiska na našu zemlju i oni su rezultat agresivne politike SSSR i njenih satelita prema našoj zemlji. Oni nisu slučajna pojava izazvana usijanim glavama pojedinaca, nego je to smišljena sistematska akcija dirigirana iz jednog centra. Oni, prije svega, idu za tim da stvore psihozu nemira i nesigurnosti na našoj granici, a zatim da nas ometaju u radu na izgradnji socijalizma i da iskoriste te incidente za opravdavanje progona naše nacionalne manjine i iseljavaju i progone svoje građane, koji su nepoćudni i nesigurni po režim u Pešti a krivicu i odgovornost za incidente prebacuju na nas, iskorišćavaju te incidente za psihološko pripremanje mađarskog naroda za rat protiv naše zemlje. Pored toga, ovim incidentima žele da prikažu kako se tobože u Jugoslaviji vode borbe sa takozvanim »zdravim snagama«. Pored incidenata bilo je, kao što nam je iz štampe poznato, često kretanja mađarskih trupa pored naše granice, a osim toga održavani su i razni manevri sa svrhom da se stvori ratna psihoza, da nas zastraše i da se kolebljivim i petokolonaškim elementima u zemlji da u neku ruku moralna podrška. Ako, prateći štampu, analiziramo kada su izvršeni pojedini incidenti može se zaključiti da oni nisu tekli ravnomjerno nego da su rasli i padali i da su se obično događali poslije raznih govora bilo ruskih, bilo satelitskih rukovodilaca koji su u svojim govorima dali potstrek za pojačavanje pograničnih incidenata. Tako, na primjer, poslije govora Mihalja Farkaša, ministra narodne odbrane Mađarske, dolazi do ranjavanja našeg graničara Šahinovića Hasana i Todorović Petra. Poslije govora Molotova u Varšavi 22 jula 1951 godine bilo je 143 incidenta u tom mjesecu. Vorošilov je 23 avgusta 1951 godine u svom govoru takođe potstrekavao što nije kod poslušnih satelita ostalo bez odjeka. Slične posljedice bile su i poslije govora Sokolovskog od 8 septembra 1951 godine u Sofiji. Već 15 septembra 50 mađarskih vojnika vrše napad iz automatskih oruđa na našu karaulu četiri kilometra jugoistočno od jugoslavensko-mađarsko-austrijske tromeđe.

Naša Vlada je stalno ulagala napore u cilju sprečavanja ovih incidenata dajući razne konstruktivne prijedloge, ali svi ti napori nisu urodili plodom, jer moskovskim vlastodršcima nije stalo do mira na našim granicama, nego do stalnog uznemiravanja i provociranja. Samo zahvaljujući prisebnosti duha, hladnokrvnosti i hrabrosti i svijesti naših

graničara možemo zahvaliti što nije došlo do još težih incidenata na mađarsko-jugoslavenskoj granici.

Na sve ove provokacije naša Vlada je odgovarala mirno i staloženo, ali nije mogla ostati skrštenih ruku već je morala poduzeti mjere za jačanje naše Narodne armije da bi u slučaju potrebe mogla da da dostojan odgovor agresorima. Nas nisu i neće zaplašiti nikakve provokacije i bilo kakve prijetnje. Oni koji su pod rukovodstvom druga Tita preživjeli Prvu, Drugu, Treću, Četvrtu, Petu, Šestu pa čak i Sedmu ofanzivu, goli i bosi, bez hrane i municije, oni koji su kroz nadčovječanske napore pobijedili sve neprijatelje naše zemlje i izvojevali slobodu našim narodima takve neće zastrašiti i takvi neće kleknuti na koljena, takvi neće izdati svoju domovinu i zaboraviti zašto su pali njihovi najbolji drugovi. Ovakve provokacije i incidenti neće nas omesti u našem radu na izgradnji socijalizma, jer mi imamo dobre živce. Nikavo zveckanje oružjem oko naših granica neće pokolebati trudbenike naše zemlje i razbiti monolitno jedinstvo naših naroda, koje je ostvareno pod rukovodstvom naše Partije i druga Tita. Na našim granicama ne nalazi se vojska stare Jugoslavije. Na našim granicama — o tome bi trebalo više da vode računa naši neprijatelji — nalaze se naši hrabri graničari, naša narodna vojska pod komandom naših u ratu hiljadu puta provjerenih i prekaljenih oficira, vojska koja ima zadatak braniti tekovine naše Revolucije i naše nezavisnosti. Za takvu vojsku naš narod je u toku rata otkidao od svojih usta i davao sve što je mogao, za takvu vojsku koja mu garantira nezavisnost, mirnu izgradnju i ljepšu budućnost daće on sve. Naš narod je i danas spreman na najveće odricanje što se pokazalo kroz diskusiju o društvenom planu. Uvjeren sam da u našoj zemlji nema poštena čovjeka i građanina, a koji nije spreman na izvjesna odricanja u interesu jačanja naše Narodne armije. Zato izjavljujem da ću iz svih iznesenih razloga glasati za predloženi budžet. (Aplauz).

Pretsedavajući: Na ovaj način diskusija i pretres... Javlja se za reč narodni poslanik drug Miha Marinko, Pretsednik Vlade Narodne Republike Slovenije.

Miha Marinko *(Izborni srez Ljubljana III, NR Slovenija):* Drugovi narodni poslanici, u vezi sa događajima i namerama, koje su u poslednje vreme upereni protiv nas, čime je u čitavoj našoj zemlji bilo izazvano ogromno uzbuđenje i o čemu je naša Skupština raspravljala a što je naročito istaknuto u ekspozeu maršala Tita, predlažem da Narodna skupština u tom pogledu primi jednu rezoluciju, koja bi glasila ovako:

»Narodna skupština jednodušno i sa oduševljenjem odobrava stav Vlade u pitanju naših odnosa sa Italijom a posebno u pogledu Trsta, koji je izražen u ekspozeu Pretsednika Vlade maršala Tita pred ovom Skupštinom daje im punu podršku i očekuje da će Vlada i dalje preduzi-

mati potrebne mere protiv svih pokušaja da se narodima Jugoslavije nametnu nove žrtve i povećaju nepravde koje su im već dosada nanesene«. (Opšti buran i dugotrajan aplauz).

Pretsedavajući: Iako je rezolucija predložena od strane narodnog poslanika druga Mihe Marinka već od Narodne skupštine samim njenim odobravanjem prihvaćena, dužnost mi je da izjavim, saglasno poslovniku i Ustavu, da narodni poslanici imaju pravo da podnose predloge rezolucija i za vreme trajanja sednice i da se samo Narodna skupština mora da izjasni da li hoće po toj rezoluciji odmah da rešava ili će je uputiti nekom odboru, koga smatra nadležnim da je prethodno razmotri, — ja sa svoje strane, kao pretsedavajući, predlažem Narodnoj skupštini da odmah rešava o ovome prelogu rezolucije. *(Glasovi:* Tako je! — Opšti aplauz).

U smislu člana 9 poslovnika molim sve one koji su za ovu rezoluciju da glasaju na taj način što se dići ruku. (Svi dižu ruku). Hvala. Ima li ko *protiv?* (Nema).

Proglašavam: prvo, da je Narodna skupština predloženu rezoluciju jednoglasno prihvatila i, drugo, da saglasno članu 9 stav 2 poslovnika na današnjoj sednici u dvorani učestvuje više od polovine narodnih poslanika, kako Veća naroda tako i Saveznog veća.

O Predlogu društvenog plana FNRJ za 1952 godinu, o Predlogu saveznog budžeta za 1952 i o Predlogu zakona o ovlašćenju Vladi za formiranje društvenih fondova glasaće se pojedinačno na sednicama oba doma. Diskusija o ovim zakonskim predlozima je zaključena.

Četvrta tačka dnevnog reda koja je stavljena na današnju sednicu je pretres Predloga zakona o upravnim sporovima. Izvestilac Zakonodavnog odbora Saveznog veća Narodne skupštine je narodni poslanik dr Ivo Sunarić, pa ga molim da upozna Narodnu skupštinu sa izveštajem Zakonodavnog odbora.

Izvestilac Zakonodavnog odbora Saveznog veća dr Ivo Sunarić *(Izborni srez Travnik, NR Bosna i Hercegovina)* čita izveštaj Zakonodavnog odbora Saveznog veća o Predlogu zakona o upravnim sporovima. (Videti prilog na kraju knjige).

Pretsedavajući: Izvestilac Zakonodavnog odbora Veća naroda je drug Gojko Garčević. Molim da uzme reč.

Izvestilac Zakonodavnog odbora Veća naroda Gojko Garčević *(NR Crna Gora)* čita izveštaj Zakonodavnog odbora Veća naroda o Predlogu zakona o upravnim sporovima. (Videti prilog na kraju knjige).

Pretsedavajući: Otvara se pretres o ovom zakonskom predlogu. U ime Vlade reč ima Ministar pravosuda drug Frane Frol. (Aplauz).

Ministar pravosuda Frane Frol *(NR Hrvatska):* Drugovi narodni poslanici, Prijedlog zakona o upravnim sporovima o kojemu se u ovaj

čas raspravlja u ovom visokom domu, odraz je daljnjeg nastojanja da se u našoj državi učvrsti takav pravni poredak, u kojemu će načelo zakonitosti tj. načelo pravilne primjene zakona i načelo poštivanja i pokoravanja zakonu biti misao vodilja, temelj svekolikog državnog i društvenog života i osnov svekolike sudske i upravne djelatnosti.

Poznato je da se u našoj zemlji oduvijek pridavala naročita važnost sudovima kao organima na kojima leži zadatak da vode borbu protiv narušitelja zakona, da učvršćuju i razvijaju socijalistički pravni poredak koji se bez strogog ostvarivanja zakonitosti ne može ni zamisliti. Sama organizacija narodnih sudova postavljena je na takve principe koji osiguravaju ostvarenje zakonitosti.

Isto tako i svi naši zakoni, od kojih kao najvažniji u pogledu pružanja garancija za zaštitu građanskih prava i sloboda ističem Zakon o uređenju sudova, Krivični zakonik, Zakon o krivičnom postupku i Osnovni žakon o prekršajima, postavljaju primjenu zakonskih propisa osnovnom primarnom dužnošću svih državnih organa i službenih lica. Službenik koji ne primjenjuje zakon, koji u svome radu postupa protuzakonito, koji izigrava zakonske propise, krivično i materijalno je odgovoran i čekaju ga osjetljive kazne. Zakoni su, dakle, u našem socijalističkom pravnom poretku zato tu da se vrše, a ne da se krše.

Zašto se kod nas posvećuje tolika pažnja zakonitosti?

Prije svega zato što su to naši, socijalistički zakoni čija je osnovna svrha proširenje prava i slobode građana, a istovremeno uništenje neprijateljskih elemenata i njihovih štetočinskih poduhvata. Dalje, zato jer je ostvarivanje principa zakonitosti nužnost naše države, jer zakonitost uslovljava između ostalog, razvitak i prerastanje države prelaznog tipa u socijalističku državu; zato, jer su naši zakoni izraz potreba i interesa najširih narodnih slojeva i jer se u državi, u kojoj se sva vlast nalazi u rukama radnog naroda, sprovođenje i poštivanje zakona u svemu i potpuno poklapa sa interesima i potrebama trudbenika; zato jer naši narodi pomoću zakona vrše likvidaciju dosadašnje zaostalosti u društvenoj i državnoj djelatnosti, pa prema tome nepoštivanje i izigravanje naših zakona znači napadaj na interese i potrebe naših naroda; zato, jer naši zakoni utiru put novim oblicima društvenog i državnog života, ubrzavaju tempo razvitka, usmjeruju pravac razvitka našeg novog društva i otklanjaju eventualnu pogrešnu liniju kretanja; zato, jer su naši zakoni izraz težnji naših naroda za ekonomskom i političkom nezavisnošću i izgradnjom socijalizma; zato, jer kršenje i nepoštivanje zakona znači samovolju koja se može razviti u bezakonje, a bezakonje je ona podloga na kojoj se hrani, raste i uspijeva birokracija; zato, jer bez zakonitosti nema i ne može biti prave i istinske demokracije; zato, jer sloboda ličnosti i prava građana mogu biti zaštićeni samo u državi u kojoj se poštuju zakoni; zato, jer je primjena zakona garancija za zaštitu prava i na zakonu osnovanih interesa građana, a kršenje i nepoštivanje zakona mjerilo za bespravlje građana.

Kad se ovako govori o zakonitosti onda se time ne misli samo na primjenu zakona od strane suda već isto tako i na primjenu zakona od strane upravnih organa na području upravne djelatnosti. Uprava se, istina, po svojoj djelatnosti u mnogo čemu razlikuje od suda. Djelatnost uprave je mnogo opsežnija i svestranija, bogatija i raznovrsnija od djelatnosti suda. Uprava je najsnažnije orude za sprovodenje državne politike. Uprava je onaj aparat pomoću kojega se najuspješnije, najbrže i najelastičnije ostvaruje državna politika. Djelatnost suda očituje se samo u primjenjivanju zakona na konkretni slučaj, dok je upravna djelatnost i operativna. Sudovi su u izricanju pravde nezavisni pa im ni viši sudovi ne mogu izdavati naredenja za rješavanje konkretnog spora. Upravni organi su zavisni i u rješavanju konkretnog predmeta podredeni uputstvima i naredenjima viših upravnih organa. U vezi sa nezavisnošću sudova svi se suci biraju po pretstavničkim organima državne vlasti, dok se upravni organi postavljaju po višim organima državne uprave. Položaj sudaca, njihova odgovornost i razrješivost od dužnosti razlikuju se od položaja, odgovornosti i razrješivosti od dužnosti službenika državne uprave. Propisi po kojima postupa sud mnogo su detaljnije i točnije razradeni od propisa po kojima postupa uprava. Zato postupak pred sudom pruža više garancije za pravilnost donesenih odluka od postupka pred upravnim organom.

Po prirodi svoje djelatnosti uprava se na području svoga rada služi i diskrecionom ocjenom konkretnog slučaja. U sudskoj djelatnosti takve diskrecione ocjene nema. Organizacija suda je drukčije provedena od organizacije uprave. Karakter suda, metoda sudskog rada i garancije sadržane u toj metodi rada razlikuju se od karaktera, metoda rada i garancije pravilnosti te metode rada kod svih drugih državnih organa.

No, uza sve te njihove međusobne razlike naši sudovi i upravni organi pretstavljaju, doduše, formalno-organizaciono dva posebna, međusobno odijeljena organa, ali im je osnov i korijen isti, njihov je put paralelan, a zajednički izvor im je u pretstavničkim organima jedinstvene državne vlasti.

Zato u pogledu stroge primjene zakonitosti nema kod nas, po našem pozitivnom pravu, nikakve razlike izmedu djelatnosti sudskih organa i djelatnosti upravnih organa. Naš Ustav Federativne Narodne Republike Jugoslavije u članu 8 kaže: »Svi akti organa državne uprave i organa pravosuda moraju biti osnovani na zakonu«. Kako se, dakle, vidi, u pogedu dužnosti sprovodenja načela zakonitosti upravni organi su posve izjednačeni sa sudovima.

Naš Ustav ne stoji na načelu da je uprava u svojoj djelatnosti načelno slobodna i da joj je dozvoljeno sve što joj zakon izričito ne brani, nego naš Ustav stoji na mnogo pravilnijem i ispravnijem načelu da svaki akt organa državne uprave mora biti osnovan na zakonu i da

uprava može da donese akt samo ako ju je zakon na to ovlastio. Po našem pozitivnom pravu uprava nema nikakve vlasti koja bi bila odvojena ili nezavisna od Ustava i zakona, nego sav svoj rad i svu svoju djelatnost temelji na zakonskom ovlašćenju. Drugim riječima, i uprava samo izvršuje zakon.

Dosada kontrola zakonitosti upravnih akata ostala je uglavnom u rukama same državne uprave. Velim »uglavnom«, jer već i ranije naše zakonodavstvo poznaje slučajeve kada je ocjena zakonitosti upravnog akta povjerena sudu. To su, na primjer, upravni akti o sporovima po zakonu o socijalnom osiguranju, o sporovima po radnom odnosu i o biračkom pravu.

No kod velike većine upravnih predmeta kontrolu zakonitosti upravnog akta vršili su viši organi uprave bilo po pravu nadzora bilo na inicijativu javnog tužioštva povodom zahtjeva za zaštitu zakonitosti. Sigurno je da je javno tužioštvo u mnogo slučajeva dalo inicijativu za otklanjanje nezakonitih odluka upravnih organa i sigurno je da su viši upravni organi po pravu nadzora u mnogo slučajeva uspostavili zakonitost koju su povredili niži upravni organi. Do ovakvih nezakonitih upravnih akata došlo je uglavnom kod lokalnih organa državne uprave i to prvenstveno i u velikoj većini slučajeva zbog nedovoljnog poznavanja pozitivnih zakonskih propisa od strane onih koji su te propise imali da primjenjuju. No, moramo priznati da su i viši upravni organi kadgod griješili u nastojanju da se neka privredna mjera ili politički zadatak ostvari na brzinu, pa su nižim lokalnim upravnim organima davali nezakonita uputstva i nepravilne direktive za rad.

U svim tim slučajevima ipak je samo upravni organ kontrolirao zakonitost upravnog akta tako, da je zapravo uprava sama sebi sudila. U praksi se pokazalo, da to nije bilo dovoljno. Uprava ni po svojoj organizaciji ni po svojoj zavisnosti od drugih organa, ni po metodi svoga rada nije prikladna da sama izvrši tu kontrolu, a događalo se i to da je viši upravni organ rješavao o zakonitosti upravnog akta, koji je sam naredio da se izda. Takva kontrola, dakle, često nije mogla imati željene rezultate. S druge strane, takav način kontrole nije davao mogućnosti građanima da sami traže poništenje nezakonitih upravnih akata kojima su bila povrijedena njihova prava i na zakonu osnovani lični interesi.

Trebalo je, dakle, s jedne strane, uspostaviti pravo kontrole zakonitosti upravnih akata izvan same uprave, a s druge strane, osigurati građanima pravo da se i sami brinu i bore za zaštitu svojih prava i na zakonu osnovanih interesa. Nesumnjivo je da će ta borba građana za njihova prava i interese, za vlastita građanska i politička prava i za slobodu ličnosti koja je ujedno borba za ostvarenje zakonitosti na svim područjima našeg društveno-političkog života, produbiti i učvrstiti našu socijalističku demokraciju i onemogućiti da se u našem pravnom poretku zacari birokracija.

Konačno, naša nastojanja za demokratizaciju našeg društvenog i državnog života, za izgradnju, jačanje i učvršćenje socijalističke demokracije, za uvlačenje sve širih narodnih slojeva u upravljanje državom i privredom i cijela naša borba protiv svih vidova birokracije, mora se odraziti i na radu organa uprave, jer i upravni organi imaju u toj borbi izvjesni svoj osebujan zadatak.

Kad je IV plenum Centralnog komiteta Komunističke partije Jugoslavije predlagao mjere i prihvatio odluke za daljnje jačanje pravosuđa i zakonitosti, morao je obuhvatiti i problem kontrole zakonitosti upravnih akata.

Zakon o upravnim sporovima koji se ovom visokom domu predlaže na prihvat, je ostvarenje jedne od onih mjera koje je IV plenum smatrao potrebnim da provede u cilju jačanja zakonitosti.

Predloženi zakon samo je nastavak onih mjera koje su već sprovedene u našoj zemlji da bi se osigurala socijalistička demokracija i stvaralačko učestvovanje naših građana u upravljanju zemljom. Poznato je da su široki narodni slojevi od osnivanja nove države imali vidno mjesto u vršenju državnih poslova. Daljnja mjera na istom putu bila je predaja neposrednim proizvođačima na upravu državnih privrednih poduzeća. Da bi građani mogli vršiti ove važne i odgovorne dužnosti potrebno je da osjećaju punu sigurnost, punu zaštitu svoje slobode i ličnosti. Ove dužnosti može vršiti samo slobodan čovjek, čovjek koji će biti uvjeren da nitko u ovoj zemlji prema njemu ne može ispoljavati samovolju ili vršiti bezakonje, čovjek koji će znati da u svako doba ima na raspoloženju uspješna sredstva da se bori protiv bezakonja i samovolje. Pored svih drugih sredstava koja su poznata u našem pravnom sistemu, tužba protiv upravnog akta pretstavlja relativno novo ali veoma važno sredstvo u rukama građana u borbi za zakonitost i pravdu.

Da li prijedlog zakona odgovara tim postulatima? Da li je zakon takav da će udovoljiti zahtjevima koji se na nj stavljaju? Da li će se tim zakonom postići cilj za kojim se ide?

Mislim da se na ova pitanja mora odgovoriti pozitivno. O tome ćemo se uvjeriti ako makar ukratko ukažemo na osnovne postavke predloženog zakona.

Prvo, ovim zakonom je zakonitost upravnih akata stavljena pod ocjenu redovnih sudova.

Zašto redovnih sudova, a ne posebnih upravnih sudova?

Pri razmatranju ovog pitanja treba imati na umu da će upravne sporove po predloženom zakonu rješavati naši vrhovni sudovi. S druge strane, treba uočiti da rješavanje ovih sporova zahtijeva, pored stručnosti, veliko političko iskustvo i shvaćanje razvoja naše socijalističke izgradnje. Ove kvalitete nesumnjivo imaju naši vrhovni sudovi te nema potrebe da se s obzirom na stepen razvitka našeg pravosuđa za rješavanje upravnih sporova osnivaju posebni sudovi.

Drugo, upravni spor može se načelno voditi protiv svih akata upravnih organa kojima je povrijeđeno bilo pravo građanina bilo njegov neposredni lični interes zasnovan na zakonu. Izuzeti su samo oni upravni akti, koji su izričito u zakonu navedeni.

Predloženi zakon služi se dakle sistemom generalne klauzule, koji je praktičniji i za sigurnost građana povoljniji od sistema enumeracije. Ne može se, doduše, osnovati objektivni upravni spor, to jest spor koji bi bio uperen protiv kakvog opšteg propisa, ali prigodom osnivanja subjektivnog upravnog spora odnosno pri rješavanju konkretnog individualnog slučaja sud je ovlašćen da ne primijeni opći propis ako nađe, da nije osnovan na zakonu ili na drugim na zakonu osnovanim propisima. Upravni spor može se osnovati i onda ako državni organ po zahtjevu stranke uopće ne donese upravni akt.

Prema tome, pravo građana za osnivanje upravnih sporova je po ovom zakonskom prijedlogu vrlo opsežno i svestrano.

Treće, da bi se još jače osigurala kontrola zakonitosti upravnog akta predviđena je žalba protiv presuda vrhovnog suda republike na Vrhovni sud Federativne Narodne Republike Jugoslavije kad se na pravni odnos ima primijeniti savezni zakon.

Četvrto, postupak u upravnim sporovima je takav, da su državni organ i građanin u svojim pravima i položajima kao stranke potpuno izjednačeni i ravnopravni subjekti.

Peto, presude u upravnim sporovima obavezne su za upravni organ. Vrhovni sudovi mogu u danom slučaju i sami donijeti potrebni upravni akt i sami upravni akt izvršiti.

Nesumnjivo je, da će takav zakon mnogo doprinijeti jačanju zakonitosti na području upravne djelatnosti i to ne samo na represivni način, time, što daje mogućnost da se uspostavi zakonitost kad nastupi konkretna povreda zakona, nego još više na preventivni način time što će upravni organ, svijestan toga, da nad njegovim radom postoji kontrola izvan njegovog resora i znajući, da njegovi akti podliježe ocjeni suda, paziti da ne skrene s puta zakona.

Na osnovu svega izloženoga izlazi da predloženi zakon označava korak naprijed u pravcu jačanja i učvršćenja zakonitosti i da će propisi toga zakona u najvećoj mjeri doprinijeti proširenju i produbljenju naše socijalističke demokracije i zaštiti slobode, građanskih i političkih prava naših građana.

Molim stoga da ovaj visoki dom prihvati Prijedlog zakona o upravnim sporovima u cjelini i u pojedinostima.

Pretsedavajući: Reč ima narodni poslanik dr Ivan Melvinger.

Dr **Ivan Melvinger** *(AP Vojvodina — NR Srbija):* Drugovi narodni poslanici, uzimam reč u diskusiji o Predlogu zakona o upravnim sporovima samo iz razloga što želim podneti amandman na član 3 predloga.

U članu 3 Predloga zakona o upravnim sporovima kaže se: »Upravne sporove rešavaju vrhovni sudovi narodnih republika i Vrhovni sud FNRJ u posebnim većima«. To pravo, dakle, nije dato jedino Vrhovnom sudu AP Vojvodine koji je inače potpuno ravnopravan svim vrhovnim sudovima narodnih republika u svim redovnim sudskim sporovima. Zašto je ovde učinjen izuzetak meni nije potpuno jasno. Pratеći preko dnevne štampe rad zakonodavnih odbora koji su pretresali ove zakonske predloge, video sam da se o ovom pitanju diskutovalo u njima, ali da je na koncu odlučeno, da se upravni sporovi rešavaju ipak samo u vrhovnim sudovima narodnih republika. Kao razlozi za to, navedeni su: potreba jedinstvene zaštite zakonitosti kao i to, da bi time zakonitost upravnih akata u NR Srbiji bila ocenjivana od strane dva organa i na koncu da Vrhovni sud Narodne Republike Srbije ne bi onda bio vrhovni sud za celu republiku već samo za jedan njezin deo.

Po mom mišljenju, nijedan od ovih razloga nije toliko jak i ubedljiv da bi opravdao sužavanje nadležnosti Vrhovnog suda AP Vojvodine, a pored toga on bi bio u opreci sa pozitivnim propisima zakona i Ustava Narodne Republike Srbije i Statuta AP Vojvodine koji je potvrdila Narodna skupština Narodne Republike Srbije.

U citiranim zakonskim propisima se kaže: najviši organ pravosuđa u AP Vojvodini je Vrhovni sud AP Vojvodine. Tu je, dakle, jedan, pozitivnim zakonskim propisima utvrđen princip, koji se ovim predlogom vređa i menja.

Dalje, Autonomna Pokrajina Vojvodina uživa autonomna prava, koja su baš u oblasti pravosuđa najpotpunije očuvana, a koja se ovim propisom ograničavaju. Inače, i u administrativnom postupku dosada je po našim pozitivnim zakonskim propisima Vojvodina bila potpuno autonomna, to jest sve upravne stvari po principu dvostepenosti rešavale su se u redovnom postupku konačno u pokrajini od strane njenih organa državne uprave. Ne znam zašto bi sada trebalo učiniti izuzetak samo u pogledu rešavanja upravnih sporova. Ako je to zbog jedinstvene zaštite zakonitosti, čija povreda će se u upravnim sporovima ocenjivati, onda smatram da ta jedinstvenost, naročito kada se radi o oceni zakonitosti saveznih propisa nije ni neophodna, niti je dovedena u pitanje sve dotle dok se u drugom stepenu predvida konačna instanca Vrhovnog suda FNRJ. Taj organ je, smatram, dovoljna garancija da se povrede zakonitosti od strane organa državne uprave u upravnom postupku jedinstveno ocenjuju. Nekog apsolutnog jedinstva u oceni zakonitosti u prvom stepenu ni inače ne može biti, pošto će se povrede zakona u upravnim aktima ocenjivati u šest raznih vrhovnih sudova, tj. u vrhovnom sudu svake republike. Ako se, dakle, na jednom mestu više budu raspravljale povrede zakona po Zakonu o upravnim sporovima mislim da time neće biti dovedeno u pitanje čuvanje jedinstva zakonitosti.

Na drugi razlog, da Vrhovni sud NR Srbije ne bi bio vrhovni sud cele republike ako bi se o upravnim sporovima raspravljalo i u Vrhovnom sudu AP Vojvodine odgovorio bih sledeće: Vrhovni sud NR Srbije nije ni inače ni dosada bio vrhovni sud za celu Republiku, baš što se tiče rešavanja sporova u redovnom sudskom postupku. Nijedan građanski spor ili krivični predmet iz Vojvodine nije dosada nikada došao pred Vrhovni sud Narodne Republike Srbije. Svi ti sporovi rešavani su jedino i konačno pred Vrhovnim sudom AP Vojvodine. Taj sud bio je dosada potpuno ravnopravan u izricanju pravde ostalim sudovima narodnih republika. Time ipak republički suverenitet nije doveden u pitanje.

Pored toga, smatram da je ustrojstvo Vrhovnog suda AP Vojvodine usledilo ne samo zbog autonomije, ma da je to bio sigurno najvažniji razlog, već da u tom ima i praktičkih razloga. Vojvodina je prilično velika pokrajina sa vanredno razvijenim privrednim i društvenim životom. Redovnih sudskih sporova ima više nego pojedine republike, a sigurno je da će i upravnih sporova na tom području biti još daleko više. I to je, smatram, bio jedan od razloga da se u Vojvodini obrazuje poseban vrhovni sud. Pošto je propisima Ustava Narodne Republike Srbije rešeno da najviši organ pravosuđa na području Vojvodine bude Vrhovni sud AP Vojvodine smatram da ne može biti govora o uzurpiranju od strane toga suda nekih prava suvereniteta Narodnoj Republici Srbiji.

Konačno, smatram da bi rešavanje upravnih sporova sa područja Vojvodine trebalo prepustiti Vrhovnom sudu AP Vojvodine i iz razloga procesualne ekonomije. Predloženim zakonom predvida se i u upravnim sporovima održavanje usmenih javnih rasprava radi utvrđivanja materijalne istine. Ako bi se usvojio predlog da samo sud Narodne Republike Srbije rešava o upravnim sporovima za celu Republiku, dakle i za AP Vojvodinu, sve stranke iz Vojvodine morale bi, nekad i u relativno beznačajnim stvarima, da se obraćaju i da putuju u Beograd. Ako se tome doda još i činjenica, da će se zbog obimnosti predmeta koji budu dolazili iz Vojvodine pri Vrhovnom sudu Narodne Republike Srbije sigurno će se morati da obrazuje posebno veće za rešavanje upravnih sporova sa područja Vojvodine, onda pogotovo ne vidim razloga da se Vrhovnom sudu AP Vojvodine ne poveri rešavanje u upravnim sporovima.

Na osnovu svega napred izloženog podnosim amandman na član 3 Predloga zakona o upravnim sporovima i predlažem da taj član glasi: »Upravne sporove rešavaju vrhovni sudovi narodnih republika, a Vrhovni sud AP Vojvodine i Vrhovni sud FNRJ u posebnim većima«.

Ukoliko se usvoji ovaj amandman podneću amandman na član 20 Predloga zakona o javnom pravobranilaštvu. Ali o tome ćemo docnije govoriti.

Drugovi narodni poslanici, pošto Predlog zakona o upravnim sporovima unosi nove propise u naš pravni sistem, koji pretstavljaju još jedan značajan korak u borbi za zaštitu prava građana, pošto će novi zakonski propisi doprineti u velikoj meri daljem učvršćenju i jačanju zakonitosti u radu upravnih organa, izjavljujem da ću bez obzira na usvajanje predloženog amandmana glasati za ovaj zakonski predlog. (Aplauz).

Pretsedavajući: Reč ima narodni poslanik drug dr Jerko Radmilović.

Dr **Jerko Radmilović** *(Izborni srez Hvar—Brač—Korčula, NR Hrvatska):* Drugovi narodni poslanici, prije svega nemojte mi zamjeriti što ću ovdje da istupim s jednim amandmanom, iako sam član Zakonodavnog odbora i njegov sekretar. Međutim, ipak nakon razmišljanja o jednom pitanju, koje, po mome mišljenju, ima neobično veliki značaj za interese radnika i službenika, slobodan sam da ukažem na neke momente iz prijedloga zakona, momente koji govore o potrebi mijenjanja izvjesnog člana u kome se govori o nadležnosti za rješavanje sporova iz socijalnog osiguranja. Kao što se vidi, prijedlog polazi od stanovišta, u čl. 67 odnosno 69 kako ga je predložio Zakonodavni odbor, da bi u pitanjima socijalnog osiguranja morao, u skladu sa čl. 17 o pitanju nadležnosti, gdje je naglašeno i istaknuto da o svim pitanjima o kojima rješavaju savezni organi da će rješavati Vrhovni sud FNRJ. Mislim da takav stav ne bi zadovoljio potrebe radnika i službenika.

U oblasti suđenja na osnovu žalbe po pitanjima socijalnog osiguranja stavljeno je, na osnovu postojećeg Zakona o socijalnom osiguranju radnika i službenika i njihovih porodica, i to posebno na osnovu čl. 123 toga zakona, u nadležnost okružnom sudu u prvom stepenu a u drugom stepenu vrhovnom sudu narodne republike ukoliko se radi o stalnim davanjima, a to su, drugovi, penzije i invalidnine, kako lične tako i porodične.

Dosadašnja praksa, koliko je meni poznato, pokazala je opravdanim takvo stanovište, koje smo zauzeli pri donošenju Zakona o socijalnom osiguranju radnika i službenika i njihovih porodica. Međutim, ovaj predlog zakona želi da izmeni dosadašnji režim nadležnosti: da prebaci tu dosadanju tako organizovanu nadležnost za pitanja socijalnog osiguranja na Vrhovni sud FNRJ, ne zadovoljavajući se čak ni time da bi ta pitanja prepustio nadležnosti vrhovnih sudova narodnih republika.

Doduše, takav se stav načelno, principijelno može da brani. On je, može se reći, i opravdan samo principijelno i apstraktno. Ali, ako mi uđemo u konkretnu analizu ovoga pitanja, onda ćemo ustanoviti da, s obzirom na činjenicu da po pitanju žalbi u pogledu stalnih davanja odlučuje u drugom stepenu savezni organ, onda, drugovi, to znači da

u svima pitanjima iz oblasti stalnih davanja po liniji socijalnog osiguranja pojavljivaće se isključivo Vrhovni sud FNRJ.

E, sad, pitam samog sebe (zbog toga sam i došao ovdje): da li je mogućno? Da li je to opravdano da zavedemo takav režim nadležnosti da u svim pitanjima iz socijalnog osiguranja, kada se radi o stalnim davanjima, treba da rješava Vrhovni sud FNRJ.

Kada analiziramo i ocjenjujemo ovo pitanje u cilju njegovog praktičnog rješenja, onda treba da imamo u vidu i našu stvarnost. Naša stvarnost govori da mi danas imamo — ja nemam tačnih podataka ali tako pretpostavljam — da mi danas imamo oko 300.000 penzionera. Novi režim koji uvodimo, novi finansiski platni sistem zahtijeva *(Glasovi:* Malo glasnije! — Nemojte govoriti Kosanoviću!) on zahtijeva da izvršimo i reviziju socijalnog osiguranja. Govoreći praktički, to znači da moramo u najskorije vrijeme — to je moja pretpostavka — 300.000 penzionera prevesti na novi režim penzija. To znači, to je moja pretpostavka, da se neće pojaviti 300.000 sporova ali će se ipak pokrenuti jedan značajan broj sporova na osnovu dosadašnjeg iskustva. Onda se s pravom postavlja pitanje da li je opravdano da zavodimo ovakav sistem kakav je ovdje predložen, tj. da proglasimo isključivo nadležnim za rješavanje o ovim pitanjima Vrhovni sud FNRJ?

Ja sam došao do uvjerenja, razmišljajući o tome pitanju nakon našeg razmatranja u Zakonodavnom odboru, i pošto je ovo zadnji momenat kada može da se ispravi taj stav koji je zauzeo i Zakonodavni odbor i koji je zauzela i Vlada da bi trebalo izmijeniti taj prijedlog i da zadržimo dosadanji sistem nadležnosti, to jest, da ostavimo okružnim sudovima da u prvom stepenu rješavaju o pitanju socijalnog osiguranja kada se radi o stalnim davanjima. Za potkrepu ovoga moga stanovišta treba imati u vidu i to da su pitanja stalnih davanja iz oblasti socijalnog osiguranja vrlo važna prava naših građana, takva prava koja oni žele da što pre u potpunosti ostvare. To je i razumljivo, jer su to radnici i službenici koji isključivo žive od penzije, odnosno invalidnine. Međutim, ovaj režim koji mi danas predlažemo, jeste režim koji će, po pravilu, dovoditi sud, ne da meritorno rješava pitanja socijalnog osiguranja, nego koji će, po pravilu, dovoditi do kasacije, do poništavanja odluka, odnosno rješenja organa socijalnog osiguranja. Ja lično pretpostavljam da Vrhovni sud FNRJ, ukoliko zadržimo nadležnost koja se zakonskim projektom predlaže, neće biti u stanju da donosi odluke, iako mu je dato pravo da ne samo može kasirati odluke nego da može donositi i svoje odluke. To izuzetno rješenje je potpuno opravdano. Ali je, drugovi, činjenica da se kod naših sudova ne pojavljuju toliko sporovi o pravu, koliko se pojavljuju sporovi o činjeničnom stanju. Ako je, dakle, stvar takva da se pretpostavlja da je najveći broj sporova ne iz oblasti pravnih problema nego iz oblasti činjeničnog stanja, i da bi bilo potrebno da Vrhovni sud FNRJ doziva ljude u cen-

tar naše države, da poziva stranke na saslušanje i utvrdivanje činjeničnog stanja — onda ja mislim da je to nemoguće. To je razlog što sam se ipak odlučio u zadnjem času da predložim amandman.

U članu 67 predloga Vlade FNRJ, odnosno članu 69 predloga Zakonodavnog odbora trebalo bi na kraju stava prvog gdje se govori o tome da se izuzimaju od Zakona o upravnim sporovima sporovi o sklapanju braka, o eksproprijaciji, naknadi štete, o radnim i službeničkim odnosima i tako dalje — iza zadnje tačke ovog stava dodati novu tačku:

»U stvarima socijalnog osiguranja radnika i službenika i njihovih porodica«.

U istom članu treba brisati stav treći, jer stav treći glasi ovako:

»Isto tako danom stupanja na snagu ovog zakona prestaju važiti propisi koji predviđaju nadležnost redovnih kao građanskih sudova u stvarima socijalnog osiguranja radnika, službenika i njihovih porodica i u tim stvarima može se voditi samo upravni spor po odredbama ovog zakona.«

Ukoliko bi se usvojio ovaj amandman, treba da otpadne taj treći stav.

U skladu s tim bilo bi potrebno da se u članu 39 predloga, odnosno čl. 49 predloga Zakonodavnog odbora briše stav koji glasi:

»Kada se radi o stvari socijalnog osiguranja a sud nađe da se osporeni akt ima poništiti, presudom će riješiti i samu stvar, ako podaci postupka pružaju za to pouzdanu osnovu. Takva presuda u svemu zamijenjuje akt nadležnog organa.«

Ako se usvoji ovaj amandman, potrebno je da se ispusti stav koji govori o tome da se u stvarima socijalnog osiguranja rješava po Zakonu o upravnim sporovima i trebalo bi ostaviti da se ti sporovi rješavaju po starom načinu, tj. po članu 123 Zakona o socijalnom osiguranju radnika i službenika i njihovih porodica.

Isto tako u članu 61 odnosno 62 treba brisati riječi »o stvarima socijalnog osiguranja«.

Pretsedavajući: Reč ima narodni poslanik drug dr Leon Geršković.

Dr **Leon Geršković** *(NR Hrvatska):* Drugovi, narodni poslanici, ja bih htio da govorim o oba amandmana koji su podneseni Narodnoj skupštini.

U prvom amandmanu traži se da se Vrhovnom sudu Autonomne Pokrajine Vojvodine proširi nadležnost na upravne sporove po Zakonu o upravnim sporovima. Narodni poslanik drug Melinger u obrazloženju svoga amandmana naročito je isticao to da nedavanje nadležnosti u upravnim sporovima Vrhovnom sudu Vojvodine znači smanjivanje Ustavom NR Srbije i Statutom AP Vojvodine datih prava Vrhovnom sudu AP Vojvodine.

Ja bih želio da najprije naglasim da smatram da to nije tačno i da to, naprotiv, znači proširivanje prava Vrhovnog suda AP Vojvodine, proširivanje na jedno područje autonomije koja nije u Ustavu fiksirana i koja u Ustavu uopšte nije došla u obzir. AP Vojvodina po saveznom Ustavu i po Ustavu NR Srbije ima autonomiju u pravosudu, u pitanjima pravosuda, u onom opsegu u kome je pravosude imalo kompetencije u vrijeme donošenje ustava. Međutim, Zakonom o upravnim sporovima mi pravosúdu dajemo funkciju koju u vrijeme donošenja Ustava uopšte nije imalo. Prema tome, znatno se proširuje funkcija vrhovnih sudova i AP Vojvodine i NR Srbije na jedno područje koje inače u drugim zemljama i ne spada u nadležnost redovnih sudova. Time su naši sudovi dobili jedno svoje izvanredno pravo koje ne možemo tretirati kao redovno sudovanje. Proširivanje nadležnosti na te sporove značilo bi proširivanje autonomije van okvira koji su predvideni ustavima.

Ja to naglašavam zbog toga što smatram da stvarno nema potrebe da se suđenje upravnih sporova prenese na autonomne jedinice. Mislim da to nije formalni razlog, nego je to stvarni razlog. Nema, drugovi, nikakve potrebe za proširivanjem autonomije van okvira koji su ustavima postavljeni.

Drugo, mislim da se stvarno radi o tome da bi davanje nadležnosti Vrhovnom sudu AP Vojvodine po ovim pitanjima stvarno značilo u izvjesnom pogledu smanjivanje nadležnosti republičkim organima u NR Srbiji. Jer, ako bi se dala AP Vojvodini nadležnost koja je predvidena za republičke sudove u ovom zakonu, onda bi u drugom stepenu morali da rješavaju ili republički vrhovni sud, — a to znači da predmeti ne bi dolazili pred Vrhovni sud FNRJ, — ili bi morao da rješava Vrhovni sud FNRJ. Pošto je u ovom zakonu postavljen princip da žalbe po republičkim zakonima, ukoliko se tiče povrede republičkog zakona, idu pred Vrhovni sud FNRJ, to znači da NR Srbija u kontroli zakonitosti nad funkcionisanjem državne uprave na teritoriji AP Vojvodine, ne bi imala nikakve kompetencije. Ja mislim da je to jedno od osnovnih pitanja i jedan od osnovnih zakona, kao što je to Ministar pravosuda drug Frol izložio u svom ekspozeu, što uopšte uvodimo upravne sporove u naš sistem, tj. da bi odredeni republički organ, organ skupštine narodne republike imao kontrolu nad sprovodenjem zakonitosti na teritoriji svoje republike. Ovaj je zakon jedan instrument u borbi za zakonitost, i to jedan od prvorazrednih. Zato taj instrument treba Narodna skupština da preda u ruke jednom svom organu vlasti, jednom organu za kontrolu zakonitosti, tj. svom vrhovnom sudu. Ako bi se to dalo u nadležnost AP Vojvodini, znači, praktično NR Srbija bi se odrekla mogućnosti da kontroliše putem Vrhovnog suda NR Srbije zakonitost na teritoriji AP Vojvodine. To znači da bi se umanjila njena mogućnost uticaja i da stvarno narodna republika ne bi pretstavljala više jedno upravno područje.

Drugo, — važno je naglasiti iz praktičnih razloga, a mi to vrlo dobro znamo — u praksi sve mjere koje provode upravni organi Srbije, na ovaj ili onaj način, imaju svoj izvor također u upravnim organima NR Srbije, jer su upravni organi NR Srbije u nizu slučajeva inicijatori raznih mjera koje se provode i na teritoriji AP Vojvodine kroz organe AP Vojvodine. Prema tome, ako bi oduzeli nadležnost Vrhovnom sudu NR Srbije, to bi značilo da bi u svojoj suštini Vrhovni sud AP Vojvodine imao nadzor i nad zakonitošću onih akata koji ustvari imaju svoj izvor u republičkim upravnim mjerama.

Ja mislim da se osim toga radi i o tome da mi ne možemo na teritoriji AP Vojvodine oduzeti građanima Vojvodine jednu mogućnost nadležnosti Vrhovnog suda FNRJ, a to bismo mi učinili, ako bi se ono što nije spadalo u nadležnost Vrhovnog suda FNRJ dalo u ruke Srbije radi toga da bi se ipak obezbedilo jedinstvo upravnih akata na teritoriji Srbije.

Iz tih razloga smatram — jer je to načelno pitanje da se autonomija Vojvodine ne može proširivati van okvira koji su Ustavom određeni — da treba zadržati formulaciju onakvu kakva je u predlogu Vlade i da treba odbaciti amandman poslanika druga Melvingera.

Što se tiče pitanja socijalnog osiguranja, ja mislim da bi u pitanjima toga osiguranja osnivanjem upravnih sudova došli u jednu — da tako kažem — vrlo paradoksalnu situaciju. Kad je ustanovljena nadležnost okružnih sudova za rješavanje pitanja socijalnog osiguranja, onda mi nismo imali takav institut kao što je upravni spor kod vrhovnog suda. Mi smo morali u tom času da nađemo takvo rješenje da bi ipak po pitanjima zakonitosti u socijalnom osiguranju rješavali sudovi, kako se to ne bi svršavalo upravnim aktima. Nemajući drugog izlaza, morali smo uvesti nadležnost okružnih sudova da bismo obezbijedili postepenost i u sudovanju po ovim stvarima. Ustvari, to je bilo specijalno zbog tog upravnog postupka: u prvom stepenu — okružni sud a u drugom stepenu vrhovni sud. Međutim, i u tom rješavanju bilo je nečega što nije — da tako kažem — bilo normalno. Savezni organi uglavnom su rješavali pitanja penzija, a zakonitost po rješenjima saveznih organa bila je u rukama okružnih sudova, i to okružnih sudova prema nadležnosti prvog stepena. Znači, o aktima saveznih organa zakonitosti rješavao je velik broj okružnih sudova u Jugoslaviji. Ja mislim da je to, samo po sebi, abnormalno. Mjesto da jedan sud bude nadležan da sudi zakonitosti i da ima određenu liniju u suđenju zakonitosti, ti akti su, ustvari, spadali pod razne sudove.

Dalje, mi nismo dosada imali — a to se nalazi na dnevnom redu ovog zasjedanja — ni zakon o državnom pravobranioštvu. Taj zakon govori o tome da će državni pravobranilac moći da tuži u ime države, ako je zakon povređen na štetu interesa pojedinaca. Mi takve ustanove dosad nismo imali. Ako ona igde bude imala osnova, imaće ga u pitanjima socijalnog osiguranja. Navešću samo jedan primjer: od rata

naovamo imamo oko 120 hiljada penzionera po bolesti kakvih uopšte prije nismo imali. Anketa u jednom mjestu pokazala je da samo 10 do 15 procenata ovih penzionera imaju pravo na penziju. Niko dosad u ime države nije postavljao tužbu zbog nepravilnosti određivanja takvih penzija. Na socijalno osiguranje naša zemlja izdaje ogromne svote. U ovom prijedlogu našeg plana je da se osnuje i posebni fond. Taj posebni fond mora da ima jedinstvena načela rukovođenja. Tu moraju biti oštre mere, ako hoćemo da se imovina koja je određena za socijalno osiguranje ne rasipa. Ja postavljam pitanje kako će državni pravobranilac u tom novom sistemu podizati kod svih okružnih sudova tužbu radi zaštite u korist interesa pojedinaca. Da li će to biti moguće? Da li će to prije dovesti do onoga što se želi postići tim postupkom, tj. da se u socijalnom osiguranju dobije jedan režim da to pravo dobiju oni koji stvarno treba da ga dobiju, a ne da se do toga prava dolazi putem raznih veza i vezica? Ja mislim da u socijalnom osiguranju radi uštede narodne imovine treba da se zavede red. Jedan od elemenata zavođenja reda je i to da se nadležnost, kad se radi o pitanju zakonitosti, nalazi u rukama vrhovnog suda. Praktično, to znači da će po pitanjima socijalnog osiguranja u prvom stepenu rješavati vrhovni sudovi narodnih republika, a u drugom stepenu Vrhovni sud FNRJ. Samo kod penzionih pitanja, gdje su u drugom stepenu nadležni savezni organi, rješavali bi savezni organi. Drugovi kažu da je to nepraktično. Nama je mnogo jevtinije i biće nam mnogo jevtinije da u Vrhovnom sudu FNRJ, ako hoćete, osnujemo i tri veća koja će da rješavaju, pa da imamo jedinstvenu zaštitu zakonitosti, nego da rješavaju okružni sudovi na teritoriji čitave Jugoslavije. Pitanje je koliko ćemo milijardi na tom uštedeti. Ovdje se baš o tome i radi da se uštede one milijarde koje su davane za socijalno osiguranje. Ja mislim da nema drugog izlaza nego da se koncentriše jedinstvo zaštite zakonitosti. Ti praktični momenti koji govore o tome da će to zatrpati Vrhovni sud FNRJ, manje su važni u ovom času nego zaštita zakonitosti na liniji socijalnog osiguranja. Ja mislim da nema drugog izlaza, bez obzira na to koliko će vrhovni sudovi morati da rade. To je bio razlog zašto je ovdje predložena nadležnost vrhovnog suda. Ja mislim da Narodna skupština i ovaj amandman treba da odbije. (Aplauz).

Pretsedavajući: Reč ima narodni poslanik drug Joza Milivojević.

Joza Milivojević *(NR Hrvatska):* Drugovi narodni poslanici, donošenje Zakona o upravnim sporovima pozdravljam i smatram da će to bezuvjetno biti instrumenat za učvršćenje naše zakonitosti. Ja prihvatam u cijelosti obrazloženje koje je dao drug Frane Frol, Ministar pravosuđa.

Ja bih se ipak u pojedinostima osvrnuo na neke članove, prije svega na čl. 17 i 18, koji govore o tome da vrhovni sudovi rješavaju po tužbama upravnih akata savezne nadležnosti i o tome da protiv

osuda vrhovnih sudova narodnih republika postoji pravo žalbe na Vrhovni sud FNRJ, ako je savezna nadležnost odnosno ako su uslovi iz st. 2 čl. 18.

Dalje, u članovima 17 i 18 za stanovite stvari, na primjer, za tužbe, koje su upućene Vrhovnom sudu FNRJ ili osude donesene po tim stvarima — nema žalbe. Ko bi mogao biti nad Vrhovnim sudom? Nemamo nikoga. Isto tako, po stvarima za koje je nadležan vrhovni sud narodne republike po pitanju tužbe ne može se podnijeti žalba Vrhovnom sudu FNRJ. To će biti retke stvari, ali će i njih biti. Ja neću stavljati amandman po tom prijedlogu, ali ovo ipak iznosim, jer držim da je potrebno. Činjenica je da se nije išlo na tu liniju. Mi imamo u vrhovnim sudovima plenume. Zar ne bi plenumi mogli biti ta druga instanca, ma da je plenum jako široko telo? Ja ovo samo nabacujem u vezi čl. 17 i 18.

Po pitanju čl. 22 imam konkretan prijedlog. Ovdje se kaže da se tužba predaje neposredno ili šalje poštom, a isto tako da se može izjaviti i na zapisnik kod nadležnog vrhovnog suda ili ma kog sreskog suda. Predložio bih da se ova druga rečenica briše. Vrhovni sud FNRJ je jedini u državi. To bi značilo da se mora dolaziti u Beograd i davati izjava u zapisnik. Vrhovni sudovi u narodnim republikama takođe su samo u centrima republika. Znači, takođe bi se moralo dolaziti u te centre. To bi pretstavljalo preveliko opterećenje i bilo bi nepraktično.

Da bi se mogla podnijeti tužba vrhovnom sudu moraju se proći sve one instance u upravnom postupku. Znači, strana koja je u upravnom postupku vređana, pokušavala je sve da izvojuje svoje pravo i pošto to nije uspjela i pošto je povređen zakon ona se obraća vrhovnom sudu tužbom. Ona svakako pritom ima mogućnost da se ta tužba instrumentira onako kako to zakon propisuje, i nije potrebno da se to daje u dužnost vrhovnom sudu. Sem toga, ovdje stoji: »Kod svakog sreskog suda«. Drugovi, upravne sporove ne poznaju tako dobro sreski sudovi. Mi imamo mladih sudija koji ne mogu ni civilne sporove onako instrumentirati kako bi trebalo, jer su laici, akamoli da rade ove stvari. Kvalitet bi bio slab. Ja bih stoga stavio amandman na član 22 da se druga rečenica briše.

Stav novoga člana 61 da u upravnim sporovima svaka stranka snosi troškove — to je ispravno. Ali, može biti izuzetno i takvih slučajeva da bi trebalo prepustiti sudu da odluči i drugačije. Ja bih predložio da taj čl. 61 glasi: »U upravnim sporovima svaka parnična strana snosi svoje troškove sama ako sud drugačije ne odluči na prijedlog koje od parničnih stranaka«. To moraju biti neki naročiti razlozi. Ali možda zbog čistine principa je to tako uneto. Ja mislim da ovaj dodatak ne bi ipak narušavao taj princip.

Treće, u čl. 61, kraj drugog stava, ja bih predložio da se tamo gdje stoji: »taksa za odgovarajući podnesak ima se vratiti po traženju

stranke« izvrše izmjene i da se ovo »po traženju stranke« — briše i da se kaže samo: »taksa za odgovarajući podnesak ima se vratiti«. Tu treba staviti tačku, a u ovim slučajevima u vezi sa drugim stavom, kada se taksa dobija natrag, sud treba, ureda radi, odmah i da riješi: »taksa se vraća«. To je samo potez pera. Ovako mi stvaramo jedan novi birokratski postupak da ovaj koji ima pravo na taksu da on mora posebno tražiti, da on mora učiniti taj podnesak, da se mora po tome rješavati itd. A to sve sudac može riješiti odmah skupa, a mislim da ni država nema interesa da sebi zadržava neke takse samo zato što neke stranke ili nisu upućene ili nisu dospjele da traže povraćaj takse. Država se neće ni na čiji račun bogatiti. Ono što ona treba da vrati treba, ureda radi, i da vrati. To je jedna urednost administriranja, urednost rješavanja. To traži jedna dobra uprava.

To bi bila tri moja amandmana.

Pretsedavajući: Da li Ministar pravosuđa želi reč povodom predloženih amandmana.

Ministar pravosuđa Frane Frol: Mislim da je parlamentarno da se izjasne u prvom redu izvjestioci zakonodavnih odbora.

Pretsedavajući: Ima reč izvestilac Zakonodavnog odbora Saveznog veća drug Sunarić.

Izvestilac Zakonodavnog odbora Saveznog veća dr Ivo Sunarić: Podnoseći Predlog zakona o upravnim sporovima Vlada je stala, u članu 3, na stanovište da upravne sporove rješavaju vrhovni sudovi narodnih republika i Vrhovni sud FNRJ u posebnim većima.

Drug iz Vojvodine podnio je amandman u kome se traži da se promijeni nadležnost Vrhovnog suda Srbije i da u prvom stepenu bude nadležan Vrhovni sud AP Vojvodine. Zakonodavni odbor Saveznog veća, pretresajući baš čl. 3 predloženog zakona, raspravio je i pitanje nadležnosti Vrhovnog suda AP Vojvodine i stao na stanovište da treba da ostane čl. 3 onakav kako je predložen od strane Vlade iz razloga što je Narodna Republika Srbija jedinstveno područje i radi jedinstva upravne prakse u NR Srbiji treba da postoji jedan vrhovni sud koji će rješavati upravne sporove. Ja neću da ponavljam razloge koje je iznio drug Geršković jer su ti razlozi bili istaknuti na sjednici Zakonodavnog odbora Saveznog veća. Ja u ime Zakonodavnog odbora izjavljujem da ostajem pri predlogu koji je predložila Vlada, to jest, da u prvome stepenu budu nadležni republički vrhovni sudovi a u drugom stepenu Vrhovni sud FNRJ.

Na drugi amandman, koji je podnio drug dr Jerko Radmilović, mogu da odgovorim da je i to bilo predmet diskusije u Zakonodavnom odboru. Htio bih da potsjetim drugove narodne poslanike na jedan osnovni princip, na osnovnu karakteristiku Zakona o upravnim sporovima koja je naglašena i u izvještaju Saveznog vijeća. Osnovna karakte-

ristika Zakona o upravnim sporovima je da je usvojen princip generalne klauzule, to jest da se protiv svakog upravnog akta, bez obzira koji je to bio upravni organ, od najnižeg do najvišeg, može pokrenuti upravni spor. Od toga iznimak se pravi jedino u čl. 8 gdje su tačno navedeni slučajevi u kojima se ne može voditi upravni spor. Akt koji donosi uprava socijalnog osiguranja u pitanjima socijalnog osiguranja pojedinih osiguranika bezuvjetno je upravni akt i baš zbog toga što je to upravni akt on treba da bude podvrgnut ispitivanju zakonitosti upravnog akta zato što se baš to želi postići ovim predlogom zakona. Pretresajući pitanje socijalnog osiguranja, imajući pred očima sve one razloge koje je iznio drug dr Radmilović, Zakonodavni odbor je ipak stao na stanovište da upravne akte po pitanjima socijalnog osiguranja donose upravni organi odnosno uprava socijalnog osiguranja i da taj upravni akt u svojoj konačnoj liniji treba da bude podvrgnut ispitivanju zakonitosti. Budući da kod nas danas pitanja socijalnog osiguranja u prvome stepenu rješavaju upravni organi republika a u drugom stepenu rješava savezni organ, to jest savezna uprava socijalnog osiguranja, to je prema predloženom zakonu Vrhovni sud FNRJ nadležan za podizanje tužbe po pitanju socijalnog osiguranja.

U pogledu materije koju tretira ovaj drugi amandman, ja ostajem pri predlogu Vlade, to jest, da socijalno osiguranje rješavaju upravni organi a da protiv konačnog akta upravnog organa može se pokrenuti upravni spor kod Vrhovnog suda FNRJ. Ukoliko danas ili sutra Vlada bude izmenila drugostepenu nadležnost, to jest, ukoliko bi u drugom stepenu bio nadležan republički organ, razumljiva stvar da će se samim tim odrediti i nadležnost republičkih vrhovnih sudova po pitanjima socijalnog osiguranja.

Po trećem amandmanu koji je iznio narodni poslanik drug Milivojević uz čl. 22, želio bih da se izjasnim u ime Zakonodavnog odbora da odbijam i taj amandman i da ostajem pri predlogu Zakonodavnog odbora.

U čl. 22 predloga veli se da se tužba može izjaviti na zapisnik kod vrhovnog suda ili ma kojeg sreskog suda. Bez sumnje je da će već u početku biti veliki broj upravnih sporova. Zakon je išao za tim da bi omogućio građanima da bi na što lakši način mogli da koriste to svoje zakonsko pravo — da podignu tužbu kod vrhovnog suda. I zato je stao na stanovište da se tužba može podići kako kod vrhovnog suda narodne republike tako i kod svakog drugog sreskog suda radi toga da ne bi građanin bio izložen nepotrebnim troškovima — da mora dolaziti u vrhovni sud, nego će podizati tužbu kod sreskog suda.

Narodni poslanik drug Milivojević predložio je da se tužba može podići kod nadležnog vrhovnog suda. Bez sumnje je da će se mnogi građani obraćati vrhovnom sudu i tražiti izvjesna uputstva i objašnjenja pri pokretanju upravnog spora. Šta je prirodnije nego da se takvom građaninu, koji dođe u vrhovni sud i daje mu se uputstvo, da

se tom građaninu odmah omogući da može kod samog vrhovnog suda da podigne tužbu. Zato se stalo na stanovište da se omogući građanima, što je inače izuzetan slučaj, da se može i kod samog vrhovnog suda podići tužba u zapisnik.

Ja, dakle, ostajem i ovdje pri predlogu Zakonodavnog odbora koji je iznesen u izvještaju.

Po četvrtom amandmanu druga Milivojevića mogu da izjavim da ovo što je drug Milivojević iznio u starom čl. 60, da je ustvari već sadržano u samom zakonu. Naime, drug traži da se u čl. 60 doda da može sud i drukčije odlučiti u vezi sa parničnim troškovima.

Ja bih želio da upozorim druga Milivojevića da je to regulisano čl. 58 gdje je rečeno da ukoliko nisu sadržane odredbe o parničnim troškovima u ovom zakonu da će se shodno postupiti prema postupku u građanskim sporovima. Dakle, ukoliko nije ovdje regulisano pitanje parničnih troškova, primjeniće se shodno pravila iz građanskog postupka. A tamo se predviđaju mogućnosti kad stranka može biti oslobođena plaćanja parničnih troškova.

Dalje, drug narodni poslanik traži da se u drugom stavu čl. 61 brišu reči »po traženju stranke«. Ovdje se radi o onim slučajevima kad je građanin podigao tužbu, protivtužbu u zapisnik, i sve ono o čemu je bilo riječi u tom postupku. Razumije se da je sud primio taksu na tužbi i odmah tu taksu poništio, jer ne može onaj službenik koji prima tu tužbu ili protivtužbu znati da li će biti udovoljeno njegovom tužbenom zahtjevu. Takse koje se podnose odmah se poništavaju. A ukoliko bi građanin uspio svojim zahtjevom, on ima pravo da mu se povrate oni troškovi koje je imao. Ti troškovi su ušli u državnu blagajnu, i ovdje ne postoji druga mogućnost već da se obrati ministarstvu finansija narodne republike koje će na osnovu sudske presude, kojom je udovoljeno njegovom traženju, povratiti njegove parnične troškove. Razumljiva je stvar, da je tu građanin zainteresovan, i da će se on obratiti ministarstvu finansija koje će mu vratiti troškove.

Dakle, i ovdje izjavljujem da ostajem pri Predlogu zakona o upravnim sporovima koji je podnijela Vlada a Zakonodavni odbor prihvatio.

Pretsedavajući: Reč ima izvestilac Zakonodavnog odbora Veća naroda drug Gojko Garčević.

Izvestilac Zakonodavnog odbora Veća naroda Gojko Garčević: Zakonodavni odbor Vijeća naroda prilikom razmatranja Predloga zakona o upravnim sporovima, specijalno odredaba na koje se odnose podneseni amandmani, uzeo je u obzir sve razloge koji su od drugova podnosilaca amandmana istaknuti, cijenio ih i našao da oni nisu takve prirode da treba izmijeniti ono što je Vlada u svom predlogu podnijela. Naime, Zakonodavni odbor je utvrdio da su formulacija i rješavanje pomenutih pitanja najbolji i najpravilniji onako kako su u samom predlogu postavljeni. Iz tih razloga i iz razloga koje je istakao dr Su-

narić, izvjestilac Zakonodavnog odbora Saveznog vijeća, u ime Zakonodavnog odbora Vijeća naroda ja sam protiv podnesenih amandmana.

Pretsedavajući: Reč ima Ministar pravosuđa Frane Frol.

Ministar pravosuđa Frane Frol: Meni je čast u ime Vlade izjaviti da ne prihvaćam prijedlog drugova dr Melvingera, dr Radmilovića i Milivojevića. Izvjestilac Saveznog vijeća dr Ivo Sunarić dao je opširno obrazloženje. Ja u ime Vlade u cijelosti to obrazloženje prihvaćam i mogu reći da nas je baš sve ono što je iznio dr Sunarić rukovodilo kad smo odlučivali u Savjetu za zakonodavstvo; to je rukovodilo i članove Zakonodavnog odbora.

Htio bih samo ukratko da kažem nešto što se odnosi na prvi amandman, na osnivanje vijeća za upravne sporove u Novom Sadu. Htio bih da kažem da administrativno sudstvo, o kome je ovdje riječ, nije uopće bilo predviđeno u našem Ustavu i da administrativno sudstvo kao takvo spada u isključivu nadležnost republika i djelomičnu nadležnost FNRJ. Prema tome, iz činjenice koju je iznio drug predlagač da postoji Vrhovni sud Vojvodine, ne može se još zaključiti da se nadležnost u administrativnim sporovima daje i Vrhovnom sudu AP Vojvodine. Sama priroda administrativnog spora, to jest spora o zakonitosti, govori o tome da administrativne poslove rješavaju baš vrhovni sudovi republika, i to zato što se radi o zaštiti prava građana, o čemu je bilo danas riječi. Specijalno sam i ja to podvukao u svom ekspozeu. Na tom području, baš kada se radi o zaštiti prava građana, treba postići jedinstvo koje nam je potrebno, jedinstvo u praksi. To je bio jedan od glavnih razloga što nismo mogli prihvatiti rješenje da damo u nadležnost Vrhovnom sudu AP Vojvodine rješavanje administrativnih sporova.

Što se tiče amandmana druga dr Radmilovića, mislim da je moj predgovornik dr Sunarić o tome opširno govorio. Ja se potpuno s njim slažem. Tu se radi o najvažnijim pravima radnih ljudi, i kada je riječ o najvažnijim pravima radnih ljudi, potrebno je jedinstvo prakse. Zato smo i pošli sa gledišta da ove sporove treba da rješava vrhovni sud.

Što se tiče amandmana druga Milivojevića, ja ih ne smatram principijelnim. On je i sam iznio da njegovi amandmani nisu principijelne naravi. Izvjestilac je u svom obrazloženju te prijedloge odbio, iznio je svoje stanovište i ja ne bih imao ništa tome da dodam, nego da ponovo izjavim da se slažem s izvjestiocem Zakonodavnog odbora Saveznog vijeća dr Sunarićem i da ne mogu prihvatiti amandman druga Milivojevića.

Pretsedavajući: Nema više prijavljenih govornika. Data su objašnjenja o amandmanima, kako to poslovnik predviđa. Na zajedničkoj sednici Narodne skupštine se ne glasa o zakonskim predlozima, pa se ne glasa ni o amandmanima. Objašnjenja koja su ovde učinjena, po mom mišljenju, ne sprečavaju da u zasebnim većima povodom amand-

mana može još biti izvesnih predloga, kao na primer, odustanka od amandmana i tome slično.

Prema tome, objavljujem da je po 4 tački dnevnog reda završen pretres s tim da će se o Predlogu zakona o upravnim sporovima rešavati u većima.

Peta tačka dnevnog reda je pretres Predloga zakona o javnom pravobranioštvu.

Molim izvestioca Zakonodavnog odbora Veća naroda druga dr Hinka Krizmana da saopšti izveštaj Zakonodavnog odbora.

Izvestilac Zakonodavnog odbora Veća naroda dr Hinko Krizman *(NR Hrvatska)* čita izveštaj Zakonodavnog odbora o Predlogu zakona o javnom pravobranioštvu. (Videti prilog na kraju knjige).

Pretsedavajući: Molim izvestioca Zakonodavnog odbora Saveznog veća druga Boška Šiljegovića da podnese odborski izveštaj.

Izvestilac Zakonodavnog odbora Saveznog veća Boško Šiljegović *(Izborni srez Bosanska Dubica, NR Bosna i Hercegovina)* čita izveštaj Zakonodavnog odbora o Predlogu zakona o javnom pravobranioštvu. (Videti prilog na kraju knjige).

Pretsedavajući: Otvara se pretres o Predlogu zakona o javnom pravobranioštvu. Da li ko želi da uzme reč? (Ne javlja se niko). Da li narodni poslanik dr Ivan Melvinger želi da podnese amandman.

Dr **Ivan Melvinger:** Ovaj drugi amandman je bio uslovljen prvim. Ako se ovaj prvi ne usvaja, nemam razloga da podnosim drugi.

Pretsedavajući: Pošto se niko ne javlja za reč, objavljujem da je pretres o Predlogu zakona o javnom pravobranioštvu u Narodnoj skupštini FNRJ, na zajedničkoj sednici, završen i da će se o tome, saglasno poslovniku, glasati posebno u većima.

Na ovaj način, dnevni red zajedničke sednice Narodne skupštine je iscrpen i ja ovu sednicu zaključujem. Naredna zajednička sednica u toku ovog zasedanja biće naknadno zakazana.

Zasada saopštavam narodnim poslanicima da će se posebne sednice oba veća, Saveznog veća i Veća naroda, održati danas u 17 časova.

(Sednica je zaključena u 13,25 časova).

Петнаеста седница

(31 марта 1952)

Почетак у 17,10 часова.

Претседавао претседник **Владимир Симић.**

Приликом уласка у дворану, чланове Савезне владе на челу са Претседником Владе ФНРЈ маршалом Југославије Јосипом Брозом Титом народни посланици поздравили су дуготрајним аплаузом.

Претседник: Отварам петнаесту седницу Савезног већа Народне скупштине. Записник данашње седнице водиће секретар Момчило Марковић. Пошто у дворани није присутан ниједан секретар, молим народног посланика секретара Законодавног одбора др Јерка Радмиловића да прочита записник прошле седнице.

Заменик секретар др Јерко Радмиловић чита записник четрнаесте седнице Савезног већа од 28 марта 1952 године.

Претседник: Да ли има примедаба на прочитани записник? (Нема). Пошто примедаба нема, записник се оверава.

Пре прелаза на дневни ред, по пословнику треба да обавимо неке послове. Народни посланици др Макс Шнудерл, Момир Капор, Борко Темелкоски, Филип Лакуш, Сретен Стојановић, Иван Гранђа, Јанко Рудолф и Стева Поповић, највише због болести, молили су отсуство са Петог редовног заседања. Предлажем Већу да се именованим народним посланицима одобри по пет дана отсуства са Петог редовног заседања. Да ли Веће прима овај предлог? (Прима). Објављујем да је именованим народним посланицима одобрено отсуство по пет дана са Петог редовног заседања.

Савезно веће примило је извештај Административног одбора о прегледу целокупног благајничког пословања по буџету Савезног већа за период октобар—децембар 1951 године. Молим известиоца овог Одбора другарицу Станку Веселинов да прочита извештај. *(Гласови:* Није присутна). Пошто известилац није овде, онда ћемо тај извештај чути доцније.

Народни посланик друг Љубодраг Ђурић, као министар Владе ФНРЈ, не може више да врши дужност члана Одбора за привредни план

и финансије. Народни посланик Душан Бркић налази се под истрагом код суда и услед тога не може да врши своју дужност као члан Одбора за привредни план и финансије. Народни посланик Фотев Богоја дао је оставку на положај народног посланика тако да му престаје и функција у Мандатно-имунитетском одбору Савезног већа. Потребно је да се попуне ова упражњења места.

Да ли неко од народних посланика има какав предлог кога би кандидовао на место Љубодрага Ђурића за члана Одбора за привредни план и финансије? Има реч народни посланик друг Хилмија Хасанагић.

Хилмија Хасанагић *(Изборни срез сјенички, НР Србија):* Место друга Љубодрага Ђурића у Одбор за привредни план и финансије предлажем друга Добривоја Радосављевића. (Дуготрајан аплауз).

Претседник: Чули сте предлог друга Хасанагића. Ко је *за* овај предлог, молим нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко *против?* (Нема). Објављујем да је на место Љубодрага Ђурића у Одбор за привредни план и финансије изабран народни посланик друг Добривоје Радосављевић.

Да ли за упражњено место Душана Бркића има какав предлог? Реч има народни посланик Јосип Врбанац.

Јосип Врбанац *(Изборни срез Лабин—Лошињ, НР Хрватска):* На место Душана Бркића у Одбор за привредни план и финансије предлажем друга Анта Раоса народног посланика за Изборни срез Ријека II.

Претседник: Чули сте предлог друга Врбанца. Ко је *за* овај предлог, молим нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко *против?* (Нема). Објављујем да је на место Душана Бркића у Одбор за привредни план и финансије изабран народни посланик Анте Раос.

Најзад, да ли неко од народних посланика има предлог за упражњено место члана Мандатно-имунитетског одбора на место Богоја Фотева који више није народни посланик? Реч има Борис Алексоски.

Борис Алексоски *(Изборни срез кичевски, НР Македонија):* На место Богоја Фотева предлажем Алексиевски Димитра.

Претседник: Чули сте предлог. Да ли има других предлога? (Нема). Ко је *за* овај предлог, молим нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко *против?* (Нема). Објављујем да је предлог друга Алексоског усвојен у Савезном већу и да је за члана Мандатно-имунитетског одбора изабран друг Димитар Алексиевски.

Ми смо на тај начин попунили упражњена места у поменутим одборима.

Прелазимо на дневни ред. На дневном реду је као прва, друга и трећа тачка гласање о Предлогу друштвеног плана ФНРЈ за 1952 годину, гласање о Предлогу савезног буџета за 1952 годину и гласање о

Предлогу закона о овлашћењу Влади ФНРЈ за оснивање друштвених фондова.

Пошто је по овим законским предлозима закључен претрес на заједничкој седници то је остало да се само о њима гласа. Стављам редом први, други и трећи предлог закона на гласање.

Ко је *за* Предлог друштвеног плана ФНРЈ за 1952 годину како је предложен, молим нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко *против?* (Нема). Објављујем да је Предлог друштвеног плана ФНРЈ за 1952 годину у Савезном већу једногласно прихваћен. (Дуготрајан аплауз).

Прелазимо на гласање о Предлогу савезног буџета за 1952 годину. Ко је *за*, молим нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко *против?* (Нема). Објављујем да је Предлог савезног буџета за 1952 годину у Савезном већу једногласно прихваћен. (Дуготрајан аплауз).

Најзад, стављам на гласање Предлог закона о овлашћењу Влади ФНРЈ за оснивање друштвених фондова који је такође претресен на заједничкој седници. Ко је *за*, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко *против?* (Нема). Објављујем да је Предлог закона о овлашћењу Влади ФНРЈ за оснивање друштвених фондова у Савезном већу једногласно прихваћен.

Са свима овим законским предлозима поступиће се у смислу пословника и Устава.

Четврта тачка дневног реда је гласање о Предлогу закона о управним споровима. Као што је Савезном већу познато, о овом законском предлогу било је амандмана.

Народни посланик друг др Иван Мелвингер извештава ме да је одустао од амандмана који је поднео на члан 3 овога предлога закона. То је право народног посланика да одустане. Према томе, о овом амандману нећемо гласати.

Други амандман поднео је народни посланик др Јерко Радмиловић. Уколико нисте обавештени или се не сећате овог амандмана ја ћу га прочитати *(чита):*

У чл. 67 предлога Владе ФНРЈ, односно чл. 69 предлога Законодавног одбора, на крају става 1 уместо тачке ставити запету и додати нову тачку е), која би гласила: „е) о стварима социјалног осигурања радника, службеника и њихових породица."

У ставу 4, трећи ред, уместо „ставовима 1 и 3" исписати „став 1"; у истом члану брисати став 3.

У чл. 39 односно чл. 40 предлога закона брисати став 3.

У чл. 61 односно чл. 62 у ставу 3 брисати речи „о стварима социјалног осигурања".

Извештавам Савезно веће, што је уосталом и познато, да се известилац Законодавног одбора Савезног већа изјаснио *против* овог амандмана дајући образложење на заједничкој седници. У име Владе ФНРЈ Министар правосуђа друг Фране Фрол изјаснио се исто тако *против*

овог амандмана. Држећи се чл. 10 пословника, стављам овај амандман на гласање. Ако Савезно веће буде примило овај амандман, он долази као саставни део законског предлога, а ако га одбије онда се гласа о законском предлогу по извештају Законодавног одбора. Гласаће се *за* или *против* овог амандмана. Ко је *за?* (Не јавља се нико). Ко је *против?* (Већина диже руку).

Проглашавам да је великом већином овај амандман одбачен.

Постоје још три амандмана које је поднео народни посланик друг Јоза Миливојевић *(чита):*

Чл. 22 предлога Законодавног одбора требало би да гласи:

„Тужба се предаје суду непосредно или му се шаље поштом. Дан предаје тужбе пошти препоручено, сматра се као дан предаје суду."

Чл. 61 предлога Законодавног одбора требало би да гласи:

„У управним споровима свака парнична странка сноси своје трошкове осим ако суд другачије не одлучи на предлог које од парничних странака."

Чл. 62 став 2, друга реченица, треба да гласи:

„Ако управни акт буде по тужби поништен, ако одлука врховног суда републике буде по жалби преиначена или укинута, ако се обнова поступка дозволи, или ако суд изда управни акт, такса за одговарајући поднесак има се вратити."

Напомињем да је овде изостављена једна реченица у којој се каже да ће појединац, грађанин који жели да поднесе неку правну тужбу против управног акта моћи да дође непосредно у управни суд, у сваки срески суд који ће му помоћи да тужбу састави.

Народни посланик друг Јоза Миливојевић сматра да то није потребно и зато жели да се избаци та реченица.

Исто тако, у чл. 62 подносилац амандмана тражи да дође у могућност да једна парнична странка накнади трошкове, а у предлогу стоји да свака страна сноси своје трошкове. Поред тога, у другом ставу подносилац амандмана сматра неправичним да лице које треба да поврати таксу у случају успешно спроведеног спора мора да се обрати суду, већ треба напросто да тражи да му се такса врати.

Разлоге који су били дати против овог амандмана чули смо на заједничкој седници а у име Владе против тога се изјаснио Министар правосуђа друг Фране Фрол.

Ко је *за* амандман народног посланика Јозе Миливојевића молим нека дигне руку? (Нико не диже руку). Ко је *против?* (Већина).

Констатујем да је великом већином Савезно веће одбило амандман друга Јозе Миливојевића.

Пошто Веће није прихватило предложене амандмане стављам на гласање Предлог закона о управним споровима онако како је поднет од

стране Владе ФНРЈ и Законодавног одбора. Ко је *за*, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Ко је *против?* (Нико).

Објављујем да је Предлог закона о управним споровима једногласно прихваћен у Савезном већу.

Прелазимо на пету тачку дневног реда: гласање о Предлогу закона о јавном правобранилаштву. На овај законски предлог није било никаквих амандмана а претрес и дискусија на заједничкој седници закључени су, па се овај законски предлог ставља на гласање. Ко је *за*, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Ко је *против?* (Нико). Објављујем да је Предлог закона о јавном правобранилаштву једногласно прихваћен у Савезном већу. Са овим законским предлогом поступа се сагласно пословнику и Уставу.

Молим другарицу Станку Веселинов да прочита извештај Административног одбора.

Известилац Административног одбора Станка Веселинов *(чита):*

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Београд

На основу чл. 101 став 2 Пословника Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ а у вези чл. 3 Уредбе о извршењу буџета подносимо

ИЗВЕШТАЈ

О РЕДОВНОМ ПРЕГЛЕДУ КАСЕ И ЦЕЛОКУПНОГ РАЧУНСКО-БЛАГАЈНИЧКОГ ПОСЛОВАЊА ПО БУЏЕТУ САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ ЗА ПЕРИОД ОКТОБАР—ДЕЦЕМБАР 1951 ГОДИНЕ

На основу детаљног прегледа свих уплатних и исплатних докумената као и извештаја Народне банке установљено је, да је пословање Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ у наведеним периодима вршено правилно и да су сви документи снабдевени наредбом и налогом за исплату и потписани од стране надлежног наредбодавца и рачунополагача па зато предлажемо да се одговорни наредбодавац и рачунополагач за пословање у одређеном времену разреше одговорности.

За известиоца Одбор је одредио народног посланика Станку Веселинов.

Секретар
Живорад Љубичић, с. р.

Претседник
Административног одбора
Станка Веселинов, с. р.

Претседник: Ко жели реч о извештају Административног одбора? (Не јавља се нико). Ставља се извештај Административног одбора на гласање. Ко је *за* извештај Административног одбора, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Ко је *против?* (Нико). Објављујем да је извештај

Административног одбора о рачунском пословању Савезног већа у периоду октобар—децембар за 1951 годину прихваћен.

Прелазимо на шесту тачку дневног реда, на претрес Предлога закона о проглашењу 15 маја за народни празник. Известилац је народни посланик друг Мехмед Хоџа.

Известилац Законодавног одбора Мехмед Хоџа *(Изборни срез подримски, Аутономна Косовско-метохиска Област — НР Србија)* чита извештај Законодавног одбора о Предлогу закона о проглашењу 15 маја за народни празник. (Видети прилог на крају књиге).

Претседник: Да ли ко од народних посланика тражи реч? (Не јавља се нико). Стављам овај законски предлог на гласање. Ко је *за,* нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко *против?* (Нема). Објављујем да је Предлог закона о проглашењу 15 маја за народни празник у Савезном већу прихваћен једногласно.

Прелазимо на седму тачку дневног реда, на претрес Предлога закона о овлашћењу Влади ФНРЈ за доношење уредаба ради усклађивања односа у привреди са новим привредним системом. Известилац Законодавног одбора је народни посланик Лајчо Јарамазовић.

Известилац Законодавног одбора Лајчо Јарамазовић *(Изборни срез оџачки II, АП Војводина — НР Србија)* чита извештај Законодавног одбора о Предлогу закона о овлашћењу Влади ФНРЈ за доношење уредаба ради усклађивања односа у привреди са новим привредним системом. (Видети прилог на крају књиге).

Претседник: Да ли ко од народних посланика жели да узме реч? (Нико се не јавља). Стављам овај законски предлог на гласање. Ко је *за,* нека дигне руку. (Сви дижу руку) Ко је *против?* (Нико). Објављујем да је Предлог закона о овлашћењу Влади ФНРЈ за доношење уредаба ради усклађивања односа у привреди са новим привредним системом у Савезном већу једногласно прихваћен.

Прелазимо на осму тачку дневног реда: Предлог закона о проглашењу несталих лица за умрла и о доказивању смрти. Известилац Законодавног одбора је народни посланик др Метод Микуж.

Известилац Законодавног одбора др Метод Микуж *(Изборни срез Кочевје, НР Словенија)* чита извештај Законодавног одбора о Предлогу закона о проглашењу несталих лица за умрла и о доказивању смрти. (Видети прилог на крају књиге).

Претседник: Чули сте извештај Законодавног одбора. Отварам претрес о овом законском предлогу. Ко жели реч? (Не јавља се нико). Стављам Предлог закона о проглашењу несталих лица за умрла и о доказивању смрти на гласање. Ко је *за,* нека дигне руку. (Сви дижу руку). Ко је *против?* (Нико). Објављујем да је Предлог закона о

проглашењу несталих лица за умрла и о доказивању смрти у Савезном већу једногласно прихваћен.

Прелазимо на девету тачку дневног реда: претрес Предлога закона о изменама и допунама Закона о уређењу народних судова. Известилац Законодавног одбора је народни посланик Милан Поповић.

Известилац Законодавног одбора Милан Поповић *(Изборни срез белопаланачки, НР Србија)* чита извештај Законодавног одбора о Предлогу закона о изменама и допунама Закона о уређењу народних судова. (Видети прилог на крају књиге).

Претседник: Жели ли ко реч? (Нико се не јавља). Пошто нико не жели реч, стављам Предлог закона о изменама и допунама Закона о уређењу народних судова на гласање. Ко је *за*, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко *против?* (Нема). Објављујем да је Предлог закона о изменама и допунама Закона о уређењу народних судова у Савезном већу једногласно прихваћен.

Прелазимо на десету тачку дневног реда: претрес Предлога закона о изменама и допунама Закона о војним дисциплинским судовима. Известилац Законодавног одбора је друг Душан Кведер.

Известилац Законодавног одбора Душан Кведер *(Изборни срез Птуј — леви брег, НР Словенија)* чита извештај Законодавног одбора о Предлогу закона о изменама и допунама Закона о војним дисциплинским судовима. (Видети прилог на крају књиге).

Претседник: Отварам претрес о овом законском предлогу. Ко жели реч? (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља за реч, стављам законски предлог на гласање. Ко је *за*, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Ко је *против?* (Нико). Објављујем да је Предлог закона о изменама и допунама Закона о војним дисциплинским судовима у Савезном већу једногласно прихваћен.

Прелазимо на једанаесту тачку дневнога реда: претрес Предлога закона о измени члана 11 Закона о усвојењу. Известилац Законодавног одбора о овом законском предлогу је народни посланик другарица Мара Нацева.

Известилац Законодавног одбора Мара Нацева *(Изборни срез Куманово, НР Македонија)* чита извештај Законодавног одбора о Предлогу закона о измени члана 11 Закона о усвојењу. (Видети прилог на крају књиге).

Претседник: Отварам претрес о овом законском предлогу. Да ли ко од народних посланика жели да говори? (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља, стављам Предлог закона о измени члана 11 Закона о усвојењу на гласање. Ко је *за*, молим нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко *против?* (Нема). Објављујем да је Предлог закона о

измени члана 11 Закона о усвојењу прихваћен једногласно у Савезном већу.

Наредна тачка дневног реда јесте претрес Предлога закона о укидању Закона о ученицима у привреди. Известилац Законодавног одбора је народни посланик Лајчо Јарамазовић.

Известилац Законодавног одбора Лајчо Јарамазовић чита извештај Законодавног одбора о Предлогу закона о укидању Закона о ученицима у привреди. (Видети прилог на крају књиге).

Претседник: Чули смо извештај Законодавног одбора. Отварам претрес о овом законском предлогу, где је дошла до изражаја законодавна иницијатива народних посланика. Да ли жели ко да узме реч о овом законском предлогу? (Не јавља се нико). Пошто се нико не јавља, стављам Предлог закона о укидању Закона о ученицима у привреди на гласање. Ко је *за,* нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко *против?* (Нема). Објављујем да је Предлог закона о укидању Закона о ученицима у привреди једногласно прихваћен у Савезном већу.

Прелазимо на тринаесту тачку дневног реда: претрес Предлога закона о општедржавном завршном рачуну за 1950 годину. Известилац Одбора за привредни план и финансије је друг Пашко Ромац, па га молим да упозна Савезно веће са одборским извештајем.

Известилац Одбора за привредни план и финансије Пашко Ромац чита извештај Одбора за привредни план и финансије о Предлогу закона о општедржавном завршном рачуну за 1950 годину. (Видети прилог на крају књиге).

Претседник: Стављам на претрес овај законски предлог. Да ли жели ко да узме реч? (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља, стављам Предлог закона о општедржавном завршном рачуну за 1950 годину на гласање. Ко је *за,* молим нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко *против?* (Нема). Објављујем да је Предлог закона о општедржавном завршном рачуну за 1950 годину у Савезном већу једногласно прихваћен.

Прелазимо на наредну тачку дневног реда, на претрес Предлога општег закона о народним одборима.

Као што су другови народни посланици могли запазити из завршне одредбе овог законског предлога у њој се говори о начину проглашења овог закона. То долази отуда што је већ у образложењу овог закона Влада захтевала, основано уосталом, да се у погледу овог законског предлога примени по Уставу нарочито предвиђена процедура. То је онај случај о коме говоре чл. 3 и 4 Пословника за заједничке седнице Народне скупштине. Наиме, кад се једним законским предлогом закорачава у одредбе Устава, било у смислу његових допуна, било у смислу његових измена, онда по самом Уставу (члан 72) и по пословнику, како сам

навео, има да се примени специјална процедура, која се пре свега састоји у томе да ће се овакав законски предлог претресати и дискусија о њему водити на заједничкој седници Народне скупштине, односно оба већа Народне скупштине.

На основу свега овога, у споразуму са Претседником Већа народа Народне скупштине другом Видмаром, а сходно ставу 1 члана 4 пословника, одлучили смо да се сазове заједничка седница Народне скупштине чији ће дневни ред бити: претрес Предлога општег закона о народним одборима.

Извештавам Скупштину, пошто је то право претседнику дато самим пословником, да се од Већа само тражи то да се оно са овом одлуком сагласи. Да ли се Веће саглашава са одлуком Претседништва у погледу претреса овог закона? (Саглашава се). Објављујем да ће се заједничка седница ради претреса Предлога општег закона о народним одборима одржати сутра у 9 часова пре подне. На тај начин 14 тачка дневног реда данашње седнице Савезног већа скида се, с тим да ће се о њој накнадно одлучивати.

Тачка 15 дневног реда је: претрес Предлога одлуке Народне скупштине ФНРЈ о потврди уредаба Владе ФНРЈ. Као што је друговима народним посланицима познато, према закључцима који су донети на Другом ванредном заседању, убудуће уредбе које Влада донесе упућују се Народној скупштини, односно законодавним одборима на претресање. Ове уредбе донесене су на основу раније важећег Закона о овлашћењу Владе ФНРЈ за увођење новог платног система и других привредних мера. Ове две уредбе разматране су на седницама Законодавног одбора, али Законодавни одбор није одредио свога известиоца. (Извештај Законодавног одбора видети као придлог на крају књиге). Пошто је Претседништво о овој одлуци обавештено, то ћу ја саопштити текст предлога одлуке који ће се ставити на гласање *(чита)*:

ПРЕДЛОГ ОДЛУКЕ
О ПОТВРДИ УРЕДАБА ВЛАДЕ ФНРЈ ДОНЕСЕНИХ У ВРЕМЕНУ ИЗМЕЂУ II ВАНРЕДНОГ И V РЕДОВНОГ ЗАСЕДАЊА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Савезно веће Народне скупштине ФНРЈ на својој XV седници одржаној на V редовном заседању (другог сазива) 31 марта 1952 године донело је одлуку, која гласи:

Потврђују се уредбе које је Влада ФНРЈ донела у времену од II ванредног до V редовног заседања Народне скупштине ФНРЈ на основу чл. 1 Закона о овлашћењу Владе ФНРЈ за увођење новог платног система и других привредних мера у циљу припремања новог планског и финансиског система:

1) Уредба о обавезној калкулацији и обрачуну трошкова у индустрији и рударству („Службени лист ФНРЈ“ бр. 1/52);

2) Уредба о обустављању издавања бонова при откупу страних средстава плаћања („Службени лист ФНРЈ“, бр. 1/52).

Стављам ову одлуку, предложену од стране Законодавног одбора, на гласање. Ко је *за* предлог одлуке, како сам је прочитао, молим нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко *против?* (Нема).

Објављујем да је Одлука о потврди уредаба донетих у времену између Другог ванредног и Петог редовног заседања, онако како је прочитана, једногласно прихваћена у Савезном већу.

На овај начин ми смо исцрпли дневни ред седнице Савезног већа. Међутим, ја ову седницу не закључујем, него дајем кратак одмор у циљу да се упознам са радом Већа народа и да видим да ли су и у Већу народа прихваћени сви законски предлози које је усвојило и ово Веће.

Одређујем одмор од 10 минута.

(После одмора)

Претседник: Настављамо седницу.

Обавештен сам да су сви законски предлози који су били на дневном реду изгласани и у Већу народа у истоветним текстовима у којима су изгласани и у Савезном већу. На тај начин Народна скупштина прихватила је све законске предлоге и они ће бити, сагласно Уставу и пословнику, упућени Президијуму Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије на објављивање.

Овим закључујем седницу Савезног већа. Наредна седница, ако буде било потребно, биће сазвана писменим путем. У случају да не буде сазвана нова седница Савезног већа, молим Веће за овлашћење да могу оверити записник данашње наше седнице. Да ли Веће даје ово овлашћење? (Даје).

(Седница је закључена у 18,23 часова).

Četrnaesta sednica

(31 marta 1952)

Početak u 17,10 časova.

Pretsedavao pretsednik **Josip Vidmar.**

Pretsednik: Otvaram četrnaestu sednicu Veća naroda V redovnog zasedanja. Zapisnik današnje sednice vodiće sekretar Jože Horvat. Izvolite saslušati zapisnik prošle sednice.

Sekretar Jože Horvat čita zapisnik trinaeste sednice Veća naroda, od 28 marta 1952 godine.

Pretsednik: Ima li primedaba na pročitani zapisnik? (Nema). Pošto primedaba nema, zapisnik se overava.

Zbog bolesti i službenih poslova tražili su otsustvo sa V redovnog zasedanja narodni poslanici: Veljko Vlahović, Skender Kulenović, Kerima Muča, Franjo Budimir, Dimitar Vlahov, Šaban Hoti, Ida Sabo, Branko Jevremović, Milo Boričić, Albert Jakopič, Marija Rauter, Edvard Kocbek.

Predlažem da se imenovanim narodnim poslanicima odobri po pet dana otsustva. Da li Veće prima ovaj predlog? (Prima). Objavljujem da je odobreno po pet dana otsustva navedenim narodnim poslanicima.

Potpretsednik Veća naroda Veljko Vlahović moli da bude razrešen dužnosti potpretsednika Veća naroda, jer mu je s obzirom na sadašnju dužnost nemogućno da obavlja i dužnost potpretsednika Veća naroda. Usvaja li Veće? (Usvaja). Pošto je Veće usvojilo molbu druga Veljka Vlahovića, potrebno je da izaberemo drugog potpretsednika Veća naroda. Ima li kakav predlog? Ima reč narodni poslanik Dimitrije Bajalica.

Dimitrije Bajalica *(NR Bosna i Hercegovina):* Predlažem za potpretsednika Veća naroda druga Grgu Jankeza.

Pretsednik: Čuli ste predlog druga Bajalice. Ima li ko kakav drugi predlog? (Nema). Pošto nema drugih predloga, stavljam na glasanje

predlog druga Bajalice. Ko je *za*, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv?* (Nema). Objavljujem da je drug Grga Jankez izabran za potpretsednika Veća naroda. Molim druga Jankeza da zauzme mesto.

Popuna odbora Veća naroda novim članovima. U Zakonodavnom odboru upražnjena su dva mesta zbog odlaska Bogdana Oreščanina i dr Jože Vilfana na nove dužnosti. Prema tome, potrebno je izabrati dva nova člana Zakonodavnog odbora. Ima li ko kakav predlog? Reč ima Spasoje Đaković.

Spasoje Đaković *(Autonomna Kosovsko-metohiska Oblast — NR Srbija):* Predlažem za članove Zakonodavnog odbora Rada Pribićevića i Lidiju Šentjurc.

Pretsednik: Ima li ko kakav drugi predlog? (Nema). Pošto nema drugih predloga, stavljam na glasanje predlog druga Đakovića. Ko je *za*, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv?* (Nema). Objavljujem da su dr Rade Pribićević i Lidija Šentjurc izabrani za članove Zakonodavnog odbora.

U Odbor za privredni plan i finansije potrebno je izabrati novog člana na mesto Vojislava Srzentića. Ima li ko kakav predlog? Reč ima Radivoj Jovanović.

Radivoj Jovanović *(NR Srbija):* Predlažem druga Jevta Šćepanovića za člana Odbora za privredni plan i finansije.

Pretsednik: Da li ima ko kakav drugi predlog? (Nema). Pošto nema drugih predloga, stavljam na glasanje predlog druga Radivoja Jovanovića. Ko je *za*, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv?* (Nema). Objavljujem da je Jevto Šćepanović izabran za člana Odbora za privredni plan i finansije.

U Administrativni odbor potrebno je izabrati novog člana na mesto druga Bogdana Oreščanina. Ima li ko kakav predlog? Reč ima narodni poslanik Lazar Ginoski.

Lazar Ginoski *(NR Makedonija):* Predlažem druga Ivana Rukavinu.

Pretsednik: Ima li ko kakav drugi predlog? (Nema). Pošto nema drugih predloga, stavljam na glasanje predlog druga Ginoskog. Ko je *za*, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv?* (Nema). Objavljujem da je drug Ivan Rukavina izabran za člana Administrativnog odbora.

Prelazimo na odborske izveštaje. Izvolite saslušati izveštaj Administrativnog odbora o pregledu celokupnog računsko-blagajničkog poslovanja po budžetu Veća naroda.

Izvestilac Administrativnog odbora Milan Smiljanić *(NR Srbija) (čita):*

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
VEĆE NARODA
Administrativni odbor
Br. 12
31 marta 1952 god.
Beograd

VEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Na osnovu čl. 101 stav 2 Poslovnika Veća naroda Narodne skupštine FNRJ a u vezi čl. 3 Uredbe o izvršenju budžeta podnosimo

IZVEŠTAJ

O REDOVNOM PREGLEDU KASE I CELOKUPNOG RAČUNSKO-BLAGAJNIČKOG POSLOVANJA PO BUDŽETU VEĆA NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ ZA PERIOD OKTOBAR—DECEMBAR 1951 GODINE

Na osnovu detaljnog pregleda svih uplatnih i isplatnih dokumenata kao i izveštaja Narodne banke ustanovljeno je da je poslovanje Veća naroda Narodne skupštine FNRJ u navedenim periodima vršeno pravilno i da su svi dokumenti snabdeveni naredbom i nalogom za isplatu i potpisani od strane nadležnog naredbodavca i računopolagača, pa zato predlažemo da se odgovorni naredbodavac i računopolagač za poslovanje u određenom vremenu razreše odgovornosti.

Pretsednik
Administrativnog odbora
Milan D. Smiljanić, s. r.

Pretsednik: Čuli ste izveštaj Administrativnog odbora Veća naroda. Prima li Veće naroda ovaj izveštaj? (Prima).

Objavljujem da je izveštaj Administrativnog odbora primljen.

Prelazimo na dnevni red. Prva tačka dnevnog reda je pretres Predloga društvenog plana za 1952 godinu. Kako je o ovom predlogu vođena diskusija u zajedničkim sednicama, pristupamo glasanju.

Ko glasa *za*, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv?* (Nema). Objavljujem da je primljen Zakon o društvenom planu Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1952 godinu.

Druga tačka dnevnog reda je pretres Predloga budžeta Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1952 godinu. Pošto je i ovaj zakonski predlog pretresen u zajedničkim sednicama, prelazimo na glasanje.

Ko glasa *za*, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv?* (Nema).

Objavljujem da je Zakon o budžetu Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1952 godinu primljen.

Treća tačka dnevnog reda je pretres Predloga zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za osnivanje društvenih fondova. I taj je zakonski predlog pretresan na zajedničkim sednicama te pristupamo glasanju.

Ko glasa za, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv?* (Nema).

Objavljujem da je Zakon o ovlašćenju Vladi FNRJ za osnivanje društvenih fondova primljen.

Četvrta tačka dnevnog reda je pretres Predloga zakona o upravnim sporovima. Na zajedničkoj sednici na ovaj zakonski predlog dati su bili amandmani. Narodni poslanik dr Ivan Melvinger sad je povukao svoj amandman pošto su ga ubedili argumenti Ministra pravosuđa i izvestioca Zakonodavnog odbora.

Postoje i amandmani dr Jerka Radmilovića i Joze Milivojevića. Izvestilac Zakonodavnog odbora izjasnio se protiv ovih amandmana te ih zbog toga stavljam na glasanje. *(Joza Milivojević:* Obzirom na izjave koje su dali drugovi izvjestioci zakonodavnih odbora, ja isto tako povlačim svoje amandmane.)

Onda nećemo o njima ni glasati. Dakle, ostaje samo amandman dr Jerka Radmilovića. Ako želite, mogu da ga pročitam. *(Glasovi:* Čuli smo, ne treba!)

Ko glasa za amandman dr Jerka Radmilovića, neka digne ruku. (Niko ne diže ruku). Ko glasa *protiv,* neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Amandman dr Jerka Radmilovića je odbačen.

Sad ćemo glasati o samom zakonskom predlogu. Ko glasa za, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv?* (Nema).

Objavljujem da je Zakon o upravnim sporovima u Veću naroda izglasan.

Peta tačka dnevnog reda je pretres Predloga zakona o javnom pravobranioštvu. Stavljam ovaj predlog zakona na glasanje. Ko glasa za, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv?* (Nema).

Objavljujem da je Zakon o javnom pravobranioštvu u Veću naroda izglasan.

Šesta tačka dnevnog reda je pretres Predloga zakona o proglašenju 15 maja za narodni praznik. Molim izvestioca Zakonodavnog odbora Sulejmana Filipovića da pročita izveštaj Odbora.

Izvestilac Zakonodavnog odbora Sulejman Filipović *(NR Bosna i Hercegovina)* čita izveštaj Zakonodavnog odbora o Predlogu zakona o proglašenju 15 maja za narodni praznik. (Videti prilog na kraju knjige).

Pretsednik: Čuli ste izveštaj Zakonodavnog odbora. Traži li ko reč o ovom zakonskom predlogu? (Ne javlja se niko). Prelazimo na glasanje. Ko glasa za, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv?* (Nema).

Objavljujem da je Zakon o proglašenju 15 maja za narodni praznik izglasan u Veću naroda.

Sedma tačka dnevnog reda je: pretres Predloga zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za donošenje uredaba radi usklađivanja odnosa u privredi s novim privrednim sistemom.

Molim izvestioca Zakonodavnog odbora Toda Nošpala da podnese izveštaj.

Izvestilac Zakonodavnog odbora Tode Nošpal *(NR Makedonija)* čita izveštaj Zakonodavnog odbora o Predlogu zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za donošenje uredaba radi usklađivanja odnosa u privredi s novim privrednim sistemom. (Videti prilog na kraju knjige).

Pretsednik: Čuli ste izveštaj Zakonodavnog odbora. Traži li ko reč o ovom zakonskom predlogu? (Ne javlja se niko). Onda pristupamo glasanju. Ko glasa za, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ko je *protiv?* (Niko).

Objavljujem da je Zakon o ovlašćenju Vladi FNRJ za donošenje uredaba radi usklađivanja odnosa u privredi s novim privrednim sistemom izglasan u Veću naroda.

Osma tačka dnevnog reda je pretres Predloga zakona o proglašenju nestalih lica za umrla i o dokazivanju smrti. Molim izvestioca Zakonodavnog odbora Gojka Garčevića da podnese izveštaj.

Izvestilac Zakonodavnog odbora Gojko Garčević čita izveštaj o Predlogu zakona o proglašenju nestalih lica za umrla i o dokazivanju smrti. (Videti prilog na kraju knjige).

Pretsednik: Čuli ste izveštaj. Traži li ko reč o ovom zakonskom predlogu? (Niko). Pristupamo glasanju. Ko je za, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv?* (Nema). Objavljujem da je Predlog zakona o proglašenju nestalih lica za umrle i o dokazivanju smrti u Veću naroda izglasan.

Prelazimo na devetu tačku dnevnog reda: pretres Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o uređenju narodnih sudova. Molim izvestioca Zakonodavnog odbora Sulejmana Filipovića da pročita odborski izveštaj.

Izvestilac Zakonodavnog odbora Sulejman Filipović čita izveštaj Zakonodavnog odbora o Predlogu zakona o izmenama i dopunama Zakona o uređenju narodnih sudova. (Videti prilog na kraju knjige).

Pretsednik: Čuli ste izveštaj Zakonodavnog odbora. Traži li ko reč o ovom zakonskom predlogu? (Niko). Glasamo. Ko je za, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv?* (Nema). Objavljujem da je Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o uređenju narodnih sudova u Veću naroda izglasan.

Prelazimo na desetu tačku dnevnog reda: pretres Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o vojnim disciplinskim sudovima.

Molim druga izvestioca Zakonodavnog odbora Sulejmana Filipovića da podnese odborski izveštaj.

Izvestilac Zakonodavnog odbora Sulejman Filipović čita izveštaj Zakonodavnog odbora o Predlogu zakona o izmenama i dopunama Zakona o vojnim disciplinskim sudovima. (Videti prilog na kraju knjige).

Pretsednik: Čuli ste izveštaj Zakonodavnog odbora. Traži li ko reč o ovom zakonskom predlogu? (Niko). Glasamo. Ko glasa *za*, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv?* (Nema). Objavljujem da je Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o vojnim disciplinskim sudovima u Veću naroda izglasan.

Prelazimo na 11 tačku dnevnog reda: pretres Predloga zakona o izmeni čl. 11 Zakona o usvojenju. Molim izvestioca Zakonodavnog odbora druga Sulejmana Filipovića da podnese odborski izveštaj.

Izvestilac Zakonodavnog odbora Sulejman Filipović čita izveštaj Zakonodavnog odbora o Predlogu zakona o izmeni čl. 11 Zakona o usvojenju. (Videti prilog na kraju knjige).

Pretsednik: Čuli ste izveštaj Zakonodavnog odbora. Traži li ko reč o ovom zakonskom predlogu? (Niko). Glasamo. Ko je *za*, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv?* (Nema). Objavljujem da je Predlog zakona o izmeni čl. 11 Zakona o usvojenju u Veću naroda izglasan.

Prelazimo na 12 tačku dnevnog reda: pretres Predloga zakona o ukidanju Zakona o učenicima u privredi. Molim izvestioca Zakonodavnog odbora Toda Nošpala da podnese odborski izveštaj.

Izvestilac Zakonodavnog odbora Tode Nošpal čita izveštaj Zakonodavnog odbora o Predlogu zakona o ukidanju Zakona o učenicima u privredi. (Videti prilog na kraju knjige).

Pretsednik: Čuli ste izveštaj Zakonodavnog odbora. Traži li ko reč? (Niko). Glasamo. Ko glasa *za*, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv?* (Nema). Objavljujem da je Predlog zakona o ukidanju Zakona o učenicima u privredi u Veću naroda izglasan.

Prelazimo na 13 tačku dnevnog reda: pretres Predloga zakona o opštedržavnom završnom računu za 1950 godinu. Molim izvestioca Odbora za privredni plan i finansije narodnog poslanika Nisima Albaharija da podnese odborski izveštaj.

Izvestilac Odbora za privredni plan i finansije Nisim Albahari *(NR Bosna i Hercegovina)* čita izveštaj Odbora za privredni plan i finansije o Predlogu zakona o opštedržavnom završnom računu za 1950 godinu. (Videti prilog na kraju knjige).

Pretsednik: Čuli ste izveštaj Odbora za privredni plan i finansije. Traži li ko reč o ovom zakonskom predlogu. (Niko). Glasamo. Ko je *za*, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv?* (Nema). Objav-

ljujem da je Predlog zakona o opštedržavnom završnom računu za 1950 godinu primljen.

Prelazimo na 14 tačku dnevnog reda: pretres Predloga opšteg zakona o narodnim odborima. U dogovoru sa Pretsednikom Saveznog veća, predlažem da se ova tačka dnevnog reda stavi na dnevni red i pretres na zajedničkoj sednici oba veća koja će se održati sutra u 9 sati pre podne. Prihvata li Veće ovaj predlog? (Prihvata).

Pošto Veće prihvata, prelazimo na 15 tačku dnevnog reda: pretres Predloga odluke Narodne skupštine FNRJ o potvrdi uredaba Vlade FNRJ donesenih u vremenu između Drugog vanrednog i Petog redovnog zasedanja Narodne skupštine FNRJ. Molim izvestioca Zakonodavnog odbora Ninka Petrovića da podnese izveštaj.

Izvestilac Zakonodavnog odbora Ninko Petrović *(NR Srbija)* čita izveštaj Zakonodavnog odbora o razmatranju uredaba Vlade FNRJ donesenih između Drugog vanrednog i Petog redovnog zasedanja Narodne skupštine FNRJ. (Videti prilog na kraju knjige).

Pretsednik: Molim druga sekretara da pročita predlog odluke koju treba Veće da donese.

Sekretar *(čita):*

PRIJEDLOG

ODLUKE NARODNE SKUPŠTINE FNRJ O POTVRDI UREDABA VLADE FNRJ DONESENIH U VREMENU OD II. IZVANREDNOG DO V. REDOVNOG ZASJEDANJA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Savezno vijeće Narodne skupštine FNRJ na svojoj 15. sjednici održanoj na V. redovnom zasjedanju (drugog saziva) 31. ožujka 1952. i Vijeće naroda Narodne skupštine FNRJ na svojoj 14. sjednici održanoj na V. redovnom zasjedanju (drugog saziva) donijeli su istovjetnu odluku koja glasi:

Potvrđuju se uredbe koje je Vlada FNRJ donijela u vremenu od II. izvanrednog do V. redovnog zasjedanja Narodne skupštine FNRJ na temelju čl. 1 Zakona o ovlaštenju Vlade FNRJ za uvođenje novog platnog sistema i drugih privrednih mjera u svrhu pripremanja novog planskog i financiskog sistema, i to:

1) Uredba o obaveznoj kalkulaciji i obračunu troškova u industriji i rudarstvu (»Službeni list FNRJ«, br. 1/52);

2) Uredba o obustavljanju izdavanja bonova pri otkupu stranih sredstava plaćanja (»Službeni list FNRJ«, br. 1/52).

Pretsednik: Stavljam ovu odluku na glasanje. Ko je *za*, molim neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv?* (Nema).

Objavljujem da je predlog odluke o potvrdi uredaba Vlade FNRJ donesenih u vremenu između Drugog vanrednog i Petog redovnog zasedanja Narodne skupštine FNRJ jednoglasno prihvaćen.

Sada predlažem Veću kratak odmor radi sravnjivanja zakonskih tekstova sa Saveznim većem.

(Posle odmora)

Pretsednik: Na osnovu čl. 75 poslovnika, izveštavam Veće naroda da su i u Saveznom veću usvojeni istovetni tekstovi zakona, onako kako su izglasani u Veću naroda. Objavljujem da je time Narodna skupština FNRJ konačno usvojila ove zakone:

1) Društveni plan FNRJ za godinu 1952,
2) Budžet FNRJ (savezni budžet) za godinu 1952,
3) Zakon o ovlašćenju Vladi FNRJ za osnivanje društvenih fondova,
4) Zakon o upravnim sporovima,
5) Zakon o javnom pravobranioštvu,
6) Zakon o proglašenju 15 maja za narodni praznik,
7) Zakon o ovlašćenju Vladi FNRJ za donošenje uredaba radi usklađivanja odnosa u privredi sa novim privrednim sistemom,
8) Zakon o proglašenju nestalih lica za umrla i o dokazivanju smrti,
9) Zakon o izmenama i dopunama Zakona o uređenju narodnih sudova,
10) Zakon o izmenama i dopunama Zakona o vojnim disciplinskim sudovima,
11) Zakon o izmeni čl. 11 Zakona o usvojenju,
12) Zakon o ukidanju Zakona o učenicima u privredi,
13) Zakon o opštedržavnom završnom računu za godinu 1950.

Svi ovi zakoni biće upućeni Prezidijumu Narodne skupštine FNRJ radi proglašenja.

Na taj način dnevni red današnje sednice je iscrpen. Zaključujem ovu sednicu i zakazujem, u saglasnosti sa Pretsednikom Saveznog veća, zajedničku sednicu za sutra u 9 časova.

Naša sednica, Veća naroda biće zakazana na zajedničkoj sednici.

(Sednica je zaključena u 18,25 časova).

ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА И ВЕЋА НАРОДА

Седамнаеста седница

(1 априла 1952)

Почетак у 9,15 часова.

Претседавао Претседник Већа народа **Јосип Видмар.**

Улазак чланова Савезне владе на челу с Претседником Владе ФНРЈ маршалом Југославије Јосипом Брозом Титом народни посланици поздрављају бурним и дуготрајним аплаузом.

Претседавајући: Отварам седамнаесту заједничку седницу Савезног већа и Већа народа Народне скупштине ФНРЈ (другог сазива). Записник данашње седнице водиће секретар Већа народа Јожа Хорват. Изволите саслушати записник шеснаесте заједничке седнице од 31 марта.

Секретар Јожа Хорват чита записник шеснаесте заједничке седнице од 31 марта 1952 године.

Претседавајући: Има ли примедаба на прочитани записник? (Нема). Пошто примедаба нема, записник се оверава.

Пре прелаза на дневни ред саопштавам да је Народна скупштина примила телеграм од рудара Раше и молим секретара да га прочита. Да ли се прима овај предлог? (Прима).

Секретар Јожа Хорват *(чита):*

НАРОДНОЈ СКУПШТИНИ ФНРЈ

Рудари Истре окупљени на протестном митингу у Раши поводом хистеричних и бјесомучних иредентистичких провокација, шаљу вам израз свог дубоког огорчења и мржње према свима онима који учествују у тој смишљеној и унапријед припремљеној антијугословенској кампањи, коју је и овог пута као и прије организирала и помагала империјалистичка талијанска влада.

Ми смо на својим леђима осјетили све грозоте двадесетпетогодишње фашистичке окупације а данас оживљавају ти исти елементи са истим Мусолинијевим паролама, који немају ништа заједничко са интересима мира у свијету. Они већ неколико дана организирају, уз помоћ совјетске пете колоне и Ватикана као и других, грозничаве антијугословенске и империјалистичке параде по улицама Трста, Рима и других градова узвикујући агресивне пароле о Трсту, Истри, Ријеци, Задру и Далмацији. Ми смо свјесни какав циљ имају такви инциденти талијанских неофашиста, али ми смо још свјеснији жртава које смо дали под руководством Комунистичке партије Југославије и друга Тита за наше ослобођење. Зато ми, истарски рудари, дижемо свој глас за праведно рјешење проблема Трста. Најенергичније одбацујемо свако рјешење тог проблема на бази Трипартитне декларације или било ког споразума, без сагласности народа и Владе ФНРЈ. Свако погађање о Трсту без Југославије, може користити само непријатељима мира и штетити интересима наше земље. Зато не признајемо никакво погађање и цјенкање, које би ишло на уштрб интереса народа Југославије. Ми не дозвољавамо да се било ко изван наше земље тако неодговорно игра са нашим интересима или да негира оно наштo ми имамо право а још мање да негира оно што је наше. Ми и овог пута понављамо дубоки народни осјећај, којег је изрекао друг Тито: „Туђе нећемо, а своје не дамо". То је наша парола за коју смо, ако то устреба, спремни дати своје животе да бисмо били слободни и мирни у нашој земљи. Обећавамо да једнако као што смо се у НОБ-у борили за своју слободу и независност, спремни смо и у будућности још одлучније да се боримо за свој национални и територијални интегритет. Учинићемо све што је у интересу чувања мира и наше независности, те спремни чекамо сваки позив наше Владе на челу с другом Титом. Нека добро зна та повампирена иредента, удружених непријатеља мира, неофашиста, Ватикана и Коминформа да је ово нова социјалистичка Југославија, која не дозвољава да било ко без ње рјешава судбину нашег народа.

Молимо да се овај наш протестни телеграм прочита на вашем засједању и објави путем штампе став истарских рудара.

Живела Народна скупштина ФНРЈ!

Живела Влада ФНРЈ!

Живео Централни комитет Комунистичке партије Југославије на челу с другом Титом!

Рудари Раше

(Читање телеграма пропраћено је дуготрајним аплаузом).

Претседавајући: Пошто је дневни ред ове заједничке седнице утврђен на посебним седницама оба већа, то прелазимо на претрес Предлога општег закона о народним одборима.

Молим известиоца Законодавног одбора Савезног већа народн посланика Душана Диминића да прочита одборски извештај.

Известилац Законодавног одбора Савезног већа Душан Димин чита извештај Законодавног одбора Савезног већа о Предлогу опш закона о народним одборима. (Видети прилог на крају књиге).

Претседавајући: Молим известиоца Законодавног одбора Већа н рода Велимира Стојнића да поднесе извештај.

Известилац Законодавног одбора Већа народа Велимир Стојн *(НР Босна и Херцеговина)* чита извештај Законодавног одбора Ве народа о Предлогу општег закона о народним одборима. (Видети прил на крају књиге).

Претседавајући: Чули сте одборске извештаје. Отварам дискуси и позивам народне посланике који желе да учествују у дискусији да пријаве Претседништву.

Реч има Потпретседник Савезне владе друг Едвард Кардељ. (Бур и дуготрајан аплауз. Народни посланици устају и поново дуго апла дирају).

Потпретседник Владе ФНРЈ Едвард Кардељ *(НР Словенија):* Др гови народни посланици, нови закон о народним одборима, који ће донети на овом заседању трећи је по реду после победе Револуци Мислим, да је тако релативно брзо мењање закона о народним одбори у суштини позитиван знак, јер показује да је наше друштво способ да брзо и живо реагује на објективне промене у друштвено-економск односима.

Уствари, три закона о народним одборима одражавају три фа нашег послератног друштвено-економског и политичког развитка. У ан лизу првих двеју фаза ја се овом приликом нећу упуштати. Али, чи ми се потребним и корисним да се подробније задржим на разлози који истичу потребу доношења овог трећег закона о народним одбори и то управо таквог, каквог нам је Савезна влада и предложила.

Пре свега хтео бих да се извинем што ћу морати да дам један те ретски увод у нашу дискусију о народним одборима, јер то није уоб чајено у парламенту, а ни у нашој скупштини. Али, мислим да је жи свакодневно суочавање постигнућа и облика наше праксе са основн теоретским поставкама научног социјализма један од неопходних усло да би се друштво на путу ка социјализму могло успешно да супро ставља продору и учвршћењу антисоцијалистичких тенденција у нов облицима. Таква је опасност поготово озбиљна у једној релативно за сталој земљи, где антисоцијалистичка стихија мора да буде веома ја А практизицам, односно слабост или недостатак револуционарне прол терске, односно социјалистичке идејне контроле над практичним разви ком — то је баш она атмосфера, онај „природни" пут којим антисоц јалистичка стихија најјаче може да дође до изражаја.

Карл Маркс је, као што је познато, гледао на прелазни период од капитализма ка комунизму као на раздобље тешких „порођајних грчева" и многобројних унутарњих супротности, у којима се рађа социјалистичко друштво, — брже или спорије, кроз победе и поразе, кроз смеле успоне и понижавајуће падове, учећи се на успесима и на неуспесима.

Другачије не може ни бити, јер револуционарна, односно политичка победа радничке класе сама по себи још не ствара социјалистичке друштвене односе. Њен је главни задатак да разбије сметње за слободно настајање и учвршћивање таквих односа, а темпо и облици њиховог настајања и развитка зависе у првом реду од развитка материјалних друштвених снага, другим речима, од развитка производних снага. Ја тиме не мислим да потцењујем улогу социјалистичке свести, али свест може успешно и прогресивно да дође до изражаја само ако је схватила шта је економски и друштвено могућно и неопходно и ако у том оквиру дејствује у правцу ослобађања елемената социјалистичког друштва. Не могу а да у вези с тим не поновим следеће Марксове речи из анализе Париске комуне: „Радничка класа није очекивала од Комуне никаква чуда. Она не мисли да народном одлуком заводи неке готове утопије. Она зна, ако хоће да постигне своје сопствено ослобођење и с њим онај виши животни облик коме данашње друштво неодољиво тежи услед свог економског развитка, да ће она, радничка класа, морати да прође кроз дуге борбе, кроз читав низ историских процеса који мењају и људе и прилике. Она нема да остварује никакве идеале; она има само да ослободи оне елементе новог друштва који су се већ развили у крилу старог буржоаског друштва које се налази у распаду." (К. Маркс, „Грађански рат у Француској". Маркс-Енгелс, Изабрана дела, т. I, стр. 501, издање „Културе" Београд).

А у предговору I издању свог „Капитала" Маркс је приближно исту мисао формулисао овако: „Чак и кад неко друштво успе да пронађе путању природних закона свога кретања... не може оно нити прескочити, нити наредбама изоставити фазе природног развитка. Али порођајне болове може и да скрати и да ублажи." (К. Маркс, „Капитал" т. I, стр. XLVI.)

Ове Марксове речи најбоље изражавају онај револуционарни реализам којим треба да се руководи свако друштво, а поготово такво у коме се одигравају почетни процеси социјалистичког преображаја.

Социјализам се не изграђује у свим земљама у једнаким условима. Негде ће друштво имати да савлада тежи, а другде слабији отпор најразличитијих реакционарних снага, али свуда оно мора да прође кроз одређене економске и друштвене процесе у којима ће се производне снаге развити до степена на коме социјализам може да постане неоспорни облик друштвених односа. Они друштвено-економски процеси, дакле, који се нису иживели у недрима старог друштва, морају се — у једном или другом облику — иживети у новим друштвеним условима. Ти заостали друштвено-економски процеси неоспорно вуку друштво

натраг и сваки дан поново репродукују антисоцијалистичке утицаје. Социјалистичка држава може да утиче на те процесе, да их донекле убрза и усмери у правцу социјализма, али и они сами настоје да утичу на њу, тј. на социјалистичку државу и на целокупан друштвени живот. Они претстављају извор антисоцијалистичке стихије, која је утолико јача уколико је земља заосталија и јаче изврнута спољњем притиску. Та стихија може, у одређеним условима, нанети веома тешке поразе снагама социјализма. Такве врсте тешкоће и јесу оно што Маркс назива „порођајним грчевима" социјализма.

Догматичари и практицисти често приказују ствари тако као да је оружаном победом радничке класе и доласком радничке авангарде на власт, ако је она „верна пролетаријату", већ обезбеђен „правилан" развитак социјалистичке револуције, само ако та авангарда, како они мисле, буде довољно „одлучна" и „оштра" у борби против контрареволуције. Међутим, они заборављају да се ствар не састоји само у томе. Они заборављају да је прелазни период до капитализма ка комунизму, то јест од класног ка некласном друштву, такође класна борба, а ова је пре свега карактеристична по томе што развија снажну тенденцију да се њено политичко тежиште пренесе у сам државни систем и на саму радничку партију. „Застарело — каже Карл Маркс — тежи да се у оквиру новостеченог облика поново успостави и одржи." (Маркс, Писмо Ф. Болтеу од 29 XI 1871. Маркс-Енгелс, Изабрана дела, т. II, стр. 456.) Владајућа партија, дакле, не живи и не дејствује у безваздушном простору, у свету неких апстрактних принципа, где само има да одлучује — шта „је правилно", а шта „није правилно", него је и сама подвргнута дејствовању друштвено-економских закона.

Антисоцијалистичке тенденције не долазе до изражаја само као директна политичка акција, то јест као отворени контрареволуционарни покушај или као несвесни отпор. У том облику оне су очевидне и против њих се није тешко борити. Али су оне опасније у другим облицима, то јест када такорећи неприметно дејствују на сам систем социјалистичке државе, на људе у том систему, на методе и организационе облике рада тог система. У том свом облику антисоцијалистичка стихија дејствује у правцу стагнирања, остајања на заосталим облицима. Она дејствује као фактор који на овом или оном отсеку друштвеног живота вуче натраг, рестаурира старо, претвара ове или оне остатке прошлости у доминантни систем у оквиру нових друштвених облика. Прелазни облици застаревају и постају уточиште остатака прошлости. И многи „нови" људи постају конзервативни, боје се даљег кретања друштва и друштвених односа, а за њих почињу да се лепе и други остаци прошлости.

Уствари, што више владајућа партија сраштава и идентификује се с државним управним апаратом и што се више самосталне власте концентрише у рукама таквог апарата, утолико више таква партија губи своје везе с радним масама, а читав се систем може да претвори у само-

сталну снагу која се креће по својим посебним друштвено-економским законима. То утолико пре што су државно-капиталистички елементи више или мање јаки у почетку сваке пролетерске револуције. Они су, уствари, неизбежни и у почетку обично и прогресивни, али уједно су они главни извор бирократизма. Ако не постоје довољно снажне свесне социјалистичке снаге, односно ако нема довољно ефикасне револуционарне пролетерске и социјалистичке идејне контроле над практичким развитком, онда такав систем постаје полазна тачка за формирање бирократске касте и за дегенерисање пролетерске револуције у систем бирократског деспотизма као израза и надградње државнокапиталистичких друштвених односа.

У томе је, уствари, данас главна опасност за радничку класу која је политички победила, као и за читав радни народ. Контрареволуционарни, рестаураторски покушаји експроприсаних класа могу да сметају, могу да изазивају тешкоће, да коче развитак, али не могу да окрену точак историје унатраг. Ситносопственичка и малограђанска стихија такође може да осетно кочи социјалистички развитак, али сама по себи не може да постане доминантна. Али сви они раде за трећег, који — у заоштреним класним сукобима прелазног доба — има услова да постане победник, а то је — бирократска каста.

Уколико је земља заосталија, утолико револуционарни пролетаријат мора да ствара већи и централизованији апарат за борбу против антисоцијалистичке стихије, утолико више власти даје у руку том апарату и утолико је већа опасност да тај апарат постане независан од самог пролетаријата. А уколико јачи и независнији од радничке класе и радних маса уопште постаје државни извршни апарат, утолико се више претвара у самосталну друштвену снагу која тежи да сачува и даље развије државно-капиталистичке друштвене односе. Другим речима, у таквим условима пролетерска револуција сама производи снагу која је деградира на степен деспотије државно-капиталистичке бирократије.

На први поглед овакав процес изгледа само као последица субјективних „грешака" социјалистичких снага. А уствари он је, пре свега, резултат дејствовања објективних друштвено-економских закона, који увек своде друштвене односе на оно што дозвољава степен производних снага. Такви државни системи могу да предузимају и морају да предузимају и низ прогресивних социјалистичких мера и корака, али само у одређеним границама које не доводе у питање основицу тог система: државно-капиталистички монопол. Али када прогресивни економски развитак у таквом систему достигне крајње границе, које му државно-капиталистички односи допуштају, овај систем постаје исто тако реакционаран и исто тако доводи до унутарњег друштвеног трулења, као сваки преживели систем. И даље, када се у унутарњим односима такав систем у току развитка претвори у реакционарну полициску заштиту

државно-капиталистичких односа, који су већ постали сметња даљем друштвеном кретању, па га унутарња криза неминовно почиње да гони ка спољној експанзији и агресији, онда он постаје смртна опасност за напредак социјализма.

Искуство из развитка пролетерске револуције у Совјетском Савезу убедљива је потврда ових поставки, зато ћу се на њему укратко задржати.

Бирократија се као слој, као самосталан фактор, по правилу увек појављивала у историји у једној од двеју могућих улога: или као слуга или као деспот. Била је подређени извршитељ када је владајућа класа била јака, неоспорно надмоћна, али је постајала, у већој или мањој мери, самосталан фактор над друштвом онда када је однос снага између главних антагонистичких класа дошао у извесну, као што Маркс каже, „равнотежу", која је искључивала недељиво господство једне или друге класе.

У наше се време бирократска деспотија појављује као самосталан друштвени фактор углавном у два облика: у фашистичкој диктатури и диктатури стаљинског типа. Упрошћено говорећи, могло би се рећи да је прва пре свега резултат слабости дате буржоаске, а друга дате пролетерске власти.

Прва настаје када буржоазија не може више као класа да одржи власт, да се бије за своје циљеве, а пролетаријат је политички преслаб да би ову могао да освоји. Владајућа бирократска каста — сраштајући се с врховима финансиске олигархије — с једне стране штити привилегије финансиске олигархије, а с друге стране мора да јача државно-капиталистичке елементе у привредном систему и друштвеним односима.

Бирократска деспотија совјетског типа, међутим, настаје тамо где је пролетаријат — користећи погодне друштвене и политичке услове — у победоносној револуцији узео власт, али је — било због опште заосталости земље, било због других објективних или субјективних разлога — преслаб да би могао и да је одржи. Обавезни пратилац сваког државног система, то јест бирократски практицизам, постаје у таквим условима главни канал за продирање и учвршћење антисоцијалистичких тенденција у новим облицима које је створила и за које је раскрчила поље револуција; тај практицизам постаје главни облик постепеног потискивања и коначне ликвидације одлучујућег утицаја радничке класе на руководство државне управе.

Слабост револуционарне власти совјетске радничке класе није била у снази експроприсаних класа — царских велепоседника и буржоазије — него у необично великој општој заосталости социјално-економске структуре Русије. Пре свега, необично заостало совјетско село. Лењин је ту ситуацију јасно видео и упозоравао је совјетски пролетаријат да његова оружана победа никако не значи да су његова власт и социјализам у Русији обезбеђени. Постављајући питање — „ко ће кога", Лењин је

мислио у првом реду на огромни елементарни притисак ситнопроизвођачке стихије, која, како он каже, „свакодневно рађа капитализам". Та стихија, додуше, није победила као таква и није довела до рестаурације старог система, али је ипак поткопала власт радничке класе. Неизбежно стварајући огроман бирократски механизам за гушење и потчињавање те стихије, револуција је уједно створила снагу која је потчинила себи и њу саму, односно радничку класу. Захваљујући заосталој класној структури, односно слабости пролетаријата, што доводи до узајамне парализације снага антагонистичких класа, о којој говори Маркс, извршни апарат је добио изванредну снагу и власт и почео је да издваја самосталну бирократску касту, са посебним друштвеним интересима који су везани за даље постојање државно-капиталистичких односа. Добивши политички монопол, овај је каста тежила економском монополу, јер се први могао одржати само на бази другога, а усвојивши унутарњи економски монопол, она је — као сваки монополиста — почела да прилази империјалистичкој политици ванског освајања и хегемоније над светом.

Све док је тај систем вршио извесну прогресивну улогу — било у унутарње-политичком било у међународно-политичком погледу — он је успевао да се сакрије иза социјалистичке заставе и да добија подршку међународног пролетаријата. Али када су превладавајући државно-капиталистички односи у производњи дошли унутар земље у сукоб с производним снагама, а поготово када је совјетска бирократска каста почела да разоткрива своје хегемонистичке тенденције према другим народима, тај је систем ушао у фазу кризе, и спољне и унутарње, и социјалистичка револуционарна критика тога система не само да постаје све нужнија, него и гласнија. Данас је јасно све већем и већем броју оних револуционарних социјалиста, а и напредних људи уопште, који су оправдано поздрављали и помагали Октобарску револуцију и Совјетски Савез као први крупни корак ка остварењу социјализма, да совјетски бирократски систем није само упропастио социјалистичке тековине Октобарске револуције, него да је постао непријатељ напретка социјализма у свету уопште.

У политичком погледу, бирократска деспотија стаљинског типа је, као што смо видели, продукт заосталог совјетског села. Када кажем да је стаљинизам продукт совјетског села, не мислим тиме рећи да је он и заступник његових интереса, него да до њега не би могло да дође, или веома тешко би могло да дође, да Русија није била заостала, претежно сељачка земља. Напротив, сви знамо да се совјетска бирократска каста крваво разрачунавала, и још се разрачунава, са сељаштвом, и то не само с кулацима, него са сељаштвом уопште. Међутим, сама егзистенција те снажне ситносопственичке стихије, која је парализовала револуционарне социјалистичке тенденције радничке класе, постала је главни услов који је омогућио настанак и развој стаљинске деспотије. Вешто изигравајући час сељаке, час раднике, било паролама о савезу радника и сељака, било позивима на борбу против кулачке опасности и сл., она се држи

на власти и потчињава себи целокупни друштвени живот. А такође, надувајући опасност од спољне најезде, она оправдава пред читавим народом како потребу одржавања њеног деспотског режима у земљи, тако и потребу спољне експанзије.

Своју коначну афирмацију тај је систем постигао у периоду првог петогодишњег плана, и то не случајно баш тада. За извршење тог плана била је у совјетском систему потребна огромна концентрација власти у извршним органима власти, а у те убрајам и руководеће језгро Комунистичке партије СССР-а, — значи у органима који су се већ бирократизовали, па их је зато апсолутна власт неизбежно морала претворити у затворену вештачку касту.

Додуше, први и други петогодишњи план су углавном, гледано са економског гледишта, успели. Постигнута је — за руске услове — крупна економска победа, која је у знатној мери истргла Совјетски Савез из окова заосталости. Али тај је успех истовремено пратила и једна друга победа — победа државно-капиталистичке бирократске деспотије. А ова је победа носила у себи не само елементе политичке реакције, него и клицу будућег економског застоја и будуће друштвене кризе. Очигледно је, наиме, да се развитак друштвених производних снага не може дуго мирити с државно-капиталистичким друштвеним односима, вештачки и насилно одржаваним од бирократске касте.

Упоредо с таквим развитком иде и совјетски правни систем. Основни принципи совјетске друштвене изградње, које је формулисао Љењин, постепено су напуштани, а коначно — са тзв. стаљинским уставом — и формално укинути.

Држим да нећу претерати ако кажем да је »magna carta« совјетског бирократизма Стаљинов говор „Нова ситуација — нови задаци привредне изградње“ из 1931 г. Главни циљ и ефект тога говора био је — претварање фабричких директора и привредних руководилаца уопште у апсолутну власт над радницима. Ликвидирани су били последњи остаци демократије у привредној управи. Следио је низ антирадничких закона који су потпуно обесправили радника у односу на директора, тако да овај може данас осуђивати радника због „недисциплине“ чак и на затвор. Он се према раднику отворено појављује као државна политичка власт — што уствари и јесте.

Слични процеси извршили су се и у органима државне власти. Апарат републичких, обласних и среских совјета постао је извршни апарат централних органа, а сами совјети — парадна декорација, без права и без власти. Апсолутно подређен — у фабрици: дирекцији и главној привредној управи, колхозу: одозго постављеном професионалном претседнику, а у совјету службеничком апарату који је и сам без права, односно „има права“ само да слепо извршава наредбе централне управне власти — совјетски радни човек је изгубио сваку могућност утицаја на државну власт. Орденима декорисана и привилегијама корумпирана, али прожета до костију страхом пред фараонским висинама цен-

тралне извршне власти, совјетска бирократија је, наравно, добијала све бољу економску награду за ту и такву своју улогу — на штету радника и радних сељака.

Као илустрацију тога навешћу неколико примера о разликама у платама у Совјетском Савезу.

Према званичним совјетским подацима, просечна радничка плата износила је 1950 г. 500 рубаља месечно. Најнижа плата радника машинске индустрије износила је, међутим, 145, а најнижа рударска плата 260 рубаља месечно. Плате бирократских врхова у самој производњи су, међутим, несразмерно веће. Основна плата директора предузећа износи 2.500 рубаља. Међутим, то није ни издалека све. Страховито повећавање плата бирократије врши се на заобилазни начин, пре свега системом премирања. Премије претстављају, према званичним подацима, 51% платног фонда у метагурлији, 45% у лакој индустрији, 42% у хемиској индустрији итд. Посебним премијама пре свега повећавају се плате руководеће бирократије. Директор предузећа аутоматски добија, на пример, за испуњење месечног плана, премију у висини месечне плате. Тиме му се доходак повисује на 5.000 рубаља. У рударству и металургији директор предузећа добија повишење плате од 25% за сваки проценат смањења трошкова производње. Пракса показује да се тиме плата руководећих бирократа повисује још за даљу суму целокупне месечне плате. За извршење годишњег плана руководећи бирократи добијају награду у висини тромесечне плате, то јест око 500 рубаља месечно. Према томе, месечна плата руководећег функционера у производњи достиже нормално 8—10.000 рубаља месечно. Другим речима, плата бирократских врхова у производњи је 16 пута већа од просечне радничке плате, а 55 пута већа од најниже плате радника у машинској индустрији.

Ми, дакако, не поричемо да су разлике у платама у првим фазама социјализма потребне и неизбежне, јер још неразвијено социјалистичко друштво не може награђивати другачије него према раду, према способности. Штавише, у тој фази такође је неизбежно да друштво узима у обзир и потребе практичке стимулације у одређеним границама где је то потребно за здрав привредни развитак, јер то у крајњој линији користи друштву у целини. Тако поступамо и ми — можда чак сувише мало — и тако ће морати, на социјалистичком путу, да поступи у почетним фазама свака земља. Међутим, у Совјетском Савезу су те разлике тако огромне да се ту несумњиво ради о претварању квантитета у квалитет. Ту се више не ради о награђивању према раду, према способности, него о специјалним експлоататорским привилегијама бирократске касте, о награђивању за исцеђени и опљачкани вишак рада радничке класе. Те су привилегије, уствари, само једна од форми капиталистичког присвајања у државно-капиталистичким условима.

Такозвани стаљински устав је круна совјетског бирократског система. Тај устав, као што сам већ пре рекао, и формално напушта ле-

њинске принципе својетске власти, — који су се углавном ослањали на искуства Париске комуне и Марксове теоретске закључке — а у првом реду принцип јединства законодавне и извршне власти — и враћа се на спољне форме буржоаске демократије, понављам и потцртавам — на спољне форме буржоаске демократије. А сасвим је разумљиво што је у систему државног капитализма одвајање извршне и законодавне власти морало, за друштвени напредак и друштвене односе, имати далеко теже последице него што се то дешава у земљама буржоаске демократије. На први поглед је изгледало да тај устав претставља корак даље у развитку политичког демократизма у совјетском систему. А уствари то је био огроман корак назад.

Права суштина тих промена је била у томе што је коначно и формално прекинут сваки стварно демократски однос између централног и локалних совјета као претставничких тела, а остала је само веза међу вишим — наредбодавним и нижим — извршним апаратом. Тиме је локални совјет, преко кога би једино трудбеници могли да непосредно остварују своју вољу, изгубио и последње могућности самоуправљања, а сва — неограничена — власт је прешла на централну извршну власт и њене подређене управне органе.

Формално је та конституција „изједначила" све совјетске грађане, то јест укинула је тобожње „привилегије" радничке класе у систему државне управе и изједначила радника са сељаком. Уствари, изједначила их је само у томе што је и једном и другом, то јест и раднику и сељаку, отела последње могућности за вршење ма каквог озбиљнијег утицаја на руковођење државом и привредом. А такво „изједначење" грађана било је Стаљину потребно зато да би се у сузбијању притиска радничке класе могао да опире на економску, политичку и културну заосталост совјетског села, а да би у борби против захтева радног сељаштва опет могао да маневрише помоћу радничке класе. Зато такозвани „стаљински устав" и није био корак напред, као што сам пре рекао, него корак назад. Иза формалних буржоаско-демократских кулиса је совјетска владајућа бирократска каста обезбедила за себе апсолутну власт. То је суштина новог стаљинског устава. Зато је та каста и морала да почисти остатке демократског организационог система који је настао у револуцији.

Тиме је совјетски систем постао у правом смислу „једнопартиски систем" у негативном смислу те речи. Све док радне масе имају своје основне самоуправне органе, локалне совјете или као код нас месне народне одборе, преко којих могу да изразе своју вољу и свој одлучујући утицај на више државне органе, све дотле им тај систем гарантује више демократизма него било какав вишепартиски систем. Али, када се такав систем укине, када се ликвидира свака самоуправа трудбеника и њихових основних органа и спроведе централизовани систем буржоаске државе, али без њеног вишепартиског система, онда свако причање о

демократији постаје проста лакрдија. А тако данас стоје ствари у такозваној „совјетској демократији".

На завршетку и после Другог светског рата све су се те тенденције у Совјетском Савезу појачале. Начичкана орденима и херојским титулама, у пози победника и ослободиоца народа у једном одбранбеном, патриотском рату, водећа се каста осећала безгранично јаком. И заиста, никада још у историји једна владајућа класа није имала у својим рукама толико власти — и на политичком и пре свега на економском подручју и неоспорно никада једна владајућа каста није имала такве власти и на идејном подручју као што је имала совјетска бирократска каста. У таквој је ситуацији она пришла и ванској експанзији, у првом реду под видом „помоћи социјалистичким снагама". Међутим, на примеру њених односа према Југославији драстично се и врло брзо, с пуном јасноћом, почело да открива да је помоћ социјалистичким снагама наличје, а империјалистичке тенденције ка хегемонији над другим народима и над светом — право лице совјетске спољне политике. Да је совјетска каста наишла на отпор најпре баш код радничке класе и народа Југославије, сасвим је природно и историски неизбежно. Наша је земља изашла из револуције, у којој је била мобилисана друштвена свест огромних маса и у којој се због тога бирократска каста није могла формирати, и поред извесних тенденција које су се, наравно, и код нас појављивале и још увек се појављују у том правцу. Али је исто тако неизбежно да ће совјетска каста наилазити на све одлучнији отпор свуда у међународном радничком покрету и код народа који су кадри и вољни да бране своју слободу, и свој слободни пут развитка, а неизбежно и у својој сопственој земљи.

Задржао сам се на искуствима из развитка у Совјетском Савезу зато што је дужност социјалистичких снага сваке земље да уче на туђим искуствима, како би избегле, у својој сопственој борби, понављање истих грешака и истих пораза, и могле да се користе оним што је позитивно и прогресивно.

Искуства из Совјетског Савеза, нарочито из данашњег Совјетског Савеза, међутим, говоре пре свега о томе колико је туђа социјализму и опасна за његов напредак тенденција коју је стаљинистичка бирократија унела у међународни социјализам, наиме, тенденција да једна група практичких политичара — попут, на пр. Политбироа ЦК ВКП(б) — узурпира право да одређује шта је социјалистички, а шта није социјалистички, руководећи се, наравно, при томе циљевима своје недемократске и хегемонистичке политике. А друго, наведена искуства нам говоре и о томе колико је погрешно гледати на улогу појединих људи статички, то јест не видети да се и они често мењају ако се променио њихов положај у друштвеним односима. Ако се једна бирократска каста, макар на њеном челу били бивши револуционари, из ових или оних објективних друштвено-економских и субјективних узрока, издвоји и учврсти као самостална снага, она добија — без обзира на то како

њени водећи људи себе називали, каквој се идеологији прибрајали и колико су свесни своје праве улоге — и своје посебне законе друштвено-економског кретања, управљеног на очување и проширење државно-капиталистичких односа. А као таква, она неизбежно мора да постане непријатељ напретка социјализма. Наука и историја неће оцењивати људе, одговорне за стварање једног стања, по томе шта су говорили да стварају, па чак ни по томе шта су им биле намере, него по томе шта је био практички ефекат њихове активности у развитку друштвених односа, то јест да ли су доприносили ослобађању елемената друштвеног напретка или њиховом поробљавању.

Велики свештеници коминформистичког стаљинског култа могу до изнемоглости да цитирају Маркса и Лењина, али они сваким даном све теже сакривају каквим боговима и циљевима служе, када претварају данас већ застареле приче о пореклу своје власти, која је тобоже израсла из огња револуције, као птица феникс из пепела, у модерни тедеумско-метафизички и ћифтинско-шпекулантски стаљински галиматијас о томе како је ватра руске револуције садашњем совјетском државном руководству не само дала непогрешивост, него га такође обдарила правом и дужношћу да прокламује „вечите истине“ социјализма и „дијалектичког материјализма“. Уствари, штитећи неодрживе материјалне и политичке привилегије једне касте, које су постале судбоносна сметња на путу социјализма, они су принуђени да проглашавају као „једино социјалистичко“ управо оно што није социјалистичко, што се чак претворило у највећу сметњу за даљи напредак социјализма. А проглашавајући систем централизоване бирократске деспотије за „једини социјалистички“ и „најнапреднији“ систем, и узурпирајући уједно за Совјетски Савез приоритет у сваком погледу пред свим другим нацијама, совјетски властодршци у суштини не чине ништа ново, него само оно што су увек у историји чинили преживели системи, који су постали сметња друштвеном напретку и који своју егзистенцију више нису могли да правдају економском и друштвеном неизбежношћу: свој сопствени систем они проглашавају божјом, а све друге ђаволском творевином. На њих се у пуној мери односе ироничне и духовите Марксове речи: „Свака религија, која није њихова, изум је људи, док је њихова властита религија откровење господње.“ (Маркс, „Беда филозофије“, стр. 109, издање „Култура“, 1946.)

Резултат таквог идеолошког развитка довео је до тога да је социјалистичка политика и научна критика друштвених односа у СССР забрањена и онемогућена, а научна социјалистичка теорија је замењена бирократским практицизмом и стерилним идолопоклонством. А то је управо она права „идеологија“ која је једној владајућој бирократској касти неопходно потребна.

Међутим, за свесног социјалистичког борца, наоружаног марксистичком теоријом, ништа што је створено у друштвеним односима није савршено и зато ништа од тога ни у социјалистичкој земљи не може бити

поштеђено од праве социјалистичке критике. Таква је критика једина у стању да обезбеди најкраћи пут социјалистичког напретка.

Никакве везе, дакле, немају с марксизмом тобожњи „марксисти", који губе револуционарно-реалистички и критички однос према резултатима ове или оне победничке пролетерске револуције или партије, који једноставно идеализирају те резултате, статички их уопштавају и некритички их претварају у неизмењиви социјалистички принцип за све и за свакога. Искуства — а нарочито она која је читавом међународном радничком покрету дао развитак руске пролетерске револуције — нам показују да се такве тенденције и такви методи веома брзо разоткривају, и то не као одбрана социјализма, него као жилавост остатака прошлости, који хоће да се сачувају у новим облицима као тенденција застарелих прелазних облика, који хоће да се одрже под заштитом реакционарног политичког притиска једног режима бирократског деспотизма. Све су тенденције те врсте само идејне манифестације бирократизма.

Зато смо ми, југословенски комунисти, са другом Титом на челу, поступили не само у интересу народа Југославије, него и напретка социјализма уопште, када смо се супротставили како совјетском агресивном и хегемонистичком притиску, тако и антисоцијалистичкој идеологији, коју је произвела совјетска владајућа бирократија да би оправдала дегенерацију једне пролетерске револуције на степен државнокапиталистичке бирократске деспотије. Снаге међународног социјализма морају имати и смелости и способности да скину лажну маску с тог система, да би оне саме могле да се крећу даље.

„Пролетерске револуције, . . . — каже Маркс, — стално критикују саме себе, непрестано се прекидају у свом сопственом току, враћају се на оно што је привидно свршено да би га изнова отпочеле, исмевају свирепо темељно половичности, слабости и кукавности својих првих покушаја . . ." (Маркс, „Осамнаести бример Луја Бонапарта", Маркс—Енгелс, Изабрана дела, т. I, стр. 227, „Култура", 1949.)

Када говоримо о социјалистичкој критици, то јест о социјалистичком критичном односу према конкретним облицима друштвених односа прелазног периода, онда не мислимо само на критику речима. Не, ми мислимо и на друштвену критику, на критику која има своју политичку и материјалну снагу и која може да мења ствари када превлада у свести социјалистичких снага. А задатак такве критике није само да негира, да критикује. То карактерише управо антисоцијалистичку критику. Социјалистичка критика треба и да ствара, да указује на нове облике и на нови однос. По томе се она може распознати од сваке друге критике и по томе је она прогресивна.

Револуција не може стати на пола пута, не може тапкати у истим облицима и односима. Она се мора непрекидно развијати ка остварењу циљева и задатака због којих је била историски нужна и оправдана, иначе ће бити поткопани и њен историски смисао и њена снага. При

томе настаје веома велика опасност ако се извесне њене почетне форме претворе у њен циљ и стални метод. Управо то највише доприноси њеној неизбежној унутрашњој дегенерацији. У том правцу — као што смо видели на пракси — гура револуцију и бирократски елеменат који живи од државног апарата, од владања над људима, а не воли промену и кретање. Међутим, социјалистичка револуција је социјалистичка само дотле док креће ствари даље и непрестано спрема терен за нови људски напредак, за нове друштвене односе. Она је као пролећна бујица која очисти речно корито нагомиланих сметњи и трулежи, да би кретање у њему могло ићи својом нормалном струјом и да би се живот у њему могао даље несметано развијати. Зато ми не можемо стати, него морамо стално и упорно ићи даље ка новим облицима и новим односима. Можда ћемо ту и тамо погрешити. Не смета! Живот и пракса убрзо ће нам показати где и колико смо грешили и где треба исправљати. Али нема веће грешке него стати на месту, јер та се грешка и њене последице не дају исправити. Стајати на месту — супротно је дијалектичким законима кретања стварности и као такво може да донесе и увек је доносило друштву само зло и штету.

Тај је дух увек преовладавао у нашој револуцији. Она је увек била критична према себи и према акцији социјалистичких снага у другим земљама. Њој је увек било туђе оно бирократско самозадовољство, које је тако карактеристично за совјетске властодршце. Окренута лицем према будућности, хитајући за својим социјалистичким циљевима, она се није са страхопоштовањем окретала назад, према узорима и утврђеним шаблонима, није имала кад да своју праксу прилагоди освештаним догмама и да се приклања стаљинским фетишима, није ни покушавала да позајмљује туђе костиме, него је — колико је могла и знала, у конкретним условима наше земље — проналазила облике који одговарају њеној сопственој садржини и степену развитка наших економских снага.

Истина, ми бисмо лагали себе, али не бисмо могли да слажемо историју, кад бисмо тврдили да развитак наше револуције није носио и још не носи снажне утицаје не само Октобарске револуције, који су позитивни, него и — њеног стаљинског периода, који су негативни. Али нико не може да тврди да су ти утицаји, и то негативни утицаји, било када одлучујуће загосподарили нашом револуцијом и да она није остала верна самој себи, то јест — социјализму. Она је не само остала таква, него се данас брзим темпом ослобађа свега оног негативног што је унео у њу утицај совјетског бирократског система, и упорно и победнички се бори против свих сличних појава које рађа наша сопствена стварност.

Управо такав карактер нашег револуционарног развитка изазвао је у првом реду бес и смртну мржњу совјетских управљача против наше револуције. Али, истовремено нам је управо такав карактер наше револуције дао могућност да данас — критикујући заостале, реакционарне, антисоцијалистичке и напретку и миру човечанства опасне појаве у земљама коминформизма — можемо с поносом да укажемо и на прве

практичне резултате наше борбе против деспотизма и антисоцијалистичких тенденција бирократизма, то јест борбе за социјалистичку демократију и слободан развитак снага социјализма. Указујући прстом на те резултате и на будуће перспективе, које они откривају, ми можемо свима онима који нас клеветају и свима онима који наседају клеветницима и сумњају у социјалистички карактер наших настојања, да кажемо:

Hic Rhodus, hic salta!

Сасвим је јасно што се целокупна наша пракса друштвене и државне изградње руководила и поукама из искуства о којима сам говорио. При томе је било пре свега потребно јасно рашчистити и утврдити неколико основних водећих принципа наше праксе. Ти принципи су уједно и оно главно што разликује наш народнодемократски систем од бирократског деспотизма државно-капиталистичког типа, који се развио и учврстио у Совјетском Савезу.

Руководећа улога радничке класе — то је био први принцип у нашем државном систему који је требало јасно поставити. Неоспорна руководећа улога радничке класе — то је уствари садржина Марксове „диктатуре пролетаријата".

За совјетску стаљинистичку теорију и праксу „диктатура пролетаријата" значи: потпуно подређивање радничке класе и народних маса монополној власти једне елите „најмудријих", апсолутно идентификовање и сраштавање инструмената те „елите" — то јест партије — с државним извршним, управним апаратом, савршена концентрација свих друштвених функција у рукама тог апарата, највећа централизација унутар тог система, — то јест концентрација све власти у рукама малобројног центра, и подређивање целокупног научног и идејног живота интересима одржања тог система. Данас сви знамо куда је тај систем довео совјетско друштво. За нас, међутим, диктатура пролетаријата значи обезбеђење руководеће улоге радничке класе у одређеном историском периоду — и то управо као класе, — на чворним позицијама друштвеног развитка, у савезу са свим трудбеницима и кроз такве демократске облике власти да тај савез стварно може да дође до изражаја.

Историја совјетске власти нам је показала да се радничка партија, израсла из револуције, почела да претвара у орган бирократске касте од момента када је почела да влада „уместо" или „уиме" радничке класе и радних маса. Спајајући и идентификујући се са апаратом државне извршне власти, концентришући апсолутну власт над читавим друштвеним животом у том апарату, то јест у својим рукама, она је постала и власт над радничком класом и радним масама уопште. Тиме је она престала бити радничка партија, а радничка класа престала је бити владајућа класа.

Наша Партија, која је — на челу с другом Титом — остала доследна пролетерска и револуционарна Партија, већ је давно уочила

такву опасност. Зато је њено руководство предузело низ мера, — како организационих тако и у погледу метода рада, — да се онемогући тенденција срашћавања руководећих партиских органа са управним механизмом државне извршне власти. У вези са даљом реорганизацијом нашег државног система биће потребно да предузмемо и нове кораке у том правцу.

Задатак радничке авангарде не може бити да као извршитељ управља државом и привредом „уместо" радничке класе, односно „уместо" радног народа. Њен је првенствени задатак да се као најсвеснији део радних маса бори такорећи „унутар" тих маса, у њиховим организацијама и у њиховим претставничким државним, привредним и друштвеним органима, прво, да ти органи управљају развитком производних снага и читавог друштвено-економског живота на начин који ће претстављати најбржи и најсолиднији пут ка вишим социјалистичким облицима, а друго, да друштво буде способно да се и непосредно и помоћу свог државног апарата брани од свих покушаја реакционарних снага да точак историје окрену натраг. Ради се, дакле, о томе да рад комунистичке партије буде управљен на оспособљавање радничке класе да она као економски развијена и политички свесна класа, то јест као свесна маса, познавајући своје праве интересе и историске циљеве, зна да одржи државни систем у положају подређене снаге, свог сопственог оружја, како се он не би могао бирократизовати и претворити у деспота над друштвом.

Зато је друг Тито, оцењујући међународни значај наше револуције, у једној краткој, али згуснутој реченици ванредно јасно формулисао управо основни проблем пролетерске револуције у садашње време, када је рекао: „Уколико ми будемо успјели на свом новом путу социјалистичке изградње, не путем терора, не путем задржавања свих функција у рукама једне мале групе људи, него помоћу широке демократизације и децентрализације, утолико ће утицај нашег примјера бити већи." (Тито, „Борба", 1 XI 1951.)

Из тих разлога друг Тито и ЦК КПЈ у последњим годинама непрестано наглашавају да задаци Партије и Народног фронта постају првенствено задаци политичке природе, задаци објашњавања, убеђивања, социјалистичке критике и контроле. Партија никако не сме бити доведена у опасност да срасте са апаратом државне извршне власти, да постане његов инструмент или он њен. На том путу би њена бирократизација постала неизбежна. Партија је манифестација најнапреднијe друштвене свести, али она може таква и да остане само ако је тесно спојена с радничком класом и радним масама уопште, ако говори кроз њих, то јест ако је способна да њих покреће у свесну борбу за социјалистичке односе.

Међутим, не ради се само о руководећој улози радничке класе кроз политичку власт. Она треба да дође до изражаја као руководећи друштвени фактор и непосредно — као произвођач, као најјача еко-

номска снага, која ће бити способна да свесно повуче за собом заостале друштвено-економске снаге, да утиче на њих, да им помаже, да доминира њима својом економском улогом. А у том правцу је могућно активизирати радничке масе једино тиме ако се фабрика и друштвена производња истргне, не само из руку приватног капиталисте, него и из руку бирократије и ако се управљање том производњом — у овом или оном облику — преда у руке самих произвођача. Уколико ће радничка класа ту бити јака и — пре свега — колико ће ту бити свесна и иницијативна као маса, утолико ће јача бити и као политички фактор и утолико ће мања бити опасност бирократизма. Тиме тек водећа социјалистичка снага — радничка класа — заиста постаје слободна у свом кретању, тиме она тек долази у положај да се може борити за социјализам свом својом економском, друштвеном и политичком снагом.

Томе циљу, дакле, треба да служи и организациони механизам наше државне и привредне управе. Ми то постижемо системом радничких савета, то јест институцијом самоуправљања радних колектива, како унутар сваког предузећа тако и у читавим привредним гранама. Предлог закона о народним одборима сада иде даље у том правцу, предлажући установу већа произвођача у народним одборима, у које ће — према свом материјалном доприносу друштву, то јест према свом учешћу у друштвеном производу — трудбеници слати своје непосредне заступнике. Та ће већа — према предлогу закона — равноправно суодлучивати у свим питањима привредног и социјалног значаја. Таква ћемо већа, несумњиво, морати успоставити и у савезној и републичкој врховној власти. Тиме, с једне стране, обезбеђујемо пуни увид и контролу наших трудбеника у погледу употребе и расподеле њиховог вишка рада и максимално мобилишемо њихову иницијативу, а с друге стране, обезбеђујемо и неопходну контролу друштвене заједнице над активношћу појединих предузећа, односно радних колектива, или појединих привредних грана итд., не мешајући се бирократски у њихов свакодневни рад.

Такав састав већа произвођача, какав се предлаже законом, наравно, ми не можемо сматрати ни идеалним, ни трајним. Нема сумње, на пример, да развијено социјалистичко друштво неће имати потребе да чини разлику између „произвођача" и „непроизвођача", јер ће читаво друштво бити асоцијација људи у производњи, то јест свих грађана. Данас је, међутим, таква институција неопходно потребна јер претставља снажу баријеру бирократизму и конзервирању државно-капиталистичких елемената и обезбеђује слободан развитак иницијативе социјалистичких снага. Она потцртава руководећу улогу радничке класе, али уједно појачава и њен савез са свим осталим трудбеницима, нарочито с радним сељацима. То је средство, то је облик у коме и којим наши трудбеници могу спречити било какво изопачавање социјалистичке револуције и обезбедити несравњиво више демократизма и самоуправе радних људи, него било којим другим облицима.

А то су, на крају крајева, најважнији услови за победу социјализма, поготово у једној релативно слабије развијеној земљи.

Други принцип у нашој државној изградњи, који је требало рашчистити и утврдити, то је — јасан и доследан курс социјалистичког демократизма у целокупном нашем друштвеном животу и развитку.

Пре свега, желео бих да кажем да ми ово не говоримо ни као браниоци неког апстрактног либерализма, ни због неких пропагандистичких разлога, да бисмо на пример, пропагандистички тукли коминформистичку деспотију или да бисмо се додворили западним либералима.

Ми смо, додуше, увек били начелне присталице демократизма у политичким односима и увек смо сматрали да низ „личних права", која је формулисала буржоаска демократска револуција, неоспорно припадају и социјализму. Али ми данас дајемо нарочити акценат нашој борби за социјалистичку демократију због тога што не желимо да капитулирамо пред бирократизмом и државним капитализмом, због тога што сматрамо да је социјалистичка демократија неопходан услов напретка социјализма. У том су погледу, што се тиче развитка Совјетског Савеза, управо пророчанске следеће Љењинове речи из 1905 године: „... Ако неко хоће да иде у социјализам неким другим путем, а не путем политичког демократизма, тај неизбежно мора да дође до апсурдних и реакционарних закључака, и то апсурдних и реакционарних како у економском тако и у политичком смислу..." (Љењин, Дела, т. IX, стр. 14, IV руско издање.)

Али, организациона зграда социјалистичке демократије треба да се развија из својих сопствених основа и у облицима који органски израстају из њене садржине.

Механичко преношење спољних облика буржоаске демократије, као што смо видели на примеру Совјетског Савеза, може да буде веома штетно, па чак и да прикрива дејствовање антисоцијалистичких снага.

Сем тога, и поред многих прогресивних облика које буржоаска демократија може да дâ и социјалистичком систему, основа буржоаске демократије је ипак пре свегà у задатку да обезбеди приватну имовину и на тој имовини засноване привилегије.

За нас, међутим, најважнија основа демократизма у друштву које се развија ка стварној слободи, јесте пре свега у обезбеђењу права сваког човека да не буде ни од кога експлоатисан и да има као произвођач пуно право да одлучује у расподели и употреби вишка рада на свом радном месту и у друштву као целини. Ова основа мора бити обезбеђена, а ограничена демократија само за оне који њу угрожавају.

Међутим, код нас још ипак увек играју велику улогу извесне спољне буржоаске демократске форме, које су делом настале под утицајем совјетског система, делом су резултат самог унутарњег политичког развитка. То се нарочито односи на наше савезне и републичке органе врховне државне власти. Они су, уствари, одговарали нашој револуцији тако дуго док је било неопходно и корисно да апарат државне

извршне власти уједињује оперативно руководство највећег дела друштвене активности и док је Партија, пре свега преко њега, остваривала своје руководство. Међутим, даље остајање на тим облицима, који сада губе садржину јер се друштвена база почела да мења, постаје све озбиљнија кочница за напредак нашег државног и друштвеног система.

Пре свега, не треба заборавити да буржоаски облик демократије претпоставља постојање вишепартиског система. Ми не тврдимо да такав систем сам по себи и начелно није могућан као облик за извесне фазе прелазног периода у неким земљама. Неке ће земље вероватно отпочети и развити социјалистички преображај и тим путем. Али је потпуно очигледно да би у једној земљи, која је релативно заостала, која има да савлада велике унутарње економске тешкоће и која се уједно налази под таквим агресивним притиском споља као што се, на пример, ми налазимо, такав систем неизбежно разорио не само социјалистичке основе те земље, него и њену независност. Нашој је земљи, данас, пред лицем непријатељских претњи споља, јединство народа најнеопходнија потреба. Према томе, ако би се неко бавио плановима некаквог вишепартиског система у нашој земљи, тиме не би само доказивао да је противник социјализма, него да је у првом реду непријатељ независности и слободе наших народа, или да ништа не разуме о чему се заправо данас у свету ради.

Сем тога, победник у једној крвавој револуцији не сме да се враћа натраг или да застаје, ако не жели да поткопа своју сопствену победу. Сваки поштен човек данас зна да би свака партија, која би се створила код нас изван Народног фронта, без обзира на свој формални програм, обавезно постала стециште свакаквог олоша, који би такву партију веома брзо претворио у средство у туђим рукама за борбу против независности наше земље. Зато ми искључиво морамо да гледамо напред и да развијамо такве облике демократизма у којима ће се клице будућности моћи слободно да развијају. А будуће слободно социјалистичко друштво сигурно неће имати потребе ни за државном машином ни за партијама, ни за једном, ни за више њих, бар не у том смислу у каквом данас говоримо о партијама.

Није наша ствар да сада, када имамо да решавамо тако сложене и тешке задатке садашњости, и када непријатељ настоји да нас угуши жестоким агресивним притиском, маштамо о томе у каквим ће се облицима развијати борба мишљења у будућем слободном друштву. То је посао будућих генерација.

Али, што се нас тиче, један задатак у том правцу лежи ипак и на нама, наиме — да државним системом који градимо не ометамо, него помажемо развитак у том правцу. У том смислу је алтернатива између марксистичке поставке о одумирању државе, — а с њом заједно и сваког партиског система — и стаљинске теорије о јачању државе, данас пробни камен истинског социјализма.

Прва, марксистичка, поставка указује на пут социјалистичке демократије, привлачење све ширих радних маса ка свесном и непосредном друштвеном управљању, ка социјализму.

Друга, стаљинска поставка, води ка бирократском деспотизму, све већој концентрацији власти у све мање руке, и ка господству државно-капиталистичких односа. У тој перспективи за будућност, коју ми морамо имати пред очима, ако хоћемо правилно, то јест социјалистички, поступити у свакодневној пракси, и лежи данас, за нас, конкретни практични значај марксистичке поставке о одумирању државе.

Ми имамо углавном да изабиремо између два организациона система демократије. Један се ослања на систем партија, чија би политика — теоретски и апстрактно узевши, ма да се практички то ретко дешава — требало да буде резултанта индивидуалне воље њихових чланова. Тај је систем изградила буржоазија, јер највише одговара њеном друштвено-економском систему, њеној унутарњој структури и њеном начину утицаја на несвесне масе.

Радничка партија је, с једне стране, по форми, остатак таквог система, али уједно може и треба да буде и клица новог беспартиског система, у коме ће сваки појединн грађанин и непосредно, без посредовања партија, моћи да свесно учествује у функцијама друштвеног управљања.

Други систем демократске организације опире се на основне органе народног самоуправљања који су најближи масама и преко којих најнепосредније и најинтензивније долази до изражаја индивидуална воља грађана. Такав се систем спонтано рађао у скоро свим заиста народним револуцијама. Стварале су га саме револуционарне масе. Владајуће класе буржоаског друштва — а у совјетској револуцији стаљинска бирократија — настојале су, међутим, да га што пре уклоне — не због недовољног, него због превеликог демократизма.

Ми смо у начелу тај систем већ одавно одабрали као основу нашег друштвеног живота и руководећа улога наше Комунистичке партије одвијала се, пре свега, кроз такав систем. Међутим, ми га ипак нисмо успели развити доследно, и то, као што сам већ пре рекао — како због специфичног унутарњег политичког развитка, тако и због негативних утицаја совјетског система. Сада је пред нама главни задатак управо у томе да обезбедимо такав организациони механизам наше социјалистичке демократије који истовремено одговара њеним друштвено-економским основама.

Ми у том правцу немамо потребе да измишљамо ма какве компликоване системе. Наши су задаци, у суштини, само у томе да даље развијамо оне организационе облике које је стварала жива активност маса у време наше револуције и после ње, у социјалистичкој изградњи. Развијати органе државне управе, као и привредног и другог друштвеног управљања, који су најближи масама, дати им власт и материјална средства, и обезбедити да ће воља сваког појединог трудбеника моћи у

таквим органима да дође до изражаја — то је први задатак у том правцу.

Тај задатак ми остварујемо развијањем радничких савета, самоуправних органа на подручју социјалне заштите, здравства, просвете итд., општинских и среских народних одбора, већа произвођача и других колективних органа, то јест савета на челу органа управе итд. Изабрани од трудбеника и стојећи на челу основних организационих ћелија целокупног друштвеног живота, ти органи могу бити далеко осетљивији преносник демократске воље трудбеника, него било какав вишепартиски систем. Нови Закон о народним одборима обезбеђује управо у том правцу развитак у нашим општинама, градовима и срезовима.

Други задатак је — повезати све те друштвене ћелије у један јединствени организам, омогућити да из њих израсту, адекватни републички и савезни демократски органи, који ће обављати функције од заједничког интереса, материјално обезбедити такве централизоване функције, а нарочито начелну руководећу улогу централних органа друштвене заједнице на подручју државне изградње, заштите унутарње и спољне безбедности, привредног планирања, општих регулативних задатака и тако даље.

У том погледу Закон о народним одборима ствара само неке услове. Биће потребно да новим законима о организацији врховне савезне и републичке власти тај систем, коме сада полажемо темеље, изградимо до врха, и то тако да ће целокупна зграда републичких, савезних државних и других друштвених органа демократски расти из основних самоуправних државних и других друштвених тела. Реорганизација тих органа треба да се изврши у правцу већег јединства законодавне и извршне власти.

Иако смо ми и досада стајали начелно на том становишту, ипак сâм организациони систем савезних и републичких врховних органа, као и чињеница да се политичко тежиште ипак налазило, и још се у великој мери налази, на извршном апарату власти, неминовно су изазивали подвајање извршне и законодавне власти, па чак и закржљавање претставничких органа у републичком и савезном мерилу. Зато ће, према мишљењу Савезне владе, по свој прилици бити потребно реорганизацију вршити у том правцу да Президијум — као од Скупштине изабрано колективно политичко тело — заиста буде врховни извршни орган, одговоран за општи развитак државне и друштвене делатности, а министарства — односно савети — и други водећи управни органи да буду само његови извршни органи, његова администрација, свакодневно одговорна за целокупан рад како Народној скупштини и њеним одборима, тако и Президијуму.

Разуме се, такав би однос постао реалан; треба за то оспособити и Народну скупштину и Президијум. То ће свакако бити задаци нашег законодавства у најближој будућности.

Такве промене даће нашим врховним претставничким телима нову садржину рада. Она ће више бити скупштина делегата основних самоуправних органа трудбеника за решавање заједничких питања, а мање парламент у старом смислу те речи. Ја мислим да управо то и одговара социјализму.

Политички демократизам једне социјалистичке земље претпоставља, наравно, и могућност борбе мишљења, то јест и могућност друштвене критике. Али, при томе ми не смемо да заборавимо да у нашим садашњим условима постоје две друштвене критике: социјалистичка и антисоцијалистичка. Не може бити никакве сумње да социјалистичка држава има не само право него и дужност да се и административним средствима супротставља антисоцијалистичкој критици, нарочито оној која добија одговарајуће организационе форме, ако она прети да разбије основе нових друштвених односа, основе на којима једино може да постоји и да се развија социјалистичка демократија.

Међутим, при томе не смемо пустити из вида, прво, да такав метод није никакав непоходни принцип социјалистичке револуције, него само средство, као што каже Маркс, „крајње државне потребе"; а друго, да он увек носи у себи и клицу опасности да се у одређеним условима — какви су се, на пример, формирали у Совјетском Савезу — окрене и против саме социјалистичке критике, против напретка самог социјализма.

Насиље је као елементарна природна снага: ако га контролише напредна социјалистичка свест, оно штити друштво, јер штити и помаже његов напредак. Али, ако оно почиње да претвара извршну државну силу у самосталну снагу изнад друштва, оно постаје — као што смо раније констатовали — реакционарна снага. У таквим условима револуција долази у опасност да постане роб снаге коју је она сама створила.

Узмимо наш сопствени пример. Иако не мислим да потценим снагу унутарњих антисоцијалистичких елемената у нашој земљи — како коминформистичких тако и оних који претстављају остатке старе монархистичке и капиталистичке Југославије, односно све оне који не желе ову југословенску заједницу — ипак је јасно, да они сами по себи не претстављају снагу и не могу постати снага која би могла да окрене точак историје у Југославији натраг. Зато, гледано с тог становишта, у нашој земљи не би биле потребне неке нарочите мере ограничавања демократских права за такве елементе.

Међутим, наше друштво је ипак принуђено да се служи средствима државног притиска и административне силе против покушаја дејствовања тих елемената на наш политички живот — и то првенствено због тога што они угрожавају јединство нашег народа пред лицем спољне опасности, што се претварају у оружје спољног агресивног притиска, на један или други начин, било као средство, било као резерва.

Једна социјалистичка земља, која се налази у условима таквог жестоког агресивног политичког и економског притиска какав прежив-

љава данас наша земља, фактички би упропастила и социјализам и независност својих народа, ако би дозволила да се под велом политичке критике разбија отпорна снага народа у борби против страног агресивног освајачког притиска. Зато једну чињеницу ми никада не поричемо, наиме, да код нас није могућ никакав такав демократски облик који би отварао канале за активност такве врсте.

Али једно, ипак, увек морамо имати пред очима: та средства не смеју да утичу на карактер наше народне власти, она не смеју да утичу на слободарски дух демократизма и хуманизма који се отпочетка тако снажно истицао у нашој револуцији и који јој је управо и дао прави народни карактер. А пре свега, она не смеју да утичу у правцу ограничавања свестране напредне, социјалистичке иницијативе и борбе мишљења на линији друштвеног напретка. Ту не може бити ни непогрешивих „папа" ни „вечитих истина", које треба штитити административним средствима. Ту само слободно кретање друштва може да нађе најкраћи пут до пуне победе и коначног учвршћења социјализма.

Према томе, не може бити сумње да слободна социјалистичка — политичка и научна — критика, која доприноси напретку социјализма, мора бити закон сваке истински социјалистичке земље и њој мора бити дато одговарајуће место у систему социјалистичке демократије. Без једног и другог нема напретка социјализма. Зато јој је у нашој земљи отворен пут и она је важан фактор у садашњим демократским променама које се врше у нашој земљи.

Трећи важан принцип наше државне и друштвене изградње постао је — одлучан курс ка децентрализацији власти и ка најширем могућем самоуправљању трудбеника у појединим друштвеним функцијама.

Пре свега, желео бих да поновим оно што и иначе увек наглашавамо, наиме, да се ми не бавимо ситнобуржоаским анархистичким утопијама о некаквим општинама и срезовима, довољним самима себи.

Социјалистичко друштво је више него и један други досадашњи друштвени облик унутарње повезано и оно треба да се управља и развија као заједница. А то значи, такође, да функције које су заједничке друштву треба да буду и из центра управљане.

За нас, дакле, извесне централизоване друштвене функције нису никакав баук, него законита друштвена потреба, која ће све више долазити до изражаја и у међународним односима. Ми и ту нисмо присташе аутархија и националистичких изолација, већ сматрамо да је све шира међународна сарадња у свим правцима — колико је, наравно, могућна у садашњим условима — законит пут човечанства, које се све више зближава и уједињује.

Оно за чим ми идемо, то су, уствари, два захтева: прво, да централни органи — било републички било савезни — заиста управљају само оним функцијама, којима не могу да управљају основни органи народне власти, а друго, да и код управљања централизованих функција морамо

да тежимо томе да и тај централизам буде демократски, то јест да и он добије садржину и спољни облик друштвеног самоуправљања на вишем степену.

За развитак револуција уопште је карактеристично да су у свом највишем успону, који је уједно био врхунац демократизма и његове стваралачке снаге, дале највећу самосталност кретању друштвених снага. Другим речима, оне су извршиле тада највећу могућну децентрализацију власти. А затим, многе револуције, које су почеле да се изнутра дегенеришу, а пошто нису могле и нису знале да нађу пут ка адекватним демократским облицима, у којима би кретање тих снага дошло у сагласност са степеном развитка материјалних снага, подлегле су процесу све веће концентрације власти на све мањи број водећих људи. Ту је, најчешће, и започело њихово унутарње дегенерисање, односно стагнирање, а чак и враћање на заосталије друштвено-економске односе. Таква је и историја пролетерске револуције у Русији.

Наша револуција није доживела такву судбину. Она неопходна концентрација власти, коју победничка револуција мора да спроведе да би се заштитила и да би обезбедила даљи демократски развитак, изразила се у руководећој улози Комунистичке партије, тесно повезаној с радничком класом и радним масама уопште, на кључним државним и привредним позицијама.

Али када су — делом као манифестације дејствовања унутарњих социјално-економских закона, делом под спољним утицајима — код нас почеле да се показују извесне појаве бирократизовања и сужавања масовне базе народне власти, наша Комунистичка партија је имала снаге да прва дигне глас против тих појава и да поведе борбу против њих, најпре у својим сопственим редовима, а затим и у државном систему.

Активна борба за стално проширивање социјалистичког демократизма, за самоуправљање радног народа на свим степенима организације државе и привреде, организациона децентрализација итд., све је то окренуло развитак нашег државног система тачно у обратном правцу од оног у Совјетском Савезу: не ка сужавању, него ка сталном проширивању масовне базе власти, не ка јачању, него ка постепеном отстрањењу мешања извршног државног апарата у друштвени живот. Контрола радних маса над државном и привредном управом у нашој земљи се не смањује, него проширује.

Томе су циљу биле управљене све промене у нашем државном систему у последњим годинама. Читав се тај процес „децентрализације“ развијао и врши се и даље у два правца: вертикално, у смислу развијања највеће могућне самосталности и преношења најшире надлежности на основне државне и друге друштвене органе; хоризонтално, у смислу преношења низа друштвених функција са апарата државне извршне власти на самосталне самоуправне друштвене органе. То нарочито важи за привреду, социјалне, здравствене, културно-просветне функције и тако даље.

Али упоредо с децентрализацијом ишао је и морао је ићи и процес демократизације у систему основне државне и привредне управе, као и на другим подручјима друштвеног живота. Децентрализација у старом управном систему могла би се претворити у самовољу локалних првака, директора, повереника, секретара итд. Зато је било потребно развити одлучујуће и одговорне органе народног самоуправљања, уједињујући индивидуални и колективни интерес, ослањајући се на своја законски фиксирана права и дужности, који имају пуну контролу над радом управног апарата.

Раднички савети у предузећима и другим привредним установама и органима, савети грађана у управном систему народних одбора и слични самоуправни органи, који су почели да се развијају у области социјалне политике, здравља, просвете и тако даље — то су, дакле, ти основни самоуправни облици у нашем новом демократском организационом механизму.

Материјалну базу тог система дали су наши последњи закони с подручја планског привредног управљања, финансиског система, платног система у привреди и тако даље. Сада, на овој Скупштини, допуњавамо тај систем још са институцијом самосталних фондова инвестиција и социјалног осигурања, којима ће управљати демократски самоуправни органи трудбеника.

У будућности ми ћемо по свој прилици морати да створимо и неке друге такве самосталне фондове.

Очигледно је да ће се у таквом систему политичко тежиште веома брзо пренети са апарата извршне државне власти на претставничка тела и колективне самоуправне органе трудбеника. А то и јесте најважније у борби против бирократизма. То нам истовремено омогућује и подизање стручне способности самог апарата. Управни апарат у држави и привреди треба да буде састављен од социјализму оданих, поштених и стручно способних лица, одговорних искључиво претставничким, односно самоуправним органима радног народа. То не значи да политичке организације радног народа треба да се дезинтересују за састав и за квалитет рада тог апарата. Али оне треба да дејствују у правцу подизања стручног и политичког квалитета апарата — првенствено кроз борбу за живу и свакодневну политичку контролу одлучујућих и одговорних претставничких и самоуправних тела над њим.

Када све те чињенице погледамо у целини, можемо без претеривања рећи да смо у развитку наше социјалистичке изградње учинили и постигли много. Што је битно, то је неоспорна чињеница да смо сломили кичму бирократизму у нашој земљи и да смо положили темељ даљем демократском развитку нашег друштва на путу ка социјализму. Па ипак је то тек први корак из старе олупине, наслеђене делом од старе Југославије, делом од СССР-а.

Пред собом ми имамо веома тешке задатке. И демократски облици, које сада стварамо, неће тако брзо, и неће сви да нађу праву садржину.

Њихов ће развитак кочити непријатељ, ометаће га навике прошлости, ниска свест, партикуларизам, егоизам и тако даље, а задржаваће га и не тако ретке појаве оног скептицизма у нашим сопственим редовима, иза којега се уствари често сакривају несвесне тихе симпатије за бирократске методе руковођења.

Савладавање свих тих тешкоћа зависиће, пре свега, од темпа којим ће се појачавати материјална средства с којима ће располагати читав тај систем — дакле, од наших успеха у развијању производних снага, а зависиће и од сталног подизања социјалистичке свести трудбеника — значи и од нашег политичког рада у народним масама. Али, не веровати у могућност савлађивања свих тих тешкоћа на нашем путу социјалистичке демократије, значило би не веровати у могућност изградње социјализма у нашој земљи.

Уједно треба да имамо пред очима још нешто. Ми морамо бити реалисти у својој борби за најбржи могући напредак социјализма и социјалистичке демократије.

Маркс је рекао једном приликом да људи постављају себи само такве задатке које могу да решавају. Али, могли би додати томе, ако се и залећу у утопију, историја их убрзо враћа на праву меру која одговара историским условима у којима дејствују одређене генерације.

То важи и за нас. Ми не можемо ићи даље од онога што нам дозвољавају материјалне снаге. Ми не можемо стварати идеалне конструкције социјалистичке демократије на неразвијеном тлу материјалних снага. Кад бисмо то покушали, постигли бисмо нешто друго, то јест погодовали бисмо антисоцијалистичким снагама које би могле да користе сваку нашу лаковерност и романтичарску занесеност да би ослабиле чак и већ постигнуте позиције социјализма. На том бисмо путу ми сами постали кочница правог социјалистичког напретка.

Али ми можемо учинити једно: да не дозволимо развијање и учвршћивање не само старих капиталистичких односа, него ни оних данас најопаснијих остатака наше сопствене прошлости, који се зову државни капитализам и бирократизам. Ти су остаци природни, ми њих не можемо отстранити преко ноћи, чак се морамо донекле опирати на њих, али ми не смемо дозволити да они јачају и да се развијају у самосталну снагу. Томе циљу треба да служи наша борба за социјалистичку демократију.

У томе духу је израђен предлог закона о народним одборима. Он није идеал, али је озбиљан корак даље, који одговара данашњој снази социјализма у нашој земљи. Када наш социјализам буде друштвено-економски још јачи, ми ћемо свакако моћи и морати да учинимо и нове кораке у даљем развијању облика социјалистичког демократизма у нашој земљи.

Сада ми дозволите да се задржим на неким карактеристикама самог предлога новог Закона о народним одборима.

Пре свега бих желео да истакнем да је Савезна влада, у тесној сарадњи са свим републичким владама, припремала овај закон више од годину дана. Преко широке дискусије у штампи и на конференцијама била је консултована и наша јавност, а нарочито и сами народни одбори. Предлог је, дакле, резултат најшире дискусије.

Ми смо настојали да у новом закону о народним одборима буду, с једне стране, у већој или мањој мери изражени сви основни принципи социјалистичког демократизма и да прописи о организационим облицима буду довољно широки да омогућују њихов даљи развитак у духу тих принципа, а с друге стране, ми смо тежили за тим да систем буде и практичан и ефикасан и што јевтинији. Разуме се, облици које ми овим законом остварујемо нису никаква последња реч социјалистичке организације. Њихова је главна одлика у томе што омогућују покретање радничке класе и најширих радних маса у граду и селу не само ка активном него и ка одлучујућем учешћу у органима друштвеног управљања. А то је, на крају крајева, битно и најважније. У колико ћемо мери постигнути практичне резултате у том правцу, тј. колико ћемо успети да наше радне масе стварно развију своју активност и иницијативу у тим облицима то зависи, као што сам пре рекао, од наших материјалних могућности и од нашег политичког рада. Но, ја не сумњам у то да ће успех бити постигнут. Ви ћете сами судити, да ли је Савезна влада са предлогом који је пред вама успела да нешто учини у том правцу.

Потреба за променом овог закона доношењем новог, јавила се као резултат привредних, политичких и организационих промена и мера које смо предузимали почев од 1950 године, а међу којима централно место заузима нови систем управљања социјалистичком привредом на основу права управљања самих непосредних произвођача. Међутим, потреба доношења новог закона о народним одборима не лежи само у разрешењу ранијих правних односа између народних одбора и самоуправних привредних организација и установа, већ и у нужности даљег развитка социјалистичке демократије у смислу начела о којима сам раније говорио.

Поред ових начелних разлика између ранијих и новог Закона о народним одборима, постоји једна битна формална разлика. Оба су досадашња закона, наиме, припадала типу савезног општег закона и тако су били и названи.

Као што знате, сагласно Уставу и структури наше федерације, савезни општи закони јесу закони који постављају општа начела која имају да послуже као јединствене начелне поставке за доношење републичких закона о одговарајућој материји. Општи закони се непосредно не примењују, јер нису упућени пракси и грађанима, већ народним скупштинама република као руководна начела за припрему републичких закона. Међутим, досадашњи закони о народним одборима нису

остваривали ову концепцију општег закона. Они су скоро у потпуности решили целу проблематику организације и рада народних одбора, тако да народне републике нису до данас могле донети своје законе.

Сем тога, нама је сувишно улажење савезног закона у подробности веома отежало прилагођавање организационог система народних одбора потребама праксе.

Предлог закона, који је поднет овом заседању Народне скупштине, настоји да оствари не само по форми, него и по садржини уставни принцип о савезном општем закону. Он садржи само принципијелна и општа начела. По стилу и форми он одговара једној врсти повеље о народним одборима, повеље о основним начелима народног самоуправљања и организације власти у општинама, срезовима и градовима.

Народне републике имаће широке могућности да, на бази принципа овог закона, разраде и допуне све принципе у облику својих самосталних закона. Колико ја знам, у свим нашим републикама већ су припремљени нацрти за пет републичких закона. Свака ће народна република донети три организациона закона, и то: о народним одборима општина, о народним одборима срезова и о народним одборима градова и градских општина.

Исто тако, посебним републичким законима биће обрађен нови систем административно-територијалне поделе и нови изборни систем за народне одборе, укључујући ту и питање опозива одборника. Конкретизација принципа из савезног закона и доношење посебних републичких закона за сваки степен народних одбора показала је и показаће знатне начелне и практичне предности. У посебним законима о народним одборима општина, срезова и градова на много теоретски и законодавно чистији и рељефнији начин биће изражен систем локалне државне власти и јасније ће се испољити све оно што је заједничко свим степенима народних одбора, као и оно што је посебно за сваки њихов степен.

Овај поступак конкретније обраде републичких закона и упрошћавања законодавне технике олакшаће и доношење статута народних одбора, у којима треба да буду до краја изражене особености и посебни услови сваке општине, среза односно града.

Предлог закона полази од поставке да се народни одбори образују у оним економским и географским локалним целинама које садрже елементе локалних друштвених заједница. У садашњим нашим условима то су општине, срезови и градови.

Републички закон извршиће поделу територијалне народне републике на општине, срезове и градове изван састава среза. Али, међу општинама, које обухватају не само сеоска већ и највећи број градских насеља, закон издваја развијеније градске општине, дајући им посебан статус. То су општине које ће се углавном подударати са досадашњим градовима изван састава среза. Досадашња пракса је показала да је

такво потпуно издвајање градова из среза, у коме су они ипак политички, привредни и културни центар, штетно и за срез и за град.

С друге стране, такође показује пракса, да срески народни одбори често немају смисла за специфичне градске проблеме. Зато нови закон додуше укључује те градове у срез, али уједно прописује да у низу питања, било из редовне надлежности народног одбора општина, било из саме надлежности среског одбора, народни одбори градских општина могу самостално решавати, без интервенције среза, односно да ће у таквим питањима надзорни орган бити република, а не срез. То ће по правилу бити њихова посебна права. Овде не мора бити ни међу републикама ни у оквиру исте републике никаквих утврђених шаблона. Отуда закон предвиђа могућност ширих или ужих права у сагласности с привредном, комуналном и културном развијеношћу одређене градске општине.

Све ове чињенице показују да ће скоро на целој територији наше државе постојати само двостепени органи локалне власти: општине и срезови. Изнимка су у том погледу само градови изван састава среза и области, тамо где су оне потребне било због национално-политичких или других разлога.

Предложена структура локалне власти је упрошћена и једноставна, одговара нашем садашњем развитку и пружа основу како за бржи и ефикаснији привредни, социјални и културни развитак локалних јединица, тако и за бољи, законитији и целисходнији рад народних одбора и целе државне управе. Отуда је од велике начелне важности да будућа територијална подела наших република буде постављена у овој перспективи, водећи при томе рачуна како о објективним условима тако и о субјективним расположењима народа приликом формирања сваке општине и среза. Правилност решавања свих ових проблема је утолико важнија што ми морамо имати стабилне општине и срезове. Нови закон зато и предвиђа да ће се убудуће само законом моћи да мењају подручја општина, срезова и градова.

Једна од основних одлика народних одбора јесте јединство самоуправности и државне власти, управо чињеница да су народни одбори као локални органи народног самоуправљања, и јединствени органи државне власти у општини, срезу и граду. То је основна разлика између самоуправе у социјалистичкој и у буржоаској демократији, и зато је она способна да обезбеди далеко више демократизма него сваки вишепартиски систем. Полазећи од самоуправне основе, ми смо изграђивали и развијали наше народне одборе и она је у мањем или већем степену била изражена у свим досадашњим нашим законима. Нови закон је у овом правцу доследнији а нарочито начелнији. Он потврђује да су народни одбори највиши органи државне власти у локалним јединицама и да су њима подређени сви локални органи управе. Само законом и указом могу се у општини, срезу и граду за послове савезне, односно

републичке надлежности, оснивати органи управе, непосредно подређени савезним, односно републичким државним органима.

Међутим, најважније одредбе у погледу улоге народних одбора у нашем државном систему налазе се у поглављу новог закона о „Правима и дужностима народних одбора".

Основица вршења власти народних одбора лежи у њиховим планско-регулативним, буџетским и финансиским самоуправним правима. Народни одбори доносе друштвени план среза, града, односно градске општине, држећи се само обавеза које проистичу из основних пропорција друштвеног плана народне републике.

Закон предвиђа релативно самостална буџетска права која се састоје у добијању одређеног постотка друштвеног доприноса и законом одређених пореза које плаћају све привредне организације, односно сви порески обвезници у општини, срезу и граду.

Закон у овом погледу прецизира одредбе новог закона о планском управљању народном привредом и закона о доприносима и порезима, постављајући правилно да постотак доприноса и пореза који улазе у буџет среза, града и градске општине као и минимални постотак друштвеног доприноса и пореза који улази у буџете општина одређује друштвени план. У томе је данас економска основица народних одбора. Али ова буџетска права су не само материјални извор самосталности народних одбора, већ ће неизбежно и потстаћи нове иницијативе народних одбора за оснивање рентабилнијих предузећа и потребних комуналних, културних и социјалних установа.

С друге стране, ова новина у материјалним правима, које народни одбори добијају, допуњена је новим општим положајем народних одбора према свим привредним организацијама у срезу, граду и општини. На основи чињенице да су средства за производњу, као општенародна имовина, на управљању демократских самоуправних органа непосредних произвођача, народни одбори више немају према предузећима административно-оперативни однос већ само законом утврђена права. Овим правима не дира се у самоуправност привредних организација, али се истовремено обезбеђује друштвени надзор над њима и њихова одговорност за пуно испуњавање планских обавеза и других законом предвиђених дужности привредних предузећа према целој социјалистичкој заједници. Тиме је спречено самовољно бирократско мешање у привредне процесе, које нам је раније наносило прилично озбиљне штете баш у локалној привреди.

По себи се разуме да битне промене у односу између народних одбора и привреде имају реперкусије и на односе између народних одбора и установа, а које се састоје у отклањању ранијих административно-оперативних односа и у развијању и гарантовању самоуправних права комуналних, културних, социјалних и других установа. Закон и ове промене први пут начелно формулише.

За место наших народних одбора у државној организацији карактеристични су још и принципи новог закона о односима између самих народних одбора и ових и републичких државних органа.

Закон стоји на становишту да се право надзора среског народног одбора над општинским одборима и президијума народне скупштине, односно њених органа управе над среским народним одборима односи само на законитости рада одбора. Једино отступање од испитивања законитости које нови закон предвиђа односи се на случај кад народни одбор, односно његов орган доноси акте у пословима који нису уређени законом и прописима виших државних органа. Тада је дато право, и то народном одбору среза према акту народног одбора општине, односно президијуму републичке скупштине према акту народног одбора среза и града, да може поништити, односно укинути одговарајуће акте ако су они противни општем интересу, што има да се утврди на основи последица које је произвео или је могао произвести овај или онај акт народног одбора у односу на правни поредак и правац нашег социјалистичког развитка.

Али наши народни одбори не разликују се од буржоаске самоуправе само тиме што они нису само органи локалне самоуправе, већ локални демократски органи јединствене државне власти. Они се битно разликују и од разних анархосиндикалистичких схватања о самоуправи, према којима је држава нека врста конфедерације самосталних и изолованих општина. Народни одбори су локални органи јединствене власти, али су они самоуправни у свим својим пословима, наравно, у оквиру принципа које поставља друштвена заједница. Надлежности, као и односи између свих органа овог јединственог система, засновани су на узајамним правима и дужностима утврђеним законима. Права и дужности значе, пре свега, да народни одбори све послове своје надлежности врше, додуше, као своје послове, али да заједница при томе није равнодушна да ли их и како их они врше. Према томе, свако право је уједно и дужност, а из сваке дужности народног одбора проистичу извесна права за више органе, односно за грађане, која формулише и може да формулише једино закон. Међутим, по хијерархиском праву, виши управни органи не могу да одузимају и смањују та овлашћења, нити да се непосредно мешају у вршење власти, односно то једино могу сагласно својим правима и дужностима ако и уколико су им одређени законима и на закону донетим прописима, без обзира на то ради ли се о локалним или општим задацима.

Сагласно томе, закон предвиђа право вишег државног органа да, у оквиру вршења надзора, може сам извршити посао из надлежности народног одбора и његовог органа, ако их ови на време не изврше, и уопште не врше, или не врше сагласно постављеним законским обавезама.

Исто тако закон предвиђа принцип приоритета примене савезних и републичких прописа уколико се они размимоилазе с прописима народ-

ног одбора. Али у свим случајевима народни одбори имају не само право жалбе већ и право приговора президијуму, па и народној скупштини, ако сматрају да се прописима и актима савезних и републичких органа, па и президијума, вређају њихова законом призната самоуправна права.

Нови закон уноси низ новина у постојећу организацију народних одбора. Све те промене полазе од принципа да се организација народних одбора усклади са новим друштвеним и политичким односима у нашој земљи и да се осигура такво устројство и такво функционисање народних одбора које ће изражавати те нове односе и олакшавати њихов даљи прогресивни развитак.

Несумњиво је да најзначајнију новину претставља установа већа произвођача, која претставља ново претставничко тело у саставу народног одбора среза и града. О смислу и значају ове установе ја сам говорио у првом делу овог експозеа. Не може бити сумње да веће произвођача — које ће равноправно са среским већем народног одбора решавати о таквим питањима привредне и социјалне природе, као што су доношење друштвеног плана, буџета, статута, привредно-управних мера, локалних прireза и тако даље — претставља органски развитак оних промена у основним друштвеним односима које су настале код нас предавањем привредних предузећа на управљање произвођачима и њиховим учешћем у управљању привредом и у расподели вишка рада.

У условима постојећих друштвено-економских односа, социјалистички демократизам налази своју потврду и у принципу да ће произвођачи бити претстављени у народном одбору не према номиналној равноправности, већ и према доприносу који дају заједници и који ће бити мерен одређеним учешћем у друштвеном продукту среза односно града.

Основни принципи изборног система за већа произвођача полазе од овог начела.

Закон садржи извесне промене и у погледу метода вршења избора општинског народног одбора, односно среског већа, тежећи да нађе такве реалне демократске форме које одговарају новим друштвеним и политичким односима у земљи. Отуда нови закон, задржавајући, као и досада, право појединих група грађана да предложе кандидате, преноси поступак кандидовања и на зборове бирача, на којима бирачи имају право не само да предложе имена кандидата, већ и да учествују у састављању коначне листе кандидата, која мора имати најмање два пута већи број кандидата од броја одборника које треба изабрати у одговарајућој изборној јединици. Несумњиво је да ове одредбе омогућују највећу иницијативу грађана у постављању кандидата. Закон такође предвиђа да се гласање врши листићима. Такав је облик гласања неопходан, како би се могао спровести законом предвиђени систем кандидовања.

Закон укида досадашње извршне одборе и концентрише јединство функције власти у самим народним одборима, и то не само ради пунијег

остварења принципа јединства власти, већ и ради отклањања досадашњег дуализма између пленума народног одбора и његовог извршног одбора, који је често доводио до самовоље и до бирократских тенденција у извршном одбору или у повереништвима. С друге стране, закон обавезује народне одборе среза — а дозвољава то и већим општинама — да образују, сагласно републичком закону и свом статуту, поједина колегијална тела, савете, за вршење одређених управних послова, које су досада вршили индивидуални повереници. Савети су састављени од одборника и других грађана, који по својим стручним, политичким или другим квалитетима могу допринети побољшању рада управе и које као такве бира народни одбор. Претседник савета није службеник, већ само претседавајући седницама савета. Савети раде и решавају колективно и мењају се сваке године, с правом ранијих чланова да буду поново изабрани. За свој рад одговарају народном одбору. Чланови савета нису плаћени, а имају право само на покриће стварних трошкова, које имају у вези са тим својим радом.

Закон истиче улогу претседника народног одбора, али не предвиђа за њега друга овлашћења осим оних која су потребна да се обезбеди стални, законити и правилан рад народних одбора и његових органа.

Иако је општински народни одбор најнижи орган народне власти, закон ипак предвиђа и могућност да се у селима (местима) образују сеоски одбори, састављени од одборника изабраних у селу и других грађана које именује народни одбор. Они се могу по потреби образовати само као помоћни органи општинског одбора, ради пружања олакшица грађанима села и помагања народном одбору општине да у селу изврши поједине послове из своје надлежности. Разуме се да закон поред тога предвиђа и могућност разноврсних других облика сарадње грађана са народним одборима.

Најзад, за организацију народног одбора важно је њихово право да доносе статуте. За учвршћење садашњих облика у систему народних одбора биће неопходно потребно што хитније доношење статута.

У овом законском предлогу немамо, и не треба да имамо, конкретне одредбе о организацији администрације народних одбора јер је то, пре свега, ствар праксе. Али, с обзиром на практичну важност администрације за функционисање државног апарата, мислим да неће бити сувишно проговорити неколико речи о главном проблему садашње наше администрације — наиме, о њеној персоналној структури. Од тога како ћемо решавати то питање, на крају крајева, у веома великој мери зависи и судбина демократских облика које ми уводимо овим законом.

Предлог закона полази од принципа да је потребно разликовати органе државне управе од њихове администрације. Одлучујући органи државне управе су савети и претседник народног одбора, а администрацију народног одбора сачињавају службеници народног одбора. Администрација у начелу нема функцију власти, него служи органима др-

жавне управе за извршавање њихових задатака. Ово начелно разликовање управних органа од њихове администрације омогућиће да се много одређеније и јасније постави организација администрације, као и да се одреди њена одговорност и дужности и права службеника. Сем тога, оно ће нам олакшати борбу за већу стручну способност административног апарата народног одбора, у погледу чега сада стојимо заиста врло слабо.

Данашња персонална структура наше администрације ни издалека не одговара садашњим потребама, не само по својој општој наобразби, него ни по својој стручности. Ево неколико података. У државној управи имамо данас 126.160 службеника. Готово исти је број био у старој Југославији. Пре две године имали смо 146.268. Према томе, успели смо смањити апарат за преко 20 хиљада службеника. У томе се изражава наша конкретна борба против бирократизма и поскупљивања државне администрације. Али службеници које данас имамо у нашој администрацији имају следећу школску наобразбу:

Факултет — — — — —	7.810	(6,2% од укупног бр. служб.)
Потпуна средња школа —	13.880	(11%)
Непотпуна средња школа	34.349	(27,2%)
Основна школа — — —	63.390	(50,3%)
Без школе — — — — —	6.731	(5,3%)
Свега:	126.160	(100%)

Ова персонална структура је рељефан одраз нашег досадашњег развитка. Пада у очи несразмерно велик број људи са незадовољавајућом стручном наобразбом. Очигледно је да се, с обзиром на нове задатке државне управе и нове методе рада, оваква структура наше администрације мора постепено изменити. Сем тога, наша државна администрација сада уопште не мора бити тако велика као раније. Низ службеника који су вршили тзв. „оперативне функције“ у државној администрацији сада нису више потребни, јер је наша државна управа, као што смо већ нагласили, по својој суштини регулативна и надзорна, док оперативно управљање предузећима и установама врше други друштвени органи. За вршење регулативне и надзорне функције државне управе у администрацији народних одбора треба знатно мањи број кадрова, али који нужно морају бити на знатно вишем нивоу стручне спреме него досада.

Да бисмо у данашњим условима могли изменити персоналну структуру државне администрације, да бисмо је могли подићи на виши стручни ниво, безусловно је потребно појачати бригу централних републичких и савезних ресорних органа за персоналну службу у народним одборима. Досада виши републички и савезни ресорни органи најчешће уопште нису водили неку персоналну политику у својој грани државне управе нити су се старали о кадровима народних одбора, али

су зато истовремено испољавали јасну бирократску тенденцију, да што више стручних служби изузму из народних одбора, због тобоже лоше кадровске политике народних одбора.

Такав став према кадровима у народним одборима је ванредно штетан. Основни кадрови у државној администрацији чине једну целину. Они се у начелу могу размештати на разне функције и на разне задатке у свим степенима државне администрације, поготово данас, када наша земља на сваком кораку осећа помањкање добрих стручних кадрова. Звања и плате које они добијају код једног органа обавезне су и за друге органе. Старање о њиховој стручности није само дужност органа код кога они раде, него целокупне државне администрације. Зато државну администрацију у кадровском проблему морамо посматрати као једну целину о којој се морају да старају и највиши државни органи. То није у супротности са самоуправношћу народних одбора, као што није у супротности са њиховом самосталношћу и на закону заснована ингеренција виших органа на свим осталим подручјима њихове делатности. Службеник народног одбора остаје његов службеник, ради по његовим налозима, стоји под његовом дисциплинском влашћу, иако његово звање, његова стручност, његово напредовање није ствар само тога народног одбора, него целокупне државне администрације. Улога централних органа мора се, дакле, ојачати у погледу структуре администрације, дајући одређена права у постављању и размештању кадрова. Не би се смело догађати, као што се дешавало досад, да народни одбори, неке службе које не разумевају, потпуно ликвидирају или да за чисте стручне службе постављају нестручњаке. Као протутежа томе у задње су се време поставиле тенденције од стране низа стручних служби, да се потпуно издвоје из народних одбора и да се централизују. Ако правилно поставимо ингеренцију републичких органа на састав администрације стручних служби код народних одбора, онда ће овакве централистичке тенденције изгубити свој последњи резон и потпуно ће се разголитити њихов, у суштини бирократски, карактер.

На концу бих хтео још нагласити, да организацији администрације уопште треба посветити далеко више пажње него смо то досада чинили. У новом организационом систему народних одбора можемо мирно рећи да већи део успеха зависи од тога како ће бити организована администрација. Зато републички ресорни органи треба у том правцу да дају народним одборима далеко већу помоћ него досад.

Завршавајући ово своје образложење предлога новог Закона о народним доборима, дозволите ми да цитирам следеће Марксове речи: „Тамо где се ради о потпуном преображају друштвене организације, тамо масе морају саме узети учешћа, оне саме морају схватати о чему се ради, за што залажу своје животе. Томе нас је научила историја последњих 50 година. Али да би масе разумеле шта треба да се ради, за то је потребан дуг, истрајан рад . . .“ (Маркс-Енгелс, Изабрана дела, т. I, стр. 113.)

Ове речи које је Маркс написао пре скоро 60 година данас нису ништа мање тачне и важе у пуној мери и за развитак наше револуције.

Ниједан од великих задатака које ми данас постављамо пред себе не може бити остварен без свесне активности најширих маса наших трудбеника. А да би се те масе покренуле ка остварењу тих задатака, потребно је много и упорно политички и васпитно радити. Ако тако урадимо, онда не треба сумњати да мере које ми сада предузимамо у нашој друштвеној изградњи неће уродити плодом.

Друг Тито је једном приликом рекао да се ми не бојимо децентрализовати власт, пренети је у највећој могућној мери на основне самоуправне органе наших трудбеника. Овај је закон убедљива потврда његових речи. Он не говори само о једној значајној победи социјалистичког демократизма, него и о великој снази система који се родио у нашој социјалистичкој револуцији. Зато ми можемо бити двоструко поносни што постављамо на дневни ред наше Скупштине такав закон.

Било је потребно много напора, тражења и борби, али коначно смо пут нашег социјалистичког развитка јасно трасирали и сада нам не остаје ништа друго него ићи тим путем доследно, истрајно и неуморно. (Буран и дуготрајан аплауз).

Претседавајући: Другови, знам да већина народних посланика жели одмор. Досада се није пријавио ниједан говорник и мислим да можемо ову седницу свршити за пет минута. Међутим, народни посланици другови Владимир Дедијер и Борис Зихерл поднели су један амандман. Молим друга Дедијера да образложи предложени амандман.

Владимир Дедијер *(НР Србија):* Другови народни посланици, друг Зихерл и ја предлажемо измену у 1 члану првога става Предлога општег закона о народним одборима. Тај став гласи: „Народни одбори, које су радне масе на челу с радничком класом створиле и изграђивале у Народноослободилачком рату и социјалистичкој револуцији, јесу основица власти радног народа у ФНРЈ". Пре свега, другови, наш амандман односи се на дефиницију карактера револуције која је дата у овом ставу. По нашем мишљењу, овај став је у најмању руку нејасан. Јер, може да се извуче закључак као да су Народноослободилачки рат и социјалистичка револуција два узастопна па чак и различита процеса. Јер, знамо да огромна већина људи, који се код нас баве теоријом, оцењују да је то био један јединствени процес. Ја не сумњам ни једног тренутка, другови, да чланови Законодавног одбора немају рашчишћене појмове о карактеру наше револуције и да се овде ради искључиво о извесним стилским непрецизностима. Али сматрам баш због тога да је потребно, да је погрешно дати нејасну формулацију карактера наше револуције и то у регули једног закона и то баш у овоме закону који досада најрељефније одражава развитак социјалистичке демократије код нас и у том погледу не само да има огроман значај за нашу земљу него и изванредан значај за развитак социјалистичке праксе и теориске мисли у чита-

вом радничком покрету. Према томе, када већ у један закон уносимо дефиницију карактера револуције код нас, ја мислим да та дефиниција треба да буде отприлике онаква како су је већина наших теоретичара изразили.

Што се тиче самог конкретног предлога, тј. те стилске измене коју друг Зихерл и ја предлажемо, ми смо у предлогу нове стилизације изнели да се убаци реч „односно". Међутим, ни ја сам нисам најзадовољнији тиме. Пошто се ради о стилској измени оставио бих „Народноослободилачки рат и социјалистичка револуција.". Ми смо покушали да се евентуално метне запета или црта или да се каже „тј." Ово је суштина нашег предлога и ја молим да се другови изјасне. *(Гласови из министарских клупа:* За које си?) Ја сам за „односно". Мој је предлог „односно" како смо изнели, али ја желим да подвучем да могу и друге стилске измене да се направе, — евентуално, „тј." итд. *(Министар Владе ФНРЈ Милован Ђилас:* За шта ћемо гласати? За „односно" или за „тј".) За „односно".

Претседавајући: У суштини ово и није амандман. Молим другове известиоце оба одбора да се изјасне да ли примају овај амандман. Изволите говорити са места. Да ли прихватате овај амандман?

Известилац Законодавног одбора Савезног већа Душан Диминић: Не примам. (Општи смех. — Аплауз).

Претседавајући: Други известилац?

Известилац Законодавног одбора Већа народа Велимир Стојнић: Не примам.

Претседавајући: Има реч Потпретседник Савезне владе друг Кардељ.

Потпретседник Владе ФНРЈ Едвард Кардељ: Ја бих прихватио, другови, предлог друга Дедијера, јер ми се чини да ово просто и јесте више-мање редакциска поправка, јер јасније поставља ствар и нема разлога да је не примамо.

Претседавајући: Још једном питам оба друга известиоца да ли примају предложени амандман. (Смех. — Известиоци законодавних одбора се не јављају. — *Јосип Цази:* Ја предлажем да се усвоји не „односно", него „то јест", зато што „односно" ипак ублажава у извесној мери када кажемо „Народноослободилачки рат и револуција". Када кажемо „то јест револуција", то значи да ту нема никаквог врдања. — Општи смех. — Аплауз).

Пошто се овде нисмо сагласили о овом амандману ми ћемо гласати посебно у већима, и тамо ће се донети одлука.

Одређујем кратак одмор.

(После одмора)

Претседавајући: Пре наставка дискусије предлажем Скупштини да проширимо дневни ред ове седнице и то да узмемо на дневном реду као другу тачку проглашење овога закона. Прихвата ли Скупштина овај мој предлог? (Одобравање).

Прелазимо на дневни ред. Реч има народни посланик Ласло Рехак.

Ласло Рехак *(АП Војводина — НР Србија):* Изјављујем да ћу гласати за овај законски предлог. Реч узимам зато, јер нисам у потпуности задовољан извештајем Законодавног одбора Већа народа. Наиме, на предзадњој заједничкој седници Законодавног одбора Већа народа и чланова Одбора за народну власт, ја сам предложио један амандман у вези чланова 21, 23 и 25 првобитног текста закона. Наиме, ради се о томе да су у овом савезном закону врло конкретно, изричито све компетенције у вези надлежности, и уопште законитости стављене у надлежност републичких органа, народних скупштина република, президијума народних република итд. Нагласио сам, уколико би овај закон Народна скупштина НР Србије конкретизовала и ако би неке дужности и права преносила својим законом на органе аутономних јединица, она би тим својим законом морала да крши слово овог савезног закона. Повереник Владе ФНРЈ др Ђорђевић, желео је да претстави ову примедбу као беспредметну тиме што каже да је то савезни закон и да су аутономне ствари чисто унутар — републичке ствари.

После дискусије установљено је да није то ствар чисто аутономна, с обзиром на то да и савезни закон, као што је Устав, регулише и позитивно одређује извесне односе у односу на аутономност.

Претседник Законодавног одбора умолио је претставника Владе да формулише један члан којим ће ову формалну нелогичност и недостатак законског предлога да реши. На задњој седници, где се расправљало о овом закону, где је прочитан записник претходног састанка ова цела ствар била је изостављена. Ја сам ставио примедбу на ову појаву и ушла је у записник као ствар коју треба исправити. Напоминьем да претставник Владе није на тој седници изнео своју формулацију тога члана. На тој седници је иначе у целости законски предлог претресан, тако да је остало да се у редакционој комисији ова формулација конкретно оформи.

У извештају Законодавног одбора о тој ствари није било помена. Не знам из кога разлога није било помена. Са моје стране предлажем као раније у Законодавном одбору да се један члан уврсти у поглавље „Прелазних и завршних одредаба". Ја ћу покушати дати формулацију, али то би требало да учини правник, што је пропустио повереник Владе који је био конкретно задужен. Ја предлажем овакав члан:

„Народна скупштина Народне Републике Србије својим републичким законом ће одредити која права и дужности преноси на органе ауто-

номних јединица, који су иначе овде законом одређени у надлежност органа народних република."

Напомињем да то није био мој предлог, него је био закључак Законодавног одбора.

Имао бих једну примедбу на начин како је расправљан амандман др Мелвингера. Мислим ако током дебате искрсне један амандман не би требало да се дискусија на тој седници одвија искључиво на основу листе пријављених говорника, с обзиром на то што у вези тога амандмана искрсавају нове ствари и могли би присутни посланици да кажу по тој новоискрслој ствари своју реч. Начин, на који је ова ствар дискутована на заједничкој седници, и после, како је она даље спроведена, у посебним седницама већа, логично је наметала најпаметније решење да се тај амандман повуче, с обзиром да је само могао довести до једног гласања *за* и *против* што не би имало никаквог позитивног смисла, а не би се могло разлозима и аргументима ићи на даље претресање ове ствари.

У вези рада Одбора за народну власт имао бих неколико напомена. Када се посматра колика је била активност сарадника на овом законском пројекту и колико се времена припремао овај пројекат свакако пада у очи пасивност овог Одбора оба дома. Ја бих само подвукао чињеницу да за ову пасивност, с једне стране, сноси и одговорност само претседништво тог Одбора коме то треба замерити. Тако, на пример, да се не упуштам у детаље које треба на самом Одбору расправити, Одбор је одржао две седнице, односно једну седницу пододбора по одређеном питању. Када се састао на своју трећу седницу, пошто је саслушан извештај пододбора, констатовано је да није згодно да Одбор доноси закључке с обзиром да није био присутан састанку Одбора повереник Владе.

Као карактеризација пасивности тог Одбора јесте чињеница да ми после више од две године постојања тога Одбора расправљамо о пословнику, пословнику који је прилично застарео. Мислим да је разлог оваквог слабог рада тог Одбора и одређено потцењивање извесних чланова тога Одбора који нису узели учешћа у његовом раду, отсуствовали су, нису узели учешћа у раду у оним оквирима у којима се тај рад сада одвија. Ту се ради у првом реду о отсутности таквих посланика који иначе заузимају врло одговорне положаје и који могу дати озбиљан ниво, одређен ниво и садржај рада тога Одбора.

Претседавајући: Да ли сте ви поднели амандман?

Ласло Рехак: Ја сам га овако изнео.

Претседавајући: Амандман мора бити поднет писмено и то пре седнице. Ја мислим да уопште не можемо расправљати о овом амандману.

Известилац Законодавног одбора Већа народа Велимир Стојнић: Ја мислим да је депласиран овакав предлог, пошто је све то ушло у

извештај Законодавног одбора Већа народа. Ја мислим да народни посланик Рехак није читао овај извештај. У извештају, код члана 28, додаје се нови став који гласи: (Чита члан 28).

Ја мислим да је то довољно.

Претседавајући: Ту је укључен и амандман друга Рехака.

Реч има народни посланик друг Владимир Дедијер.

Владимир Дедијер: Другови, ја желим да узмем реч у вези амандмана који сам малопре предложио. Као што смо видели, мишљења о том амандману била су подељена. Известиоци одбора били су *против* а било их је и који су се изјаснили *за* амандман. У суштини тај амандман има више филолошки значај. Када сам ја рекао да сам за то да се стави: „односно" нисам био најзадовољнији. Још мање сам задовољан оним што је предложио друг Цази да се стави: „то јест".

Бојим се да би се дискусија исувише удаљила од онога што је битно и претворила би се уствари у филолошку дискусију ако би дошло до дискусије о томе у већима. Молим да моје образложење о амандману које сам дао пре одмора уђе у целини у кратак записник заседања, а с друге стране, у договору са другом Кардељом, који је мој предлог прихватио, ја повлачим формално мој амандман и молим законодавне одборе да убудуће буду прецизнији у формулисању таквих ствари.

Претседавајући: Има реч народни посланик Фадил Хоџа.

Фадил Хоџа *(Аутономна Косовско-метохиска Област — НР Србија):* Другови народни посланици, унапред изјављујем да ћу гласати за Предлог општег закона о народним одборима. Гласати *за* овај закон значи гласати за даље јачање и уздизање наше народне власти, значи гласати за социјалистичку изградњу и даљу социјалистичку демократизацију земље.

Већ се дуго пише и дискутује о реорганизацији наше народне власти. После свестране и широке дискусије а на основу животног искуства рада наших народних одбора, дошао је овај предлог закона. Њему је претходио низ мера које су предузимале наша Партија и наша Влада у циљу што брже изградње социјализма, подизања животног стандарда наших радних људи и даљег развитка социјалистичке демократије земље. Исто тако, претходили су му и неколики закони које је у овом духу донела ова Скупштина, као што су Закон о управљању привредним предузећима од стране радних колектива, Закон о планском управљању народном привредом и др.

У досадашњем систему наше народне власти, грађани су масовно учествовали у управљању државним пословима кроз народне одборе и њихове органе: комисије, савете, зборове бирача итд. Доношењем овог закона принцип самоуправљања добиће далеко шире оквире него досада, а борба за дебирократизацију народне власти, борба за ојачање и подизање народних одбора још више ће се заоштрити.

Чињеница је да су народни одбори били превише оптерећени разним привредно-административним мерама: откуп, радна снага, итд. У току читаве године они су се гушили тим питањем. Ако анализирамо њихов рад видећемо да се готово све седнице и састанци врте око откупа и радне снаге, а комуналним, социјалним, здравственим, просветним и другим питањима није се поклањала потребна пажња. Реорганизацијом народних одбора биће извршене коренште промене у организационом систему народне власти. Резултати који су постигнути у последњим месецима у вези са неким мерама које су већ предузете у духу реорганизације врло су позитивни. Увођењем новог привредног система, укидањем откупа и постављањем новог система рада Партије у народној власти, иако иза себе имамо кратко време, може се лако уочити, знатно се кренуло напред у погледу осамостаљења, подизања одговорности и развијања иницијативе а тиме подизање ауторитета народних одбора и одборника.

Заседања нису досадна. На њима се третирају и анализирају разна питања и проблеми народне власти, доносе се конкретни закључци и ангажују се одборници за спровођење донесених одлука.

Реорганизација народне власти која ће уследити доношењем овог, као и републичких закона, даће још више маха народним одборима и они ће бити у могућности да развијају пуну иницијативу и обухватају и решавају много више питања него досада. То много зависи од тога како ће се практично прићи новом начину рада у народним одборима. Наравно, није лако одмах се снаћи у новом систему рада. Укидају се месни народни одбори, формирају општински народни одбори, укидају се извршни одбори и повереништва, формирају се савети као колегијална тела итд. Већ сада се уочавају погрешна схватања о саветима код појединих срезова. Неки мисле да су то чисто стручна тела, па кукају где да нађу толико стручњака. Други, пак, мисле да су савети само претставничка тела, па из сваке политичке организације убацују по једног „претставника" итд. Па и сам рад неких савета у срезу, који су формирани још прошле године, на пример, савета за здравље и социјално старање, није се разликовао у многоме од рада дотадашњих повереништава. Углавном све је извршавао повереник који је био и претседник савета. Ја износим ово јер сматрам да и новом реорганизацијом постоји опасност да савети буду формална тела и да се забирократизирају, да начелници одељења, односно секретари савета преузимају улогу досадашњих повереника. Зато, по мом мишљењу, питању садржаја рада савета, питању избора и активизацији свих чланова савета још у почетку мора се поклонити озбиљна пажња.

Слична је ствар и са пленумима одбора. Чињеница је да се рад појединих одборника, бар досада, формално сводио само на присуствовање заседањима. Одговорност одборника мора се подићи, како према одбору тако и према бирачима. Сада ће одбори бити више радна тела. Сматрам да је нужно да уводимо праксу да после сваког заседања одбора

одборници поред других конкретних задатака примају и то да иду својим бирачима и да их обавештавају о свему што су решавали на заседању.

Укидањем извршних одбора могућност „командовања" и самовоље не смањује се. Та тенденција може се појавити код појединих претседника и др. Наравно, то се може и мора спречити једино тако ако се одбор као целина активизира и ангажује широке народне масе на свестрану контролу рада народне власти. Ми имамо добре одборнике. То су најбољи људи у срезу и општини. Дакле, ствар је у томе да треба само озбиљније поставити питање њихове веће активизације и резултати ће бити добри.

Кад је већ реч о активизацији одбора у целини и сваког одборника посебно, желим да нагласим још једну ствар. У свему овоме ми, народни посланици, можемо много помоћи. Треба само чешће обилазити своје срезове и пружити конкретну помоћ. Неоспорно је да је већина народних посланика превише заузета неодложним пословима, али сматрам да се може наћи и да морамо наћи више времена за одласке у изборне срезове. То је потребно нарочито сад када већ чекају толики задаци у вези са овом реорганизацијом. Узмимо само питање распореда кадра и избора људи, како у саветима и комисијама тако и у апарату народне власти. То је засад, по мом мишљењу, један од највећих и најтежих задатака. Важно је донети један добар закон, једну правилну меру, али је најважније спровести, доследно их примењивати у срезу, на селу. Наравно за то треба кадар. Ми имамо политички уздигнут и проверен кадар а донекле имамо и стручни кадар који је неопходан апарату народних одбора. Треба само извршити правилан распоред а то није лак посао. Ја ћу навести пример из НР Србије где се може видети колико је ово тежак и деликатан посао:

У 137 среских и 36 градских народних одбора (без Београда), колико их има у нашој Републици, имамо 1.638 плаћених чланова извршног одбора — повереника. То су политички најуздигнутији људи у срезу. По новој реорганизацији број плаћених одборника у среским и градским народним одборима свешће се просечно највише на 3, рачунајући овде претседника и једног претседника савета, што укупно значи око 500 људи, а остаје 1.138 повереника које треба слати на нове дужности у органе власти и у производњу. Овом питању мора се прићи са највећом озбиљношћу и решавати га од човека до човека, проналазећи свакоме одговарајући посао према његовој способности. Слична је ствар са плаћеним одборницима месних народних одбора. Њих сада има 5.962 а реорганизацијом је потребно само 2.210 претседника општинских одбора. Остаје, дакле, вишак од 3.752. Већина ових другова схватају да је најбоље да иду у производњу, али има и таквих појава да нерадо прихватају одлазак у производњу. Или, узмимо службенике среских и градских народних одбора. Њих има у НР Србији 13.022 и то 650 са завршеним а 128 са незавршеним факултетом, 2.332 са матуром,

око 3.000 са неколико разреда гимназије, а остали са основном школом. Од укупног броја ових службеника 66% имају до седам година службе, 5% до 10 година службе, а 29% преко 10 година службе. Ако узмемо да ће 50 службеника бити просечно на среске одборе, после нове организације остаће вишак од око 4.630 службеника, а од месних народних одбора остаће вишак од око 6.300 службеника. Као што се види, ради се о распореду 35.770 службеника, од којих ће око 19.950 остати у народним одборима а око 15.820 биће упућено у друге установе и у производњу. То је огроман посао који се може решити успешно једино ако се најбрижљивије приђе овом задатку. Оваквим избором људи ми ћемо моћи у многоме да ојачамо народне одборе и њихов апарат. Но, као што се види, недостају нам висококвалификовани људи, са факултетском спремом. Они су се концентрисали у великим центрима и никако неће да иду у унутрашњост. Крајње је време да и ови људи схвате да се социјализам не изграђује само у Београду и великим центрима. Треба нагласити да има појединих „руководилаца" који прилично љубоморно гледају на овај „кадар" и оклевају када се ради о његовом премештају.

За ову реорганизацију, поред других, много су потребни и правници. У Београду има неколико хиљада правника а ни четвртина не ради на правничким пословима. На пример, у Главној дирекцији пошта ради 40 правника. Више од две трећине ради обичне административне послове које може да ради сваки други административни службеник. Исто тако има правника који раде у трговачким продавницама као продавачи итд. Замислите, другови, нуди им се да иду за секретаре среских и градских одбора, за правне референте, за судије среских судова — а они не пристају. Ја говорим о правницима који немају никаквог породичног и другог разлога да не иду у унутрашњост. Слична је појава и са неким другим факултетски образованим људима, чак и са овима који сада после рата завршавају студије а који су се школовали народним новцем. По мом мишљењу није довољно само осудити неправилан став ових људи. Сматрам да је потребно предузети озбиљније мере и да се потребан стручни кадар, а који је овде сувишан, шаље у срезове.

Ево, другови народни посланици, ја сам истакао ова два питања: питање проналаска садржаја рада и активизације савета, односно активизације одбора уопште, и сваког одборника посебно, као и питање распореда и подизања кадра. Сматрам да су засад то два најглавнија питања која стоје пред нашим одборима у вези с реорганизацијом народне власти. Успешно решавање ових двају крупних задатака значи оспособити народне одборе и њихове органе да стриктно примењују законе и очувају законитост у нашој земљи. Тиме ће се убрзати социјалистичка демократизација земље и још више учврстити наш социјалистички поредак. (Аплауз).

Претседавајући: Има реч народни посланик др Леон Гершковић.

Др **Леон Гершковић** *(НР Хрватска):* Другови и другарице, ја ћу се такође осврнути, у вези са доношењем овог закона, на неке проблеме реорганизације, као што је то учинио и друг Хоџа. Мислим да је то један од најважнијих задатака који нам претстоје. У пракси се реорганизација већ спроводи и припрема. У пракси настају разне појаве на које мислим да треба овде, у овој дебати у Скупштини, кад доносимо Закон о народним одборима, указати зато што многе од тих појава, ако се не би ликвидирале, значиле би уствари и негацију самих принципа који се доносе у овом закону. Мени се чини да је једна од важних ствари од којих зависи како ће се поставити та реорганизација, како ће се практично спроводити, чињеница да треба схватити да је нужно у основи променити метод рада у народним одборима. Ако ми само променимо персоналну структуру, ако променимо само организационе форме, — иако је то један од услова за даљи напредак и развитак демократизма у народним одборима — ми још нећемо бисмо постигли оно што желимо, ако не бисмо схватили да треба у основи мењати методе рада народних одбора.

У свом експозеу друг Кардељ је говорио о томе да наша државна управа има углавном регулаторне и надзорне функције — значи да ће једна од оних функција којом су се највише бавили наши народни одбори и која је можда 90% њиховог времена и активности одузимала, тј. оперативна функција, сада отпасти. Већ сама чињеница да ће народни одбори изгубити једну битну функцију која им је одузимала највише времена, труда и активности значи да се у основи мора мењати метод рада.

Кад се дискутовало о овој реорганизацији, многи су изражавали сумњу, — а та сумња је изражавана и у законодавним одборима — у то да, уствари, овај принцип који се успоставља овим законом, тј. принцип да савети буду управни органи, а да администрација врши редовне извршне послове и да се на администрацију пренесе низ права и дужности — може довести до јачања бирократизма. Према томе, од овог новог система претило би јаче бирократизирање у народним одборима него што је претило од досадашњег система. Јасно да би то могло бити ако би народни одбори радили истим методама којима су радили досад, ако би извршни апарат био носилац целокупне активности, ако би се он упуштао у процес производње, у руковођење културним, просветним и другим установама. У том случају би стварно позиција административног апарата била таква да би се лако могао претворити у бирократски апарат. Али ако се промени метод рада народних одбора, ако апарат народног одбора односно управни орган народног одбора, стварно буде вршио своју регулаторну и надзорну функцију и препустио оперативне задатке (процес производње, културну, просветну и социјалну активност) самоуправним органима тих организација и установа, онда је сигурно да се таква администрација народног одбора не може претворити у неки бирократски систем.

Друго питање, које је нагласио и друг Хоџа, јесте у томе да ми стварно морамо мењати систем рада савета у народним одборима. Искуства нам показују да се савети могу развити у добре организације, али је сигурно да методе рада савета треба другачије поставити. Ако савети стварно хоће да буду контрола администрације, ако хоће да руководе администрацијом а да не буду крути у правима и дужностима, онда савети морају бити ефикасни. Њихове седнице морају бити добро организоване, дневни ред добро припремљен и тако постављен да савети кроз своје закључке и одлуке стварно управљају радом администрације и да контролишу њен рад.

Међутим, код нас, у припремама рада савета, у организовању њихова рада, у методу организовања уопште осећа се да није посвећивано довољно пажње. Састанци се заказују на пречац без дневног реда, без прецизне формулације закључака па је јасно да такав рад савета не може да буде контрола рада администрације народног одбора.

Хтео бих само то да нагласим да је измена метода рада један од битних принципа ове реорганизације. Ја бих се сложио са излагањем друга Хоџе. У овој реорганизацији ради се о једној темељитој измени целокупне персоналне структуре народног одбора, онако како је истакао друг Кардељ. Међутим, чини ми се да се досада код практичне реорганизације о томе није водило довољно рачуна. Уствари, не види се у чему је потреба измене те персоналне структуре. Има неколико карактеристичних примера који осветљавају овај проблем. У једном народном одбору сменили су једног правника, који иначе нема никакве политичке мрље на себи, и поставили једног човека са седам разреда гимназије да буде правни референт само зато што правник не одговара људима у народном одбору. Или, на пример, у другом једном народном одбору поставило се питање грађевинске инспекције. Грађевински инспектор мора бити високо стручне спреме да може стварно контролисати грађевинске објекте. Ако није тако, онда је то само формализам. Али у том народном одбору ово питање нису правилно схватили и за грађевинског инспектора поставили су једног студента који је тек свршио школу. Или, на пример, у једном другом народном одбору за агронома постављен је средњотехничар. Или: у једном народном одбору питају се да ли им треба или не треба агроном. Службенике постављају са недовољно праксе, са недовољно стручности. Јасно је да такви службеници неће моћи да одговоре својим функцијама у народном одбору.

Јасно је да ће многи другови из народних одбора приговорити: па одакле нам кадрови, где ћемо наћи те кадрове? Јесте, о томе се и ради. Зато треба републички ресори да схвате да је питање кадрова, као што је рекао друг Кардељ, у администрацији јединствено питање и да то не може решавати само један народни одбор, него то мора бити у првом реду ствар републичких органа.

Хтео бих да нагласим још једну ствар. Републички органи, нарочито они који имају код себе углавном оперативу па немају времена

да се брину за народне одборе, не воде рачуна о томе да наш нови систем преноси све више функције на народне одборе, наиме, да тај нови систем укратко значи и то да ће непосредна веза, она непосредна веза између органа државне управе, установа и предузећа, осим у изузетним случајевима када се ради о врло стручним стварима, важним стварима, да ће углавном бити вршена преко народних одбора. Према томе, интерес је наших привредних и свих других ресора да, ако хоће да врше своју функцију, треба да јачају апарат народних одбора, а не да буду равнодушни према томе какав ће бити тај апарат.

Ја бих, другови, рекао још нешто о овоме што је мало пре изнео друг Фадил Хоџа. Наиме: поставља се питање да код неких народних одбора буду плаћена три одборника (претседник, потпретседник и претседник савета). Моје је мишљење, другови, да је то по нашем новом систему превише и ако идемо том линијом ми ћемо опет доћи до извршног одбора. Основно је да буде претседник, евентуално и потпретседник у великим срезовима. Као привремена ствар може да се постави питање плаћеног одборника, али и то је опасно, и из тога ће се родити мањи или већи извршни одбор.

Другови, кад говоримо о методу рада и промени структуре народних одбора, ја бих још указао на једну ствар. Пред Скупштином је Министар правосуђа друг Фране Фрол у експозеу о Предлогу закона о управним споровима говорио о потреби законитости и о законитом раду. Досада се код нас схватало, и могло се схватати, да је законитост само ствар принципа. Ма да је законити рад органа државне управе један од основних услова за демократичност уопште, али, мени се чини, у даљем развитку нашег система биће ствар тако постављена да без законитог рада органи државне управе уопште неће моћи правилно да функционишу. Ако наши радни колективи постану свесни својих права која имају и ако буду свесни тога да њих веже само оно што закон каже, ако установе буду свесне да треба да раде само оно што закон налаже и да чувају своју самоуправност, да се боре у оквиру законских прописа, мислим да органи државне управе више неће имати снаге да раде нешто што је противзаконито. Питање законитости и законитог рада мора да постане основни стил рада наше државне управе. Ако законитост не буде основни стил рада, наши органи државне управе неће моћи правилно да врше своју функцију. Нове установе које се предвиђају, јавно правобранилаштво, затим надлежност судова у управним споровима, постојање рачунских комисија, просто ће натерати наше управне органе да се држе закона који одређују њихова права и дужности, као и функције, а сигурно је да ни у принципу наш систем не може да функционише без поштовања закона, без поштовања узајамних права и дужности појединих организација. (Аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик Мика Павлачић.

Мика Павлачић *(Изборни срез Карловац II, НР Хрватска)*: Другови и другарице народни посланици, дозволите ми да и ја неколико речи кажем у овој дискусији поводом новог Предлога општег закона о народним одборима. Као што је друг Кардељ у свом експозеу истакао, заиста и на нашем терену води се дуже времена свестрана дискусија о тој реорганизацији. Наши бирачи заиста су већ у низу примера стављали безброј примедаба у односу на досадашњи рад, на досадашњи начин рада органа народне власти на терену. Нарочито се та тежња за широким учешћем народа у непосредном управљању, у непосредном учешћу у раду народне власти испољила откако је дошао на снагу закон о радничким саветима. Тада су и наши радни људи на селу, видевши како радници директно учествују у управљању својим колективима и постижу знатно боље резултате него што им је то било могуће по дотадашњем начину руковођења, па су постављали и говорили да и они такође имају прилике и могућности да постигну веће резултате у свом раду на терену наших месних одбора ако би се та организација рада применила, односно кад би се дале шире могућности бирачима да узму директно учешће у том раду.

У том смислу и Сабор Хрватске донео је закон о саветима зборова бирача и грађана. И већ од тада осећа се видни напредак наших бирача у решавању свих проблема народне власти на терену. Људи долазе на зборове бирача, износе своје примедбе, своје предлоге о томе како и на који начин да се постигну већи успеси у решавању њихових животних питања, оних питања са којима се они свакодневно сусрећу. С тим у вези, видели смо и то да где год је збор бирача функционисао као стварно политичка скупштина народа, није било потребе за било каквим екипама, као што су код нас називани „екипери"; није било потребе за низом мера, које су дотада примењиване да би се неки задаци успешно спровели. Бирачи се састану, њихови одборници донесу разрађене предлоге било у погледу појединих привредних акција или томе слично, води се дискусија, учини се нека измена. И јасно је да се тако постављен посао у локалним органима власти неминовно успешно спроводи. А тамо где је дошла нека екипа, где је требало извести неку одвојену акцију, ту је било самовоље од стране одборника. И томе слично. Било је и таквих појава да су сазивани зборови бирача за неважне ствари, што је профанисало њихову улогу и у односу на њихов даљи рад. Мислим да ће убудуће бити потребно повести о томе више рачуна.

Баш тим зборовима бирача, на основу Предлога општег закона о народним одборима биће потребно посветити далеко већу пажњу него што смо то чинили досада, поготово ако се дискутује на терену како се замишља то директно учешће збора у раду и управљању привредом.

Друго, било је и појединаца, па и негативних елемената, који су говорили: „— Па шта, формира се општина. То је стара ствар! Знамо ми, сећамо се добро тих општина." Међутим, кад смо објаснили начин

рада наших општина — да оне неће бити само формална ствар него ће преко ње народ узети директно материјално учешће како у располагању финансиским средствима, осим онога што иде у заједнички фонд, и да ће из тих средстава бити у стању да граде на свом терену оно им је потребно, да ће и низ других конкретних одлука моћи доносити у правцу бржег решавања својих животних питања, јасно је да су онда овакве и сличне примедбе отпале.

То не значи да још нема извесних нејасноћа у погледу функционисања општина, нарочито када се поставља питање унутрашње структуре. Али мислим да се сада по овом новом пројекту закона заиста дошло до тог ступња да се низ ових досадашњих кочница, административних мера и слично отстрани и да се може на ширем фронту и са већим корацима ићи напред у решавању постојећих задатака.

Тако сам имао прилике присуствовати разним заседањима скупштина котарских и градских одбора. На тим скупштинама, истина, примећивала се знатна једностраност. То се видело из досадашње дискусије да се та једностраност углавном испољавала у томе што је сам састав скупштина био прилично једностран, а осим тога је био једностран и њихов рад. Постојали су извршни одбори као основа досадашњег система рада. На скупштини котарској, градској поднесе извештај један од референата из извршног одбора. Ту се од стране бирача поведе дискусија, даду се корисни предлози, али ипак у провођењу тих предлога осетила се прилична самовоља повереника. Било је, дакле, пропуста, али мислим да би било погрешно у овој ситуацији са изменом унутрашње структуре народног одбора дозволити она препричавања, која се ту и тамо могу приметити, како ликвидирамо извршне одборе зато што они нису ништа ваљали, што они нису ништа допринели, и да због тога тражимо нешто ново. Мислим да су ипак извршни одбори у условима нашег развитка и функционисања народне власти заиста допринели много у нашој изградњи, упркос свих слабости које су имали.

Идући овако брзим темпом напред у читавом развитку јасно је да долази и до тога да законске форме, начин и систем рада који је постојао дотада, постане заиста кочница да не бисмо могли ићи напред у корак са новим условима. Због тога је потпуно правилно да се према овом новом законском предлогу извршни одбори као такви отстране и да се читава самоуправа и читав рад пренесе на та котарска већа као претставништва народа.

Имам овде да саопштим још једну примедбу односно једно запажање са терена баш у погледу успостављања већа непосредних произвођача.

Ако узмемо само то да на нашем котару, котару Карловац, имамо текстилну фабрику „Дугареса", која учествује у изградњи земље ове године са шест милијарди динара акумулације, а котарска скупштина броји у том истом котару 99 чланова, а у њеном саставу имамо свега

осам претставника тога колектива и то углавном службеника, почев од директора наниже, али директно из самог погона нисмо имали радника. Имамо и други пример, „Вапнару". Она ће ове године, према производном плану, учествовати у изградњи земље са 52,240.000 динара, а тај колектив нема досада ниједног свога претставника у нашој котарској скупштини. Истовремно 65.000 становника колико тај котар броји учествују преко пореза у изградњи земље са 141 милион динара. Као што видите, то је једна озбиљна несразмера по доприносу и директном учешћу оних који у изградњи земље у овој ситуацији доприносе највише, а то је баш радничка класа.

Сличан случај је и са градском скупштином града Карловца. Ту имамо око 9.000 директних произвођача — радника. Скупштина броји 91 члана, од којих је свега 40 радника, а известан број од њих такође је на дужности службеника и другим пословима. Опет видимо да је премало радништва кад узмемо у обзир да читав привредни и остали живот града носе напред радници у својој великој већини.

Ове нове одредбе које сада утврђују, кроз нови Предлог општег закона о народним одборима, да се успоставља веће директних произвођача у оквиру наше народне власти такође наилази већ кроз дискусију на невероватно одобравање и очекује се да ми тај закон што пре примењујемо у пракси.

Све у свему, гледајући тако резултате које ћемо добити овим Предлогом закона о народним одборима, а који омогућује тако широко, свестрано учешће народа у управљању нашом привредом и државом, изјављујем да ћу гласати за овај закон. (Аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик Симо Тодоровић.

Симо Тодоровић *(Изборни срез Глина, НР Хрватска):* Другови народни посланици желим да се у дискусији дотакнем значаја који има стварање општина и јачање улоге народних одбора укидањем извршних одбора.

Наша новија пракса у раду месних одбора, нарочито након децентрализације управе, елиминирања улоге власти у оперативном дириговању привредом, све више нам је открила да су месни одбори, прилично примитивни, и по саставу и по функцији, уз појаву пристрасности и гомилања нестручног апарата, давали повода за неправилно функционирање. Ситуација управе на терену одоздо упозоравала је на то да је потребно формирати органе који ће имати већу територију и јачу основу, који ће омогућити бољи избор кадрова у органима власти и у апарату а поготову у комуналним питањима итд. Они ће тако имати ширу могућност да прате рад и развитак више села једне општине, да успешније оцењују ситуацију и да ефикасније пружају помоћ. Котарско руководство моћи ће боље да руководи преко мањег броја јединица.

Када су укинути општински одбори ми смо, рецимо, у Глинском котару имали 42 месна одбора и 2 градска одбора. У таквој ситуацији

котарски одбор је имао тешкоћа у давању помоћи толиким одборима. Котар се почео прилично да гуши у администрацији и да покушава административним путем наћи излаз у давању помоћи. Када се пришло фузији више села и формирању центара, број је сведен на 22 месна народна одбора. Тада се донекле стање изменило, али ни издалека није постигнуто у правцу чвршћег осамостаљења месних одбора и решења стручних кадрова. Котарски одбори и органи често се нису односили правилно (у складу са постојећим прописима) према подручним месним сдборима а посебно према градским одборима који су били у њиховом саставу. Истина, тих појава је у задње време све мање и свакако да ће их у даљем раду и нестати.

Тако, на пример, Месни одбор града Глине, у саставу котара није могао досад да постигне своју самосталност у потребној мери јер је третиран као и сваки други сеоски одбор, који су исто тако много трпели од помањкања самосталности. Ова несамосталност се нарочито одражава у финансиском погледу. Иако су ови осигурали извесне финансиске приходе, била је таква пракса досада, котарски одбор у погледу утрошка тих прихода не само да није помагао саветима и упутствима како ће се утрошити новац на планиране расходе већ је било и тенденција да новац искористи сам котарски одбор. Тако је, на пример, у 1950 години Котарски народни одбор у Глини повукао из својих месних народних одбора односно из њихових буџета око 3 милиона динара иако су многи месни народни одбори за то требало да набаве најпотребнији канцелариски уређај, да уреде зграде и просторије у којима су смештени итд.

Уврежила се пракса да се приходи месних народних одбора односно предузећа градског народног одбора у првом реду не употребљавају за потребе комуналне делатности на терену дотичног народног одбора него се ти приходи акумулирају у котарски буџет. Услед тога се не само не ствара ништа ново, већ нису у стању да одржавају и оно што постоји. На пример, предузеће Градског народног одбора у Глини оствари приходе у висини од око милион динара. То би требало да иде у буџет народног одбора града. Међутим, тај износ узима котар и њиме подмирује неке своје потребе.

Овај Предлог општег закона о народним одборима регулише ово питање у надлежности народног одбора у њиховом међусобном односу као и однос са вишим органима државне власти и државне управе где се истиче обезбеђење самоуправности како у пословима непосредног интереса за привредни, комунални, културни и социјални развитак општине односно града, тако и у свим осталим пословима из њихове надлежности, чиме престају сви ранији неправилни поступци и односи између народних одбора. Врло важна допуна овог нашег закона о народним одборима у организацији народних одбора јесте скупштина, веће произвођача. Према нацрту, укида се извршни одбор а место њега све послове из надлежности народног одбора врши одбор и по њему

бирани савети. Позната је ствар да је у пракси у највише случајева било тако да је улога скупштине и извршног одбора била другачија. Није се могло постићи то да извршни одбор полаже рачуна скупштини. То је опет спречавало да се таква скупштина није могла развити у оно тело са правима и задацима који су јој били намењени. Исто тако, укидањем извршних одбора решиће се и оно на очиглед готово бирократско вршење повереничких дужности и тенденција професионализма, пошто је члан извршног одбора могао узастопце да обавља дужност по свим повереништвима.

Увођење савета грађана у управљање при извршним одборима од пре годину дана показало се на пракси као добра форма, иако се мало учинило за њено учвршћење. Ови савети при повереништву за просвету, народно здравље и социјално старање, пољопривреду, финансије, комуналне послове итд. показали су предност у правилнијем и зрелијем решавању проблема и многих важних задатака. Зато ће савети који ће заменити поверенике, јер ће бити састављени од више лица, — како одборника тако и претставника привредних и друштвених организација, установа и грађана, — моћи да имају и стручне људе. Чим се у народну власт још више привлачи радни народ тиме ће и политичка линија руководства дотичне гране управе бити чвршћа и правилнија.

Надаље, што се тиче нашег службеничког апарата мислим да се може казати да се у том погледу, колико се год у последње време у односу на раније раздобље постигао приличан успех, није још увек ни издалека постигло оно што треба у квалитету администрације и друге стручности. Задаци наших народних одбора су сложени и за њихово правилно решавање и одвијање административних послова потребна је не само политички исправна оријентација већ и много већа стручност. Међутим, сигурно је да има доста таквих котарева који то питање нису могли досад сами до краја да реше. У Котарском народном одбору у Глини више од половине службеника немају ни приближно потребне квалификације за послове које обављају иако су то добри, политички уздигнути и одани службеници. Због тога често долази не само и до нестручног рада у администрацији него и до незаконитих поступака који проистичу из таквог административно-управног пословања. Због тога многи задаци остају нерешени или се са закашњењем решавају а што је најгоре смета и угледу и ауторитету власти. Ми, на пример, нисмо у могућности на подручју котара да нађемо све те одговарајуће стручњаке и могло би се рећи да има много таквих лица у већим градовима која тамо нису исправно коришћена. Код месних народних одбора стање у том погледу је још теже. Зато ће се у том погледу морати пружити већа помоћ котарским и општинским народним одборима да се њихово административно-управно пословање подигне на онај степен на којем би они као органи народног самоуправљања и највиши органи народне власти на свом подручју морали бити.

Нарочита брига се намеће избору службеничког апарата у вези са формирањем општинских народних одбора који ће имати да решавају важније и сложеније задатке него досадашњи месни народни одбори, јер се мора водити брига и захтевати већа стручност и способност службеничког апарата.

Истина, новом организацијом општинских народних одбора смањиће се досадашњи висок број у већини нестручних службеника. То ће омогућити и бољи избор и постављање стручнијих и способнијих службеника. Тако, на пример, у котару Глина досада је у 23 месна народна одбора било 128 плаћених лица, а по новој подели у 7 општина биће их свега око 70, што значи да ће отпасти око 58 лица. Укидањем досадашњих центара месних народних одбора, те укидањем повереника као професионалаца и формирањем савета истовремено се знатно смањује досадашњи број службеника у администрацији. Све ће се то одразити на знатне уштеде у персоналним издацима и на вишак службеника који ће се ставити на располагање привреди чиме ће се помоћи производњи.

Сама реорганизација омогућиће нам да ће се и другови из извршног одбора моћи користити у општинама и задругама, уопште у привреди и тако ће много помоћи у даљем јачању народне власти и социјалистичке изградње. За ову реорганизацију влада велико интересовање у радним масама, које је гледају као израз нашег јачања и развоја привредног и културног а нарочито на подручју изградње наше власти и домовине. Зато изјављујем да ћу гласати за овај предлог закона. (Аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик Милан Врховац.

Милан Врховац *(Изборни срез Бања Лука I, НР Босна и Херцеговина):* Другови народни посланици, у вези новог Општег закона о народним одборима ја ћу говорити о карактеристикама наших среских народних одбора у Босни и Херцеговини, о методима рада наших одбора.

Наши народни одбори у Босни и Херцеговини учинили су огромне напоре у изградњи наше земље. Они су до данас остварили милионске вредности из области општедруштвеног плана и својих властитих планова. Ја бих баш хтео да говорим о томе да наши народни одбори — а верујем да је то случај и у другим републикама — нису до данас стварно доносили своје планове — планове привредне изградње, културне, здравствене и друге планове који би се темељили на бази њихових властитих снага. Јасно, ови планови нису могли бити ни доношени од наших народних одбора зато што је метод рада републичких органа државне управе био погрешан, што су републички органи државне управе стално и свакодневно постављали задатке који су нагонили просто среске одборе да извршавају своје задатке кампањски. Обично су привредни ресори гурали своја питања, као што су питање пољских послова, питање радне снаге, пореза итд., док су срески

одбори мање више запостављали она друга повереништва — непривредна, као што је просвета, здравље итд.

Јасно да је све ово било због тога што метод рада наших народних одбора није био добар. На седницама извршних одбора обично су се решавала само ова привредна питања. На пленумима среских народних одбора, кад треба извршни одбор да поднесе извештај о своме раду, он је најчешће подносио парцијални извештај, само о привредним питањима, а мање о овим другим питањима просвете, здравља итд. На седницама извршних одбора обично је доношен закључак да се, кад треба извршити неки привредни задатак, крене на терен, и то да сви крену. Сви су повереници имали задатак, а и већи број службеника, да иду на терен у месне одборе и да се не враћају док не заврше тај задатак. Обично им је постављено да треба да остану десет до петнаест дана, а било их је који су знали остајати и по месец дана. Повереници и службеници долазили су у месне одборе и пред актив месног одбора постављали су да он треба да иде у село и да се не враћа док се не заврши задатак. Јасно да су повереници ишли у села да одржавају конференције са народом, али тај метод рада је учинио да су срески одбори одузели од месних оно мало самосталности што су имали и да су их претворили у своје извршне органе.

Уколико се мења метод рада републичких органа, — а он се мора мењати, — онда ће се увелико моћи изменити и рад наших среских одбора. По нацрту новог закона ми немамо више извршне одборе, неће бити више оног одређеног броја људи који ће моћи на терену да спроводи задатке. Овде је основно да се среско веће мора наслањати на претседника среског одбора и на своје савете. Ја лично мислим да претседници среских и градских одбора морају бити политички, културно и у погледу наобразбе јачи људи, јер за тако деликатну дужност каква је дужност претседника не може се узети слабији човек.

Друго, среска већа мораће се ослонити на своје савете. Пред саветом ово веће мораће получити много већи ауторитет него што је то било до данас. Савет ће морати да спроводи све оне закључке који се поставе пред среско веће. А исто тако и претседник. До данас је био случај да, када је заседао срески народни одбор, често су чланови извршног одбора осипали ватру на поједине чланове пленума, а често и на сам пленум зато што им не помаже у раду.

Треће и најосновније, пленум ће се морати ослонити на општине. Посебно у Босни и Херцеговини створене су културне и привредне јединице и оне ће имати чак и преко 10 до 15 хиљада становника. Те општине ће морати имати већу самосталност него месни народни одбори, мораће радити своје ситне локалне планове, и што је важно мораће се ослањати на комисије. С друге стране, мени се чини да питање зборова бирача није најозбиљније схваћено и није разрађено. Јер, уколико ће општина, и по територији и по становништву, бити већа, неће моћи

општински одборници доћи до сваког села и до сваког сељака па ће морати прихватити ту форму рада и преко њих спроводити своје задатке. Чланови сеоског народног одбора, иако неће бити власт, ипак ће бити задужени да помогну општинском одбору у извршавању њихових задатака.

У нацрту закона посебно се место даје нашим службеницима. До данас службеници, факат, нису имали одговорне дужности. Иза потписа повереника крила се понекад неправилност а често и незаконитост. Овим законом службеници добијају већу дужност и шире задатке и они ће се осетити да су и они носиоци социјализма у нашој земљи.

У нашој Републици имамо 850 месних народних одбора а сада смо тај број свели на око 350 општинских одбора. Општински народни одбори, како сам већ рекао, биће мало већи, биће их који ће имати и преко 15.000 становника. Ту ће се неминовно општински одбор морати ослањати на све форме демократског рада наше власти, зборове бирача, комисије итд.

Неки наши одбори биће извесно време у почетку у пасиви, зато што имамо села која неће моћи остварити све оне приходе које треба дати у буџет и за издржавање општинског одбора. Зато ће се у прво време морати поставити питање дотације општинским одборима. Али је основно за све општине у нашој земљи да би оне требало да развију своју ситну локалну привреду из које би црпле материјалну базу за издржавање одбора, апарата, и свега осталог у општини, с једне стране, а с друге стране, оне би могле бар донекле решавати животно питање свога становништва.

Другови, ово је најреволуционарнији закон који се доноси у нашој Републици. Кроз њега провејава дух социјалистичке демократије и ја изјављујем да ћу гласати *за* овај нацрт закона. (Аплауз).

Претседавајући: Листа говорника је исцрпена. Тиме смо исцрпли прву тачку дневног реда. Ја ову седницу прекидам и у споразуму са Претседником Савезног већа заказујем седнице Савезног већа и Већа народа за десет минута. У посебним већима ми ћемо гласати о овом закону, а после тога поново ћемо се састати овде да свршимо другу тачку дневног реда, то јест проглашење овог закона.

(После посебних седница већа)

Претседавајући: Настављамо рад. Прелазимо на другу тачку дневног реда: проглашење Општег закона о народним одборима.

Молим друга секретара да прочита Предлог одлуке о проглашењу Општег закона о народним одборима.

Секретар Јожа Хорват *(чита):*

ПРИЈЕДЛОГ
ОДЛУКЕ О ПРОГЛАШЕЊУ ОПЋЕГ ЗАКОНА О НАРОДНИМ ОДБОРИМА

Савезно вијеће и Вијеће народа Народне скупштине ФНРЈ на својој 17. заједничкој сједници V. редовног засједања (другог сазива) одржаној 1. травња 1952., установљава:

да је Приједлог опћег закона о народним одборима поднијела Народној скупштини ФНРЈ на расправу и рјешавање Влада ФНРЈ;

да су Савезно вијеће и Вијеће народа Народне скупштине ФНРЈ већином гласова у сваком вијећу одлучили да се приступи рјешавању о овом законском приједлогу;

да су Савезно вијеће и Вијеће народа Народне скупштине ФНРЈ, након обављене расправе прихватили Приједлог опћег закона о народним одборима апсолутном већином гласова од цјелокупног броја народних заступника у сваком вијећу.

На темељу тога и сугласно чл. 72. Устава ФНРЈ, Народна скупштина ФНРЈ

одлучује

проглашава се Опћи закон о народним одборима, који гласи:

Претседавајући: Стављам предлог одлуке на гласање. Ко је *за*, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко *против?* (Нема).

Објављујем да је предлог одлуке једногласно усвојен на заједничкој седници и да је тиме Општи закон о народним одборима изгласан и да ступа на снагу. (Сви посланици устају. — Дуготрајан аплауз).

Дневни ред наше заједничке седнице је исцрпен.

Закључујем ову седницу и молим за овлашћење да претседавајући и секретар могу потписати записник ове седнице. (Одобравање). Тиме закључујем и заседање.

(Седница је закључена у 14,14 часова).

Šesnaesta sednica

(1 aprila 1952)

Početak u 13,50 časova.

Pretsedavao pretsednik **Vladimir Simić.**

Prilikom ulaska u dvoranu, članove Savezne vlade na čelu sa Pretsednikom Vlade FNRJ maršalom Jugoslavije Josipom Brozom Titom narodni poslanici pozdravili su dugotrajnim aplauzom.

Pretsednik: Otvaram šesnaestu sednicu Saveznog veća Narodne skupštine. Zapisnik ove sednice vodiće sekretar Veća drugarica Vida Tomšič. Molim drugaricu Tomšič da pročita zapisnik prošle sednice.

Sekretar Vida Tomšič čita zapisnik petnaeste sednice od 31 marta 1952 godine.

Pretsednik: Da li ima primedaba na pročitani zapisnik? (Nema). Pošto primedaba nema, zapisnik se overava.

Pre nego što pređemo na dnevni red smatram za potrebno da sa ovog mesta upozorim pretstavnike štampe na to da su dužni i obavezni da pravilno saopštavaju ono što se dešava na sednicama Saveznog veća.

Kao što je Veću poznato, prilikom glasanja o izboru novih članova za Odbor za privredni plan i finansije i Mandatno-imunitetski odbor iznesen je razlog zbog koga se to čini, kao što su to i predlagači posebno izneli i naglasili kada je Veće trebalo da glasa. Bio je to slučaj kada je na mesto druga Ljubodraga Đurića, koji kao ministar Vlade FNRJ ne može da obavlja svoje funkcije u Odboru za privredni plan i finansije, izabran drug Dobrivoje Radosavljević. Međutim, u štampi su se pojavile takve vesti u kojima su Ljubodrag Đurić i Dušan Brkić zamenjeni tako da se stvara izvesna zabuna i vređaju osećanja onih kojih se to tiče, kao što je to bilo sasvim opravdano u slučaju druga Ljubodraga Đurića.

Prelazimo na dnevni red. Na dnevnom redu je glasanje o Predlogu opšteg zakona o narodnim odborima. Po pravu koje mi daje poslovnik, utvrdio sam da postoji kvalifikovana većina o kojoj govori član 72

Ustava i čl. 3 i 4 Poslovnika za zajedničke sednice Narodne skupštine, tj. ona kvalifikovana većina koja iznosi više od polovine poslanika od ukupnog broja poslanika ovog Veća, apsolutna većina.

Stavljam na glasanje Predlog opšteg zakona o narodnim odborima. Ko je za taj predlog, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li koga da je *protiv* ovog predloga? (Nema).

Objavljujem da je u Saveznom veću Narodne skupštine Predlog opšteg zakona o narodnim odborima jednoglasno prihvaćen i da će njegovo proglašenje biti odobreno na zajedničkoj sednici, koja je još u toku i samo je prekinuta, saglasno članu 72 Ustava i čl. 3 i 4 Poslovnika za zajedničke sednice.

Ovu sednicu Saveznog veća zaključujem. Molim Veće za ovlašćenje da mogu potpisati zapisnik ove sednice. Da li se daje ovlašćenje? (Daje).

(Sednica je zaključena u 14 časova).

Петнаеста седница

(1 априла 1952)

Почетак у 13,50 часова.

Претседавао претседник **Јосип Видмар.**

Претседник: Отварам петнаесту седницу Већа народа Народне скупштине ФНРЈ (другог сазива). Записник данашње седнице водиће секретар Јожа Хорват. Изволите саслушати записник четрнаесте седнице.

Секретар Јожа Хорват чита записник четрнаесте седнице од 31 марта 1952 године.

Претседник: Има ли примедаба на прочитани записник? (Нема). Пошто примедаба нема, записник ће се оверити.

Молим известиоца Мандатно-имунитетског одбора друга Радивоја Давидовића да прочита одборски извештај.

Известилац Радивој Давидовић *(АП Војводина — НР Србија) (чита):*

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ
ВЕЋЕ НАРОДА
Мандатно-имунитетски одбор
Бр. 7
1 априла 1952 године
Београд

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Београд

Мандатно-имунитетски одбор примио је преко Претседништва Већа народа извештај о смрти народног посланика Већа народа Народне скупштине ФНРЈ Јована Поповића.

По разматрању изборних аката и кандидатских листа, Одбор је утврдио:

да је почивши Поповић Јован на изборима од 26 марта 1950 године изабран за народног посланика на кандидатској листи Народног

фронта Народне Републике Србије — Аутономна Покрајина Војводина за изборе народних посланика Већа народа Народне скупштине ФНРЈ и да је заменик почившег Поповића на листи Народног фронта Танасијевић Милош, радник из Сомбора, те стога предлаже Већу народа да се на место поч. Јована Поповића прогласи и позове за народног посланика Већа народа Танасијевић Милош, радник из Сомбора.

Подносећи Већу народа овај извештај Мандатно-имунитетски одбор моли Веће да га изволи усвоји.

За известиоца Одбор је одредио Радивоја Давидовића.

Секретар
Вуко Радовић, с. р.

Претседник
Мандатно-имунитетског одбора
Алекса Томић, с. р.

Чланови:

Антон Шуштершич, с. р., **Радивој Давидовић,** с. р., **Никола Мартиноски,** с. р., **Ибрахим Шатор,** с. р.

Претседник: Чули сте извештај Мандатно-имунитетског одбора. Прима ли Веће овај извештај? (Прима). Пошто се прима извештај, објављујем да ће на место почившег Јована Поповића за народног посланика бити позван његов заменик Милош Танасијевић, радник из Сомбора.

Прелазимо на дневни ред: претрес Предлога општег закона о народним одборима. Пошто смо по одлуци оба већа дискутовали о овом законском предлогу у начелу и у појединостима на заједничкој седници, можемо прећи на гласање. Сви предлагачи повукли су амандмане које су поднели на овај законски предлог.

Констатујем да је овде присутна квалификована, апсолутна већина народних посланика. Ко гласа *за* Предлог општег закона о народним одборима, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко *против?* (Нема).

Објављујем да је Предлог општег закона о народним одборима примљен у Већу народа.

Овим је дневни ред седнице исцрпен. Молим још да Веће народа овласти претседника и секретара да потпишу записник ове седнице. Да ли Веће прима ово? (Прима).

Данашњу седницу закључујем, а сада ће се одмах наставити заједничка седница оба већа.

(Седница је закључена у 14,05 часова.)

PRILOZI

PREDLOG
DRUŠTVENOG PLANA FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE ZA 1952 GODINU

I DEO

DRUŠTVENI BRUTO PRODUKT, NACIONALNI DOHODAK I NJEGOVA OSNOVNA RASPODELA

1. Ukupan društveni bruto produkt koji će se ostvariti u 1952 godini uz minimalno korišćenje kapaciteta po ovom planu iznosi:

ukupno miliona dinara 986.560

Od ovog ukupnog društvenog bruto produkta ostvariće se u pojedinim oblastima privrede društveni bruto produkt u sledećim iznosima i strukturi:

U milionima dinara

PRIVREDNA OBLAST	Društveni bruto Produkt	Struktura		
		Amortizacija	Fond potrošnje	Akumulacija i fondovi
Ukupno privreda FNRJ	986.560	76.830	403.178	506.552
Industrija i rudarstvo	398.759	40.227	52.535	305.997
Poljoprivreda	326.652	9.741	267.093	49.818
Šumarstvo	24.079	3.889	8.221	11.969
Građevinarstvo	49.668	4.952	22.062	22.654
Saobraćaj	73.193	15.348	18.349	39.496
Trgovina	30.341	1.315	15.972	13.054
Zanatstvo	34.735	1.358	18.946	14.431
Razlike u cenama u prometu s inostranstvom	36.633	—	—	36.633
Kamate	12.500	—	—	12.500

2. Ukupan nacionalni dohodak koji će se ostvariti u 1952 godini uz minimalno korišćenje kapaciteta određenog ovim planom iznosi:

ukupno miliona dinara 909.730

a) Od ovog ukupnog nacionalnog dohotka ostvariće se u pojedinim oblastima privrede nacionalni hododak u sledećim iznosima i strukturi:

U milionima dinara

Privredna oblast	Nacionalni dohodak	Struktura	
		Fond potrošnje	Akumulacija i fondovi
Ukupno privreda FNRJ	909.730	403.178	506.552
Industrija i rudarstvo	358.532	52.535	305.997
Poljoprivreda	316.911	267.093	49.818
Šumarstvo	20.190	8.221	11.969
Građevinarstvo	44.716*)	22.062	22.654
Saobraćaj	57.845	18.349	39.496
Trgovina	29.026	15.972	13.054
Zanatstvo	33.377	18.946	14.431
Razlike u cenama u prometu s inostranstvom	36.633	—	36.633
Kamate	12.500	—	12.500

b) Od ukupnog nacionalnog dohotka ostvariće se po narodnim republikama u pojedinim oblastima privrede nacionalni dohodak u sledećim iznosima:

U milionima dinara

Privredna oblast	Nacionalni dohodak	Struktura	
		Fond potrošnje	Akumulacije i fondovi
Ukupno privreda NR Srbije	324.606	171.971	152.635
Industrija i rudarstvo	116.097	17.536	98.561
Poljoprivreda	150.738	126.545	24.193
Šumarstvo	1.319	1.141	178
Građevinarstvo	13.261	6.470	6.791
Saobraćaj	17.923	5.940	11.983
Trgovina	11.163	6.248	4.915
Zanatstvo	14.105	8.091	6.014
Ukupno privreda NR Hrvatske	222.037	101.651	120.386
Industrija i rudarstvo	92.711	14.474	78.237
Poljoprivreda	77.653	65.437	12.216
Šumarstvo	7.151	2.632	4.519
Građevinarstvo	9.784	4.842	4.942
Saobraćaj	20.006	6.095	13.911
Trgovina	7.539	4.059	3.480
Zanatstvo	7.193	4.112	3.081

*) U ovom iznosu je iskazano 750 miliona dinara koji nisu raspoređeni po narodnim republikama.

Privredna oblast	Nacionalni dohodak	Struktura	
		Fond potrošnje	Akumulacija i fondovi
Ukupno privreda NR Slovenije	138.944	45.213	93.731
Industrija i rudarstvo	86.538	10.497	76.041
Poljoprivreda	28.461	23.845	4.616
Šumarstvo	2.721	1.171	1.550
Građevinarstvo	3.725	1.777	1.948
Saobraćaj	6.752	2.125	4.627
Trgovina	4.122	2.224	1.898
Zanatstvo	6.625	3.574	3.051
Ukupno privreda NR Bosne i Hercegovine	119.853	55.659	64.194
Industrija i rudarstvo	45.367	8.140	37.227
Poljoprivreda	36.136	31.099	5.037
Šumarstvo	8.233	2.870	5.363
Građevinarstvo	12.801	6.400	6.401
Saobraćaj	10.404	3.225	7.179
Trgovina	4.016	2.233	1.783
Zanatstvo	2.896	1.692	1.204
Ukupno privreda NR Makedonije	44.370	22.118	22.252
Industrija i rudarstvo	16.251	1.620	14.631
Poljoprivreda	19.190	15.982	3.208
Šumarstvo	223	240	— 17
Građevinarstvo	2.776	1.388	1.388
Saobraćaj	2.125	714	1.411
Trgovina	1.652	917	735
Zanatstvo	2.153	1.257	896
Ukupno privreda NR Crne Gore	10.037	6.191	3.846
Industrija i rudarstvo	1.568	268	1.300
Poljoprivreda	4.733	4.185	548
Šumarstvo	543	167	376
Građevinarstvo	1.619	810	809
Saobraćaj	635	250	385
Trgovina	534	291	243
Zanatstvo	405	220	185

3. Prosečna stopa akumulacije i društvenih fondova u odnosu na fond potrošnje trudbenika za celu FNRJ, po privrednim oblastima i narodnim republikama iznosiće:

FNRJ		113
NR Srbija	89	
NR Hrvatska	118	
NR Slovenija	207	
NR Bosna i Hercegovina	115	
NR Makedonija	101	
NR Crna Gora	62	
FNRJ sa kamatom i razlikom u cenama u prometu s inostranstvom		126

a) Po privrednim oblastima:

INDUSTRIJA I RUDARSTVO

FNRJ		582
NR Srbija	562	
NR Hrvatska	540	
NR Slovenija	724	
NR Bosna i Hercegovina	457	
NR Makedonija	903	
NR Crna Gora	485	

POLJOPRIVREDA

FNRJ		19
NR Srbija	19	
NR Hrvatska	19	
NR Slovenija	19	
NR Bosna i Hercegovina	16	
NR Makedonija	20	
NR Crna Gora	13	

ŠUMARSTVO

FNRJ		146
NR Srbija	16	
NR Hrvatska	172	
NR Slovenija	132	
NR Bosna i Hercegovina	187	
NR Makedonija	— 7	
NR Crna Gora	225	

GRAĐEVINARSTVO

FNRJ		103
NR Srbija	105	

NR Hrvatska	102	
NR Slovenija	110	
NR Bosna i Hercegovina	100	
NR Makedonija	100	
NR Crna Gora	100	

SAOBRAĆAJ

FNRJ		215
NR Srbija	202	
NR Hrvatska	228	
NR Slovenija	218	
NR Bosna i Hercegovina	223	
NR Makedonija	198	
NR Crna Gora	154	

TRGOVINA

FNRJ		82
NR Srbija	79	
NR Hrvatska	86	
NR Slovenija	85	
NR Bosna i Hercegovina	80	
NR Makedonija	80	
NR Crna Gora	84	

ZANATSTVO

FNRJ		76
NR Srbija	74	
NR Hrvatska	75	
NR Slovenija	85	
NR Bosna i Hercegovina	71	
NR Makedonija	71	
NR Crna Gora	84	

4. Osnovna raspodela nacionalnog dohotka ima se izvršiti kako sledi:

I. **Fond potrošnje**		403.178
Fond potrošnje trudbenika u privredi državnog sektora	125.096	
Fond potrošnje poljoprivrednika	260.700	
Fond potrošnje zanatlija	17.382	
II. **Društveni fondovi**		406.925
Fond socijalnog osiguranja i dečijeg dodatka	70.000	
Fondovi preduzeća	11.000	
Zadružni fondovi	4.000	

Budžetski rashodi iz akumulacije i fondova za nauku, prosvetu, narodno zdravlje, socijalno staranje, državnu upravu i budžetske rezerve	121.925	
Fond narodne odbrane i odbrambene industrije	200.000	
III. **Investicije**		156.421
Plan osnovne investicione izgradnje	135.421	
Zadružne i privatne investicije	21.000	
IV. **Ukupna raspodela**		966.524
V. **Nacionalni dohodak**		909.730
VI. **Razlika**		— 56.794

Negativna razlika u iznosu od 56.794 između ukupnog rashoda u raspodeli nacionalnog dohotka u iznosu od 966.524 i u planu predviđenog nacionalnog dohotka u iznosu od 909.730 miliona dinara ima se podmiriti premašivanjem minimalno postavljenog plana, zajmovima, kreditima i pomoći iz inostranstva.

Ovlašćuje se Vlada FNRJ da pomenutim sredstvima reguliše negativnu razliku odnosno da srazmerno smanji u tački 4. pomenute stavke nacionalnog dohotka uz naknadno odobrenje Narodne skupštine FNRJ.

II DEO

OSNOVNE PROPORCIJE

1 GLAVA

OBAVEZNI MINIMUM KORIŠĆENJA KAPACITETA, FOND PLATA I PROSEČNE STOPE AKUMULACIJE I DRUŠTVENIH FONDOVA

po privrednim granama u celini, po pogonima i po narodnim republikama

INDUSTRIJA I RUDARSTVO

Grana 111 — Proizvodnja i raspodela električne energije	Indeks korišćenja kapaciteta	Fond plata	Stopa akumulacije i fondova
Ukupno FNRJ	56	1.443	564
NR Srbija	47	606	284
NR Hrvatska	48	318	654
NR Slovenija	74	246	1.418
NR Bosna i Hercegovina	64	177	282
NR Makedonija	49	77	381
NR Crna Gora	36	19	379

Elektroprivredni sistemi	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
FNRJ	64	642
NR Srbija	56	299
Sistem beogradski	58	320
Sistem subotički	42	234
Sistem niški	49	246
Sistem timočki	52	250
NR Hrvatska	59	775
Sistem sev. Hrvatske	42	629

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Sistem Dalmacije	74	1.857
Sistem Slavonije	41	282
NR Slovenija	75	1.393
Sistem Slovenije	75	1.393
NR Bosna i Hercegovina	68	263
Sistem Bosne i Hercegovine	68	263
NR Makedonija	51	441
Sistem Makedonije	51	441
NR Crna Gora	39	360
Sistem Crne Gore	39	360
Javne elektrane van sistema		
FNRJ	19	175
termo	16	138
hidro	50	326
NR Srbija	25	196
termo	19	145
hidro	100	439
NR Hrvatska	11	134
termo	11	134
hidro	11	124
NR Bosna i Hercegovina	18	151
termo	12	110
hidro	25	215
NR Makedonija	16	133
termo	17	139
hidro	11	123
NR Crna Gora	23	446
termo	13	116
hidro	94	896
Industriske elektrane		
FNRJ	44	635
termo	39	457
hidro	88	2.682
NR Srbija	40	324
termo od 0,1—1 MW	28	144
termo od 1—5 MW	33	301
termo preko 5 MW	47	489
termo na protupritisak	33	1.164
hidro od 0,1—1 MW	100	357

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
NR Hrvatska	37	594
termo od 0,1—1 MW	47	324
termo od 1—5 MW	23	528
termo preko 5 MW	31	918
termo na protupritisak	32	736
hidro od 0,1—1 MW	85	275
NR Slovenija	67	2.399
termo od 0,1—1 MW	47	1.014
termo na protupritisak	52	1.701
hidro od 0,1—1 MW	86	3.034
hidro od 1—5 MW	86	3.531
hidro preko 5 MW	86	4.363
NR Bosna i Hercegovina	65	531
termo od 0,1—1 MW	50	110
termo od 1—5 MW	54	226
termo na protupritisak	42	314
hidro preko 5 MW	100	2.503

	Indeks korišćenja kapaciteta	Fond plata	Stopa akumulacije i fondova
Grana 112 — Proizvodnja i prerada uglja			
Ukupno FNRJ	96	8.837	282
NR Srbija	97	2.143	213
NR Hrvatska	93	2.178	167
NR Slovenija	96	1.858	254
NR Bosna i Hercegovina	97	2.643	453
NR Makedonija	95	10	220
NR Crna Gora	73	5	380

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Rudnici kamenog uglja		
FNRJ	96	280
NR Srbija	93	203
Ibarski	96	373
Ostali	91	140
NR Hrvatska	98	317
Rudnici mrkog uglja		
FNRJ	97	304
NR Srbija	96	144
NR Hrvatska	95	110

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
NR Slovenija	98	238
Trbovlje — Zagorje — Senovo — Kočevje	98	257
Ostali	98	153
NR Bosna i Hercegovina	98	518
Tito — Banovići	100	1.045
Kakanj — Breza — Ugljevik	97	439
Zenica — Mostar	100	301
Ostali	83	170
NR Crna Gora	46	383
Rudnici lignita		
FNRJ	97	266
NR Srbija	100	339
Kostolac — Kolubara — Kosovo	100	367
Ostali	98	219
NR Hrvatska	98	110
NR Slovenija	91	388
NR Bosna i Hercegovina	95	284
NR Makedonija	95	226
NR Crna Gora	78	376
Plinare		
FNRJ	75	50
NR Srbija	100	50
NR Hrvatska	75	50
NR Slovenija	61	50
NR Bosna i Hercegovina	100	50
Pogoni za preradu katrana		
FNRJ	43	810
NR Hrvatska	43	849
NR Slovenija	50	322
Fabrika amorfnih masa i elektroda		
FNRJ	91	273
NR Hrvatska	91	273

	Indeks korišćenja kapaciteta	Fond plata	Stopa akumulacije i fondova
Grana 113 — Proizvodnja i prerada nafte			
Ukupno FNRJ	99	315	1.355
NR Hrvatska	100	246	1.295
NR Slovenija	90	33	1.539
NR Bosna i Hercegovina	100	36	1.594

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Proizvodnja nafte i plina		
FNRJ	94	1.335
NR Hrvatska	100	1.180
NR Slovenija	89	1.633
Rafinerije nafte		
FNRJ	100	1.287
NR Hrvatska	100	1.195
NR Bosna i Hercegovina	100	1.691
Pogoni za obradu plina		
FNRJ	92	1.481
NR Hrvatska	78	4.147
NR Slovenija	98	1.315
Čađare		
FNRJ	100	632
NR Hrvatska	100	632

	Indeks korišćenja kapaciteta	Fond plata	Stopa akumulacije i fondova
Grana 114 — Crna metalurgija			
Ukupno FNRJ	88	1.796	366
NR Srbija	94	130	283
NR Hrvatska	87	140	254
NR Slovenija	87	664	519
NR Bosna i Hercegovina	89	862	278
Rudnici gvozdene rude			
FNRJ	93		176
NR Bosna i Hercegovina	93		176

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Topionice (sirovo željezo)		
FNRJ	88	471
NR Hrvatska	87	253
NR Slovenija	86	983
NR Bosna i Hercegovina	91	304
Čeličane SM		
FNRJ	89	364
NR Srbija	93	257
NR Slovenija	93	637
NR Bosna i Hercegovina	83	247
Elektro čeličane		
FNRJ	87	843
NR Slovenija	87	977
NR Bosna i Hercegovina	84	210
Valjaonice		
FNRJ	89	430
NR Srbija	94	314
NR Slovenija	86	478
NR Bosna i Hercegovina	93	404
Valjaonice teških profila		
FNRJ	94	452
NR Srbija	96	110
NR Slovenija	93	372
NR Bosna i Hercegovina	94	589
Valjaonice srednjih i lakih profila		
FNRJ	88	410
NR Srbija	91	110
NR Slovenija	87	579
NR Bosna i Hercegovina	90	250
Valjaonice debelih i srednjih limova		
FNRJ	71	633
NR Slovenija	71	633
Valjaonice tankih limova		
FNRJ	93	373
NR Srbija	92	441
NR Slovenija	94	302
Valjaonice hladno valjanih traka		
FNRJ	84	110
NR Slovenija	84	110

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Žičare i vlačare		
FNRJ	81	292
NR Slovenija	79	333
NR Bosna i Hercegovina	92	110
Cevare		
FNRJ	92	110
NR Slovenija	92	110
Kovnice		
FNRJ	80	995
NR Slovenija	80	472
NR Bosna i Hercegovina	80	1.746

	Indeks korišćenja kapaciteta	Fond plata	Stopa akumulacije i fondova
Grana 115 — Metalurgija raznobojnih metala			
Ukupno FNRJ	84	2.826	585
NR Srbija	84	1.638	650
NR Hrvatska	90	212	198
NR Slovenija	79	552	751
NR Bosna i Hercegovina	100	74	843
NR Makedonija	98	333	194
NR Crna Gora	100	17	212

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Rudnici bakra		
FNRJ	100	110
NR Srbija	100	110
Rudnici olova i cinka		
FNRJ	100	468
NR Srbija	100	608
NR Slovenija	100	110
NR Makedonija	100	322
Rudnici antimona		
FNRJ	100	110
NR Srbija	100	110

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Rudnici boksita		
FNRJ	100	318
NR Hrvatska	100	262
NR Bosna i Hercegovina	100	483
NR Crna Gora	100	212
Rudnici žive		
FNRJ	100	485
NR Slovenija	100	485
Rudnici hroma		
FNRJ	100	165
NR Srbija	100	278
NR Makedonija	100	120
Rudnici mangana		
FNRJ	100	174
NR Bosna i Hercegovina	100	341
NR Makedonija	100	110
Rudnici pirita		
FNRJ	100	110
NR Srbija	100	110
Rudnici volframa		
FNRJ	100	785
NR Srbija	100	785
Flotacija bakra i pirita		
FNRJ	75	1.077
NR Srbija	75	1.077
Flotacija olova i cinka		
FNRJ	89	1.038
NR Srbija	86	904
NR Slovenija	100	1.320
NR Makedonija	96	1.762
Flotacija volframa		
FNRJ	100	2.519
NR Srbija	100	2.519
Separacije hroma		
FNRJ	100	110
NR Makedonija	100	110

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Topionice bakra		
FNRJ	71	1.359
NR Srbija	71	1.359
Topionice olova		
FNRJ	86	358
NR Srbija	87	315
NR Slovenija	84	571
Topionice antimona		
FNRJ	100	124
NR Srbija	100	124
Topionice cinka		
FNRJ	100	110
NR Slovenija	100	110
Tvornice glinice		
FNRJ	100	110
NR Hrvatska	100	110
NR Slovenija	100	110
Topionice žive		
FNRJ	100	453
NR Slovenija	100	453
Rafinerije olova		
FNRJ	75	238
NR Srbija	77	110
NR Slovenija	66	1.899
Rafinerije cinka		
FNRJ	90	1.443
NR Slovenija	90	1.443
Rafinerije bizmuta		
FNRJ	77	1.569
NR Srbija	77	1.569
Rafinerije srebra		
FNRJ	77	2.340
NR Srbija	77	2.340
Rafinerije zlata		
FNRJ	100	11.570
NR Srbija	100	11.570

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Elektrolize bakra		
FNRJ	100	1.077
NR Srbija	100	1.077
Elektrolize aluminija		
FNRJ	95	110
NR Hrvatska	95	110
Livnice bakra		
FNRJ	94	2.889
NR Srbija	94	2.889
Livnice aluminija i legura		
FNRJ	100	550
NR Hrvatska	100	550
Elektrotopionice		
FNRJ	86	1.370
NR Hrvatska	83	550
NR Slovenija	86	2.056
NR Bosna i Hercegovina	100	2.876
Valjaonice metala i legura		
FNRJ	72	2.690
NR Srbija	90	299
NR Hrvatska	95	945
NR Slovenija	70	3.400
Valjaonice olova		
FNRJ	16	163
NR Slovenija	16	163
Valjaonice cinka		
FNRJ	85	3.184
NR Slovenija	85	3.184
Žičare metala i legura		
FNRJ	73	1.828
NR Srbija	80	1.680
NR Slovenija	72	1.881
Presaone i vlačione (presovane olovne cevi)		
FNRJ	35	374
NR Hrvatska	60	187
NR Slovenija	19	482

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Kovnice		
FNRJ	90	3.415
NR Slovenija	90	3.415
Užare		
FNRJ	83	1.942
NR Srbija	75	1.680
NR Slovenija	94	2.210
Olovna sačma		
FNRJ	19	110
NR Slovenija	19	110

	Indeks korišćenja kapaciteta	Fond plata	Stopa akumulacije i fondova
Grana 116 — Proizvodnja, oplemenjivanje i prerada nemetalnih ruda			
Ukupno FNRJ	88	2.067	559
NR Srbija	92	765	444
NR Hrvatska	91	690	624
NR Slovenija	80	392	536
NR Bosna i Hercegovina	86	173	741
NR Makedonija	65	30	213
NR Crna Gora	100	17	2.341

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Rudnici kvarca		
FNRJ	91	148
NR Srbija	95	284
NR Hrvatska	85	110
NR Slovenija	89	110
NR Bosna i Hercegovina	100	124
NR Makedonija	75	422
Rudnici vatrostalnih sirovina		
FNRJ	76	222
NR Srbija	76	246
NR Hrvatska	100	110
NR Slovenija	69	147
NR Bosna i Hercegovina	100	122

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Rudnici feldšpata		
FNRJ	88	850
NR Srbija	100	930
NR Makedonija	50	164
Rudnici barita		
FNRJ	59	352
NR Hrvatska	72	444
NR Slovenija	50	124
NR Bosna i Hercegovina	50	133
Rudnici gipsa		
FNRJ	70	119
NR Srbija	40	153
NR Hrvatska	97	110
NR Bosna i Hercegovina	70	110
Ostali rudnici		
FNRJ	75	142
NR Srbija	72	193
NR Hrvatska	75	110
Pogoni za paljenje gline		
FNRJ	98	158
NR Srbija	100	174
NR Hrvatska	100	110
NR Slovenija	80	110
Pogoni za kaustifikaciju magnezita		
FNRJ	97	207
NR Srbija	97	207
Šamotare		
FNRJ	86	310
NR Srbija	95	280
NR Hrvatska	69	116
NR Slovenija	91	402
Fabrike elektro-porcelana		
FNRJ	83	140
NR Srbija	100	160
NR Bosna i Hercegovina	67	111
Pogoni fine keramike		
FNRJ	100	117
NR Srbija	100	122
NR Hrvatska	93	110

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
NR Slovenija	100	114
NR Bosna i Hercegovina	100	195
NR Makedonija	100	110
Pogoni grube keramike		
FNRJ	97	119
NR Hrvatska	93	110
NR Slovenija	100	119
NR Bosna i Hercegovina	100	111
NR Makedonija	100	148
Pogoni za mlevenje grafita		
FNRJ	100	110
NR Hrvatska	100	110
Separacije azbestnog vlakna		
FNRJ	76	140
NR Srbija	80	110
NR Bosna i Hercegovina	80	112
NR Makedonija	66	240
Fabrike za preradu talka		
FNRJ	25	126
NR Makedonija	25	126
Cementare		
FNRJ	96	966
NR Srbija	98	644
NR Hrvatska	95	1.116
NR Slovenija	98	1.148
NR Bosna i Hercegovina	100	394
Morske solane		
FNRJ	99	650
NR Hrvatska	96	438
NR Crna Gora	100	887
Pogoni varenja soli		
FNRJ	100	333
NR Bosna i Hercegovina	100	333
Pogoni slane vode		
FNRJ	100	415
NR Bosna i Hercegovina	100	415
Fabrika salonita		
FNRJ	55	293
NR Hrvatska	54	196
NR Slovenija	56	345

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Fabrike šupljeg stakla		
FNRJ	97	359
NR Srbija	96	406
NR Hrvatska	100	115
NR Slovenija	96	463
Pogoni za trgovačko staklo		
FNRJ		620
NR Srbija		633
NR Slovenija		473
Pogoni za ambalažno staklo		
FNRJ		115
NR Srbija		117
NR Slovenija		110
Fabrike ravnog stakla		
FNRJ	94	941
NR Srbija	94	941
Pogon za vučeno staklo		
FNRJ		938
NR Srbija		938
Pogon za liveno staklo		
FNRJ		954
NR Srbija		954
Pogoni za specijalno staklo		
FNRJ	85	296
NR Srbija	98	470
NR Hrvatska	71	110
Fabrike bruseva		
FNRJ	82	570
NR Slovenija	82	570
Fabrike azbestnih proizvoda		
FNRJ	55	1.274
NR Srbija	52	1.717
NR Slovenija	64	633
Proizvodnja galanterije i ostalih proizvoda iz nemetala		
FNRJ	85	254
NR Srbija	74	234
NR Hrvatska	89	259
NR Slovenija	50	121

	Indeks korišćenja kapaciteta		Stopa akumulacije i fondova
Pogon za učila, nastavna pomagala i umetnine			
FNRJ	95		50
NR Hrvatska	95		50

	Indeks korišćenja kapaciteta	Fond plata	Stopa akumulacije i fondova
Grana 117 — Industrija metala i prerada metala			
Ukupno FNRJ	81	10.535	531
NR Srbija	78	4.381	498
NR Hrvatska	89	2.318	467
NR Slovenija	80	2.008	703
NR Bosna i Hercegovina	83	1.663	507
NR Makedonija	67	154	446
NR Crna Gora	89	11	264
Livnice čelika			
FNRJ	93		875
NR Srbija	77		875
NR Slovenija	98		875
NR Bosna i Hercegovina	100		875
Livnice gvožđa			
FNRJ	84		575
NR Srbija	78		575
NR Hrvatska	85		575
NR Slovenija	96		575
NR Bosna i Hercegovina	84		575
NR Makedonija	70		575
Livnice obojenih metala			
FNRJ	69		600
NR Srbija	70		600
NR Hrvatska	65		600
NR Slovenija	66		600
NR Bosna i Hercegovina	65		600
Livnice tempera			
FNRJ	100		650
NR Srbija	100		650
NR Slovenija	100		650

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Kovačnice i presernice		
FNRJ	82	762
NR Srbija	57	775
NR Hrvatska	70	775
NR Slovenija	86	775
NR Bosna i Hercegovina	100	500
Kovačnice osovina za kola		
FNRJ	82	730
NR Srbija	90	750
NR Slovenija	76	750
NR Bosna i Hercegovina	100	500
Pogoni za izradu kotrljajućih ležajeva		
FNRJ	100	425
NR Srbija	100	425
Kovačnice za izradu kugli		
FNRJ	100	600
NR Slovenija	100	600
Pogoni za izradu elektroda za varenje		
FNRJ	57	600
NR Hrvatska	62	600
NR Slovenija	51	600
Pogoni za izradu fitinga i prirubnica i armatura		
FNRJ	83	600
NR Srbija	93	600
NR Hrvatska	56	600
NR Slovenija	80	600
NR Bosna i Hercegovina	86	600
Pogoni za izradu mašina radilica serijskih		
FNRJ	98	550
NR Srbija	99	550
NR Hrvatska	100	550
NR Slovenija	84	550
NR Bosna i Hercegovina	79	550
Pogoni za izradu gvozdenih i limenih konstrukcija, mašina i uređaja za građevinarstvo i građevinsku industriju i pojedinačnih mašina sa i bez mehanizama za industriju		
FNRJ	87	684
NR Srbija	79	672

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
NR Hrvatska	98	677
NR Slovenija	96	695
NR Bosna i Hercegovina	98	684
NR Makedonija	77	700
Pogoni za izradu kotlovskih postrojenja		
FNRJ	100	1.000
NR Hrvatska	100	1.000
Pogoni za izradu hidrauličnih postrojenja i uređaja		
FNRJ	95	600
NR Srbija	86	600
NR Slovenija	100	600
NR Bosna i Hercegovina	100	600
NR Makedonija	100	600
Pogoni za izradu kamiona i motora sa unutrašnjim sagorevanjem		
FNRJ	60	500
NR Srbija	89	500
NR Hrvatska	100	500
NR Slovenija	56	500
NR Bosna i Hercegovina	94	500
NR Makedonija	39	500
Pogoni za izradu vagoneta i jamskih kolica		
FNRJ	78	695
NR Srbija	65	700
NR Hrvatska	92	700
NR Slovenija	91	700
NR Bosna i Hercegovina	100	700
NR Makedonija	100	400
Pogoni za izradu uređaja za ventilaciju, klimatizaciju i mašina za hlađenje		
FNRJ	96	753
NR Srbija	100	602
NR Hrvatska	96	800
NR Slovenija	62	800
Pogoni za izradu proizvoda precizne mehanike		
FNRJ	89	400
NR Srbija	72	400
NR Hrvatska	100	400
NR Slovenija	100	400

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Pogoni za izradu lokomotiva i parnih mašina		
FNRJ	100	500
NR Hrvatska	100	500
Pogoni za izradu putničkih, poštanskih i teretnih vagona		
FNRJ	100	594
NR Srbija	100	592
NR Hrvatska	100	650
Pogoni za izradu traktora		
FNRJ	96	500
NR Srbija	96	500
Pogoni za izradu poljoprivrednih mašina		
FNRJ	65	110
NR Srbija	70	110
NR Hrvatska	67	110
NR Slovenija	77	110
NR Bosna i Hercegovina	27	110
NR Makedonija	47	110
Pogoni za izradu sekućeg alata		
FNRJ	81	400
NR Srbija	76	400
NR Hrvatska	85	400
NR Slovenija	100	400
Pogoni za izradu mernog alata		
FNRJ	81	400
NR Hrvatska	81	400
Pogoni za izradu ručnog pneumatskog alata i alata naprava		
FNRJ	60	400
NR Srbija	45	400
NR Hrvatska	78	400
NR Slovenija	89	400
NR Bosna i Hercegovina	51	400
NR Makedonija	94	400
Pogoni za ivesticiono održavanje, usluge i montaža (din/NČ 000)		
FNRJ	100	400
NR Srbija	100	400
NR Hrvatska	100	400

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
NR Slovenija	100	400
NR Bosna i Hercegovina	100	400
NR Makedonija	100	400
NR Crna Gora	100	400
Pogoni vijčane robe i zakovica		
FNRJ	76	850
NR Srbija	77	851
NR Hrvatska	64	850
NR Slovenija	78	850
NR Bosna i Hercegovina	100	850
NR Makedonija	33	850
Pogon eksera Jesenice		
FNRJ	99	3.200
NR Slovenija	99	3.200
Ostali pogoni eksera		
FNRJ	64	716
NR Srbija	63	700
NR Hrvatska	68	800
NR Slovenija	52	600
NR Bosna i Hercegovina	100	700
Pogon eksera Alipašin Most		
FNRJ	47	1.800
NR Bosna i Hercegovina	47	1.800
Pogoni za izradu čelične užadi		
FNRJ	93	1.300
NR Srbija	100	1.300
NR Hrvatska	82	1.300
Pogoni za izradu lanaca		
FNRJ	62	1.200
NR Srbija	100	1.200
NR Slovenija	51	1.200
Pogoni za izradu pletiva i platna		
FNRJ	51	1.100
NR Srbija	49	1.100
NR Slovenija	100	1.100
NR Bosna i Hercegovina	100	1.100

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Pogoni za izradu okova i pribora		
FNRJ	55	800
NR Srbija	59	800
NR Hrvatska	73	800
NR Slovenija	44	800
NR Bosna i Hercegovina	32	800
NR Makedonija	29	800
Pogoni za izradu ambalaže		
FNRJ	56	761
NR Srbija	38	796
NR Hrvatska	71	705
NR Slovenija	49	722
NR Bosna i Hercegovina	63	800
Pogoni za izradu sanitarnih uređaja		
FNRJ	64	1.000
NR Srbija	43	1.000
NR Hrvatska	77	1.000
NR Slovenija	87	1.000
NR Makedonija	100	1.000
Pogoni za izradu kotlova i radijatora za grejanje		
FNRJ	64	870
NR Srbija	65	788
NR Slovenija	64	956
Pogoni za izradu poljoprivrednog alata		
FNRJ	77	200
NR Srbija	85	200
NR Hrvatska	78	200
NR Slovenija	74	200
NR Bosna i Hercegovina	81	200
NR Makedonija	28	200
Pogoni za izradu bicikla		
FNRJ	70	200
NR Srbija	73	200
NR Slovenija	55	200
NR Bosna i Hercegovina	100	200
Pogoni za izradu posuđa		
FNRJ	69	1.550
NR Srbija	41	776

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
NR Hrvatska	81	1.278
NR Slovenija	80	1.990
NR Bosna i Hercegovina	84	606
NR Makedonija	100	200
Pogoni za izradu pribora za jelo		
FNRJ	38	400
NR Srbija	19	400
NR Hrvatska	41	400
NR Slovenija	37	400
Pogoni za peći, štednjake i metalni nameštaj		
FNRJ	64	390
NR Srbija	70	400
NR Hrvatska	84	400
NR Slovenija	54	400
NR Bosna i Hercegovina	73	400
NR Makedonija	52	359
Pogoni za izradu artikala široke potrošnje		
FNRJ	82	385
NR Srbija	83	382
NR Hrvatska	99	400
NR Slovenija	65	394
NR Bosna i Hercegovina	73	336
NR Makedonija	58	400
NR Crna Gora	71	110
Pogoni za izradu utenzilija i medicinskih instrumenata		
FNRJ	98	165
NR Srbija	97	157
NR Hrvatska	100	174
NR Slovenija	95	178

	Indeks korišćenja kapaciteta	Fond plata	Stopa akumulacije i fondova
Grana 119 — Elektroindustrija			
Ukupno FNRJ	72	900	723
NR Srbija	60	154	753
NR Hrvatska	88	488	796
NR Slovenija	54	247	570
NR Bosna i Hercegovina	100	11	527

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Pogoni za elektromašinski uređaj i rasklopne aparate		
FNRJ	92	925
NR Srbija	97	865
NR Hrvatska	96	965
NR Slovenija	65	760
Pogoni za industriske peći, razvodne uređaje i spojni materijal		
FNRJ	78	707
NR Srbija	100	110
NR Hrvatska	77	750
NR Slovenija	93	385
Pogoni za aparate, instalacioni materijal i instalacione cevi		
FNRJ	53	643
NR Srbija	65	660
NR Hrvatska	50	640
NR Slovenija	52	635
Pogoni za sprovodnike		
FNRJ	76	1.200
NR Srbija	77	1.030
NR Hrvatska	75	1.380
Fabrike sijalica		
FNRJ	90	900
NR Srbija	88	900
NR Hrvatska	90	900
Pogoni za svetiljke		
FNRJ	73	163
NR Hrvatska	66	140
NR Slovenija	76	240
Pogoni za akumulatore		
FNRJ	100	860
NR Srbija	100	860
NR Hrvatska	100	860
NR Slovenija	100	860
Pogoni za galvanske elemente		
FNRJ	100	142
NR Hrvatska	100	150
NR Slovenija	100	110

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Pogoni za merne instrumente		
FNRJ	63	540
NR Slovenija	63	540
Pogoni za kinoprojektore, aparate za vozila i telekomunikacije		
FNRJ	35	678
NR Hrvatska	35	130
NR Slovenija	34	680
NR Bosna i Hercegovina	100	690
Pogoni za radio aparate i elektro-akustične uređaje		
FNRJ	33	578
NR Srbija	31	640
NR Hrvatska	100	330
Pogoni za elektronske cevi		
FNRJ	100	182
NR Srbija	100	182
Pogoni za gramofonske ploče		
FNRJ	93	110
NR Hrvatska	93	110

	Indeks korišćenja kapaciteta	Fond plata	Stopa akumulacije i fondova
Grana 120 — Hemiska industrija			
Ukupno FNRJ	65	1.387	840
NR Srbija	63	540	872
NR Hrvatska	69	414	829
NR Slovenija	57	262	880
NR Bosna i Hercegovina	87	133	638
NR Makedonija	43	29	1.090
NR Crna Gora	63	9	456
Pogoni sumporne kiseline			
FNRJ	89		749
NR Srbija	85		822
NR Slovenija	100		578

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Pogoni sone kiseline		
FNRJ	95	932
NR Srbija	100	1.753
NR Slovenija	88	300
NR Bosna i Hercegovina	60	110
Pogoni kaustične sode		
FNRJ	93	692
NR Hrvatska	100	110
NR Bosna i Hercegovina	92	891
Pogoni amonijačne sode		
FNRJ	96	962
NR Bosna i Hercegovina	96	962
Pogoni kalcijum karbida		
FNRJ	92	145
NR Hrvatska	98	110
NR Slovenija	87	233
Proizvodnja sredstava za zaštitu bilja i dezinsekciju		
FNRJ	76	2.068
NR Srbija	76	2.079
NR Slovenija	58	120
Pogoni fosfatnih gnojiva		
FNRJ	45	774
NR Srbija	42	400
NR Slovenija	57	1.747
Pogoni kalcijum cijanamida		
FNRJ	60	753
NR Hrvatska	94	110
NR Slovenija	48	1.435
Proizvodnja PVC praha		
FNRJ	96	510
NR Hrvatska	96	510
Proizvodnja PVC prerađevina		
FNRJ	50	3.065
NR Srbija	100	14.758
NR Hrvatska	50	3.030
Fabrike sapuna na bazi 60% masnih kiselina		
FNRJ	62	1.406
NR Srbija	71	1.521

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
NR Hrvatska	72	1.496
NR Slovenija	52	1.515
NR Bosna i Hercegovina	62	1.216
NR Makedonija	37	1.616
NR Crna Gora	61	483
Pogoni za tečni hlor		
FNRJ	92	322
NR Hrvatska	100	431
NR Bosna i Hercegovina	85	251
Pogoni trihloretilena		
FNRJ	61	1.254
NR Bosna i Hercegovina	61	1.254
Proizvodnja pomoćnih sredstava za tekstil, kožu i gumu		
FNRJ	29	419
NR Srbija	62	549
NR Hrvatska	23	677
NR Slovenija	43	226
Fabrike boja, lakova, emajla i pigmenata		
FNRJ	63	709
NR Srbija	79	889
NR Hrvatska	60	497
NR Slovenija	71	747
NR Makedonija	27	2.571
Pogoni lepila		
FNRJ	60	335
NR Srbija	76	214
NR Hrvatska	31	844
NR Slovenija	91	344
NR Makedonija	80	337
Pogoni firnisa		
FNRJ	38	2.074
NR Srbija	33	3.861
NR Hrvatska	45	1.614
NR Slovenija	43	540
NR Makedonija	43	8.461
Proizvodnja zemljanih boja		
FNRJ	84	356
NR Srbija	77	330
NR Slovenija	89	370

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Fabrika foto materijala		
FNRJ	57	502
NR Hrvatska	57	502
Pogoni komprimiranih gasova		
FNRJ	88	1.045
NR Srbija	90	928
NR Hrvatska	90	616
NR Slovenija	85	2.195
NR Bosna i Hercegovina	90	453
NR Makedonija	100	110
Proizvodnja učila, nastavnih pomagala i umetnina		
FNRJ	100	50
NR Hrvatska	100	50
Proizvodnja ostalih nepomenutih hemiskih proizvoda		
FNRJ	66	573
NR Srbija	60	541
NR Hrvatska	70	890
NR Slovenija	66	602
NR Bosna i Hercegovina	80	160
NR Makedonija	41	232
NR Crna Gora	75	344
Fabrike lekova		
FNRJ	89	2.045
NR Srbija	100	2.114
NR Hrvatska	100	1.798
NR Slovenija	47	2.355
NR Bosna i Hercegovina	100	2.130
Pogoni dijetetskih preparata		
FNRJ	40	167
NR Hrvatska	40	167
Pogoni farmaceutskih sirovina		
FNRJ	81	434
NR Srbija	100	50
NR Hrvatska	88	110
NR Slovenija	51	305
NR Makedonija	100	2.312

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Fabrike kozmetičkih proizvoda		
FNRJ	25	709
NR Srbija	16	552
NR Hrvatska	39	259
NR Slovenija	33	1.557
NR Bosna i Hercegovina	100	400
NR Makedonija	51	110
NR Crna Gora	75	637
Pogoni duvanskih ekstrakta		
FNRJ	100	110
NR Makedonija	100	110
Pogoni mineralnih mazivih masti		
FNRJ	70	258
NR Srbija	79	400
NR Hrvatska	70	224
NR Slovenija	65	117
NR Makedonija	33	646

	Indeks korišćenja kapaciteta	Fond plata	Stopa akumulacije i fondova
Grana 121 — Industrija građevinskog materijala			
Ukupno FNRJ	74	2.599	140
NR Srbija	71	926	143
NR Hrvatska	73	682	142
NR Slovenija	79	358	165
NR Bosna i Hercegovina	84	471	114
NR Makedonija	67	130	140
NR Crna Gora	50	32	88

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Ciglane		
FNRJ	65	50
NR Srbija	61	50
NR Hrvatska	98	50
NR Slovenija	81	50
NR Bosna i Hercegovina	76	50
NR Makedonija	100	50
NR Crna Gora	46	50

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Crepane		
FNRJ	88	233
NR Srbija	87	225
NR Hrvatska	98	229
NR Slovenija	86	379
NR Bosna i Hercegovina	84	207
NR Makedonija	100	171
NR Crna Gora	46	110
Fabrike krovne lepenke		
FNRJ	41	850
NR Srbija	70	1.320
NR Hrvatska	24	901
NR Slovenija	64	865
NR Bosna i Hercegovina	100	356
Krečane		
FNRJ	69	135
NR Srbija	62	110
NR Hrvatska	62	110
NR Slovenija	61	232
NR Bosna i Hercegovina	100	140
NR Makedonija	45	110
NR Crna Gora	60	110
Obrada kamena za građevinsku i ukrasnu upotrebu		
FNRJ	65	117
NR Srbija	44	110
NR Hrvatska	100	126
NR Slovenija	100	117
NR Bosna i Hercegovina	70	119
NR Makedonija	57	110
NR Crna Gora	37	110
Pogoni za preradu asfalta		
FNRJ	90	112
NR Srbija	54	110
NR Hrvatska	100	110
NR Slovenija	100	150
NR Bosna i Hercegovina	100	110

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Fabrike za izradu cementnih proizvoda		
FNRJ	92	159
NR Srbija	97	110
NR Slovenija	100	420
NR Bosna i Hercegovina	100	148
NR Makedonija	60	207
Pogoni ostale proizvodnje		
FNRJ	89	113
NR Srbija	77	111
NR Hrvatska	100	110
NR Slovenija	100	122
NR Makedonija	40	110

	Indeks korišćenja kapaciteta	Fond plata	Stopa akumulacije i fondova
Grana 122 — Drvna industrija			
Ukupno FNRJ	65	4.595	183
NR Srbija	42	926	118
NR Hrvatska	82	1.505	223
NR Slovenija	45	915	169
NR Bosna i Hercegovina	82	1.091	198
NR Makedonija	35	69	155
NR Crna Gora	44	89	170

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Pilane		
FNRJ	57	132
NR Srbija	34	110
NR Hrvatska	80	110
NR Slovenija	30	193
NR Bosna i Hercegovina	88	123
NR Makedonija	15	119
NR Crna Gora	67	191
Fabrike furnira i ploča		
FNRJ	77	165
NR Srbija	96	110
NR Hrvatska	83	191
NR Slovenija	55	181

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Fabrike sanduka, baraka, građevinske stolarije i parketa		
FNRJ	52	174
NR Srbija	25	110
NR Hrvatska	76	113
NR Slovenija	60	240
NR Bosna i Hercegovina	71	166
NR Makedonija	53	110
NR Crna Gora	20	119
Proizvodnja bačava		
FNRJ	51	113
NR Srbija	48	110
NR Hrvatska	50	113
NR Bosna i Hercegovina	71	110
NR Makedonija	50	130
Fabrike nameštaja		
FNRJ	55	113
NR Srbija	49	112
NR Hrvatska	61	115
NR Slovenija	63	110
NR Bosna i Hercegovina	77	110
NR Makedonija	59	110
NR Crna Gora	35	110
Proizvodnja raznih finalnih proizvoda		
FNRJ	75	111
NR Srbija	68	110
NR Hrvatska	88	110
NR Slovenija	75	110
NR Bosna i Hercegovina	90	132
NR Makedonija	100	110
NR Crna Gora	28	110
Fabrike šibica		
FNRJ	95	223
NR Hrvatska	100	244
NR Bosna i Hercegovina	84	182
Pogoni za izradevine od plute		
FNRJ	41	170
NR Srbija	10	180
NR Hrvatska	42	180
NR Slovenija	56	159

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Pogoni za štavila		
FNRJ	94	128
NR Hrvatska	94	117
NR Slovenija	96	155
Pogoni za kalofonijum i terpentin		
FNRJ	37	226
NR Srbija	14	391
NR Hrvatska	30	258
NR Slovenija	28	134
NR Bosna i Hercegovina	80	150
NR Makedonija	40	110
Pogoni suve destilacije		
FNRJ	78	635
NR Hrvatska	70	429
NR Bosna i Hercegovina	81	703
Fabrika montažnih kuća		
FNRJ	72	134
NR Bosna i Hercegovina	72	134

	Indeks korišćenja kapaciteta	Fond plata	Stopa akumulacije i fondova
Grana 123 — Industrija celuloze, drvenjače i papira			
Ukupno FNRJ	84	650	1.249
NR Srbija	81	89	428
NR Hrvatska	79	221	1.851
NR Slovenija	91	279	1.163
NR Bosna i Hercegovina	87	58	669
NR Makedonija	58	3	467

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Proizvodnja sulfitne celuloze		
FNRJ	92	867
NR Hrvatska	90	829
NR Slovenija	95	1.069
NR Bosna i Hercegovina	89	685
Proizvodnja drvenjače		
FNRJ	97	1.282
NR Hrvatska	95	315
NR Slovenija	97	1.328

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Proizvodnja cigaret-papira		
FNRJ	95	875
NR Hrvatska	95	875
Pogoni za izradu lepenke		
FNRJ	92	752
NR Srbija	96	594
NR Hrvatska	95	2.629
NR Slovenija	93	750
NR Makedonija	67	723
Proijvodnja ostalog papira i kartona		
FNRJ	97	1.382
NR Srbija	96	307
NR Hrvatska	95	1.562
NR Slovenija	98	1.690
Pogoni za izradu natron vreća		
FNRJ	90	2.895
NR Hrvatska	90	2.895
Proizvodnja ostalih prerađevina od papira		
FNRJ	54	110
NR Srbija	59	110
NR Hrvatska	54	110
NR Slovenija	58	110
NR Bosna i Hercegovina	62	110
NR Makedonija	53	110

	Indeks korišćenja kapaciteta	Fond plata	Stopa akumulacije i fondova
Grana 124 — Tekstilna industrija			
Ukupno FNRJ	63	6.547	1.051
NR Srbija	65	2.541	808
NR Hrvatska	64	1.913	998
NR Slovenija	64	1.574	1.749
NR Bosna i Hercegovina	49	278	242
NR Makedonija	57	222	417
NR Crna Gora	—	19	179

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Proizvodnja vlakna T-1		
FNRJ	58	129
NR Srbija	57	124
NR Hrvatska	71	136
NR Slovenija	100	110
NR Bosna i Hercegovina	62	110
NR Makedonija	24	228
Vlaknare T-1a		
FNRJ		127
NR Srbija		127
NR Hrvatska		136
NR Slovenija		110
NR Bosna i Hercegovina		110
Proizvodnja greža T-1b		
FNRJ		159
NR Srbija		110
NR Makedonija		228
Predionice		
FNRJ	86	2.344
NR Srbija	87	1.482
NR Hrvatska	86	2.540
NR Slovenija	87	3.400
NR Bosna i Hercegovina	92	1.359
NR Makedonija	56	1.574
Predionice pamuka		
FNRJ	85	3.848
NR Srbija	84	3.271
NR Hrvatska	84	3.659
NR Slovenija	86	4.098
Predionice pamučnih otpadaka T-3		
FNRJ	97	1.637
NR Srbija	97	912
NR Hrvatska	97	1.879
NR Slovenija	97	1.756
Predionice vune na vlačeni način T-4		
FNRJ	84	2.014
NR Srbija	88	1.977
NR Hrvatska	87	2.222
NR Slovenija	86	1.998
NR Bosna i Hercegovina	92	1.359
NR Makedonija	56	1.574

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Predionice vune na češljani način T-5		
FNRJ	80	794
NR Srbija	80	794
Predionice lana T-6		
FNRJ	100	198
NR Hrvatska	100	110
NR Slovenija	100	249
Predionice kudelje i jute T-7		
FNRJ	91	290
NR Srbija	90	309
NR Hrvatska	97	204
NR Slovenija	97	271
Tkaonice		
FNRJ	53	1.365
NR Srbija	57	1.295
NR Hrvatska	50	1.436
NR Slovenija	51	1.483
NR Bosna i Hercegovina	61	526
NR Makedonija	54	480
Tkaonice pamučnih tkanina T-8		
FNRJ	51	1.199
NR Srbija	48	878
NR Hrvatska	49	953
NR Slovenija	52	1.512
NR Bosna i Hercegovina	60	528
NR Makedonija	76	419
Tkaonice vunenih tkanina T-9		
FNRJ	68	1.736
od vlačenog prediva T-9a		1.559
od češljanog prediva T-9b		2.916
NR Srbija	74	1.625
od vlačenog prediva T-9a		1.366
od češljanog prediva T-9b		3.014
NR Hrvatska	60	2.061
od vlačenog prediva T-9a		1.951
od češljanog prediva T-9b		3.037
NR Slovenija	72	1.522
od vlačenog prediva T-9a		1.462
od češljanog prediva T-9b		2.003
NR Bosna i Hercegovina	73	517
od vlačenog prediva T-9a		517

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Tkaonice lanenih tkanina T-10		
FNRJ	76	334
NR Hrvatska	73	342
NR Slovenija	77	330
Tkaonice kudeljnih i jutenih tkanina T-11		
FNRJ	64	616
NR Srbija	83	513
NR Hrvatska	44	1.328
NR Slovenija	29	110
NR Makedonija	35	777
Tkaonice tkanina od veštačke svile T-12		
FNRJ	24	1.552
NR Srbija	22	1.813
NR Hrvatska	24	1.409
NR Slovenija	24	1.690
NR Makedonija	31	442
Tekstilne konfekcije T-13		
FNRJ	55	110
NR Srbija	49	110
NR Hrvatska	65	110
NR Slovenija	55	110
NR Bosna i Hercegovina	26	110
NR Makedonija	58	110
Trikotaže, čarapare i pozamanterija T-14		
FNRJ	40	110
NR Srbija	45	110
NR Hrvatska	41	110
NR Slovenija	27	110
NR Bosna i Hercegovina	41	110
NR Makedonija	78	110
Tkaonice za preradu prirodne svile T-15		
FNRJ	66	754
NR Srbija	66	754
Tvornice pamučnog šivaćeg konca T-16		
FNRJ	100	1.797
NR Hrvatska	100	1.827
NR Slovenija	100	1.793
NR Bosna i Hercegovina	94	1.452

	Indeks korišćenja kapaciteta		Stopa akumulacije i fondova
Nepomenuta ostala tekstilna proizvodnja T-17			
FNRJ	81		110
NR Srbija	76		110
NR Hrvatska	90		110
NR Slovenija	91		110
NR Bosna i Hercegovina	43		110
NR Makedonija	100		110

	Indeks korišćenja kapaciteta	Fond plata	Stopa akumulacije i fondova
Grana 125 — Iindustrija kože i obuće			
Ukupno FNRJ	70	1.718	542
NR Srbija	59	549	444
NR Hrvatska	71	466	534
NR Slovenija	87	526	726
NR Bosna i Hercegovina	85	83	331
NR Makedonija	87	93	310
NR Crna Gora	—	1	100

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Kožare		
FNRJ	72	998
NR Srbija	66	920
NR Hrvatska	67	1.073
NR Slovenija	77	1.050
NR Bosna i Hercegovina	76	675
NR Makedonija	85	861
Pogoni krupne kože		
FNRJ	73	1.209
NR Srbija	72	1.028
NR Hrvatska	69	1.210
NR Slovenija	75	1.376
NR Bosna i Hercegovina	73	835
NR Makedonija	87	1.250
Pogoni svinjske kože		
FNRJ	82	413
NR Srbija	72	133
NR Hrvatska	53	124
NR Slovenija	86	466

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Pogoni sitne kože		
FNRJ	58	723
NR Srbija	44	830
NR Hrvatska	64	602
NR Slovenija	52	1.032
NR Bosna i Hercegovina	82	358
NR Makedonija	80	347
Proizvodnja obuće		
FNRJ	72	286
NR Srbija	58	354
NR Hrvatska	73	314
NR Slovenija	91	302
NR Bosna i Hercegovina	92	218
NR Makedonija	100	201
Proizvodnja obuće sa proizvodnošću radnika do 1½ para za 8 sati		
FNRJ	52	303
NR Srbija	30	343
NR Hrvatska	60	280
NR Slovenija	82	307
NR Makedonija	100	201
Proizvodnja obuće sa proizvodnošću radnika od 1½ do 3 para za 8 sati		
FNRJ	74	337
NR Srbija	86	411
NR Hrvatska	40	299
NR Slovenija	93	395
NR Bosna i Hercegovina	92	218
Proizvodnja obuće sa proizvodnošću radnika od 3—5 pari za 8 sati		
FNRJ	85	295
NR Srbija	84	289
NR Hrvatska	70	331
NR Slovenija	99	274
Proizvodnja obuće sa proizvodnošću radnika preko 5 pari za 8 sati		
FNRJ	82	325
NR Hrvatska	82	325

	Indeks korišćenja kapaciteta		Stopa akumulacije i fondova
Kožna konfekcija i galanterija			
FNRJ	77		172
NR Srbija	75		180
NR Hrvatska	88		118
NR Slovenija	78		209
NR Bosna i Hercegovina	96		115
NR Makedonija	57		120

	Indeks korišćenja kapaciteta	Fond plata	Stopa akumulacije i fondova
Grana 126 — Industrija gume			
Ukupno FNRJ	88	299	769
NR Srbija	71	98	1.074
NR Hrvatska	95	143	716
NR Slovenija	95	58	383

	Indeks korišćenja kapaciteta		Stopa akumulacije i fondova
Pneumatikare			
FNRJ	84		373
NR Hrvatska	77		171
NR Slovenija	88		502
Proizvodnja gumene obuće			
FNRJ	85		1.110
NR Srbija	70		1.430
NR Hrvatska	96		896
Proizvodnja gumene tehničke robe			
FNRJ	88		750
NR Srbija	74		695
NR Hrvatska	95		476
NR Slovenija	100		1.140

	Indeks korišćenja kapaciteta	Fond plata	Stopa akumulacije i fondova
Grana 127 — Prehranbena industrija			
Ukupno FNRJ	60	2.650	934
NR Srbija	75	1.471	1.087
NR Hrvatska	55	747	904
NR Slovenija	28	187	423

	Indeks korišćenja kapaciteta	Fond plata	Stopa akumulacije i fondova
NR Bosna i Hercegovina	52	119	679
NR Makedonija	52	102	391
NR Crna Gora	52	24	208

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Šećerane		
FNRJ	91	1.944
NR Srbija	100	2.158
NR Hrvatska	69	1.426
Industriske špiritane		
FNRJ	88	2.176
NR Srbija	90	2.850
NR Hrvatska	80	1.959
NR Slovenija	100	1.754
NR Bosna i Hercegovina	100	1.700
Poljoprivredne špiritane		
FNRJ	41	110
NR Srbija	83	110
NR Hrvatska	19	110
NR Bosna i Hercegovina	100	110
Škrobare		
FNRJ	82	625
NR Srbija	98	659
NR Hrvatska	43	403
NR Slovenija	53	587
NR Makedonija	86	347
Fabrike biljnog ulja		
FNRJ	44	578
NR Srbija	47	978
NR Hrvatska	45	322
NR Slovenija	16	210
NR Bosna i Hercegovina	72	550
NR Makedonija	63	110
NR Crna Gora	75	538
Pivare		
FNRJ	88	306
NR Srbija	91	260
NR Hrvatska	75	310

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
NR Slovenija	91	428
NR Bosna i Hercegovina	89	297
NR Makedonija	100	401
NR Crna Gora	86	250
Fabrike konzerviranog povrća i voća		
FNRJ	23	50
NR Srbija	28	50
NR Hrvatska	32	50
NR Slovenija	12	50
NR Bosna i Hercegovina	19	50
NR Makedonija	30	50
NR Crna Gora	34	50
Fabrike za preradu mesa		
FNRJ	38	133
NR Srbija	43	143
NR Hrvatska	51	122
NR Slovenija	15	110
Fabrike konzervi od riba		
FNRJ	62	228
NR Hrvatska	62	230
NR Crna Gora	61	157
Fabrike bonbona i čokolade		
FNRJ	62	500
NR Srbija	62	500
NR Hrvatska	71	500
NR Slovenija	30	500
NR Bosna i Hercegovina	93	500
NR Makedonija	64	500
Fabrike testenina		
FNRJ	32	110
NR Srbija	7	110
NR Hrvatska	34	110
NR Slovenija	47	110
NR Makedonija	92	110
NR Crna Gora	86	110
Fabrike keksa		
FNRJ	83	700
NR Srbija	67	700
NR Hrvatska	90	700

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
NR Slovenija	67	700
NR Bosna i Hercegovina	100	700
NR Makedonija	100	700
Fabrike alkoholnih pića		
FNRJ	62	231
NR Srbija	96	265
NR Hrvatska	36	219
NR Slovenija	17	160
NR Bosna i Hercegovina	87	246
NR Makedonija	34	209
NR Crna Gora	25	190
Fabrike kvasca		
FNRJ	93	499
NR Srbija	94	410
NR Hrvatska	91	423
NR Slovenija	100	736
NR Bosna i Hercegovina	84	723
Fabrike kavovina		
FNRJ	53	687
NR Srbija	100	492
NR Hrvatska	55	856
NR Slovenija	43	443
NR Bosna i Hercegovina	100	450
Industriska prerada mleka		
FNRJ	49	168
NR Srbija	66	185
NR Hrvatska	45	160
Industriska proizvodnja prirodnih alkoholnih pića		
FNRJ	62	110
NR Slovenija	44	110
NR Makedonija	100	110
Industriska proizvodnja sirćeta		
FNRJ	87	843
NR Srbija	98	1.009
NR Hrvatska	87	939
NR Slovenija	74	468
NR Bosna i Hercegovina	100	944
NR Makedonija	89	818

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Industriska proizvodnja bezalkoholnih pića		
FNRJ	10	128
NR Hrvatska	10	131
NR Slovenija	29	110
Pogoni proizvodnje stočne hrane		
FNRJ	100	110
NR Hrvatska	100	110
Mlinovi		
FNRJ	62	110
NR Srbija	60	110
NR Hrvatska	60	110
NR Slovenija	85	110
NR Bosna i Hercegovina	81	110
NR Makedonija	68	110
NR Crna Gora	65	110

	Indeks korišćenja kapaciteta	Fond plata	Stopa akumulacije i fondova
Grana 128 — Grafička industrija			
Ukupno FNRJ	40	788	110
NR Srbija	47	318	110
NR Hrvatska	54	272	110
NR Slovenija	34	108	110
NR Bosna i Hercegovina	21	50	110
NR Makedonija	16	30	110
NR Crna Gora	19	10	110
Grana 129 — Industrija duvana			
Ukupno FNRJ	55	1.002	2.876
NR Srbija	54	261	2.688
NR Hrvatska	33	122	2.826
NR Slovenija	46	48	3.356
NR Bosna i Hercegovina	55	218	2.594
NR Makedonija	82	338	3.152
NR Crna Gora	67	15	2.867

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Fermentisanje duvana		
FNRJ	77	2.421
NR Srbija	84	2.025

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
NR Hrvatska	33	1.149
NR Bosna i Hercegovina	63	1.820
NR Makedonija	93	3.095
NR Crna Gora	33	1.851
Fabrike duvana		
FNRJ	43	1.742
NR Srbija	42	2.025
NR Hrvatska	33	1.604
NR Slovenija	46	1.642
NR Bosna i Hercegovina	52	1.679
NR Makedonija	46	1.807
NR Crna Gora	88	1.554

POLJOPRIVREDA

Grane 211 do 216 — Poljoprivreda

	Indeks proizvodnje	Ukupno	Platni fond za državna poljoprivredna dobra	Ukupno	Stopa akumulacije i fondova za državna poljoprivredna dobra
Ukupno FNRJ	107	267.093	6.393	19	55
NR Srbija	107	126.545	3.193	19	55
NR Hrvatska	106	65.437	1.570	19	55
NR Slovenija	106	23.845	554	19	55
NR Bosna i Hercegovina	107	31.099	483	16	55
NR Makedonija	107	15.982	527	10	55
NR Crna Gora	112	4.185	66	13	50

Grana 211 — Ratarstvo

	Proizvodnja u % prema proseku 1947/51
Ukupno FNRJ	106
NR Srbija	104
NR Hrvatska	108
NR Slovenija	110
NR Bosna i Hercegovina	111
NR Makedonija	105
NR Crna Gora	115

	Proizvodnja u % prema proseku 1947/51
Ukupno FNRJ	106
Žitarice	104
Industrisko bilje	104
Povrtno bilje	115
Krmno bilje	104
Grana 212 i 213 — Voćarstvo i vinogradarstvo	
Ukupno FNRJ	98
NR Srbija	104
NR Hrvatska	90
NR Slovenija	93
NR Bosna i Hercegovina	84
NR Makedonija	113
NR Crna Gora	129

	Proizvodnja u % prema 1951 god.
Grana 214 — Stočarstvo	
Ukupno FNRJ	111
NR Srbija	115
NR Hrvatska	107
NR Slovenija	107
NR Bosna i Hercegovina	109
NR Makedonija	111
NR Crna Gora	107
Ukupno FNRJ	111
Proizvodnja žive mere	115
Stočni proizvodi	106
Grana 215 — Ribarstvo	
Ukupno FNRJ	114
NR Srbija	102
NR Hrvatska	115
NR Makedonija	118
NR Crna Gora	103

	Proizvodnja u % prema proseku 1947/51
Grana 216 — Domaća prerada poljoprivrednih proizvoda	
Ukupno FNRJ	102
NR Srbija	103
NR Hrvatska	101
NR Slovenija	101
NR Bosna i Hercegovina	92
NR Makedonija	106
NR Crna Gora	111

ŠUMARSTVO

	Indeks korišćenja kapaciteta	Fond plata	Stopa akumulacije i fondova
Grana 313 — Eksploatacija šuma			
Ukupno FNRJ	100	6.423	140
NR Srbija	100	732	36
NR Hrvatska	100	2.104	148
NR Slovenija	100	961	106
NR Bosna i Hercegovina	100	2.430	171
NR Makedonija	100	77	66
NR Crna Gora	100	119	282

GRAĐEVINARSTVO

Građevinarstvo (sa sporednim pogonima)			
Ukupno FNRJ	99	22.062	103
NR Srbija	100	6.470	105
NR Hrvatska	94	4.842	102
NR Slovenija	100	1.777	110
NR Bosna i Hercegovina	100	6.400	100
NR Makedonija	100	1.388	100
NR Crna Gora	100	810	100
Neraspoređeno	—	375	—
Građevinarstvo (bez sporednih pogona)			
Ukupno FNRJ	99	20.658	100
NR Srbija	100	6.109	100
NR Hrvatska	94	3.999	100
NR Slovenija	100	1.577	100

	Indeks korišćenja kapaciteta	Fond plata	Stopa akumulacije i fondova
NR Bosna i Hercegovina	100	6.400	100
NR Makedonija	100	1.388	100
NR Crna Gora	100	810	100
Neraspoređeno	—	375	—

SAOBRAĆAJ

Grana 511 — Železnički saobraćaj			
Ukupno FNRJ	81	11.434	245
Pogon eksploatacije (ukupan prevoz)	81		228
a) putnički vozni park (prevoz putnika)	82		
b) teretni vozni park (prevoz robe)	80		

Napomena: Za ostale pogonske grupacije u grani 511 primenjivaće se indeksi i stope koji su predviđeni za te pogonske grupacije kod odgovarajućih grana u industriji i građevinarstvu.

Grana 512 — Pomorski saobraćaj			
Ukupno FNRJ	66	1.489	271
Savezni			
NR Hrvatska	66	1.402	287
Republički			
NR Hrvatska	70	68	110
NR Crna Gora	77	19	110
Putnički brodovi	100		110
Savezni	100		110
NR Hrvatska	100		110
NR Crna Gora	100		110
Teretni brodovi duge plovidbe	57		300
Savezni	57		300
Teretni brodovi obalne plovidbe	64		110
Savezni	65		110
NR Hrvatska	60		110
NR Crna Gora	65		110
Luke	77		455
Agenciske usluge	100		467
Brodospas	68		110

	Indeks korišćenja kapaciteta	Fond plata	Stopa akumulacije i fondova
Grana 513 — Rečni saobraćaj			
Ukupno FNRJ	87	720	168
NR Srbija	87	715	168
NR Bosna i Hercegovina	85	3	110
NR Makedonija	71	2	155

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Putnički brodovi		
FNRJ	69	110
NR Srbija	69	110
NR Makedonija	71	155
Teretni plovni park		
FNRJ	78	110
NR Srbija	78	110
NR Bosna i Hercegovina	85	110
Rečna pristaništa		
FNRJ	100	180
NR Srbija	100	180
Brodoremontne radionice		
FNRJ	100	380
NR Srbija	100	380
Održavanje i obeležavanje plovne mreže		
FNRJ	100	115
NR Srbija	100	115
Bageri za proizvodnju šljunka i peska		
FNRJ	82	115
NR Srbija	82	115

	Indeks korišćenja kapaciteta	Fond plata	Stopa akumulacije i fondova
Grana 514 — Vazdušni saobraćaj			
Ukupno FNRJ	80	111	—109

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Avioni za transport		
FNRJ	70	110
Avioni privredne avijacije		
FNRJ	100	110
Aeroremontne radionice		
FNRJ	100	380

	Indeks korišćenja kapaciteta	Fond plata	Stopa akumulacije i fondova
Grana 515 — Drumski saobraćaj			
Ukupno FNRJ	59	2.438	151
NR Srbija	54	714	145
NR Hrvatska	57	832	167
NR Slovenija	70	229	168
NR Bosna i Hercegovina	57	351	117
NR Makedonija	71	186	131
NR Crna Gora	78	126	166

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Motorna vozila za prevoz robe		
FNRJ	54	110
NR Srbija	51	110
NR Hrvatska	50	110
NR Slovenija	61	110
NR Bosna i Hercegovina	56	110
NR Makedonija	69	110
NR Crna Gora	77	110
Motorna vozila za međugradski putnički saobraćaj		
FNRJ	64	240
NR Srbija	58	238
NR Hrvatska	51	220
NR Slovenija	82	230
NR Bosna i Hercegovina	80	250
NR Makedonija	72	250
NR Crna Gora	57	250
Vozila za gradski putnički saobraćaj		
FNRJ	50	110
NR Srbija	45	110
NR Hrvatska	46	110
NR Slovenija	67	110
NR Bosna i Hercegovina	70	110
NR Makedonija	52	110
Autoremontne radionice		
FNRJ	79	310
NR Srbija	81	310
NR Hrvatska	77	310
NR Slovenija	80	310
NR Makedonija	70	310
NR Crna Gora	86	310

	Indeks korišćenja kapaciteta	Fond plata	Stopa akumulacije i fondova
Grana 516 — Poštanski saobraćaj			
Ukupno FNRJ	58	2.157	125

	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Ptt eksploatacija		
(Poštansko-telegrafsko-telefonske usluge)		
FNRJ	52	124
Održavanje i montaža tt linija		
FNRJ	100	110
TT radionice		
FNRJ	85	170

TRGOVINA

Stope akumulacije i fondova koje primenjuju državna preduzeća

Trgovina	
FNRJ	60
NR Srbija	60
NR Hrvatska	60
NR Slovenija	60
NR Bosna i Hercegovina	60
NR Makedonija	60
NR Crna Gora	60
Turizam i ugostiteljstvo	
FNRJ	55
NR Srbija	55
NR Hrvatska	55
NR Slovenija	55
NR Bosna i Hercegovina	55
NR Makedonija	55
NR Crna Gora	55

ZANATSTVO

Stope akumulacije i fodnova koje primenjuju državna preduzeća

Ukupno FNRJ	50
NR Srbija	50
NR Hrvatska	50
NR Slovenija	50
NR Bosna i Hercegovina	50
NR Makedonija	50
NR Crna Gora	50

2 GLAVA

INVESTICIONA IZGRADNJA

po narodnim republikama, po privrednim oblastima i granama sa važnijim objektima

Vrednost ukupne investicione izgradnje u 1952 godini iznosiće:

ukupno miliona dinara	156.421
u tome:	
Plan osnovne investicione izgradnje	135.421
Zadružne i privatne investicije	21.000

Osnovna investiciona izgradnja

a) po privrednim oblastima:

Ukupno FNRJ	135.421
Industrija i rudarstvo	107.639
Poljoprivreda i šumarstvo	5.038
Građevinarstvo	1.025
Saobraćaj	14.880
Trgovina	141
Društveni standard	3.978
Savezne ustanove (instituti, državne ustanove i Uprava materijalnih rezervi)	2.720

b) po narodnim republikama i privrednim oblastima:

Ukupno NR Srbija	37.737
Industrija i rudarstvo	31.919
Poljoprivreda i šumarstvo	513
Građevinarstvo	379
Saobraćaj	3.726
Društveni standard	1.200
Ukupno NR Hrvatska	26.061
Industrija i rudarstvo	19.452
Poljoprivreda i šumarstvo	1.593
Građevinarstvo	149
Saobraćaj	3.855
Društveni standard	1.012

Ukupno NR Slovenija	16.375
Industrija i rudarstvo	15.633
Poljoprivreda i šumarstvo	144
Građevinarstvo	101
Saobraćaj	338
Društveni standard	159
Ukupno NR Bosna i Hercegovina	39.675
Industrija i rudarstvo	30.473
Poljoprivreda i šumarstvo	1.812
Građevinarstvo	311
Saobraćaj	6.376
Društveni standard	703
Ukupno NR. Makedonija	7.769
Industrija i rudarstvo	6.254
Poljoprivreda i šumarstvo	568
Građevinarstvo	85
Saobraćaj	145
Trgovina	75
Društveni standard	642
Ukupno NR Crna Gora	5.084
Industrija i rudarstvo	3.909
Poljoprivreda i šumarstvo	407
Saobraćaj	404
Trgovina	66
Društveni standard	262

Primedba: U tim sumama nije obuhvaćena oprema iz uvoza koja će se nabaviti iz zajmova.

c) Po narodnim republikama i granama proizvodnje:

Ukupno FNRJ	135.421
Indutsrija i rudarstvo:	
111 — Proizvodnja i raspodela električne energije	26.116,5
112 — Proizvodnja i prerada uglja	6.745,8
113 — Proizvodnja i prerada nafte	6.382,3
114 — Crna metalurgija	24.516.7
115 — Metalurgija raznobojnih metala	12.731,2
116 — Proizvodnja, oplemenjivanje i prerada nemetalnih ruda	10.207,9
117 — Industrija metala i prerada metala	6.408,5
119 — Elektroindustrija	3.806,7
120 — Hemiska industrija	4.166,7
121 — Industrija građevinskog materilaja	372,8

122 — Drvna industrija	1.310,0
123 — Industrija celuloze, drvenjače i papira	1.617,4
124 — Tekstilna industrija	3.777,0
125 — Industrija kože i obuće	300,0
127 — Prehranbena industrija	1.864,4
129 — Industrija duvana	3,0
Geološka istraživanja	116,0
Poljoprivreda i šumarstvo	5.037,6
Gradevinarstvo	1.024,6
Saobraćaj:	
511 — Železnički saobraćaj	8.871,9
512 — Pomorski saobraćaj	1.918,2
513 — Rečni saobraćaj	140,0
514 — Vazdušni saobraćaj	120,3
515 — Drumski saobraćaj	3.527,1
516 — Poštanski saobraćaj	302,4
Trgovina	141,0
Ostali objekti društvenog standarda*)	1.174,5
Savezne ustanove (instituti, državne ustanove i Uprava materijalnih rezervi)	2.720,0
Ukupno NR Srbija	37.737,0
Industrija i rudarstvo:	
111 — Proizvodnja i raspodela električne energije	9.054,0
112 — Proizvodnja i prerada uglja	2.867,8
113 — Proizvodnja i prerada nafte	415,5
114 — Crna metalurgija	917,0
115 — Metalurgija raznobojnih metala	5.645,5
116 — Proizvodnja, oplemenjivanje i prerada nemetalnih ruda	6.475,1
117 — Industrija metala i prerada metala	2.256,2
119 — Elektroindustrija	2.966,0
120 — Hemiska industrija	373,3
121 — Industrija građevinskog materijala	148,0
124 — Tekstilna industrija	559,5
125 — Industrija kože i obuće	102,0
127 — Prehranbena industrija	1.209,4
Poljoprivreda i šumarstvo	513,4
Gradevinarstvo	379,0

Primedba:*) Stanbena izgradnja uz ključne objekte obuhvaćena je s ključnim objektima u granama proizvodnje u iznosu od 2.803,4.

Saobraćaj:	
511 — Železnički saobraćaj	2.890,0
512 — Pomorski saobraćaj	1,0
513 — Rečni saobraćaj	140,0
514 — Vazdušni saobraćaj	117,3
515 — Drumski saobraćaj	492,0
516 — Poštanski saobraćaj	85,5
Ostali objekti društvenog standarda	129,2
Ukupno NR Hrvatska	26.061,0
Industrija i rudarstvo:	
111 — Proizvodnja i raspodela električne energije	3.494,0
112 — Proizvodnja i prerada uglja	569,0
113 — Proizvodnja i prerada nafte	2.878,0
114 — Crna metalurgija	3.869,0
115 — Metalurgija raznobojnih metala	3.035,0
116 — Proizvodnja, oplemenjivanje i prerada nemetalnih ruda	1.822,0
117 — Industrija metala i prerada metala	1.471,0
119 — Elektroindustrija	830,0
120 — Hemiska industrija	592,0
124 — Tekstilna industrija	1.379,0
127 — Prehranbena industrija	252,0
Poljoprivreda i šumarstvo	1.593,0
Građevinarstvo	149,0
Saobraćaj:	
511 — Železnički saobraćaj	928,4
512 — Pomorski saobraćaj	1.795,2
514 — Vazdušni saobraćaj	2,4
515 — Drumski saobraćaj	1.079,0
516 — Poštanski saobraćaj	49,0
Ostali objekti društvenog standarda	273,0
Ukupno NR Slovenija	16.375,0
Industrija i rudarstvo:	
111 — Proizvodnja i raspodela električne energije	3.706,0
112 — Proizvodnja i prerada uglja	934,1
113 — Proizvodnja i prerada nafte	1.637,8
114 — Crna metalurgija	3.260,0
115 — Metalurgija raznobojnih metala	3.250,5
116 — Proizvodnja, oplemenjivanje i prerada nemetalnih ruda	16,2

117 — Industrija metala i prerada metala	1.782,3
119 — Elektroindutsrija	10,7
120 — Hemiska industrija	352,1
121 — Industrija gradevinskog materijala	126,8
123 — Industrija celuloze, drvenjače i papira	556,4
Poljoprivreda i šumarstvo	144,1
Gradevinarstvo	100,6
Saobraćaj:	
511 — Železnički saobraćaj	142,1
515 — Drumski saobraćaj	74,1
516 — Poštanski saobraćaj	121,9
Ostali objekti društvenog standarda	159,3
Ukupno NR Bosna i Hercegovina	39.675,0
Industrija i rudarstvo:	
111 — Proizvodnja i raspodela električne energije	6.421,0
112 — Proizvodnja i prerada uglja	2.342,0
113 — Proizvodnja i prerada nafte	1.037,0
114 — Crna metalurgija	14.246,0
115 — Metalurgija raznobojnih metala	225,0
116 — Proizvodnja, oplemenjivanje i prerada nemetalnih ruda	640,0
117 — Industrija metala i prerada metala	738,0
120 — Hemiska industrija	2.643,0
122 — Drvna industrija	1.102,0
123 — Industrija celuloze, drvenjače i papira	1.061,0
124 — Tekstilna industrija	527,0
127 — Prehranbena industrija	15,0
129 — Industrija duvana	3,0
Geološka istraživanja	116,0
Poljoprivreda i šumarstvo	1.812,0
Gradevinarstvo	311,0
Saobraćaj:	
511 — Železnički saobraćaj	4.592,0
515 — Drumski saobraćaj	1.754,0
516 — Poštanski saobraćaj	30,0
Ostali objekti društvenog standarda	60,0
Ukupno NR Makedonija	7.769,0
Industrija i rudarstvo:	
111 — Proizvodnja i raspodela električne energije	2.408,5
112 — Proizvodnja i prerada uglja	32,0

114 — Crna metalurgija	250,7
115 — Metalurgija raznobojnih metala	309,3
116 — Proizvodnja, oplemenjivanje i prerada nemetalnih ruda	1.252,6
117 — Industrija metala i prerada metala	149,0
120 — Hemiska industrija	206,3
121 — Industrija gradevinskog materijala	98,0
124 — Tekstilna industrija	1.311,5
125 — Industrija kože i obuće	198,0
127 — Prehranbena industrija	388,0
Poljoprivreda i šumarstvo	568,1
Gradevinarstvo	85,0
Saobraćaj:	
511 — Železnički saobraćaj	133,4
514 — Vazdušni saobraćaj	0,6
515 — Drumski saobraćaj	6,0
516 — Poštanski saobraćaj	5,0
Trgovina	75,0
Ostali objekti društvenog standarda	292,0
Ukupno NR Crna Gora	5.084,0
Industrija i rudarstvo:	
111 — Proizvodnja i raspodela električne energije	1.033,0
113 — Proizvodnja i prerada nafte	414,0
114 — Crna metalurgija	1.974,0
115 — Metalurgija raznobojnih metala	266,0
116 — Proizvodnja, oplemenjivanje i prerada nemetalnih ruda	2,0
117 — Industrija metala i prerada metala	12,0
122 — Drvna industrija	208,0
Poljoprivreda i šumarstvo	407,0
Saobraćaj:	
511 — Železnički saobraćaj	186,0
512 — Pomorski saobraćaj	121,0
515 — Drumski saobraćaj	122,0
516 — Poštanski saobraćaj	11,0
Trgovina	66,0
Ostali objekti društvenog standarda	262,0

Napomena: Stanbena izgradnja koja je vezana za ključne objekte obuhvaćena je u odgovarajućim proizvodnim granama kod svih republika.

d) Ključni objekti iz plana osnovne investicione izgradnje po narodnim republikama i granama

NR SRBIJA

		Postiže se nova proizvodnja*
Grana 111 — Proizvodnja i raspodela električne energije		
HE Zvornik	MWh	280.000
HE Vlasina I	MWh	86.000
HE Vlasina II	MWh	28.000
HE Raška	MWh	14.000
HE Ovčar Banja	MWh	14.000
HE Međuvršje	MWh	10.000
TE Kosovo		
Grana 112 — Proizvodnja i prerada uglja		
Ugljenokop Kolubara lignit	tona	1,520.000
Ugljenokop Kostolac lignit	tona	258.000
Senjsko-resavski rudnici uglja mrki ugalj	tona	110.000
Aleksinac mrki ugalj	tona	166.000
Grana 114 — Crna metalurgija		
Železara Smederevo valjani proizvodi	tona	20.000
Grana 115 — Metalurgija raznobojnih metala		
Rudnik i topionica bakra Bor bakar elektrolitski	tona	24.000
Rudnik olova Lece koncentrat olova i cinka	tona	7.800
Rudnik Neresnica ruda	tona	9.960
Rudnik antimona Zajača koncentrat antimona	tona	2.400
Rudnik olova Rudnik koncentrat olova i cinka	tona	9.900
Rudnik olova Ajvalija koncentrat olova i cinka	tona	16.100

* Ova proizvodnja biće postignuta potpunim završavanjem objekta.

		Postiže se nova proizvodnja
Rudnik olova Veliki Majdan		
koncentrat olova i cinka	tona	3.900
Rudnik pirita i bakra Majdanpek		
koncentrat bakra	tona	160.000
koncentrat pirita	tona	160.000
Valjaonica bakra i mesinga Sevojno		
valjani proizvodi bakra i legura	tona	20.500
Grana 116 — Proizvodnja, oplemenjivanje i prerada nemetalnih ruda		
Rudnik magnezita i Lurgi Goleš		
kaustično pečeni magnezit	tona	63.000
Fabrika hrom-magnezitnih opeka »Magnohrom« Rankovićevo		
hrom-magnezitna i dr. opeka	tona	73.000
Rudnik azbesta Stragari		
azbest	tona	6.000
Fabrika šamota Arandelovac		
šamotna opeka i malter	tona	44.400
Fabrika elektroporcelana Arandelovac		
elektroporcelan	tona	4.500
Keramika Mladenovac		
keramika (gruba i fina)	tona	13.000
Fabrika cementa Novi Popovac		
cement	tona	180.000
Fabrika stakla Pančevo		
ravno staklo	m^2	2,120.000
šuplje staklo	tona	1.060
Fabrika stakla Paraćin		
šuplje staklo	tona	20.700
Grana 117 — Industrija metala i prerada metala		
Fabrika vagona »Goša« Smederevska Palanka		
putnički vagoni	kom.	150
Grana 119 — Elektroindustrija		
Fabrika kablova Svetozarevo		
kablovi	tona	37.860
RR zavodi Niš		
radio-cevi	kom.	500.000
rentgen-cevi	kom.	300
rentgen-aparati	kom.	100

		Postiže se nova proizvodnja
Grana 120 — Hemiska industrija		
Fabrika »Zorka« Šabac		
sumporna kiselina	tona	24.500
Grana 124 — Tekstilna industrija		
Predionica pamuka Priština		
pamučno predivo	tona	2.650
Gran 127 — Prehranbena industrija		
Fabrika skroba Zrenjanin		
skrob	tona	28.440
Grana 511 — Železnički saobraćaj		
Beogradski čvor		
Pruga Brodice—Majdanpek		

NR HRVATSKA

Grana 111 — Proizvodnja i raspodela električne energije		
HE Vinodol	MWh	185.000
TE Konjščina	MWh	70.000
TE Jugovinil	MWh	30.000
Grana 112 — Proizvodnja i prerada uglja		
Rudnik uglja Raša		
kameni ugalj	tona	66.000
Grana 113 — Proizvodnja i prerada nafte		
Rafinerija nafte Rijeka		
produkti prerade nafte	tona	88.000
Rafinerija nafte Sisak		
produkti prerade nafte (reforming)	tona	32.000
Grana 114 — Crna metalurgija		
Železara Sisak		
bezšavne cevi	tona	62.800
Grana 115 — Metalurgija raznobojnih metala		
Valjaonica aluminija i elektroliza Ražine		
valjani proizvodi aluminija	tona	15.300
Fabrika elektroda i ferolegura Šibenik		
ferolegure	tona	16.800
elektrode	tona	72.000

		Postiže se nova proizvodnja
Grana 116 — Proizvodnja, oplemenjivanje i prerada nemetalnih ruda		
Keramika Pojatno		
keramički proizvodi	tona	5.500
Proširenje fabrika cementa		
cement	tona	246.000
Grana 117 — Industrija metala i prerada metala		
Fabrika mašina alatljika »Prvomajska« Zagreb		
(rekonstrukcija)		
Fabrika mašina i konstrukcija »Đuro Đaković« Sl. Brod		
(rekonstrukcija)		
Grana 119 — Elektroindustrija		
Fabrika elektrouređaja »Rade Končar« Zagreb		
električne mašine i uređaji	tona	2.500
Grana 124 — Tekstilna industrija		
Predionica pamuka Sinj		
konac	tona	1.000
Grana 512 — Pomorski saobraćaj		
Luka Rijeka		
Luka Šibenik		
Luka Split		
Luka Kardeljevo		
Ukupno povećanje operativne obale za preko okeanske brodove	met.	870

NR SLOVENIJA

Grana 111 — Proizvodnja i raspodela električne energije		
HE Vuzenica	MWh	120.000
HE Medvode	MWh	60.000
HE Moste	MWh	50.000
HE Mariborski Otok	MWh	200.000
TE Šoštanj	MWh	200.000

		Postiže se nova proizvodnja
Grana 112 — Proizvodnja i prerada uglja		
Rudnik uglja Velenje		
lignit	tona	823.000
Rudnik uglja Zagorje		
mrki ugalj	tona	40.000
Grana 114 — Crna metalurgija		
Železara Jasenice		
valjani proizvodi	tona	32.000
Železara Guštanj		
čelični liv	tona	5.000
valjani i kovani proizvodi	tona	4.600
Železara Štore		
sivo sirovo gvožđe	tona	20.000
valjani i drugi proizvodi	tona	6.000
Grana 115 — Metalurgija raznobojnih metala		
Fabrika glinice i aluminiuma Strnišče		
aluminium	tona	30.000
Grana 117 — Industrija metala i prerade metala		
Fabrika »Litostroj« Ljubljana		
(proširenje)		
Fabrika konstrukcija i hidroopreme »Franc Leskošek« Maribor		
(proširenje)		
Grana 123 — Industrija celuloze, drvenjače i papira		
Fabrika roto-papira Videm—Krško		
roto i drugi papir	tona	20.000

NR BOSNA I HERCEGOVINA

Grana 111 — Proizvodnja i raspodela električne energije		
HE Jablanica	MWh	450.000
HE Jajce II	MWh	110.000
HE Una	MWh	30.000
Grana 112 — Proizvodnja i prerada uglja		
Rudnik uglja Kakanj		
mrki ugalj	tona	465.000

		Postiže se nova proizvodnja
Rudnik uglja Kreka		
lignit	tona	1,209.000
Rudnik uglja »Tito« Banovići		
mrki ugalj	tona	767.000
Rudnik uglja Zenica		
mrki ugalj	tona	118.000
Rudnik uglja Breza		
mrki ugalj	tona	204.000
Koksara Lukavac		
koks	tona	225.000
Koksara Zenica		
koks	tona	450.000
Grana 113 — Proizvodnja i prerada nafte		
Rafinerija nafte Bosanski Brod		
proširenje-parafin	tona	1.700
Grana 114 — Crna metalurgija		
Železara Zenica		
valjani i drugi proizvodi	tona	220.000
Rudnik gvozdene rude Vareš		
gvozdena ruda	tona	1,450.000
Grana 116 — Proizvodnja, oplemenjivanje i prerada nemetalnih ruda		
Solana Tušanj		
kamena so	tona	300.000
Grana 117 — Industrija metala i prerada metala		
Fabrika alata »Jugoalat« Trebinje		
alat	tona	250
Grana 120 — Hemiska industrija		
Fabrika sode Lukavac		
kaustična i amonijačna soda	tona	59.000
Fabrika azotnih jedinjenja Goražde		
azotna kiselina	tona	14.400
amonnitrat	tona	12.300
Grana 122 — Drvna industrija		
Fabrika fazer ploča Foča		
fazer ploče	tona	18.000
Fabrika šper ploča i furnira Blažuj		
šper i druge ploče	m^3	9.900
furnir	m^3	1.000

		Postiže se nova proizvodnja
Grana 123 — Industrija celuloze, drvenjače i papira		
Fabrika celuloze Prijedor celuloza	tona	10.000
Fabrika natron papira Maglaj natron papir	tona	22.000
Grana 124 — Tekstilna industrija		
Predionica pamuka Mostar — Bjelo Polje pamučno predivo	tona	1.750
Grana 511 — Železnički saobraćaj		
Pruga Breza—Varež (dovršenje)		
Pruga Konjic—Jablanica (premeštanje)		
Pruga Doboj—Banja Luka (završni radovi)		
NR MAKEDONIJA		
Grana 111 — Proizvodnja i raspodela električne energije		
HE Mavrovo	MWh	200.000
HE Došnica	MWh	24.000
TE Madžari—Skoplje	MWh	64.000
Grana 116 — Proizvodnja, oplemenjivanje i prerada nemetalnih ruda		
Fabrika porcelana Titov Veles porcelan	tona	6.250
Grana 124 — Tekstilna industrija		
Predionica pamuka Štip pamučno predivo	tona	5.030
Predionica vune Tetovo vuneno predivo	tona	2.215
Grana 125 — Industrija kože i obuće		
Fabrika sitne kože Bitolj prerađena sitna koža	m^2	300.000
NR CRNA GORA		
Grana 111 — Proizvodnja i raspodela električne energije		
HE Gornja Zeta	MWh	60.000
HE Glava Zete	MWh	30.000
Grana 513 — Pomorski saobraćaj		
Luka Bar		

3 GLAVA

PROSEČNE STOPE DRUŠTVENOG DOPRINOSA I POREZA NA AKUMULACIJU I DRUŠTVENE FONDOVE DRŽAVNOG SEKTORA

Iznos akumulacije i društvenih fondova deli se na:

A. Deo za samostalno raspolaganje preduzeća (u procentima na ukupan iznos akumulacije i društvenih fondova), koji iznosi za sve narodne republike:

1. U oblasti industrije i rudarstva	2,8
2. U oblasti poljoprivrede	7,2
3. U oblasti šumarstva	8,0
4. U oblasti građevinarstva	6,3
5. U oblasti saobraćaja	6,4
6. U oblasti trgovine i ugostiteljstva	16,8
7. U oblasti zanatstva	10,0

B. Doprinos za socijalno osiguranje (u procentu na iznos fonda plata trudbenika) koji iznosi za sve oblasti i narodne republike 45,0

C. Preostali iznos akumulacije i društvenih fondova koristi se u svim privrednim oblastima (u procentima od preostalog iznosa akumulacije i društvenih fondova) i to:

a) za pokriće budžetskih rashoda		55,9
u tome:		
aa) za pokriće rashoda saveznog budžeta	47,5	
ab) za pokriće rashoda budžeta narodnih republika	8,4	
u NR Srbiji		54,7
u tome:		
aa) za pokriće rashoda saveznog budžeta	47,7	
ab) za pokriće rashoda republičkog budžeta	7,0	

u NR Hrvatskoi		54,7
u tome:		
aa) za pokriće rashoda saveznog budžeta	47,7	
ab) za pokriće rashoda republičkog budžeta	7,0	
u NR Sloveniji		54,7
u tome:		
aa) za pokriće rashoda saveznog budžeta	47,7	
ab) za pokriće rashoda republičkog budžeta	7,0	
u NR Bosni i Hercegovini		54,7
u tome:		
aa) za pokriće rashoda saveznog budžeta	47,7	
ab) za pokriće rashoda republičkog budžeta	7,0	
u NR Makedoniji		73,1
u tome:		
aa) za pokriće rashoda saveznog budžeta	47,7	
ab) za pokriće rashoda republičkog budžeta	25,4	
u NR Crnoj Gori		100,0
u tome:		
aa) za pokriće rashoda saveznog budžeta	10,0	
ab) za pokriće rashoda republičkog budžeta	90,0	
b) Za fond osnovne investicione izgradnje		44,1
u tome:		
NR Srbija		45,3
NR Hrvatska		45,3
NR Slovenija		45,3
NR Bosna i Hercegovina		45,3
NR Makedonija		26,9
NR Crna Gora		—

4 GLAVA

SREDSTVA ZA SAVEZNI BUDŽET

u milionima dinara

1) Ukupna novčana sredstva koja će se raspoređivati preko saveznog budžeta	261.511,6
2) Dotacije narodnim republikama:	
NR Crna Gora	995,6

DOKUMENTACIJA
UZ PREDLOG DRUŠTVENOG PLANA FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE ZA 1952 GODINU

NOVČANI PRIHODI I NEROBNI RASHODI STANOVNIŠTVA ZA 1952 GOD.

Novčani prihodi	Ukupno	Radnici i služb.	Seljaci	Ostali
I. Iz odnosa sa socijalističkim sektorom				
1. Platni fond	191.400	191.400	—	—
2. Putni i selidbeni troškovi	9.000	9.000	—	—
3. Novčana primanja za radne dane SRZ	10.300	—	10.300	—
4. Socijalna davanja	72.420	65.120	5 000	2.300
5. Otkup	65.109	—	65.109	—
6. Zanatstvo i usluge	9.500	—	—	9.500
7. Prevozničke usluge	6.000	—	4.800	1.200
8. Štednja	5.172	2.690	1.552	930
9. Neraspoređeni prihodi	5.000	1.000	—	4.000
S v e g a I.	**373.901**	**269.210**	**86.761**	**17.930**
II. Iz međusobnih odnosa stanovništva				
1. Fond plata	2.900	2.900	—	—
2. Zanatstvo i usluge	9.600	600	400	8.600
3. Prevozi	600	—	120	480
4. Zakupi i kirije	1.282	770	—	512
5. Međusobna prodaja	3.000	600	—	2.400
6. Seljačka pijaca	26.240	—	26.240	—
S v e g a II.	**43.622**	**4.870**	**26.760**	**11.992**
UKUPNO I+II	**417.523**	**274.080**	**113.521**	**29.922**

Novčani rashodi	Ukupno	Radnici i služb.	Seljaci	Ostali
I. Iz odnosa sa socijalističkim sektorom				
1. Porezi				
a) na dohodak zemljoradnika	21.260	—	21,260	—
b) na dohodak zanatlijija	900	—	—	900
c) na ostala zanimanja	480	200	—	280
d) lokalni prirez	2.000	—	1.755	245
e) takse	2 000	400	1.200	400
f) ostala budž. davanja	3.500	—	1.500	2.000
2. Saobraćaj	22 000	12.144	8.448	1.408
3. Komunalne usluge	5.162	3.768	826	568
4. Zanatstvo i usluge	4.713	2.781	1.649	283
5. Kultura i zdravstvo	5.500	3.300	1.600	600
6. Štednja	3.500	2.390	900	210
S v e g a I.	**71.015**	**24.983**	**39.138**	**6.894**
II. Iz međusobnih odnosa stanovništva				
1. Plate	200	140	—	60
2. Zanatstvo i usluge	12.300	6.193	4.920	1.187
3. Prevozi	600	400	100	100
4. Zakupi i kirije	1.282	1.217	—	65
5. Međusobna prodaja	3.000	300	2.600	100
S v e g a II.	**17.382**	**8.250**	**7.620**	**1.512**
UKUPNO I+II.	**88.397**	**33.233**	**46.758**	**8.406**
Kupovni fond I	302.886			
Kupovni fond II	26.240			
S v e g a:	**329.126**	**240.847**	**66.763**	**21.516**

ROBNO-NOVČANI BILANS ZA 1952 GODINU

Kupovni fondovi	Ukupno	Radnici i službenici	Seljaci	Ostali	Ustanove i preduzeća
I. a) Kupovni fond iz odnosa sa socijalističkim sektorom	302 886				
b) Kupovni fond iz međusobnih odnosa stanovništva	26 240				
Svega a+b	**329 126**	**240 847**	**66 763**	**21 516**	**—**
II. Izmena u rasporedu grad-selo	—	−32 000	+32 000	—	—
Svega	**329 126**	**208 847**	**98 763**	**21 516**	**—**
III. Potrošački kredit (saldo dugovanja na kraju 1952 godine)	2 500	2 500	—	—	—
IV. Kupovni fond inostranog turizma	1 200	—	—	—	1 200
V. Kupovni fond SRZ	6 230	—	—	—	6 230
VI. Kupovni fond ustanova i preduzeća	39 000	—	—	—	39 000
Svega I—VI	**378 056**	**211 347**	**98 763**	**21 516**	**46 430**

Radni fondovi	Ukupno	Radnici i službenici	Seljaci	Ostali	Ustanove i preduzeća
I. Socijalistički sektor					
1) Prehrana					
a) poljoprivredni artikli	58 440	40 040	4 500	2 200	6 700
b) industriski artikli	31 752	20 515	7 137	2 300	1 800
2) industriska roba i lekovi	230 764	106 000	75 734	9 500	35 230
3) Knjige i časopisi	4 000	2 000	900	100	1 000
4) Ugostiteljstvo	36 160	21 468	10 492	2 500	1 700
Svega 1—4	**356 116**	**190 023**	**98 763**	**16 600**	**46 430**
II. Seljačka pijaca	27 890	21 324	—	4 916	—
Ukupno I+II	**384 006**	**211 347**	**98 763**	**21 516**	**46 430**
Višak robe	5 950				
od toga:					
Industriska roba	4 300				
Poljoprivredni proizvodi	1 650				

2 PRILOG

JEDINICA MERE KAPACITETA I AKUMULACIJA NA JEDINICU MERE

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Grana 111 — Proizvodnja i raspodela električne energije		
Elektroprivredni sistemi	MWh proizvedene električne energije	
NR Srbija		2.437
Sistem Beogradski		2.255
Sistem Subotički		2.806
Sistem Nišavski		3.629
Sistem Timočki		3.107
NR Hrvatska		3.504
Sistem severne Hrvatske		6.797
Sistem Dalmacije		1.900
Sistem Slavonije		3.977
NR Slovenija		3.258
NR Bosna i Hercegovina		1.830
Sistem Bosne i Hercegovine		1.830
NR Makedonija		4.000
Sistem Makedonije		4.000
NR Crna Gora		6.013
Sistem Crne Gore		6.013
Javne elektrane van sistema	MWh proizvedene električne energije	
NR Srbija		6.139
termo		5.184
hidro		8.650
NR Hrvatska		6.732
termo		6.784
hidro		6.039

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
NR Bosna i Hercegovina		10.582
termo		12.403
hidro		9.496
NR Makedonija		12.899
termo		9.806
hidro		33.000
NR Crna Gora		8.473
termo		2.541
hidro		12.405
Industriske elektrane	MWh proizvedene električne energije	
NR Srbija		1.916
termo od 0,1—1 MW		2.853
termo od 1—5 MW		2.233
termo preko 5 MW		1.640
termo na protupritisak		2.315
hidro od 0.1—5 MW		5.070
NR Hrvatska		2.288
termo od 0,1—1 MW		2.123
termo od 1—5 MW		3.093
termo preko 5 MW		2.289
termo na protupritisak		2.194
hidro od 0,1—1 MW		957
NR Slovenija		4.901
termo od 0,1—1 MW		4.428
termo na protupritisak		4.134
hidro od 0,1—1 MW		5.883
hidro od 1—5 MW		5.472
hidro preko 5 MW		5.072
NR Bosna i Hercegovina		1.430
termo od 0,1—1 MW		1.560
termo od 1—5 MW		1.232
termo na protupritisak		1.333
hidro preko 5 MW		1.532
Grana 112 — Proizvodnja i prerada uglja		
Rudnici kamenog uglja	tona proizvedenog uglja	
NR Srbija		2.405
Ibarski		3.229
Ostali		1.926
NR Hrvatska		3.460

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Rudnici mrkog uglja	tona proizvedenog uglja	
NR Srbija		1.370
NR Hrvatska		1.403
NR Slovenija		1.741
Trbovlje — Zagorje — Senovo — Kočevje		1.797
Ostali		1.421
NR Bosna i Hercegovina		2.629
Tito — Banovići		2.990
Kakanj — Breza — Ugljevik		2.646
Zenica — Mostar		2.165
Ostali		1.421
NR Crna Gora		2.047
Rudnici lignita	tona proizvedenog uglja	
NR Srbija		1.335
Kostolac — Kolubara — Kosovo		1.118
Ostali		1.136
NR Hrvatska		849
NR Slovenija		1.413
NR Bosna i Hercegovina		1.472
NR Makedonija		1.095
NR Crna Gora		1.399
Plinare	000 m³ proizvedenog plina	
NR Srbija		1.602
NR Hrvatska		1.240
NR Slovenija		2.472
NR Bosna i Hercegovina		3.503
Pogoni za preradu katrana	tona ulazne sirovine	
NR Hrvatska		15.883
NR Slovenija		6.808
Fabrika amorfnih masa i elektroda	tona amorfne mase odnosno elektroda	
NR Hrvatska		9.753

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Grana 113 — Proizvodnja i prerada nafte		
Proizvodnja nafte i plina	tona proizvedene sirove nafte	
NR Hrvatska		6.421
NR Slovenija		5.037
Rafinerije nafte	tona ulazne sirove nafte tipa Lendava	
NR Hrvatska		4.721
NR Bosna i Hercegovina		3.458
Pogoni za obradu plina	tona obradenog plina (gazolin, butan, kompримirani plin)	
NR Hrvatska		7.305
NR Slovenija		12.478
Čađare	tona proizvedene čadi	
NR Hrvatska		86.472
Gran 114 — Crna metalurgija		
Rudnici gvozdene rude	tona proizvedene rude	
NR Bosna i Hercegovina		687
Topionice (sirovo željezo)	tona proizvedenog belog sirovog gvožđa	
NR Hrvatska		3.088
NR Slovenija		5.801
NR Bosna i Hercegovina		3.749
Čeličane SM	tona proizvedenog SM čelika	
NR Srbija		2.749
NR Slovenija		5.061
NR Bosna i Hercegovina		3.098
Elektro čeličane	tona sirovog elektro čelika	
NR Slovenija		16.562
NR Bosna i Hercegovina		4.213
Valjaonice		
Valjaonice teških profila	tona valjanih proizvoda svedenih na bazni artikal (reprezentant)	
NR Srbija		744
NR Slovenija		2.601
NR Bosna i Hercegovina		4.594

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Valjaonice srednjih i lakih profila	tona valjanih proizvoda svedenih na bazni artikal (reprezentant)	
NR Srbija		2.289
NR Slovenija		8.566
NR Bosna i Hercegovina		4.749
Valjaonice debelih i srednjih limova	tona valjanih proizvoda svedenih na bazni artikal	
NR Slovenija		8.265
Valjaonice tankih limova	tona valjanih proizvoda svedenih na bazni artikal (reprezentant)	
NR Srbija		14.707
NR Slovenija		9.104
Valjaonice hladno valjanih traka	tona valjanih proizvoda svedenih na bazni artikal (reprezentant)	
NR Slovenija		3.220
Žičare i vlačare	tona vučenih proizvoda svedenih na bazni artikal	
NR Slovenija		7.920
NR Bosna i Hercegovina		1.754
Cevare	tona proizvedenih cevi svedenih na bazni artikal	
NR Slovenija		3.904
Kovnice	tona kovanih ili pesovanih proizvoda odnosno kovačkih čas/tona	
NR Slovenija		18.177
NR Bosna i Hercegovina		139.679
Grana 115 — Metalurgija raznobojnih metala		
Rudnici bakra	tona proizvedene rude	
NR Srbija		204
Rudnici olova i cinka	tona proizvedene rude	
NR Srbija		3.545
NR Slovenija		711
NR Makedonija		2.030
Rudnici antimona	tona proizvedene rude	
NR Srbija		1.709
Rudnici boksita	tona proizvedene rude	
NR Hrvatska		1.185
NR Bosna i Hercegovina		1.204
NR Crna Gora		725

	Jedinica mere kapaciteta (Q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Rudnici žive	tona proizvedene rude	
NR Slovenija		3.429
Rudnici hroma	tona proizvedene rude	
NR Srbija		5.449
NR Makedonija		2.189
Rudnici mangana	tona proizvedene rude	
NR Bosna i Hercegovina		10.341
NR Makedonija		4.392
Rudnici pirita	tona proizvedene rude	
NR Srbija		1.086
Rudnici volframa	tona proizvedene rude	
NR Srbija		14.928
Flotacije bakra i pirita	tona uložene rude	
NR Srbija		155
Flotacije olova, cinka i pirita	tona uložene rude	
NR Srbija		5.960
NR Slovenija		1.320
NR Makedonija		979
Flotacije volframa	tona uložene rude	
NR Srbija		670.020
Separacije hroma	tona uložene rude	
NR Makedonija		391
Topionice bakra	tona dobivenog metala	
NR Srbija		131.470
Topionice olova	tona dobivenog metala	
NR Srbija		7.256
NR Slovenija		16.397
Topionice cinka	tona dobivenog metala	
NR Slovenija		12.061
Topionice antimona	tona dobivenog materijala	
NR Srbija		34.175
Tvornice glinice	tona dobivenog metala	
NR Hrvatska		5.830
NR Slovenija		4.248

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Topionice žive		
NR Slovenija	tona dobivenog metala	206.630
Rafinerije olova	tona rafiniranog metala	
NR Srbija		491
NR Slovenija		4.534
Rafinerije cinka	tona rafiniranog metala	
NR Slovenija		13.538
Rafinerija zlata	tona rafiniranog metala	
NR Srbija		235.707
Elektroliza bakra	tona elektrolitskog metala	
NR Srbija		8.798
Rafinerije bizmuta	tona rafiniranog metala	
NR Srbija		1.498
Rafinerije srebra	tona rafiniranog metala	
NR Srbija		2.384
Elektroliza aluminija	tona elektrolitskog metala	
NR Hrvatska		11.565
Livnice bakra	tona livenog metala	
NR Srbija		22.529
Livnice aluminija i legura	tona dobivenog metala	
NR Hrvatska		17.367
Elektrotopionice	tona proizvedenih legura	
NR Hrvatska		24.234
NR Slovenija		106.000
NR Bosna i Hercegovina		101.969
Valjaonice metala i legura	tona valjanih proizvoda svedenih na bazni artikal	
NR Srbija		23.206
NR Hrvatska		157.067
NR Slovenija		208.353
Valjaonice olova	tona valjanih proizvoda svedenih na bazni artikal	
NR Slovenija		43.575
Valjaonice cinka	tona valjanih proizvoda svedenih na bazni artikal	
NR Slovenija		72.701

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Žičare metala i legura	tona valjanih proizvoda svedenih na bazni artikal	
NR Srbija		195.520
NR Slovenija		166.105
Presaone i vlačione (presovane cevi)	tona valjanih proizvoda svedenih na bazni artikal	
NR Hrvatska		1.864
NR Slovenija		131.050
Kovnice	tona valjanih proizvoda svedenih na bazni artikal	
NR Slovenija		630.621
Užare	tona valjanih proizvoda svedenih na bazni artikal	
NR Srbija		137.432
NR Slovenija		146.132
Olovna sačma	tona proizvodnog asortimana	
NR Slovenija		10.380
Grana 116 — Proizvodnja, oplemenjivanje i prerada nemetalnih ruda		
Rudnici kvarca	tona izvađene rude	
NR Srbija		1.325
NR Hrvatska		947
NR Slovenija		960
NR Bosna i Hercegovina		844
NR Makedonija		1.476
Rudnici vatrostalnih sirovina	tona izvađene rude	
NR Srbija		1.668
NR Hrvatska		866
NR Slovenija		2.996
NR Bosna i Hercegovina		555
Rudnici fedlšpata	tona izvađene rude	
NR Srbija		13.075
NR Makedonija		1.778
Rudnici barita	tona izvađene rude	
NR Slovenija		2.076
NR Bosna i Hercegovina		1.587
NR Hrvatska		5.502

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Rudnici gipsa	tona izvađene rude	
NR Srbija		567
NR Hrvatska		258
NR Bosna i Hercegovina		317
Ostali rudnici	tona izvađene rude	
NR Srbija		4.146
NR Hrvatska		111
Pogoni za paljenje gline	tona paljene gline	
NR Srbija		1.270
NR Hrvatska		964
NR Slovenija		1.649
Pogoni za kaustifikaciju magnezita	tona pečenog magnezita	
NR Srbija		5.493
Šamotare	tona uzuelnog asortimana	
NR Srbija		5.356
NR Hrvatska		3.173
NR Slovenija		6.217
Fabrika elektro-porcelana	tona uzuelnog asortimana	
NR Srbija		41.715
NR Bosna i Hercegovina		29.251
Pogoni fine keramike	tona uzuelnog asortimana	
NR Srbija		25.412
NR Hrvatska		30.867
NR Slovenija		29.152
NR Bosna i Hercegovina		63.775
NR Makedonija		74.000
Pogoni grube keramike	tona uzuelnog asortimana	
NR Hrvatska		10.571
NR Slovenija		16.791
NR Bosna i Hercegovina		4.615
NR Makedonija		4.842
Pogoni za mlevenje grafita	tona mlevenog grafita	
NR Hrvatska		6.833
Separacije azbestnog vlakna	tona ulazne sirovine određenog kvaliteta	
NR Srbija		359
NR Bosna i Hercegovina		737
NR Makedonija		1.184

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Fabrika za preradu talka	tona proizvedenog talka	
NR Makedonija		2.317
Cementare	tona normalnog cementa (N 400)	
NR Srbija		3.752
NR Hrvatska		4.360
NR Slovenija		4.276
NR Bosna i Hercegovina		3.410
Morske solane	tona soli	
NR Hrvatska		6.499
NR Crna Gora		5.852
Pogoni varenja soli	tona varene soli	
NR Bosna i Hercegovina		3.640
Pogoni slane vode	tona slane vode	
NR Bosna i Hercegovina		257
Fabrike salonita	tvorničkih m² uzuelnog asortimana	
NR Hrvatska		32
NR Slovenija		54
Fabrike šupljeg stakla	tona gotovog šupljeg stakla	
NR Srbija		47.073
NR Hrvatska		12.799
NR Slovenija		117.854
Pogoni za trgovačko staklo	tona gotovog šupljeg stakla	
NR Srbija		100.339
NR Slovenija		129.960
Pogoni za ambalažno staklo	tona gotovog šupljeg stakla	
NR Srbija		10.133
NR Slovenija		18.043
Fabrike ravnog stakla	1000 m² ravnog stakla na bazi 2 mm debljine	
NR Srbija		176.328
Pogon za vučeno staklo	1000 m² ravnog stakla na bazi 2 mm debljine	
NR Srbija		152.589
Pogon za liveno staklo	1000 m² ravnog stakla na bazi 2 mm debljine	
NR Srbija		627.360

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Pogoni za specijalno staklo	1000 din. gotovih proizvoda po PCP	
NR Srbija		432
NR Hrvatska		189
Fabrika bruseva	tona gotovih bruseva	
NR Slovenija		223.694
Fabrike azbestnih proizvoda	1000 din. gotovih proizvoda po PCP	
NR Srbija		511
NR Slovenija		269
Proizvodnja galanterije i ostalih proizvoda iz nemetala	1000 din. gotovih proizvoda po PCP	
NR Srbija		393
NR Hrvatska		494
NR Slovenija		98
Pogon za učila, nastavna pomagala i umetnine	1000 din. gotovih proizvoda po PCP	
NR Hrvatska		109
Grana 117 — Industrija metala i prerada metala		
Livnice čelika	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		482
NR Slovenija		396
NR Bosna i Hercegovina		540
Livnice gvožđa	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		455
NR Hrvatska		497
NR Slovenija		362
NR Bosna i Hercegovina		407
NR Makedonija		426
Livnice obojenih metala	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		337
NR Hrvatska		244
NR Slovenija		301
NR Bosna i Hercegovina		218
Livnice tempera	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		555
NR Slovenija		573

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Kovačnice i presarnice	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		391
NR Hrvatska		450
NR Slovenija		253
NR Bosna i Hercegovina		359
Kovačnice osovina za kola	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		231
NR Slovenija		231
NR Bosna i Hercegovina		172
Pogoni za izradu kotrljajućih ležaja	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		462
Kovačnice za izradu kugli	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Slovenija		78
Pogoni za izradu elektroda za varenje	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Hrvatska		261
NR Slovenija		142
Pogoni za izradu fitinga i prirubnica i armatura	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		333
NR Hrvatska		250
NR Slovenija		441
NR Bosna i Hercegovina		232
Pogoni za izradu mašina radilica serijskih	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		380
NR Hrvatska		494
NR Slovenija		450
NR Bosna i Hercegovina		447
Pogoni za izradu gvozdenih i limenih konstrukcija, mašina i uređaja za građevinarstvo i građevinsku industriju i pojedinačnih mašina sa i bez mehanizama za industriju	1000 din uzuelnog asortimana	
NR Srbija		388
NR Hrvatska		361
NR Slovenija		369
NR Bosna i Hercegovina		410
NR Makedonija		311

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Pogoni za izradu kotlovskih postrojenja	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Hrvatska		393
Pogoni za izradu hidrauličnih postrojenja i uređaja	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		243
NR Slovenija		251
NR Bosna i Hercegovina		205
NR Makedonija		257
Pogoni za izradu kamiona i motora sa unutrašnjim sagorevanjem	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		322
NR Hrvatska		346
NR Slovenija		275
NR Bosna i Hercegovina		443
NR Makedonija		390
Pogoni za izradu vagoneta i jamskih kolica	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		257
NR Hrvatska		283
NR Slovenija		150
NR Bosna i Hercegovina		275
NR Makedonija		283
Pogoni za izradu uređaja za ventilaciju, klimatizaciju i mašina za hlađenje	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		452
NR Hrvatska		467
NR Slovenija		551
Pogoni za izradu proizvoda precizne mehanike	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		458
NR Hrvatska		539
NR Slovenija		652
Pogoni za izradu lokomotiva i parnih mašina	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Hrvatska		407

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Pogoni za izradu putničkih, poštanskih i teretnih vagona	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		360
NR Hrvatska		455
Pogoni za izradu traktora	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		123
Pogoni za izradu poljoprivrednih mašina	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		93
NR Hrvatska		81
NR Slovenija		75
NR Bosna i Hercegovina		82
NR Makedonija		84
Pogoni za izradu sekućeg alata	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		262
NR Hrvatska		379
NR Slovenija		386
Pogoni za izradu mernog alata	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Hrvatska		590
Pogoni za izradu vučnog pneumatskog alata i alata naprava	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		487
NR Hrvatska		362
NR Slovenija		411
NR Bosna i Hercegovina		242
NR Makedonija		268
Pogoni vijčane robe i zakovica	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		357
NR Hrvatska		406
NR Slovenija		396
NR Bosna i Hercegovina		340
NR Makedonija		542
Pogon eksera Jesenice	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Slovenija		408
Ostali pogoni eksera	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		201
NR Hrvatska		270
NR Slovenija		394
NR Bosna i Hercegovina		417

	Jedinica mere kapaciteta (c)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Pogon eksera Alipašin Most	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Bosna i Hercegovina		256
Pogoni za izradu čelične užadi	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		270
NR Hrvatska		364
Pogoni za izradu lanaca	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		532
NR Slovenija		505
Pogoni za izradu pletiva i platna	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		364
NR Slovenija		436
NR Bosna i Hercegovina		604
Pogoni za izradu okova i pribora	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		584
NR Hrvatska		479
NR Slovenija		451
NR Bosna i Hercegovina		417
NR Makedonija		484
Pogoni za izradu ambalaže	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		326
NR Hrvatska		265
NR Slovenija		319
NR Bosna i Hercegovina		379
Pogoni za izradu sanitarnih uređaja	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		219
NR Hrvatska		590
NR Slovenija		433
NR Makedonija		699
Pogoni za izradu kotlova i radijatora za grejanje	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		371
NR Slovenija		409
Pogoni za izradu poljoprivrednog alata	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		164
NR Hrvatska		246
NR Slovenija		175
NR Bosna i Hercegovina		220
NR Makedonija		73

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Pogoni za izradu bicikla	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		270
NR Slovenija		174
NR Bosna i Hercegovina		233
Pogoni za izradu posuđa	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		441
NR Hrvatska		573
NR Slovenija		637
NR Bosna i Hercegovina		386
NR Makedonija		281
Pogoni za izradu pribora za jelo	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		443
NR Hrvatska		340
NR Slovenija		374
Pogoni za peći, štednjake i metalni nameštaj	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		287
NR Hrvatska		180
NR Slovenija		235
NR Bosna i Hercegovina		344
NR Makedonija		330
Pogoni za izradu artikala široke potrošnje	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		486
NR Hrvatska		379
NR Slovenija		355
NR Bosna i Hercegovina		319
NR Makedonija		213
NR Crna Gora		331
Pogoni za izradu utenzilija i medicinskih instrumenata	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		321
NR Hrvatska		358
NR Slovenija		269
Grana 119 — Elektroindustrija		
Pogoni za elektromašinski uređaj i rasklopne aparate	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		477
NR Hrvatska		418
NR Slovenija		505

	Jedinica mere kapaciteta (c)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Pogon eksera Alipašin Most	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Bosna i Hercegovina		256
Pogoni za izradu čelične užadi	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		270
NR Hrvatska		364
Pogoni za izradu lanaca	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		532
NR Slovenija		505
Pogoni za izradu pletiva i platna	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		364
NR Slovenija		436
NR Bosna i Hercegovina		604
Pogoni za izradu okova i pribora	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		584
NR Hrvatska		479
NR Slovenija		451
NR Bosna i Hercegovina		417
NR Makedonija		484
Pogoni za izradu ambalaže	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		326
NR Hrvatska		265
NR Slovenija		319
NR Bosna i Hercegovina		379
Pogoni za izradu sanitarnih uređaja	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		219
NR Hrvatska		590
NR Slovenija		433
NR Makedonija		699
Pogoni za izradu kotlova i radijatora za grejanje	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		371
NR Slovenija		409
Pogoni za izradu poljoprivrednog alata	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		164
NR Hrvatska		246
NR Slovenija		175
NR Bosna i Hercegovina		220
NR Makedonija		73

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Pogoni za izradu bicikla	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		270
NR Slovenija		174
NR Bosna i Hercegovina		233
Pogoni za izradu posuđa	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		441
NR Hrvatska		573
NR Slovenija		637
NR Bosna i Hercegovina		386
NR Makedonija		281
Pogoni za izradu pribora za jelo	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		443
NR Hrvatska		340
NR Slovenija		374
Pogoni za peći, štednjake i metalni nameštaj	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		287
NR Hrvatska		180
NR Slovenija		235
NR Bosna i Hercegovina		344
NR Makedonija		330
Pogoni za izradu artikala široke potrošnje	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		486
NR Hrvatska		379
NR Slovenija		355
NR Bosna i Hercegovina		319
NR Makedonija		213
NR Crna Gora		331
Pogoni za izradu utenzilija i medicinskih instrumenata	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		321
NR Hrvatska		358
NR Slovenija		269
Grana 119 — Elektroindustrija		
Pogoni za elektromašinski uređaj i rasklopne aparate	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		477
NR Hrvatska		418
NR Slovenija		505

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Pogoni za industriske peći, razvodne uređaje i spojni materijal	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		130
NR Hrvatska		453
NR Slovenija		263
Pogoni za aparate, instalacioni materijal i instalacione cevi	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		453
NR Hrvatska		428
NR Slovenija		470
Pogoni za sprovodnike	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		294
NR Hrvatska		346
Fabrike sijalica	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		321
NR Hrvatska		321
Pogoni za svetiljke	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Hrvatska		239
NR Slovenija		83
Pogoni za akumulatore	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		556
NR Hrvatska		284
NR Slovenija		234
Pogoni za galvanske elemente	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Hrvatska		141
NR Slovenija		126
Pogoni za merne instrumente	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Slovenija		466
Pogoni za kino-projektore, aparate za vozila i telekomunikacije	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Hrvatska		253
NR Slovenija		572
NR Bosna i Hercegovina		635
Pogoni za radio aparate i elektro-akustične uređaje	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		334
NR Hrvatska		457

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Pogoni za elktronske cevi	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		284
Pogoni za gramofonske ploče	1000 din. uzuelnog asortimana	
NR Srbija		182
Gran 120 — Hemiska industrija		
Pogoni sumporne kiseline	tona sumporne kiseline na bazi 66 Bé	
NR Srbija		3.995
NR Slovenija		3.696
Pogoni sone kiseline	tona sone kiseline na bazi 20 Bé	
NR Srbija		7.964
NR Slovenija		4.406
NR Bosna i Hercegovina		3.880
Pogoni kaustične sode	tona kaustične sode na bazi 96—98%	
NR Hrvatska		4.325
NR Bosna i Hercegovina		16.420
Pogoni amonijačne sode	tona amonijačne sode na bazi 98%	
NR Bosna i Hercegovina		6.078
Pogoni kalcium karbida	tona kalcium karbida na bazi stvaranja 280 litara acetilena po 1 kgr. karbida	
NR Hrvatska		2.900
NR Slovenija		2.522
Proizvodnja sredstava za zaštitu bilja i dezinsekciju	tona gotovih proizvoda	
NR Srbija		33.263
NR Slovenija		537
Pogoni fosfatnih gnojiva	tona superfosfata na bazi sadržine 16 % P_2O_5	
NR Srbija		1.191
NR Slovenija		5.266
Pogoni kalcium cijanamida	tona kalcium cijamida na bazi sadržine 18—20% N_2	
NR Hrvatska		906
NR Slovenija		8.621
Proizvodnja PVC praha	tona PVC praha	
NR Hrvatska		154.271
Proizvodnja PVC prerađevina	tona PVC prerađevina	
NR Srbija		2,231.571
NR Hrvatska		363.746

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Fabrika sapuna na bazi 60% masnih kiselina	tona gotovih proizvoda na bazi 60% masnih kiselina	
NR Srbija		42.175
NR Hrvatska		61.515
NR Slovenija		74.440
NR Bosna i Hercegovina		54.775
NR Makedonija		30.822
NR Crna Gora		28.175
Pogoni za tečni hlor	tona tečnog hlora	
NR Hrvatska		19.055
NR Bosna i Hercegovina		18.458
Pogoni trihloretilena	tona trihloretilena	
NR Bosna i Hercegovina		105.150
Proizvodnja pomoćnih sredstava za tekstil, kožu i gumu	1000 din. gotovih proizvoda po PCP	
NR Srbija		87
NR Hrvatska		136
NR Slovenija		77
Fabrike boja, lakova, emajla i pigmenata	1000 din. gotovih proizvoda po PCP	
NR Srbija		74
NR Hrvatska		125
NR Slovenija		194
NR Makedonija		346
Pogoni lepila	tona gotovih proizvoda	
NR Srbija		48.776
NR Hrvatska		48.404
NR Slovenija		74.088
NR Makedonija		63.162
Pogoni firnisa	tona firnisa	
NR Srbija		29.735
NR Hrvatska		23.801
NR Slovenija		8.313
NR Makedonija		74.907
Proizvodnja zemljanih boja	tona gotovnh zemljanih boja	
NR Srbija		9.306
NR Slovenija		13.354

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Fabrika foto materijala	1000 din. gotovog foto materijala po PCP	
NR Hrvatska		258
Pogoni komprimiranih gasova	1.000 m³ komprimiranih gasova	
NR Srbija		74.834
NR Hrvatska		19.267
NR Slovenija		69.793
NR Bosna i Hercegovina		28.712
NR Makedonija		11.768
Proizvodnja učila, nastavnih pomagala i umetnina	1000 din. gotovih proizvoda po PCP	
NR Hrvatska		166
Proizvodnja ostalih nepomenutih hemiskih proizvoda	1000 din. gotovih proizvoda po PCP	
NR Srbija		329
NR Hrvatska		284
NR Slovenija		203
NR Bosna i Hercegovina		149
NR Makedonija		92
NR Crna Gora		143
Fabrike lekova	1000 din. gotovih lekova po PCP	
NR Srbija		482
NR Hrvatska		471
NR Slovenija		459
NR Bosna i Hercegovina		518
Pogoni dietetskih preparata	1000 din. gotovih proizvoda po PCP	
NR Hrvatska		121
Pogoni farmaceutskih sirovina	1000 din. gotovih proizvoda po PCP	
NR Srbija		47
NR Hrvatska		46
NR Slovenija		98
NR Makedonija		682
Fabrika kozmetičkih proizvoda	1000 din. gotovih proizvoda po PCP	
NR Srbija		204
NR Hrvatska		92
NR Slovenija		446
NR Bosna i Hercegovina		89
NR Makedonija		31
NR Crna Gora		297

	Jedinica mere kapaciteta (c)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Pogoni duvanskih ekstrakta	tona gotovih ekstrakta	
NR Makedonija		770.000
Pogoni mineralnih mazivih masti	tona gotovih proizvoda	
NR Srbija		7.711
NR Hrvatska		3.262
NR Slovenija		7.366
NR Makedonija		16.610
Grana 121 — Industrija građevinskog materijala		
Cilgane	1000 komada normalne (pune) zidarske cigle	
NR Srbija		642
NR Hrvatska		773
NR Slovenija		714
NR Bosna i Hercegovina		825
NR Makedonija		582
NR Crna Gora		1.033
Crepane	1000 kom. crepa	
NR Srbija		4.678
NR Hrvatska		6.239
NR Slovenija		8.247
NR Bosna i Hercegovina		7.460
NR Makedonija		5.417
NR Crna Gora		4.392
Fabrike krovne lepenke	komada rola od 10 m dužine i 1,25 m širine	
NR Srbija		177
NR Hrvatska		180
NR Slovenija		179
NR Bosna i Hercegovina		107
Krečane	tona kreča	
NR Srbija		904
NR Hrvatska		947
NR Slovenija		1.093
NR Bosna i Hercegovina		869
NR Makedonija		953
NR Crna Gora		1.253
Obrada kamena za građevinsku i ukrasnu upotrebu	1000. din. obrađenog kamena po PCP	
NR Srbija		352
NR Hrvatska		351

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
NR Slovenija		419
NR Bosna i Hercegovina		406
NR Makedonija		321
NR Crna Gora		364
Pogoni za preradu asfalta	tona gotovih proizvoda	
NR Srbija		612
NR Hrvatska		1.991
NR Slovenija		1.081
NR Bosna i Hercegovina		935
Fabrike za izradu cementnih proizvoda	tona cementnih proizvoda	
NR Srbija		1.125
NR Slovenija		11.525
NR Bosna i Hercegovina		1.425
NR Makedonija		2.268
Pogoni ostale proizvodnje	1000 din. gotovih proizvoda po PCP	
NR Srbija		156
NR Hrvatska		190
NR Slovenija		178
NR Bosna i Hercegovina		250
Grana 122 — Drvna industrija	uslovni m^3 rezane građe na bazi rezanja jelovine	
Pilane		
NR Srbija		1.483
NR Hrvatska		1.220
NR Slovenija		1.450
NR Bosna i Hercegovina		1.289
NR Makedonija		1.499
NR Crna Gora		1.472
Fabrike furnira i ploče	m^3 gotovog proizvoda	
NR Srbija		7.053
NR Hrvatska		11.396
NR Slovenija		11.083
Fabrike sanduka, baraka, građevinske stolarije i parekta	m^3 gotovog proizvoda	
NR Srbija		3.137
NR Hrvatska		2.610
NR Slovenija		4.806
NR Bosna i Hercegovina		3.638
NR Makedonija		5.280
NR Crna Gora		7.832

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Proizvodnja bačava	m³ gotovog proizvoda	
NR Srbija		3.093
NR Hrvatska		2.356
NR Bosna i Hercegovina		6.452
NR Makedonija		3.481
Fabrike nameštaja	m³ gotovog proizvoda	
NR Srbija		17.822
NR Hrvatska		21.946
NR Slovenija		10.683
NR Bosna i Hercegovina		8.930
NR Makedonija		15.425
NR Crna Gora		11.300
Proizvodnja raznih finalnih proizvoda	1000 din. po PCP	
NR Srbija		177
NR Hrvatska		104
NR Slovenija		180
NR Bosna i Hercegovina		222
NR Makedonija		250
NR Crna Gora		313
Fabrike šibice	sanduka od 5000 komada	
NR Hrvatska		2.339
NR Bosna i Hercegovina		2.035
Pogoni za izrađevine od plute	tona gotovog proizvoda	
NR Srbija		53.480
NR Hrvatska		52.000
NR Slovenija		41.848
Pogoni za štavila	Filter tona gotovog proizvoda	
NR Hrvatska		15.038
NR Slovenija		16.808
Pogoni za kalofonijum i terpentin	tona gotovog proizvoda	
NR Srbija		38.733
NR Hrvatska		10.567
NR Slovenija		11.600
NR Bosna i Hercegovina		6.977
NR Makedonija		7.215
Pogoni suve destilacije	tona gotovog proizvoda	
NR Hrvatska		9.927
NR Bosna i Hercegovina		12.816

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Fabrike montažnih kuća	m³ gotovog proizvoda	
NR Bosna i Hercegovina		2.965
Grana 123 — Industrija celuloze, drvenjače i papira		
Proizvodnja sulfitne celuloze	tona celuloze na bazi sadržine 88% suve materije	
NR Hrvatska		21.844
NR Slovenija		31.098
NR Bosna i Hercegovina		23.200
Proizvodnja drvenjače	tona drvenjače na bazi sadržine 88% suve materije	
NR Hrvatska		5.680
NR Slovenija		29.066
Proizvodnja cigaret papira	tona cigaret papira	
NR Hrvatska		222.110
Pogoni za izradu lepenke	tona gotove lepenke	
NR Srbija		51.518
NR Hrvatska		33.800
NR Slovenija		37.377
NR Makedonija		38.875
Proizvodnja ostalog papira i kartona	1000 din. gotovog proizvoda po PCP	
NR Srbija		107
NR Hrvatska		387
NR Slovenija		355
Pogoni za izradu natron vreće	tona gotovih vreća	
NR Hrvatska		60.480
Proizvodnja ostalih prerađevina od papira	1000 din. gotovih proizvoda po PCP	
NR Srbija		58
NR Hrvatska		47
NR Slovenija		65
NR Bosna i Hercegovina		69
NR Makedonija		32
Grana 124 — Tekstilna industrija		
Proizvodnja vlakna T-1	tona gotovog proizvoda	
NR Srbija		34.080
NR Hrvatska		34.747

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
NR Slovenija		37.880
NR Bosna i Hercegovina		55.980
NR Makedonija		2,129.778
Vlaknare T-1a	tona gotovog vlakna	
NR Srbija		32.580
NR Hrvatska		34.747
NR Slovenija		37.880
NR Bosna i Hercegovina		55.980
Proizvodnja greža T-1b	tona greža na bazi 19/21 deniera	
NR Srbija		1,065.670
NR Makedonija		2,129.778
Predione pamuka T-2	tona ispredenog predi-va na baznom broju Nm 34	
NR Srbija		935.730
NR Hrvatska		955.171
NR Slovenija		800.110
Predione pamučnih otpadata T-3	tona ispredenog predi-va b. b. Nm 10	
NR Srbija		380.350
NR Hrvatska		745.749
NR Slovenija		528.520
Predione vune na vlačeni način T-4	tona ispredenog predi-va b. b. Nm 10	
NR Srbija		800.740
NR Hrvatska		763.953
NR Slovenija		752.510
NR Bosna i Hercegovina		1,170.000
NR Slovenija		909.784
Predione vune na češljani način T-5	tona ispredenog predi-va b. b. Nm 32	
NR Srbija		1,004.300
Predione lana T-6	tona ispredenog predi-va b. b. Nm 10	
NR Hrvatska		192.111
NR Slovenija		186.660
Predione kudelje i jute T-7	tona ispredenog predi-va b. b. Nm 2,5	
NR Srbija		91.767
NR Hrvatska		71.230
NR Slovenija		41.220
Tkaonice pamučnih tkanina T-8	1000 m² gotovih dora-đenih tkanina sa bazno-m gustoćom potke od 23 na cm. za tekući metar tkanine	
NR Srbija		122.310
NR Hrvatska		122.236

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
NR Slovenija		174.490
NR Bosna i Hercegovina		62.115
NR Makedonija		55.345
Tkaonice vunenih tkanina T-9	1000 m² tkanina bazne gustoće 15	
NR Srbija		597.990
NR Hrvatska		623.309
NR Slovenija		517.000
NR Bosna i Hercegovina		439.640
Tkaonice tkanina od vunenog vlačenog prediva T-9a	1000 m² tkanina bazne gustoće 15	
NR Srbija		529.690
NR Hrvatska		585.290
NR Slovenija		483.060
NR Bosna i Hercegovina		439.640
Tkaonice tkanina od vunenog češljanog prediva T-9b	1000 m² tkanina bazne gustoće 15	
NR Srbija		873.570
NR Hrvatska		986.900
NR Slovenija		876.820
Tkaonice lanenih tkanina T-10	1000 m² tkanina bazne gustoće 15	
NR Hrvatska		60.771
NR Slovenija		70.370
Tkaonice kudeljnih i jutenih tkanina T-11	1000 m² tkanine bazne gustoće 5	
NR Srbija		45.170
NR Hrvatska		101.444
NR Slovenija		9.520
NR Makedonija		62.199
Tkaonice tkanina od veštačke svile T-12	1000 m² tkanine bazne gustoće 27	
NR Srbija		546.870
NR Hrvatska		389.300
NR Slovenija		423.400
NR Makedonija		205.279
Tekstilne konfekcije T-13	1000 dinara gotove konfekcije po PCP	
NR Srbija		27
NR Hrvatska		44
NR Slovenija		24
NR Bosna i Hercegovina		51
NR Makedonija		39

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Trikotaže, čarapare i pozamanterija T-14	efektivna tona ulazne sirovine u proizvodnji	
NR Srbija		167.720
NR Hrvatska		217.921
NR Slovenija		239.720
NR Bosna i Hercegovina		155.970
NR Makedonija		177.084
Tvornice za preradu prirodne svile T-15	tona gotovih proizvoda od prirodne svile	
NR Srbija		2,930.500
Tvornice pamučnog šivaćeg konca T-16	1000 dinara gotovog konca pa PCP	
NR Hrvatska		286
NR Slovenija		223
NR Bosna i Hercegovina		345
Nepomenuta ostala tekstilna proizvodnja T-17	1000 dinara gotovih proizvoda po PCP	
NR Srbija		52
NR Hrvatska		40
NR Slovenija		28
NR Bosna i Hercegovina		133
NR Makedonija		239
Grana 125 — Industrija kože i obuće		
Pogoni krupne kože	tona sirove soljene krupne kože	
NR Srbija		138.000
NR Hrvatska		158.000
NR Slovenija		158.000
NR Bosna i Hercegovina		129.263
NR Makedonija		127.075
Pogoni svinjske kože	tona sirove soljene svinjske kože	
NR Srbija		20.800
NR Hrvatska		20.800
NR Slovenija		62.000
Pogoni sitne kože	tona sirove suve sitne kože	
NR Srbija		323.000
NR Hrvatska		167.000
NR Slovenija		224.000
NR Bosna i Hercegovina		92.845
NR Makedonija		85.677

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Proizvodnja obuće sa proizvodnošću radnika do 1½ para za 8 sati	1000 pari gotove obuće	
NR Srbija		1,110.000
NR Hrvatska		824.000
NR Slovenija		910.000
NR Makedonija		839.000
Proizvodnja obuće sa proizvodnošću radnika 1½—3 para za 8 sati	1000 pari gotove obuće	
NR Srbija		508.000
NR Hrvatska		746.000
NR Slovenija		763.000
NR Bosna i Hercegovina		373.043
Proizvodnja obuće sa proizvodnošću radnika od 3—5 pari za 8 sati	1000 pari gotove obuće	
NR Srbija		232.000
NR Hrvatska		330.000
NR Slovenija		255.000
Proizvodnja obuće sa proizvodnošću radnika preko 5 pari za 8 sati	1000 pari gotove obuće	
NR Hrvatska		232.000
Kožna konfekcija i galanterija	1000 dinara gotovih proizvoda po RCP	
NR Srbija		108
NR Hrvatska		83
NR Slovenija		108
NR Bosna i Hercegovina		91
NR Makedonija		135
Grana 126 — Industrija gume		
Pneumatikare	tona gotove pleumatike	
NR Hrvatska		30.000
NR Slovenija		94.000
Proizvodnja gumene obuće	1000 pari gotove gumene obuće	
NR Srbija		260.000
NR Hrvatska		149.500
Proizvodnja gumene tehničke robe	tona sirove gumene smese	
NR Srbija		162.000
NR Hrvatska		80.000
NR Slovenija		376.100

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Grana 127 — Prehranbena industrija		
Šećerane	tona gotovih proizvoda	
NR Srbija		27.260
NR Hrvatska		24.426
Industriske špiritane	1000 Hl^0 sirovog špirita	
NR Srbija		54.458
NR Hrvatska		41.141
NR Slovenija		39.164
NR Bosna i Hercegovina		50.325
Poljoprivredne špiritane	1000 Hl^0 sirovog špirita	
NR Srbija		9.900
NR Hrvatska		9.185
NR Bosna i Hercegovina		6.640
Škrobare	tona robne proizvodnje škrobare	
NR Srbija		24.040
NR Hrvatska		18.390
NR Slovenija		19.580
NR Makedonija		39.027
Fabrike biljnog ulja	u tonama gotovih proizvoda	
NR Srbija		15.839
NR Hrvatska		7.761
NR Slovenija		6.830
NR Bosna i Hercegovina		8.327
NR Makedonija		2.171
NR Crna Gora		38.217
Pivare	tona proizvedenog piva na bazi jačine od 12% i tona ostalih proizvoda robne proizvodnje	
NR Srbija		3.988
NR Hrvatska		4.440
NR Slovenija		5.324
NR Bosna i Hercegovina		6.229
NR Makedonija		7.338
NR Crna Gora		4.875
Fabrike konzerviranog povrća i voća	1000 dinara gotovih proizvoda po PCP	
NR Srbija		30
NR Hrvatska		27
NR Slovenija		30
NR Bosna i Hercegovina		23
NR Makedonija		48
NR Crna Gora		48

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Fabrike za preradu mesa	tona gotovih prerađevina od mesa i tona nuzproizvoda od prerade mesa	
NR Srbija		8.900
NR Hrvatska		8.644
NR Slovenija		7.852
Fabrike konzervi od riba	tona gotovih proizvoda	
NR Hrvatska		92.887
NR Crna Gora		23.563
Fabrike bonbona i čokolade	1000 dinara gotovih prerađevina od šećera po PCP	
NR Srbija		170
NR Hrvatska		122
NR Slovenija		151
NR Bosna i Hercegovina		195
NR Makedonija		127
Fabrike testenina	tona gotovih testenina	
NR Srbija		3.948
NR Hrvatska		5.445
NR Slovenija		3.600
NR Makedonija		3.522
NR Crna Gora		9.066
Fabrike keksa	tona keksa svih vrsta	
NR Srbija		24.425
NR Hrvatska		37.485
NR Slovenija		39.340
NR Bosna i Hercegovina		43.461
NR Makedonija		27.580
Fabrike alkoholnih pića	1000 dinara alkoholnih pića po PCP	
NR Srbija		56
NR Hrvatska		61
NR Slovenija		77
NR Bosna i Hercegovina		27
NR Makedonija		43
NR Crna Gora		75
Fabrike kvasca	tona kvasca	
NR Srbija		29.152
NR Hrvatska		31.137
NR Slovenija		33.368
NR Bosna i Hercegovina		33.818

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Fabrike kavovina	1000 dinara kavovine po PCP	
NR Srbija		200
NR Hrvatska		241
NR Slovenija		231
NR Bosna i Hercegovina		229
Industriska prerada mleka	1000 dinara mlečnih proizvoda po PCP	
NR Srbija		140
NR Hrvatska		74
Industriska proizvodnja prirodnih alkoholnih pića	1000 dinara gotovih pića po PCP	
NR Slovenija		85
NR Makedonija		93
Industriska proizvodnja sirćeta	1000 dinara sirćeta po PCP	
NR Srbija		329
NR Hrvatska		288
NR Slovenija		160
NR Bosna i Hercegovina		337
NR Makedonija		289
Industriska proizvodnja bezalkoholnih pića	1000 dinara gotovih pića po PCP	
NR Hrvatska		56
NR Slovenija		168
Pogoni proizvodnje stočne hrane	1000 dinara gotove stočne hrane po PCP	
NR Hrvatska		46
Mlinovi	tona samlevenih žitarica	
NR Srbija		418
NR Hrvatska		496
NR Slovenija		773
NR Bosna i Hercegovina		683
NR Makedonija		729
NR Crna Gora		538
Grana 128 — Grafička industrija		
Grafička proizvodnja	1000 dinara grafičkih proizvoda	
NR Srbija		138
NR Hrvatska		172
NR Slovenija		146

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
NR Bosna i Hercegovina		190
NR Makedonija		130
NR Crna Gora		154
Grana 129 — Industrija duvana		
Fermentisanje duvana	tona nefermentisanog duvana	
NR Srbija		530.600
NR Hrvatska		468.000
NR Bosna i Hercegovina		488.900
NR Makedonija		739.090
NR Crna Gora		498.000
Fabrike duvana	tona gotovih duvanskih proizvoda	
NR Srbija		459.200
NR Hrvatska		393.400
NR Slovenija		530.400
NR Bosna i Hercegovina		400.000
NR Makedonija		473.385
NR Crna Gora		425.600

ŠUMARSTVO

Grana 313 — Eksploatacija šuma	m^3 drveta	
NR Srbija		345
NR Hrvatska		1.150
NR Slovenija		616
NR Bosna i Hercegovina		1.426
NR Makedonija		686
NR Crna Gora		1.836

SAOBRAĆAJ

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Grana 511 — Železnički saobraćaj		
Pogon eksploatacije (ukupan prevoz)	1000 dinara prihoda od prevoza robe i putnika	293

Napomena: Za ostale pogonske grupacije u grani 511 primenjivaće se jedinica mere kapaciteta (q) i masa akumulacije na jedinicu (a) koje su predviđene za te pogonske grupacije kod odgovarajućih grana u industriji i građevinarstvu.

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Grana 512 — Pomorski saobraćaj		
Putnički brodovi	nautična milja	
Savezni		270
NR Hrvatska		104
NR Crna Gora		110
Teretni brodovi duge plovidbe	tona nosivosti	
Savezni		6.015
Teretni brodovi obalne plovidbe	tona nosivosti	
Savezni		3.689
NR Hrvatska		11.206
NR Crna Gora		7.346
Luke	1000 dinara prihoda od pretovara robe	
Savezne		700
Agenciske usluge	1000 dinara prihoda od agencijskih usluga	
Savezne		625
Brodospas	1000 dinara vrednosti radova u PCP	
Savezni		190
Grana 513 — Rečni saobraćaj		
Putnički brodovi	1000 putničkih kilometara	
NR Srbija		730
NR Makedonija		450
Teretni plovni park	1000 netto-tonskih kilometara	
NR Srbija		556
NR Bosna i Hercegovina		625
Rečna pristaništa	1000 tona pretovarene robe	
NR Srbija		94.968
Brodoremontne radionice	1000 norma časova	
NR Srbija		223.000
Održavanje i obeležavanje plovne mreže	1000 dinara vrednosti radova u PCP	
NR Srbija		274
Bageri za proizvodnju šljunka i peska	1000 m^3 isporučenog šljunka, peska i kamena	
NR Srbija		59.621

	Jedinica mere kapaciteta (q)	Akumulacija na jedinicu mere u dinarima (a)
Grana 514 — Vazdušni saobraćaj		
Avioni za transport	1000 redukovanih putničkih kilometara	2.914
Avioni privredne avijacije	1 čas letenja	7.061
Aeroremontne radionice	1 norma-čas	336
Grana 515 — Drumski saobraćaj		
Motorna vozila za prevoz robe	tona nosivosti	
NR Srbija		79.695
NR Hrvatska		79.617
NR Slovenija		83.491
NR Bosna i Hercegovina		79.695
NR Makedonija		71.000
NR Crna Gora		79.815
Motorna vozila za medugradski putnički saobraćaj	1 sedište	
NR Srbija		25.908
NR Hrvatska		24.020
NR Slovenija		23.547
NR Bosna i Hercegovina		28.853
NR Makedonija		31.700
NR Crna Gora		38.196
Vozila za gradski putnički saobraćaj	1 putničko mesto	
NR Srbija		16.600
NR Hrvatska		19.778
NR Slovenija		16.274
NR Bosna i Hercegovina		16.455
NR Makedonija		20.700
Autoremontne radionice	1 radno mesto	
NR Srbija		478.346
NR Hrvatska		328.406
NR Slovenija		453.360
NR Makedonija		450.000
NR Crna Gora		440.000
Grana 516 — Poštanski saobraćaj		
PTT eksploatacija	1000 dinara prihoda od PTT usluga	280
Održavanje i montaža TT linija	1000 dinara vrednosti radova u PCP	55
TT radionice	1000 norma časova	132.000

3 PRILOG

RASPODELA NACIONALNOG DOHOTKA PO NARODNIM REPUBLIKAMA

NARODNA REPUBLIKA SRBIJA

I. **Fond potrošnje**		171.971
Fond potrošnje trudbenika u privredi državnog sektora	40.801	
Fond potrošnje poljoprivrednika	123.593	
Fond potrošnje zanatlija	7.577	
II. **Društveni fondovi**		55.831
Fond socijalnog osiguranja i dečijeg dodatka	23.331	
Fondovi preduzeća	3.582	
Zadružni fondovi	2.400	
Budžetski rashodi iz akumulacije i fondova za nauku, prosvetu, narodno zdravlje, socijalno staranje, državnu upravu i budžetske rezerve	26.518	
III. **Investicije**		46.079
Plan osnovne investicione izgradnje	37.737	
Zadružne i privatne investicije	8.342	
IV. **Ukupna raspodela**		273.881
V. **Nacionalni dohodak**		324.606
VI. **Razlika**		+ 50.725

NARODNA REPUBLIKA HRVATSKA

I. **Fond potrošnje**		101.657
Fond potrošnje trudbenika u privredi državnog sektora	33.820	
Fond potrošnje poljoprivrednika	63.930	
Fond potrošnje zanatlija	3.901	
II. **Društveni fondovi**		39.689
Fond socijalnog osiguranja i dečijeg dodatka	18.922	
Fondovi preduzeća	2.838	
Zadružni fondovi	652	

Budžetski rashodi iz akumulacije i fondova za nauku, prosvetu, narodno zdravlje, socijalno staranje, državnu upravu i budžetske rezerve	17.277	
III. **Investicije**		30.967
Plan osnovne investicione izgradnje	26.061	
Zadružne i privatne investicije	4.906	
IV. **Ukupna raspodela**		172.307
V. **Nacionalni dohodak**		222.037
VI. **Razlika**		+ 49.730

NARODNA REPUBLIKA SLOVENIJA

I. **Fond potrošnje**		45.219
Fond potrošnje trudbenika u privredi državnog sektora	18.822	
Fond potrošnje poljoprivrednika	23.291	
Fond potrošnje zanatlija	3.106	
II. **Društveni fondovi**		25.470
Fond socijalnog osiguranja i dečijeg dodatka	11.556	
Fondovi preduzeća	2.100	
Zadružni fondovi	202	
Budžetski rashodi iz akumulacije i fondova za nauku, prosvetu, narodno zdravlje, socijalno staranje, državnu upravu i budžetske rezerve	11.612	
III. **Investicije**		19.647
Plan osnovne investicione izgradnje	16.375	
Zadružne i privatne investicije	3.272	
IV. **Ukupna raspodela**		90.336
V. **Nacionalni dohodak**		138.944
VI. **Razlika**		+ 48.608

NARODNA REPUBLIKA BOSNA I HERCEGOVINA

I. **Fond potrošnje**		55.659
Fond potrošnje trudbenika u privredi državnog sektora	23.427	
Fond potrošnje poljoprivrednika	30.616	
Fond potrošnje zanatlija	1.616	

II. Društveni fondovi		24.065
Fond socijalnog osiguranja i dečijeg dodatka	11.583	
Fondovi preduzeća	1.903	
Zadružni fondovi	232	
Budžetski rashodi iz akumulacije i fondova za nauku, prosvetu, narodno zdravlje, socijalno staranje, državnu upravu i budžetske rezerve	10.347	
III. Investicije		42.254
Plan osnovne investicione izgradnje	39.675	
Zadružne i privatne investicije	2.579	
IV. Ukupna raspodela		121.978
V. Nacionalni dohodak		119.853
VI. Razlika		— 2.125

NARODNA REPUBLIKA MAKEDONIJA

I. Fond potrošnje		22.118
Fond potrošnje trudbenika u privredi državnog sektora	5.629	
Fond potrošnje poljoprivrednika	15.455	
Fond potrošnje zanatlija	1.034	
II. Društveni fondovi		10.202
Fond socijalnog osiguranja i dečijeg dodatka	3.074	
Fondovi preduzeća	451	
Zadružni fondovi	434	
Budžetski rashodi iz akumulacije i fondova za nauku, prosvetu, narodno zdravlje, socijalno staranje, državnu upravu i budžetske rezerve	6.243	
III. Investicije		9.485
Plan osnovne investicione izgradnje	7.769	
Zadružne i privatne investicije	1.716	
IV. Ukupna raspodela		41.805
V. Nacionalni dohodak		44.370
VI. Razlika		+ 2.565

NARODNA REPUBLIKA CRNA GORA

I. Fond potrošnje		6.191
Fond potrošnje trudbenika u privredi državnog sektora	1.908	

Fond potrošnje poljoprivrednika	4.135	
Fond potrošnje zanatlija	148	
II. Društveni fondovi		4.825
Fond socijalnog osiguranja i dečijeg dodatka	1.615	
Fondovi preduzeća	123	
Zadružni fondovi	80	
Budžetski rashodi iz akumulacije i fondova za nauku, prosvetu, narodno zdravlje, socijalno staranje, državnu upravu i budžetske rezerve	3.007	
III. Investicije		5.269
Plan osnovne investicione izgradnje	5.084	
Zadružne i privatne investicije	185	
IV. Ukupna raspodela		16.285
V. Nacionalni dohodak		10.037
VI. Razlika		— 6.248

IZVEŠTAJ

ODBORA ZA PRIVREDNI PLAN I FINANSIJE SAVEZNOG VEĆA O PREDLOGU DRUŠTVENOG PLANA FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE ZA 1952 GODINU

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
SAVEZNO VEĆE
Odbor za privredni plan i finansije
Br. 12
27 marta 1952 godine
Beograd

SAVEZNOM VEĆU NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Posle razmatranja predloga društvenog plana, koga je na osnovu čl. 63 Ustava podnela Vlada FNRJ Narodnoj skupštini, Odbor za privredni plan i finansije Saveznog veća, na svojim sednicama pretresao je predlog i usvojio ga sa izmenama koje je naknadno predložila Vlada FNRJ. Izmene koje su predložene jesu:

U predlogu društvenog plana amortizacija u saobraćaju iskazana je u iznosu od 15.348 miliona dinara. Iznos od 15.348 miliona pretstavlja samo jedan deo amortizacije u saobraćaju. Drugi deo amortizacije u iznosu od 17.218 miliona dinara koji se odnosi na velike opravke sredstava obuhvaćen je u troškovima materijala.

Ovakav metod iskazivanja amortizacije nije primljen u ostalim privrednim granama te bi predlog društvenog plana trebalo izmeniti tako da ukupan iznos amortizacije u saobraćaju iznosi 32.566 miliona dinara.

U vazdušnom saobraćaju dnevnice za službena putovanja uračunate su u materijalne troškove. Obzirom da dnevnice u vazdušnom saobraćaju iznose oko 10% fonda plata, predlaže se da se izvrši ispravka u predlogu društvenog plana i fond plata vazdušnog saobraćaja od 111 miliona dinara poveća na 122 miliona dinara.

U predlogu društvenog plana u privrednoj oblasti industrija i rudarstvo u grani 122 — drvna industrija nije uneta pogonska grupa impregnacija drveta.

Predlaže se da se u predlog društvenog plana unese u grani 122 — drvna industrija, pogonska grupa — impregnacija drveta.

Iindeks korišćenja kapaciteta	100
Stopa akumulacije i fondova	175

U predlog društvenog plana u privrednoj oblasti saobraćaj iskazana je amortizacija u iznosu 15.348 miliona. U ovom iznosu je sadržana amortizacija u pomorstvu u iznosu od 1.796 miliona dinara.

U predlogu društvenog plana amortizacija je računata pod pretpostavkom da pomorstvo plaća brodogradnji opravke po svetskim cenama. Plaćanje opravki po svetskim cenama ograničeno je samo na brodove duge plovidbe, a ostala brodarska preduzeća plaćaju opravke brodogradnje po unutrašnjim cenama. Kao razlika između svetskih i unutrašnjih cena pojavljuje se povećanje amortizacije u pomorstvu u iznosu od 570,432.000 dinara.

Usled ovoga se predlaže da ukupna amortizacija u pomorstvu iznosi 2.367,169.000 dinara.

U predlogu društvenog plana u grani 512 — pomorski saobraćaj pokazana je pogonska grupa »Luke« u kojoj su sadržane luke riječkog, šibeničkog, splitskog, dubrovačkog bazena i bazena Kardeljevo.

Pošto je korišćenje kapaciteta luka uslovljeno prometom a ne tehničkim kapacitetom luke potrebno je pogonsku grupu »Luke« iskazati po bazenima i sa posebnim indeksom korišćenja kapaciteta iz stope akumulacije i fondova.

Predlaže se da se unesu promene u predlog društvenog plana u sledećem:

LUKE	Indeks korišćen a kapaciteta	Stope akumulacije i fondova
Riječki bazen	84	508
Šibenički bazen	60	419
Splitski bazen	86	298
Bazen Kardeljeva	93	407
Dubrovački bazen	44	393

U predlogu društvenog plana u grani 115 — metalurgija raznobojnih metala stopa akumulacije i fondova za NR Srbiju je:

za pogonske grupe:

žičare metala i legura	1.680
užare metala i legura	1.680

Predlaže se da se za ove pogonske grupe izvrši ispravka u društvenom planu i da stopa akumulacije i fondova bude 940, pošto je naknadnim ispitivanjem ustanovljeno da je stopa od 1.680 visoka za ove pogonske grupe.

Potrošni fond NR Slovenije je iskazan u predlogu društvenog plana u iznosu od 45.213 miliona dinara, a ukupna akumulacija i fondovi u iznosu 93.731 milion dinara.

Pošto je fond plata usled računske greške iskazan manje za 6 miliona dinara, predlaže se da se unesu ispravke:

u fondu plata od	45.213 na 45.219
u akumulaciji od	93.731 na 93.725

Predlaže se da se ove ispravke provedu:

a) građevinarstvo u fondu plata	od 1.777 na 1.778
b) zanatstvo u fondu plata	od 3.574 na 3.579
u akumulaciji i fondovima	od 3.051 na 3.045

Odbor se saglasio da se radi ujednačenosti terminologije svugde gde stoji izraz »društveni produkt« ovaj zameni izrazom »društveni proizvod«. Isto tako da se izvrše izmene u tehnici označavanja delova i glava, tako što će se redni broj delova ispisati rečima, a redni broj glava mesto arapskim označavati rimskim brojevima.

Primajući Predlog društvenog plana Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1952 godinu sa ovim izmenama, smatrajući da je to veliki napredak u razvitku upravljanja privredom, Odbor za privredni plan i finansije Saveznog veća predlaže Narodnoj skupštini FNRJ da u celosti prihvati predlog plana sa gore navedenim izmenama.

Za svog izvestioca Odbor je odredio narodnog poslanika Dušana Čalića.

Sekretar
Blagoja Taleski, s. r.

Predsednik
Odbora za privredni plan i finansije
Marko Belinić, s. r.

Članovi:

Rista Antunović, s. r., **Ljuba Babić**, s. r., **Komnen Cerović**, s. r., **Dušan Čalić**, s. r., **Tone Fajfar**, s. r., **Janez Hribar**, s. r., **Filip Lakuš**, s. r., **Miloš Minić**, s. r., **Đoka Pajković**, s. r., **Paško Romac**, s. r., **Dobrosav Tomašević**, s. r., **Tomo Čiković**, s. r., **Pašaga Mandžić**, s. r.

IZVEŠTAJ

ODBORA ZA PRIVREDNI PLAN I FINANSIJE VEĆA NARODA O PREDLOGU DRUŠTVENOG PLANA FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE ZA 1952 GODINU

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
VEĆE NARODA
Odbor za privredni plan i finansije
Br. 23
27 marta 1952 godine
Beograd

VEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Saglasno čl. 63 Ustava FNRJ Vlada FNRJ podnela je Narodnoj skupštini FNRJ Predlog društvenog plana Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1952 godinu. Odbor za privredni plan i finansije Veća naroda Narodne skupštine FNRJ pretresao je podneseni predlog na svojim sednicama od 21 i 24 marta 1952 godine. Posle saslušanja izveštaja i obrazloženja koje je dao poverenik Vlade i posle diskusije o amandmanima i predlozima sa izmenama, koje su dale narodne skupštine narodnih republika i pojedini resori, — Odbor za privredni plan i finansije Veća naroda jednodušno se saglasio da se pretreseni predlog društvenog plana usvoji uz sledeće izmene:

1) Da se u saobraćaju amortizacija poveća od 15.348 miliona na 32.566 miliona jer prva predložena suma nije obuhvatala velike opravke koje iznose 17.218 miliona.

2) Da se u vazdušnom saobraćaju dnevnice za službena putovanja uračunaju u fond plata a ne u materijalne troškove te da se fond plata vazdušnog saobraćaja poveća od 111 miliona na 122 miliona.

3) Da se u privrednoj oblasti **Industrija i rudarstvo,** a u grani drvna industrija unese pogonska grupa »impregnacija drveta« sa indeksom krišćenja kapaciteta 100 i stopom akumulacije i fondova 175.

4) Da se — s obzirom na ograničenje da samo brodovi duge plovidbe plaćaju opravke po svetskim cenama, dok ostali plaćaju ove opravke po unutrašnjim cenama — usled razlike svetskih i unutrašnjih cena u iznosu od 570,432.000 suma amortizacije u pomorstvu poveća od 1.796,000.000.— na 2.367,169.000.— dinara.

5) Da se — s obzirom na to da je korišćenje luka uslovljeno prometom a ne samo tehničkim kapacitetom luke u grani 512 pogonska grupa »Luke« iskaže po bazenima sa posebnim indeksom korišćenja kapaciteta i stopama akumulacije i fondova. I to:

LUKE	Indeks korišćenja kapaciteta	Stopa akumulacije i fondova
Riječki bazen	84	508
Šibenički bazen	60	419
Splitski bazen	86	298
Bazen Kardeljevo	93	407
Dubrovački bazen	44	393

6) Da se — s obzirom da su cene za ove proizvode određene a uslovi proizvodnje zahtevaju određenu masu rada — dakle i fonda plata, — u grani 155 **Metalurgija obojenih metala** za pogonske grupe Žičare metala i legura i Užare metala i legura, za Narodnu Republiku Srbiju stopa akumulacije i fondova od 1.680, za koju je utvrđeno da je previsoka snizi na 940.

7) Da se — pošto je ustanovljena računska greška kod fonda potrošnje i akumulacije i fondova Narodne Republike Slovenije izvrše ispravke kako sledi:

fond plata od 45.213 mil. ispravlja se na 45.219 mil.

fond akumulacije i fondova od 93.731 mil. ispravlja se na 93.725 mil.

Ove ispravke sprovesti:

a) u građevinarstvu u fondu plata od 1.777 mil. na 1.778 mil.

b) u zanatstvu u fondu plata od 3.574 mil. na 3.579 mil. u akumulaciji i fondovima od 3.051 mil. na 3.045 mil.

Shodno ovim izmenama treba u konačnoj redakciji izvršiti i ispravke detalja.

Najzad, Odbor se saglasio s tim da se radi ujednačenosti terminologije, svugde gde stoji izraz »društveni produkt« ovaj zameni izrazom »društveni proizvod«. Isto tako da se izvrše izmene u tehnici označavanja delova i glava, tako što će se redni broj delova ispisati rečima a redni broj glava mesto arapskim označavati rimskim brojevima.

Prihvatajući ovaj plan kao realan i najprikladniji da obezbedi kako naš brži socijalistički razvitak tako i jačanje odbranbene moći naše zajedničke domovine — Odbor za privredni plan i finansije Veća naroda predlaže Narodnoj skupštini da ga, uz napred navedene izmene, prihvati u celosti.

Za izvestioca Odbor je odredio Radivoja Davidovića.

Sekretar
Rade Hamović, s. r.

Predsednik
Odbora za privredni plan i finansije
Ivan Gošnjak, s. r.

Članovi:

Vlajko Begović, s. r., **Nisim Albahari**, s. r., **Aseksandar Šević**, s. r., **Josip Šestan**, s. r., **Aleksa Tomić**, s. r., **Dragutin Sajili**, s. r., **Kosan Povlović**, s. r., **Kiril Miljovski**, s. r., **Vasil Gjorgov**, s. r., **Radivoj Davidović**, s. r., **Beno Kotnik**, s. r., **Josip Jeras**, s. r.

PREDLOG

ZAKONA O BUDŽETU FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE (SAVEZNOM BUDŽETU) ZA 1952 GODINU

Član 1

Savezni budžet za 1952 godinu sa posebnim prilozima sadrži:

I Savezni budžet:

sa prihodima od — — — — — — — — —	Dinara	204.717,600.000.—
sa rashodima od — — — — — — — — —	„	261.511,600.000.—
i viškom rashoda od — — — — — — —	Dinara	56.794,000.000.—

II Predračune ustanova sa samostalnim finansiranjem:

sa prihodima od — — — — — — — — —	Dinara	289,006.000.—
sa rashodima od — — — — — — — — —	„	403,030.000.—
i viškom rashoda od — — — — — — —	Dinara	114,024.000.—

Član 2

Razlika između rashoda i prihoda u Saveznom budžetu u iznosu od 56.794,000.000.— dinara pokriće se povećanjem prihoda usled premašenja korišćenja minimalnih kapaciteta određenih Društvenim planom FNRJ, povećanjem kamatne stope, pomoćima i zajmovima iz inostranstva.

Član 3

Ukoliko se sredstva za pokriće viška rashoda predvidena u čl. 2 ne ostvare u punom iznosu, Vlada FNRJ će za neostvareni iznos ovih sredstava srazmerno smanjiti rashode Saveznog budžeta.

Član 4

Viškovi rashoda u predračunima ustanova sa samostalnim finansiranjem, u ukupnom iznosu od 114,024.000.— dinara, pokrivaju se dotacijama iz Saveznog budžeta.

Član 5

Narodnim republikama ustupa se, na osnovu čl. 14 Zakona o budžetima a u cilju uravnoteženja njihovih budžeta, deo saveznih poreza (poreza na promet, poreza na ekstra dobit i poreza na višak fonda plata) ostvarenih na području narodne republike, u sledećim procentima:

Narodnoj Republici Srbiji — — — — — — — — —	48,3
Narodnoj Republici Hrvatskoj — — — — — — —	29,5
Narodnoj Republici Sloveniji — — — — — — —	26,5
Narodnoj Republici Bosni i Hercegovini — — —	75,4
Narodnoj Republici Makedoniji — — — — — —	90,0
Narodnoj Republici Crnoj Gori — — — — — —	90,0

Član 6

Do donošenja propisa o plaćanju doprinosa za socijalno osiguranje radnika i službenika u ustanovama koje se finansiraju iz budžeta, sredstva za pokriće rashoda socijalnog osiguranja ovih radnika i službenika obezbediće se Fondu iz Saveznog budžeta.

Na ime doprinosa za socijalno osiguranje radnika i službenika budžetskih ustanova, obezbediće se Fondu socijalnog osiguranja u 1952 godini 7.739,000.000.— dinara iz Saveznog budžeta.

Član 7

Ovlašćuje se Vlada FNRJ da negativne razlike pri realizaciji domaćih proizvoda na inostranom tržištu i inostranih proizvoda na domaćem tržištu pokriva pozitivnim razlikama od realizacije uvezenih proizvoda na domaćem tržištu i domaćih proizvoda na inostranom tržištu. U tu svrhu pri Vladi FNRJ obrazovaće se poseban fond.

Upravu fonda imenuje Vlada FNRJ na predlog Ministra finansija FNRJ.

Nadzor nad ovim fondom vrši Ministar finansija FNRJ.

Član 8

Naknade (regresi) mogu se priznavati privrednim organizacijama za pokriće gubitaka koji nastanu usled sprovođenja privredno-upravnih mera samo na osnovu propisa koje donosi Vlada FNRJ. Propisima kojima se priznaju naknade mora se obezbediti njihovo pokriće.

Član 9

Ovlašćuje se Vlada FNRJ da:

1) reguliše odobravanje dotacija pojedinim preduzećima kao i način i uslove korišćenja tih dotacija i

2) da uredbama može menjati i dopunjavati postojeće propise i tarife o taksama.

Član 10

Ovlašćuje se Vlada FNRJ, da, izuzetno od propisa čl. 23 Zakona o budžetima, može propisati upotrebu viškova prihoda ostvarenih po budžetima za 1951 godinu i upotrebu neuplaćenih prihoda budžeta za 1951 godinu za plaćanje neizmirenih obaveza nastalih do 31 decembra 1951 godine.

Obračun neisplaćenih obaveza na osnovu odredbe prethodnog stava činiće sastavni deo završnih računa budžeta za 1951 godinu kao poseban prilog.

Član 11

Nacrti pravnih propisa organa Vlade FNRJ i organa vlada narodnih republika, čije sprovođenje predvida nove ili povećane izdatke, moraju se dostaviti na prethodnu saglasnost ministru finansija.

Član 12

Nova povećanja službeničkih mesta u saveznim organima i ustanovama, ukoliko nije doneto definitivno rešenje o sistematizaciji, mogu se ustanovljavati samo uz saglasnost Pretsednika Saveta za zakonodavstvo i izgradnju narodne vlasti Vlade FNRJ i Ministra finansija FNRJ. Nova postavljenja mogu se vršiti u okviru odobrene sistematizacije ukoliko su za tu svrhu u budžetu obezbeđena potrebna finansiska sredstva.

Član 13

Ministar finansija FNRJ može obustaviti isplatu ličnih izdataka koji nisu u skladu sa zakonskim propisima. Ukoliko se nadležni naredbodavac ne složi sa obustavom, rešenje će doneti Vlada FNRJ.

Član 14

Šefovi računovodstava kod naredbodavaca odgovorni su za pravilno izvršenje predračuna prihoda i rashoda i ministru finansija.

Član 15

Ovaj zakon stupa na snagu danom objavljivanja u »Službenom listu Federativne Narodne Republike Jugoslavije« a primenjivaće se od 1 januara 1952 godine.

PREGLED PRIHODA I RASHODA

BUDŽETA FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE (SAVEZNI BUDŽET)

Deo	PRIHODI		
	1. Prihodi iz privrede:		
	a) deo osnovnog i dodajnog doprinosa — —	139.840,000.000	
	b) deo saveznih poreza (porez na promet, ekstra dobit i višak fonda plata) — — —	26.545,000.000	
	c) ostali prihodi iz privrede — — — —	36.600,000.000	202.985,000.000
	3. Prihodi ustanova i nadležtava — — —		1.317,600.000
	4. Ostali prihodi — — — — — — — — —		415,000.000
	5. Deficit — — — — — — — — — — — —		56.794,000.000
	Ukupno		261.511,600.000

Deo	RASHODI		
	1. Dotacije privredi — — — — — —		9.532,400.000
	2. Prosveta i narodna kultura — — —		1.705,200.000
	3. Socijalno staranje — — — — — —		12.705,000.000
	4. Zdravstvena zaštita — — — — —		990,900.000
	5. Narodna odbrana — — — — — —		200.000,000.000
	6. Državna uprava, sudsto i tužioštvo —		4.796,500.000
	7. Dotacije:		
	narodnim republikama	995,600.000	
	Fondu socijalnog osiguranja — — — —	7.739,000.000	8.734,600.000
	8. Rezervni fond, državne rezerve i obaveze države:		
	Rezervni fond i državne rezerve — — —	10.738,000.000	
	Obaveze države — —	12.300,000.000	23.038,000.000
	Ukupno		261.511,600.000

IZVEŠTAJ

ODBORA ZA PRIVREDNI PLAN I FINANSIJE SAVEZNOG VEĆA O PREDLOGU ZAKONA O OPŠTEDRŽAVNOM ZAVRŠNOM RAČUNU ZA 1950 GODINU

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
SAVEZNO VEĆE
Odbor za privredni plan i finansije
Br. 13
27 marta 1952 godine
Beograd

SAVEZNOM VEĆU NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Odor za Privredni plan i finansije Saveznog veća Narodne skupštine FNRJ, na svojim sednicama od 24, 25 i 26 marta 1952 godine. pretresao je Predlog budžeta Federativne Narodne Republike Jugoslavije (saveznog budžeta) za 1952 godinu, Predlog zakoña o opštedržavnom završnom računu za 1950 godinu, amandman Vlade FNRJ za izmenu podnetog predloga budžeta za 1952 godinu i predlog Vlade FNRJ za produženje privremenog finansiranja narodnih republika i narodnih odbora u toku meseca aprila i maja, koji su mu podneti od strane Pretsednika Saveznog veća, a koje je Vlada FNRJ podnela Narodnoj skupštini FNRJ na razmatranje i odobrenje na osnovu čl. 63 Ustava FNRJ.

Razmatrajući podnete predloge, saslušavši obrazloženja i obaveštenja poverenika Vlade FNRJ, u svestranoj diskusiji o podnetim predlozima, Odbor za privredni plan i finansije Saveznog veća utvrdio je:

1) da je Vlada FNRJ, saglasno Rezoluciji Narodne skupštine FNRJ od 30 decembra 1951 godine, podnela Predlog saveznog budžeta za 1952 godinu blagovremeno Narodnoj skupštini FNRJ na razmatranje;

2) da je podneti Predlog saveznog budžeta za 1952 godinu u potpunosti usklađen sa raspodelom nacionalnog dohotka u Predlogu društvenog plana Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1952 godinu i njegovim ostalim proporcijama;

3) da, saobrazno novom finansiskom sistemu, podneti predlog sadrži samo prihode i rashode saveznih organa i ustanova, dok će narodne republike i narodni odbori doneti svoje budžete samostalno, shodno propisima Zakona o budžetima;

4) da Predlog saveznog budžeta za 1952 godinu ne obuhvata sredstva za finansiranje osnovne investicione izgradnje i rashode za socijalno osiguranje, koji će se u 1952 godini finansirati iz posebnih fondova, koji će u tu svrhu biti obrazovani;

5) da su u Predlogu budžeta za 1952 godinu, u odnosu na raniji Nacrt saveznog budžeta koji je stavljen na diskusiju i dostavljen Narodnoj skupštini FNRJ 28 decembra 1951 godine, izvršene izvesne izmene koje se sastoje u sledećem:

a) investicije predviđene u ranijem nacrtu budžeta u iznosu od 22.268,600.000 dinara nisu unete u predlog saveznog budžeta koji se nalazi na razmatranju iz napred navedenih razloga;

b) u predlog budžeta naknadno su unete dotacije privredi u iznosu od 9.532,400.000 dinara, od čega 6 milijardi za snabdevanje poljoprivrede mehanizacijom, alatima i veštačkim gnojivom i ostalim potrebnim sredstvima po sniženim cenama, a 3,5 milijarde za brodogradnju;

c) povećani su rashodi za prosvetu i narodnu kulturu usled naknadnog unošenja kredita za istraživačku delatnost saveznih instituta i naučnih zavoda, što se ranije finansiralo iz sredstava namenjenih za investicije;

d) rashodi za socijalno staranje povećani su za oko 3.450,000.000 dinara usled obezbeđenja sredstava za ispravke invalidskih prinadležnosti teških ratnih vojnih invalida i sredstava za povećanje naknade za korišćenje godišnjeg odmora nosilaca »Partizanske spomenice 1941«;

e) rashodi za zdravstvenu zaštitu povećani su za nešto manje od 300 miliona dinara usled naknadnog prenošenja finansiranja zdravstvene zaštite ratnih vojnih invalida za koju svrhu se u predlogu budžeta predviđa 400 miliona dinara sa narodnih republika na savezne organe;

f) predviđeni krediti za narodnu odbranu smanjeni su za 10 milijardi dinara usled smanjenja ranije kalkulisanih cena proizvoda vojne industrije;

g) rashodi državne uprave, u odnosu na raniji Nacrt saveznog budžeta, povećani su za oko 137 miliona dinara, ali su u međuvremenu u Predlog saveznog budžeta za 1952 godinu uneta sredstva za održavanje pomorskih luka i puteva u iznosu od 330 miliona dinara za koju svrhu nisu obezbeđena sredstva u planu investicija;

h) dotacija narodnim republikama smanjena je za oko 1.800,000.000 dinara usled toga, što će se investiciona izgradnja finansirati iz sredstava posebnog fonda; i

i) krediti za Rezervni fond, obaveze države i državne rezerve smanjeni su za oko 10 milijardi dinara;

6) da su, ne uzimajući u obzir napred navedena smanjenja i povećanja, u odnosu na prvobitni predlog, rashodi u predlogu stvarno smanjeni za oko 1 milijardu dinara;

7) da su prihodi predviđeni u Predlogu saveznog budžeta za 1952 godinu u skladu sa Predlogom društvenog plana Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1952 godinu i da od ukupnih prihoda 77,5%

otpada na prihode iz privrede, što je dokaz povoljnog stepena razvoja proizvodnih snaga zemlje.

Pretresajući Predlog saveznog budžeta za 1952 godinu u pojedinostima Odbor je utvrdio da su predvidena sredstva i njihova struktura u skladu sa zadacima organa, međunarodnim prilikama, izvršenom reorganizacijom državne uprave, novim privrednim sistemom i ekonomskim cenama.

Odbor za privredni plan i finansije Saveznog veća razmotrio je predlog Vlade FNRJ, da se 29 razdeo Predloga saveznog budžeta za 1952 godinu smanji za 2 milijarde dinara i da se za ovaj iznos povećaju društveni fondovi Narodne Republike Slovenije u cilju otklanjanja teških posledica snežnih nepogoda, kao i da se u tom cilju učešće Narodne Republike Slovenije u saveznim porezima od 26,5% poveća na 57,4%.

Razmatrajući Predlog zakona o opštedržavnom završnom računu za 1950 godinu, Odbor je utvrdio da je opštedržavni budžet za 1950 godinu izvršavan kako je odobren saobrazno zakonskim propisima i datim ovlašćenjima, da su prihodi i pored sušne godine ostvareni sa 101,9% od predvidenih iznosa i da su rashodi izvršeni sa 98,3% od iznosa odobrenih budžetom, što je dokaz da su sredstva odobrena budžetima za 1950 godinu bila realno odmerena.

Odbor je pretresajući Predlog saveznog budžeta za 1952 godinu uočio da se mogu još uvek naći izvesne uštede u budžetima saveznih ustanova u vezi čega je već i Vlada FNRJ preduzela potrebne mere.

Uzevši u obzir napred izloženo, Odbor za privredni plan i finansije Saveznog veća Narodne skupštine FNRJ primio je podnete predloge jednoglasno, s tim da se u Predlogu saveznog budžeta za 1952 godinu učine sledeće izmene:

a) u tekstu Zakona o budžetu:

1) U čl. 1 cifra — prihodi saveznog budžeta 204.717,600.000.— smanjuje se na din. 202.717,600.000.—

Cifra rashoda od dinara 261.511,600.000.— smanjuje se na dinara 259.511,600.000.—

2) u čl. 5 — procenat učešća Narodne Republike Slovenije u saveznim porezima od 26,5% povećava se na 57,4%;

3) u čl. 11 — u prvom redu brišu se reči: »i organa vlada narodnih republika«, a u trećem redu umesto »ministru finansija«, stavlja se »Ministru finansija FNRJ«;

4) u čl. 14, u prvom redu posle reči »naredbodavca« stavlja se »saveznih organa i ustanova«, a u 2 redu, umesto reči »ministru finansija«, stavlja se »Ministru finansija FNRJ«;

5) u čl. 15, u drugom redu, umesto reči »a primenjivaće se«, stavlja se »sa primenom«.

b) u cifarskom delu budžeta:

na strani prihoda:

1) 2 razdeo — Deo poreza na ekstra dobit sa din. 1.478,800.000.— smanjuje se na dinara 1.317,300.000.—

2) 3 razdeo — Deo poreza na višak fonda plata sa dinara 1.105,100.000.— smanjuje se na dinara 984,600.000.—;

3) 4 razdeo — Deo poreza na promet sa din. 23.961,100.000.— smanjuje se na dinara 22.243,100.000.—.

Na strani rashoda:

1) 28 razdeo — Rezervni fond, državne rezerve i obaveze države od dinara 23.038,000.000.— smanjuje se na dinara 21.038,000.000.—

Odbor za privredni plan i finansije Saveznog veća, u punoj saglasnosti sa Odborom za privredni plan i finansije Veća naroda, na zajedničkoj sednici redakcionog odbora, usvojio je jednoglasno sa napred navedenim izmenama Predlog budžeta Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1952 godinu i Predlog zakona o opštedržavnom završnom računu za 1950 godinu onako kako ih je predložila Vlada FNRJ, pa predlaže Saveznom veću da ih i ono usvoji kako su predloženi.

Za svoga izvestioca Odbor je odredio narodnog poslanika Paška Romca.

Sekretar
Blagoja Taleski, s. r.

Pretsednik
Odbora za privredni plan i finansije
Marko Belinić, s. r.

Članovi:

Risto Antunović, s. r., **Ljubo Babić**, s. r., **Komnen Cerović**, s. r., **Dušan Čalić**, s. r., **Tone Fajfar**, s. r., **Janez Hribar**, s. r., **Filip Lakuš**, s. r., **Miloš Minić**, s. r., **Đoka Pajković**, s. r., **Paško Romac**, s. r., **Dobrosav Tomašević**, s. r., **Tomo Čiković**, s. r., **Pašaga Mandžić**, s. r.

IZVEŠTAJ

ODBORA ZA PRIVREDNI PLAN I FINANSIJE VEĆA NARODA O PREDLOGU BUDŽETA FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE (SAVEZNOG BUDŽETA) ZA 1952 GODINU

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
VEĆE NARODA
Odbor za privredni plan i finansije
Br. 24
26 marta 1952 godine
Beograd

VEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Odbor za privredni plan i finansije Veća naroda Narodne skupštine FNRJ na svojoj sednici održanoj 25 marta 1952 godine pretresao je Predlog budžeta Federativne Narodne Republike Jugoslavije (saveznog

budžeta) za 1952 godinu dostavljenog mu od strane Pretsednika Veća naroda, a koji je Vlada FNRJ podnela Narodnoj skupštini FNRJ na razmatranje i odobrenje na osnovu čl. 63 Ustava FNRJ.

Pristupivši diskusiji po ovom predlogu, posle saslušanja obrazloženja i detaljnih obaveštenja poverenika Vlade FNRJ, Odbor je utvrdio sledeće:

Podneti Predlog saveznog budžeta za 1952 godinu je u potpunosti usklađen sa Predlogom društvenog plana Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1952 godinu koji je rezultat dubokih analiza i diskusija koje su duže vremena vođene u najširim slojevima naroda a naročito u radnim kolektivima gde su radnici — neposredni proizvođači svojim primedbama i učešćem oko sastavljanja plana dali pravo obeležje demokratskog i socijalističkog načina upravljanja privredom.

Isto tako, predlog je sastavljen saobrazno našem novom planskom i finansiskom sistemu koji obezbeđuje narodnim republikama i narodnim odborima široku budžetsku inicijativu, što je u duhu dosledne demokratizacije našeg društvenog života. Novim sistemom data je mogućnost narodnim republikama i narodnim odborima da donose samostalno svoje budžete, što pretstavlja značajan korak u razvijanju punog odlučivanja i samostalnosti u upravljanju nižih organa narodne vlasti.

Analizirajući prihode predloga budžeta, Odbor je sa zadovoljstvom konstatovao, da prihodi od socijalističke privrede iznose 77,5% ukupnih prihoda, što jasno pokazuje dalje jačanje proizvodnih snaga naše zemlje i sigurnu materijalnu bazu za njen dalji napredak.

Sprovedena reorganizacija državne uprave i prenošenje preduzeća na upravu radnim kolektivima uticala je i na obim i na strukturu rashoda Predloga saveznog budžeta za 1952 godinu. Iako su mnoge ustanove i finansiranje privrede prenete u nadležnost republičkih i lokalnih organa apsolutni iznos predloga ovog budžeta je veći od prošlogodišnjeg radi prelaska na nove ekonomske cene i nov paritet dinara.

U predlog budžeta, a u skladu sa našim daljim razvojem i metodama finansiranja, nisu ušla sredstva za finansiranje investicione izgradnje niti sredstva za obezbeđenje prava socijalnih osiguranika kako je to u dosadašnjem budžetu bilo. Za finansiranje ovih potreba obrazovaće se posebni fondovi.

Novi predlog predviđa porast sredstava za narodnu odbranu, što je dokaz da se, pored normalnog jačanja odbranbenih snaga naše zemlje, uzme u obzir i sadašnji razvoj međunarodnih prilika.

Da bi se pružila pomoć Narodnoj Republici Sloveniji za štete koje su nastale na njenoj teritoriji usled snežnih nepogoda u toku ove godine, Vlada FNRJ je predložila amandman koji je Odbor jednodušno prihvatio, da se Narodnoj Republici Sloveniji povećaju budžetska sredstva za dinara 2.000,000.000.— na teret saveznih sredstava, čime je podneti Predlog saveznog budžeta za 1952 godinu smanjen od 261.511,600.000

dinara na 259.511,600.000.— dinara i procenat učešća Narodne Republike Slovenije u saveznim porezima povećan od 26,5% na 57,4%. I ovom prilikom na delu se pokazuje i potvrđuje politika bratstva i jedinstva naših naroda koja pretstavlja odraz velike međusobne ljubavi i brige za razvijanje najveće samopomoći baš onda kada je ona najpotrebnija.

U vezi sa izmenom u pogledu pružanja pomoći Narodnoj Republici Sloveniji prihvaćene su i sve druge tehničke izmene u Predlogu saveznog budžeta za 1952 godinu koje iz ovoga proizlaze.

Uzevši u obzir izloženo, Odbor za privredni plan i finansije Veća naroda je u načelu jednoglasno primio podneti predlog.

Pretresajući u pojedinostima, Odbor je na osnovu izlaganja poverenika Vlade FNRJ zaključio, da su svi rashodi nužni i opravdani, te je predlog prihoda i rashoda saveznog budžeta za 1952 godinu i u pojedinostima usvojio sa sledećim izmenama:

1) Na strani 7 u čl. 1 prihodi saveznog budžeta smanjuju se od 204.717,600.000.— dinara na 202.717,600.000.— dinara a rashodi se smanjuju od 261.511,600.000.— na 259.511,600.000.— dinara.

2) Na strani 8 u čl. 5 procenat učešća Narodne Republike Slovenije u saveznim porezima povećava se od 26,5% na 57,4%.

3) Na strani 9 u čl. 11 u prvom i drugom redu brišu se reči »i organa vlada narodnih republika«, a na kraju teksta umesto reči »ministru finansija« treba staviti reči »Ministru finansija FNRJ«.

4) Na strani 9 u čl. 14 na kraju teksta umesto reči »ministru finansija« treba staviti reči »Ministru finansija FNRJ«.

5) Na strani 9 u čl. 15 unesena je izmena, i to umesto reči »a primenjivaće se« stavljene su reči »sa primenom«.

6) Na strani 21 kod prihoda u 2 razdelu — deo poreza na ekstra dobit — pozicija 3 partija 2 smanjuje se deo prihoda od Narodne Republike Slovenije od 384,400.000.— dinara na 222,900.000.— dinara tj. za 161,500.000.— dinara, pa prema tome svega 2 razdeo iznosi 1.317,300.000.— dinara umesto 1.478,800.000.— dinara.

7) U 3 razdelu prihoda — deo poreza na višak fonda plata — pozicija 3 partija 3 deo od Narodne Republike Slovenije smanjuje se od dinara 286,700.000.— na dinara 166,200.000.— tj. za iznos od 120,500.000.—, pa prema tome ukupni iznos razdela 3 menja se od dinara 1.105,100.000.— na 984,600.000.—

8) Na strani 22 u 4 razdelu prihoda — deo poreza na promet — pozicija 3 partija 4 deo Narodne Republike Slovenije smanjuje se od din. 3.639,600.000.— na 2.109,100.000.— tj. za din. 1.530,500.000.—

9) Pozicija 3 partija 5 4 razdela smanjuje se od din. 255,400.000.— na 148,000.000.— tj. za dinara 107,400.000.—

10) Pozicija 3 partija 6 4 razdela smanjuje se od din. 147,000.000.— na 85,200.000.— tj. za dinara 61,800.000.—

11) Pozicija 3 partija 7 4 razdela smanjuje se od din. 43,400.000.— na 25,100.000.— tj. za dinara 18,300.000.—

pa prema tome iznosi partija treba da glase:

partija 4 19.728,150.000.— umesto 21.258,650.000.—
partija 5 1.313,700.000.— umesto 1.421,100.000.—
partija 6 1.002,350.000.— umesto 1.091,130.000.—
partija 7 198,900.000.— umesto 217,200.000.—
a svega 4 razdeo 22.243,100.000.— umesto 23.961,100.000.—

Ukupno prvi deo treba da iznosi 200.985,000.000.— umesto 202.985,000.000.—

12) Na strani 87 u rashodima 11 razdela pozicije 26 umesto teksta »izrada spomenika »Vil Franš« u Francuskoj« treba da stoji tekst »izrada spomenika u Filfranš de Ruerg u Francuskoj«.

13) Na strani 226 u rashodima razdeo 29 — rezervni fond, državne rezerve i obaveze države — pozicija 1 partija 8 — 410 smanjuje se kredit za nedovoljne predvidene i nepredvidene rashode od dinara 6.015,000.000.— na dinara 4.015,000.000.— tj. za din. 2.000,000.000.—, pa prema tome svega 8 deo i razdeo 29 iznose 21.038,000.000.— umesto 23.038,000.000.—

Odbor je, u punoj saglasnosti sa Odborom za privredni plan i finansije Saveznog veća na zajedničkoj sednici redakcionog odbora, usvojio jednoglasno Predlog budžeta Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1952 godinu onako kako ga je predložila Vlada FNRJ sa navedenim izmenama, pa predlaže Veću naroda da ga i ono usvoji u predloženom obliku.

Za izvestioca Odbor je odredio Nisima Albaharija.

Sekretar
Rade Hamović, s. r.

Pretsednik
Odbora za privredni plan i finansije
Ivan Gošnjak, s. r.

Članovi:

Vlajko Begović, s. r., **Dragutin Saili**, s. r., **Josip Šestan**, s. r., **Josip Jeras**, s. r., **Nisim Albahari**, s. r., **Beno Kotnik**, s. r., **Milosav Milosavljević**, s. r., **Radivoj Davidović**, s. r., **Vasil Gjorgov**, s. r., **Aleksandar Šević**, s. r., **Aleksa Tomić**, s. r., **Kosan Pavlović**, s. r., **Mile Peruničić**, s. r.

PREDLOG

ZAKONA O OVLAŠĆENJU VLADI FNRJ ZA OSNIVANJE DRUŠTVENIH FONDOVA

Član 1

Ovlašćuje se Vlada FNRJ da do donošenja zakona o fondovima pod društvenom upravom, a u cilju ostvarenja opštih zadataka postavljenih u Društvenom planu FNRJ, osniva fondove pod društvenom upravom i vrši nadzor nad njima.

Član 2

Društvenim fondovima upravljaju organi koji će se obrazovati od pretstavnika radničkih saveta privrednih udruženja, društvenih organizacija i drugih samoupravnih organizacija, kao i pretstavnika državnih organa.

Organizaciju upravnih organa društvenih fondova, njihova prava i dužnosti kao i način njihovog poslovanja propisuje Vlada FNRJ.

Član 3

Nadzor nad finansiskim poslovanjem društvenih fondova vrši Ministar finansija FNRJ.

Član 4

Ovlašćuje se Vlada FNRJ da donese propise o upotrebi sredstava amortizacionih fondova preduzeća namenjenih za finansiranje investicija, kao i o upotrebi ranijih fondova rukovodstva i centralnih fondova i drugih fondova koji su prestali da postoje stupanjem na snagu Zakona o planskom upravljanju narodnom privredom.

Član 5

Ovaj zakon stupa na snagu danom objavljivanja u »Službenom listu Federativne Narodne Republike Jugoslavije«.

OBRAZLOŽENJE

PREDLOGA ZAKONA O OVLAŠĆENJU VLADI FNRJ ZA OSNIVANJE DRUŠTVENIH FONDOVA

Pored finansiskih sredstava odredenih za izvršenje zadataka državnih organa i ustanova, saveznim društvenim planom predvidaju se potrebna finansiska sredstva i za izvršenje drugih zadataka opšteg značaja koji nisu vezani za odredene državne organe. U tu svrhu obezbeduju se budžetom finansiska sredstva za društvene fondove (fond za osnovnu investicionu izgradnju, fond socijalnog osiguranja i drugi).

S obzirom na činjenicu da ostvarivanje zadataka koji se finansiraju putem društvenih fondova ne dolazi u nadležnost odredenih saveznih, republičkih i lokalnih organa i ustanova, ukazuje se potreba da se odredi poseban način finansiranja tih zadataka. To pitanje treba da bude rešeno zakonom o fondovima pod društvenom upravom koji će docnije Vlada FNRJ predložiti Narodnoj skupštini.

Kako, medutim, usled kratkoće vremena kao i s obzirom na nedostatak iskustva u ovoj oblasti za sada nije moguće doneti taj zakon, predlogom ovog zakona postavlja se samo načelna osnova za upravljanje fondovima pod društvenom upravom. U skladu sa opštom tendencijom društveno-političkog razvoja naše zemlje, a u cilju obezbedenja prava neposrednih proizvodača na učešće u raspodeli i upotrebi viška rada i radi ostvarenja društvene kontrole nad trošenjem sredstava društvenih fondova, organizacija upravljanja društvenim fondovima postavljena je na samoupravnu bazu. Otuda se predvida da društvenim fondovima upravljaju organi koji se obrazuju od pretstavnika radničkih saveta privrednih udruženja, društvenih organizacija i drugih samoupravnih organizacija, kao i pretstavnika državnih organa. U isto vreme predlaže se da se Vlada FNRJ ovlasti da, do donošenja zakona o fondovima pod društvenom upravom, može osnivati fondove pod društvenom upravom i vršiti nadzor nad njima, kao i da propiše organizaciju upravnih organa društvenih fondova, njihova prava i dužnosti, kao i način poslovanja.

Stupanjem na snagu Zakona o planskom upravljanju narodnom privredom prestali su da postoje amortizacioni fondovi preduzeća namenjeni za finansiranje investicija, fondovi rukovodstva preduzeća, centralni fondovi kao i drugi fondovi. Usled toga potrebno je konkretno regulisati način upotrebe sredstava tih fondova u skladu sa novim privrednim sistemom. Stoga se predlaže da se Vlada FNRJ ujedno ovlasti da donese propise o upotrebi sredstava svih pomenutih fondova.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA SAVEZNOG VEĆA O PREDLOGU ZAKONA O OVLAŠĆENJU VLADI FNRJ ZA OSNIVANJE DRUŠTVENIH FONDOVA

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
SAVEZNO VEĆE
Zakonodavni odbor
Br. 151
28 marta 1952 godine
Beograd

SAVEZNOM VEĆU NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Saveznog veća Narodne skupštine FNRJ, na svojoj sednici od 27 marta 1952 godine, pretresao je Predlog zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za osnivanje društvenih fondova, dostavljen mu od Pretsednika Saveznog veća, a koji je na osnovu čl. 63 Ustava Vlada FNRJ podnela Narodnoj skupštini na rešavanje.

Zakonodavni odbor Saveznog veća razmotrio je ovaj zakonski predlog i u celosti ga usvojio onako kako ga je predložila Vlada FNRJ.

Predlogom ovog zakona načelno je postavljena osnova za upravljanje fondovima koji se nalaze pod društvenom upravom a u skladu sa opštim nastojanjima našeg političkog razvitka.

Podnoseći Saveznom veću ovaj izveštaj, Zakonodavni odbor moli Veće da ga u celosti usvoji.

Za izvestioca je odreden dr Edhem Čamo.

Sekretar
dr **Jerko Radmilović**, s. r.

Pretsednik
Zakonodavnog odbora
dr **Josip Hrnčević**, s. r.

Članovi:

Dušan Diminić, s. r., **Metod Mikuž**, s. r., dr **Milorad Vlajković**, s. r., dr **Ivo Sunarić**, s. r., **Vladimir Simić**, s. r., dr **Maks Šnuderl**, s. r., **Boško Šiljegović**, s. r., **Đuro Salaj**, s. r., **Isa Jovanović**, s. r., **Mara Naceva**, s. r., **Milan Popović**, s. r., **Velibor Ljujić**, s. r., **Dušan Kveder**, s. r., dr **Edhem Čamo**, s. r., **Vančo Burzevski**, s. r., **Veljko Zeković**, s. r.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA VEĆA NARODA O PREDLOGU ZAKONA O OVLAŠĆENJU VLADI FNRJ ZA OSNIVANJE DRUŠTVENIH FONDOVA

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
VEĆE NARODA
Zakonodavni odbor
Br. 137
27 marta 1952 godine
Beograd

VEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Veća naroda Narodne skupštine FNRJ, na svojoj sednici od 26 marta 1952 godine pretresao je Predlog zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za osnivanje društvenih fondova, dostavljen mu od Pretsednika Veća naroda, a koji je na osnovu čl. 63 Ustava Vlada FNRJ uputila Narodnoj skupštini na rešavanje.

Saglasno Poslovniku Veća naroda, a na osnovu pretresa Predloga zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za osnivanje društvenih fondova Zakonodavni odbor je usvojio navedeni predlog u celini i nije učinio u predlogu zakona nikakve izmene i dopune.

Podnoseći Veću naroda ovaj izveštaj, Zakonodavni odbor moli Veće da ga usvoji.

Za izvestioca određen je Tode Nošpal.

Za sekretara
Grga Jankez, s. r.

Pretsednik
Zakonodavnog odbora
Moša Pijade, s. r.

Članovi:

Ninko Petrović, s. r., **Jože Lampret**, s. r., **Ladislav Ambrožič**, s. r., **Dimitrije Bajalica**, s. r., **Sulejman Filipović**, s. r., **Gojko Garčević**, s. r., **Fadilj Hodža**, s. r., dr **Hinko Krizman**, s. r., **Leo Mates**, s. r., **Slobodan Marjanović**, s. r., **Radovan Mijušković**, s. r., dr **Miloš Moskovljević**, s. r., **Tode Nošpal**, s. r., **Josip Rus**, s. r., **Sreten Vukosavljević**, s. r.

МИНИСТАРСТВО ПРАВОСУЂА ФНРЈ
Бр. 5452
12 децембра 1951
Београд

ПРЕТСЕДНИКУ САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

И

ПРЕТСЕДНИКУ ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Београд

Достављам Вам Предлог закона о управним споровима, који је Влада ФНРЈ прихватила на својој седници, и молим Вас да овај предлог доставите Законодавном одбору Савезног већа (Већа народа) на даљи поступак.

Смрт фашизму — Слобода народу!

Министар правосуђа ФНРЈ
Фране Фрол, с. р.

ПРЕДЛОГ
ЗАКОНА О УПРАВНИМ СПОРОВИМА

I. ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1

У циљу што потпуније заштите права грађана и учвршћења законитости у раду државних органа, грађани и овлашћени државни органи могу покретати управне спорове код надлежних судова.

У управним споровима судови решавају о законитости управних аката.

Члан 2

Право покретања управног спора има појединац или правно лице ако сматра да му је управним актом повређено какво право или непосредни лични интерес заснован на закону.

Законом овлашћени државни орган покреће управни спор кад сматра да је управним актом повређен закон у корист појединца или правног лица.

Члан 3

Управне спорове решавају врховни судови народних република и Врховни суд ФНРЈ у посебним већима.

Члан 4

Одлуке судова донете у управним споровима обавезне су за државне органе.

II. УПРАВНИ СПОР

Члан 5

Управни спор може се водити против акта државног органа, донетог у каквој управној ствари, којим се решава о извесном праву или обавези одређеног појединца или правног лица (управни акт).

Члан 6

Управни спор може се покренути само против управног акта који је донет у другом степену.

Управни спор може се покренути и непосредно против оног првостепеног управног акта против кога нема места жалби у управном поступку.

Управни спор може се покренути и непосредно против коначног акта друштвене организације донетог у пословима који су посебним прописима пренети из надлежности државних органа на ту организацију, ако је у тим пословима искључена жалба против акта организације на који државни орган.

Члан 7

Управни спор може се покренути и кад надлежни државни орган није донео никакав акт, а овај закон овлашћује странку да поступи као да је од тражења одбијена.

Члан 8

Управни спор не може се водити:

1) у стварима судске и арбитражне управе, изузев аката о службеничким и радним односма;

2) у дисциплинским стварима државних службеника и радника, уколико законом није друкчије одређено;

3) у стварима прекршаја о којима по закону решава у другом степену судија за прекршаје или веће за прекршаје;

4) у стварима о којима је решавала Народна скупштина ФНРЈ, народна скупштина народне републике, или њихови председништва;

5) у стварима о којима се по изричитој одредби закона не може водити управни спор.

Члан 9

Управни акт може се побијати:

1) што у акту није никако или није правилно примењен закон или други пропис заснован на закону;

2) што је акт донет од стране ненадлежног органа;

3) што се у поступку који је акту претходио није поступило по правилима поступка, а нарочито што чињенично стање није правилно утврђено, или што је из утврђених чињеница изведен неправилан закључак у погледу чињеничног стања.

Нема неправилне примене прописа у случају кад је надлежни државни орган решавао по слободној оцени на основу овлашћења које му је и уколико му је дато правним прописима.

Члан 10

У управном спору може се тражити и повраћај одузетих ствари, као и накнада штете која је тужиоцу нанета извршењем акта који се оспорава.

Члан 11

Тужилац у управном спору може бити онај појединац или правно лице чије је право или непосредни лични интерес заснован на закону повређен управним актом.

Посебним законом одредиће се који ће државни орган као тужилац покренути управни спор кад је управним актом повређен закон у корист појединца или правног лица.

Члан 12

Тужилац у управном спору може бити и синдикална организација радног колектива привредног предузећа или његове радне јединице, ако сматра да је управним актом повређено право радног колектива као целине или његов непосредни интерес заснован на закону.

Исто тако, тужилац у управном спору може бити и установа или организација која нема својство правног лица а која по правилима управног поступка може бити странка у том поступку.

Члан 13

Кад је појединцу који је учлањен у неку друштвену организацију која према својим правилима има задатак да штити одређена права и интересе својих чланова управним актом повређено које такво право или интерес, може ова друштвена организација, по пристанку тог свог члана, у његово име поднети тужбу и водити управни спор против тог управног акта.

Организација из претходног става може у сваком стању поступка ступити са правима споредног умешача у већ покренути спор на страни таквог појединца, и предузимати у његову корист све радње и употребљавати сва правна средства, уколико то није у супротности са изјавама и поступцима саме странке.

Члан 14

Тужена страна у управном спору јесте државни орган чији се акт оспорава.

Орган управе виши од органа чији се акт оспорава може у сваком стању поступка ступити у спор као странка на страни органа чији се акт оспорава.

Члан 15

Треће лице коме би поништај оспореног управног акта непосредно био на штету има у спору положај странке (заинтересовано лице).

Члан 16

Тужба по правилу не спречава извршење управног акта против кога је поднета.

По захтеву тужиоца, орган који је надлежан да нареди извршење оспореног акта одложиће извршење до коначне судске одлуке, ако би извршење нанело тужиоцу штету која би се тешко могла поправити, а одлагање се не противи јавном интересу. Уз захтев за одлагање мора се приложити доказ о поднетој тужби. По оваквом захтеву надлежни орган мора донети решење најдаље у року од три дана од пријема захтева.

Ако државни орган одбије захтев за одлагање поднет по основу из претходног става, доставиће одмах решење о одбијању захтева са свима списима надлежном суду на коначно решење, које суд мора донети најдаље за три дана. До решења суда односно до истека рока од три дана неће се извршивати оспорени управни акт, осим ако би се одлагање противило јавном интересу.

Орган који је надлежан да нареди извршење може и са других разлога одложити извршење оспореног акта до коначне судске одлуке, ако то јавни интерес дозвољава.

III. НАДЛЕЖНОСТ

Члан 17

Врховни суд ФНРЈ решава по тужбама против управних аката Владе ФНРЈ и њених органа, других највиших савезних органа, као и против управних аката органа у ресору народне одбране и иностраних послова.

Врховни суд народне републике решава по тужбама против управних аката осталих савезних и других државних органа у народној републици.

Члан 18

Против пресуде врховног суда народне републике може се изјавити жалба Врховном суду ФНРЈ ако је управни акт који је предмет управног спора донет од стране ког савезног органа, или ако се на правни однос има непосредно применити савезни пропис.

Жалба на Врховни суд ФНРЈ допуштена је и против решења врховног суда народне републике којим је тужба одбачена на основу чл. 26 овог закона.

Члан 19

Врховни суд ФНРЈ и врховни судови народних република сами решавју о својој надлежности у управним споровима.

IV. ПОСТУПАК

А. Поступак по тужби

Члан 20

Управни спор покреће се тужбом.

Члан 21

Тужба се подноси у року од 30 дана од доставе управног акта тужиоцу.

Овај рок важи и за државни орган овлашћен за подношење тужбе, ако му је управни акт достављен. Ако му акт није достављен, може поднети тужбу у року од 60 дана од доставе управног акта странци у чију је корист акт донет.

Тужба се предаје суду непосредно или му се шаље поштом препоручено. Тужба се може изјавити и на записник код надлежног врховног или ма ког среског суда. Дан предаје тужбе пошти, односно дан изјављивања тужбе на записник, сматра се као дан предаје суду.

Члан 22

Ако другостепени државни орган није у року од 30 дана или у посебном прописом одређеном краћем року донео решење по жалби странке против првостепеног решења, а не донесе га ни у даљем року од 7 дана по поновљеном тражењу, странка може покренути управни спор као да јој је жалба одбијена.

На начин прописан у претходном ставу може поступити странка и кад по њеном захтеву није донео решење првостепени орган против чијег акта нема места жалби.

Ако првостепени орган против чијег акта има места жалби није у року од 30 дана или у посебном прописом одређеном краћем року донео никакво решење по захтеву, странка има право обратити се са својим захтевом другостепеном органу. Против решења другостепеног органа странка може покренути управни спор, а може га под условима из става 1 овог члана покренути и ако овај орган не донесе решење.

Члан 23

У тужби се мора навести породично и рођено име, занимање и место становања, односно назив и седиште тужиоца, управни акт против кога је тужба управљена, кратко излагање због чега се тужи, као и у ком правцу и обиму се предлаже поништај управног акта. Уз тужбу се мора поднети сам акт у оригиналу или препису.

Ако се тужбом тражи повраћај ствари или накнада штете, мора се ставити и одређен захтев у погледу ствари или висине претрпљене штете.

Уз тужбу се подноси и по један препис тужбе и прилога за тужени државни орган и за свако заинтересовано лице, ако таквих има.

Члан 24

Тужилац може у сваком стању поступка одустати од тужбе, у ком случају суд решењем обуставља поступак.

Члан 25

Ако је тужба непотпуна или неразумљива, суд ће тужиоца позвати, према потреби и преко среског суда, да у остављеном року уклони недостатке тужбе. При томе ће га поучити шта и како треба да учини и указати му на последице које ће настати ако не поступи по тражењу суда.

Ако тужилац у остављеном року не уклони недостатке тужбе, а они су такви да спречавају рад суда, суд ће решењем одбацити тужбу као неуредну, уколико не нађе да је оспорени управни акт ништав.

Члан 26

Суд ће решењем одбацити тужбу ако утврди:

1) да је тужба поднета неблаговремено (члан 21) или пре времена (члан 22);

2) да акт који се тужбом оспорава није управни акт (члан 5);

3) да је очевидно да се управним актом који се тужбом оспорава не дира у право тужиоца или у његов непосредни лични интерес заснован на закону (члан 11);

4) да се против управног акта који се тужбом оспорава могла изјавити жалба, па није уопште, или није благовремено изјављена (члан 6);

5) да се ради о ствари о којој се не може водити управни спор (члан 8);

6) да већ постоји правоснажна одлука донета у управном спору у истој ствари.

Са разлога из претходног става суд ће одбацити тужбу у сваком стању поступка.

Члан 27

Ако суд не одбаци тужбу на основу члана 2 став 2 или члана 26 овог закона, а нађе да оспорени управни акт садржи такве битне недостатке који спречавају оцену законитости акта, може са тог разлога пресудом поништити акт и без достављања тужбе на одговор.

Члан 28

Ако државни орган за време судског поступка донесе други акт којим се мења или ставља ван снаге управни акт против кога је управни спор покренут, као и кад у случају из члана 22 овог закона накнадно донесе управни акт, овај ће орган, поред тужиоца, једновремено известити и суд пред којим је спор покренут. Суд ће тада позвати тужиоца да у року од 15 дана изјави суду да ли је накнадно донетим актом задовољан, или остаје при тужби и у ком обиму, односно да ли тужбу проширује и на нови акт.

Ако тужилац изјави да је накнадно донетим актом задовољан, или ако не да никакву изјаву у року од претходног става, суд ће донети решење о обустављању поступка.

Ако тужилац изјави да новим актом није задовољан, суд ће наставити поступак.

Члан 29

Ако тужбу не одбаци одмах решењем по члану 26 нити поништи акт по члану 27 овог закона, суд доставља на одговор по један препис тужбе са прилозима туженој страни и заинтересованим лицима ако их има.

Одговор се даје у року који суд одреди у сваком поједином случају. Овај рок не може бити краћи од 8, ни дужи од 30 дана.

У остављеном року тужена страна је дужна да пошаље суду све списе који се односе на предмет. Ако тужена страна и после другог тражења не пошаље списе предмета, или ако изјави да их не може послати, суд може решити ствари и без списа.

Члан 30

О управним споровима суд решава у нејавној седници.

Због сложености спорне ствари, или ако иначе нађе да је то потребно ради бољег разјашњења стања ствари, суд може решити да се одржи усмена расправа.

Из ових разлога и странка може предлагати да се одржи усмена расправа.

Члан 31

Ако надлежно веће реши да се одржи усмена расправа, претседник већа ће одредити дан расправе и позвати странке и заинтересована лица ако их има.

Расправа се може одложити само из важних разлога, о чему решава веће.

Члан 32

Расправом руководи претседник већа.

О расправи се води записник у који се уносе само битне чињенице и околности, као и диспозитив одлуке. Записник потписује претседник и записничар.

Члан 33

Изостанак странке од усмене расправе не задржава рад суда. Због изостанка странака не може се узети да су оне одустале од својих захтева, већ ће се њихови писмени поднесци прочитати.

Ако на расправу не дође ни тужилац ни тужена страна, а расправа се не одложи, суд ће расправити спор и без присуства странака.

Члан 34

На расправи прво добија реч један члан већа, који као известилац излаже стање и суштину спора, не дајући своје мишљење. После тога даје се реч тужиоцу да образложи тужбу, па заступнику тужене стране и заинтересованим лицима да образложе своја гледишта.

Члан 35

Суд решава спор на подлози чињеница које су утврђене у управном поступку.

Ако суд нађе да се спор не може расправити на подлози чињеница утврђених у управном поступку због тога што у погледу утврђених чињеница постоји противречност у списима, што су оне у битним тачкама непотпуно утврђене, што је из утврђених чињеница изведен неправилан закључак у погледу чињеничног стања, или нађе да се у управном поступку није водило рачуна о правилима поступка која би била од утицаја на решење спора, суд ће оспорени управни акт поништити пресудом. У таквом случају надлежни орган је дужан да поступи онако како је у пресуди одређено и да донесе нов управни акт.

Ако би поништење оспореног управног акта по претходном ставу и поновно вођење поступка код надлежног органа изазвало за тужиоца штету која би се тешко могла поправити, или ако је на основу јавних исправа или других доказа у списима предмета очевидно да је чињенично стање друкчије од онога утврђеног у управном поступку, или ако је у истом спору већ једном поништен управни акт а надлежни орган није у потпуности поступио по пресуди, суд може и сам утврдити чињенично стање и на подлози тако утврђеног чињеничног стања донети пресуду односно решење.

У случају из претходног става суд утврђује чињенично стање на расправи, или преко једног члана већа, или преко среског суда или преко другог државног органа.

Члан 36

Законитост оспореног управног акта суд испитује у границама захтева из тужбе, али при томе није везан разлозима тужбе.

На ништавост управног акта суд пази по службеној дужности.

Члан 37

Ако суд при решавању утврди да је пропис по коме се спор има расправити у супротности са законом или другим прописима виших државних органа, неће у конкретном случају променити тај пропис, већ ће донети одлуку на основу закона, а о утврђеној супротности обавестиће одмах председништво народне скупштине.

Члан 38

Суд доноси пресуду односно решење већином гласова.

О већању и гласању води се посебан записник који потписују сви чланови већа и записничар.

Већање и гласање је тајно.

Члан 39

Суд решава спор пресудом.

Пресудом се тужба уважава или одбија као неоснована. У првом случају суд поништава оспорени управни акт.

Кад се ради о ствари социјалног осигурања, а суд нађе да се оспорени акт има поништити, пресудом ће решити и саму ствар, ако подаци поступка пружају за то поуздан основ. Таква пресуда у свему замењује акт надлежног органа.

Пресудом којом се оспорени управни акт поништава суд ће одлучити и о захтеву тужиоца за повраћај ствари односно за накнаду штете, ако подаци поступка пружају за то поуздан основ. У противном, суд ће упутити тужиоца да свој захтев остварује у грађанској парници.

Члан 40

Ако је одржана усмена расправа, суд ће одмах по завршеној расправи усмено објавити пресуду односно решење заједно са најважнијим разлозима.

У сложеним случајевима суд може одустати од усменог објављивања пресуде односно решења, и најкасније за осам дана донети пресуду односно решење.

Ако по завршеној усменој расправи није могуће изрећи пресуду односно решење због тога што је потребно претходно утврдити такву чињеницу за чије расправљање није потребна нова усмена расправа, суд ће пресуду односно решење донети без расправе, и то најдаље за осам дана пошто ту чињеницу утврди.

Члан 41

Пресуда односно решење садржи означење суда, претседника и чланова већа као и записничара, означење странака и њихових заступника, кратко излагање предмета спора и дан кад је пресуда односно решење изречено и објављено, диспозитив, образложење, одредбу о трошковима ако их има и поуку о жалби. Диспозитив мора бити одвојен од образложења.

Оригиналну пресуду односно решење потписују претседник и записничар.

Пресуда односно решење издаје се странкама у овереном препису.

Б — Поступак по жалби

Члан 42

Жалбом на Врховни суд ФНРЈ може се побијати пресуда и решење врховног суда народне републике.

Против решења врховног суда народне републике којим се управља ток поступка није допуштена засебна жалба.

Члан 43

Жалба се подноси у року од 15 дана од доставе пресуде или решења, а предаје се суду против чије се пресуде или решења изјављује, на начин предвиђен у члану 21 став 3 овог закона.

Члан 44

Жалба мора садржавати означење пресуде односно решења које се побија, као и разлоге и обим у коме се побија.

Ако жалба не садржи ове податке, суд може позвати жалиоца да у одређеном року допуни жалбу. Ако жалилац по овоме не поступи, суд ће испитати првостепену пресуду односно решење у погледу свих захтева жалиоца који нису усвојени у првостепеном поступку.

Члан 45

Странка може износити у жалби нове чињенице и нове доказе, али је дужна да наведе разлоге зашто их није изнела у првостепеном поступку.

Члан 46

Неблаговремено поднесену или недопуштену жалбу одбациће решењем суд против чије је пресуде или решења жалба изјављена.

Против решења донетог по претходном ставу допуштена је засебна жалба. Ако Врховни суд ФНРЈ нађе да је ова жалба оправдана, решаваће одмах и о главној ствари.

Ако суд који је жалбу примио пропусти да поступи по првом ставу овога члана учиниће то решењем сам Врховни суд ФНРЈ.

Члан 47

Врховни суд ФНРЈ решава о жалби по правилу у нејавној седници, а може одржати и усмену расправу кад нађе да је то потребно ради разјашњења ствари.

У погледу расправе важе сходно одредбе чланова 31 до 35 овог закона.

Члан 48

По жалби Врховни суд ФНРЈ доноси пресуду или решење.

Пресудом се може жалба одбити, или жалба уважити и побијена пресуда преиначити или укинути.

Решењем се може одбити жалба која је изјављена против решење, или се побијено решење може преиначити или укинути.

Ако Врховни суд ФНРЈ по жалби против пресуде нађе да у поступку првостепеног суда има недостатка који је могао спречити да се спорна ствар исцрпно претресе или оцени, или да у погледу утврђених чињеница постоји противречност у списима или да су оне у битним тачкама непотпуно утврђене, или да је из утврђених чињеница изведен неправилан закључак у погледу чињеничног стања, укинуће решењем првостепену пресуду. У таквом случају предмет се враћа суду који је донео првостепену пресуду. Тај суд је везан правним схватањем Врховног суда ФНРЈ и његовим примедбама у погледу поступка.

Члан 49

Сви наводи жалбе морају се ценити у пресуди односно решењу Врховног суда ФНРЈ. Уколико су питања и околности који се у жалби истичу правилно цењени у побијеној пресуди односно решењу, Врховни суд ФНРЈ се може само позвати на разлоге побијене одлуке.

С — Обнова поступка

Члан 50

Поступак окончан пресудом или решењем обновиће се по захтеву странке:

1 — ако странка сазна за нове чињенице или нађе или стекне могућност да употреби нове доказе по којима би спор био повољније решен за странку, да су те чињенице односно докази били изнесени или употребљени у ранијем судском поступку;

2 — ако је до одлуке суда дошло услед кривичног дела судије или судског службеника, или је одлука издејствована преварном радњом заступника или пуномоћника странке, његовог противника или противниковог заступника или помоћника, а дело је кажњиво по кривичном закону;

3 — ако је одлука заснована на пресуди донетој у кривичној или грађанској ствари, а та пресуда је касније укинута другом правоснажном пресудом;

4 — ако је исправа на којој се заснива одлука лажна или лажно преиначена, или ако је сведок, вештак или странка приликом саслушања пред судом дао лажан исказ, а одлука суда се заснива на том исказу;

5 — ако странка нађе или стекне могућност да употреби раније пресуду донету у истом управном спору.

Због околности из тачке 1 и 5 обнова ће се дозволити само ако странка без своје кривице није била у стању да те околности изнесе у ранијем поступку.

Кад је управни акт донет у извршењу судске пресуде којом је решен управни спор, а управни поступак се обнови из разлога насталих после пресуде код државног органа који је акт донео, тај орган није везан судском пресудом која је донета на подлози другог чињеничног стања, и он може дозволити обнову управног поступка.

Члан 51

Обнова поступка може се тражити најдаље у року од 30 дана, рачунајући од дана кад је странка сазнала за разлог обнове. Ако је странка сазнала за разлог обнове пре него што је поступак код суда окончан, али тај разлог није могла употребити у току поступка, обнова се може тражити у року од 30 дана од доставе пресуде.

По протеку пет година од правоснажности пресуде обнова се не може тражити.

Члан 52

О тужби за обнову поступка решава суд који је донео пресуду у првом степену, а кад се разлог обнове тиче само пресуде другостепеног суда, о тужби за обнову решава тај другостепени суд.

Члан 53

Тужба за обнову поступка подноси се суду који је надлежан за решавање (члан 52).

У тужби се мора нарочито навести:

1 — пресуда или решење по коме се обнова тражи;

2 — законски основ обнове (члан 50) и докази односно околности који чине вероватним постојање тог основа;

3 — околности из којих произлази да је тужба поднесена у законском року, и чиме се то доказује;

4 — у ком правцу и обиму се предлаже измена пресуде односно решење по коме се обнова тражи.

Члан 54

О тужби за обнову надлежни суд решава у нејавној седници.

Суд ће одбацити тужбу решењем ако утврди да тужба није поднета у законском року или да странка није учинила бар вероватним постојање законског основа за обнову.

Ако суд не одбаци тужбу по претходном ставу, доставиће је противној странци и заинтересованим лицима, са позивом да у року од 15 дана одговоре на тужбу.

Члан 55

По истеку рока из трећег става претходног члана, суд пресудом решава о тужби за обнову спора.

Ако се обнова дозволи, пресудом ће се ставити ван снаге ранија пресуда односно решење у целости или делимично.

Раније процесне радње на које не утичу разлози обнове неће се понављати.

Пресудом којом се обнова дозвољава решиће се и о главној ствари, а према околностима случаја може се о главној ствари решити и посебном пресудом.

Члан 56

Против пресуде или решења врховног суда народне републике донетог по тужби за обнову поступка може се поднети жалба Врховном суду ФНРЈ, ако је жалба допуштена у главној ствари (члан 18).

Члан 57

У поступку за обнову сходно ће се примењивати одредбе овог закона о поступку по тужби и жалби, уколико у члановима 50 до 56 није друкчије одређено.

Д — Остале одредбе поступка

Члан 58

Уколико овај закон не садржи одредбе о поступку у управним споровима, сходно ће се примењивати правила о поступању судова у грађанским споровима.

Члан 59

Захтев за заштиту законитости не може се подносити у управним споровима.

Члан 60

У управним споровима свака парнична страна сноси своје трошкове.

Члан 61

Таксе у управним споровима плаћају се унапред.

Ако управни акт буде по тужби поништен, ако одлука врховног суда народне републике буде по жалби преиначена или укинута, ако се обнова поступка дозволи, или ако суд изда управни акт у извршењу судске пресуде, такса за одговарајући поднесак има се вратити по тражењу странке.

Кад се ради о инвалидским стварима или о службеничким или радним односима, таксе у управним споровима не плаћају се унапред. У тим стварима такса ће се наплатити само ако тужба, жалба или захтев за издавање управног акта буде одбијен или одбачен, а суд ће тада у самој одлуци наредити плаћање таксе.

V — ОБАВЕЗНОСТ ПРЕСУДА ВРХОВНИХ СУДОВА

Члан 62

Пресуде Врховног суда ФНРЈ и правоснажне пресуде врховних судова народних република обавезне су за државне органе. Ови не могу ништа учинити што би тим пресудама било противно.

Кад суд поништи акт против кога је био покренут управни спор, предмет се враћа у стање у коме се налазио пре него што је поништени акт донет. Ако је, према природи ствари која је била предмет спора, место поништеног управног акта потребно донети други, надлежни орган је дужан да га донесе без одлагања, а најдаље у року од 30 дана од доставе пресуде. Он је при томе везан правним схватањем суда и примедбама суда у погледу поступка.

Члан 63

Ако надлежни државни орган после поништења управног акта донесе други управни акт противно правном схватању суда, или противно примедбама суда у погледу поступка, па тужилац поднесе нову тужбу, суд ће поништити оспорени акт и по правилу сам решити ствар пресудом. Таква пресуда у свему замењује акт надлежног органа.

О оваквом случају суд извештава виши државни орган и надлежног јавног тужиоца.

Члан 64

Ако надлежни орган после поништења управног акта не поднесе одмах а најдаље у року од 30 дана нови управни акт, странка може посебним писменим поднеском тражити доношење таквог акта. Ако тај орган не донесе акт ни за седам дана од овог тражења, странка може тражити доношење таквог акта од врховног суда који је донео пресуду у првом степену.

По таквом захтеву суд ће затражити од надлежног органа обавештење о разлозима због којих управни акт није донет. Надлежни орган је дужан дати ово обавештење одмах а најдаље у у року од седам дана. Ако он то не учини, или ако дато обавештење по нахођењу суда не оправдава неизвршење судске пресуде, суд ће донети решење које у свему замењује акт надлежног органа. Суд ће ово решење доставити органу надлежном за извршење, и о томе истовремено обавести виши државни орган и надлежног јавног тужиоца. Орган надлежан за извршење дужан је без одлагања извршити овакво решење.

Против решења врховног суда народне републике донетог по претходном ставу има места жалби Врховном суду ФНРЈ, ако је жалба допуштена у главној ствари (члан 18).

VI — ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 65

Управни спор може се покренути и против управног акта донетог пре ступања на снагу овог закона, ако од његове доставе странци није прошло више од 30 дана.

Члан 66

Даном ступања на снагу овог закона престају важити сви прописи који одређују другостепену надлежност Владе ФНРЈ и влада народних република у управном поступку.

Затечене нерешене жалбе решиће надлежне владе по досадашњим прописима.

Изузетно од одредбе става 1, остају на снази прописи који предвиђају надлежност Владе ФНРЈ и влада народних република за решавање у другом степену по жалбама против аката које доносе њихови органи као привредно-управни органи у односу на државна привредна предузећа и привредна удружења, као и за решавање у другом степену у стварима у којима нема места управном спору.

Члан 67

Даном ступања на снагу овог закона престају важити савезни и републички прописи који предвиђају надлежност редовних као грађанских судова у стварима које су предмет одлука органа државне управе, осим ако се ради:

а) о склапању брака,
б) о усвојењу,
в) о односима родитеља и деце,
г) о експропријацији изузев акта о експропријацији,
д) о накнади штете и о другим грађанско-правним односима,
ђ) о радним и службеничким односима лица запослених изван државних надлештава и установа.

У стварима које по претходном ставу остају у надлежности редовних као грађанских судова не може се водити управни спор по одредбама овог закона.

Исто тако, даном ступања на снагу овог закона престају важити прописи који предвиђају надлежност редовних као грађанских судова у стварима социјалног осигурања радника, службеника и њихових породица, и у тим стварима може се водити само управни спор по одредбама овог закона.

Предмете који се на дан ступања на снагу овог закона затекну код редовних као грађанских судова, а по којима би се, према ставовима 1 и 3 овог члана, могли водити управни спорови, решиће према досадашњим прописима судови код којих су ти предмети затечени.

Члан 68

До доношења одговарајућих законских прописа не може се водити управни спор против аката које у вршењу привредне управе доносе привредно-управни органи, Влада ФНРЈ и владе народних република у односу на државна привредна предузећа и привредна удружења.

Президијум Народне скупштине ФНРЈ, односно президијуми народних скупштина народних република могу, у року од године дана по ступању на снагу овог закона, својим указима прописати да се и у другим стварима регулисаним досадашњим прописима неће моћи водити управни спор, као и прописати да се против одређених аката из става 1 може водити управни спор. Укази о томе подносе се народној скупштини на накнадну потврду.

Члан 69

Овај закон ступа на снагу по истеку петнаест дана по објављивању у „Службеном листу Федеративне Народне Републике Југославије."

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ
ПРЕДЛОГА ЗАКОНА О УПРАВНИМ СПОРОВИМА

I.

Једна од основних карактеристика савремене државе јесте обимност и важност задатака државне управе на свим подручјима државног и друштвеног живота. Независно од опште тенденције друштвено-политичког развоја наше земље у правцу преношења државних функција на непосредне произвођаче и друге друштвене органе, управа несумњиво има и код нас врло обимне и широке задатке и врши многобројне и важне функције. У вршењу тих задатака и функција управа у великом броју случајева одлучује о правима и обавезама грађана, како појединаца тако и правних лица.

Делатност управе у решавању о правима и обавезама грађана састоји се у примењивању закона и других општих прописа на конкретне случајеве. Примењујући закон и друге прописе, органи управе својим одлукама стварају или мењају конкретне правне ситуације за појединце и правна лица. Због тога сам карактер и суштина ове функције захтевају да се обезбеди законитост у раду управе, нарочито у оним случајевима кад органи управе решавају о правима и обавезама грађана. Доследно томе, у чл. 8 ст. 2 Устава ФНРЈ проглашен је принцип да сви акти органа управе морају бити основани на закону.

Законитост органа у раду органа управе обезбеђивала се досада пре свега путем решавања од стране другостепених органа у инстанционом поступку и путем права надзора по коме су виши органи управе били овлашћени да цене законитост правоснажних аката нижих органа управе и да их поништавају или укидају ако нађу да су незаконити или неправилни. Томе је исто тако служила и установа захтева за заштиту законитости по којој је јавни тужилац имао право да од вишег органа управе тражи да поништи или укине правоснажан акт нижег органа управе због његове незаконитости. Поред ове контроле, у извесним одређеним стварима била је посебним законима предвиђена и судска контрола акта управе (службенички односи, експропријација и други). Иако досадашњи облици контроле над законитошћу у раду управе претстављају важно средство за обезбеђење законитости, ова контрола није могла у потпуности пружити потребне гарантије за заштиту права грађана. Пре свега право надзора у управном поступку може се вршити само у прилично уско одређеним границама. Други битни недостатак таквог система био је у томе што грађани нису имали право да сами покрећу поступак за поништај или укидање незаконитости акта, већ је покретање тога поступка зависило од воље

вишег органа управе, односно јавног тужиоца. Сем тога коначна оцена законитости аката органа управе налазила се у рукама саме управе, тако да овај систем није обезбеђивао контролу законитости управе као целине. С друге стране, не може се испустити из вида чињеница да органи управе који решавају у управном поступку, често непосредно оперативно руководе одређеним делатностима и одговорни су за извршење задатака у одговарајућим областима (на пр., порези, откуп и др.), па су услед тога склони да се у свом раду руководе првенствено потребом извршења својих задатака, не поклањајући довољно пажње интересима појединаца.

Због свега тога указује се потреба да се у интересу што потпуније заштите права грађана и учвршћења законитости уведе институт управног спора. Спровођење опште линије даље демократизације наше земље и јачање заштите права грађана неминовно захтевају да се, задржавајући досадашње облике контроле законитости у оквиру саме управе, установи судска контрола свих аката органа управе и других државних органа којима се решава о правима и обавезама грађана.

Због тога је у резолуцији IV пленума Централног комитета Комунистичке партије Југославије истакнута потреба да се у циљу даљег учвршћивања социјалистичке законитости судовима повери контрола законитости у погледу извесних аката државне управе.

Уводећи у наш правни систем институт управног спора, Предлог закона о управним споровима је усвојио принцип генералне клаузуле по коме се ,у начелу, управни спор може водити у свим случајевима кад је актом органа управе или другог државног органа повређено право појединца или правног лица. Полазећи од начела заштите права грађана, дозвољава се вођење управног спора против свих аката индивидуалног карактера. Међутим, с обзиром на природу појединих аката и с обзиром на карактер и положај органа надлежног за њихово доношење, предвиђа се да се управни спор не може водити у стварима изричито набројаним у чл. 8. Тако је, између осталог, одређено да се не може водити управни спор против аката народних скупштина и президијума, кад и уколико они имају управни карактер.

Предмет управног спора је управни акт. Према овоме, у погледу акта који може бити предмет управног спора, прихваћен је материјални критеријум, — по садржају акта, а не формални — по органу који га издаје. С обзиром на то, поред акта управе, предмет управног спора, може бити и акт органа власти (народних одбора) или органа правосуђа, само ако је по садржају управни. Поред тога потребно је да је државни орган донео акт „у вршењу власти". Према томе, „акти пословања" и фактичке мере и радње управе не могу бити предмет управног спора.

С друге стране, управни спор може се водити само против индивидуалних аката државних органа, тј. против аката државних органа којима се решава о извесном праву или обавези одређеног појединца или правног лица (чл. 5). Из тога произилази да се управни спор не може водити против нормативних аката органа управе (уредаба, правилника, наредаба, упутстава итд.).

Најзад, предлог установљава тзв. субјективни управни спор, што значи да право покретања спора има појединац (правно лице) који сматра да му је управним актом повређено какво његово право или непосредни лични интерес заснован на закону. Контрола законитости која се постиже путем субјективног спора допуњена је тиме што се предвиђа да управни спор покреће и овлашћени државни орган кад сматра да је управним актом повређен закон у корист појединца или правног лица. Државни орган који је овлашћен да у овом случају покрене управни спор, према Предлогу закона о државном правобраништву, јесте надлежан државни правобранилац.

Решавање управних спорова дато је у надлежност редовним судовима. Овакво решење је у складу са схватањем да контрола законитости претставља у суштини судску функцију, те да њу треба да врше редовни судови. Поверавање ове функције редовним а не посебним управним судовима (као што је то било у старој Југославији) више одговара принципима организације наше државе, нашим условима и потребама.

За решавање управних спорова надлежни су, према предлогу, само врховни судови. Та је функција поверена највишим судовима народних република и највишем суду ФНРЈ због тога да би се обезбедило неопходно јединство у раду управе и остварио потребан ефекат управног спора.

Надлежност врховних судова народних република и Врховног суда ФНРЈ одређена је у предлогу водећи рачуна, с једне стране, о начелу федерације, а с друге стране, о потреби да се обезбеди јединство управе у оним пословима који су регулисани савезним прописима. С обзиром на то, у управним споровима по правилу решавају у првом степену врховни судови народних република, а само по тужбама против управних аката Владе ФНРЈ и њених органа, других највиших савезних органа, као и против управних аката органа у ресору народне одбране и иностраних послова решава у првом и последњем степену Врховни суд ФНРЈ. Поред тога, предвиђено је да се против пресуда врховних судова народних република може изјавити жалба Врховном суду ФНРЈ кад је управни акт донео који савезни орган или ако се на правни однос има непосредно применити савезни пропис. Потпуно је разумљиво да када се ради о оцени законитости аката савезних органа мора се предвидети другостепена надлежност Врховног

суда ФНРЈ. Другостепена надлежност Врховног суда ФНРЈ. оправдана је и у случајевима кад се на правни однос који је предмет управног акта има непосредно применити савезни пропис, јер се без тога не би могла обезбедити јединствена примена савезних прописа. При томе се под прописима који се непосредно примењују на правни однос разумеју они прописи на којима се непосредно заснива управни акт. Према томе, ако се на одређени правни однос има непосредно применити републички пропис, одлука врховног суда народне републике у таквој ствари је коначна и против ње нема места жалби, без обзира на то да ли је тај пропис донет у оквиру општег или основног савезног закона.

То су основне црте предложеног система управног спора.

II.

За оцену управног спора садржаног у законском предлогу, потребно је истаћи још неке његове карактеристике.

1) С обзиром на организацију наше државне управе, у Предлогу закона о управним споровима изражено је правило да се управни спор може покренути само против акта који је коначан у управном поступку, што значи против акта донетог у другом степену, а против акта донетог у првом степену само онда кад против њега нема места жалби. Али, пошто је постојање управног акта претпоставка управног спора, то предлог обезбеђује право грађана и кад управа уопште не одговори на извесно тражење странке, дакле кад не донесе акт који је дужна донети. У таквом случају је предвиђена могућност покретања управног спора под одређеним условима, тако да ћутање управе не може спречити остваривање законитих права грађана.

Исто тако, отступајући од начела да предмет управног спора може бити само управни акт издат од стране државног органа, предвиђена је и могућност покретања управног спора непосредно против коначног акта друштвене организације који је донет у послу који је у целини пренет из надлежности државних органа на организацију. Ова одредба има своје оправдање у специфичности нашег савременог управног развитка.

2) Полазећи од становишта да је управни спор у основи спор о законитости, предлог закона не даје право судовима да цене и целисходност аката управе. Код аката „слободне оцене" закон не одређује у ком смислу мора бити донесен акт којим се регулише једна конкретна ситуација већ оставља нахођењу управе да између више могућних решења конкретног случаја прихвати оно које је по њеном схватању најцелисходније. С обзиром на то да у оваквим случајевима, по правилу, не може бити незаконитости нити повреде права, предлог изричито предвиђа да нема неправилне

примене прописа ако је надлежни државни орган решавао по слободној оцени на основу овлашћења које му је и уколико му је дато правним прописима.

3) Стојећи начелно на гледишту субјективног управног спора, предлог признаје право да буде тужилац у спору и синдикалној организацији не само кад су у питању права и интереси саме организације, већ и у случају кад сматра да је радном колективу, чији је она претставник, повређено управним актом какво право или законски интерес. Исто се право признаје и установи или организацији која нема својство правног лица, али која иначе може бити странка у правном поступку. С друге стране, кад је једном члану друштвене организације повређено које од оних права или интереса које организација по својим правилима има задатак да штити, спор може покренути не само члан на кога се акт односи, већ по његовом пристанку и у његово име и сама организација. Ако је спор покренуо члан, организација може ступити у спор као споредан умешач на страни овог члана.

4) Покретање управног спора по правилу не задржава извршење управног акта који је коначан у управном поступку. Међутим, пошто акт може у спору да буде поништен, извршењем акта могу бити изазване тешке последице за странку. Услед тога намеће се посебна опрезност при одлучивању о извршивању оспореног акта. С обзиром на то предвиђена је могућност одлагања извршења до окончања спора, при чему се одређује да о захтеву за одлагање извршења одлучује орган који је надлежан да нареди извршење оспореног акта. Али, у интересу потпуније заштите права грађана, предвиђено је да је државни орган у случају одбијања захтева којим је тражено одлагање извршења због тога што би услед тога могла за тужиоца наступити штета која се не би могла поправити, дужан доставити решење о одбијању надлежном суду на коначно решење.

5) Поступак судова по управним споровима подељен је на поступак по тужби, поступак по жалби, на обнову поступка и на одељак који садржи остале одредбе поступка. Овај поступак претставља две особености. С једне стране, он чини целину за себе у томе смислу што регулише сва питања поступка која су својствена управном спору. С друге стране, он је непотпун утолико што се у њему одређује да се питања поступка, уколико њиме нису регулисана, имају решавати сходно правилима о поступању судова у грађанским споровима.

Правно средство којим се покреће управни спор јесте тужба. Тужбом се може побијати управни акт било у материјалном било у формалном погледу. Ако је пре подношења тужбе дошло до извршења акта, па је у следству тога нанета тужиоцу каква штета или су му одузете какве ствари, он може у тужби тражити, поред

поништења акта, још и накнаду штете односно повраћај одузете ствари.

Поступак свуда по тужби има две фазе. У првој фази суд испитује да ли не постоје разлози због којих се тужба има a limine одбацити или оспорени акт поништити због битних недостатака који спречавају оцену његове законитости, па ако то није случај доставља тужбу на одговор туженој страни, тј. државном органу чији је акт оспорен.

Пошто управни спор има у виду углавном спор око законитости акта, суд се у своме раду по правилу ограничава на решавање спорног правног питања, тј. на испитивање да ли је управним актом закон правилно примењен. При томе суд се по правилу ослања на чињенично стање које је утврдила управа. Сагласно томе, суд пресудом или одбија тужбу или ништи оспорени акт. Међутим, ако је чињенично стање које је утврдила управа такво да се суд на њега не може ослонити, или ако су у управном поступку повређене битне форме поступка, суд ће са ових формалних разлога поништити акт и упутити управу шта треба да учини. Само у законом одређеним случајевима суд може сам утврдити чињенично стање. У случају ништења акта било по правном било по фактичном питању, управа је дужна поступити по пресуди суда, и у случају потребе донети нов акт у складу са пресудом суда.

Ако суд поништи управни акт, а тужбом је тражена накнада штете или повраћај одузетих ствари, суд ће пресудом решити и о томе захтеву, уколико су у поступку прикупљени довољни подаци за то. Ако нису, суд ће тужиоца упутити на грађанску парницу.

У начелу, дакле, суд само цени законитост управног акта са материјалне и формалне стране, па или тужбу одбија или акт поништава. Суд, дакле, никако не замењује својом пресудом акт управе. Међутим, изузетно, и само у стварима социјалног осигурања, ако суд поништи управни акт, а има довољно података за решење саме ствари, суд се неће ограничити на ништење акта, већ ће својом пресудом сам мериторно решити ствар и признати тужиоцу одређено право. У таквом случају судска пресуда у свему замењује акт управе.

По жалби против пресуде врховног суда народне републике, где је она допуштена, решава Врховни суд ФНРЈ, и то по правилу у нејавној седници, а по свом нахођењу и на усменој расправи. Поводом жалбе, Врховни суд ФНРЈ може или сам расправити спор својом пресудом, или решењем укинути пресуду односно решење републичког врховног суда због неправилности у поступку, тако да је овај суд дужан да поступи по решењу Врховног суда ФНРЈ.

Установа обнове поступка усвојена је и код управног спора. Услови за обнову су у начелу исти као и код обнове грађанског поступка, само што су прилагођени посебном карактеру управног спора с обзиром на то што се управни спор надовезује на управни поступак, док грађанском спору по правилу не претходи никакв други поступак.

У посебним одредбама поступка искључен је захтев за заштиту законитости у управним споровима. Ово је учињено с обзиром на то да у управним споровима решавају највиши судови народних република, односно Врховни суд ФНРЈ.

6) Предлогом закона се одређује да су одлуке судова донете у управним споровима обавезне за управне органе. Ово значи пре свега да државни орган који је донео акт, поништен судском пресудом, не сме да учини ма шта што би пресуди било противно. У случају поништења акта, тај је орган дужан да донесе нов акт наместо поништеног кад је то потребно, и то такав који мора бити у свему у складу са пресудом. Тај нови акт делује од дана поништеног акта стога што је ранији акт пресудом поништен, а не укинут. Ако је на основу пресуде којом је акт поништен, потребно донети нов акт па га државни орган не донесе, или га донесе противно судској пресуди, странка се може обратити суду, а суд у таквим случајевима може донети свој акт којим се мериторно решава ствар. Такав акт у свему замењује акт државног органа.

7) С обзиром да је питање обавезе на плаћање таксе у управним споровима од крупног значаја за саму могућност покретања управних спорова, предлогом се утврђују начела у погледу обавезе плаћања таксе. Пошто се у случају поништења управног акта који је предмет спора има узети да је државни орган који га је донео дао повода спору, одређено је да се у том случају тужиоцу на његов захтев има вратити плаћена такса. Сем тога предвиђено је да се у инвалидским стварима и службеничким односима такса плаћа само ако тужилац изгуби спор. Висина такса остављена је да се регулише таксеном тарифом.

8) У прелазним одредбама регулисано је неколико питања која су раније била друкчије регулисана само стога што тада није било могућности покретања управног спора. У низу тих питања треба истаћи да је укинута другостепена надлежност влада у управном поступку, сем кад се ради о актима донетим у првом степену од стране органа владе у вршењу привредне управе, као и у случајевима кад нема места вођењу управног спора. Затим је одређено да се у материјама које су по својој природи управне и по којима су надлежни органи управе, а по којима се по досадашњим прописима могао покретати спор код редовних као грађанских судова, отсада могу водити само управни спорови. Изузетно од овога, задржана је досадашња надлежност редовних као

грађанских судова у оним стварима у којима решавају органи управе а које се тичу грађанско-правних, породичних и радних (службеничких) односа лица запослених у привреди.

Најзад, због специфичног карактера аката које у вршењу привредне управе доносе привредно-управни органи а у којима се по правилу ради о оцени привредних интереса, предвиђено је да се, до доношења одговарајућих прописа, не може водити управни спор против аката које у вршењу привредне управе доносе привредно-управни органи и владе у односу на државна привредна предузећа и привредна удружења. У исто време дато је овлашћење президијумима да својим указима одреде у којим се другим стварима неће моћи водити управни спор, као и да пропишу у којим се случајевима може водити управни спор и против аката донетих у вршењу привредне управе.

Предлог закона о управним споровима претставља нови и значајни прилог у правцу заштите права грађана и учвршћења законитости у нашој земљи. Наши врховни судови су добили један нови, осетљив и важан инструмент за вршење контроле законитости и за указивање помоћи органима државне управе у погледу подизања стручности, културе и правилности њиховог рада. Предлог закона је поставио управни спор у границама и елементима који одговарају савременом друштвено-политичком развитку наше земље и даљем јачању социјалистичке демократије на основици тог развитка. У томе је његов смисао и његово политичко објашњење и оправдање.

Наши врховни судови добијају овим законом једну нову компетенцију која их још више приближава непосредно проблематици изградње социјализма и демократије у нашој земљи. Они су у основи својим досадашњим радом оправдали ово проширење њихове улоге. Од чврстине, такта, стручног рада, уношења у суштину друштвеног и политичког процеса и од познавања структуре и рада државне управе од стране судова, а нарочито од познавања и правилне оцене законом признатих права грађана — уз сталну борбу за социјалистичку законитост, зависиће успех ове нове демократске установе нашег државног система.

Наша земља прва и једина уводи установу управног спора од свих држава које су се изграђивале на основици социјализма. То није случајно, јер се у Југославији развитак социјализма доследно везује са борбом за права човека, дебирократизацијом управе и јачањем законитости.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА САВЕЗНОГ ВЕЋА О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О УПРАВНИМ СПОРОВИМА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ
САВЕЗНО ВЕЋЕ
Законодавни одбор
Бр. 113
26 марта 1952 год.
Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Београд

Законодавни одбор Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ на својим седницама од 10, 11, 12, 13 и 14 јануара и 25 марта 1952 године претресао је Предлог закона о управним споровима, достављен му од Претседника Савезног већа, а који је на основу чл. 63 Устава Влада ФНРЈ поднела Народној скупштини ФНРЈ на решавање.

I

Да би се остварила пуна законитост и правна сигурност на свим пољима друштвеног живота и да би грађани имали што јаче гаранције да ће њихова законска права и оправдани интереси бити заштићени увек и према свакоме, потребно је грађанима пружити сва правна средства за обезбеђење тих њихових права. Зато је потребно, да се законитост остварује како у правосуђу тако у управи. Тиме ће грађани бити заштићени од евентуалне самовоље појединих државних органа, као и од сваког кршења закона. Пуна законитост у раду органа државне управе и јесте управо оно, што се жели осигурати овим предлогом закона.

Полазећи од тих претпоставки, доношење предложеног закона о управним споровима претстављаће једну од низа мера које наше државно и политичко руководство предузима у циљу јачања социјалистичке законитости у нашој земљи. Овим законом отварају се нови путеви и нове могућности за остварење и обезбеђење Уставом и осталим правним прописима признатих права грађана ФНРЈ. Задатак је закона о управним споровима да се поред постојећих правних средстава којима се у области саме управе испитују акти нижих органа, омогући и судско испитивање конкретних индивидуалних аката управе. Могућност судске контроле аката управе пружиће грађанима као и правним лицима веће гаранције да ће у остваривању својих права моћи исцрпсти сва правна средства и на тај начин до краја борити се и изборити за своја права.

Такве широке могућности и гаранције против незаконитих и неправилних аката органа државне управе у највећој мери допринеће јачању права човека у нашој земљи, а тиме и демократичности нашег социјалистичког државног уређења. Тиме ће се уједно најуспешније сузбити бирократске тенденције и сваки покушај самовољних метода у државној управи. Већ сама чињеница, да рад управе у коначној линији подлежи судској контроли утицаће на органе државне управе да свој рад увек и у сваком предмету подесе и ускладе са постојећим законским прописима.

И до сада је постојао читав низ институција, којима су се могле исправити неправилности и евентуалне грешке управних органа у решавању појединих управних предмета. Редовни правни лекови, затим обнова поступка, захтев за заштиту законитости и право надзора вишег органа, који може по службеној дужности поништити неправилне или незаконите акте, употребљавани су у многим предметима и њима су исправљене многе неправилности. Упркос тога, грађанин није имао право да сам по својој вољи покреће поступак за укидање или поништај коначног незаконитог или неправилног акта, већ је могао дати само иницијативу за то. Ова правна средства била су у крајњој линији зависна од воље саме управе, која је имала сама да штити законитост свога рада.

Предложени закон о управним споровима даје право свакоме ко сматра да је управним актом повређено какво његово право или непосредни лични интерес, да сам покреће управни спор путем тужбе код Врховног суда. Подвргавајући судској контроли законитост управног акта предложени закон грађанину социјалистичке Југославије даје у руке још једно ефикасно оружје за заштиту његових права.

Да би та заштита личности и права грађана била што потпунија закон је при одређивању предмета управнога спора усвојио принцип генералне клаузуле, по коме се управни спор у начелу може водити против сваког акта државног органа донетог у управној ствари, којим се решава о извесном праву или обавези одређеног појединца или правног лица. Од тога су у чл. 8 предложеног закона предвиђени као изузетак случајеви када се не може водити управни спор с обзиром на природу појединих управних аката или с обзиром на положај и карактер органа, који доноси управни акт, као што су народне скупштине и њихови президијуми.

Увођење института управног спора, проширење контроле законитости управних аката од самих управних органа на друге органе, различите од управних органа, наиме на судске органе и то на највише судске органе, те могућност да се таква заштита даје по правилу у свим управним предметима без сумње значи даљи корак ка учвршћењу социјалистичке законитости, ка јачању социјалистичке демократије у нашој земљи.

II

Сагласно истакнутом и на основу претреса сваког члана Предлога закона о управним споровима, а по постигнутој сагласности Редакционе комисије оба одбора, Законодавни одбор предлаже Савезном већу следеће измене и допуне у тексту наведеног законског предлога:

Чл. 4. У првом реду, уместо речи „Одлуке" писати „Пресуде".

Чл. 5 мења се и гласи: „Управни спор може се водити само против управног акта.

Управни акт у смислу овог закона је такав акт државног органа који је донет у каквој управној ствари, а којим се решава о извесном праву или обавези одређеног појединца или правног лица".

Чл. 6. У првом ставу, први ред, брисати реч „само". У другом ставу, у првом реду, брисати речи „непосредно" и „оног". Трећи став брише се.

Чл. 7. У последњем реду, после речи „одбијена" брисати тачку и ставити речи „(чл. 23)".

Чл. 8. Додаје се нов други став, који гласи: „У стварима предвиђеним у тач. 1, 2, 3 и 5 претходног става може се водити управни спор кад је државни орган при доношењу управног акта прекорачио границу надлежности."

Чл. 9. У другом ставу, други ред, иза речи „основу" додати речи „и у границама", а у трећем реду, брисати речи „и уколико му је".

Чл. 11. Став први мења се и гласи: „Тужилац у управном спору може бити онај појединац или правно лице које сматра да му је управним актом повређено какво право или непосредни лични интерес заснован на закону." У другом ставу, у првом реду, уместо речи „одредиће" писати „одређује".

Чл. 12. У првом ставу, у другом и трећем реду, брисати речи „радног колектива привредног предузећа или његове радне јединице". Други став мења се и гласи: „Тужилац у управном спору може бити и установа, организација или заједница која нема својство правног лица а која по правилима управног поступка може бити странка у том управном поступку."

Чл. 13. У првом ставу, први и други ред, место речи „неку друштвену организацију" ставити „некој друштвеној организацији". У трећем реду, иза речи „чланова" ставити запету, а у шестом реду уместо речи „тог" писати „таквог".

Чл. 15. У другом реду, иза речи „штету" писати „(заинтересовано лице)" а иза речи „странке" ставити тачку и остатак реченице брисати.

Чл. 16. У ставу другом, у четвртом реду, иза речи „интересу" брисати тачку и додати „нити би се одлагањем нанела већа ненадокнадива штета противној странци." Трећи став брише се.

Чл. 17 мења се и гласи: „Врховни суд ФНРЈ решава по тужбама против управних аката савезних органа.

Врховни суд народне републике решава по тужбама против управних аката других државних органа."

Додаје ће нов трећи став који гласи: „Надлежност за решавање управних спорова које војна лица покрећу против управних аката донетих од стране војних органа регулисаће се посебним прописима."

Чл. 18. У првом ставу, у другом, трећем и четвртом реду бришу се речи „је управни акт који је предмет управног спора донет од стране ког савезног органа, или ако". У другом ставу, у првом реду, уместо „на Врховни суд ФНРЈ" ставити „Врховном суду ФНРЈ", а у трећем реду уместо „26" писати „27 тачка 2, 3 и 5".

Чл. 19. Додају се нови други и трећи став, који гласе: „Сукобе надлежности између врховних судова народних република решава Врховни суд ФНРЈ.

Решење Врховног суда ФНРЈ којим се управни спор предаје у надлежност врховног суда народне републике обавезно је за врховне судове народних република."

Чл. 21. У првом ставу, први ред, иза речи „од" додати „дана", а у другом реду, уместо речи „тужиоцу" ставити „странки која је подноси". У другом ставу, у трећем реду, иза речи „дана од" додати реч „дана".

Трећи став члана 21 постаје члан 22. У првом реду иза речи „непосредно" ставити запету, а иза „поштом" ставити тачку и брисати реч „препоручено". У трећем реду, иза речи „врховног" додати „суда", а у четвртом реду, иза речи „пошти" ставити „препоручено".

Чл. 22 постаје чл. 23. У првом и трећем ставу, уместо цифре „30" писати „шездесет", у четвртом реду, уместо цифре „7" писати „седам" и у другом ставу, други ред, уместо „30" писати „тридесет".

Чл. 23 постаје чл. 24.

Чл. 24 постаје чл. 25.

Чл. 25 постаје чл. 26. У првом ставу, први ред, уместо речи „суд ће тужиоца позвати" ставити „претседник већа позваће тужиоца".

Чл. 26 постаје чл. 27. У тач. 1) цифру „22" заменити са „23".

Чл. 27 постаје чл. 28. Уместо „члана 2" ставити „члана 26", а у другом реду, уместо цифре „26" ставити „27".

Чл. 28 постаје чл. 29. У трећем реду, уместо цифре „22" писати „23". У другом реду, другог става, уместо речи „од" писати „из".

Чл. 29 постаје чл. 30. У првом ставу, први ред, иза речи „члан 26" додати „став 2 или по члану 27", а у другом реду, уместо цифре „27" писати „28". У трећем ставу, у четвртом реду, уместо речи „ствари" ставити „ствар".

Чл. 30 постаје чл. 31. У трећем ставу, у првом реду, уместо „ових" писати „истих", а уместо речи „предлагати" писати „предложити".

Чл. 31 постаје чл. 32.

Чл. 32 постаје чл. 33.

Чл. 33 постаје чл. 34.

Чл. 34 постаје чл. 35. У првом реду, уместо речи „један члан већа, који као известилац“ ставити „члан већа, који је известилац и“.

Чл. 35 постаје чл. 36. У првом ставу, у првом реду, иза речи „спор“ додати „по правилу“. У другом ставу, у седмом реду, уместо речи „спора“ писати „ствари“. У четвртом ставу, на крају става брисати тачку и ставити запету и додати „у ком случају ће се позвати и странка“.

Чл. 36 постаје чл. 37.

Чл. 37 постаје чл. 38. У првом реду, уместо речи „по коме се спор има“ ставити „на основу кога би се спор имао“. У трећем реду, уместо речи „променити“ писати „применити“.

Чл. 38 постаје чл. 39. У трећем ставу, на крају, уместо речи „је тајно“ ставити „врши се без присуства странака“.

Чл. 39 постаје чл. 40. У трећем ставу на крају, бришу се речи „акт надлежног органа“ и уместо тога писати „поништени акт“. Додаје се нов трећи став који гласи: „Кад је тужба поднета на основу члана 23 овог закона, а суд нађе да је оправдана, он ће пресудом уважити тужбу и одредити у ком ће смислу надлежни државни орган донети решење.“

Чл. 40 постаје чл. 41.

Чл. 41 постаје чл. 42. У првом ставу, у четвртом реду, иза речи „образложење“ брисати запету, а у петом реду брисати речи „одредбу о трошковима ако их има“.

Чл. 42 постаје чл. 43. Први став мења се и гласи: „Жалбом Врховном суду ФНРЈ може се побијати пресуда и решење врховног суда народне републике у случајевима из члана 18 овог закона.“

Чл. 43 постаје чл. 44. У првом реду, испред речи „доставе“ додати реч „дана“. У трећем реду, уместо „21 став 3“ писати „22“.

Чл. 44 постаје чл. 45.

Чл. 45 постаје чл. 46.

Чл. 46 постаје чл. 47. У трећем ставу, други ред, иза речи „члана“ ставити запету.

Чл. 47 постаје чл. 48. У другом ставу, уместо „31 до 35“ писати „32 до 36“.

Чл. 48 постаје чл. 49. У другом ставу, у другом реду, иза речи „или“ брисати реч „жалба“, а у другом реду, иза речи „преиначити“ ставити тачку и брисати остатак реченице .У трећем ставу, други ред, уместо „решење“ писати „решења“. У четвртом ставу, други ред, уместо речи „има недостатка“ писати „постоји недостатак“. У четвртом реду, иза речи „списима“ ставити запету.

Чл. 49 постаје чл. 50, мења се и гласи: „У пресуди односно решењу Врховног суда ФНРЈ морају се ценити сви наводи жалбе. Уколико су питања и околности који се у жалби истичу правилно цењени

у побијаној пресуди односно решењу, Врховни суд ФНРЈ може се само позвати на разлоге побијане одлуке.“

У поднаслову изнад члана 50 који постаје члан 51 уместо „Ц“ ставити „В“.

У тач. 1) овог члана, у првом реду, иза речи „чињенице“ ставити запету, а у трећем реду, уместо „странки“ писати „њу“. У тачци 2) у четвртом реду, уместо речи „помоћника“ писати „пуномоћника“. У тачци 3) у трећем реду, уместо „пресудом“ писати „судском одлуком“. Трећи став брише се.

Чл. 51 постаје чл. 52. На крају првог става, уместо речи „пресуде“ ставити „одлуке“. У другом ставу, у првом реду, уместо „пресуде“ ставити „одлуке“.

Чл. 52 постаје чл. 53. У првом реду, уместо „пресуду“ ставити „одлуку“ а у другом реду, уместо „пресуде“ ставити „одлуке“.

Чл. 53 постаје чл. 54. У другом реду, првог става, уместо цифре „52“ писати „53“. У другом ставу, у првој тачци, уместо речи „по коме“ писати „донето у поступку чија“. У другој тачци уместо цифре „50“ писати „51“. У четвртој тачци, у другом реду, уместо речи „решење по коме“ писати „решења донетог у поступку чија“.

Чл. 54 постаје чл. 55.

Чл. 55 постаје чл. 56. Први и други став мењају се и гласе: „По истеку рока за одговор на тужбу (члан 55 став 3), суд пресудом решава о тужби за обнову поступка.

Ако се обнова дозволи, ставиће се ван снаге ранија одлука у целости или делимично.“

На крају четвртог става брисати тачку и додати „кад одлука којом се обнова дозвољава постане правоснажна.“

Чл. 56 постаје чл. 57. У првом реду, уместо речи „пресуде или решења“ ставити „одлуке“.

Чл. 57 постаје чл. 58. У другом и трећем реду, уместо „50 до 56“ писати „51 до 57 овог закона“.

У поднаслову изнад члана 58 који постаје члан 59 уместо слова „Д“ писати „Г“.

Чл. 59 постаје чл. 60.

Чл. 60 постаје чл. 61.

Чл. 61 постаје чл. 62. У другом ставу, иза речи „изда“ писати „решење које замењује“ а у четвртом реду, брисати речи „и извршењу судске пресуде.“ У трећем ставу, у првом реду, иза речи „стварима“ ставити запету и додати „о стварима социјалног осигурања“. У четвртом реду уместо „управног акта буде одбијен или одбачен“ писати „решења које замењује управни акт буду одбијени или одбачени“.

Чл. 62 постаје чл. 63. У другом ставу, у последњем реду иза речи „суда“ ставити запету и додати „као“.

Чл. 63 постаје чл. 64. У другом ставу, иза речи „орган“ ставити тачку и брисати остатак става.

Чл. 64 постаје чл. 65. У првом ставу, у првом реду, уместо речи „подносе“ ставити „доносе“ а у другом реду иза речи „акт“ писати „или акт у извршењу пресуде донете на основу члана 40 став 5 овог закона.“ У другом ставу, у осмом и деветом реду, брисати речи „и надлежног јавног тужиоца“.

Додаје се нов члан 66 који гласи: „Кад је у управном спору донета пресуда а државни орган је донео управни акт у извршењу те пресуде, па се код државног органа тражи обнова управног поступка по томе управном акту, обнова се може дозволити ако је разлог за обнову настао код државног органа који је акт донео.“

Чл. 65 постаје чл. 67.

Чл. 66 постаје чл. 68. Трећи став мења се и гласи: „Изузетно од одредбе става 1 овог члана, остају на снази прописи који предвиђају надлежност Владе ФНРЈ и влада народних република за решавање у другом степену у стварима у којима нема места управном спору, као и по жалбама против аката које доносе органи влада у спровођењу прописа о привредно-управним и надзорним мерама у односу на привредне организације.“

Чл. 67 постаје чл. 69. У трећем ставу, први ред, иза речи „тако“ брисати запету.

Чл. 68 постаје чл. 70. Први став мења се и гласи:

„До доношења одговарајућих законских прописа не може се водити управни спор против аката које у спровођењу прописа о привредно-управним и надзорним мерама доносе надлежни државни органи у односу на привредне организације.“

Други став мења се и гласи: „Президијум Народне скупштине ФНРЈ, односно президијуми народних скупштина народних република могу својим указима прописивати да се против одређених аката из става 1 овог члана може водити управни спор.“

Додаје се нов члан 71 који гласи: „Президијум Народне скупштине ФНРЈ односно президијуми народних скупштина народних република могу, у року од године дана по ступању на снагу овог закона, својим указима прописивати да се у појединим стварима регулисаним досадашњим прописима не може водити управни спор.

Укази донети по овом члану и по ставу 2 претходног члана подносе се народној скупштини на накнадну потврду.“

Чл. 69 постаје чл. 72. У првом реду, брисати речи „по истеку“, а уместо „по објављивању“ писати „после објављивања“.

III

Подносећи овај свој извештај, Законодавни одбор предлаже Савезном већу да га у целости усвоји.

За известиоца Законодавни одбор одредио је др Ива Сунарића.

Секретар
др **Јерко Радмиловић**, с. р.

Председник
Законодавног одбора
др **Јосип Хрнчевић**, с. р.

Чланови:

Душан Диминић, с. р., **Метод Микуж**, с. р., др **Милорад Влајковић**, с. р., др **Иво Сунарић**, с. р., **Владимир Симић**, с. р., др **Макс Шнудерл**, с. р., **Бошко Шиљеговић**, с. р., **Ђуро Салај**, с. р., **Иса Јовановић**, с. р., **Мара Нацева**, с. р., **Милан Поповић**, с. р., **Велибор Љујић**, с. р., **Душан Кведер**, с. р., **Едхем Чамо**, с. р., **Ванчо Бурзевски**, с. р., **Вељко Зековић**, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О УПРАВНИМ СПОРОВИМА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ
ВЕЋЕ НАРОДА
Законодавни одбор
Бр. 129
26 марта 1952 год.
Београд

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Београд

Законодавни одбор Већа народа Народне скупштине ФНРЈ на својим седницама од 10, 11, 12 и 14 јануара и 25 марта 1952 године претресао је Предлог закона о управним споровима, достављен му од Председника Већа народа, а који је на основу чл. 63 Устава Влада ФНРЈ упутила Народној скупштини ФНРЈ на решавање.

Сагласно Пословнику Већа народа, а на основу претреса Предлога закона о управним споровима Законодавни одбор подноси Већу народа овај извештај.

I

Законодавни одбор Већа народа прихватио је и поздравио иницијативу Владе ФНРЈ за доношење закона о управним споровима, који претставља значајан допринос даљем учвршћењу законитости, заштити права и интереса грађана и развијању социјалистичке демократије.

Делатност државних органа у решавању о правима и обавезама грађана врло је обимна и састоји се у примењивању закона и других прописа на поједине конкретне случајеве. Карактер, важност и обимност ове делатности налажу да се обезбеди пуна законитост у раду државних органа.

До сада законитост у раду државних органа обезбеђивала се путем жалбе другостепеном органу који је овлашћен да цени законитост аката нижих управних органа, установом захтева за заштиту законитости по којој је јавни тужилац имао право да од виших органа тражи поништај незаконитог акта нижег органа и покретањем спора код редовног грађанског суда за побијање законитости аката управе али само у неким пословима. Иако су ови облици претстављали важна средства за обезбеђење законитости у раду државних органа, она су била недовољна да обезбеде пуну законитост и пруже пуну гаранцију за заштиту права грађана. Грађанима није пристојало право да сами покрећу поступак за поништај управног акта, а коначна оцена законитости аката припадала је вишим органима управе, који су често ради извршења конкретних задатака били одговорни за незаконите поступке нижих органа.

У циљу даљег учвршћења законитости и заштите права грађана Четврти пленум КЦ КПЈ поставио је као неопходно увођење судске контроле законитости управних аката којима се решава о правима и дужностима грађана.

Тој иницијативи удовољава се Предлогом закона о управним споровима, који претставља значајан допринос даљем учвршћењу законитости и обезбеђењу права грађана у односу на акте државне управе. Овим законским предлогом успоставља се институција управног спора, којом грађани добивају моћно средство за заштиту својих законских права и интереса у односу на акте органа управе и других државних органа. У односу на досадашње стање ова установа претставља велико преимућство за обезбеђење правилне примене закона од стране управних органа.

Према предлогу закона предмет управног спора може бити управни акт донесен не само од органа управе него и од органа власти или правосуђа ако је по садржају управног карактера и ако је донесен у вршењу власти. Управни спор може се водити само против индивидуалних аката државних органа којима се решава о извесном праву или обавези одређеног физичког или правног лица. Право покретања спора има свако лице које сматра да му је управним актом повређено какво право или правни интерес заснован на закону. Такође се даје право државном правобраниоцу за покретање управног спора када је управним актом повређен закон у корист појединаца, а на штету заједнице. Решавање управних спорова дато је у надлежност редовним врховним судовима народних република и Врховном суду ФНРЈ, што највише одговара нашим потребама и принципима организације државне управе. Надле-

жност врховних судова народних република и Врховног суда ФНРЈ постављена је према рангу органа који је донео управни акт, тако је Врховном суду ФНРЈ додељено у надлежност решавање управних спорова по управним актима донесеним од свих савезних органа, а врховним судовима народних република по свим осталим управним актима. Противу пресуда врховних судова народних република може се изјавити жалба Врховном суду ФНРЈ и то само у случајевима када се правни однос који је предмет управног акта заснива на савезним прописима, чиме се обезбеђује јединственост примене савезних прописа.

Законодавни одбор Већа народа извршио је извесне измене у поднесеном предлогу овог закона од којих посебно треба истаћи следеће:

У члану 6 брисан је трећи став према коме се управни спор могао водити и против аката друштвених организација, јер оне не доносе никаква акта у својству органа државне власти.

Право бити тужилац у управном спору из члана 12 проширено је на све синдикалне организације, као и на заједнице које немају својство правног лица.

Надлежност за решавање управних спорова из члана 17 намењена је тако да је Врховни суд ФНРЈ надлежан за сва акта савезних органа, а врховни судови народних република за акта осталих државних органа. Овом члану додат је и нов став којим се предвиђа да ће посебним прописима бити регулисано вођење управних спорова које војна лица покрећу против аката донетих од стране војних органа.

Члану 19 додати су нови ставови којима се регулише сукоб надлежности.

Додат је нов члан 71 којим се даје овлашћење Президијуму Народне скупштине ФНРЈ и президијумима народних скупштина народних република да у року од годину дана могу издавати указе да се у појединим стварима не може водити управни спор.

II

Сагласно истакнутим начелима и на основу претреса сваког члана Предлога закона о управним споровима, а по постигнутој сагласности Редакционе комисије оба већа, Законодавни одбор предлаже Већу народа следеће измене и допуне у тексту наведеног законског предлога:

(Даљи текст извештаја Законодавног одбора Већа народа идентичан је са текстом извештаја Законодавног одбора Савезног већа на стр. 416.)

III

Подносећи овај свој извештај, Законодавни одбор предлаже Већу народа да га у целости усвоји.

Законодавни одбор одредио је за свог известиоца Гојка Гарчевића.

Секретар
Грга Јанкез, с. р.

Председник
Законодавног одбора
Моша Пијаде, с. р.

Чланови:

Нинко Петровић, с. р., **Јоже Лампрет**, с. р., **Ладислав Амброжич**, с. р., **Димитрије Бајалица**, с. р., **Сулејман Филиповић**, с. р., **Гојко Гарчевић**, с. р., **Фадиљ Хоџа**, с. р., др **Хинко Кризман**, с. р., **Лео Матес**, с. р., **Слободан Марјановић**, с. р., **Радован Мијушковић**, с. р., др **Милош Московљевић**, с. р., **Тоде Ношпал**, с. р., **Јосип Рус**, с. р., **Сретен Вукосављевић**, с. р.

MINISTARSTVO FINANSIJA FNRJ
12 decembar 1951
Beograd

PRETSEDNIKU SAVEZNOG VEĆA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

i

PRETSEDNIKU VEĆA NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Dostavljam Vam Predlog zakona o državnom pravobranioštvu, koji je Vlada FNRJ prihvatila na svojoj sednici, i molim Vas da ovaj predlog dostavite Zakonodavnom odboru Saveznog veća (Veća naroda) na dalji postupak.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Ministar finansija FNRJ
Milentije Popović, s. r.

PREDLOG

ZAKONA O DRŽAVNOM PRAVOBRANIOŠTVU

Član 1

Ustanovljuje se Državno pravobranioštvo kao organ za zastupanje Federativne Narodne Republike Jugoslavije, narodnih republika, Autonomne Pokrajine Vojvodine i Autonomne Kosovsko-metohiske Oblasti kao i njihovih organa i ustanova u imovinsko-pravnim odnosima i u drugim slučajevima predviđenim ovim zakonom, pred sudovima, državnom arbitražom i organima državne uprave.

Član 2

Državno pravobranioštvo sačinjavaju Državno pravobranioštvo FNRJ pri Ministarstvu finansija FNRJ, državna pravobranioštva narodnih republika pri ministarstvima finansija narodnih republika, Državno pravobranioštvo Autonomne Pokrajine Vojvodine pri Povereništvu za finansije Glavnog izvršnog odbora Narodne skupštine Autonomne Pokrajine Vojvodine i Državno pravobranioštvo Autonomne Kosovsko-metohiske Oblasti pri Povereništvu za finansije Oblasnog izvršnog odbora Autonomne Kosovsko-metohiske Oblasti.

Član 3

Na čelu Državnog pravobranioštva FNRJ stoji Glavni državni pravobranilac, na čelu državnog pravobranioštva narodne republike državni pravobranilac narodne republike, a na čelu državnih pravobranioštava autonomnih jedinica državni pravobranioci autonomnih jedinica.

Glavnog državnog pravobranioca postavlja Prezidijum Narodne skupštine FNRJ, državnog pravobranioca narodne republike prezidijum narodne skupštine narodne republike, a državne pravobranioce autonomnih jedinica postavljaju pretstavnička tela tih jedinica.

Član 4

Glavni državni pravobranilac, državni pravobranilac narodne republike i državni pravobranioci autonomnih jedinica ovlašćeni su:

1) da zastupaju Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju, narodnu republiku odnosno autonomnu jedinicu, kao i njihove organe i ustanove:

a) u građanskim stvarima (parničnim, vanparničnim i izvršnim);

b) u sporovima za naknadu štete pričinjene nezakonitim ili nepravilnim korišćenjem ili raspolaganjem osnovnim sredstvima pri-

vrednih preduzeća i privrednih udruženja kao i opštenarodnom imovinom datom na korišćenje zadružnim i društvenim organizacijama;

2) da se umešaju u započeti spor o osnovnim sredstvima između dve privredne organizacije;

3) da pokreću i vode upravni spor, ako je upravnim aktom povređen zakon u korist pojedinca ili pravnog lica;

4) da vrše druge poslove predviđene posebnim propisima, kao i poslove koje im odredi nadležni ministar finansija odnosno poverenik za finansije.

Upravni spor pokreće Glavni državni pravobranilac kad je za spor nadležan Vrhovni sud FNRJ, a državni pravobranilac narodne republike kad je za spor nadležan vrhovni sud narodne republike, osim ako je upravni akt doneo organ autonomne jedinice ili lokalni organ na području autonomne jedinice, u kom slučaju upravni spor pokreće državni pravobranilac autonomne jedinice.

U delokrug Glavnog državnog pravobranioca, državnog pravobranioca narodne republike i državnih pravobranilaca autonomnih jedinica spada i davanje mišljenja državnim organima i ustanovama o ugovorima o kojima se po propisima Vlade FNRJ mora tražiti mišljenje.

Član 5

Nadležni ministar finansija, odnosno poverenik za finansije, može odrediti u kojim će upravnim sporovima imovinske prirode, pokrenutim po tužbi pojedinca ili pravnog lica, pravobranilac zastupati državne organe protiv čijeg je akta pokrenut upravni spor.

Na zahtev lokalnih državnih organa i njihovih ustanova, državni pravobranilac narodne republike i državni pravobranioci autonomnih jedinica mogu se prihvatiti njihovog zastupanja u imovinsko-pravnim odnosima.

Član 6

Glavni državni pravobranilac radi na osnovu uputstava Ministra finansija FNRJ.

Državni pravobranioci narodnih republika i državni pravobranioci autonomnih jedinica rade po uputstvima koja ministar finansija narodne republike, odnosno poverenik za finansije, izdaje u okviru opštih uputstava Ministra finansija FNRJ i stručnih uputstava Saveta državnog pravobranilaštva FNRJ.

Član 7

Pri Državnom pravobranilaštvu FNRJ obrazuje se Savet državnog pravobranilaštva FNRJ.

U Savet ulaze, pored Glavnog državnog pravobranioca, državni pravobranioci narodnih republika i autonomnih jedinica, kao i druga

lica iz reda istaknutih pravnih stručnjaka koja odredi Ministar finansija FNRJ.

Savet daje stručna obavezna uputstva za rad svih pravobranilaca, a naročito u pogledu obaveznosti pokretanja postupka, preduzimanja pojedinih procesnih radnji, pitanja koje organe i ustanove mogu pravobranioci zastupati, kao i pravne ocene pojedinih pitanja.

Član 8

Glavni državni pravobranilac vrši stručni nadzor nad radom državnih pravobranilaca narodnih republika i državnih pravobranilaca autonomnih jedinica.

Državni pravobranioci narodnih republika i državni pravobranioci autonomnih jedinica dužni su pokrenuti postupak u svima slučajevima kada to Glavni državni pravobranilac zatraži.

Glavni državni pravobranilac može preuzeti zastupanje u svakoj stvari u kojoj je na zastupanje ovlašćen državni pravobranilac narodne republike, odnosno državni pravobranilac autonomne jedinice, ako se radi o interesima od opšteg značaja ili o zastupanju prema inostranstvu.

Prava koja prema prethodnim stavovima pripadaju Glavnom državnom pravobraniocu ima i državni pravobranilac Narodne Republike Srbije u odnosu na državne pravobranioce autonomnih jedinica.

Član 9

Državna pravobranioštva imaju posebne predračune prihoda i rashoda u okviru predračuna prihoda i rashoda ministarstva finansija, odnosno povereništva za finansije.

Naredbodavac za izvršenje predračuna prihoda i rashoda je državni pravobranilac.

Član 10

Uredbom Vlade FNRJ doneće se bliži propisi o organizaciji i radu državnog pravobranioštva.

Član 11

Stupanjem na snagu ovog zakona prestaju važiti odredbe Zakona o zastupanju države i javnih organizacija u imovinsko-pravnim odnosima pred sudovima i upravnim organima, koje su u suprotnosti sa odredbama ovog zakona.

Ovaj zakon stupa na snagu sa danom objavljivanja u »Službenom listu Federativne Narodne Republike Jugoslavije«.

OBRAZLOŽENJE

PREDLOGA ZAKONA O DRŽAVNOM PRAVOBRANIOŠTVU

Naš dosadašnji sistem zastupanja države i njenih organa u imovinskopravnim odnosima pred sudovima i organima državne uprave regulisan je Zakonom o zastupanju države i javnih organizacija u imovinskopravnim odnosima pred sudovima i upravnim organima (»Službeni list FNRJ«, br. 88/46). Bitno obeležje sistema predvidenog ovim zakonom je to da ne postoji jedinstveni državni organ čiji bi glavni zadatak bio zastupanje države i njenih organa i ustanova u imovinskopravnim odnosima. Svaki državni organ, ustanovu i preduzeće zastupao je njihov starešina, odnosno lice koje je posebnim propisom za to odredeno. Na taj način, zastupanje pojedinih državnih organa, ustanova i preduzeća je po našem današnjem sistemu povereno njima samima. Služba zastupanja obavlja se praktično tako što lice koje je propisom ovlašćeno na zastupanje prenosi to svoje ovlašćenje na pravnog referenta zastupanog organa, ustanove ili preduzeća, ili na koje drugo lice.

Ovakav sistem pokazao je dosada u praksi izvesne slabe strane. Kako nema jedinstvenog organa za zastupanje, to je nemoguće ostvariti jedinstven stav u oceni državnih imovinskih interesa. Ovo se ne odnosi samo na opštenarodnu imovinu pod upravljanjem državnih organa i ustanova, nego i na opštenarodnu imovinu koja je data privrednom preduzeću kao njegova osnovna sredstva, kao i na onu koja je data na korišćenje zadružnim i društvenim organizacijama. Jedinstvena, tj. jednoobrazna ocena interesa u pitanju nameće se s obzirom na sam karakter opštenarodne imovine u našoj zemlji. Nosilac prava svojine na toj imovini je narod, pa je potrebno da se i njegovi interesi koji se te imovine tiču cene na podjednak način. Podjednaka pravna ocena imovinskih interesa pretpostavlja uvid u stanje opštenarodne imovine. Medutim, samostalnost pojedinih državnih organa u njihovom zastupanju pred sudovima i arbitražom nije dosada omogućivala taj uvid.

Pored izloženih slabosti dosadašnjeg sistema zastupanja države, kao i njenih organa i ustanova, i drugi razlozi govore za njegovu reorganizaciju. U novom sistemu upravljanja privredom bitno se izmenila uloga državnih organa prema privredi. S obzirom na to da državni organi više ne rukovode operativno privredom, time su otpali razlozi koji su nalagali da se pojedinim državnim organima prizna pravo na samostalno zastupanje. S druge strane, uvodenjem upravnog spora u naš pravni sistem postavilo se pitanje koji će državni organ pokretati upravni spor kad je upravnim aktom povreden zakon u korist pojedinca ili pravnog lica. Osim toga, dosadašnje iskustvo pokazalo je da

je potrebno uvesti prethodnu pravnu ocenu ugovora kojima se angažuje opštenarodna imovina preko izvesne vrednosti. Ova ocena može biti uspešna samo ako se njeno vršenje poveri jednom organu koji će taj posao obavljati na jednoobrazan način.

Napred navedeni razlozi, kao i potreba da se na jedinstvenoj osnovi obezbedi stručno i pravilno zastupanje imovinskopravnih interesa države kao pretstavnika narodne zajednice, nalažu da se zastupanje države, kao i njenih organa i ustanova u imovinskopravnim odnosima pred sudovima, arbitražom i organima državne uprave poveri jednom državnom organu čiji će to biti jedini zadatak. Predloženim zakonom ustanovljuje se takav organ — Državno pravobranioštvo. Ono je zamišljeno zasad u širem smislu kao organ saveznog i republičkog ministarstva finansija, odnosno povereništava za finansije autonomnih jedinica. Saglasno tome predvida se da glavni državni pravobranilac radi na osnovu uputstava Ministra finansija FNRJ, a da državni pravobranioci narodnih republika i državni pravobranioci autonomnih jedinica rade po uputstvima koja ministar finansija narodne republike, odnosno nadležni poverenik za finansije, izdaje u okviru opštih uputstava Ministra finansija FNRJ.

Iz ovoga se vidi da se predloženim zakonom ministrima finansija, odnosno poverenicima za finansije autonomnih jedinica, daje jedan nov zadatak, a to je nadzor nad opštenarodnom imovinom koji oni ostvaruju preko Državnog pravobranioštva. Narodni odbori, po Predlogu, nemaju svog pravobranioštva, ali se predvida mogućnost da se pravobranilac narodne republike i autonomne jedinice na njihovo traženje prihvati njihovog zastupanja u imovinsko-pravnim stvarima. Pored građanskih stvari (parničnih, vanparničnih i izvršnih) u kojima se kao stranka na jednoj ili na obe strane pojavljuje državni organ ili državna ustanova, državni pravobranilac je ovlašćen da pokreće spor za naknadu štete pričinjene nezakonitim korišćenjem ili raspolaganjem osnovnim sredstvima privrednih preduzeća i privrednih udruženja, kao i one štete koja bude pričinjena opštenarodnoj imovini datoj na korišćenje zadružnim i društvenim organizacijama. Time se obezbeđuje obeštećenje države za štetu koju ona pretrpi time što preduzeća, zadružne i društvene organizacije nezakonito i nepravilno koriste i raspolažu opštenarodnom imovinom koju im je ona predala. Danas, međutim, postoji samo odgovornost službenog lica i radnika po tužbi samog preduzeća za štetu koju oni pričine nezakonitim i nepravilnim korišćenjem osnovnih i obrtnih sredstava. Pravobranilac se može, isto tako, umešati u spor o osnovnim sredstvima između dve privredne organizacije, i to tako što će stati uz jednu od njih, ili pak protiv obe u korist neke treće. Time Predlog zakona omogućuje čvršću kontrolu nad raspolaganjem i korišćenjem osnovnih sredstava, nego što je dosada to bilo.

Državni pravobranioci su pored toga ovlašćeni da pokreću upravni spor u slučajevima u kojima je upravnim aktom povreden zakon u korist pojedinca. Ovim je rešeno pitanje ko će u ime države pokretati upravni spor ove vrste. Pravobranioštvo će za ovakve upravne akte saznavati na taj način što će mu kontrolni i svi drugi organi dostavljati upravni akt za koji opravdano sumnjaju da se njime vreda zakon u korist pojedinca. Ovo je jedini posao Državnog pravobranioštva u kome se ne mora uvek raditi o imovinskom interesu države. Ma da ovakav način saznanja za ove upravne akte ne obezbeduje potpunu zaštitu zakonitosti, on je ipak u našoj današnjoj državnoj organizaciji jedino moguć, s obzirom da u našoj upravi ne postoji obavezna preventivna kontrola koja bi bila uslov za izvršnost upravnih akata. U drugoj, znatno mnogobrojnijoj grupi upravnih sporova, koji se pokreću po tužbi pojedinca, pravobranilac ne zastupa državu uvek. U ovoj grupi on će ovu dužnost vršiti samo ako je spor imovinske prirode i ako nadležni ministar finansija, odnosno poverenik za finansije, zahteva da se on zastupanja prihvati. Ovakvo ograničenje je razumljivo kad se ima u vidu da je broj ovih sporova veliki. Zato će ministar finansija zahtevati od pravobranioca da se prihvati zastupanja samo ako se radi o sporu od većeg imovinskog ili principijelnog značaja.

Najzad, u delokrug državnog pravobranioca spada i davanje mišljenja o ugovorima o kojima se po propisima koje bude donela Vlada FNRJ mora tražiti mišljenje. Ovim se ostvaruje potrebna obavezna kontrola ugovora koja dosada nije postojala.

Nadležnost državnog pravobranioca u gradanskim stvarima i u sporovima oko osnovnih sredstava odredena je stepenom organa kojega on zastupa. Tako će glavni pravobranilac zastupati Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju i savezne organe i ustanove, republički narodnu republiku kao i republičke i lokalne organe i ustanove na području republike, a pravobranioci autonomnih jedinica zastupaće ove jedinice, kao i njihove lokalne organe i ustanove na njihovom području. Za upravne sporove Predlog propisuje da će Glavni pravobranilac zastupati državu u slučajevima kad je za spor nadležan Vrhovni sud FNRJ, a republički kad je za spor nadležan vrhovni sud narodne republike. Od ovoga se otstupa za sporove povodom upravnih akata koje su doneli organi autonomnih jedinica ili lokalni organi na njihovom području. U sporovima povodom ovih upravnih akata zastupanje će vršiti pravobranioci autonomnih jedinica. Vodeći računa o tome da značaj spora može u izvesnim slučajevima zahtevati zastupanje od strane višeg pravobranioca, Predlog ga ovlašćuje da može preuzeti zastupanje u svakoj stvari u kojoj je nadležan niži pravobranilac, ako se radi o interesima od opšteg značaja ili o zastupanju prema inostranstvu.

Iako je svako pravobranioštvo organ odgovarajućeg ministarstva finansija odnosno povereništva za finansije, za njegovo pravilno funk-

cionisanje potreban je jedinstven stav u svima pitanjima. Ovakav stav obezbeden je u Predlogu pre svega time što se uputstva organa finansija po kojima pravobranioci rade kreću u granicama opštih uputstava Ministra finansija FNRJ. Dalje, jedinstvo postupanja u praksi obezbeđeno je stručnim nadzorom koji viši pravobranilac vrši nad radom nižih pravobranilaca. Ovi su, pored toga, dužni da pokrenu postupak u svim slučajevima u kojima to zatraži viši pravobranilac. Najzad, kao najveću garantiju za jednoobraznost u zastupanju države, Predlog ustanovljuje naročiti organ za tu svrhu — Savet državnog pravobranioštva FNRJ, koji sačinjavaju glavni državni pravobranilac, svi niži pravobranioci i druga lica koja iz redova pravnih stručnjaka imenuje Ministar finansija FNRJ. Savet izdaje za sve pravobranioce stručna obavezna uputstva koja se tiču stručne strane njihovog rada, a naročito obaveze pokretanja postupka, preduzimanja pojedinih procesnih radnji, pitanja koje organe i ustanove mogu pravobranioci zastupati, kao i pravne ocene pojedinih pitanja.

Najzad treba reći da Predlog ne rešava sva pitanja organizacije, ovlašćenja i rada pravobranilaca. On sadrži samo osnovna rešenja i time osnovicu za uvođenje ove ustanove. Vlada bi imala, na osnovu prakse i samog razvitka pravobranioštva, uredbom da razradi odredbe zakona.

Ustanova pravobranioštva, sa zadacima koje smo napred izložili, pretstavlja nov korak u daljem demokratskom razvoju naše državne organizacije u kojoj stalno širenje samoupravnosti ustanova i uprave mora ići uporedo sa jačanjem društvene kontrole nad materijalnim interesima zajednice oličenim u opštenarodnoj imovini odnosno zasnovanim na njoj. Pod ovim uslovima ustanova pravobranioštva ima nesumnjivih preimućstava nad dosadašnjim sistemom zastupanja države u imovinsko-pravnim odnosima.

21 decembra 1951 godine

FEDERATIVNA NARODNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA
MINISTARSTVO FINANSIJA
Pov. br. 97
12 januara 1952 godine
Beograd

PRETSEDNIKU SAVEZNOG VEĆA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ
i
PRETSEDNIKU VEĆA NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

S obzirom na primedbe koje su naknadno stavljene od strane pojedinih resora na tekst Predloga zakona o državnom pravobranioštvu, kao i zbog potrebe da se na potpuniji način regulišu izvesna pitanja koja se tiču funkcionisanja pravobranioštva, nameće se potreba da se u dostavljenom tekstu predloga učine izvesne izmene i dopune. Kako te izmene i dopune povlače potrebu da se sa njima usklade i neke odredbe ranijeg teksta, dostavljam vam u prilogu novi tekst Predloga zakona o javnom pravobranioštvu kojim se zamenjuje prvi tekst predloga ovog zakona koji vam je ranije upućen.

Obrazloženje učinjenih izmena daće određeni poverenik na sednici Zakonodavnog odbora.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Ministar finansija FNRJ
Milentije Popović, s. r.

PREDLOG

ZAKONA O JAVNOM PRAVOBRANIOŠTVU

I. Zadatak javnog pravobranioštva

Član 1

Javno pravobranioštvo zastupa u imovinsko-pravnim odnosima, prema odredbama ovog zakona, Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju, narodne republike, autonomne i administrativno-teritorijalne jedinice, kao i njihove ustanove kojima je priznato svojstvo pravnog lica.

Javno pravobranioštvo pokreće upravni spor u slučajevima predviđenim ovim zakonom.

Za zastupanje privrednih organizacija važe posebni propisi.

II. Organizacija

Član 2

Prava i dužnosti javnog pravobranioca vrše Javno pravobranioštvo FNRJ i javna pravobranioštva narodnih republika.

Javna pravobranioštva osnivaju se pri Ministarstvu finansija FNRJ i pri ministarstvima finansija narodnih republika.

Član 3

Na čelu Javnog pravobranioštva FNRJ stoji savezni javni pravobranilac, a na čelu javnog pravobranioca narodne republike republički javni pravobranilac.

Saveznog javnog pravobranioca postavlja Prezidijum Narodne skupštine FNRJ, a republičkog javnog pravobranioca prezidijum narodne skupštine narodne republike.

Član 4

Javni pravobranioci vrše svoju dužnost na osnovu zakona i drugih propisa.

Nadzor nad radom javnog pravobranioca vrši odgovarajući ministar finansija.

Ministar finansija može odrediti da je javni pravobranilac dužan preduzeti određene pravne radnje, kao i da određene pravne radnje može preduzeti samo uz njegovu prethodnu saglasnost.

Član 5

Javna pravobranioštva imaju potreban broj stručnih i administrativnih službenika.

Član 6

Javna pravobraništva imaju posebne predračune prihoda i rashoda u okviru predračuna prihoda i rashoda ministarstva finansija pri kome postoje.

Naredbodavac za izvršenje predračuna prihoda i rashoda je javni pravobranilac.

III. Dužnosti i ovlašćenja

Član 7

Savezni i republički javni pravobranilac:

1) zastupaju Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju i narodnu republiku, kao i njihove ustanove, u građanskim stvarima (parničnim, vanparničnim i izvršnim) pred sudovima i arbitražama, kao i u drugim imovinskopravnim odnosima pred organima državne uprave;

2) pokreću i vode upravni spor, ako je upravnim aktom povređen zakon u korist pojedinca ili pravnog lica;

3) vrše druge poslove predviđene posebnim propisima, kao i druge poslove zastupanja koje im odredi Ministar finansija FNRJ odnosno ministar finansija narodne republike.

Javni pravobranioci daju mišljenja državnim organima i ustanovama po pitanjima u vezi sa ugovorima i drugim imovinskopravnim odnosima o kojima se po propisima Vlade FNRJ mora tražiti njihovo mišljenje.

Član 8

Upravni spor pokreće savezni javni pravobranilac kad je za spor nadležan Vrhovni sud FNRJ a republički javni pravobranilac kad je za spor nadležan vrhovni sud narodne republike.

Član 9

Nadležni ministar finansija može propisati da u određenim upravnim sporovima imovinske prirode, pokrenutim po tužbi pojedinca ili pravnog lica, javni pravobranilac zastupa državni organ protiv čijeg je akta pokrenut upravni spor.

Član 10

Pred stranim sudovima, drugim organima i ustanovama Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju, narodnu republiku, autonomnu jedinicu i administrativno-teritorijalnu jedinicu, kao i njihove ustanove, zastupa savezni javni pravobranilac, ako to ne isključuju propisi strane države.

Član 11

Javni pravobranilac može u predmetu u kome je po zakonu određen da vrši zastupanje ovlastiti drugog pravobranioca da ga zamenjuje.

Javni pravobranilac može ovlastiti službenika javnog pravobranilaštva ili odgovarajućeg ministarstva finansija koji ima pravnu spremu, kao i drugo lice sa ovakvom spremom, da ga u određenom predmetu zamenjuje.

Član 12

Javni pravobranilac dužan je pokrenuti postupak u stvarima koje su mu u tom cilju dostavljenje, a u kojima je na osnovu ovog zakona određeno da vrši zastupanje, izuzev ako smatra da bi ishod postupka bio nepovoljan ili nekoristan za stranku koju bi trebalo da zastupa.

Ako ne pokrene postupak, javni pravobranilac podneće o tome neodložno obrazloženi izveštaj nadležnom ministru finansija.

Član 13

Javni pravobranilac može odustati od pokrenutog postupka, priznati zahtev protivne stranke, kao i zaključiti poravnanje.

O odustanku od postupka, o priznanju zahteva i o zaključenju poravnanja javni pravobranilac je dužan podneti obrazloženi izveštaj nadležnom ministru finansija.

Član 14

Javni pravobranilac je dužan izjaviti žalbu protiv presude, rešenja i druge odluke donete na štetu stranke koju je zastupao, izuzev ako žalba ne bi imala uspeha.

Ako ne izjavi žalbu, javni pravobranilac je dužan neodložno podneti izveštaj o tome nadležnom ministru finansija.

Član 15

Javni pravobranilac je dužan bez odlaganja tražiti prinudno izvršenje presude, rešenja i druge odluke donete u korist stranke koju je zastupao.

On neće tražiti izvršenje, odnosno odustaće od traženog izvršenja, ako smatra da se novčana tražbina ne može naplatiti ni putem prinudnog izvršenja.

Ako ne zatraži izvršenje, odnosno ako odustane od izvršenja, javni pravobranilac podneće neodložno obrazloženi izveštaj o tome nadležnom ministru finansija.

Član 16

U stvarima u kojima je određeno zastupanje strane javnog pravobranioca, tužba i drugi podnesci, pozivi, kao i presude, rešenja i druge odluke dostavljaju se odgovarajućem javnom pravobraniocu.

Član 17

Državni organi dužni su na traženje javnog pravobranioca pružiti mu podatke i dostavljati mu na uvid spise koji su mu potrebni u cilju zastupanja.

Član 18

Ministar finansija FNRJ može, na predlog saveznog javnog pravobranioca, osnovati Savet Javnog pravobranioštva pri Javnom pravobranioštvu FNRJ.

U Savet Javnog pravobranioštva FNRJ ulaze savezni javni pravobranilac, republički javni pravobranilac kao i druga lica iz reda istaknutih pravnih i finansiskih stručnjaka koje odredi Ministar finansija FNRJ.

Savet Javnog pravobranioštva FNRJ daje mišljenja o načelnim pitanjima u pogledu vršenja zastupanja, kao i mišljenja po drugim pitanjima koja pred njega iznese savezni ili republički javni pravobranilac.

Savet saziva i njegovim radom rukovodi savezni javni pravobranilac.

Član 19

Veći sreski i gradski narodni odbori mogu svojom odlukom, uz saglasnost prezidijuma narodne skupštine narodne republike, odrediti da zastupanje sreza odnosno gradâ, kao i njihovih ustanova, u imovinskopravnim odnosima vrši sreski odnosno gradski javni pravobranilac.

Sreskog i gradskog javnog pravobranioca postavlja sreski odnosno gradski narodni odbor, uz saglasnost republičkog javnog pravobranioca.

Sreski i gradski javni pravobranilac ima u zastupanju ista ovlašćenja i dužnosti kao i republički javni pravobranilac, osim ovlašćenja za pokretanje upravnog spora.

Prava i dužnosti koje po odredbama ovog zakona ima nadležni ministar finansija prema javnom pravobraniocu, vrši prema sreskom i gradskom javnom pravobraniocu pretsednik narodnog odbora.

Na zahtev pretsednika opštinskog narodnog odbora ili starešine ustanove narodnog odbora, sreski javni pravobranilac preuzeće zastupanje opštine, odnosno njene ustanove, u pojedinim predmetima.

Član 20

Pretstavnička tela autonomnih jedinica mogu, uz saglasnost prezidijuma narodne skupštine narodne republike, odrediti da zastupanje autonomne jedinice u imovinskopravnim odnosima vrši javni pravobranilac autonomne jedinice.

Javnog pravobranioca autonomne jedinice imenuje Glavni izvršni odbor, odnosno Oblasni izvršni odbor.

Javni pravobranilac autonomne jedinice ima u zastupanju ista ovlašćenja i dužnosti kao i republički javni pravobranilac, osim ovlašćenja za pokretanje upravnog spora.

Prava i dužnosti koja po odredbama ovog zakona pripadaju nadležnom ministru finansija prema javnom pravobraniocu, vrši prema javnom pravobraniocu autonomne jedinice organ te jedinice nadležan za finansije.

Član 21

Ako ne postoji sreski ili gradski javni pravobranilac pretsednik sreskog odnosno gradskog narodnog odbora može u pojedinim predmetima svoje ovlašćenje za zastupanje, koje ima na osnovu zakona, preneti na službenika narodnog odbora koji ima pravnu spremu ili na drugo lice sa ovakvom spremom.

Na zahtev pretsednika narodnog odbora ili starešine ustanove narodnog odbora, republički javni pravobranilac, odnosno javni pravobranilac autonomne jedinice, preuzeće zastupanje opštine, grada, sreza odnosno lokalne ustanove u pojedinim predmetima, ako ne postoji sreski odnosno gradski javni pravobranilac.

IV. Prelazne i završne odredbe

Član 22

Odredbe ovog zakona neće se primenjivati na sporove i na druge pravne stvari po kojima je postupak započeo pre stupanja na snagu ovog zakona.

Javni pravobranilac može po svojoj inicijativi ili po nalogu ministra finansija, odnosno pretsednika narodnog odbora, preuzeti zastupanje i po sporovima i drugim pravnim stvarima u kojima je postupak započet pre stupanja na snagu ovog zakona, a u kojima je po ovom zakonu ovlašćen na zastupanje.

Član 23

Ovlašćuje se Vlada FNRJ da uredbom propiše odredbe o tome koji će organi i pod kojim uslovima davati u ime Federativne Narodne Republike Jugoslavije, narodne republike, autonomne i administrativno-teritorijalne jedinice i njihove ustanove, kao i u ime državnih privrednih organizacija, izjave o prihvatanju nasledstva u korist države.

Član 24

U slučajevima kad bi po odredbama ovog zakona javno pravobranilaštvo imalo da zastupa obe stranke čiji su interesi u suprotnosti, državni organ i ustanovu koji imaju svojstvo pravnih lica zastupaće službeno lice koje stoji na čelu takvog organa odnosno ustanove, a Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju, narodnu republiku i autonomnu jedinicu ministar finansija, odnosno organ autonomne jedinice nadležan za finansije.

Član 25

Vlada FNRJ može propisati da određene poslove javnog pravobranioštva vrše drugi državni organi, kao i da odredi njihov odnos prema javnim pravobranioštvima.

Član 26

Ministar finansija FNRJ i ministri finansija narodnih republika staraće se za pravilno izvršenje ovog zakona.

Član 27

Danom stupanja na snagu ovog zakona prestaje važiti Zakon o zastupanju države i javnih organizacija u imovinskopravnim odnosima pred sudovima i upravnim organima, kao i drugi propisi koji su u suprotnosti sa Zakonom o javnom pravobranioštvu.

Član 28

Ovaj zakon stupa na snagu danom objavljivanja u »Službenom listu Federativne Narodne Republike Jugoslavije«.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA SAVEZNOG VEĆA O PREDLOGU ZAKONA O JAVNOM PRAVOBRANIOŠTVU

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
SAVEZNO VEĆE
Zakonodavni odbor
Br. 136
26 marta 1952 godine
Beograd

SAVEZNOM VEĆU NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Saveznog veća Narodne skupštine FNRJ, na svojim sednicama od 15 januara i 25 marta 1952 godine pretresao je Predlog zakona o javnom pravobranioštvu, dostavljen mu od Pretsednika Saveznog veća, a koji je na osnovu čl. 63 Ustava Vlada FNRJ podnela Narodnoj skupštini FNRJ na rešavanje.

I

Pretresajući Predlog zakona o javnom pravobranioštvu, Zakonodavni odbor Saveznog veća istakao je sledeće:

Zakonom o zastupanju države i javnih organizacija od 1946 godine regulisan je dosadašnji sistem zastupanja države i njenih organa u imo-

vinsko-pravnim odnosima pred sudovima i organima državne uprave. Po ovom zakonu ustanovu, preduzeće kao i državne organe zastupao je starešina, odnosno lice koje je za to posebnim propisom određeno. Prema tome, u imovinsko-pravnim odnosima zastupanje interesa države, državnih organa, ustanova i preduzeća bilo je povereno njima samima, odnosno svakom tom organu ponaosob. Predloženim zakonom o javnom pravobranioštvu Federativne Narodne Republike Jugoslavije ustanovljava se posebni državni organ — javno pravobranioštvo, kome je glavni zadatak zastupanje imovinsko-pravnih interesa države — kao pretstavnika narodne zajednice — njenih organa i ustanova u imovinsko-pravnim odnosima. Na taj način, zakonom o javnom pravobranioštvu uvodi se jedinstven organ za zastupanje države, njenih organa i ustanova, a u praksi omogućuje se jedinstvena, jednoobrazna, stručna ocena interesa države, državnih organa i ustanova u imovinsko-pravnim odnosima.

S obzirom na izvršene izmene u sistemu upravljanja privredom, bitno je izmenjena uloga države i državnih organa u upravljanju privredom. Činjenica da državni organi više ne rukovode operativno — privredom, ta činjenica ukida i razloge koji su uslovljavali da se pojedinim državnim organima prizna pravo na zastupanje države i njenih organa u imovinsko-pravnim odnosima.

Važno je istaći, da Predlog zakona o javnom pravobranioštvu sadrži samo osnovna rešenja za uvođenje ove ustanove. I u ovom slučaju praksa i dalji razvitak javnoga pravobranioštva razradiće odredbe ovog zakona.

Uporedo sa ovim izmenama koje se vrše u našoj zemlji, uporedo sa stalnim nastojanjem širenja samoupravnosti ustanova i uprave, mora rasti i jačanje društvene kontrole nad materijalnim interesima zajednice pretstavljenim u opštenarodnoj imovini. I sa te strane Zakon o javnom pravobranioštvu ima preimućstvo nad dosadašnjim sistemom zastupanja države u imovinsko-pravnim odnosima i pretstavlja nov korak u daljem demokratskom razvoju naše državne organizacije.

Zakonodavni odbor je jednoglasno i u potpunosti usvojio Predlog zakona o javnom pravobranioštvu. Izmene učinjene u Zakonodavnom odboru stilske su i redakciske prirode. Značajnija je izmena jedino ta da se iza člana 17 dodaje novi član 18, koji glasi:

»Ako javnom pravobraniocu nije dostavljen akt, donet u prvom stepenu u upravnom postupku, kojim je povređen zakon u korist pojedinca ili pravnog lica, može pravobranilac protiv toga akt podneti žalbu u roku od dva meseca od dostave akta stranci, u čiju korist je akt donet.«

II

Saglasno istaknutom i na osnovu pretresa svakog člana Predloga zakona o javnom pravobranioštvu, a po postignutoj saglasnosti redak-

cione komisije oba odbora, Zakonodavni odbor predlaže Saveznom veću sledeće izmene i dopune u tekstu navedenog zakonskog predloga:

Čl. 1. U prvom stavu, drugi red, posle reči »odnosima« briše se zapeta i reči »prema odredbama ovog zakona,«. U istom redu umesto reči »Federativne« staviti »Federativnu«. U trećem i četvrtom redu iza reči »autonomne« brisati reči »i administrativno-teritorijalne«. U četvrtom redu ispred reči »kao« staviti »srezove, gradove i opštine«.

Čl. 3. U drugom stavu umesto reči »Prezidijum Narodne skupštine FNRJ« staviti »i razrešava Vlada FNRJ«. U trećem redu, umesto reči »prezidijum narodne skupštine« staviti »vlada«.

Čl. 4. U prvom stavu, drugi red, iza reči »zakona« umesto zapete staviti tačku i brisati reči »i drugih propisa.«.

Čl. 6. U prvom stavu, drugi red, ispred reči »ministarstva« staviti »odgovarajućeg«. U trećem redu, iza reči »finansija« staviti tačku i brisati reči »pri kome postoje«.

Čl. 7. U stavu 1, u tač. 1, peti red, ispred reči »organima« staviti »sudovima i«. Tačka 2 menja se i glasi:

»2) podnose žalbu u upravnom postupku i pokreću i vode upravni spor, ako je upravnim aktom povređen zakon u korist pojedinca ili pravnog lica;«

Stav 2 istog člana postaje tač. 4 i u prvom redu brišu se reči »javni pravobranioci«.

Čl. 8. Drugi red, iza reči »FNRJ« stavlja se zapeta.

Čl. 10. U prvom redu, ispred reči »organima« briše se reč »drugim«. U trećem redu, iza reči »jedinicu« stavlja se zapeta i umesto reči »i administrativno-teritorijalnu jedinicu« stavljaju se reči »srez, grad i opštinu«.

Čl. 12. U drugom stavu, na kraju dodaje se nova rečenica koja glasi: »O razlozima nepokretanja postupka obavestiće se i stranka koja je tražila njegovo pokretanje.«

Čl. 13. U prvom stavu, prvi i drugi red, umesto reči »odustati od pokrenutog postupka« staviti »povući tužbu, odustati od zahteva,«. U drugom stavu, u prvom i drugom redu umesto reči »O odustanku od postupka, o priznanju zahteva i o zaključenju poravnanja« stavljaju se reči »O pravnim radnjama iz prethodnog stava.« U drugom redu ispred reči »podneti« umesto reči »je dužan« staviti »dužan je«.

Čl. 14. U prvom stavu, prvi red, i u drugom stavu prvi red, iza reči »pravobranilac« umesto reči »je dužan« staviti »dužan je«. U prvom stavu, treći red, ispred reči »žalba« staviti »smatra da«.

Čl. 15. U prvom stavu, prvi red, iza reči »pravobranilac« umesto »je dužan« staviti »dužan je«.

Čl. 16. U prvom redu, iza reči »zastupanje« staviti »od« a u trećem redu ispred reči »odgovarajućem« staviti »neposredno«. U četvrtom redu, ispred reči »pravobraniocu« briše se »javnom«.

Čl. 17. U drugom redu, iza reči »pružiti« i »dostavljati« brišu se reči »mu«.

Iza čl. 17 dodaje se nov član 18 koji glasi: »Ako javnom pravobraniocu nije dostavljen akt donet u prvom stepenu u upravnom postupku kojim je povređen zakon u korist pojedinca ili pravnog lica, može pravobranilac protiv toga akta podneti žalbu u roku od dva meseca od dostave akta stranci u čiju je korist akt donet.«

Čl. 18 postaje čl. 19. U drugom stavu, treći red, umesto reči »druga lica iz reda istaknutih pravnih i finansiskih stručnjaka koja«, stavljaju se reči »drugi istaknuti pravni i finansiski stručnjaci koje«.

Čl. 20 predloga postaje čl. 20 izmenjenog predloga. U stavu 4, drugi red, iza reči »prema« stavlja se reč »republičkom«.

Čl. 19 postaje čl. 21. U prvom stavu, prvi red, na početku brišu se reči »veći sreski i gradski«. Reč »narodni« mesto malim pisati velikim slovom, a iza reči »odbori« dodaju se reči »većih srezova i gradova«. U st. 2, drugi red, i treći red, iza reči »saglasnost« umesto »republičkog javnog pravobranioca« staviti »ministra finansija narodne republike«. U stavu 5, iza reči »pretsednika« brisati »opštinskog« a iza reči »odbora« staviti »opštine«.

Čl. 21 postaje čl. 22. U prvom stavu, u drugom redu, iza reči »pretsednik« brisati »sreskog odnosno gradskog« a iza reči »odbora« staviti »sreza odnosno grada«.

Čl. 24 postaje čl. 23. Stavlja se pre glave o prelaznim i završnim odredbama i u drugom redu ispred reči »stranke« umesto »obe« staviti »dve«.

Čl. 22 postaje čl. 24. U drugom stavu, drugi red, ispred reči »pretsednika« staviti »po zahtevu«.

Čl. 23 postaje čl. 25. U četvrtom redu, iza reči »autonomne« brisati »i administrativno-teritorijalne«, a iza reči »jedinice« stavlja se zapeta i reči »sreza, grada i opštine«. U petom redu, ispred reči »privrednih« briše se reč »državnih«. U šestom redu, iza reči »prihvatanju« umesto reči »nasledstva« staviti »nasleda i poklona«.

Čl. 25 postaje čl. 26.

Čl. 26 postaje čl. 27. Njemu se dodaje stav drugi, koji glasi »Ovlašćuje se Ministar finansija FNRJ da propiše bliže odredbe za izvršenje ovog zakona.«

Čl. 27 postaje čl. 28. U četvrtom redu, umesto »Zakonom o javnom pravobranioštvu« stavlja se »ovim zakonom«.

Čl. 28 postaje čl. 29. U prvom redu, iza reči »snagu« umesto reči »danom objavljivanja« staviti »petnaest dana po objavljivanju«.

III

Podnoseći ovaj svoj izveštaj, Zakonodavni odbor predlaže Saveznom veću da ga u celosti usvoji.

Za izvestioca Zakonodavni odbor odredio je Boška Šiljegovića.

Sekretar
dr **Jerko Radmilović**, s. r.

Pretsednik
Zakonodavnog odbora
dr **Josip Hrnčević**, s. r.

Članovi:

Dušan Diminić, s. r., **Metod Mikuž**, s. r., dr **Milorad Vlajković**, s. r., dr **Ivo Sunarić**, s. r., **Vladimir Simić**, s. r., dr **Maks Šnuderl**, s. r., **Boško Šiljegović**, s. r., **Đuro Salaj**, s. r., **Isa Jovanović**, s. r., **Mara Naceva**, s. r., **Milan Popović**, s. r., **Velibor Ljujić**, s. r., **Dušan Kveder**, s. r., dr **Edhem Čamo**, s. r., **Vančo Burzevski**, s. r., **Veljko Zeković**, s. r.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA VEĆA NARODA O PREDLOGU ZAKONA O JAVNOM PRAVOBRANIOŠTVU

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
VEĆE NARODA
Zakonodavni odbor
Br. 131
26 marta 1952 godine
Beograd

VEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Veća naroda Narodne skupštine FNRJ, na svojim sednicama od 15 januara i 26 marta 1952 godine pretresao je Predlog zakona o javnom pravobranioštvu, dostavljen mu od Pretsednika Veća naroda, a koji je na osnovu čl. 63 Ustava Vlada FNRJ podnela Narodnoj skupštini na rešavanje.

I

Raspravljajući o Predlogu zakona o javnom pravobranioštvu Zakonodavni odbor Veća naroda usvojio je jednoglasno osnovni princip na kojem zakonski predlog zasniva novi institut javnog pravobranioštva.

Veliki materijalni interesi zajednice sadržani i osnovani na opštenarodnoj imovini traže pojačanu, jedinstvenu kontrolu njene upotrebe, jedinstveni stav u oceni i jedinstveni organ zastupanja ovih interesa.

Dosadanji sistem zastupanja države i njenih organa u imovinsko-pravnim odnosima pred sudovima i organima državne uprave — kako je bio regulisan zakonom od godine 1946 — polazio je od principa pravnog personaliteta pojedinih organa i ustanova, kojima je samima bilo prepušteno zastupanje. Ovo se odnosilo, ne samo na opštenarodnu imovinu pod upravljanjem državnih organa i ustanova nego i na opštenarodnu imovinu, koja je data na korišćenje privrednim preduzećima, zadružnim i društvenim organizacijama.

Ovaj sistem pojedinačnog zastupanja ne odgovara više našoj stvarnosti i potrebama. On je oslabio zaštitu i kontrolu upotrebe opštenarodne imovine, po njemu nije se mogao ostvariti opšti uvid u stanje opštenarodne imovine i podjednaka ocena njenih interesa.

Dosledno socijalističkom shvatanju opštenarodne imovine i prema sadanjem stepenu razvitka naše državne i društvene izgradnje kao i njenim praktičnim potrebama — ovaj zakonski predlog pravilno ne priznaje viši pravni subjektivitet organima upravljanja nego prema principu budžetskog subjektiviteta smatra nosiocima imovinskih prava Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju, narodne republike, autonomne i administrativno-teritorijalne jedinice. Pitanje zaštite i zastupstva imovinsko-pravnih odnosa reguliraće se od sada jednako i jedinstveno kao i budžetsko jedinstvo po njegovim rukovodiocima tj. po finansiskim organima narodne vlasti.

Pošto javni pravobranioci rade na osnovu uputstva ministara finansija to se Zakonodavni odbor Veća naroda saglasio, da njihovo postavljanje spada u nadležnost vlada a ne prezidijuma narodnih skupština.

Doslednim i postepenim provodenjem osnovnog principa jedinstvenosti zastupanja izgradiće se u Institutu javnog pravobranioštva snažan i toliko potreban instrumenat boljeg zastupanja i efikasne kontrole upotrebe i čuvanja narodne imovine.

Pošto će organizacija i izgradnja službe javnog pravobranioštva tražiti više vremena i radnji to se Zakonodavni odbor Veća naroda saglasio, da se u čl. 26 predloga dade Ministru finansija FNRJ šire ovlašćenje da propiše bliže odredbe za izvršenje ovog zakona.

II

Na osnovu pretresa svakog člana Predloga zakona o javnom pravobranioštvu, a po postignutoj saglasnosti redakcione komisije oba veća, Zakonodavni odbor Veća naroda predlaže sledeće izmene i dopune u tekstu navedenog zakonskog predloga:

(Dalji tekst izveštaja Zakonodavnog odbora Veća naroda identičan je sa tekstom izveštaja Zakonodavnog odbora Saveznog veća na str. 441.)

III

Podnoseći Veću naroda ovaj izveštaj, Zakonodavni odbor moli Veće da ga u celosti usvoji.

Za izvestioca odreden je dr Hinko Krizman.

Za sekretara
Grga Jankez, s. r.

Pretsednik
Zakonodavnog odbora
Moša Pijade, s. r.

Članovi:

Ninko Petrović, s. r., **Jože Lampret**, s. r., **Ladislav Ambrožič**, s. r., **Dimitrije Bajalica**, s. r., **Sulejman Filipović**, s. r., **Gojko Garčević**, s. r., **Fadilj Hodža**, s. r., dr **Hinko Krizman**, s. r., **Leo Mates**, s. r., **Slobodan Marjanović**, s. r., dr **Miloš Moskovljević**, s. r., **Tode Nošpal**, s. r., **Josip Rus**, s. r., **Sreten Vukosavljević**, s. r.

PREDLOG

ZAKONA O PROGLAŠENJU PETNAESTOG MAJA ZA DRŽAVNI PRAZNIK

Da bi se dostojno obeležio dan Petnaestog maja 1945 godine, kada je Jugoslovenska narodna armija pobednički završila svoje veliko delo potpunim oslobođenjem naše otadžbine, Narodna skupština FNRJ donosi

ZAKON
O PROGLAŠENJU PETNAESTOG MAJA ZA DRŽAVNI PRAZNIK

Član 1.

Petnaesti maj proglašuje se za državni praznik Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

Član 2

Danom stupanja na snagu ovog zakona prestaje važiti tač. 18 čl. 1 Zakona o potvrdi odluka i zakona donetih pre 1 decembra 1945 godine (»Službeni list FNRJ«, br. 91/46).

Član 3

Ovaj zakon stupa na snagu danom objavljivanja u »Službenom listu Federativne Narodne Republike Jugoslavije«.

OBRAZLOŽENJE

PREDLOGA ZAKONA O PROGLAŠENJU 15 MAJA ZA DRŽAVNI PRAZNIK

Dan pobede je do sada proslavljan 9 maja na osnovu odluke Pretsedništva Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije od 9 maja 1945 godine. Međutim, istoriski dokumenti pokazuju da je Jugoslovenska narodna armija vodila i dalje borbe sa okupatorom do 15 maja 1945 godine, koga je dana pobednički završila svoje veliko delo

potpunim oslobođenjem cele naše otadžbine. Toga dana bile su zadnje borbe i toga dana izašao je poslednji komunike Vrhovnog štaba.

Stoga je potrebno da se izvrši promena datuma u proslavljanju ovog praznika i Petnaesti maj proglasi za državni praznik te iz toga razloga podnosimo ovaj predlog.

Narodni poslanici

Moša Pijade, s. r.
Mile Peruničić, s. r.
dr **Leon Geršković**, s. r.
Aleksandar Šević, s. r.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA SAVEZNOG VEĆA O PREDLOGU ZAKONA O PROGLAŠENJU PETNAESTOG MAJA ZA DRŽAVNI PRAZNIK

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
SAVEZNO VEĆE
Zakonodavni odbor
Br. 146
26 marta 1952 god.
Beograd

SAVEZNOM VEĆU NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Saveznog veća Narodne skupštine FNRJ, na svojoj sednici od 22 marta 1952 godine pretresao je Predlog zakona o proglašenju Petnaestog maja za državni praznik, dostavljen mu od Pretsednika Saveznog veća, a koji je na osnovu čl. 58 Poslovnika Veća naroda podnela grupa narodnih poslanika Narodnoj skupštini FNRJ na rešavanje.

I

Ovaj predlog zakona u Zakonodavnom odboru proučen je i jednoglasno prihvaćen. Kako se vidi iz samog obrazloženja predloga zakona dan pobede je dosada proslavljan 9 maja na osnovu Odluke Pretsedništva Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije od 9 maja 1945 godine.

Međutim, istoriski dokumenti pokazuju da je Jugoslovenska narodna armija vodila i dalje borbe sa okupatorom do 15 maja 1945 godine, koga je dana pobednički završila svoje veliko delo oslobođenja cele naše otadžbine. Toga dana bile su zadnje borbe i izašao je poslednji komunike Vrhovnog štaba.

II

Saglasno istaknutom i na osnovu pretresa svakog člana Predloga zakona o proglašenju Petnaestog maja za državni praznik, a po postignutoj saglasnosti redakcione komisije oba odbora, Zakonodavni odbor predlaže Saveznom veću sledeće izmene u tekstu navedenog zakonskog predloga:

U naslovu zakonskog predloga, umesto »državni« pisati »narodni«.

U uvodnom delu predloga zakona, u trećem redu, umesto reči »potpunim oslobođenjem« staviti »oslobođenja«.

Čl. 1. U prvom redu, umesto reči »državni« staviti »narodni«.

III

Podnoseći ovaj svoj izveštaj, Zakonodavni odbor predlaže Saveznom veću da ga u celosti usvoji.

Zakonodavni odbor odredio je za svoga izvestioca Mehmeda Hodžu.

Sekretar
dr **Jerko Radmilović**, s. r.

Pretsednik
Zakonodavnog odbora
dr **Josip Hrnčević**, s. r.

Članovi:

Dušan Diminić, s. r., **Metod Mikuž**, s. r., dr **Milorad Vlajković**, s. r., dr **Ivo Sunarić**, s. r., **Vladimir Simić**, s. r., dr **Maks Šnuderl**, s. r., **Boško Šiljegović**, s. r., **Đuro Salaj**, s. r., **Isa Jovanović**, s. r., **Mara Naceva**, s. r., **Milan Popović**, s. r., **Velibor Ljujić**, s. r., **Dušan Kveder**, s. r., dr **Edhem Čamo**, s. r., **Vančo Burzevski**, s. r., **Veljko Zeković**, s. r.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA VEĆA NARODA O PREDLOGU ZAKONA O PROGLAŠENJU PETNAESTOG MAJA ZA DRŽAVNI PRAZNIK

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
VEĆE NARODA
Zakonodavni odbor
Br. 132
27 marta 1952 god.
Beograd

VEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Veća naroda Narodne skupštine FNRJ na svojim sednicama od 22 i 26 marta 1952 godine pretresao je Predlog zakona o proglašenju Petnaestog maja za državni praznik, dostavljen mu

od Pretsednika Veća naroda, a koji je na osnovu čl. 58 Poslovnika Veća naroda Narodne skupštine FNRJ podnela grupa narodnih poslanika Veća naroda.

Nakon diskusije Zakonodavni odbor usvojio je ovaj zakonski predlog u načelu ali je u tekstu zakonskog predloga reč »državni« zamenio sa »narodni« kako je i dosada ovaj praznik proslavljan.

Datum Petnaesti maj usvojen je jer taj datum odgovara istoriskim činjenicama pošto je naša Armija toga dana pobedonosno završila svoje operacije u oslobođenju zemlje i pošto je toga dana stvarno izdat poslednji komunike Vrhovnog štaba.

Zakonodavni odbor je u tekstu predloga ovoga zakona učinio sledeće izmene i dopune:

U naslovu zakona umesto »državni« pisati »narodni«.

U uvodnom delu predloga zakona, u trećem redu, umesto reči »potpunim oslobođenjem« staviti »oslobođenja«.

Čl. 1. U prvom redu, umesto reči »državni« staviti »narodni«.

Podnoseći Veću naroda ovaj izveštaj, Zakonodavni odbor moli Veće da ga usvoji.

Za izvestioca određen je Sulejman Filipović.

Za sekretara
Grga Jankez, s. r.

Pretsednik
Zakonodavnog odbora
Moša Pijade, s. r.

Članovi:

Ninko Petrović, s. r., **Jože Lampret**, s. r., **Ladislav Ambrožič**, s. r., **Dimitrije Bajalica**, s. r., **Sulejman Filipović**, s. r., **Gojko Garčević**, s. r., **Fadilj Hodža**, s. r., dr **Hinko Krizman**, s. r., **Leo Mates**, s. r., **Slobodan Marjanović**, s. r., **Radovan Mijušković**, s. r., dr **Miloš Moskovljević**, s. r., **Tode Nošpal**, s. r., **Josip Rus**, s. r., **Sreten Vukosavljević**, s. r.

PREDLOG

ZAKONA O OVLAŠĆENJU VLADI FNRJ ZA DONOŠENJE UREDABA RADI USKLAĐIVANJA ODNOSA U PRIVREDI S NOVIM PRIVREDNIM SISTEMOM

Član 1

Ovlašćuje se Vlada FNRJ da, do donošenja odgovarajućih novih zakona, može donositi uredbe radi usklađivanja organizacije privrede i poslovanja privrednih organizacija sa novim privrednim sistemom ustanovljenim Zakonom o planskom upravljanju narodnom privredom.

Član 2

Uredbe koje Vlada donese na osnovu ovog zakona podnose se na potvrdu Narodnoj skupštini FNRJ na njenom prvom zasedanju.

Član 3

Ukida se Zakon o učenicima u privredi od 5 aprila 1946 godine.

Član 4

Ovaj zakon stupa na snagu danom objavljivanja u »Službenom listu Federativne Narodne Republike Jugoslavije«.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA SAVEZNOG VEĆA O PREDLOGU ZAKONA O OVLAŠĆENJU VLADI FNRJ ZA DONOŠENJE UREDABA RADI USKLAĐIVANJA ODNOSA U PRIVREDI S NOVIM PRIVREDNIM SISTEMOM

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
SAVEZNO VEĆE
Zakonodavni odbor
Br. 153
28 marta 1952 god.
Beograd

SAVEZNOM VEĆU NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Saveznog veća Narodne skupštine FNRJ, na svojim sednicama od 27 i 28 marta 1952 godine, pretresao je Predlog zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za donošenje uredaba radi usklađivanja odnosa u privredi s novim privrednim sistemom, dostavljen mu od Pretsednika Saveznog veća, a koji je na osnovu čl. 63 Ustava Vlada FNRJ podnela Narodnoj skupštini na rešavanje.

Zakonom o planskom upravljanju narodnom privredom ukinut je Zakon o ovlašćenju Vladi FNRJ za donošenje uredaba iz oblasti privrede i finansija a Vladi FNRJ su data ovlašćenja za plansko upravljanje privredom u samom ovom zakonu. Međutim, pokazala se je potreba da Vlada mora imati šira ovlašćenja radi usklađivanja privrede i poslovanja privrednih organizacija sa novim privrednim sistemom. Ovaj zakonski predlog daje Vladi FNRJ takva ovlaštenja a uredbe koje Vlada donese na osnovu ovoga ovlaštenja moraju se podneti na potvrdu Narodnoj skupštini FNRJ.

Zakonodavni odbor primio je ovaj zakonski predlog s tom izmenom što je brisan čl. 3 ovog zakona od koga treba da se napravi poseban zakon.

Zakonodavni odbor predlaže Saveznom veću da ovaj zakonski predlog primi.

Zakonodavni odbor odredio je za svog izvestioca Lajča Jaramazovića.

Sekretar
dr **Jerko Radmilović**, s. r.

Pretsednik
Zakonodavnog odbora
dr **Josip Hrnčević**, s. r.

Članovi:

Đuro Salaj, s. r., **Isa Jovanović**, s. r., **Mehmed Hodža**, s. r., **Vladimir Simić**, s. r., dr **Metod Mikuž**, s. r., dr **Milorad Vlajković**, s. r., **Milan Popović**, s. r., dr **Maks Šnuderl**, s. r., dr **Edhem Čamo**, s. r., dr **Ivo Sunarić**, s. r., **Živorad Ljubičić**, s. r., **Vančo Burzevski**, s. r., **Dušan Diminić**, s. r.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA VEĆA NARODA O PREDLOGU ZAKONA O OVLAŠĆENJU VLADI FNRJ ZA DONOŠENJE UREDABA RADI USKLADIVANJA ODNOSA U PRIVREDI S NOVIM PRIVREDNIM SISTEMOM

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
VEĆE NARODA
Zakonodavni odbor
Br. 138
28 marta 1952 god.
Beograd

VEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Veća naroda Narodne skupštine FNRJ na svojoj sednici od 28 marta 1952 godine, pretresao je Predlog zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za donošenje uredaba radi usklađivanja odnosa u privredi s novim privrednim sistemom, dostavljen mu od Pretsednika Veća naroda a koji je na osnovu čl. 63 Ustava Vlada FNRJ podnela Narodnoj skupštini na rešavanje.

Zakonom o planskom upravljanju narodnom privredom ukinut je Zakon o ovlašćenju Vlade FNRJ za donošenje uredaba iz oblasti privrede i finansija a Vladi su data ovlašćenja za plansko upravljanje privredom u samom ovom zakonu. Međutim, ukazala se potreba da Vlada mora imati šira ovlašćenja radi usklađivanja privrede i poslovanja privrednih organizacija po novom privrednom sistemu. Ovaj zakonski predlog daje Vladi FNRJ takva ovlašćenja, a uredbe koje Vlada donese na osnovu ovoga ovlašćenja moraju se podneti na potvrdu Narodnoj skupštini FNRJ.

U tekstu predloga brisan je čl. 3 s tim da se posebno formuliše Predlog zakona o ukidanju Zakona o učenicima u privredi.

Podnoseći Veću naroda ovaj izveštaj, Zakonodavni odbor moli Veće da ga usvoji.

Za izvestioca određen je Tode Nošpal.

Sekretar
Gojko Garčević, s. r.

Pretsednik
Zakonodavnog odbora
Moša Pijade, s. r.

Članovi:

Ninko Petrović, s. r., **Jože Lampret**, s. r., **Ladislav Ambrožič**, s. r., **Dimitrije Bajalica**, s. r., **Sulejman Filipović**, s. r., **Grga Jankez**, s. r., **Fadil Hodža**, s. r., dr **Hinko Krizman**, s. r., **Leo Mates**, s. r., **Slobodan Marjanović**, s. r., **Radovan Mijušković**, s. r., dr **Miloš Moskovljević**, s. r., **Tode Nošpal**, s. r., **Josip Rus**, s. r., **Sreten Vukosavljević**, s. r.

ПРЕДЛОГ

ЗАКОНА О ПРОГЛАШЕЊУ НЕСТАЛИХ ЛИЦА ЗА УМРЛА И О ДОКАЗИВАЊУ СМРТИ

Члан 1

Суд ће прогласити за умрло:

1) лице о чијем животу за последњих 5 година није било никаквих вести, а од чијег је рођења протекло 60 година;

2) лице о чијем животу за последњих 5 година није било никаквих вести, а за које је вероватно да више није живо;

3) лице које је нестало у бродолому, саобраћајној несрећи, пожару, поплави, земљотресу или у каквој другој непосредној смртној опасности, а о чијем животу није било никаквих вести за шест месеци од дана престанка опасности;

4) лице које је нестало у току рата у вези са ратним догађајима, а о чијем животу није било никаквих вести за годину дана од дана престанка непријатељства.

Рокови из тач. 1 и 2 овог члана рачунају се од дана када је по последњим вестима нестали несумњиво био жив, а ако се тај дан не може тачно утврдити, ти рокови почињу тећи свршетком месеца односно године у којој је нестали по последњим вестима био жив.

Члан 2

Проглашење несталог лица за умрло може предложити свако лице које има правни интерес за то, као и јавни тужилац.

Кад се ради о имовинско-правном интересу државе, проглашење несталог лица за умрло може предложити јавни правобранилац.

Предлог за проглашење несталог лица за умрло може се поднети и поступак по том предлогу може отпочети и пре истека рокова одређених у ст. 1 члана 1, и то у случајевима из тач. 1 и 2 шест месеци пре њиховог истека, а у случајевима из тач. 3 и 4 одмах по престанку опасности односно по престанку неприја-

тељства. Решење о проглашењу несталог лица за умрло ипак се не може донети пре него што буду испуњени услови прописани у ст. 1 члана 1 овог закона.

У предлогу треба навести податке и чињенице које су од значаја за доношење одлуке, а ако предлагач није јавни тужилац, он треба да наведе и у чему се састоји његов правни интерес за проглашење несталог лица за умрло.

Члан 3

За проглашење несталог лица за умрло надлежан је срески суд места његовог последњег пребивалишта, а ако ово није имало, места његовог последњег боравишта у Федеративној Народној Републици Југославији.

Члан 4

По пријему предлога суд ће, према потреби, предузети претходне извиђаје саслушањем сведока и прибављањем потребних података и извештаја, па ако нађе да су испуњени услови за покретање поступка по овом закону, издаће оглас у коме ће навести битне околности случаја и позваће несталог да се јави, као и сваког ко шта зна о његовом животу да то јави суду у року од 3 месеца од објављивања огласа, јер ће се нестали по истеку овог рока прогласити за умрлог.

У случају кад је поступак покренут пре истека рокова прописаних у чл. 1 тач. 1—4 (чл. 2 ст. 3), огласни рок по претходном ставу одредиће се до њиховог истека, ако би он иначе у том случају истекао пре тога.

Оглас ће се објавити у „Службеном листу ФНРЈ" и прибити на огласну таблу суда, а објавиће се на уобичајени начин у месту у коме је нестали имао своје последње пребивалиште односно боравиште. Суд може одредити да се оглас објави и у другим листовима, као и у иностранству.

О покретању поступка ради проглашења несталог лица за умрло обавестиће се надлежни орган старатељства и јавни тужилац.

Члан 5

По протеку рока означеног у огласу, суд ће саслушати предлагача и, пошто спроведе односно допуни доказе, прогласиће несталог за умрлог. У противном суд ће предлог одбити.

У решењу којим се нестали проглашава за умрлог назначиће се дан, а по могућности и час који се има сматрати као време смрти несталог.

Као дан смрти сматра се дан када је, на основу спроведених извиђаја, вероватно да је нестали умро, односно дан који нестали вероватно није преживео. Ако се тај дан не може утврдити, сматра се да је смрт наступила првог дана по протеку рокова из чл. 1 овог закона.

Правоснажно решење о проглашењу несталог лица за умрло доставиће се надлежном матичару ради уписа у матичну књигу умрлих.

Члан 6

Решење о проглашењу несталог лица за умрло може се ставити ван снаге само по одредбама овог закона.

Члан 7

Ако је лице које је проглашено за умрло живо или је умрло другог дана а не оног који се по судском решењу има сматрати као дан његове смрти, може оно само и свако друго лице које има правни интерес, као и јавни тужилац, тражити од суда да се решење о проглашењу несталог за умрлог укине односно преиначи.

О покретању поступка за укидање или преиначење решења о проглашењу несталог лица за умрло одмах ће се обавестити суд који је надлежан за расправу заоставштине тога лица. Овај ће суд расправу заоставштине прекинути, ако је поступак у току, а ако је заоставштина правоснажно расправљена и издејствован упис у земљишне књиге, наредиће да се у земљишне књиге стави забелешка о покретању поступка за укидање односно преиначење решења о проглашењу несталог за умрлог.

Члан 8

Ако се извиђајима утврди да је нестали у животу или да је умро другог дана а не оног који се по судском решењу има сматрати као дан његове смрти, суд ће укинути односно преиначити своје раније решење.

Кад суд на основу спроведених извиђаја нађе да нема места ни укидању ни преиначењу ранијег решења, доставиће правоснажно решење о томе суду надлежном за расправљање заоставштине ради даљег поступања односно брисања забелешке у земљишној књизи.

Члан 9

Ако се лице проглашено за умрло лично јави суду и захтева да се укине решење којим је оно проглашено за умрло суд ће, пошто утврди његову истоветност са несталим лицем, без даљег поступка укинути то решење.

Члан 10

Правоснажно решење о укидању ранијег решења објавиће се на начин предвиђен у чл. 4 ст. 2 овог закона. Оно ће се доставити матичару, органу старатељства и суду надлежном за расправљање заоставштине.

Орган старатељства укинуће на основу овог решења старатељство над децом лица проглашеног за умрло, ако томе не стоје на путу друге законске сметње.

Члан 11

Суд ће обуставити поступак за проглашење несталог за умрлог ако у току поступка утврди:

1) да је нестали био припадник оружаних снага окупатора, фашистичких организација или квислиншких војних формација и као такав отишао из земље, или да је нестали после ослобођења побегао у иностранство;

2) да је нестали, као активни или резервни официр или подофицир бивше југословенске војске, био заробљен или интерниран од стране непријатеља и да је одбио да се врати у домовину.

Члан 12

У случају кад се смрт једног лица не може доказати исправама предвиђеним у Закону о државним матичним књигама, свако ко има правни интерес, као и јавни тужилац, може предложити суду да се изведе доказ о смрти и донесе решење којим се утврђује смрт тога лица.

Члан 13

У поступку доказивања смрти сходно ће се примењивати одредбе чланова 2—6 овог закона, с тим да се предлог суду може поднети одмах после смрти лица чија се смрт доказује и да огласни рок не може бити краћи од 15 ни дужи од 30 дана.

У решењу којим се утврђује смрт лица суд ће навести дан за који је доказано да је дан његове смрти. Ако се тај дан не може несумњиво да утврди, као дан смрти сматра се онај дан за који је утврђено да га дотично лице није преживело.

Члан 14

Одредбе чланова 7—11 овог закона сходно ће се примењивати, ако је лице чија је смрт судском одлуком утврђена живо или је умрло другог дана, а не оног који се према судској одлуци има сматрати као дан његове смрти.

Члан 15

Дозвољено је доказивање смрти страног држављанина за кога се у предлогу тврди да је умро на подручју Федеративне Народне Републике Југославије, ако међународним уговором није друкчије предвиђено.

Пред судовима Федеративне Народне Републике Југославије не може се водити поступак за проглашење несталог страног држављанина за умрлог.

Члан 16

Против решења којим се нестали проглашује за умрлог или се утврђује смрт једног лица, против решења којим се оваква решења укидају или преиначују, против решења о одбијању предлога за покретање поступка, као и против решења о обустави поступка, жалбу могу изјавити предлагач, законски заступник лица у погледу кога се води поступак и јавни тужилац.

Члан 17

Овај закон ступа на снагу даном објављивања у „Службеном листу Федеративне Народне Републике Југославије".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

ПРЕДЛОГА ЗАКОНА О ПРОГЛАШЕЊУ НЕСТАЛИХ ЛИЦА ЗА УМРЛА И О ДОКАЗИВАЊУ СМРТИ

У току протеклог рата и окупације нестао је велики број лица. Околности под којима су нека од њих нестала, као и чињеница да о њима од завршетка рата нема никаквих вести, оправдавају закључак да она нису више жива. Па ипак, правне последице које наступају смрћу једног лица (наслеђивање, престанак брака итд.) у оваквим случајевима не могу да наступе, јер се таква лица сматрају још увек за жива. Предложени закон има у првом реду за циљ да овакве ситуације створене ратом рашчисти и да пружи основу за сређивање правних односа који редовно настају услед смрти једног лица. Њиме се у наш правни систем уводи установа проглашења несталих лица за умрла која постоји и у другим земљама. Иако се доносе првенствено у циљу регулисања правних ситуација насталих ратним стањем и окупацијом, одредбе предложеног закона имају и сталан карактер и оне ће се примењивати и у другим случајевима несталости на које се закон односи.

Предложеним законом уређује се ова материја на јединствен начин. Пошто ни о материјално-правним условима ни о судском поступку проглашења несталог лица за умрло нисмо досада имали прописа, неки судови су примењивали као правна правила одредбе старог југословен-

ског законодавства о томе. Те одредбе су, међутим, у погледу материјално-правних услова биле различите на појединим правним подручјима старе Југославије, и углавном застареле. Како још није донесен Закон о грађанском судском поступку, то предлог садржи, поред материјално-правних одредаба о условима за проглашење несталог лица за умрло, и процесне одредбе које ће се примењивати у поступку.

Код проглашења несталог за умрлог не доказује се сама чињеница физичке смрти, него се утврђују претпоставке које заснивају закључак да нестало лице није више живо. Случајеви у којима једно лице може бити проглашено за умрло садржани су у тач. 1—4 чл. 1 предлога. Свима им је заједничко то да се ради о несталом лицу, тј. таквом у погледу чијег живота постоји неизвесност у току одређеног времена. У случајевима из тач. 1 и 2 то време износи пет година. Разлика између услова из ових двеју тачака састоји се у томе што је у првом случају за проглашење једног лица за умрло довољно да постоје одређене претпоставке (доба живота и трајање неизвесности) а не тражи се да се посебно докаже да оно вероватно није живо, док се у случајевима из тач. 2—4 захтева и доказ о томе. Одредбе тач. 3 и 4 односе се, пак, на лица која су нестала под таквим околностима које саме по себи у високом степену заснивају вероватноћу да оно више није живо. Зато је рок неизвесности у оваквим случајевима релативно кратак — шест месеци, односно година дана. При томе треба истаћи да одредба тач. 4 обухвата како грађанска тако и војна лица.

Поступак проглашења несталог лица за умрло стављен је, као и у другим државама, у надлежност судова. Разлог је у томе што судски доказни поступак пружа потребне гаранције за исправност одлуке. Пошто се у овом поступку не води правни спор, то је предвиђени поступак постављен као ванпарнични. Предлог за покретање поступка може поднети свако лице које докаже свој правни интерес, као и јавни правобранилац кад постоји имовински интерес државе. Јавни тужилац може исто тако поднети предлог, али он није дужан показати вероватним свој правни интерес. Да би се, с обзиром на дуго трајање поступка и огласног рока добило у времену, предлог се може поднети и пре истека рокова прописаних у чл. 1, али се решење о проглашењу несталог за умрлог ипак не може донети пре него што буду испуњени сви услови из тога члана.

Решење о проглашењу несталог за умрлог суд доноси пошто утврди да постоје околности из чл. 1 и пошто безуспешно протекне тромесечни рок у коме суд позива несталог као и сваког оног ко шта зна о његовом животу, да то јави суду.

Питање који ће се дан сматрати као дан смрти, предлог решава тако да се као дан смрти узима дан када је, према проведеним извиђајима, нестали вероватно умро, односно дан који он вероватно није преживео. Ако се тај дан не може утврдити, као дан смрти узима се први дан по истеку рокова из чл. 1 овог закона.

С обзиром на значај решења о проглашењу несталог лица за умрло по права и интересе других лица, то решење се објављује у службеном листу а исто тако и на други уобичајени начин у седишту суда.

Како постоји могућност да се накнадно утврди да је лице, које је проглашено за умрло, живо, предлог садржи одредбу да се решење о проглашењу несталог за умрлог може укинути, ако се докаже да је нестали жив. Укидање може предложити сам нестали, или које друго лице које за то има интереса. Тако исто може свако заинтересовано лице тражити да се решење преиначи, ако поднесе доказе да је нестали умро другог дана а не оног који се сматра као дан његове смрти. Укидање и преиначење решења о проглашењу за умрлог врши се у истом поступку, тј. пред ванпарничним судом. Питања правних последица укидања решења у случају ако је брачни друг лица проглашеног за умрло закључио нов брак, као и правних последица у погледу наслеђивања не спадају у материју овог закона. Уколико основ за њихово решавање није садржан у постојећим законима, она ће добити своје решење у посебним законским одредбама којима ће односна материја бити регулисана.

Да се установа проглашења несталог за умрлог не би злоупотребила у корист лица која желе да заметну себи траг или да изиграју прописе наших закона, предлог предвиђа да се она не може применити, чак иако су иначе испуњени услови из чл. 1, према лицу које је у саставу оружаних снага окупатора, или као члан фашистичких или квислиншких организација, отишло из земље или је иначе после ослобођења побегло у иностранство. Исто то важи и за заробљене и интерниране активне и резервне официре и подофицире бивше југословенске војске који су одбили да се после ослобођења врате у земљу.

Поред проглашења несталог лица за умрло, предлог садржи и одредбе о установи доказивања смрти. Она се примењује у случају кад постоје поуздани докази о смрти једног лица, али ти докази нису такви да би се на основу њих по Закону о државним матичним књигама могао извршити упис смрти у матичну књигу умрлих. У томе се овај поступак битно разликује од поступка проглашења за умрлог, пошто у овом последњем случају не постоје поуздани докази којима би се утврдила смрт несталог лица. Решење којим се утврђује чињеница физичке смрти претставља исправу на основу које се та чињеница може уписати у матичну књигу умрлих. Пошто се поступак своди на доказивање смрти, то никакви материјално-правни услови нису предвиђени. У осталом на доказивање смрти примењују се сходно одредбе о проглашењу несталог лица за умрло.

Изнесени разлози оправдавају доношење овог закона као посебног закона, који ће важити до доношења Закона о грађанском судском поступку, у коме ће бити обухваћене и одредбе о проглашењу несталих лица за умрла и о доказивању смрти.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА САВЕЗНОГ ВЕЋА О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О ПРОГЛАШЕЊУ НЕСТАЛИХ ЛИЦА ЗА УМРЛА И О ДОКАЗИВАЊУ СМРТИ

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ
САВЕЗНО ВЕЋЕ
Законодавни одбор
Бр. 145
26 марта 1952 год.
Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Београд

Законодавни одбор Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ, на својој седници од 22 марта 1952 године претресао је Предлог закона о проглашењу несталих лица за умрла и о доказивању смрти, достављен му од Претседника Савезног већа, а који је на основу чл. 63 Устава Влада ФНРЈ поднела Народној скупштини ФНРЈ на решавање.

I

Досада није било јединствених прописа који би регулисали питање проглашења несталих лица за умрла и о доказивању смрти. Зато смо се служили правним правилима и одредбама старог југословенског законодавства. Међутим, како су те одредбе у погледу материјално-правних услова биле различите на појединим правним подручјима старе Југославије, указала се потреба да се донесе један јединствени пропис којим би се регулисала та материја. Нужност овога била је утолико већа што је током рата и окупацијом нестао велики број лица за која се није располагало подацима да ли су жива или мртва а требало је рашчистити и пружити основу за сређивање правних односа који редовно настају услед смрти једног лица.

Приликом претреса овог законског предлога у Законодавном одбору извршена је само једна битна измена. Избачен је чл. 11 у коме се наводи да ће се обуставити поступак за проглашење за умрлог ако се утврди да се ради о припадницима разних непријатељских формација који су побегли са окупатором као и о припадницима (официрима и подофициpима) бивше југословенске војске који су из заробљеништва одбили да се врате у земљу. Овај члан је брисан зато што би њиме биле погођене њихове породице које у том случају не би могле да рашчисте правно стање услед тога што не би могле да прогласе за умрла таква лица па чак и кад постоји вероватноћа да та нестала лица нису више жива.

II

Сагласно истакнутом и на основу претреса сваког члана Предлога закона о проглашењу несталих лица за умрла и о доказивању смрти, а по постигнутој сагласности редакционе комисије оба одбора, Законодавни одбор предлаже Савезном већу следеће измене и допуне у тексту наведеног законског предлога:

Чл. 1. У тач. 1) цифру „5“ и „60“ исписати. У тач. 2) цифру „5“ исписати.

У чл. 2, став 2, у петом и шестом реду, иза речи „непријатељства“ ставити запету и додати „али се“ а реч „Решење“ писати малим словом. У истом реду, брисати речи „ипак се“.

Чл. 3. У другом реду, уместо речи „ово није имало,“ писати „нестало лице није имало пребивалиште, онда суд“.

Чл. 4. У другом реду првог става, иза речи „саслушањем“ писати „старaоца и“. У трећем реду, иза речи „извештаја“ ставити тачку. У истом реду уместо „па ако“ писати „Ако суд“. У седмом реду цифру „3“ исписати. У другом ставу, у другом реду, уместо „чл. 1 тач. 1—4 (чл. 2 ст. 3)“ писати „чл. 1 тач. 1 до 4 овог закона“. У трећем и четвртом реду, брисати речи „у том случају“. У четвртом ставу, у трећем и четвртом реду, уместо речи „и јавни тужилац“ ставити „ради постављања старaоца несталом лицу као и јавног тужиоца“.

Чл. 5. У првом ставу, у другом реду, иза речи „предлагача“ додати реч „и старaоца“.

Чл. 8. У другом ставу, први ред уместо „Кад“ ставити „Ако“.

Чл. 9. У другом реду иза речи „умрло“ ставити запету.

Чл. 10 мења се и гласи: „Правоснажно решење о укидању или преиначењу решења о проглашењу несталог за умрлог доставиће се матичару и суду надлежном за расправљање заоставштине, а решење о укидању и органи старатељства.

Орган старатељства на основу решења о укидању решења о проглашењу несталог за умрлог укинуће старатељство, ако не постоје друге законске сметње.“.

Чл. 11 брише се.

Чл. 12 постаје чл. 11.

Чл. 13 постаје чл. 12. У другом реду, првог става, уместо „2—6“ ставити „2 до 6“.

Чл. 14 постаје чл. 13. У првом реду, уместо „7—11“ писати „7 до 11“.

Чл. 15 постаје чл. 14. У трећем реду, иза речи „Југославије“ ставити тачку а остатак става брисати.

Чл. 16 постаје чл. 15. У четвртом и петом реду брисати речи „као и против решења о обустави поступка,“.

Чл. 17 постаје чл. 16.

III

Подносећи овај свој извештај, Законодавни одбор предлаже Савезном већу да га у целини усвоји.

Законодавни одбор одредио је за свог известиоца др Метода Микужа.

Секретар
др **Јерко Радмиловић**, с. р.

Председник
Законодавног одбора
др **Јосип Хрнчевић**, с. р.

Чланови:

Душан Диминић, с. р., др **Метод Микуж**, с. р., др **Милорад Влајковић**, с. р., др **Иво Сунарић**, с. р., **Владимир Симић**, с. р., др **Макс Шнудерл**, с. р., **Бошко Шиљеговић**, с. р., **Ђуро Салај**, с. р., **Иса Јовановић**, с. р., **Мара Нацева**, с. р., **Милан Поповић**, с. р., **Велибор Љујић**, с. р., **Душан Кведер**, с. р., др **Едхем Чамо**, с. р., **Ванчо Бурзевски**, с. р., **Вељко Зековић**, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О ПРОГЛАШЕЊУ НЕСТАЛИХ ЛИЦА ЗА УМРЛА И О ДОКАЗИВАЊУ СМРТИ

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ
ВЕЋЕ НАРОДА
Законодавни одбор
Бр. 130
27 марта 1952 год.
Београд

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Београд

Законодавни одбор Већа народа Народне скупштине ФНРЈ, на својим седницама од 21, 22 и 26 марта 1952 године претресао је Предлог закона о проглашењу несталих лица за умрла и о доказивању смрти, достављен му од Претседника Већа народа, а који је на основу чл. 63 Устава Влада ФНРЈ поднела Народној скупштини на решавање.

I

Предлог закона о проглашењу несталих лица за умрла и о доказивању смрти отклања једну осетну празнину која је постојала у нашем законодавству. У току протеклог рата нестао је велики број људства и за многе од њих не зна се ништа, па се основано може претпоставити

да нису више у животу. Сличних случајева било је и после рата, а биће и убудуће. Правне последице које наступају смрћу у погледу наслеђивања, брака и друге, у оваквим случајевима нису могле наступити јер се оваква лица правно третирају као да су у животу. Увођењем у наш правни систем установе проглашења несталог за умрлог, што је предвиђено предлогом овог закона омогућава се да се такве ситуације рашчисте.

Поред тога, предлогом закона уводи се и правна установа доказивања смрти, која се примењује кад постоје сигурни докази о смрти некога лица, али они нису такви да би се на основу њих могао извршити упис у матичну књигу умрлих на основу Закона о државним матичним књигама.

Сем мање важних измена које су учињене, Законодавни одбор није прихватио одредбу из чл. 11 предлога закона, којом се предвиђа да се поступак о проглашењу несталог за умрлог не може водити када се ради о лицима која су током рата била у непријатељским формацијама или као интернирци или заробљеници одбили су да се врате у земљу, јер се оваквом одредбом не би постигла никаква позитивна или оправдана сврха.

II

Сагласно истакнутом и на основу претреса сваког члана Предлога закона о проглашењу несталих лица за умрла и о доказивању смрти, а по постигнутој сагласности редакционе комисије оба одбора, Законодавни одбор предлаже Већу народа следеће измене и допуне у тексту наведеног законског предлога:

(Даљи текст извештаја Законодавног одбора Већа народа идентичан је са текстом извештаја Законодавног одбора Савезног већа на стр. 461.)

III

Подносећи Већу народа овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га усвоји.

За известиоца одређен је Гојко Гарчевић.

За секретара
Грга Јанкез, с. р.

Председник
Законодавног одбора
Моша Пијаде, с. р.

Чланови:

Нинко Петровић, с. р., др **Јоже Лампрет**, с. р., **Ладислав Амброжич**, с. р., **Димитрије Бајалица**, с. р., **Сулејман Филиповић**, с. р., **Гојго Гарчевић**, с. р., **Фадиљ Хоџа**, с. р., др **Хинко Кризман**, с. р., **Лео Матес**, с. р., **Слободан Марјановић**, с. р., **Радован Мијушковић**, с. р., др **Милош Московљевић**, с. р., **Тоде Ношпал**, с. р., **Јосип Рус**, с. р., **Сретен Вукосављевић**, с. р.

PREDLOG

ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O UREĐENJU NARODNIH SUDOVA

Član 1

Član 40 menja se i glasi:

»Do donošenja Zakona o građanskom sudskom postupku sreski sudovi nadležni su u prvom stepenu;

1) da sude imovinske sporove ako vrednost sporne stvari ne prelazi 100.000 dinara;

2) da bez obzira na vrednost sporne stvari sude:

a) sporove o određivanju i ispravci granica nepokretnosti, sporove o službenostima, sporove zbog smetanja poseda i sporove iz ugovora o zakupu i najmu;

b) sporove iz odnosa roditelja i dece, izuzev sporova o utvrđivanju i osporavanju očinstva;

3) da rešavaju sve vanparnične i izvršne predmete«.

Član 2

Član 49 menja se i glasi:

»Do donošenja Zakona o građnskom suskom postupku okružni sudovi nadležni su u prvom stepenu:

1) da sude imovinske sporove ako vrednost sporne stvari prelazi 100.000 dinara;

2) da bez obzira na vrednost sporne stvari sude:

a) sporove o naknadi štete koju službenici učine građanima u vršenju službe;

b) sporove o rudničkim i pomorskim stvarima;

3) da sude sporove o postojanju, ništavosti i razvodu braka;

4) da sude sporove o utvrđivanju i osporavanju očinstva.«

Član 3

Po stupanju na snagu ovog zakona sve sporove koji su spadali u nadležnost sreskog suda, a za koje je po ovom zakonu nadležan

okružni sud, sreski sudovi ustupiće nadležnim okružnim sudovima ako nije izrečena prvostepena presuda.

Ako je sreski sud izrekao presudu pre stupanja na snagu ovog zakona, pa ta presuda bude ukinuta posle stupanja na snagu ovog zakona, sporna stvar će se ustupiti nadležnom okružnom sudu.

Član 4

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana po objavljivanju u »Službenom listu Federativne Narodne Republike Jugoslavije«.

OBRAZLOŽENJE

PREDLOGA ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O UREĐENJU NARODNIH SUDOVA

Izmene koje se predlažu u Zakonu o uređenju narodnih sudova odnose se na proširenje prvostepene nadležnosti okružnih sudova u građanskim predmetima.

Prema odredbama koje su sada u važnosti okružni sudovi su nadležni u prvom stepenu u vrlo malom broju građanskih predmeta. Ovakva nadležnost bila je pravilna u vreme kad su se okružni sudovi teritorijalno poklapali sa oblasnim narodnim odborima, zbog čega su često bili udaljeni od građana nastanjenih u zabačenijim područjima. Međutim, danas, kad je broj okružnih sudova daleko veći, usled čega su se ti sudovi znatno približili građanima, potrebno je dati im nadležnost za rešavanje u prvom stepenu većeg broja građanskih predmeta.

Proširenje prvostepene nadležnosti okružnih sudova u građanskim predmetima u skladu je i s daljim jačanjem tih sudova kao prvostepenih organa pravosuđa. Uvodnim zakonom za Krivični zakonik proširena je već prvostepena nadležnost okružnih sudova u krivičnim predmetima, tako da ti sudovi sada sude u prvom stepenu o najvažnijim krivičnim delima. Predložene izmene imaju za cilj da okružni sudovi rešavaju u prvom stepenu i u najvažnijim stvarima iz područja građanskog pravosuđa.

Proširenjem prvostepene nadležnosti okružnih sudova proširuje se u isto vreme drugostepena nadležnost vrhovnog suda narodne republike, odnosno Vrhovnog suda AP Vojvodine, te će ovi sudovi otsada rešavati u poslednjem stepenu u najvažnijim građanskim stvarima. Ovakvo proširenje nadležnosti okružnih sudova i vrhovnih sudova narodnih republika, odnosno Vrhovnog suda AP Vojvodine svakako pretstavlja još jednu garantiju za zakonito donošenje sudskih odluka i jedinstvenu primenu zakona.

Prema predlogu okružni sudovi bi sudili imovinske sporove čija vrednost sporne stvari prelazi 100.000 dinara, zatim sporove o naknadi štete koju službenici učine građanima u vršenju službe, sporove o rudničkim i pomorskim stvarima (u oba slučaja bez obzira na vrednost sporne stvari), sporove o postojanju, ništavosti i razvodu braka kao i sporove o utvrđivanju i osporavanju očinstva.

Radi bolje ocene podnetog predloga napominjemo da je do poslednje reorganizacije sudova (juli 1951 godine) bilo u celoj zemlji 28 okružnih sudova, a da ih danas ukupno ima 65. Broj okružnih sudova povećan je prema tome za 37, i to u NR Srbiji za 17, u NR Hrvatskoj za 8, u NR Bosni i Hercegovini za 8, u NR Sloveniji za 2, a u NR Crnoj Gori i Makedoniji za po 1.

Isto tako ističemo da je u 1951 godini bilo 280.651 građanski predmet od kojih bi prema podnetom predlogu okružni sudovi rešavali veći deo. Posebno ukazujemo na činjenicu da je u 1951 godini bilo 33.275 sporova o važnosti, ništavosti i razvodu braka.

Napominjemo da nadležnost u krivičnim predmetima nije potrebno određivati ovim zakonom, jer je ta nadležnost određena članom 24 Uvodnog zakona za Krivični zakonik.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA SAVEZNOG VEĆA O PREDLOGU ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O UREĐENJU NARODNIH SUDOVA

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
SAVEZNO VEĆE
Zakonodavni odbor
Br. 141
26 marta 1952 godine
Beograd

SAVEZNOM VEĆU NARODNE SKUPŠTINE FNRJ
Beograd

Zakonodavni odbor Saveznog veća Narodne skupštine FNRJ na svojoj sednici od 21 marta 1952 godine pretresao je Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o uređenju narodnih sudova, dostavljen mu od Pretsednika Saveznog veća, a koji je na osnovu čl. 63 Ustava Vlada FNRJ podnela Narodnoj skupštini FNRJ na rešavanje.

I

Razmatrajući tekst ovog zakonskog predloga, kao i obrazloženje uz ovaj predlog zakona, Zakonodavni odbor ga je usvojio sa manjim izmenama u celini.

Obzirom na izvršenu reorganizaciju naših okružnih sudova i povećanje njihovog broja od 28 na 65, čime su se ti sudovi znatno približili građanima, ukazala se je potreba i za proširenje prvostepene nadležnosti ovih sudova u rešavanju građanskih predmeta. Uvodnim zakonom za Krivični zakonik proširena je nadležnost okružnih sudova u krivičnim predmetima, tako da ti sudovi sada sude u prvom stepenu o najvažnijim krivičnim delima; a ovaj predlog zakona ide za tim, da okružni sudovi sude u prvom stepenu i najvažnije stvari iz područja građanskog pravosuda. A samim proširenjem prvostepene nadležnosti okružnih sudova, proširiće se i drugostepena nadležnost naših republičkih vrhovnih sudova.

Zakonodavni odbor smatra da su ove izmene i dopune Zakona o uređenju narodnih sudova u skladu sa daljim jačanjem i uzdizanjem našeg pravosuda i da pretstavljaju još jednu garantiju za zakonito rešavanje sudskih odluka i jedinstvenu primenu zakona — i zato ga je uz male izmene usvojio u celini.

Znatnija izmena učinjena je u čl. 1 jer je Zakonodavni odbor stao na gledište, da treba sreskim sudovima ostaviti i dalje u nadležnost rešavanje sporova o utvrđivanju i osporavanju očinstva i to iz sledećih razloga: što su se sreski sudovi u dosadašnjoj praksi u rešavanju ovih sporova pokazali sasvim dobri, što je kod njih lakše izvoditi postupak i dokazivanje po ovim sporovima, što sreski sudovi bolje poznaju prilike u narodu na svom području i što su dostupniji građanima no okružni sudovi. I, najzad, s obzirom da je starateljski organ koji treba da se brine o interesima takvog deteta sreski odbor, lakša je koordinacija između sreskog suda i sreskog odbora oko zbrinjavanja deteta.

II

Saglasno istaknutom i na osnovu pretresa svakog člana Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o uređenju narodnih sudova, a po postignutoj saglasnosti redakcione komisije oba odbora, Zakonodavni odbor predlaže Saveznom veću sledeće izmene i dopune u tekstu navedenog zakonskog predloga:

U čl. 1, u prvom redu, iza reči »postupku« staviti zapetu. U tač. 2) pod b) iza reči »dece« staviti tačku i zapetu a ostatak rečenice brisati. U tač. 3) na kraju, posle reči »predmete« dodati reči »ukoliko posebnim zakonom nije drukčije određeno«.

U čl. 2 u tač. 2) pod a) ispred reči »službenici« staviti »državni«. U tač. 2) pod b) brisati reči »rudničkim i«. U tač. 3) umesto tačke i zapete staviti tačku. Tačka 4) briše se.

U čl. 3, prvi stav, u trećem redu, umesto reči »nadležnim okružnim sudovima« pisati »nadležnom okružnom sudu«. Dodaje se nov drugi stav koji glasi: »Isto tako sve sporove koji su spadali u nadležnost okružnog suda, a za koje je po ovom zakonu nadležan sreski

sud, okružni sudovi ustupiće nadležnom sreskom sudu ako nije izrečena prvostepena presuda.«. Drugi stav postaje stav treći. U prvom redu, iza reči »sreski« dodati »odnosno okružni« a u trećem redu brisati reči »okružnom sudu« a pisati »sudu po ovom zakonu«.

III

Podnoseći ovaj svoj izveštaj, Zakonodavni odbor predlaže Saveznom veću da ga u celini usvoji.

Zakonodavni odbor odredio je za svog izvestioca Milana Popovića.

Sekretar
dr **Jerko Radmilović**, s. r.

Pretsednik
Zakonodavnog odbora
dr **Josip Hrnčević**, s. r.

Članovi:

Dušan Diminić, s. r., **Metod Mikuž**, s. r., dr **Milorad Vlajković**, s. r., dr **Ivo Sunarić**, s. r., **Vladimir Simić**, s. r., dr **Maks Šnuderl**, s. r., **Boško Šiljegović**, s. r., **Đuro Salaj**, s. r., **Isa Jovanović**, s. r., **Mara Naceva**, s. r., **Milan Popović**, s. r., **Velibor Ljujić**, s. r., dr **Edhem Čamo**, s. r., **Vančo Burzevski**, s. r., **Veljko Zeković**, s. r.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA VEĆA NARODA O PREDLOGU ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O UREĐENJU NARODNIH SUDOVA

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
VEĆE NARODA
Zakonodavni odbor
Br. 135
27 marta 1952 godine
Beograd

VEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Veća naroda Narodne skupštine FNRJ na svojim sednicama od 22 i 26 marta 1952 godine pretresao je Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o uređenju narodnih sudova, dostavljen mu od Pretsednika Veća naroda, a koji je na osnovu čl. 63 Ustava Vlada FNRJ uputila Narodnoj skupštini na rešavanje.

Saglasno Poslovniku Veća naroda, a na osnovu pretresa Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o uređenju narodnih sudova Zakonodavni odbor je usvojio navedeni predlog s tim što je nadležnost

utvrdivanja i osporavanja očinstva prenesena na sreske sudove umesto na okružne kako je to u predlogu bilo predviđeno.

Ova izmena unesena je na osnovu razmatranja statističkih podataka iz poslednjih godina kao i mišljenja Odbora da su za razmatranje ovih sporova sreski sudovi bliži građanima nego okružni sudovi.

Zakonodavni odbor smatrajući da sporovi o rudničkim stvarima donošenjem Zakona o nacionalizaciji kojim su obuhvaćena i sva rudna blaga naše zemlje, ne dolaze u obzir kao predmet za posebno rešavanje u narodnim sudovima, brisao je u čl. 2 tač. b) reč »rudničkim i«.

Na osnovu ovoga Zakonodavni odbor je u tekstu predloga učinio sledeće izmene i dopune:

(Dalji tekst izveštaja Zakonodavnog odbora Veća naroda identičan je sa tekstom izveštaja Zakonodavnog odbora Saveznog veća na str. 467).

Podnoseći Veću naroda ovaj izveštaj, Zakonodavni odbor moli Veće da ga u celosti usvoji.

Za izvestioca određen je Sulejman Filipović.

Za sekretara
Grga Jankez, s. r.

Pretsednik
Zakonodavnog odbora
Moša Pijade, s. r.

Članovi:

Ninko Petrović, s. r., **Jože Lampret**, s. r., **Ladislav Ambrožič**, s. r., **Dimitrije Bajalica**, s. r., **Sulejman Filipović**, s. r., **Gojko Garčević**, s. r., **Fadil Hodža**, s. r., dr **Hinko Krizman**, s. r., **Leo Mates**, s. r., **Slobodan Marjanović**, s. r., **Radovan Mijušković**, s. r. dr **Miloš Moskovljević**, s. r., **Tode Nošpal**, s. r., **Josip Rus**, s. r., **Sreten Vukosavljević**, s. r.

PREDLOG

ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O VOJNIM DISCIPLINSKIM SUDOVIMA

Član 1

U članu 5 stav 1, u članu 6 stav 2 tač. 23 i u članu 23 stav 2 reč »neurednost« zamenjuje se rečju »greška« u odgovarajućem padežu.

U članu 5 stav 3, u članu 19 i u članu 23 stav 2 reč »Uredba« zamenjuje se rečju »Pravilo« u odgovarajućem padežu.

Član 2

U članu 13 dodaje se nov stav 4 koji glasi:

»U pogledu toka i prekida zastarevanja shodno će se primenjivati odredbe člana 81 i člana 83 Krivičnog zakonika.«

Član 3

Član 32 menja se i glasi:

»Vrhovni komandant Oružanih snaga FNRJ donosi pravila o vojnoj disciplini kao i propise o vojnim disciplinskim sudovima za suđenje podoficirima.

Vrhovni komandant Oružanih snaga FNRJ može doneti posebne propise o disciplinskoj odgovornosti državnih službenika koji su na službi u Oružanim snagama FNRJ.«

Član 4

Ovaj zakon stupa na snagu danom objavljivanja u »Službenom listu Federativne Narodne Republike Jugoslavije.«

OBRAZLOŽENJE

PREDLOGA ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O VOJNIM DISCIPLINSKIM SUDOVIMA

Od predloženih izmena ovog zakona važnija je izmena njegovog člana 32. Sadašnji tekst ove odredbe sadrži ovlašćenje za Vladu FNRJ da na predlog Ministra narodne odbrane donese Uredbu o vojnoj disci-

plini, kao i propise o vojnim disciplinskim sudovima za sudenje podoficirima. Kako je, medutim, s obzirom na karakter propisa o vojnoj disciplini i na potrebu da oni budu prilagodeni organizaciji Oružanih snaga FNRJ, potrebno da ove propise donosi Vrhovni komandant Oružanih snaga FNRJ prema potrebama samih Oružanih snaga, to se predlaže izmena člana 32 u tome smislu da ove propise donosi Vrhovni komandant Oružanih snaga. Pored toga, imajući u vidu potrebu da se i državni službenici koji se nalaze sa službom u Oružanim snagama FNRJ mogu podvrgnuti vojnoj disciplini i da i njima mogu suditi vojni disciplinski sudovi, predložene izmene sadrže odredbu da Vrhovni komandant Oružanih snaga FNRJ može doneti posebne propise o disciplinskoj odgovornosti državnih službenika u Oružanim snagama i o nadležnosti vojnih disciplinskih sudova za te službenike.

U isto vreme dopunjuje se član 13 u tom pravcu što se reguliše tok i prekid zastarevanja, gonjenja i izvršenja kazne po disciplinskim krivicama, pošto sadašnji zakon nije sadržavao odgovarajuće odredbe, a ukazuje se potreba da se ta pitanja regulišu.

Najzad, predlogom zakona čine se izvesne izmene terminološkog karaktera radi uskladivanja nekih odredaba sadašnjeg zakona sa terminologijom usvojenom u našim docnijim zakonima.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA SAVEZNOG VEĆA O PREDLOGU ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O VOJNIM DISCIPLINSKIM SUDOVIMA

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
SAVEZNO VEĆE
Zakonodavni odbor
Br. 143
26 marta 1952 godine
Beograd

SAVEZNOM VEĆU NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Saveznog veća Narodne skupštine FNRJ, na svojoj sednici od 21 marta 1952 godine pretresao je Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o vojnim disciplinskim sudovima, dostavljen mu od Pretsednika Saveznog veća, a koji je na osnovu čl. 63 Ustava Vlada FNRJ podnela Narodnoj skupštini FNRJ na rešavanje.

I

Zakon o vojnim disciplinskim sudovima donesen je meseca aprila 1948 godine. Međutim, daljim organizacionim razvitkom naše Armije ukazala se potreba da se u tom zakonu izvrše neke manje izmene koje su obuhvaćene u Zakonu o izmenama i dopunama Zakona o vojnim disciplinskim sudovima.

Najvažnija izmena koju predvida ovaj zakonski predlog je u tome što je izmenjen član 32 zakona. Dosada je Vlada FNRJ bila nadležna da na predlog Ministra narodne odbrane donese uredbu o vojnoj disciplini kao i propise o vojnom disciplinskom sudu za suđenje podoficirima. Prema novom tekstu člana 32 ovlašćen je Vrhovni komandant oružanih snaga FNRJ da može doneti pravila o vojnoj disciplini i propise o vojnim disciplinskim sudovima za suđenje podoficirima. Ta promena je izvršena s obzirom na karakter propisa o vojnoj disciplini i potrebe da oni budu prilagođeni organizaciji oružanih snaga FNRJ. Sem toga, pošto se državni službenici koji se nalaze sa službom u Armiji mogu podvrgnuti vojnoj disciplini, u stavu 2 novog člana 32 predvida se da i za njih može Vrhovni komandant doneti propise o disciplinskoj odgovornosti.

Dalje, u članu 13 dodat je novi stav kojim se reguliše tok i prekid zastarevanja, gonjenja i izvršenja kazne shodno Krivičnom zakoniku. Dosada to pitanje nije bilo regulisano.

Na kraju izvršeno je nekoliko manjih izmena u cilju usklađivanja terminologije koja je usvojena u drugim propisima koji su kasnije doneti u oružanim snagma FNRJ.

U Zakonodavnom odboru učinjena je samo jedna manje važna izmena, tj. u članu 3, u prvom i drugom stavu, na tri mesta reči »FNRJ« treba ispisati.

II

Podnoseći ovaj svoj izveštaj, Zakonodavni odbor predlaže Saveznom veću da ga u celosti usvoji.

Zakonodavni odbor određuje za svog izvestioca Dušana Kvedera.

Sekretar
dr **Jerko Radmilović**, s. r.

Predsednik
Zakonodavnog odbora
dr **Josip Hrnčević**, s. r.

Članovi:

Dušan Diminić, s. r., dr **Metod Mikuž**, s. r., dr **Milorad Vlajković**, s. r., dr **Ivo Sunarić**, s. r., **Vladimir Simić**, s. r., dr **Maks Šnuderl**, s. r., **Boško Šiljegović**, s. r., **Đuro Salaj**, s. r., **Isa Jovanović**, s. r., **Mara Naceva**, s. r., **Milan Popović**, s. r., **Velibor Ljujić**, s. r., **Dušan Kveder**, s. r., dr **Edhem Čamo**, s. r., **Vančo Burzevski**, s. r., **Veljko Zeković**, s. r.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA VEĆA NARODA O PREDLOGU ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O VOJNIM DISCIPLINSKIM SUDOVIMA

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
VEĆE NARODA
Zakonodavni odbor
Br. 134
27 marta 1952 godine
Beograd

VEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Veća narodą Narodne skupštine FNRJ na svojim sednicama od 22 i 16 marta 1952 godine pretresao je Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o vojnim disciplinskim sudovima, dostavljen mu od Pretsednika Veća naroda, a koji je na osnovu čl. 63 Ustava Vlada FNRJ uputila Narodnoj skupštini na rešavanje.

Zakonodavni odbor Veća naroda usvojio je navedeni predlog zakona u celini s tim što se u čl. 3 u prvom i drugom stavu skraćenice »FNRJ« ispisuju punim rečima.

Podnoseći Veću naroda ovaj izveštaj, Zakonodavni odbor moli Veće da ga usvoji.

Za izvestioca određen je Sulejman Filipović.

Za sekretara
Grga Jankez, s. r.

Pretsednik
Zakonodavnog odbora
Moša Pijade, s. r.

Članovi:

Ninko Petrović, s. r., **Jože Lampret**, s. r., **Ladislav Ambrožič**, s. r., **Dimitrije Bajalica**, s. r., **Sulejman Filipović**, s. r., **Gojko Garčević**, s. r., **Fadil Hodža**, s. r., dr **Hinko Krizman**, s. r., **Leo Mates**, s. r., **Slobodan Marjanović**, s. r., **Radovan Mijušković**, s. r., dr **Miloš Moskovljević**, s. r., **Tode Nošpal**, s. r., **Josip Rus**, s. r., **Sreten Vukosavljević**, s. r.

PREDLOG

ZAKONA O IZMENI ČLANA 11 ZAKONA O USVOJENJU

Član 1

U članu 11 stav 2 menja se i glasi:

»U opravdanim slučajevima bračni drug usvojioca, kao i jedan roditelj usvojenikov mogu svoju saglasnost na usvojenje dati preko punomoćnika ili preko organa starateljstva svog mesta prebivanja, a samo na osnovu odobrenja nadležnog državnog organa može na isti način dati svoju saglasnost na usvojenje i usvojilac, kao i drugi roditelj, odnosno jedini roditelj usvojenika«.

Iza stava 2 dodaju se novi stavovi 3 i 4 koji glase:

»Odobrenje po prethodnom stavu daje savet za narodno zdravlje i socijalnu politiku narodne republike.

Punomoćje mora biti izdato u obliku javne isprave i u njemu moraju biti tačno označeni usvojilac i usvojenik«.

Član 2

Ovaj zakon stupa na snagu danom objavljivanja u »Službenom listu Federativne Narodne Republike Jugoslavije«.

OBRAZLOŽENJE

PREDLOGA ZAKONA O IZMENI ČLANA 11 ZAKONA O USVOJENJU

U članu 11 Zakona o usvojenju odredeno je da kako usvojilac tako i jedan od roditelja usvojenika moraju bezuslovno biti prisutni pri zaključenju usvojenja pred organom starateljstva. Međutim, ima dosta slučajeva da su roditelji usvojenika nastanjeni u mestu koje je znatno udaljeno od mesta u kome se nalazi organ starateljstva pred kojim se zaključuje usvojenje. Isto tako usvojilac može biti i lice koje stalno živi u inostranstvu, kao što je slučaj sa našim ekonomskim

emigrantima koji su već duže vremena otišli iz zemlje, a koji žele da usvoje nekog svog srodnika koji se nalazi u našoj zemlji. U ovakvim slučajevima nastaju teškoće za zaključivanje usvojenja, pri čemu ne malu teškoću stvaraju i izdaci za putne troškove koji su često veliki i koji su u nekim slučajevima, kad su u pitanju lica siromašnog stanja, čak i prepreka za zaključenje usvojenja. Na taj način navedena odredba Zakona o usvojenju otežava u nekim slučajevima zaključenje usvojenja, a ponekad ga i onemogućuje, iako bi za usvojenika, po pravilu nezbrinutog maloletnika, bilo vrlo korisno da se ono zaključi.

S obzirom na izloženo, predložena izmena člana 11 Zakona o usvojenju, zadržavajući dosadašnju odredbu da u opravdanim slučajevima bračni drug usvojioca kao i jedan roditelj usvojenikov mogu dati svoju saglasnost na usvojenje preko punomoćnika ili preko organa starateljstva svog mesta prebivanja, ovu dopunjuje u tom smislu da izuzetno, na osnovu odobrenja nadležnog državnog organa, mogu svoju saglasnost na usvojenje dati preko punomoćnika ili preko organa starateljstva svog mesta prebivanja i usvojilac kao i drugi roditelj odnosno jedini roditelj usvojenika. Radi veće garantije da će odobrenje za davanje saglasnosti na izloženi način biti dato samo u zaista opravdanim slučajevima, predlogom se određuje da to odobrenje daje savet za narodno zdravlje i socijalnu politiku narodne republike. Predložena izmena sadrži još i odredbu o obliku i sadržini punomoćja za davanje saglasnosti na usvojenje preko punomoćnika.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA SAVEZNOG VEĆA O PREDLOGU ZAKONA O IZMENI ČLANA 11 ZAKONA O USVOJENJU

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
SAVEZNO VEĆE
Zakonodavni odbor
Br. 142
25 marta 1952 godine
Beograd

SAVEZNOM VEĆU NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Saveznog veća Narodne skupštine FNRJ, na svojoj sednici od 21 marta 1952 godine, pretresao je Predlog zakona o izmeni člana 11 Zakona o usvojenju, dostavljen mu od Pretsednika Saveznog veća, a koji je na osnovu čl. 63 Ustava Vlada FNRJ podnela Narodnoj skupštini FNRJ na rešavanje.

I

Kako se iz obrazloženja uz ovaj predlog zakona vidi, izmena člana 11 Zakona o usvojenju predlaže se, da bi se u nekim slučajevima omogućio odnosno olakšao postupak oko usvojenja, naročito nezbrinutih maloletnika, kad je korisno da se ono zaključi.

Zakonodavni odbor, razmatrajući Predlog zakona o izmeni člana 11 Zakona o usvojenju, usvojio ga je u celini i bez izmena.

II

Saglasno istaknutom i na osnovu pretresa Predloga zakona o izmeni čl. 11 Zakona o usvojenju, a po postignutoj saglasnosti redakcione komisije oba odbora, Zakonodavni odbor predlaže Saveznom veću da ovaj zakonski predlog primi u predloženom tekstu.

Zakonodavni odbor odredio je za svog izvestioca Maru Nacevu.

Sekretar
dr **Jerko Radmilović**, s. r.

Pretsednik
Zakonodavnog odbora
dr **Josip Hrnčević**, s. r.

Članovi:

Dušan Diminić, s. r., dr **Metod Mikuž**, s. r., dr **Milorad Vlajković**, s. r., dr **Ivo Sunarić**, s. r., **Vladimir Simić**, s. r., dr **Maks Šnuderl**, s. r., **Boško Šiljegović**, s. r., **Đuro Salaj**, s. r., **Isa Jovanović**, s. r., **Mara Naceva**, s. r., **Milan Popović**, s. r., **Velibor Ljujić**, s. r., **Dušan Kveder**, s. r., dr **Edhem Čamo**, s. r., **Vančo Burzevski**, s. r., **Veljko Zeković**, s. r.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA VEĆA NARODA O PREDLOGU ZAKONA O IZMENI ČLANA 11 ZAKONA O USVOJENJU

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
VEĆE NARODA
Zakonodavni odbor
Br. 133
27 marta 1952 godine
Beograd

VEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Veća naroda Narodne skupštine FNRJ na svojim sednicama od 22 i 26 marta 1952 godine pretresao je Predlog zakona o izmeni čl. 11 Zakona o usvojenju, dostavljen mu od Pretsednika Veća naroda, a koji je na osnovu čl. 63 Ustava Vlada FNRJ uputila Narodnoj skupštini na rešavanje.

Zakonodavni odbor Veća naroda usvojio je navedeni predlog zakona u celini pošto je obrazloženje Vlade FNRJ dovoljno ukazalo na potrebu donošenja ovog zakonskog predloga.

Podnoseći Veću naroda ovaj izveštaj, Zakonodavni odbor moli Veće da ga usvoji.

Za izvestioca odreden je Sulejman Filipović.

Za sekretara
Grga Jankez, s. r.

Pretsednik
Zakonodavnog odbora
Moša Pijade, s. r.

Članovi:

Ninko Petrović, s. r., **Jože Lampret**, s. r., **Ladislav Ambrožič**, s. r., **Dimitrije Bajalica**, s. r., **Sulejman Filipović**, s. r., **Gojko Garčević**, s. r., **Fadil Hodža**, s. r., dr **Hinko Krizman**, s. r., **Leo Mates**, s. r., **Slobodan Marjanović**, s. r., **Radovan Mijušković**, s. r., dr **Miloš Moskovljević**, s. r., **Tode Nošpal**, s. r., **Josip Rus**, s. r., **Sreten Vukosavljević**, s. r.

PREDLOG

ZAKONA O UKIDANJU ZAKONA O UČENICIMA U PRIVREDI

Član 1

Ukida se Zakon o učenicima u privredi od 5 aprila 1946 godine.

Član 2

Ovaj zakon stupa na snagu danom objavljivanja u »Službenom listu FNRJ«.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA SAVEZNOG VEĆA O PREDLOGU ZAKONA O UKIDANJU ZAKONA O UČENICIMA U PRIVREDI

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
SAVEZNO VEĆE
Zakonodavni odbor
Br. 154
28 marta 1952 godine
Beograd

SAVEZNOM VEĆU NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Saveznog veća Narodne skupštine FNRJ, na svojim sednicama od 27 i 28 marta 1952 godine, pretresao je Predlog zakona o ukidanju Zakona o učenicima u privredi, koji su predložili članovi Zakonodavnog odbora.

Zakonodavni odbor izdvojio je čl. 3 iz Predloga zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za donošenje uredaba radi usklađivanja odnosa u privredi s novim privrednim sistemom pošto je smatrao da za ovaj član treba doneti poseban zakon. Ukidanje Zakona o učenicima u privredi potrebno je zbog toga što ovaj zakon nije u skladu sa novim

privrednim sistemom a pitanje učenika u privredi regulisaće Vlada FNRJ uredbama na osnovu Zakona o ovlašćenju, koji Skupština donosi istovremeno.

Predlažući ovaj zakonski predlog, Zakonodavni odbor moli Veće da ga u celosti usvoji.

Za izvestioca određen je Lajčo Jaramazović.

Sekretar
dr **Jerko Radmilović**, s. r.

Pretsednik
Zakonodavnog odbora
dr **Josip Hrnčević**, s. r.

Članovi:

Đuro Salaj, s. r., **Isa Jovanović**, s. r., **Mehmed Hodža**, s. r., **Vladimir Simić**, s. r., dr **Metod Mikuž**, s. r., dr **Milorad Vlajković**, s. r., **Milan Popović**, s. r., dr **Maks Šnuderl**, s. r., dr **Edhem Čamo**, s. r., dr **Ivo Sunarić**, s. r., **Živorad Ljubičić**, s. r., **Vančo Burzevski**, s. r., **Dušan Diminić**, s. r.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA VEĆA NARODA O PREDLOGU ZAKONA O UKIDANJU ZAKONA O UČENICIMA U PRIVREDI

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
VEĆE NARODA
Zakonodavni odbor
Br. 139
28 marta 1952 godine
Beograd

VEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Veća naroda Narodne skupštine FNRJ, na svojoj sednici od 28 marta 1952 godine, pretresao je Predlog zakona o ukidanju Zakona o učenicima u privredi, koji je predložen od strane članova Zakonodavnog odbora.

Zakonodavni odbor je izdvojio čl. 3 Predloga zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za donošenje uredaba radi usklađivanja odnosa u privredi s novim privrednim sistemom pošto je smatrao da za ovaj član treba doneti poseban zakon.

Ukidanje Zakona o učenicima u privredi potrebno je zbog toga što ovaj zakon nije u skladu sa novim privrednim sistemom a pitanje uče-

nika u privredi regulisaće Vlada FNRJ uredbom na osnovu ovlašćenja koje joj se daje ovim zakonom, koji Skupština donosi istovremeno.

Podnoseći Veću naroda svoj izveštaj, Zakonodavni odbor moli Veće da ga usvoji.

Za izvestioca određen je Tode Nošpal.

Sekretar
Gojko Garčević, s. r.

Pretsednik
Zakonodavnog odbora
Moša Pijade, s. r.

Članovi:

Ninko Petrović, s. r., **Jože Lampret**, s. r., **Ladislav Ambrožič**, s. r., **Dimitrije Bajalica**, s. r., **Sulejman Filipović**, s. r., **Grga Jankez**, s. r., **Fadil Hodža**, s. r., dr **Hinko Krizman**, s. r., **Leo Mates**, s. r., **Slobodan Marjanović**, s. r., **Radovan Mijušković**, s. r., dr **Miloš Moskovljević**, s. r., **Tode Nošpal**, s. r., **Josip Rus**, s. r., **Sreten Vukosavljević**, s. r.

PREDLOG

ZAKONA O OPŠTEDRŽAVNOM ZAVRŠNOM RAČUNU ZA 1950 GODINU

Član 1

Ostvareni prihodi i izvršeni rashodi u budžetskoj 1950 godini po opštedržavnom završnom računu iznose, i to:

Prihodi	Din.	**178.130,110.120.28**
Rashodi	„	**171.916,307.338.24**
Višak prihoda	Din.	**6.213,802.782.04**

Član 2.

Opštedržavni završni račun za 1950 godinu sadrži ostvarene prihode i izvršene rashode po opštedržavnom budžetu za 1950 godinu i dopunskim budžetima Narodne Republike Hrvatske, Narodne Republike Bosne i Hercegovine, Narodne Republike Makedonije i Narodne Republike Crne Gore, i to:

a) po saveznom budžetu

Prihode	Din.	**110.519,351.437.19**
Rashode	„	**108.543,967.700.79**
Višak prihoda	Din.	**1.975,383.736.40**

b) po državnim budžetima narodnih republika, i to:

1) Narodne Republike Srbije

Prihode po republičkom budžetu	Din.	14.510,757.399.45		
Prihode po budžetima autonomnih jedinica i narodnih odbora	Din.	9.835,447.018.99		
Ukupne prihode po državnom budžetu Narodne Republike Srbije	Din.	24.346,204.418.44	Din.	24.346,204.418.44
Rashode po republičkom budžetu	Din.	13.165,051.000.—		
Rashode po budžetima autonomnih jedinica i narodnih odbora	Din.	9.165,291.130.18		
Ukupne rashode po državnom budžetu Narodne Republike Srbije	Din.	22.330,342.130.18	Din.	22.330,342.130.18
Višak prihoda po državnom budžetu Narodne Republike Srbije			Din.	2.015,862.288.26

2) Narodne Republike Hrvatske:

Prihode po republičkom budžetu	Din.	9.579,748.531.89		
Prihode po budžetima narodnih odbora — — — — — — — —	Din.	6.286,884.742.85		
Ukupne prihode po državnom budžetu Narodne Republike Hrvatske — — — — — —	Din.	15.866,633.274.74	Din.	15.866,633.274.74
Rashode po republičkom budžetu	Din.	9.096,523.737.25		
Rashode po budžetima narodnih odbora — — — — — — — —	Din.	5.738,443.519.56		
Ukupne rashode po državnom budžetu Narodne Republike Hrvatske — — — — — — — —	Din.	14.834,967.256.81	Din.	14.834,967.256.81
Višak prihoda po državnom budžetu Narodne Republike Hrvatske — — — — — — — —			Din.	1.031,666.017,93

3) Narodne Republike Slovenije:

Prihode po republičkom budžetu	Din.	4.073,107.913.—		
Prihode po budžetima narodnih odbora — — — — — — — —	Din.	2.599,158.071.—		
Ukupne prihode po državnom budžetu Narodne Republike Slovenije — — — — — —	Din.	6.672,265.984.—	Din.	6.672,265.984.—
Rashode po republičkom budžetu	Din.	3.906,568.826.—		
Rashode po budžetima narodnih odbora — — — — — — — —	Din.	2.493,975.368.—		
Ukupne rashode po državnom budžetu Narodne Republike Slovenije — — — — — —	Din.	6.400,544.194.—	Din.	6.400,544.194.—
Višak prihoda po državnom budžetu Narodne Republike Slovenije — — — — — —			Din.	271,721.790.—

4) Narodne Republike Bosne i Hercegovine:

Prihodi po republičkom budžetu	Din.	9.749,297.576.88		
Prihode po budžetima narodnih odbora — — — — — — — —	Din.	3.608,026.281.09		
Ukupne prihode po državnom budžetu Narodne Republike Bosne i Hercegovine — — —	Din.	13.357,323.857.97	Din.	13.357,323.857.97
Rashode po republičkom budžetu	Din.	9.725,338.892.—		
Rashode po budžetima narodnih odbora — — — — — — — —	Din.	2.985,556.699.11		
Ukupne rashode po državnom budžetu Narodne Republike Bosne i Hercegovine — — —	Din.	12.710,895.591.11	Din.	12.710,895.591.11

Višak prihoda po državnom budžetu Narodne Republike Bosne i Hercegovine — — —			Din.	646,428.266.86

5) Narodne Republike Makedonije:

Prihode po republičkom budžetu	Din.	3.586,799.867.89		
Prihode po budžetima narodnih odbora — — — — — — — —	Din.	2.688,981.825.95		
Ukupne prihode po državnom budžetu Narodne Republike Makedonije — — — — — —	Din.	6.275,781.693.84	Din.	6.275,781.693.84
Rashode po republičkom budžetu	Din.	3.586,606.828.70		
Rashode po budžetima narodnih odbora — — — — — — — —	Din.	2.463,190.626.33		
Ukupne rashode po državnom budžetu Narodne Republike Makedonije — — — — — —	Din.	6.049,797.455.03	Din.	6.049,797.455.03
Višak prihoda po državnom budžetu Narodne Republike Makedonije — — — — —			Din.	225,984.238.81

6) Narodne Republike Crne Gore:

Prihode po republičkom budžetu	Din.	1.556,622.208.72		
Prihode po budžetima narodnih odbora — — — — — — — —	Din.	691,800.245.38		
Ukupne prihode po državnom budžetu Narodne Republike Crne Gore — — — — — —	Din.	2.248,422.454.10	Din.	2.248,422.541.10
Rashode po republičkom budžetu	Din.	1.555,941.858.13		
Rashode po budžetima narodnih odbora — — — — — — — —	Din.	645,724.152.19		
Ukupne rashode po državnom budžetu Narodne Republike Crne Gore — — — — — —	Din.	2.201,666.010.32	Din.	2.201,666.010.32
Višak prihoda po državnom budžetu Narodne Republike Crne Gore — — — — — —			Din.	46,756.443.78
Ukupne prihode po državnim budžetima narodnih republika			**Din.**	**68.766,631.683.09**
Ukupne rashode po državnim budžetima narodnih republika			**Din.**	**64.528,212.637.45**
Višak prihoda po državnim budžetima narodnih republika			**Din.**	**4.238,419.045.64**

Član 3

Odobravaju se rashodi izvršeni po čl. 33 Uredbe o izvršenju budžeta, kao i prekoračenja izvršenih rashoda, pokrivena sopstvenim viškovima prihoda.

Član 4

Odobrava se opštedržavni završni račun za 1950 godinu, sastavljen saobrazno propisima čl. 37 Osnovnog zakona o budžetu i čl. 39 Uredbe o izvršenju budžeta.

Član 5

Opštedržavni završni račun sastavni je deo ovoga zakona.

Član 6

Ovaj zakon stupa na snagu danom objavljivanja u »Službenom listu Federativne Narodne Republike Jugoslavije«.

IZVEŠTAJ

ODBORA ZA PRIVREDNI PLAN I FINANSIJE SAVEZNOG VEĆA O PREDLOGU ZAKONA O OPŠTEDRŽAVNOM ZAVRŠNOM RAČUNU ZA 1950 GODINU

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
SAVEZNO VEĆE
Odbor za privredni plan i finansije
Br. 14
27 marta 1952 godine
Beograd

SAVEZNOM VEĆU NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Odbor za privredni plan i finansije Saveznog veća Narodne skupštine FNRJ na svojoj sednici održanoj 27 marta 1952 godine pretresao je Predlog zakona o opštedržavnom završnom računu za 1950 godinu dostavljen mu od Pretsednika Saveznog veća koji je Vlada FNRJ podnela Narodnoj skupštini FNRJ na razmatranje i odobrenje a u smislu čl. 63 Ustava FNRJ.

Pristupivši diskusiji o ovome predlogu, a posle saslušanja obrazloženja poverenika Vlade FNRJ, Odbor je utvrdio sledeće:

Da je opštedržavni budžet za 1950 godinu izvršavan kako je odobren saglasno zakonskim propisima i datim ovlašćenjima, da su prihodi i pored sušne godine ostvareni sa 101,9% od predviđenih iznosa i da su rashodi izvršeni sa 98,3% od iznosa odobrenih budžetom, što je dokaz da su sredstva odobrena budžetima za 1950 godinu bila realno odmerena.

Da bi izmirile svoje obaveze prema privredi, narodne republike Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Makedonija i Crna Gora su iz ostvarenog viška prihoda i ušteda po svojim budžetima isplatile na osnovu dopunskih budžeta sve obaveze koje su se pokazale po završnim računima državnih privrednih preduzeća za 1948 i 1949 godinu.

Dostavljajući ovaj izveštaj, Odbor za privredni plan i finansije Saveznog veća moli Veće da ga u celosti usvoji.

Za izvestioca određen je Paško Romac.

Sekretar
Blagoja Taleski, s. r.

Predsednik
Odbora za privredni plan i finansij
Marko Belinić, s. r.

Članovi:

Rista Antunović, s. r., **Ljubo Babić**, s. r., **Komnen Cerović**, s. r., **Dušan Čalić**, s. r., **Tone Fajfar**, s. r., **Janez Hribar**, s. r., **Filip Lakuš**, s. r., **Miloš Minić**, s. r., **Đoka Pajković**, s. r., **Paško Romac**, s. r., **Dobrosav Tomašević**, s. r., **Tomo Čiković**, s. r., **Pašaga Mandžić**, s. r.

IZVEŠTAJ

ODBORA ZA PRIVREDNI PLAN I FINANSIJE VEĆA NARODA O OPŠTEDRŽAVNOM ZAVRŠNOM RAČUNU ZA 1950 GODINU

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
VEĆE NARODA
Odbor za privredni plan i finansije
Br. 25
26 marta 1952 godine
Beograd

VEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Odbor za privredni plan i finansije Veća naroda Narodne skupštine FNRJ na svojoj sednici održanoj 26 marta 1952 godine pretresao je Predlog zakona o opštedržavnom završnom računu za 1950 godinu dostavljen mu od strane Pretsednika Veća naroda, a koji je Vlada FNRJ podnela Narodnoj skupštini FNRJ na razmatranje i odobrenje na osnovu čl. 63 Ustava FNRJ.

Pristupivši diskusiji o ovom predlogu, a posle saslušanja obrazloženja poverenika Vlade FNRJ, Odbor je utvrdio sledeće:

Plan prihoda po opštedržavnom budžetu za 1950 godinu ostvaren je sa 101,9%, dok su rashodi u istom periodu izvršeni sa 98,3%, što je dokaz da je plan prihoda i plan rashoda po opštedržavnom budžetu za 1950 godinu bio realno utvrđen i da su Vlada FNRJ i vlade narodnih republika uložile napor i preduzimale mere da se postavljeni planovi izvrše u potpunosti u čemu su i uspeli.

Da bi izmirile svoje obaveze prema privredi, narodne republike Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Makedonija i Crna Gora su iz ostva-

renog viška prihoda i ušteda po svojim budžetima isplatile na osnovu dopunskih budžeta sve obaveze koje su se pokazale po završnim računima državnih privrednih preduzeća za 1948 i 1949 godinu.

Dostavljajući ovaj izveštaj, Odbor za privredni plan i finansije Veća naroda moli Veće da ga u celosti primi.

Sekretar
Rade Hamović, s. r.

Predsednik
Odbora za privredni plan i finansije
Ivan Gošnjak, s. r.

Članovi:

Vlajko Begović, s. r., **Dragutin Saili**, s. r., **Josip Šestan**, s. r., **Nisim Albahari**, s. r., **Aleksandar Šević**, s. r., **Josip Jeras**, s. r., **Beno Kotnik**, s. r., **Kosan Pavlović**, s. r., **Aleksa Tomić**, s. r., **Milosav Milosavljević**, s. r., **Radivoj Davidović**, s. r., **Mile Peruničić**, s. r.

SPISAK

UREDABA VLADE FNRJ DONESENIH NA OSNOVU ČL. 1 ZAKONA O OVLAŠĆENJU VLADE FNRJ ZA UVOĐENJE NOVOG PLATNOG SISTEMA I DRUGIH PRIVREDNIH MERA U CILJU PRIPREMANJA NOVOG PLANSKOG I FINANSISKOG SISTEMA

1) Uredba o obaveznoj kalkulaciji i obračunu troškova u industriji i rudarstvu (»Službeni list FNRJ«, br. 1/51).

2) Uredba o obustavljanju izdavanja bonova pri otkupu stranih sredstava plaćanja (»Službeni list FNRJ«, br. 1/52).

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA SAVEZNOG VEĆA O RAZMATRANJU UREDABA VLADE FNRJ DONESENIH NA OSNOVU ČL. 1 ZAKONA O OVLAŠĆENJU VLADE FNRJ ZA UVOĐENJE NOVOG PLATNOG SISTEMA I DRUGIH PRIVREDNIH MERA U CILJU PRIPREMANJA NOVOG PLANSKOG I FINANSISKOG SISTEMA

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
SAVEZNO VEĆE
Zakonodavni odbor
Br. 130
12 januara 1952 godine
Beograd

SAVEZNOM VEĆU NARODNE SKUPŠTINE FNRJ
Beograd

Zakonodavni odbor, na svojoj sednici od 27 marta 1952 godine, pretresao je dole navedene uredbe koje je Vlada FNRJ na osnovu čl. 1 Zakona o ovlašćenju Vlade FNRJ za uvođenje novog platnog sistema i drugih privrednih mera u cilju pripremanja novog planskog i finansiskog sistema, dostavila Narodnoj skupštini FNRJ na potvrdu, i to:

1) Uredbu o obaveznoj kalkulaciji i obračunu troškova u industriji i rudarstvu, i

2. Uredbu o obustavljanju izdavanja bonova pri otkupu stranih sredstava plaćanja.

Zakonodavni odbor predlaže da Savezno veće potvrdi obe uredbe dostavljene od Vlade FNRJ.

Sekretar
dr **Jerko Radmilović**, s. r.

Pretsednik
Zakonodavnog odbora
dr **Josip Hrnčević**, s. r.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA VEĆA NARODA O RAZMATRANJU UREDABA VLADE FNRJ DONESENIH NA OSNOVU ČL. 1 ZAKONA O OVLAŠĆENJU VLADE FNRJ ZA UVOĐENJE NOVOG PLATNOG SISTEMA I DRUGIH PRIVREDNIH MERA U CILJU PRIPREMANJA NOVOG PLANSKOG I FINANSISKOG SISTEMA

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
VEĆE NARODA
Zakonodavni odbor
Br. 136
27 marta 1952 godine
Beograd

VEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Veća naroda Narodne skupštine FNRJ na svojoj sednici od 26 marta 1952 godine razmotrio je uredbe Savezne vlade donete na osnovu ovlašćenja Vlade FNRJ za uvođenje novog platnog sistema i drugih privrednih mera u cilju pripremanja novog planskog i finansiskog sistema, i to:

1) Uredbu o izdavanju bonova pri otkupu stranih sredstava plaćanja, donetu 29 decembra 1951 godine na osnovu čl. 1 Zakona o ovlašćenju Vlade FNRJ za uvođenje novog platnog sistema i drugih privrednih mera u cilju pripremanja novog planskog i finansiskog sistema, a koja je uredba objavljena u »Službenom listu FNRJ« br. 1 od 1 januara 1952 godine i istog dana stupila na snagu; i

2) Uredbu o obaveznoj kalkulaciji i obračunu troškova u industriji i rudarstvu, donetu takođe 29 decembra 1951 godine na osnovu gore navedenih zakonskih ovlašćenja a objavljenu u »Službenom listu FNRJ« br. 1 od 1 januara 1952 godine, a koja je stupila na snagu 1 januara 1952 godine.

Zakonodavni odbor potvrduje da su obe uredbe donete na osnovu i u granicama navedenih zakonskih ovlašćenja te predlaže Veću naroda da da svoju saglasnost na gornje akte Vlade.

Za izvestioca je odreden Ninko Petrović.

Za sekretara
Grga Jankez, s. r.

Pretsednik
Zakonodavnog odbora
Moša Pijade, s. r.

Članovi:

Ninko Petrović, s. r., **Jože Lampret**, s. r., **Ladislav Ambrožič**, s. r., **Dimitrije Bajalica**, s. r., **Sulejman Filipović**, s. r., **Gojko Garčević**, s. r., **Fadil Hodža**, s. r., dr **Hinko Krizman**, s. r., **Leo Mates**, s. r., **Slobodan Marjanović**, s. r., **Radovan Mijušković**, s. r., dr **Miloš Moskovljević**, s. r., **Tode Nošpal**, s. r., **Josip Rus**, s. r., **Sreten Vukosavljević**, s. r.

PREDLOG
OPŠTEG ZAKONA O NARODNIM ODBORIMA

A. OPŠTE ODREDBE

I

Narodni odbori, koje su radne mase na čelu s radničkom klasom stvorile i izgradivale u Narodnooslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji, jesu osnovica vlasti radnog naroda u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji.

Narodni odbori kao lokalni organi državne vlasti jesu organi narodnog samoupravljanja u opštinama, srezovima i gradovima.

II

Narodni odbor usmerava i obezbeđuje privredni, socijalni i kulturni razvitak opštine, sreza odnosno grada, učvršćuje i razvija socijalističke odnose i pravni poredak i vrši druge zakonom određene zadatke.

U cilju ostvarivanja društvenog plana i izvršavanja zakona i drugih opštih propisa narodni odbor ima zakonom utvrđena prava i dužnosti prema svim ustanovama i privrednim organizacijama na području opštine, sreza odnosno grada.

III

Narodni odbori vrše vlast u okviru ustavom i zakonom utvrđenih prava i dužnosti.

Narodni odbori jesu najviši organi državne vlasti opštine, sreza i grada i njima su podređeni svi lokalni organi uprave.

Samo saveznim zakonom ili ukazom Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ mogu se za poslove isključive savezne nadležnosti osnivati u opštini, srezu i gradu organi uprave neposredno podređeni saveznim organima državne uprave, a samo republičkim zakonom mogu se za poslove republičke nadležnosti osnivati organi uprave neposredno podređeni republičkim organima državne uprave.

Narodni odbori sreza i grada biraju i razrešavaju sudije i sudije-porotnike sreskih i okružnih sudova.

IV

Narodni odbor sreza i narodni odbor grada sačinjavaju skupština i veće proizvođača.

Skupština je opšte pretstavničko telo svih građana u srezu odnosno gradu.

Veće proizvođača je pretstavničko telo proizvođača, tj. trudbenika zaposlenih u proizvodnji, transportu i trgovini u srezu i gradu, koji su u veću pretstavljeni srazmerno svom doprinosu društvenoj zajednici, izraženom u njihovom učešću u društvenom produktu sreza odnosno grada.

V

Skupština i veće proizvođača ravnopravno učestvuju u donošenju svih odluka narodnog odbora koje se odnose na raspodelu i upotrebu viška rada i druge osnovne privredne zadatke narodnog odbora.

Odbornici skupštine i veća proizvođača na zajedničkoj sednici vrše izbor organa narodnog odbora i druge zakonom određene izbore iz nadležnosti narodnog odbora.

VI

Skupština narodnog odbora bira se na četiri godine, a veće proizvođača narodnog odbora na dve godine.

Narodni odbor opštine bira se na tri godine.

VII

Opštine, srezovi i gradovi utvrđuju se zakonom o teritorijalnoj podeli narodne republike i mogu se menjati samo zakonom. Tim zakonom se određuje i koje opštine u gradskim naseljima čine gradske opštine.

Opštine se nalaze na području sreza.

Pojedina naselja i područja u gradu mogu činiti posebne opštine u sastavu grada.

VIII

Narodni odbor vrši sve funkcije vlasti na svojim sednicama, a samo određene upravne poslove i preko svojih kolegijalnih tela (saveta).

IX

U cilju učvršćenja zakonitosti i jedinstva u radu državne uprave narodni odbor sreza prema narodnim odborima opštine i republički državni organi prema narodnim odborima sreza i grada imaju ustavom i zakonom određena prava i dužnosti.

Narodni odbori mogu pretresati pitanja iz nadležnosti viših državnih organa i stavljati predloge za njihovo rešavanje.

X

Narodni odbor ima statut koji sam donosi.

Statutom se određuje unutrašnje ustrojstvo, raspodela poslova i poslovanje narodnog odbora, kao i odnos narodnog odbora prema preduzećima i ustanovama koje osniva.

Statut se donosi u saglasnosti s republičkim zakonom o narodnim odborima i u skladu sa osobenostima i uslovima svake opštine, sreza i grada.

Statut narodnih odbora sreza, grada i gradske opštine sa posebnim pravima stupa na snagu kad ga potvrdi prezidijum narodne skupštine narodne republike, a statut narodnih odbora ostalih opština kad ga potvrdi narodni odbor sreza.

B. PRAVA I DUŽNOSTI NARODNIH ODBORA

1. Nadležnosti

XI

Nadležnost narodnih odbora utvrđuje se zakonom i propisima viših državnih organa donetim na osnovu zakona.

Nadležnost narodnog odbora u poslovima od neposrednog interesa za privredni, komunalni, kulturni i socijalni razvitak opštine, sreza odnosno grada može mu se oduzeti ili ograničiti samo zakonom.

XII

Narodni odbori vrše sve poslove iz svoje nadležnosti na osnovu i u granicama zakona i opštih propisa viših državnih organa.

Narodni odbori mogu na osnovu i u okviru ovlašćenja koja su im data zakonom i opštim propisima viših državnih organa donositi dopunske propise radi uređenja poslova iz svoje nadležnosti.

U poslovima od neposrednog interesa za privredni, komunalni, kulturni i socijalni razvitak opštine, sreza odnosno grada koji nisu uređeni zakonom, narodni odbori imaju pravo donositi samostalne propise i druge akte.

U slučaju razmimoilaženja između propisa narodnog odbora i propisa viših državnih organa primenjuju se propisi viših državnih organa.

XIII

Narodni odbori sreza, grada i gradske opštine sa posebnim pravima donose samostalno društveni plan sreza, grada odnosno gradske opštine, držeći se obaveza koje proističu iz osnovnih proporcija određenih društvenim planom narodne republike.

Društveni plan sreza sadrži i zbir društvenih planova gradskih opština sa posebnim pravima, koji se usklađuju sa društvenim planom sreza.

Ako se narodni odbor gradske opštine ne složi sa predlogom narodnog odbora sreza za usklađenje društvenog plana gradske opštine sa planom sreza, ceo predmet se dostavlja na rešenje narodnoj skupštini narodne republike čija je odluka obavezna.

XIV

Narodni odbor samostalno donosi budžet opštine, sreza odnosno grada.

Opština, srez i grad ima pravo na određeni postotak društvenog doprinosa, poreza na dohodak i drugih zakonom određenih poreza koje plaćaju privredne organizacije i poreski obveznici na njihovom području. Postotak društvenog doprinosa i poreza koji ulaze u budžete sreza, grada i gradske opštine sa posebnim pravima, kao i minimalni postotak društvenog doprinosa i poreza koji ulazi u budžete opština, određuje se društvenim planom i propisima narodne republike.

Narodni odbori opštine, sreza i grada mogu za podmirenje lokalnih potreba uvoditi lokalni prirez, a narodni odbori opštine i grada mogu radi izgradnje određenih komunalnih, kulturnih, zdravstvenih i socijalnih objekata uvoditi i mesni samodoprinos.

Narodni odbori budžetom samostalno određuju raspodelu svih prihoda opštine, sreza i grada za vršenje poslova iz svoje nadležnosti i podmirenje troškova svoje administracije, kao i za potrebe privrede i ostalih društvenih delatnosti koje se finansiraju iz budžeta opštine, sreza i grada.

XV

Opština, srez i grad jesu pravna lica.

Narodni odbor opštine i narodni odbor grada vrši pravo upravljanja svim zemljištima i zgradama u opštini odnosno gradu koji su opštenarodna imovina, ukoliko to pravo nije stavljeno u nadležnost drugih državnih organa.

Narodni odbor vrši u okviru svoje nadležnosti upravu opštenarodnom imovinom u opštoj upotrebi (putevi, reke, kanali, parkovi itd.).

XVI

Narodni odbor ima pravo da sredstvima iz budžeta opštine, sreza odnosno grada osniva privredna preduzeća, komunalne, kulturne, prosvetne, zdravstvene i socijalne ustanove.

Narodni odbor osniva privredna preduzeća i ustanove po sopstvenoj inicijativi ili na predlog radnih kolektiva, društvenih organizacija i građana.

XVII

Narodni odbor ima zakonom određena prava i dužnosti prema svim privrednim preduzećima i ustanovama u opštini, srezu i gradu i može preduzimati prema njima privredno-upravne i nadzorne mere saglasno posebnim propisima.

XVIII

Narodni odbor sreza donosi opšte propise kojima se uređuju pitanja od zajedničkog interesa za ceo srez, stara se o pravilnom radu narodnih odbora opština i pruža im potrebnu materijalnu, stručnu i tehničku pomoć.

Narodni odbori sreza, grada i gradske opštine sa posebnim pravima vode u prvom stepenu upravni postupak, ukoliko to zakonom ili drugim propisima nije stavljeno u nadležnost drugih državnih organa.

Zakonom narodne republike, ukazom prezidijuma narodne skupštine narodne republike ili statutom narodnog odbora sreza može se odrediti da narodni odbori gradskih opština sa posebnim pravima i drugih razvijenijih opština vrše i određene poslove iz nadležnosti narodnog odbora sreza.

Gradske opštine sa posebnim pravima određuju se zakonom narodne republike.

Ukazom prezidijuma narodne skupštine narodne republike ili statutom narodnog odbora grada može se odrediti da narodni odbor opštine u sastavu grada vrši i određene poslove iz nadležnosti narodnog odbora grada.

XIX

Narodni odbori mogu izdavati naloge narodnoj miliciji u pogledu administrativnog izvršenja određenih akata iz svoje nadležnosti.

Radi održavanja reda i mira u administrativnog izvršenja određenih akata iz svoje nadležnosti narodni odbori opština, uključujući gradske opštine, mogu imati opštinsku narodnu stražu.

2. Odnosi između narodnih odbora i viših organa državne vlasti i državne uprave

XX

Narodni odbor sreza ima pravo nadzora u pogledu zakonitosti rada narodnih odbora opština, a prezidijum narodne skupštine odnosno organi državne uprave narodne republike imaju pravo nadzora u pogledu zakonitosti rada narodnih odbora sreza i grada.

U vršenju prava nadzora viši državni organi imaju zakonom određena prava.

XXI

Narodni odbor sreza ima pravo poništiti ili ukinuti nezakonite akte narodnog odbora opštine, a prezidijum narodne skupštine narodne republike ima pravo poništiti ili ukinuti nezakonite akte narodnih odbora sreza i grada.

U poslovima koji nisu uređeni zakonom ili opštim propisima viših državnih organa narodni odbor sreza, odnosno prezidijum narodne skupštine narodne republike ima pravo poništiti ili ukinuti i akte narodnog odbora opštine, odnosno narodnih odbora sreza i grada, kojima je povređen opšti interes.

Savet narodnog odbora sreza u okviru svog delokruga, a u hitnim slučajevima i pretsednik narodnog odbora sreza, ima pravo samo obustaviti od izvršenja nezakonite akte narodnog odbora opštine odnosno njegove akte kojima je povređen opšti interes, i predložiti narodnom odboru sreza odnosno grada da ih poništi ili ukine. Nadležni organ državne uprave narodne republike ima pravo samo obustaviti od izvršenja takve akte narodnog odbora sreza odnosno grada i predložiti prezidijumu narodne skupštine narodne republike da ih poništi ili ukine.

Povreda opšteg interesa postoji kad su akti narodnog odbora ili njegovih organa u suprotnosti sa osnovnim načelima pravnog poretka Federativne Narodne Republike Jugoslavije ili sa osnovnim pravcem njenog socijalističkog razvitka.

XXII

Savet narodnog odbora sreza, u okviru svog delokruga, ima pravo poništiti ili ukinuti nezakonite akte saveta narodnog odbora opštine, a nadležni organ državne uprave narodne republike ima pravo poništiti ili ukinuti nezakonite akte saveta narodnog odbora sreza odnosno grada.

Ako su akti saveta narodnog odbora opštine doneti na osnovu opštih propisa narodnog odbora, savet narodnog odbora sreza, odnosno nadležni organ državne uprave narodne republike, mogu takve akte samo obustaviti od izvršenja i predložiti narodnom odboru koji je te propise doneo, da ih poništi ili ukine. Ovi državni organi imaju isto pravo obustavljanja i u pogledu akata saveta narodnog odbora donetih u poslovima koji nisu uređeni zakonom ili opštim propisima viših državnih organa, ako je njima povređen opšti interes.

Ako narodni odbor kome je predloženo poništenje ili ukidanje obustavljenog akta njegovog saveta ne donese nikakvu odluku u roku određenom republičkim zakonom, smatra se da je obustavljeni akt potvrdio.

XXIII

U poslovima iz nadležnosti narodnog odbora sreza koji su stavljeni u nadležnost narodnog odbora gradske opštine sa posebnim pra-

vima, kao i u drugim poslovima odredenim posebnim zakonom, pravo nadzora u pogledu zakonitosti rada narodnog odbora takve gradske opštine i ovlašćenja koja iz ovog prava proističu vrši prezidijum narodne skupštine odnosno nadležni organ državne uprave narodne republike saglasno odredbama ovog zakona o vršenju prava nadzora u pogledu zakonitosti rada narodnih odbora sreza i grada. U svim ostalim poslovima pravo nadzora u pogledu zakonitosti rada narodnog odbora gradske opštine sa posebnim pravima, vrši narodni odbor sreza.

Pravo nadzora u pogledu zakonitosti rada narodnih odbora opština u sastavu grada i ovlašćenja koja iz ovog prava proističu vrši narodni odbor grada saglasno odredbama ovog zakona o vršenju prava nadzora u pogledu zakonitosti rada narodnih odbora opština i odredbama statuta.

XXIV

Narodni odbor, odnosno njegov savet, čiji je akt poništen ili ukinut ima pravo da podnese žalbu državnom organu višem od onog koji je akt poništio ili ukinuo. Viši organ može akt protiv koga je žalba izjavljena održati na snazi, poništiti ili ukinuti.

Viši državni organ može poništiti, ukinuti, odnosno obustaviti akte narodnog odbora i njegovih organa donete u upravnom postupku samo saglasno odredbama upravnog postupka.

Zakonom narodne republike utvrduje se u kom roku viši državni organi mogu vršiti pravo poništavanja, ukidanja i obustavljanja akata narodnih odbora, kao i rok za podnošenje žalbe protiv rešenja o poništavanju, ukidanju i obustavljanju.

XXV

Ako narodni odbor odnosno njegov organ ne izvrši ili na vreme ne izvrši posao koji je dužan izvršiti ili koji mu je viši državni organ odredio u okviru svoje nadležnosti, organ koji vrši pravo nadzora može taj posao sam izvršiti, uz obavezu narodnog odbora da naknadi time prouzrokovane troškove.

Protiv akta višeg državnog organa kojim ovaj preuzima izvršenje posla iz nadležnosti narodnog odbora, narodni odbor ima pravo žalbe organu višem od onog koji je doneo akt o preuzimanju.

Ako narodni odbor sreza ili grada odnosno njihov savet ne vrši svoje pravo nadzora u pogledu zakonitosti rada narodnog odbora opštine, prezidijum narodne skupštine odnosno nadležni organ državne uprave narodne republike će ih upozoriti na nezakonitost akta narodnog odbora opštine i tražiti od njih da takav akt u odredenom roku ponište odnosno ukinu. U slučaju da narodni odbor sreza odnosno njegov savet i posle toga ne poništi ili ukine takav akt narodnog odbora opštine, prezidijum narodne skupštine odnosno nadležni organ

državne uprave narodne republike ima pravo da u svojoj nadležnosti donese akt o ukidanju ili poništavanju na koji je ovlašćen nadzorni organ.

XXVI

Narodni odbor ima pravo da prezidijumu narodne skupštine narodne republike podnese prigovor za zaštitu samoupravnih prava ako smatra da mu je propisom ili drugim aktom višeg državnog organa povređeno kakvo pravo utvrđeno zakonom. Ako je takav akt doneo savezni organ, o prigovoru rešava Prezidijum Narodne skupštine FNRJ.

Prigovor za zaštitu samoupravnih prava protiv akata prezidijuma podnosi se narodnoj skupštini.

Prezidijum odnosno narodna skupština može povodom prigovora poništiti ili ukinuti akt državnog organa protiv koga je podnesen prigovor. Podneseni prigovor ne zadržava izvršenje takvog akta.

XXVII

Prezidijum narodne skupštine narodne republike može raspustiti svaki narodni odbor na teritoriji narodne republike ili samo skupštinu odnosno veće proizvođača, ako je njihov rad u očiglednoj suprotnosti sa ustavom ili zakonom.

Prezidijum narodne skupštine republike ima pravo da usled naročitih prilika produži mandat svih narodnih odbora opština, srezova odnosno gradova najviše za vreme do godine dana, kao i pravo da raspiše opšte izbore narodnih odbora i pre isteka njihovog mandata.

Pravo produženja mandata svih narodnih odbora opština, srezova odnosno gradova na teritoriji Federativne Narodne Republike Jugoslavije ima Prezidijum Narodne skupštine FNRJ.

3. Odgovornost narodnog odbora za štetu pričinjenu nezakonitim radom službenih lica

XXVIII

Opština, srez odnosno grad odgovara za štetu koju odbornik ili službenik narodnog odbora u vršenju službene dužnosti pričine građanima ili pravnim licima svojim nezakonitim radom.

O pravu oštećenog na naknadu štete, visini naknade i načinu njene isplate rešava zakonom određeni organ narodnog odbora sreza odnosno grada.

Protiv rešenja o naknadi štete oštećeni ima pravo tužbe nadležnom sudu u roku od 30 dana od prijema rešenja.

Za isplaćenu naknadu štete opština, srez odnosno grad imaju pravo na regres od odbornika odnosno službenika koji je svojim nezakonitim radom štetu pričinio.

U pogledu odgovornosti odbornika za štetu važe odredbe koje se odnose na odgovornost službenika.

C. BROJNI SASTAV NARODNIH ODBORA I IZBORNI SISTEM

1. Brojni sastav

XXIX

Broj odbornika skupštine narodnih odbora sreza i grada i narodnog odbora opštine određuje se zakonom narodne republike u sledećim opštim granicama:

skupština narodnog odbora sreza i narodnog odbora grada ima od 25 do 70 odbornika, a za pojedine srezove i gradove ukazom prezidijuma narodne skupštine narodne republike broj odbornika može se povećati do 100;

narodni odbor gradske opštine sa posebnim pravima ima od 30 do 50 odbornika;

narodni odbor ostalih opština ima od 11 do 35 odbornika.

XXX

Broj odbornika veća proizvođača iznosi po pravilu polovinu broja odbornika skupštine narodnog odbora.

Prezidijum narodne skupštine narodne republike može, na predlog narodnog odbora, povećati broj odbornika veća proizvođača najviše do tri četvrtine broja odbornika skupštine narodnog odbora, ako to zahteva broj i veličina privrednih organizacija na području sreza odnosno grada.

2. Izbor

XXXI

Odbornike narodnog odbora opštine i skupštine narodnih odbora sreza i grada biraju građani Federativne Narodne Republike Jugoslavije koji su upisani u birački spisak na području opštine, sreza odnosno grada, i to na osnovu opšteg, jednakog i neposrednog izbornog prava.

Pravo da budu birani u narodni odbor opštine i u skupštinu narodnog odbora imaju svi građani Federativne Narodne Republike Jugoslavije koji uživaju biračko pravo.

XXXII

Odbornike veća proizvođača narodnih odbora sreza i grada biraju preko svojih izbornih kolegija, saglasno odredbama zakona, radnici

i službenici privrednih preduzeća, zemljoradnici učlanjeni u zemljoradničke zadruge i zanatski majstori, pomoćnici i radnici zaposleni u zanatskim radnjama i radionicama, odnosno udruženi u zanatskim zadrugama, koji učestvuju u proizvodnji, transportu i trgovini na području sreza odnosno grada.

Pravo da budu birani u veće proizvođača imaju trudbenici koji rade neposredno u proizvodnji odnosno osnovnoj delatnosti privredne organizacije.

XXXIII

Izbori odbornika narodnog odbora opštine, skupštine i veća proizvođača vrše se tajnim glasanjem, putem glasačkih listića.

Niko ne može biti istovremeno odbornik skupštine i veća proizvođača istog narodnog odbora.

XXXIV

Izbori za narodni odbor opštine i skupštinu narodnog odbora vrše se po izbornim jedinicama. Izborne jedinice za izbor narodnog odbora opštine obrazuju se tako da po pravilu svako mesto (selo, naselje) sačinjava posebnu izbornu jedinicu.

XXXV

Izbori za veće proizvođača vrše se u privrednim organizacijama.

Radi određivanja broja odbornika koje biraju pojedine privredne organizacije, ukupan broj odbornika koji se bira u veće proizvođača rasporeduje se na pojedine privredne oblasti srazmerno postotku u kome te oblasti učestvuju u ostvarivanju ukupnog društvenog produkta sreza odnosno grada.

Pojedine privredne oblasti odnosno privredne grane sačinjavaju sledeće izborne grupe na koje se prethodno rasporeduje ukupan broj odbornika koji se bira u veće proizvođača:

industrija, rudarstvo, šumarstvo, gradevinarstvo, komunalne delatnosti i saobraćaj;

trgovina i ugostiteljstvo;

poljoprivreda;

zanatstvo.

Oblast poljoprivrede može se deliti i na tri podgrupe na koje se posebno rasporeduje ukupan broj odbornika koji pripada poljoprivredi, i to srazmerno postotku u kome odgovarajući sektori poljoprivrede (državna poljoprivredna dobra, seljačke radne zadruge i opšte zemljoradničke zadruge) koji čine podgrupu učestvuju u društvenom proizvodu poljoprivrede.

XXXVI

Broj odbornika koji biraju pojedine privredne organizacije u okviru pojedine izborne grupe (podgrupe) određuje se srazmerno odnosu broja

proizvođača organizovanih u privrednoj organizaciji prema ukupnom broju proizvođača u odgovarajućoj privrednoj oblasti (grani, sektoru) koja čini posebnu izbornu grupu (podgrupu). Ako pojedina privredna organizacija prema svom broju proizvođača ne može sama za sebe da bira bar jednog odbornika, dve ili više privrednih organizacija iste privredne grane odnosno oblasti spajaju se tako da sačinjavaju jednu izbornu jedinicu u kojoj se bira jedan a najviše dva odbornika.

Odlukom narodnih odbora sreza odnosno grada, koju potvrđuje prezidijum narodne skupštine narodne republike, utvrđuje se, u saglasnosti sa republičkim zakonom, ukupan broj odbornika koji se bira u veće proizvođača, kao i broj odbornika koji biraju pojedine izborne grupe odnosno podgrupe.

XXXVII

Kandidate za odbornike narodnog odbora opštine i skupštinu narodnog odbora mogu predlagati kako birači na zborovima birača tako i zakonom određeni broj birača putem podnošenja pismene kandidature.

Kandidate za veće proizvođača narodnog odbora ima pravo da predlaže svaki član izborne kolegije koja bira odbornike za veće proizvođača.

Lista kandidata za izbor odbornika narodnog odbora, odnosno skupštine narodnog odbora koja je utvrđena na zboru birača kao i lista kandidata za izbor odbornika veća proizvođača obuhvata najmanje dvostruki broj odbornika koji se bira u određenoj izbornoj jedinici.

XXXVIII

Izborima odbornika narodnog odbora rukovode sreske odnosno gradske izborne komisije koje postavlja prezidijum narodne skupštine narodne republike.

Po žalbama protiv rešenja izborne komisije rešava okružni sud.

XXXIX

Izbor odbornika veća proizvođača vrši izborna kolegija svake izborne jedinice.

Izbornu kolegiju sačinjava pretstavničko telo (radnički savet privrednog preduzeća, skupština zemljoradničke zadruge, skupština zanatske komore sa delegatima sreske sindikalne organizacije u koju su učlanjeni zanatski radnici) svake privredne organizacije koja sama bira najmanje jednog odbornika. Ako pojedina privredna organizacija ne bira sama bar jednog odbornika, izbornu kolegiju sačinjavaju delegati pretstavničkih tela svih privrednih organizacija koje obrazuju posebnu izbornu jedinicu. Broj delegata koje biraju pretstavnička tela pojedinih privrednih organizacija određuje se srazmerno broju proizvođača organizovanih u tim organizacijama.

U slučaju da privredna organizacija nema izabrano pretstavničko telo, izbornu kolegiju sačinjava konferencija sindikalne podružnice, odnosno ako takva privredna organizacija ne bira sama bar jednog odbornika, delegate za izbornu kolegiju bira konferencija sindikalne podružnice.

XL

Za odbornike narodnog odbora izabrani su kandidati koji su dobili najveći broj glasova.

3. Opoziv

XLI

Odbornici odgovaraju za svoj rad biračima koji su ih izabrali.

Birači imaju pravo da opozovu odbornika za vreme dok mu traje mandat ako više ne uživa njihovo poverenje.

XLII

Postupak za opozivanje odbornika narodnog odbora opštine i skupštine narodnog odbora sreza, grada i gradske opštine pokreće se na predlog najmanje jedne petine birača izborne jedinice u kojoj je odbornik izabran.

Postupak za opozivanje odbornika veća proizvođača pokreće se na predlog najmanje jedne petine članova izborne kolegije koja ga je izabrala, odnosno na predlog pretstavničkog tela svake privredne organizacije koja ima najmanje jednu petinu od ukupnog broja proizvođača izborne jedinice u kojoj je odbornik izabran.

Postupak za opozivanje odbornika pokreće se i na predlog narodnog odbora opštine, odnosno skupštine ili veća proizvođača čiji je on član, ako odbornik neopravdano otsustvuje najmanje šest meseci neprekidno sa sednica narodnog odbora odnosno pretstavničkog tela ili saveta narodnog odbora čiji je član.

XLIII

Glasanje o opozivu je tajno i vrši se putem glasačkih listića.

Odbornik je opozvan samo ako je za opoziv glasala većina birača koji su učestvovali u glasanju o opozivu a koja pretstavlja najmanje jednu trećinu birača, odnosno jednu trećinu članova izborne kolegije, izborne jedinice u kojoj je odbornik izabran.

D. ORGANIZACIJA I RAD NARODNOG ODBORA

1. Sastav i ustrojstvo narodnog odbora

XLIV

Narodni odbori sreza i grada vrše sve poslove u svojoj nadležnosti na sednicama skupštine, odnosno skupštine i veća proizvođača ili na

zajedničkim sednicama, a upravne poslove i preko svojih kolegijalnih tela.

Narodni odbor opštine vrši sve poslove u svojoj nadležnosti na svojim sednicama, a određene upravne poslove može vršiti i preko jednog ili više svojih kolegijalnih tela.

XLV

U narodnim odborima sreza i grada skupština i veće proizvođača ravnopravno učestvuju u donošenju:

statuta narodnog odbora;

odluke o društvenom planu, o budžetu, o završnom bilansu o izvršenju društvenog plana i o završnom računu o izvršenju budžeta;

generalnog i regulacionog plana;

rešenja o osnivanju, ukidanju i spajanju preduzeća;

propisa o privredno-upravnim merama;

odluke o prirezu i drugim javnim dažbinama;

odluke o pitanjima radnih odnosa i socijalnog osiguranja;

odluke o pitanjima koja su posebnim zakonom ili drugim propisima stavljena u delokrug skupštine i veća proizvođača.

Veće proizvođača rešava ravnopravno sa skupštinom i o svim drugim privrednim i socijalnim pitanjima iz nadležnosti narodnog odbora.

XLVI

Odluke i drugi akti narodnog odbora u čijem donošenju ravnopravno učestvuju skupština i veće proizvođača postaju punovažne ako su izglasane u istovetnom tekstu u skupštini i u veću proizvođača.

Ako se skupština ne složi sa tekstom veća proizvođača ili se ovo ne složi sa tekstom prihvaćenim u skupštini, oba tela odrediće zajedničku komisiju, sastavljenu od jednakog broja odbornika skupštine i veća, radi postizanja saglasnosti.

Ako se ni posle izveštaja komisije ne postigne saglasnost na zajedničkoj sednici skupštine i veća proizvođača, sednica se odlaže za 24 časa.

Ako se ni na ovoj sednici ne postigne saglasnost, ceo predmet se upućuje narodnoj skupštini republike odnosno posebnom organu skupštine. Odluka koju donese narodna skupština odnosno njen organ obavezna je za oba pretstavnička tela narodnog odbora.

XLVII

Skupština i veće proizvođača održavaju sednice po pravilu odvojeno.

Radi pretresa pojedinih pitanja iz delokruga skupštine i veća proizvođača mogu se održavati zajedničke sednice oba pretstavnička tela narodnog odbora.

XLVIII

Na zajedničkoj sednici odbornika skupštine i veća proizvođača vrše se izbori i razrešenja koji su zakonom ili drugim propisima stavljeni u nadležnost narodnog odbora, a naročito:

izbor i razrešenje pretsednika i potpretsednika narodnog odbora, pretsednika i članova saveta i zajedničkih komisija;

postavljenje i razrešenje sekretara narodnog odbora i drugih službenika za koje to odredi zakon ili statut;

izbor i razrešenje pretsednika, sudija i sudija-porotnika sreskog i okružnog suda;

izbor i razrešenje sudije za prekršaje i njegovog zamenika;

postavljenje i razrešenje direktora preduzeća i rukovodilaca ustanova.

XLIX

Sve druge poslove iz nadležnosti narodnog odbora, sem onih koje ravnopravno rešavaju skupština i veće proizvođača ili koji su u delokrugu zajedničkih sednica oba pretstavnička tela odnosno njihovih odbornika, vrši skupština narodnog odbora, ukoliko pojedine od tih poslova ne ostvaruje preko svojih kolegijalnih tela.

Veće proizvođača ima pravo predlagati skupštini donošenje propisa i mera i o predmetima u čijem rešavanju ono ne učestvuje.

Skupština obavezno rešava o svim predlozima veća proizvođača i o donetim odlukama obaveštava veće.

L

Radi usklađivanja zajedničkih ekonomskih, tehničkih i drugih interesa i potreba privrednih organizacija na području sreza, grada odnosno gradske opštine i vršenja odgovarajuće kontrole u pogledu stanja i društvenih obaveza ovih privrednih organizacija, veće proizvođača može vršiti i posebna zakonom utvrđena prava.

LI

Narodni odbor je u stalnom zasedanju u toku perioda za koji je izabran (saziva) i radi bilo na sednicama bilo preko svojih saveta i komisija.

Sednice narodnog odbora, odnosno skupštine i veća proizvođača saziva pretsednik narodnog odbora.

Sednice narodnog odbora, odnosno skupštine i veća proizvođača sazivaju se prema potrebi ili kad je to zakonom određeno, ili kad to traži najmanje jedna petina odbornika. Ako narodni odbor odnosno skupština ili veće proizvođača ne bude sazvano kad je zakonom određeno ili kad to traži jedna petina odbornika, narodni odbor odnosno skupština i veće proizvođača mogu se na poziv jedne petine odbornika sazvati i sami.

Kad skupština rešava po pitanjima koja spadaju i u nadležnost veća proizvodača mora se održati i sednica veća proizvodača.

Narodni odbor opštine održava sednice najmanje jedanput mesečno.

LII

Sednicama skupštine odnosno veća proizvodača pretsedavaju odbornici koji se biraju za tu dužnost za jednu ili više sednica ali najviše za godinu dana.

Zajedničkim sednicama skupštine i veća proizvodača odnosno njihovih odbornika pretsedava pretsednik narodnog odbora.

U narodnom odboru opštine sednicama odbora pretsedava pretsednik narodnog odbora.

LIII

Skupština i veće proizvodača odlučuju o verifikaciji mandata svojih članova.

Sednice narodnog odbora, odnosno skupštine i veća proizvodača kao i njihove zajedničke sednice su javne, ukoliko zakonom za izvesne slučajeve nije predvidena mogućnost isključenja javnosti.

Narodni odbor opštine, odnosno skupština i veće proizvodača punovažno rešavaju ako je na sednici prisutna najmanje većina njihovih članova, a zaključke donose većinom glasova prisutnih odbornika, ukoliko zakonom narodne republike nije drukčije određeno.

Na zajedničkoj sednici odbornika skupštine i veća proizvodača može se punovažno rešavati ako je prisutna većina odbornika svakog od ovih tela, a zaključci se donose većinom glasova prisutnih odbornika.

LIV

Skupština i veće proizvodača imaju stalne komisije koje proučavaju pojedina pitanja iz njihove nadležnosti i podnose skupštini odnosno veću svoje izveštaje (komisija za odluke, za molbe i žalbe, mandatno-imunitetska komisija i druge). Skupština i veće proizvodača mogu obrazovati i povremene komisije.

Skupština i veće proizvodača mogu izabrati stalne i povremene zajedničke komisije za proučavanje pojedinih pitanja iz nadležnosti narodnog odbora (stalna zajednička komisija za izbore i druge).

Narodni odbor opštine može imati stalne komisije (za odluke, za molbe i žalbe i za mandatno-imunitetska pitanja) a može obrazovati i povremene komisije.

2. Prava i dužnosti odbornika

LV

Svaki odbornik ima pravo da podnosi predloge odluka, naredaba, uputstava, rešenja i drugih zaključaka po svim predmetima iz nadležnosti narodnog odbora.

Odbornici imaju pravo i dužnost da prisustvuju sednicama narodnog odbora i učestvuju u njegovom radu, da učestvuju u radu komisija i saveta narodnog odbora i da vrše sve druge dužnosti koje im poveri narodni odbor. Odbornici imaju pravo da na sednici narodnog odbora, odnosno skupštine i veća proizvođača usmeno ili pismeno upućuju pitanja pretsedniku narodnog odbora i pretsednicima saveta. Pretsednik narodnog odbora odnosno upitani pretsednik saveta dužan je odgovoriti na postavljena pitanja usmeno na sednici narodnog odbora, skupštine odnosno veća proizvođača.

LVI

U vršenju odborničke dužnosti odbornici uživaju imunitet.

Za krivična dela koja se gone po službenoj dužnosti a koja su učinjena na području narodnog odbora kome odbornik pripada, odbornik ne može biti stavljen u pritvor ili u istražni zatvor, osim za krivična dela za koja je obavezan istražni zatvor, kao i u slučaju zatičanja u vršenju krivičnog dela za koje je propisana kazna strogog zatvora u trajanju dužem od godine dana ili teža kazna, ili ako postoji opasnost od bekstva.

LVII

Odbornik ne može biti službenik administracije narodnog odbora čiji je član.

Odbornici imaju pravo na naknadu troškova nastalih usled vršenja dužnosti u narodnom odboru, kao i pravo na naknadu stvarno izgubljene zarade za vreme vršenja ove dužnosti.

LVIII

Za službeni rad odbornici odgovaraju svom narodnom odboru. Narodni odbor, odnosno skupština i veće proizvođača može prema odborniku koji je povredio svoju službenu dužnost izreći opomenu ili ga smeniti sa poverene dužnosti.

Odbornik koji je stavljen u istražni zatvor zbog krivičnog dela ne može vršiti odborničku dužnost za vreme dok se nalazi u istražnom zatvoru.

LIX

Odborniku narodnog odbora prestaje mandat usled:

gubitka biračkog prava;

opoziva od strane birača;

uvaženja ostavke od strane narodnog odbora;

sudske osude za krivično delo izvršeno iz koristoljublja, kao i usled osude zbog drugog krivičnog dela na kaznu zatvora dužu od šest meseci ili na kaznu strogog zatvora.

Odborniku veća proizvođača prestaje mandat i u slučaju kad mu prestane radni odnos odnosno članstvo u privrednoj organizaciji na

području sreza odnosno grada ili u privrednoj oblasti u kojoj je izabran.

Odborniku veća proizvođača za vreme trajanja njegovog mandata ne može se otkazati radni odnos, osim u slučajevima predvidenim republičkim zakonom o narodnim odborima.

3. Kolegijalna tela u sastavu narodnog odbora

LX

U sastavu narodnog odbora sreza, grada i gradske opštine sa posebnim pravima obrazuju se za pojedine oblasti srodnih delatnosti narodnog odbora saveti, kojima se poverava izvršenje zakona, propisa narodnog odbora i viših državnih organa, kao i vršenje upravnih poslova.

U narodnim odborima opština može se obrazovati savet kome se poverava izvršenje propisa narodnog odbora i vršenje odredenih upravnih poslova, a u narodnim odborima razvijenijih opština mogu se obrazovati dva ili više saveta za pojedine oblasti srodnih delatnosti.

LXI

Saveti odgovaraju za svoj rad narodnom odboru, odnosno skupštini i veću proizvođača.

Saveti podnose narodnom odboru izveštaj o svom radu i predloge za donošenje propisa i mera.

Savet izvršuje i primenjuje odluke, naredbe, uputstva i rešenja narodnog odbora i opšte propise viših državnih organa i donosi rešenja radi izvršenja odluka i drugih propisa svog narodnog odbora.

Saveti se osnivaju i njihov delokrug utvrduje statutom narodnog odbora saglasno zakonu narodne republike.

Statutom narodnog odbora opštine u čijem sastavu postoji savet odreduju se upravni poslovi koji spadaju u delokrug saveta.

LXII

Saveti narodnih odbora sreza, grada i gradske opštine sa posebnim pravima mogu donositi i rešenja radi izvršenja zakona i drugih opštih propisa viših državnih organa i preduzimati mere na koje su ovlašćeni.

Saveti narodnih odbora sreza, grada i gradske opštine sa posebnim pravima mogu donositi naredbe i uputstva radi izvršenja zakona i drugih opštih propisa viših državnih organa i svog narodnog odbora, a na osnovu i u okviru ovlašćenja datih im ovim aktima. Naredbe saveta prema potpisuje pretsednik narodnog odbora, koji može uskratiti potpis ako smatra da je naredba nezakonita. Ako savet ostaje pri svom gledištu, ima pravo da iznese pitanje pred skupštinu i veće proizvođača, odnosno samo pred skupštinu ako je ono samo u njenom delokrugu.

LXIII

Savet je kolegijalno telo i sačinjavaju ga pretsednik i određen broj članova.

Pretsednike saveta bira narodni odbor, odnosno skupština i veće proizvođača, iz redova odbornika, a ostale članove iz reda odbornika, pretstavnika privrednih i društvenih organizacija, ustanova i građana koji po svojim ličnim i stručnim sposobnostima mogu doprineti ostvarivanju zadataka saveta i koji redovno mogu prisustvovati njegovim sednicama.

Broj članova saveta određuje statut narodnog odbora u okviru granica postavljenih u republičkom zakonu.

Savet može izabrati odbore u sastavu saveta kojima poverava proučavanje pojedinih pitanja i pripremanje rešenja iz svog delokruga.

Članovi saveta imaju jednaka prava i dužnosti.

Rad članova saveta je besplatan, ali oni imaju pravo na naknadu troškova nastalih usled vršenja dužnosti u savetu, kao i pravo na naknadu stvarno izgubljene zarade za vreme vršenja ove dužnosti.

LXIV

Pretsednik i članovi saveta biraju se za vreme od jedne godine.

Niko ne može biti član više od dva saveta.

Savet može punovažno rešavati samo ako je prisutna većina njegovih članova, a zaključke donosi većinom prisutnih članova.

4. Pretsednik narodnog odbora

LXV

Svaki narodni odbor bira iz reda odbornika pretsednika narodnog odbora. Pretsednik pretstavlja narodni odbor i zastupa opštinu, srez odnosno grad kao pravno lice.

Narodni odbor sreza odnosno grada može imati jednog ili više potpretsednika.

Jedno lice može se birati za pretsednika narodnog odbora najviše u dva uzastopna mandatna perioda, ukoliko za pretsednika narodnog odbora grada zakonom narodne republike nije drukčije određeno.

Pretsednik narodnog odbora ima stalnu nagradu za svoj rad u narodnom odboru. U narodnim odborima sreza i grada stalnu nagradu može primati za svoj rad u narodnom odboru i potpretsednik.

LXVI

Pretsednik narodnog odbora stara se o sazivanju sednica narodnog odbora odnosno skupštine i veća proizvođača i zajedničkih sednica oba pretstavnička tela ili njihovih odbornika, priprema sednice i pret-

sedava sednicama narodnog odbora, odnosno zajedničkim sednicama, usklađuje rad ovih tela narodnog odbora, stara se o izvršenju odluka i drugih akata i mera narodnog odbora i propisa viših državnih organa, i vrši druge poslove i dužnosti koji su mu određeni zakonom i statutom.

5. Seoski (mesni) odbori

LXVII

Radi pomaganja u vršenju poslova iz nadležnosti narodnog odbora i pružanja olakšica građanima u ostvarivanju njihovih prava, narodni odbori opština mogu obrazovati u selima i naseljima van sedišta opštine seoski (mesni) odbor.

Statutom narodnog odbora opštine može se odrediti da seoski odbori vrše i određene poslove od isključivog interesa za stanovništvo sela.

Seoski (mesni) odbor može predlagati narodnom odboru donošenje odluka i preduzimanje drugih mera. O predlozima seoskog (mesnog) odbora obavezno rešava narodni odbor opštine.

LXVIII

Narodni odbor opštine vrši nadzor nad radom seoskog (mesnog) odbora i ima pravo poništiti ili ukinuti njegove akte i mere i sam odlučiti o predmetu.

Seoski (mesni) odbor ne može donositi nikakva rešenja u upravnom postupku niti može imati službenike.

6. Administracija i službenici

LXIX

Za pripremu i izvršenje poslova iz svoje nadležnosti narodni odbor ima administraciju u kojoj su zaposleni upravni i stručni, izvršni i kancelarijski službenici.

Za poslove administracije iz delokruga pojedinih saveta mogu se obrazovati odeljenja.

U narodnim odborima manjih srezova i gradskih opština mesto odeljenja obrazuju se za poslove iz delokruga jednog ili više saveta otseci ili referati u sastavu sekretarijata, kojima neposredno rukovodi sekretar.

Sekretarijat, odeljenja i otseci mogu se deliti na manje organizacione jedinice.

Organizacija administracije utvrđuje se statutom narodnog odbora saglasno propisima viših državnih organa.

Zakonom narodne republike o narodnim odborima mogu se predvideti otstupanja od odredaba ovog zakona u pogledu organizacije administracije narodnih odbora gradova.

LXX

Administracijom i radom službenika narodnog odbora rukovodi sekretar narodnog odbora pod opštim nadzorom predsednika narodnog odbora

Na čelu odeljenja stoji načelnik koji je ujedno sekretar saveta.

Načelnik odeljenja odgovara za svoj rad neposredno savetu i sekretaru narodnog odbora, a načelnik odeljenja unutrašnjih poslova neposredno odgovara savetu i ministru unutrašnjih poslova narodne republike.

Rešenja u upravnom postupku donosi saglasno smernicama i uputstvima nadležnog saveta načelnik odeljenja, a u poslovima koji ne spadaju u delokrug odeljenja kao i u narodnim odborima opština koji nemaju odeljenja sekretar narodnog odbora, ukoliko zakonom, drugim opštim propisima viših državnih organa, statutom ili odlukom narodnog odbora to nije stavljeno u nadležnost saveta narodnog odbora.

Zakonom, statutom ili odlukom narodnog odbora može se ovlastiti načelnik pojedinih odeljenja narodnog odbora sreza odnosno grada da donosi rešenja radi izvršenja zakona, drugih opštih propisa viših državnih organa i propisa narodnog odbora.

LXXI

Sekretara narodnog odbora postavlja i razrešava narodni odbor. Sekretara narodnog odbora opštine postavlja narodni odbor u saglasnosti sa predsednikom narodnog odbora sreza. Za sekretara narodnog odbora sreza odnosno narodnog odbora grada može biti postavljeno lice sa višom stručnom spremom saglasno uslovima propisanim zakonom narodne republike.

Načelnika odeljenja postavlja i razrešava narodni odbor u saglasnosti sa resornim ministrom narodne republike, a načelnika odeljenja unutrašnjih poslova postavlja i razrešava ministar unutrašnjih poslova narodne republike u saglasnosti sa narodnim odborom. Ako se između narodnog odbora i resornog ministra ne može postići saglasnost za razrešenje načelnika, organ koji predlaže razrešenje može izneti pitanje pred prezidijum narodne skupštine narodne republike, čija je odluka obavezna.

Ostale službenike narodnog odbora postavlja i razrešava narodni odbor na način i pod uslovima propisanim republičkim zakonom, a službenike odeljenja unutrašnjih poslova ministar unutrašnjih poslova narodne republike u saglasnosti sa narodnim odborom. Ovim zakonom se uređuje i premeštanje službenika.

E. KONTROLA I NEPOSREDNO UČEŠĆE GRAĐANA

LXXII

U cilju što šireg učešća građana u radu narodnog odbora, jačanja odgovornosti izabranih narodnih pretstavnika i obezbeđenja kontrole

naroda nad radom narodnog odbora održavaju se u opštinama i gradovima zborovi birača. Zborovi birača vrše i druga prava utvrđena zakonom.

Radi učešća što šireg broja građana u vršenju lokalne uprave, narodni odbori mogu obrazovati za pojedine grane uprave ili područja delatnosti savete i komisije građana.

LXXIII

Narodni odbori mogu po svojoj inicijativi ili na zahtev određenog broja birača, uz saglasnost prezidijuma narodne skupštine narodne republike, raspisivati lokalni referendum radi potvrde pojedinih važnih odluka i mera za život i razvitak lokalne jedinice ili radi prethodnog izjašnjavanja birača o njima.

F. PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

LXXIV

U skladu sa načelima ovog zakona narodne republike doneće svoje zakone o narodnim odborima, koji će se neposredno primenjivati na organizaciju i rad narodnih odbora.

Do donošenja republičkih zakona u pogledu organizacije i rada narodnih odbora, na teritoriji narodnih republika neposredno će se primenjivati odredbe Opšteg zakona o narodnim odborima od 6 juna 1949 godine, koje prestaju važiti danom stupanja na snagu republičkog zakona, ukoliko tim zakonom ne bude drukčije određeno.

LXXV

U nadležnost narodnih odbora opština prelaze svi poslovi koji su dosadašnjim saveznim propisima bili dati u nadležnost mesnim narodnim odborima, a u nadležnost narodnih odbora srezova i gradova prelaze svi poslovi koji su bili dati u nadležnost sreskim narodnim odborima odnosno narodnim odborima gradova van sastava sreza.

Ovlašćuje se Prezidijum Narodne skupštine FNRJ da po potrebi donosi propise o utvrđivanju nadležnosti narodnih odbora u poslovima predviđenim dosadašnjim saveznim zakonima.

Vlada FNRJ će doneti bliže odredbe o utvrđivanju nadležnosti narodnih odbora u poslovima predviđenim dosadašnjim propisima ili propisima njenih organa.

Do donošenja republičkog zakona o narodnim odborima, u nadležnost narodnih odbora gradskih opština sa posebnim pravima koje su po ranijim propisima bile gradovi van sastava sreza prelaze svi poslovi koji su bili dati u nadležnost narodnim odborima gradova van sastava sreza, izuzev u oblasti unutrašnjih poslova, a u nadležnost narodnih odbora gradskih opština sa posebnim pravima koje su bile gradovi u sastavu sreza prelaze svi poslovi iz dosadašnje nadležnosti narodnih odbora gradova u sastavu sreza.

LXXVI

Do donošenja saveznog zakona o opštem upravnom postupku, republički zakoni o narodnim odborima propisaće odredbe koje će narodni odbori primenjivati u upravnom postupku a koje će biti zasnovane na sledećim načelima:

a) u svim slučajevima kad narodni odbor u upravnom postupku rešava o pravima i obavezama pojedinih građana ili pravnih lica, ili o primeni privredno-upravnih ili nadzornih mera prema privrednim organizacijama, kao i kad rešava po pravu nadzora u stvarima koje se tiču ustanova i društvenih organizacija, donosi se rečenje koje se ima dostaviti stranci;

b) u upravnom postupku koji prethodi rešenju moraju biti utvrđene činjenice koje su od uticaja za rešenje stvari, a stranke moraju biti saslušane. Samo u slučaju kad se uredno pozvana stranka ne odazove pozivu, postupak se može provesti u njenom otsustvu;

c) rešenje doneto u upravnom postupku mora po pravilu biti obrazloženo, naročito kad se zahtev stranke odbije ili kad se stranci nalaže kakva obaveza;

d) protiv rešenja donetog u upravnom postupku stranka ima pravo žalbe neposredno višem organu, ukoliko zakonom ili opštim propisom donetim na osnovu zakonskog ovlašćenja nije drukčije određeno;

e) žalba se podnosi, ukoliko zakonom ili uredbom nije drukčije određeno, u roku od 15 dana od prijema rešenja;

f) rešenje se može izvršiti samo kad je postalo pravosnažno u upravnom postupku i izvršno, ukoliko zakonom ili uredbom nije drukčije određeno;

g) po pravu nadzora viši organ uprave će poništiti ili ukinuti rešenje nižeg organa uprave doneto u upravnom postupku protiv koga nema mesta žalbi: kad je rešenje doneto od strane organa koji nije stvarno nadležan za rešavanje o predmetu, ili kad bi se njegovim izvršenjem prouzrokovalo kakvo krivično delo, ili bi usled izvršenja nastala teška opasnost po život i zdravlje ljudi i javni mir i poredak;

h) rešenje kojim je stranci priznato kakvo pravo može se poništiti ili ukinuti po pravu nadzora samo po saslušanju stranke, sem u slučaju kad je rešenje doneto od strane stvarno nenadležnog organa.

Zakonom i uredbom mogu se propisivati otstupanja od načela utvrđenih ovim zakonom u pogledu upravnog postupka u kome je stranka privredna organizacija.

LXXVII

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana po objavljivanju u »Službenom listu Federativne Narodne Republike Jugoslavije«.

OBRAZLOŽENJE

PREDLOGA OPŠTEG ZAKONA O NARODNIM ODBORIMA

I

Predlog ovog zakona, za razliku od dosadašnjih zakona o narodnim odborima od 1946 i 1949 godine, pretstavlja nov, upravo pravi tip saveznog opšteg zakona, koji savezna Narodna skupština donosi saglasno čl. 44 stav 1 tač. 24) Ustava FNRJ, propisujući u njemu samo opšta načela za zakonodavstvo narodnih republika. Novina u tom pogledu sastoji se u tome što se ovaj zakon ograničava samo na utvrdivanje opštih načela za organizaciju i delatnost narodnih odbora, prepuštajući narodnim republikama da saglasno ovim načelima svojim zakonima u potpunosti regulišu celu materiju o narodnim odborima. Dosadašnja dva savezna zakona o narodnim odborima, iako su bili doneti kao opšti zakoni, rešavali su skoro u potpunosti sva pitanja u pogledu organizacije, nadležnosti i rada narodnih odbora. Ma da je ovakav način regulisanja materije o narodnim odborima bio uslovljen potrebom da se na potpuniji način obrade pitanja koja se odnose na mesto i ulogu narodnih odbora, on nije omogućavao dalju razradu i razvijanje načela saveznog zakona od strane narodnih republika u skladu sa njihovim osobenostima i posebnim uslovima na njihovoj teritoriji, što je bio jedan od razloga što do danas nisu bili doneti republički zakoni o narodnim odborima. Naprotiv, novi metod regulisanja primenjen u ovom zakonu ima tu pozitivnu stranu što potstiče i razvija inicijativu narodnih republika da opšta načela utvrđena ovim zakonom dalje upotpunjuju i razvijaju uzimajući u obzir potrebe i prilike u pojedinim narodnim republikama. Iz toga ujedno proizlazi da načela postavljena u predlogu nemaju karakter nekih čvrstih i potpunih pravnih normi koje bi se neposredno primenjivale od strane narodnih odbora i drugih državnih organa, već pretstavljaju samo opšte smernice na osnovu kojih će narodne republike izraditi svoje zakone o narodnim odborima. Time se objašnjava novi stil pa i sistematika saveznog zakona (na pr.: podela na tačke označene rimskim brojevima umesto na članove), čime se naglašava da odredbe zakona imaju više karakter ustavnih principa nego preciznih pravnih pravila.

Kako se predlogom ovog zakona vrše izvesne korenite izmene u samom sistemu organizacije narodnih odbora koje prelaze okvire utvrđene Ustavom FNRJ (veće proizvođača, ukidanje izvršnih odbora, trajanje mandata, novi odnosi prema privredi itd.), to se predlaže da Narodna skupština izglasa ovaj zakon saglasno proceduri predvidenoi u čl. 52 Ustava FNRJ.

II

Osnovne novine, koje su ujedno i bitne karakteristike sadržine predloga ovog zakona mogu se svesti na sledeće:

1. — Najznačajnija novina odnosi se na novu organizacionu strukturu narodnih odbora sreza i grada. Dosledno opštem smeru društveno-političkog razvitka naše zemlje i principima socijalističke demokratije, čiji su temelji položeni predajom preduzeća na upravljanje radnim kolektivima, predvida se da se narodni odbor sreza i narodni odbor grada sastoje od dva pretstavnička tela: skupštine i veća proizvođača. Skupština je opšte pretstavničko telo svih građana u srezu odnosno gradu, dok su u veću proizvođača pretstavljeni proizvođači, to jest trudbenici zaposleni u proizvodnji, transportu i trgovini u srezu i gradu srazmerno doprinosu koji daju društvenoj zajednici. Taj doprinos se izražava u njihovom učešću u ukupnom društvenom produktu sreza odnosno grada, koji u današnjim uslovima pretstavlja pravednu osnovu za odredivanje srazmernog pretstavništva proizvođača u veću, jer njihov uticaj u odlučivanju o raspodeli viška rada čini zavisnim od njihovog učešća u njegovom stvaranju. Ustanovljenje veća proizvođača kao jednog od pretstavničkih tela narodnog odbora ima principijelan značaj i pretstavlja, pod uslovima države prelaznog perioda, značajan korak u pravcu ostvarenja sistema slobodne asocijacije neposrednih proizvođača, koji odgovara davnašnjim težnjama naprednog socijalističkog pokreta. Na taj način se radnim kolektivima, pored predaje fabrika na upravljanje, obezbeduje i puno pravo da preko svojih pretstavnika u veću proizvođača učestvuju u rešavanju o raspodeli viška rada, odnosno u svim privrednim i socijalnim pitanjima u nadležnosti narodnog odbora. Nesumnjivo je da će sa uvođenjem veća proizvođača znatno ojačati uloga i uticaj neposrednih proizvođača, tj. radnika, zadrugara, radnih seljaka i trudbenika u zanatstvu, a naročito radničke klase na državnu upravu na svim njenim stepenima. Isto tako jačanje njihovog uticaja biće od velikog značaja za suzbijanje birokratskih tendencija u radu narodnih odbora.

Veće proizvođača, prema predlogu, je ravnopravno sa skupštinom u donošenju svih odluka koje se odnose na raspodelu i upotrebu viška rada i na druge osnovne privredne i socijalne zadatke narodnog odbora. Pored toga, odbornici veća proizvođača imaju jednaka prava kao i odbornici skupštine u pogledu vršenja izbora organa narodnih odbora i drugih važnih izbora koji su zakonom stavljeni u nadležnost narodnih odbora. Odluke i druge akte narodnog odbora u čijem donošenju ravnopravno učestvuju skupština i veće proizvođača punovažne su ako su izglasane u istovetnom tekstu u oba pretstavnička tela. Predlog ujedno sadrži norme o načinu postupanja ako ne postoji saglasnost između skupštine i veća proizvođača, određujući pri tome da ako se među njima ne može postići saglasnost po određenom pitanju, obaveznu odluku donosi narodna skupština narodne republike odnosno njen organ koji ona odredi.

Predlog ujedno pruža pravnu osnovu koja omogućuje da veće proizvođača može vršiti i određene funkcije u pogledu usklađivanja

zajedničkih ekonomskih, tehničkih i drugih interesa i potreba privrednih organizacija, kao i u pogledu kontrole stanja i društvenih obaveza privrednih organizacija, čime je postavljen osnov za dalje razvijanje uloge veća proizvodača u pravcu horizontalnog povezivanja privrednih organizacija na području sreza i grada.

2. — Predlog sadrži značajne novine i u pogledu teritorijalne podele narodnih republika, tačnije u pogledu postojećih oblika lokalnih jedinica. Mesto dosadašnjih mesnih narodnih odbora, koji su najvećim delom bili obrazovani za mala područja koja nisu pretstavljala celinu sa privrednog gledišta i nisu sadržavali materijalne uslove za privredni, komunalni i kulturni razvitak, predvida se stvaranje opština za veća područja koja sačinjavaju ekonomsku celinu i koja su privredno snažnija. Na taj način ujedno se omogućuje podizanje nivoa administracije narodnih odbora osnovnih lokalnih jedinica i istovremeno postiže njeno pojevtinjenje. Prema novom sistemu teritorijalnih jedinica razvijenija naselja gradskog karaktera koja nemaju položaj grada čine gradske opštine. Predlogom se predvida da se narodnim odborima gradskih opština koje su u privrednom, komunalnom i kulturnom pogledu razvijenije mogu dati posebna prava i određeni poslovi iz nadležnosti narodnog odbora sreza, iako one ostaju uključene u srezu. Ovakve opštine odlikuju se od ostalih gradskih i drugih opština i time što imaju svoj društveni plan, koji mora biti usklađen sa društvenim planom sreza.

3. — Predlog se dalje karakteriše time što se u njemu odnos narodnog odbora prema privrednim organizacijama i prema ustanovama postavlja na drukčiji način nego dosada. U skladu sa novim sistemom upravljanja socijalističkom privredom i obezbeđenjem samoupravnih prava radnih kolektiva u pogledu upravljanja preduzećima, kao i sa načelom priznavanja određenih samoupravnih prava i ustanova, odnos narodnog odbora prema privrednim organizacijama i prema ustanovama postavlja se na osnovu uzajamnih prava i dužnosti. Ujedno se briše razlika između preduzeća prema njihovom značaju i utvrđuje da narodni odbor ima određena prava i dužnosti prema svim privrednim preduzećima i ustanovama u opštini, srezu odnosno gradu i da može preduzimati prema njima privredno-upravne i nadzorne mere saglasno posebnim propisima. Predlog je samo načelno postavio ova pitanja, ostavljajući dalju obradu ne samo republičkim zakonima o narodnim odborima već i budućim saveznim i republičkim zakonima o privrednim preduzećima, ustanovama i društvenim službama.

4. — Odredbe predloga kojim se reguliše nadležnost narodnih odbora i njihov međusobni odnos, kao i odnos odbora i viših organa državne vlasti i državne uprave odlikuju se time što se narodnim odborima obezbeđuje samoupravnost ne samo u poslovima od neposrednog interesa za privredni, komunalni, kulturni i socijalni razvitak opštine, sreza

i grada nego i u svim ostalim poslovima iz njihove nadležnosti. U predlogu dolazi još više do izražaja nego dosada postavka da su narodni odbori organi jedinstvene državne vlasti koji na području opštine, sreza i grada vrše sve poslove državne vlasti, ukoliko oni nisu zakonom ili na zakonu osnovanim propisima viših državnih organa dati u nadležnost višim državnim organima odnosno narodnom odboru opštine. Dosledno ovakvom sistemu nadležnosti, koje su shvaćene kao prava i dužnosti narodnih odbora koji čine jedinstvenu celinu, predlog zakona više ne sadrži jasno povučenu podelu poslova narodnog odbora na lokalni i opšti delokrug, jer ona ne odgovara shvatanju narodnog odbora kao organa jedinstvene državne vlasti i organa lokalne jedinice koja se izgraduje i dobiva sve više elemenata lokalne zajednice. Međutim, i pored toga predlog jače učvršćuje prava i dužnosti narodnih odbora u ostvarivanju poslova od neposrednog interesa za privredni, komunalni, kulturni i socijalni razvitak opštine, sreza i grada, propisujući da se nadležnost narodnog odbora u tim poslovima njemu može oduzeti ili ograničiti samo zakonom i obezbedujući pravo narodnom odboru da u tim poslovima može donositi po svojoj inicijativi samostalne propise i druge akte. Ali, polazeći sa gledišta da narodni odbori imaju u osnovi ista prava samoupravnosti u svim poslovima iz svoje nadležnosti i da oni, u načelu, vrše na području lokalne jedinice sve poslove državne vlasti ukoliko oni nisu dati u nadležnost višim državnim organima, predlog ne sadrži više nabrajanje bilo kakvih konkretnih poslova ili oblasti poslova za koje su nadležni narodni odbori. Jasnije nego dosad predlog ističe da narodni odbori nisu organi lokalne samouprave (kao u buržoaskoj demokratiji) već lokalni samoupravni organi državne vlasti koji u svim poslovima imaju samoupravna prava.

Radi što potpunijeg obezbeđenja samoupravnosti narodnih odbora, a u isto vreme i radi učvršćenja zakonitosti i jedinstva u radu državne uprave, u predlogu se na jasan i precizan način određuje sadržina i obim prava nadzora viših državnih organa i ovo se pravo ograničava u načelu na nadzor u pogledu zakonitosti rada narodnih odbora. Imajući, međutim, u vidu da u našoj državi u dosta širokim oblastima još nemamo izgrađeno zakonodavstvo koje bi moglo biti osnov za ocenu zakonitosti rada narodnih odbora, daje se pravo višim državnim organima da u onim oblastima koje nisu uređene zakonom mogu poništavati i ukidati i akte narodnih odbora kojima se vređa opšti interes, a kao takvi smatraju se akti koji su u suprotnosti sa osnovnim načelima pravnog poretka Federativne Narodne Republike Jugoslavije ili sa osnovnim pravcem njenog socijalističkog razvitka. Izvestan nužan centralizam koji ova odredba sadrži je suprotan administrativnoj hijerarhiji i očišćen je, do danas mogućeg stupnja, od birokratskog centralizma. Postavljen na osnovici i na načelima socijalističkog demokratizma, on samo obezbeđuje osnovni pravac našeg socijalističkog razvitka i jedinstvo ciljeva koje postavljaju naši zakoni.

5. — U skladu sa već donetim Zakonom o planskom upravljanju privredom i Zakonom o budžetima predlogom se obezbeđuje i proširuje pravo narodnih odbora sreza, grada i gradske opštine sa posebnim pravima na samostalno donošenje društvenog plana, uz pridržavanje obaveza koje proističu iz planskih proporcija sadržanih u saveznom društvenom planu i planu narodne republike, kao i pravo ovih narodnih odbora na samostalno donošenje budžeta. U njemu se pored toga precizira odnos između društvenog plana gradske opštine sa posebnim pravima i društvenog plana sreza i određuje način i njihovog usklađivanja. Značaj odredaba predloga koje se odnose na budžet narodnih odbora sastoji se u tome što se materijalna baza narodnih odbora, kao osnovna garantija njihove samoupravnosti, obezbeđuje na taj način što se svim narodnim odborima, uključujući i narodne odbore opština, osigurava pravo na određeni odnosno minimalni postotak od društvenog doprinosa i poreza naplaćenih na njihovom području.

6. — Od bitnog je značaja i nova osnova na kojoj se obezbeđuje princip jedinstva vlasti, koji inače pretstavlja jedan od ustavnih principa organizacije naše države. Istina, i u dosadašnjim zakonima o narodnim odborima je taj princip bio takođe proglašen, ali na osnovi dualizma između narodnog odbora i izvršnog odbora koji je imao generalna ovlašćenja izvršnog i upravnog organa narodnog odbora. Usled toga kao i pod uticajem drugih i dubljih uzroka u praksi su izvršni odbori, iako su bili birani od narodnog odbora i po zakonu njemu odgovorni, težili da koncentrišu svu vlast u svojim rukama. Pri tome je i princip individualnog rukovođenja povereništvima donekle omogućavao usredsređivanje vlasti u izvršnom odboru i kod poverenika. Ovakav sistem je uz to išao na ruku razvijanju profesionalizma kod poverenika i stvarao uslove za birokratske tendencije u njihovom radu.

U težnji za otklanjanjem ovih opasnosti i slabosti i, prema tome, radi doslednijeg ostvarivanja principa jedinstva vlasti, predlog unosi bitne izmene u organizaciju i funkcionisanje narodnog odbora određujući da narodni odbor, odnosno skupština i veće proizvođača u okviru svog delokruga, vrše sve poslove iz nadležnosti narodnog odbora na svojim sednicama, a samo određene upravne poslove i preko svojih kolegijalnih tela (saveta). Bitno obeležje nove organizacije sastoji se u tome da su saveti kao kolegijalna tela sastavni deo narodnog odbora i da je u njima zastupljen sistem rada pretstavničkih tela preko komiteta. Ali je pri tome od posebnog značaja da su saveti kolegijalna tela koja su sastavljena od odbornika i pretstavnika privrednih i društvenih organizacija, ustanova i drugih građana, koje bira narodni odbor i da predsednik saveta koji se uvek bira iz reda odbornika, ima jednaka prava kao i ostali članovi saveta, i za vršenje svoje dužnosti ne prima nikakvu platu. Saveti se osnivaju u sastavu narodnih odbora sreza, grada i gradske opštine sa posebnim pravima za pojedine oblasti

srodnih delatnosti, a u narodnim odborima opština može se obrazovati jedan ili više saveta.

7. — U predlogu se dalje postavljaju osnovi izbornog sistema za odbornike narodnih odbora. Glavna novina u izbornom sistemu jeste pre svega uvođenje novog sistema izbora odbornika veća proizvođača. Odbornike veća proizvođača biraju preko svojih izbornih kolegija radnici i službenici u privrednim preduzećima, zemljoradnici učlanjeni u zemljoradničke zadruge i trudbenici u zanatstvu, koji učestvuju u proizvodnji, transportu i trgovini na području sreza i grada, a pravo da budu birani imaju oni trudbenici koji rade neposredno u proizvodnji odnosno osnovnoj delatnosti privredne organizacije. Broj odbornika koji pojedine privredne organizacije biraju u veće proizvođača određuje se prema privrednim oblastima i granama kojima oni pripadaju, i to srazmerno postotku u kome te oblasti odnosno grane učestvuju u ostvarivanju ukupnog društvenog produkta sreza odnosno grada. Broj odbornika, pak, koji biraju pojedine privredne organizacije u okviru privrednih oblasti odnosno grana određuje se srazmerno odnosu broja proizvođača organizovanih u privrednoj organizaciji prema ukupnom broju proizvođača odgovarajuće privredne oblasti odnosno grane.

Predlog se odlikuje i novim načinom kandidovanja odbornika na zborovima birača, kojim se obezbeđuje najšire učešće birača u postavljanju kandidata, dajući time realnu osnovu njihovom izbornom pravu. Pored ovoga zadržana je mogućnost podnošenja pismene kandidature od strane određenog broja birača.

Pored obezbeđenja tajnosti glasanja, kako na izborima za odbornike narodnog odbora opštine i skupštinu narodnog odbora, tako i za odbornike veća proizvođača, mesto dosadašnjeg načina glasanja kuglicama uvodi se glasanje listićima, koje je uslovljeno izbornim sistemom predviđenim u predlogu, a naročito time što se omogućuje i favorizira predlaganje većeg broja kandidata od broja odbornika koji se bira.

U pogledu dodeljivanja mandata u predlogu se usvaja princip relativne većine i određuje da su izabrani oni kandidati koji su dobili najveći broj glasova, pošto taj princip najviše odgovara izbornom sistemu koji je u njemu prihvaćen.

Predlog sadrži isto tako izvesne izmene u pogledu opozivanja odbornika. Da bi se pojačala odgovornost odbornika pred biračima i olakšalo funkcionisanje ustanove opoziva, predviđa se da se postupak za opoziv odbornika pokreće na predlog jedne petine birača odnosno jedne petine članova izborne kolegije ili na predlog pretstavničkog tela privredne organizacije koja ima određen broj proizvođača. Isto tako omogućuje se pokretanje toga postupka i na predlog narodnog odbora odnosno pretstavničkog tela kome odbornik pripada, ako on neoprav-

dano otsustvuje najmanje šest meseci neprekidno sa sednica narodnog odbora odnosno pretstavničkog tela ili saveta narodnog odbora čiji je član. Novina je i u tome što se po predlogu odbornik smatra opozvanim ako je za opoziv glasala većina birača koji su učestvovali u glasanju po opozivu pod uslovom da ta većina pretstavlja najmanje jednu trećinu birača, odnosno trećinu članova izborne kolegije, izborne jedinice u kojoj je odbornik izabran.

8. — Predlog predvida kao novu ustanovu seoske (mesne) odbore. S obzirom na to da prema novom sistemu teritorijalne podele narodnih republika područje opštine obuhvata po pravilu više sela ili manjih mesta, a u cilju pomaganja narodnom odboru u vršenju poslova iz njegove nadležnosti i pružanja olakšica građanima u ostvarivanju njihovih prava, u selima (mestima) na području opštine mogu se odlukom narodnog odbora obrazovati seoski (mesni) odbori, kojima se može poveriti i vršenje određenih poslova iz nadležnosti narodnog odbora. Ovi odbori, međutim, nemaju karakter organa vlasti i stoga se izričnо predvida da oni ne mogu donositi rešenja u upravnom postupku niti mogu imati službenike.

9. — Predlog sadrži značajne izmene i u pogledu organizacije administracije narodnih odbora. Umesto dosadašnjih povereništava koja se ukidaju, u narodnim odborima se obrazuju za poslove administracije organizacione jedinice u obliku odeljenja, kao i otseka i referata u sastavu sekretarijata narodnog odbora, s tim da se organizacija narodnog odbora utvrđuje statutom saglasno propisima viših državnih organa.

Prema predlogu, sekretar narodnog odbora nije više lice koje je član narodnog odbora, već ima položaj službenika. On rukovodi administracijom narodnog odbora pod opštim nadzorom pretsednika narodnog odbora. Na čelu pojedinih odeljenja stoji načelnik, koji je ujedno sekretar saveta i za svoj rad neposredno odgovara savetu i sekretaru narodnog odbora. Jedino se u pogledu načelnika odeljenja unutrašnjih poslova predvida da on neposredno odgovara savetu i ministru unutrašnjih poslova narodne republike.

Od posebne je važnosti i odredba prema kojoj rešenja u upravnom postupku donosi saglasno smernicama i uputstvima saveta načelnik odeljenja, odnosno gde nema načelnika sekretar narodnog odbora, ukoliko zakonom, drugim opštim propisima viših državnih organa, statutom ili odlukom narodnog odbora to nije stavljeno u nadležnost saveta. Na taj način, u interesu pravilnog i brzog otpravljanja poslova u narodnom odboru postavljena je u pogledu donošenja rešenja u upravnom postupku pretpostavka u korist načelnika odeljenja, ali je u isto vreme savetu obezbeđeno pravo da načelniku može davati obavezne

smernice i uputstva za rešavanje pojedinih predmeta, kao i da može odrediti da u pojedinim predmetima ne može donositi nikakva rešenja bez prethodnih uputstava saveta.

10. — Najzad, u cilju zaštite prava građana, predlog, za razliku od dosadašnjeg Zakona o narodnim odborima, koji nije sadržavao odredbe o tome, načelno reguliše i pitanje odgovornosti opštine, sreza i grada za štetu koju odbornici ili službenici narodnog odbora u vršenju službene dužnosti pričine građanima ili pravnim licima svojim nezakonitim radom. Istovremeno se obezbeđuje i pravo opštine, sreza i grada na regres od odbornika koji je svojim nezakonitim radom štetu pričinio.

III

Predlog novog Opšteg zakona o narodnim odborima ima, pored izloženih, i niz drugih ne manje karakterističnih novina i principa. U celini posmatran, on pretstavlja zakonodavni akt koji sadrži osnovicu i principe jedne prekretnice u razvitku narodnih odbora.

Predlog je karakterističan i sa zakonodavno-tehničke strane, jer pretstavlja novi pokušaj zakonodavne obrade jednog saveznog opšteg zakona. Njegove postavke i odredbe mogle su dobiti idejnu i tehničku čvrstinu i jasnoću zahvaljujući pomoći naše teorije i činjenici da su ovaj predlog i predlozi republičkih zakona rađeni uporedo i, u pojedinim fazama obrade, u punoj saradnji saveznog i republičkih saveta za zakonodavstvo i izgradnju narodne vlasti.

Na kraju potrebno je istaći da, iako zakon o načelima, ovaj predlog pretstavlja opsežan zakonodavni akt. Međutim, to je bilo neizbežno. Prvo, predlog sadrži načela za čitav zakonodavni sistem o narodnim odborima, koji će već zasad biti obrađen u pet republičkih zakona: o narodnim odborima opština, o narodnim odborima srezova, o narodnim odborima gradova i gradskih opština, o izborima i opozivu narodnih odbornika i o podeli teritorije republike na opštine, srezove i gradove. Drugo, zakon sadrži niz prvi put postavljenih ustanova koje je trebalo dovoljno jasno obraditi (veće proizvođača, izborni sistem itd.). Najzad, treće, predlog sadrži jedan zaista načelno nov sistem narodnih odbora koji je morao biti obrađen u celini i u svima njegovim bitnim postavkama i ustanovama

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA I ODBORA ZA NARODNU VLAST SAVEZNOG VEĆA O PREDLOGU OPŠTEG ZAKONA O NARODNIM ODBORIMA

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
SAVEZNO VEĆE
Zakonodavni odbor
Br. 141
28 marta 1952 godine
Beograd

SAVEZNOM VEĆU NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Saveznog veća i narodni poslanici Saveznog veća članovi Odbora za narodnu vlast Narodne skupštine FNRJ, na svojim zajedničkim sednicama, održanim 24, 25, 26, 27 i 28 marta 1952 godine, razmotrili su svestrano Predlog opšteg zakona o narodnim odborima, dostavljen im od Pretsednika Saveznog veća, a koji je na osnovu čl. 63 Ustava Vlada FNRJ podnela Narodnoj skupštini FNRJ na rešavanje.

I

Razmatrajući Predlog opšteg zakona o narodnim odborima, Zakonodavni odbor je došao do zaključka da se predlog temelji na principima socijalističke demokratije, da produbljuje osnovne postavke na kojima se izgraduje naša narodna zajednica, a to su: rukovodeća uloga radničke klase izražena i kroz pravo neposrednih proizvođača da odlučuju raspodelom viška rada koju sami stvaraju; dekoncentracija i decentralizacija vlasti; suzbijanje demokratskih tendencija, te stalno proširivanje narodnog samoupravljanja.

U ovom predlogu naročito su došla do izražaja prava naše radničke klase kao neposrednog proizvođača najvećeg dela ukupnog društvenog proizvoda. Sa ustanovom veća proizvođača učinjen je odlučan korak napred k ostvarenju onog ideala koji je radnički pokret od početka postavio kao svoj osnovni cilj, da neposredni proizvođači odlučuju rezultatom svojeg rada, raspodelom nacionalnog dohotka. Kod nas su već predana preduzeća na upravljanje radnicima, i oni odlučuju o tome kako se upotrebljava višak rada stvoren u njihovim preduzećima, međutim sada će oni imati odlučujuću reč i u raspravljanju o tome u što se troši i čemu se namenjuje onaj deo viška rada koji odlazi kroz društveni doprinos i porez u budžet narodnog odbora. U veću proizvođača biće sami neposredni proizvođači, radnici i radni seljaci koji neposredno rade u proizvodnji, nema sumnje o tome da će oni najpravilnije odlu-

čivati o raspodeli viška rada koji sami stvaraju. Veće proizvodača biće i odlučna brana raznim mogućnim birokratskim tendencijama, a naročito zapreka pretvaranju birokratskog aparata u svemoćnu organizaciju koja bi mogla razvijati težnje da se otme od uticaja i kontrole radnog naroda.

Predlog zakona stoji na stanovištu principa kolektivnog rukovodenja i još više potcrtava jedinstvo vlasti kod narodnih odbora. Stoga se ukidaju izvršni odbori i poverenici a u svim važnim pitanjima odlučuje narodni odbor u celini. Na taj način se mnogo više podiže uloga odbornika, sprečavaju se birokratske tendencije pojedinih poverenika i uklanjaju pojave profesionalizma. Ovde više ne može biti govora o bilo kakvoj podeli vlasti jer je sva vlast usredotočena u narodnom odboru kao celini. Kad je potrebno da se za pojedine oblasti srodnih delatnosti poveri nekom telu izvršenje zakona, propisa narodnog odbora i viših državnih organa, kao i vršenje upravnih poslova, onda se u tu svrhu obrazuju opet kolegijalna tela — saveti u sastavu narodnog odbora, koji za svoj rad odgovaraju narodnom odboru. U savete se biraju ne samo odbornici, već i pretstavnici privrednih i društvenih organizacija, ustanova i građani, čime se u narodnu vlast privlači još šire radni narod.

Predlog je naročito još vodio računa o tome da se princip narodnog samoupravljanja što bolje primeni u našim sadanjim uslovima. Narodni odbori su po ovom predlogu kao lokalni organi državne vlasti — organi narodnog samoupravljanja, što znači da kroz njih narod upravlja ne samo u svojim lokalnim poslovima, za koje je neposredno zainteresiran već i u poslovima opšteg značaja, koliko god je to po naravi tih poslova mogućno. Predlog zakona zaštićuje samoupravna prava narodnih odbora i time što predvida da se pojedini poslovi narodnih odbora koji su od neposrednog interesa za privredni, komunalni, kulturni razvitak opštine, sreza i grada mogu odboru oduzeti ili nadležnost ograničiti samo zakonom. Protiv posezanja viših organa u samoupravna prava narodnih odbora, narodni odbor ima pravo podneti prigovor prezidijumu narodne skupštine republike. Materijalna baza samouprave narodnih odbora je samostalni društveni plan i budžet narodnog odbora. Ovim predlogom ustanovljuju se i prava narodnog odbora prema svim ustanovama i preduzećima na teritoriji narodnog odbora, pa tako i prema takozvanim republičkim i saveznim preduzećima, čime se briše i razlika izmedu preduzeća prema njihovom značaju.

Važno je istaći još i to da je po ovom predlogu predvidena i odgovornost narodnog odbora za štetu koju odbornik ili službenik narodnog odbora učini u vršenju službene dužnosti građanima svojim nezakonitim radom. To će uticati na narodne odbore i njihove službenike da pravilnije rešavaju sve poslove što će pretstavljati jedan potsticaj više za bolji rad naše uprave.

Na diskusiji pojedinih članova Odbor se posebno zadržao. U izveštaju ću se dotaći nekih najvažnijih momenata.

U vezi sa čl. 7 postavilo se pitanje nije li izborni period od četiri godine za skupštinu narodnog odbora predugačak, s obzirom na brz tempo socijalističke izgradnje kod nas. Uporedo s time razmotrena je i mogućnost da se na osnovu takozvanog sistema rotacije jedna polovina odbornika izmenjuje izborom svake dve godine, što bi se povoljno odrazilo i na kontinuirani rad odbora. Takođe za sistem opoziva postavilo se pitanje ne bi li trebalo da se gipkije primenjuje, da se biračima omogući češća primena opozivanja odbornika, te popunjavanje i na taj način narodnog odbora sa odbornicima koji će više odgovarati potrebama razvoja našeg društva. Pošto su mnogi članovi odbora izrazili svoje mišljenje o svemu tome, Zakonodavni odbor se složio s time da čl. 7 ostane nepromenjen a isto tako i sistem opoziva tako kako je postavljen u predlogu zakona.

Raspravljajući o čl. 8 predloga zakona, na primedbe nekih članova Odbora da se time što se jedino zakonom može menjati svaka pa i najmanja teritorijalna promena neke opštine mogu suviše zakočiti i one promene koje život nužno traži, Odbor je stao na stanovište da je upravo potrebno da podela naših republika na opštine, srezove i gradove bude što stabilnija, da su česte promene štetne te je stoga pravilno da se zakonom ustanovljena podela može samo zakonom menjati.

Dalje diskutirajući o pitanju ne bi li bilo potrebno da se u sistemu kategoriziranja mesta na opštine, gradove i srezove, uporede sa gradskim opštinama sa posebnim pravima i one razvijenije opštine koje se kao značajnija radnička naselja nalaze na putu da se iz sela razviju u gradove, da im se na taj način osigura samostalniji razvoj u okviru sreza (samostalni društveni plan i slično), Odbor je stao na stanovište da zakonski predlog to omogućuje time što daje pravo republici da zakonom takve opštine proglašava gradskim opštinama s posebnim pravima.

Članovi Odbora pobliže su raspravljali i pitanja samouprave narodnih odbora. U diskusiji istaknuto je da bi bilo potrebno pobliže razgraničiti one poslove koje treba da obavljaju lokalni organi od poslova republičkih organa, da se na taj način pobliže utvrde samoupravna prava narodnih odbora. Međutim, pošto je temeljito razmotren predloženi zakonski tekst, Odbor je došao do zaključka da upravo tekst zakonskog predloga dobro odgovara potrebama perspektivnog razvoja prava samoupravljanja u tom smislu što će u skladu s objektivnim razvojem kod nas narodni odbori rešavati sve više one poslove za koje zbog njihovog karaktera ne bude nužno da ih rešavaju republički i savezni organi.

Odbor je jedino u drugom stavu čl. 11 koji je glasio: »Nadležnost narodnog odbora u poslovima od neposrednog interesa za privredni, komunalni i kulturni razvitak opštine, sreza odnosno grada može mu

se oduzeti ili ograničiti samo zakonom« zamenio reč »Nadležnost« sa rečima »Pojedini poslovi« jer je smatrao da se sama nadležnost ne može narodnom odboru ni u kojem slučaju u potpunosti oduzeti, već samo zakonom ograničiti. A to je i u duhu čitavog zakonskog predloga.

U vezi sa pitanjem imuniteta Zakonodavni odbor je stao na stanovište da nema nikakve potrebe proširivati imunitetna prava više od onoga koliko je dovoljno da se zaštiti ugled odbornika. Inače za krivična dela treba da i odbornici odgovaraju kao i svi ostali građani. Međutim, pravilno je da odbornici uživaju i imunitet u vršenju odborničke dužnosti. Zato je sa manjim izmenama prihvaćen čl. 56 koji govori o imunitetu odbornika, onako kako je predložen u tekstu predloga zakona.

Kao što vidite, drugovi narodni poslanici, Predlog opšteg zakona o narodnim odborima usvojen je onako kako ga je predložila Savezna vlada. Učinjene su samo neke manje izmene.

II

U redakcionoj komisiji oba veća postignuta je saglasnost o tim izmenama, te Zakonodavni odbor i narodni poslanici Saveznog veća članovi Odbora za narodnu vlast, predlažu Saveznom veću sledeće izmene i dopune u tekstu navedenog zakonskog predloga:

U celom zakonskom tekstu umesto rimskih brojeva stavlja se »Član« sa arapskim rednim brojevima.

Čl. 2. Brisati stav drugi.

Čl. 3. Stav drugi postaje stav prvi. Stav prvi postaje stav drugi. Stav četvrti postaje stav treći a stav treći postaje stav četvrti.

Čl. 4. Prvi stav menja se i glasi: »Narodni odbor sreza sačinjavaju sresko veće i veće proizvođača, a narodni odbor grada sačinjavaju gradsko veće i veće proizvođača. U drugom stavu, u prvom redu, umesto reči »Skupština« pisati: »Sresko odnosno gradsko veće«. U trećem stavu, u drugom redu, brisati reči »u srezu i gradu« a u četvrtom redu, mesto reči »produktu« pisati »proizvodu«.

Čl. 5. Umesto reči »Skupština« u prvom stavu, u prvom redu, pisati »Sresko odnosno gradsko veće« a u trećem redu brisati reči »druge osnovne privredne zadatke narodnog odbora« i umesto toga staviti »na druge privredne zadatke«. U drugom stavu, u prvom redu, umesto reči »skupštine« pisati »sreskog odnosno gradskog veća«.

Čl. 8 postaje čl. 6. U drugom redu, brišu se reči »samo određene upravne poslove« i umesto toga stavlja »funkciju državne uprave«.

Čl. 6 postaje čl. 7. Dodaju se prvi i drugi novi stavovi koji glase: »Narodni odbor opštine i sresko odnosno gradsko veće biraju građani opštine, sreza odnosno grada na osnovu opšteg, jednakog i neposrednog izbornog prava, a veća proizvođača biraju trudbenici zaposleni u pro-

izvodnji, transportu i trgovini neposredno odnosno preko svojih pretstavničkih tela.

Izbori odbornika vrše se tajnim glasanjem.«

Stav drugi postaje stav treći. Stav prvi postaje stav četvrti. U prvom redu ovog stava, umesto reči »Skupština« pisati »Sresko i gradsko veće«.

Čl. 7 postaje čl. 8. U trećem redu prvog stava brišu se reči »i koje opštine u gradskim naseljima čine« a pisati »koje su opštine«.

Čl. 9. Prvi stav menja se i glasi: »Odnosi izmedu narodnih odbora opština i narodnih odbora srezova, kao i izmedu narodnih odbora i republičkih državnih organa osnivaju se na pravima i dužnostima odredenim u ustavu i zakonima.«

Čl. 10. Na kraju četvrtog stava umesto tačke staviti zapetu i pisati »odnosno grada«.

U podnaslovu člana 11 umesto »1. Nadležnosti« pisati »1. Nadležnost«.

Čl. 11. Drugi stav menja se i glasi: »Pojedini poslovi od neposrednog interesa za privredni, komunalni, kulturni i socijalni razvitak opštine, sreza odnosno grada mogu se oduzeti narodnom odboru odnosno njegova nadležnost u tim poslovima može se ograničiti samo zakonom.«

Čl. 13. U drugom redu, prvog stava, brisati reči »samostalno društveni plan sreza, grada odnosno gradske opštine« a pisati »društveni plan samostalno«.

Čl. 14. Stav prvi menja se i glasi: »Narodni odbori donose budžet samostalno.« U vrećem stavu, u prvom redu, brisati reči »opštine, sreza i grada«.

Čl. 15. U drugom stavu, u trećem i četvrtom redu, umesto reči »nije stavljeno u nadležnost drugih državnih organa« pisati »ne pripada drugim državnim organima, privrednim organizacijama, ustanovama ili zajednicama (selo i t. sl.)«.

Čl. 17. U prvom redu, iza reči »zakonom« staviti »i propisima osnovanim na zakonu« a u drugom redu umesto »preduzećima« pisati »organizacijama« a umesto reči »i gradu« pisati »odnosno gradu«.

Čl. 21. U trećem stavu, treći red, umesto reči »odnosno« pisati »i«.

Čl. 22. U drugom stavu, u petom redu, brisati reč »isto«.

Čl. 23. U prvom stavu, u trećem redu, iza reči »zakonom« dodati reči »ili ukazom prezidijuma narodne skupštine narodne republike«.

Čl. 25. U trećem stavu, u četvrtom redu, umesto »će ih upozoriti« pisati »upozoriće ih«.

Dodaje se novi član 28 koji glasi: »Zakonom Narodne Republike Srbije određuje se koja prava i dužnosti koje po ovom zakonu pripadaju republičkim državnim organima vrše u odnosu na narodne odbore na području autonomne jedinice pretstavnički organi odnosno organi državne uprave autonomnih jedinica.«

Čl. 28 postaje čl. 29. Umesto drugog i trećeg stava pisati nov drugi stav koji glasi: »Oštećeni podnosi zahtev za naknadu štete narodnom odboru. Ako narodni odbor ne uvaži ovaj zahtev u celosti ili delimično, ili se ne izjasni o zahtevu u roku od 30 dana od dana prijema, oštećeni može podneti tužbu nadležnom sudu kao građanskom.«

Stav četvrti postaje stav treći. Peti stav postaje stav četvrti, menja se i glasi: »U pogledu zastarelosti potraživanja naknade štete, kao i u pogledu sudske nadležnosti za sporove o naknadi štete važe odredbe koje se odnose na državne službenike.«

U naslovu glave slovo »C« zamenjuje se sa »V«.

Čl. 29 postaje čl. 30. U prvom stavu, u prvom redu, umesto reči »skupštine narodnih odbora sreza i grada« pisati »sreskog veća i gradskog veća«. U drugom stavu, u prvom redu, brisati reči »skupština narodnih odbora sreza i narodnog odbora grada ima od 25« pisati »sresko veće i gradsko veće ima od 30«.

Čl. 30 postaje čl. 31. U drugom stavu, u trećem redu, umesto reči »skupštine narodnih odbora« pisati »sreskog odnosno gradskog veća«.

Čl. 31 postaje čl. 32. U prvom redu, prvog stava, umesto reči »skupštine narodnih odbora sreza i grada« pisati sreskog odnosno gradskog veća« a u četvrtom redu, iza reči »grada« staviti tačku i brisati ostatak stava.

Čl. 32 postaje čl. 33. U četvrtom redu, umesto reči »zemljoradničke zadruge« pisati »zemljoradničkim zadrugama«. Dodaje se nov treći stav, koji glasi: »Niko ne može biti istovremeno odbornik oba veća istog narodnog odbora.«

Čl. 33 predloga briše se.

Čl. 34. U prvom redu brišu se reči »skupština narodnog odbora« a umesto toga pisati »sreskog odnosno gradskog veća«. Dodaje se novi drugi stav koji glasi: »Izbori odbornika narodnog odbora opštine, sreskog odnosno gradskog veća i veća proizvođača vrše se tajnim glasanjem, putem glasačkih listića.«

Čl. 35. U drugom stavu, u četvrtom redu, umesto reči »produkta« pisati »proizvoda«. U trećem stavu ispred »trgovina i ugostiteljstvo« staviti »poljoprivreda« a reč »poljoprivreda« brisati. Stav četvrti menja se i glasi: »Ukupan broj odbornika koji pripada poljoprivredi raspoređuje se na državna poljoprivredna dobra, seljačke radne zadruge i individualne zemljoradnike srazmerno postotku sa kojim učestvuju u ukupnom društvenom proizvodu poljoprivrede u srezu.«

Čl. 36. U drugom redu, iza reči »podgrupe« staviti »poljoprivrede«. U četvrtom redu, iza reči »grani« staviti zagradu i brisati zapetu i reč »sektoru)«.

Čl. 37. U prvom stavu, u prvom i drugom redu, brisati reči »skupštinu narodnog odbora« i pisati »sreskog odnosno gradskog veća«. U drugom stavu, u prvom redu, brisati reči »narodnog odbora«. U trećem stavu, u prvom redu, iza reči »odbora« staviti »opštine« a u dru-

gom redu brisati reči »skupštine narodnog odbora« i pisati »i sreskog odnosno gradskog veća«. Takode u drugom redu, istog stava iza reči »birača« staviti zapetu.

Čl. 39 postaje čl. 38. U drugom stavu, u trećem redu, brisati reč »sreske« a iza reči »organizacije« pisati »u srezu«.

Čl. 38 postaje čl. 39.

Čl. 41. U prvom stavu, iza reči »biračima« staviti tačku i brisati ostatak stava.

Čl. 42. U drugom redu, prvog stava, brisati reči »skupštine narodnog odbora sreza, grada i gradske opštine« a umesto toga pisati »sreskog odnosno gradskog veća«. U trećem stavu, u drugom redu, brisati reči »odnosno skupštine« i pisati »sreskog odnosno gradskog veća«. U četvrtom redu, brisati reči »odnosno pretstavničkog tela«. Dodaje se nov četvrti stav koji glasi: »Predlog o opozivu odbornika sreza, grada i gradske opštine podnosi se prezidijumu narodne skupštine narodne republike a predlog o opozivu odbornika opštine podnosi se narodnom odboru sreza odnosno grada.«

Čl. 43. U drugom stavu, treći red, iza reči »birača« staviti »izborne jedinice« a u četvrtom redu istog stava brisati reči »izborne jedinice«.

Oznaka glave »D« zamenjuje se sa »G«.

Čl. 44. Prvi stav menja se i glasi: »Narodni odbori sreza i grada vrše sve poslove u svojoj nadležnosti na posebnim ili zajedničkim sednicama svojih veća, a upravne poslove i preko svojih kolegijalnih organa.« U drugom stavu, u trećem redu, brisati reči »jednog ili više«.

Čl. 45. U drugom stavu, u prvom redu, umesto »skupštinom i o svim« pisati »sreskim odnosno gradskim većima« a u drugom redu brisati reči »i socijalnim«.

Čl. 46. Stav prvi menja se i glasi: »Odluke i drugi akti narodnog odbora u čijem donošenju ravnopravno učestvuju oba veća postaju punovažna ako su izglasani u istovetnom tekstu.« Drugi stav menja se i glasi: »Ako se oba veća ne slože na istom tekstu, odrediće zajedničku komisiju od jednakog broja odbornika, radi postizanja saglasnosti.« U trećem stavu, u drugom redu, iza reči »sednici« staviti zapetu a brisati reči »skupštine i veća proizvodača«. U četvrtom stavu, u četvrtom redu, umesto reči »pretstavnička tela narodnog odbora« pisati »veća«.

Čl. 47 menja se i glasi: »Veća narodnog odbora održavaju sednice odvojeno, ukoliko ne odluče da rade na zajedničkoj sednici.«

Čl. 48. Prvi, drugi i treći red menja se i glasi: »Izbori i razrešenja koji su zakonom ili drugim propisima stavljeni u nadležnost narodnog odbora vrše se na zajedničkoj sednici oba veća a naročito«.

Čl. 49. Prvi stav menja se i glasi: »Sve druge poslove iz nadležnosti narodnog odbora, sem onih koje ravnopravno rešavaju oba veća

na posebnim ili zajedničkim sednicama vrši sresko odnosno gradsko veće, ukoliko pojedine od tih poslova ne ostvaruje preko svojih kolegijalnih tela.« Drugi i treći stav postaje stav drugi, menja se i glasi: »Veće proizvođača ima pravo predlagati sreskom odnosno gradskom veću donošenje propisa i mera i o predmetima u čijem rešavanju ono ne učestvuje. Sresko odnosno gradsko veće obavezno rešava o svim predlozima veća proizvođača i o donetim odlukama obaveštava to veće.«

Čl. 50. U drugom redu, iza »sreza« staviti »odnosno« a brisati »odnosno gradske opštine«.

Čl. 51. U prvom stavu, mesto »bilo na sednicama bilo preko svojih« pisati »na sednicama ili preko«. Drugi stav menja se i glasi: »Sednice narodnog odbora opštine, odnosno veća narodnog odbora saziva pretsednik narodnog odbora«. Treći stav menja se i glasi: »Sednice se sazivaju prema potrebi ili kada je to zakonom određeno ili kad to traži najmanje jedna petina odbornika. Ako narodni odbor opštine odnosno veće narodnog odbora ne bude sazvano kad je zakonom određeno ili kad to traži petina odbornika, narodni odbor odnosno veće može se na poziv petine odbornika sastati i samo.« U četvrtom stavu, u prvom redu, mesto »skupština« pisati »sresko odnosno gradsko veće«.

Čl. 52. U prvom redu, prvog stava, umesto »skupštine odnosno veća proizvođača« pisati »veća«. U drugom stavu, u prvom i drugom redu, umesto »skupštine i veća proizvođača odnosno njihovih odbornika« pisati »oba veća«.

Čl. 53. U prvom redu, prvog stava, umesto »Skupština i veće proizvođača« pisati »Veće«. Drugi stav menja se i glasi: »Sednice narodnog odbora opštine odnosno veća narodnog odbora su javne, ukoliko zakonom za izvesne slučajeve nije predviđena mogućnost isključenja javnosti.« U trećem stavu, u prvom redu, umesto »skupština i veće proizvođača« pisati »veća narodnog odbora«. U četvrtom redu iza reči »ukoliko« staviti »za pojedine slučajeve« a u petom redu, umesto reči »drukčije određeno« pisati »određena kvalifikovana većina«. Četvrti stav menja se i glasi: »Na zajedničkoj sednici oba veća može se punovažno rešavati ako je prisutna većina odbornika svakog veća, a zaključci se donose većinom glasova prisutnih odbornika svakog veća. Zajedničkoj sednici na kojoj se vrše izbori zaključci se donose većinom glasova svih prisutnih odbornika.«

Čl. 54. Prvi stav menja se i glasi: »Veća narodnog odbora imaju stalne komisije (komisiju za odluke, za molbe i žalbe, mandatno-imunitetsku komisiju i druge) koje proučavaju pojedina pitanja iz njihove nadležnosti i podnose veću svoje izveštaje. Veća mogu obrazovati i povremene komisije.« U drugom stavu, u prvom redu, umesto reči »Skupština i veće proizvođača« pisati »Veća« a u trećem redu iza reči »odbora« staviti tačku a ostatak brisati.

Čl. 55. Prva rečenica u drugom stavu postaje stav prvi. Stav prvi, postaje stav drugi a druga i treća rečenica stava drugog postaje stav treći.

Čl. 56. Drugi stav menja se i glasi: »Za krivično delo koje se goni po službenoj dužnosti odbornik ne može bez odobrenja narodnog odbora kome pripada, biti stavljen u pritvor ili u istražni zatvor, osim ako se radi o krivičnom delu za koje je istražni zatvor obavezan, kao i u slučaju zatičanja u vršenju krivičnog dela za koje je propisana kazna strogog zatvora u trajanju dužem od godine dana ili teža kazna, ili ako postoji opasnost od bekstva.«

Čl. 57. U drugom stavu, u trećem redu, iza reči »izgubljene« staviti »redovne«.

Čl. 58. U prvom redu, prvog stava, brisati reč »svom« a u drugom redu, iza reči »odbor« staviti »opštine« a brisati reči »skupština i« kao i »proizvođača«. Drugi stav menja se i glasi: »Odbornik koji je stavljen u istražni zatvor zbog krivičnog dela suspenduje se od odborničke dužnosti dok se nalazi u istražnom zatvoru.«

Čl. 60. Drugi stav menja se i glasi: »U narodnim odborima opština mogu se obrazovati saveti za vršenje određenih upravnih poslova.«

Čl. 61. U prvom stavu, u prvom redu, iza reči »odbori« staviti tačku i brisati ostatak stava. U petom stavu, u prvom redu, umesto »postoji savet« staviti »postoje saveti«.

Čl. 62. U drugom stavu, poslednja rečenica menja se i glasi: »Ako savet ostaje pri svom gledištu, ima pravo da iznese pitanje pred narodni odbor.«

Čl. 63. U drugom stavu, u prvom redu, brišu se reči »odnosno skupština i veće proizvođača«. U petom redu istog stava, iza reči »saveta« staviti tačku i brisati ostatak stava. U četvrtom stavu, u prvom redu, brisati reči »u sastavu saveta«. U šestom stavu, umesto reči »rad članova saveta je besplatan, ali oni« pisati »članovi saveta« a u trećem redu, iza reči »izgubljene« pisati »redovno«.

Čl. 65. U četvrtom stavu, u poslednjem redu, brisati reči »u narodnom odboru i potpretsednik« a pisati »i jedan potpretsednik«.

Čl. 66. U prvom i drugom redu, brisati reči »narodnog odbora odnosno skupštine i veća proizvođača i zajedničkih sednica oba pretstavnička tela ili njihovih odbornika«. U četvrtom redu, iza reči »odbora« staviti »opštine odnosno zajedničkim sednicama oba veća« a brisati reči »odnosno zajedničkim sednicama«. U petom redu, umesto reči »ovi« pisati »svi«.

Podnaslov člana 67 izmeniti tako da glasi: »5. Seoski odbori«.

Čl. 67 menja se i glasi: »Radi uspešnog izvršavanja pojedinih poslova iz nadležnosti narodnog odbora opštine u selima i naseljima, radi olakšanja građanima u ostvarivanju njihovih prava, kao i radi vršenja poslova koji su od isključivog interesa za stanovništvo sela a o kojima

ne rešava zbor birača, može se u selima i naseljima obrazovati seoski odbor.

Statutom narodnog odbora opštine određuju se poslovi od isključivog interesa za stanovništvo sela koje vrši seoski odbor.

Seoski odbor može predlagati narodnom odboru donošenje odluka i preduzimanju drugih mera. O predlozima seoskog odbora obavezno rešava narodni odbor opštine.

Narodni odbor opštine donosi odluku o obrazovanju seoskog odbora na predlog zbora birača ili po sopstvenoj inicijativi. Ako narodni odbor ne usvoji predlog za obrazovanje seoskog odbora, zbor birača može se protiv toga žaliti narodnom odboru sreza.«

Čl. 68 menja se i glasi: »Seoski odbor sačinjavaju odbornici narodnog odbora opštine izabrani u selu odnosno naselju i određeni broj građana koje bira zbor birača sela.

Narodni odbor opštine vrši nadzor nad radom seoskog odbora i ima pravo poništiti ili ukinuti njegove akte i sam odlučiti o predmetu.

Seoski odbor ima pravo žalbe narodnom odboru sreza protiv akta narodnog odbora opštine kojim se poništava ili ukida akt seoskog odbora.

Seoski odbor ne može donositi nikakva rešenja u upravnom postupku niti može imati službenike.«

Čl. 70. U prvom stavu, u drugom redu, briše se reč »opštim«. U petom stavu, u drugom redu, umesto »pojedinih odeljenja narodnog odbora« pisati »odeljenja u narodnom odboru«.

Čl. 71. U prvom stavu, u četvrtom redu, umesto reči »može biti postavljeno« pisati »postavlja se«. U trećem stavu, u četvrtom redu, umesto »Ovim« pisati »Tim«.

Oznaku »E« u glavi zameniti sa »D«.

Čl. 72. U drugom stavu, u trećem redu, iza reči »savete« staviti »građana«.

Čl. 73. U četvrtom redu, umesto reči »lokalne jedinice« pisati »opštine, sreza odnosno grada«. Na kraju stava dodati rečenicu »Odluka referenduma obavezna je za narodni odbor.«

Oznaku glave »F« zameniti sa »Đ«.

Čl. 75. U trećem redu, prvog stava, umesto reči »prelaze« staviti »spadaju«. U drugom stavu, u trećem redu, brisati reč »dosadašnji«. U trećem stavu, u prvom redu, umesto reči »će doneti« staviti »doneće«. U drugom redu, iza reči »dosadašnjim« pisati »njenim« a umesto reči »ili« pisati »i«. U četvrtom stavu, u trećem redu, reč »prelaze« zameniti sa »spadaju«. U petom redu, iza reči »sreza« pisati »uključujući vođenje administrativno-kaznenog postupka« a u istom redu, iza reči »poslova« dodati »iz sreske nadležnosti«. U sedmom redu, umesto reči »prelaze« pisati »spadaju«.

Čl. 76. U uvodnom delu, prvog stava, u trećem redu, iza reči »postupku« staviti zapetu. Oznake pod a), b), c), d). itd. zameniti sa arapskim brojevima 1), 2), itd.

U tač. 3) u drugom redu, reč »odbije« zameniti sa »odbija«. U tač. 7) u šestom redu, mesto »i javni« pisati »ili javni«.

Čl. 77 menja se i glasi: »Ovaj zakon stupa na snagu danom proglašenja na zajedničkoj sednici oba veća Narodne skupštine FNRJ i objaviće se u »Službenom listu Federativne Narodne Republike Jugoslavije«.

III

Podnoseći ovaj svoj izveštaj, Zakonodavni odbor i Odbor za narodnu vlast predlažu Saveznom veću da ga u celosti usvoji.

Za izvestioca određen je Dušan Diminić.

Sekretar
dr **Jerko Radmilović**, s. r.

Pretsednik
Zakonodavnog odbora
dr **Josip Hrnčević**, s. r.

Članovi Zakonodavnog odbora:

Dušan Diminić, s. r., dr **Metod Mikuž**, s. r., dr **Milorad Vlajković**, s. r., dr **Ivo Sunarić**, s. r., **Vladimir Simić**, s. r., dr **Maks Šnuderl**, s. r., **Boško Šiljegović**, s. r., **Đuro Salaj**, s. r., **Isa Jovanović**, s. r., **Mara Naceva**, s. r., **Milan Popović**, s. r., **Velibor Ljujić**, s. r., **Dušan Kveder**, s. r., dr **Edhem Čamo**, s. r., **Vančo Burzevski**, s. r., **Veljko Zeković**, s. r.

Članovi Odbora za narodnu vlast:

Zvonko Brkić, s. r., **Džafer Kodra**, s. r., **Boge Kuzmanovski**, s. r., **Ilija Došen**, s. r., **Marijan Brecelj**, s. r., **Dina Zlatić**, s. r., **Marko Nikezić**, s. r.

IZVEŠTAJ
ZAKONODAVNOG ODBORA I ODBORA ZA NARODNU VLAST VEĆA NARODA O PREDLOGU OPŠTEG ZAKONA O NARODNIM ODBORIMA

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
VEĆE NARODA
Zakonodavni odbor
Br. 140
28 marta 1952 godine
Beograd

VEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Veća naroda i narodni poslanici Veća naroda članovi Odbora za narodnu vlast Narodne skupštine FNRJ, na svojim zajedničkim sednicama, održanim 24, 25, 26, 27 i 28 marta 1952 go-

dine, razmotrili su svestrano Predlog opšteg zakona o narodnim odborima, dostavljen im od Pretsednika Veća naroda, a koji je na osnovu čl. 63 Ustava Vlada FNRJ podnela Narodnoj skupštini na rešavanje.

I

Ma da se pred Zakonodavnim odborom Veća naroda nalazio jedan vrlo značajan zakonski nacrt — Predlog opšteg zakona o narodnim odborima — posao Odbora bio je znatno olakšan time što se do predloga opšteg zakona došlo kroz jednu platformu, dugu i svestranu diskusiju koju je organizovao Savet za zakonodavstvo i izgradnju narodne vlasti Vlade FNRJ. Tako je pred Zakonodavni odbor stavljen temeljito pripljemljen i obrazložen Predlog opšteg zakona o narodnim odborima koji je u načelu jednoglasno prihvaćen. Odbor je došao do zaključka da su u predlog ušle takve novine, koje će postaviti narodne odbore na čvrste osnove u pravcu daljeg razvijanja i produbljivanja socijalističke demokratije, da predlog ovog zakona koji je Vlada FNRJ podnela Narodnoj skupštini FNRJ znači krupan revolucionarni doprinos izgradnji socijalističkog poretka u našoj zemlji.

U zajednici sa poslanicima Veća naroda koji su članovi Odbora za narodnu vlast Narodne skupštine FNRJ, Zakonodavni odbor Veća naroda je vodio često opsežne diskusije o pojedinim principima zakonskog projekta o narodnim odborima. Pojedine od ovih diskusija nisu dovele do menjanja zakonskog projekta, ali u izvesnim pitanjima Odbor je posle žive diskusije učinio izvesne ispravke i dopune pojedinih principa i odredaba projekta i ako ove izmene i dopune ne diraju ne samo u opštu liniju, već ni u osnovne principe zakonskog projekta, ipak pojedine od njih znače izvesno usavršavanje ili učvršćenje predloženih postavki. Iznosimo samo nekoliko važnijih izmena.

Pored tehničke promene podele zakonskog nacrta od rimskih brojeva na arapske brojeve sa označenjem člana, Odbor je prihvatio i sproveo jednu terminološku izmenu. Većina poslanika smatrala je da izraz »skupština« koji se nalazio u predlogu zakona kao termin za opšti pretstavnički dom narodnog odbora sreza i grada može izazvati nerazumevanje u praksi usled uobičajenog značenja ovog termina u smislu skupa odnosno organizacione forme svih pretstavnika jednog pretstavničkog tela. Istina, isticani su i izvesni suprotni razlozi koji su ukazivali na to da je »skupština« termin koji odgovara sastavu ovog pretstavničkog tela i da termin »skupština« ima i značaj jednog organizacionog tipa pretstavničkih tela. Ali radi unošenja jasnoće Odbor je prihvatio da se predloženi naziv »skupština« zameni sa nazivom »sresko veće odnosno gradsko veće«. Na taj način u narodnom odboru sreza postoje dva pretstavnička tela, i to: sresko veće kao opšte pretstavničko telo građana, i veće proizvođača kao pretstavničko telo proizvođača. To se isto odnosi i na narodne odbore gradana.

U čl. 15 unesene su izvesne dopune koje su bile neophodne i koje su došle kao rezultat interesantne diskusije o mestu sela u našoj organizacionoj vlasti, pa i uopšte u pravnom sistemu. Dopunjujući zakonsku postavku da narodni odbori opština i gradova vrše pravo upravljanja u pogledu zemljišta i zgrada koji su opštenarodna imovina ukoliko to ne vrše drugi organi, sa odredbom da ovo pravo upravljanja nije samo podeljeno između državnih organa već i da pojedini kompleksi zemljišta i pojedine zgrade pripadaju i mogu pripadati kao pravo upravljanja i privrednim organizacijama, ustanovama ili zajednicama, Odbor je ne samo potvrdio jednu činjenicu u našem društvenom i državnom uređenju, već je ukazao i na izvesne postavke koje će uzeti u obzir naši budući zakoni pri regulisanju važnog pitanja upravljanja opštenarodnom imovinom. U svakom slučaju ova formulacija pokazuje da će i sela i druge slične zajednice imati određena prava u pogledu upravljanja zemljištima odnosno zgradama u opštenarodnoj imovini.

U pogledu imunitetskih prava odbornika Odbor je ne samo precizirao pojedine garantije imunitetskog prava, već je i ovo pravo proširio u tom smislu što je izostavljena teritorijalna osnova za važenje zaštite koju odbornik ima, pod uslovima predviđenim u ovom zakonu, u pogledu stavljanja u pritvor i istražni zatvor. Tako po novoj formulaciji za krivična dela za koja odbornik ne može biti stavljen u pritvor i istražni zatvor bez odobrenja narodnog odbora kome pripada ne traži se da su učinjena na području narodnog odbora već mogu biti učinjena i izvan ovog područja.

Možda su najveće izmene učinjene u čl. 67 i 68 projekta koji govore o seoskim odborima. Iako nije menjao opštu fizionomiju i mesto seoskog odbora u sistemu vršenja vlasti i uprave u opštinama, Odbor je izvesne formulacije precizirao i uneo izvesne nove elemente koji čine ustanovu seoskih odbora jasnijom i određenijom. Tako između ostalog podvučeno je da opštinski narodni odbor obrazuje seoske odbore i na predlog seoskog zbora birača. Ako se opštinski narodni odbor ne bi složio sa ovim predlogom, zbor birača ima pravo žalbe sreskom narodnom odboru. Uneta je i odredba o sastavu seoskog odbora po kojoj ovaj odbor sačinjavaju kako odbornici opštinskog narodnog odbora izabrani u određenom selu odnosno naselju, tako i republičkim zakonom predviđeni broj građana kojeg će birati sam zbor birača sela. Najzad, precizirano je i pravo žalbe seoskog odbora narodnom odboru sreza u slučaju da seoski odbor smatra da mu je opštinski narodni odbor neopravdano poništio ili ukinuo kakav njegov akt. Sa ovim dopunama verujem da će ustanova seoskog odbora moći da se potpunije razradi u republičkim zakonima i da će se u praksi proveriti kao važna ustanova neposredne demokratije i usklađivanja izvesnih specifičnih interesa i potreba pojedinih sela u onim našim opštinama koje u svom sastavu imaju takva sela.

Odbor je učinio i niz tehničkih i stilskih ispravki koje olakšavaju i čine još jasnijim inače visoko principijelni i solidno izrađeni ovaj naš prvi opšti savezni zakon i to u tako važnom pitanju izgradnje naše socijalističke zajednice kao što je organizacija i funkcionisanje naših narodnih odbora. U tom pogledu navodim samo brisanje nepotrebne razlike između termina takozvane zajedničke sednice veća narodnog odbora i zajedničke sednice odbornika veća narodnog odbora. Pošto ova razlika postoji samo u pogledu glasanja to je bilo dovoljno tu razliku podvući a ne stvarati posebne termine koji mogu u praksi izazivati nejasnoće i nepotrebne komplikacije.

Sa ovim ustvari manjim i više terminološkim i tehničkim ispravkama i dopunama verujemo da će novi savezni Opšti zakon o narodnim odborima odigrati važnu ulogu u organizacionom učvršćenju, usavršavanju rada i daljoj demokratizaciji narodnih odbora i celog sistema vlasti socijalističke demokratije u našoj zemlji.

II

U redakcionoj komisiji oba veća postignuta je saglasnost o ovim izmenama i dopunama, pa Zakonodavni odbor Veća naroda i članovi Odbora za narodnu vlast narodni poslanici Veća naroda predlažu Veću naroda sledeće izmene i dopune u tekstu zakonskog predloga:

(Dalji tekst izveštaja Zakonodavnog odbora i Odbora za narodnu vlast Veća naroda identičan je sa tekstom izveštaja Zakonodavnog odbora i Odbora za narodnu vlast Saveznog veća na str. 523).

III

Podnoseći ovaj svoj izveštaj, Zakonodavni odbor i Odbor za narodnu vlast predlažu Veću naroda da ga u celosti usvoji.

Za izvestioca određen je Velimir Stojnić.

Sekretar
Grga Jankez, s. r.

Pretsednik
Zakonodavnog odbora
Moša Pijade, s. r.

Članovi Zakonodavnog odbora:

Ninko Petrović, s. r., **Josip Rus**, s. r., **Jože Lampret**, s. r., **Fadil Hodža**, s. r., **Gojko Garčević**, s. r., **Ladislav Ambrožič**, s. r., **Slobodan Marjanović**, s. r., **Sulejman Filipović**, s. r., **Tode Nošpal**, s. r., **Sreten Vukosavljević**, s. r., dr **Hinko Krizman**, s. r., **Dimitrije Bajalica**, s. r., **Radovan Mijušković**, s. r., dr **Miloš Moskovljević**, s. r., **Leo Mates**, s. r.

Članovi Odbora za narodnu vlast:

Risto Džunov, s. r., **Krsto Filipović**, s. r., **Janez Hočevar**, s. r., **Branko Jevremović**, s. r., **Radivoj Jovanović**, s. r., **Franc Lubej**, s. r., **Ramadan Mamut**, s. r., dr **Ivan Melvinger**, s. r., **Joza Milivojević**, s. r., **Mile Peruničić**, s. r., **Laslo Rehak**, s. r., **Velimir Stojnić**, s. r.

SAVEZNO VEĆE NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

(DRUGOG SAZIVA)

PRETSEDNIŠTVO SAVEZNOG VEĆA

Pretsednik

Vladimir Sv. Simić

Potpretsednici:

Franjo Gaži **Veljko Zeković**

Sekretari:

Momčilo Marković **Vida Tomšič** **Naum Naumovski**

STALNI ODBORI SAVEZNOG VEĆA

ZAKONODAVNI ODBOR

(Izabran na I sednici Prvog redovnog zasedanja 26-IV-1950 g.)

Pretsednik

dr Josip Hrnčević

Potpretsednik

Vladimir Simić

Sekretar

dr Jerko Radmilović

Članovi:

Vančo Burzevski, dr Edhem Čamo, Dušan Diminić, Mehmed Hodža, Lajčo Jaramazović, Isa Jovanović, Velibor Ljujić, Mara Naceva, Živorad Ljubičić, Milan Popović, Đuro Salaj, Dušan Kveder, dr Ivo Sunarić, Boško Šiljegović, dr Maks Šnuderl, dr Metod Mikuž, dr Milorad Vlajković, Veljko Zeković

Zamenici:

Miloš Minić, Marin Cetinić, Krume Naumovski, Miško Kranjec, Dušan Grk

ODBOR ZA PRIVREDNI PLAN I FINANSIJE

(Izabran na I sednici Prvog redovnog zasedanja 26-IV-1950 g. i dopunjen na XV sednici Petog redovnog zasedanja 31 marta 1952 g.)

Pretsednik

Jovan Veselinov

Potpretsednik

Marko Belinić

Sekretar

Blagoja Taleski

Članovi:

Risto Antunović, Ljubo Babić, Hasan Brkić, Komnen Cerović, Dušan Čalić, Tone Fajfar, Janez Hribar, Avdo Humo, Sergej Krajger, Filip Lakuš, Voja Leković, Miloš Minić, Nikola Minčev, Đoka Pajković, Dobrivoje Radosavljević, Ante Raos, Paško Romac, Dobrosav Tomašević

Zamenici:

Zoran Polič, Pašaga Mandžić, Strašo Hristov, Tomo Čiković, Branislav Stojanović

MANDATNO-IMUNITETSKI ODBOR

(Izabran na I sednici Prvog redovnog zasedanja 26-IV-1950 g. i dopunjen na XV sednici Petog redovnog zasedanja 31 marta 1952 g.)

Pretsednik

Petar Komadina

Sekretar

Grujo Novaković

Članovi:

Božidar Tomić, Radomir Medojević, Franc Simonič, Sait Zatrić, Dimitar Aleksievski

Zamenici:

Vid Radiković, Ilija Tepavac, Boris Aleksoski

ADMINISTRATIVNI ODBOR

(Izabran na I sednici Prvog redovnog zasedanja 26-IV-1950 g.)

Pretsednik

Stanka Veselinov

Potpretsednik

Šefket Maglajlić

Sekretar

Živorad Ljubičić

Članovi:

Ivica Gretić, Jože Borštnar, Spasoje Šarac, Boris Aleksoski

Zamenici:

Josip Zmaić, Slavoljub Petrović, Živko Brajkovski

ODBOR ZA MOLBE I ŽALBE

(Izabran na I sednici Prvog redovnog zasedanja 26-IV-1950 g.)

Pretsednik

Pavle Jovićević

Potpretsednik

Ante Roje

Sekretar

Velibor Ljujić

Članovi:

Anton Zagorišek, Kemal Sejfula, Svetolik Gospić, Jožef Nad

Zamenici:

Ivan Šibl, Mara Naceva, Božidarka Damnjanović

NARODNI POSLANICI
SAVEZNOG VEĆA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

(DRUGOG SAZIVA)

Abramović Anto
Agbaba Milka
Ajtić Predrag
Alauf August
Aleksievski Dimitar
Aleksovski Boris
Antunović Risto
Apostolski Mihailo
Arsov Ljubčo
Avbelj Viktor

Babić Antun
Babić Ljubo
Babović Spasenija
Baće Maks
Bajalski Risto
Bakarić dr Vladimir
Bakrač Jozo
Banina Ante
Batanović Milovan
Begić Drago
Begić Muhidin
Belinić Marko
Belovuković Milan
Beljanski Jovan
Benčič Dragomir
Biber Antun
Bijedić Džemal
Bjelica Rako
Blašković Slavko
Blažević Jakov
Bojanić Vladan
Borić Dušan
Borčić Čedo
Borštnar Jože
Bošković Dobrivoje
Bošković Đorđe
Bošković Radomir
Božičević Ivan
Brajkovski Živko
Brecelj dr Marijan
Brkić Hasan
Brkić Zvonko
Brnčić Josip
Broćić Radenko
Brovč Andrej
Broz Josip Tito
Budovalčev Arsa
Buljan Vice
Burić Haso
Burzevski Vančo
Butozan dr Vaso

Cazi Josip
Cegledi Maćaš
Cerović Komnen
Cetinić Marin
Crnobrnja Bogdan
Crvenkovski Krste
Cvejić Živorad
Cvetić Bosa
Cvjetić Nikola

Ćosić Dobrica
Ćurčić Živojin
Ćuruvija Tode

Čakić Boško
Čalić Dušan
Čamo dr Edhem
Čavušević Ivan
Čengić Esad
Čerkez Ibrahim
Čiković Tomo
Čolak Petar
Čolaković Rodoljub
Čomić Mladen
Čvorović Vitomir

Damnjanović Božidarka
Danilović Uglješa
Debeljak Stjepan
Devedžić Dušan
Dikić Bora
Diminić Dušan
Doronjski Stevan
Došen Ilija
Draušnik Jurica
Dudić Zorka
Dugonjić Rato
Dukić Milan
Dulkan Stanislav

Đakonović Nikola
Đorđević Aleksandar
Đukić Pane
Đurašković Milutin
Đurdić Dušan
Đurić Ljubodrag

Fajfar Tone
Farkaš Nandor
Fijan Jakob
Frntić Elizabeta

Gaši Aljuš
Gaži Franjo
Gigov Strahil
Gizdić Drago
Golub Mijo
Gospić Svetolik
Granda Ivan
Gregorić dr Pavle
Gretić Ivica
Grgić Ivan
Grgurić dr Jakov
Grk Dušan
Grujić Radovan

Hasanagić Hilmija
Hasani Sinan
Hercegovac Adem
Hodža Mehmed
Holjevac Većeslav
Horvat Ivan
Hotić Mesud
Hribar Janez
Hristov Strašo
Hrnčević dr Josip
Hukić Mehmedalija
Humo Avdo

Ilić Pavle
Ilić Radojko
Ilić Sava
Ilijevski Vlado
Ivić Stjepan
Ivković Ljubomir

Jadrešin Bogde
Jakovljević Danilo
Jakšić Nikola
Jakšić Rade
Janić Vlado
Janićijević Milovan
Janković Dragoljub
Jaramazović Lajčo
Jelenković Vojislav
Jerkić Ivo
Jojkić Đurica
Joksimović Savo
Josipović Srboljub
Jovanović Blažo
Jovanović Dragoljub
Jovanović Đura
Jovanović Isa
Jovanović Petar
Jovanović Radoš
Jovićević Pavle
Jovović Desimir
Jurinčić Niko

Kapetanović Hajro
Kapor Momir
Karabegović Osman
Karaivanov Ivan
Karapandžin Stanko
Kekić Danilo
Kirćanski Dragoljub
Kidrič Boris
Kiš Jan
Klausberger Petar
Kneževič Đura
Koco Dimče
Kočevar Franc
Kodra Džafer
Koharović dr Aleksandar
Kolak Rudi
Koliševski Lazar
Komadina Petar
Komar Slavko
Komlenić Simo
Kosorić Pero
Kovačević Dušanka
Kovačević Veljko
Krajačić Ivan
Krajačić Soka
Krajger Boris
Krajger Sergej
Kranjec Miško
Krce Pavao
Krstić Boško
Krstić Ratko
Krstulović Vicko
Kufrin Milka
Kundadžija Dušan
Kuzmanovski Boge
Kveder Dušan

Lakuš Filip
Lalić Đuro
Lekić Đoka
Leković Voja
Leskošek Franc
Lošić Asim
Lozo Pavao
Lukić Vojin
Ljubičić Živorad
Ljujić Velibor
Maglajlić Šefket
Maleski Vlado
Maležič Matija
Mandžić Pašaga
Marinko Miha
Marinović Jovan
Marković Milorad
Marković Momčilo
Marković Stjepan
Martinović Milan
Masaroto Đusto
Mastilović Novak
Matić Đorđe
Medojević Radomir
Medo Tomo
Medugorac Mile
Mesić Milan
Mihailović Rista
Mihajlovski Kiril
Mijatović Cvijetin
Mikuž dr Metod
Miladinović Timotije
Milaković Miloš
Milatović Milorad
Milojević Janko
Milojević Miloje
Minčev Nikola
Minderović Čedomir
Minić Miloš
Mirković Iko
Mitevski Metodi
Mitić Vladimir
Mitrović Milorad
Morača Milutin
Mrazović Karlo
Mrkoci Marko
Mugoša Dušan
Mundrić Petar
Mustafa Ašim

Naceva Mara
Nad Jožef

Nad Kosta
Narančić Dušan
Naumovski Krume
Naumovski Naum
Nedeljković Radisav
Nefat Franjo
Neoričić Milijan
Nešković dr Blagoje
Nikezić Marko
Nikodijević Tihomir
Nikolić Dragomir
Nikolić Živojin
Nikšić Đorđe
Nimani Đavit
Novak Franc
Novak Ivan
Novaković Grujo

Obad Tomo
Olbina Dane
Ostović Adam

Pahić Luka
Pajković Đoko
Pantić Milan
Papić Radovan
Paunović Svetomir
Pavelić Marijan
Pavlačić Mika
Pavleković Mirko
Penezić Slobodan
Peričin Marko
Perkušić Ivan
Petković Čedomir
Petrović Dušan
Petrović Slavoljub
Petrovski Stanko
Počuča Mile
Podgorac Stojan
Polič Zoran
Polović Marko
Popit Franc
Popivoda Krsto
Popović Koča
Popović Milan
Popović Stevo
Potrč dr Jože
Pozderac Hakija
Pracaić Dragutin
Prodanović Milan
Prvčić Stjepan
Puvalić Stevo

Rački Nikola
Radić Vojislav
Radičević Žarko
Radiković Vid
Radosavljević Dobrivoje
Radmilović dr Jerko
Radojković Živorad
Radovanović Milija
Rakidžić Radoslav
Ranković Aleksandar
Raos Ante
Redžović Abdula
Regent Ivan
Relić Petar
Ribar dr Ivan
Rikanović Ilija
Ristić Dušan
Roje Ante
Romac Paško
Ropret Viktor
Rudolf Janko
Rumbak Ivan

Salaj Đuro
Sejfula Kemal
Sekulić Nikola
Simeonović Janko
Simić Vladimir
Simonič Franc
Sirotanović Alija
Skender Maksut
Skerlovnik Ivo
Smilevski Vidoe
Sofijanić Ratko
Sremec dr Zlatan
Stakolič Jože
Stambolić Petar
Stamenković Dragi
Stanić Mile
Stanilović Anton
Stanković Miodrag
Stanojević Svetislav
Stante Petar
Stefanović Svetislav
Stojanov Sima
Stojanov Boža
Stojanović Branislav
Stojanović Luka
Stojanović Sreten
Stoiljković Miodrag
Stojković Stojadin
Sudžuković Milan
Sunarić dr Ivo

Šačiri Ismet
Šakić Jovan
Šakiri Reis
Šarac Spasoje
Šarac dr Zaim
Šegrt Vlado
Šehović Ahmet
Šibl Ivan
Šiljegović Boško
Šimunov Josip
Škipić Milorad
Šnuderl dr Maks
Šoti Pal
Špiljak Mika
Šprljan Gušte
Štrucl Peter
Šturm Anton

Taleski Blagoja
Temelkoski Borko
Tepavac Ilija
Tikvicki Geza
Todorović Mijalko
Todorović Simo

Tomašević Dobrosav
Tomić Božidar
Tomšič Vida
Trajković Josip
Treneski Ljube
Trifu Aurel
Trifunović Svetislav
Trnavci Brahim
Tucman Josip
Tujić Matija
Turković Ivan

Uzunovski Cvetko

Vasiljević Živan
Veselinov Jovan
Veselinov Stanka
Vidić Dobrivoje
Vipotnik Janez
Vlajković dr Milorad
Vlatković Nemanja
Vojinović Petar
Vrbanac Josip
Vrhovac Milan
Vujasinović Todor
Vukadinović Đuro
Vukasović Milan

Zagorišek Anton
Zarić Aljuš
Zatrić Sait
Zećiri Adem
Zečević Slavko
Zečević Vlado
Zekić Miloš
Zeković Veljko
Zlatić Dina
Zmaić Josip
Zorić Milorad

Žaki Jožef
Žeželj Milan
Živanović Milosav

VEĆE NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

(DRUGOG SAZIVA)

PRETSEDNIŠTVO VEĆA NARODA

Pretsednik

Josip Vidmar

Potpretsednici:

Mitra Mitrović **Grga Jankez**

Sekretari:

Skender Kulenović **Jože Horvat** **Krste Markovski**

STALNI ODBORI VEĆA NARODA

ZAKONODAVNI ODBOR

(Izabran na I sednici Prvog redovnog zasedanja 26-IV-1950 g. i dopunjen na XIV sednici Petog redovnog zasedanja 31 marta 1952 g.)

Pretsednik

Moša Pijade

Potpretsednik

Ninko Petrović

Sekretar

Gojko Garčević

Članovi:

Ladislav Ambrožič, Dimitrije Bajalica, Miloš Carević, Sulejman Filipović, Fadil Hodža, Grga Jankez, dr Hinko Krizman, Leo Mates, Slobodan Marjanović, Radovan Mijušković, dr Miloš Moskovljević, Tode Nošpal, dr Rade Pribićević, Josip Rus, Ida Sabo, Lidija Šentjurc, Sreten Vukosavljević, Jože Lampret

Zamenici:

Aleksandar Šević, Sedat Veli, Ante Vrkljan, Josip Jeras, Jovan Ćetković

ODBOR ZA PRIVREDNI PLAN I FINANSIJE

(Izabran na I sednici Prvog redovnog zasedanja 26-IV-1950 g. i dopunjen na XIV sednici Petog redovnog zasedanja 31 marta 1952 g.)

Pretsednik

Ivan Gošnjak

Potpretsednik

Vlajko Begović

Članovi:

Nisim Albahari,Anka Berus, Vasil Gjorgov, Rade Hamović, Radivoj Davidović, Josip Jeras, Beno Kotnik, Vladimir Krivic, Milosav Milosavljević, Kiril Miljovski, Milija Kovačević, Radisav Nedeljković, Mile Peruničić, Dragutin Saili, Kosan Pavlović, Aleksa Tomić, Aleksandar Šević, Josip Šestan, Jevto Šćepanović

Zamenici:

Radivoje Jovanović, Tone Dolinšek, dr Fran Tućan, Jašar Aljilji, Ilija Materić

MANDATNO-IMUNITETSKI ODBOR

(Izabran na I sednici Prvog redovnog zasedanja 26-IV-1950 g.)

Pretsednik

Aleksa Tomić

Potpretsednik

Anton Šušteršič

Sekretar

Vuko Radović

Članovi:

Dragutin Saili, Nikola Martinoski, Katarina Patrnogić, Radivoj Davidović

Zamenici:

Dušan Popović, Boro Čaušev, Ibrahim Šator

ADMINISTRATIVNI ODBOR

(Izabran na I sednici Prvog redovnog zasedanja 26-IV-1950 g. i dopunjen na XIV sednici Petog redovnog zasedanja 31 marta 1952 g.)

Pretsednik

Milan Smiljanić

Potpretsednik

Puniša Perović

Sekretar

Krsto Filipović

Članovi:

Ivan Rukavina, Nikola Kotle, Franc Rakef, Muča Kerima

Zamenici:

dr Svetozar Ritig, Blaže Koneski, Vlado Vujović

ODBOR ZA MOLBE I ŽALBE

(Izabran na I sednici Prvog redovnog zasedanja 26-IV-1950 g.)

Pretsednik

Marko Vujačić

Potpretsednik

Luka Mrkšić

Sekretar

Radisav Nedeljković

Članovi:

Grga Jankez, dr Pavel Lunaček, Risto Mijatović, Nikola Pešev

Zamenici:

Antun Augustinčić, Risto Džunov, Florijan Sučić

NARODNI POSLANICI
VEĆA NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ
(DRUGOG SAZIVA)

Aceva Vera
Albahari Nisim
Aljilji Jašar
Ambrožič Ladislav
Andrić Ivo
Angelkovski Blagoja
Atanasovski Duško
Augustinčić Antun

Babić Radomir
Bačlija Marko
Bajalica Dimitrije
Bakić Mitar
Balan Živa
Barjaktari Murat
Bebler dr Aleš
Begović Vlajko
Berus Anka
Bevk France
Bilanović Danilo
Boričić Milo
Bratić dr Dušan
Brinić Jovanka
Brković Savo
Budimir Franjo

Carević Miloš

Ćetković Jovan
Ćopić Branko

Čapko Đura
Čaušev Boro
Čubrilović dr Vaso
Čurić Ahmed

Dapčević Peko
Davidović Radivoj
Dedijer Vladimir
Dika Irfan
Dolinšek Tone
Dragaševič Vuko
Dragić Kristina

Đaković Spasoje
Đerđa Josip
Đermanović Života
Đilas Milovan
Đurić Goja

Džambaz Dare
Džunov Risto

Filipović Krsto
Filipović Sulejman
Frol Frane

Galamboš Ištvan
Garčević Gojko
Geršković dr Leon
Ginoski Lazar
Gjorgov Vasil
Gošnjak Ivan
Grbić Čedo
Grujoski Taško
Grulović Nikola

Hajrulai Kemal
Hamović Rade
Hamza Dževdet
Herljević Franjo
Hočevar Janez
Hodža Fadil
Horvat Joža
Hoti Šaban

Icev Aleksandar
Ilić Dragoljub
Iveković dr Mladen

Jakac Božidar
Jakopič Albert
Jakovljević dr Stevan
Jankez Grga
Jelčić Jozo
Jeras Josip
Jevremović Branko
Jovanović Radivoje

Kapor Čedo
Kardelj Edvard
Kavčič Stane
Kiš Vilmoš
Kocbek Edvard
Koneski Blaže
Kosanović Sava
Kotle Nikola
Kotnik Beno
Kovačević Adem
Kovačević Milija
Kovačević Nikola
Kreačić Otmar
Krivic Vladimir
Krizman dr Hinko
Kulenović Skender
Kuprešanin Milan
Kurt Husnija

Lampret Jože
Lendvai Klara
Lubej France
Lunaček dr Pavel

Ljatif Asim

Maček Ivan
Mamut Ramadan
Mančev Sekula
Mandić Gligorije
Manojlović Radmila
Marjanović Slobodan
Markovski Krste
Martinoski Nikola

Maslarić Božidar
Materić Ilija
Mates Leo
Matić Petar
Medan Savo
Melvinger dr Ivan
Mićunović Veljko
Mijatović Risto
Mijušković Radovan
Milivojević Joza
Milosavljević Ljubinka
Milosavljević Milosav
Miljković Mito
Miljovski Kiril
Minić Milka
Mitrović Grgur
Mitrović Mitra
Mojsov Lazar
Moskovljević dr Miloš
Mrkšić Luka
Muča Kerima
Mugoša Andrija
Mustafa Sadik

Nastić Lazar
Nazim Firuz
Nedeljković Radisav
Nikoliš dr Gojko
Nošpal Tode

Ojdanić Dobrila
Olajoš Mihalj
Oreščanin Bogdan

Patrnogić Katarina
Pavlović Kosan
Pavlovski Vasil
Pehaček Rado
Pejnović Kata
Perović Puniša
Peruničić Mile
Pešev Nikola
Petrović Mato
Petrović Ninko
Pijade Moša
Pilavdžić Senija
Polak Bojan
Popović Dušan
Popović Goroljub
Popović Milentije
Popović Vladimir
Pribićević dr Rade
Pucar Đuro

Radović Vuko
Radulović Milorad
Rakef Franc
Rauter Marija
Redžepagić Mustafa
Rehak Laslo
Ribnikar Vladislav
Ritig dr Svetozar
Rukavina Ivan
Rus Josip

Sabo Ida
Saili Dragutin
Savić Pavle
Simić Stanoje
Simonović Lakić
Smiljanić Milan
Spevak Juraj
Srzentić Vojislav
Stanković dr Siniša
Stilinović Marijan
Stojnić Velimir
Sučić Florijan
Sulejmani Hivzija
Sulejmani Šemsi
Svetek France
Šarki Ćamil
Šator Ibrahim
Šćepanović Jevto
Šentjurc Lidija
Šestan Josip
Šević Aleksandar
Šopov Aco
Šukri Ali
Šušteršić Anton

Tadić Ruža
Tanasijević Miloš
Tavčar dr Igor
Tomić Aleksa
Tućan dr Fran

Ulaga Franc

Veli Sedat
Veslievski Naum
Vidmar Josip
Vilfan dr Joža
Vlahov Dimitar
Vlahović Veljko
Vojvodić Todor
Vreva Suljo
Vrkljan Ante
Vujačić Marko
Vujović Luka
Vujović Vlado
Vukmanović Svetozar
Vukosavljević Sreten

Zakić Svetozar
Ziherl Boris

Žanko dr Miloš
Žižić Živko

STALNI ODBORI NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

(DRUGOG SAZIVA)

ODBOR ZA INOSTRANE POSLOVE

(Izabran na drugoj zajedničkoj sednici I redovnog zasedanja 27 aprila 1950 godine a dopunjen na petoj zajedničkoj sednici I vanrednog zasedanja 27 juna 1950 godine)

Pretsednik

Petar Stambolić

Potpretsednik

Dimitar Vlahov

Sekretar

Vladimir Dedijer

Članovi:

Iz Saveznog veća:

Maks Baće, dr Vladimir Bakarić, Bogdan Crnobrnja, dr Josip Hrnčević, Mehmed Hodža, Blažo Jovanović, Lazar Koliševski, Miha Marinko, Đusto Masaroto, Milijan Neoričić, Slobodan Penezić, Ivan Regent, Đuro Salaj, Vladimir Simić, Vidoe Smilevski, Dobrosav Tomašević, Vida Tomšič, Avdo Humo, Ivan Karaivanov, Stevan Doronjski, Marko Nikezić, Slavko Komar, Boško Šiljegović, Kemal Sejfula, Vlado Maleski

Iz Veća naroda:

Ivo Andrić, Mitar Bakić, France Bevk, Milan Kuprešanin, Otmar Kreačić, Leo Mates, Ljubinka Milosavljević, Lazar Mojsov, Đuro Pucar, Josip Rus, Pavle Savić, dr Siniša Stanković, Lidija Šentjurc, Ilija Materić, Aco Šopov, dr Fran Tućan, Josip Vidmar, Veljko Vlahović, Miloš Carević, Branko Jevremović, Vladislav Ribnikar, dr Gojko Nikoliš, Boris Zihrel, Velimir Stojnić

ODBOR ZA NARODNU ODBRANU

(Izabran na drugoj zajedničkoj sednici Prvog redovnog zasedanja 27 aprila 1950 godine)

Pretsednik

Ivan Gošnjak

Potpretsednik

Risto Antunović

Sekretar

Rado Pehaček

Članovi:

Iz Saveznog veća:

Mihailo Apostolski, Boško Šiljegović, Uglješa Danilović, Franjo Gaži, Mehmed Hodža, Borko Temelkoski, Matija Maležič, Kosta Nađ, Dušan Petrović, Koča Popović, Ante Raos, Vlado Šegrt, Pal Šoti

Iz Veća naroda:

Peko Dapčević, Lazar Ginoski, Nikola Grulović, Dare Džambaz, Rade Hamović, Fadil Hodža, Stane Kavčič, Čedo Kapor, Ivan Maček, Risto Mijatović, Ljubinka Milosavljević, dr Rade Pribićević, Aleksa Tomić

ODBOR ZA NARODNU VLAST

(Izabran na drugoj zajedničkoj sednici Prvog redovnog zasedanja 27 aprila 1950 godine)

Pretsednik

Velimir Stojnić

Potpretsednik

Marko Nikezić

Sekretar

dr Leon Geršković

Članovi:

Iz Saveznog veća:

Viktor Avbelj, Dragomir Benčič, dr Marijan Brecelj, Zvonko Brkić, Ilija Došen, Đura Jovanović, Hajro Kapetanović, Boge

Kuzmanovski, Jovan Veselinov, Radomir Medojević, Iko Mirković, Metodi Mitevski, Mile Počuča, Milan Vukasović, Ismet Šačiri, Dobrivoje Vidić, Džafer Kodra, dr Milorad Vlajković, Dina Zlatić, Cvijetin Mijatović

Iz Veća naroda:

Vera Aceva, Milo Boričić, Risto Džunov, Krsto Filipović, Janez Hočevar, Mamut Ramadan, Branko Jevremović, Adem Kovačević, France Lubej, dr Ivan Melvinger, Slobodan Marjanović, Joza Milivojević, Radivoje Jovanović, Andrija Mugoša, Mile Peruničić, Laslo Rehak, dr Siniša Stanković, Albert Jakopič, dr Miloš Žanko

---

KOMISIJE ZA UTVRĐIVANJE AUTENTIČNIH TEKSTOVA ZAKONA

(Izabrane na drugoj zajedničkoj sednici Saveznog veća i Veća naroda od 27 aprila 1950 g.)

Iz Saveznog veća:	Iz Veća naroda:
za srpski jezik	
Vladimir Simić	Moša Pijade
dr Milorad Vlajković	dr Siniša Stanković
Miloš Minić	Miloš Carević
za hrvatski jezik	
dr Josip Hrnčević	dr Leon Geršković
dr Jerko Radmilović	Grga Jankez
Đuro Salaj	Leo Mates
za slovenački jezik	
dr Maks Šnuderl	France Bevk
dr Metod Mikuž	Josip Jeras
Miško Kranjec	Jože Lampret
za makedonski jezik	
Nikola Minčev	Lazar Mojsov
Vančo Burzevski	Aco Šopov
Vlado Maleski	Kiril Miljovski

PREZIDIJUM NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

(DRUGOG SAZIVA)

Pretsednik

dr Ivan Ribar

Potpretsednici:

Moša Pijade	**Josip Rus**	**Dimitar Vlahov**
Filip Lakuš	**Đuro Pucar**	**Marko Vujačić**

Sekretar

Mile Peruničić

Članovi:

Aleksandar Ranković, Aleksa Tomić, Avdo Humo, dr Blagoje Nešković, Blažo Jovanović, Boris Kidrič, Cvetko Uzunovski, Dobrosav Tomašević, Dušan Petrović, Đavit Nimani, Edvard Kardelj, Frane Frol, Ivan Gošnjak, Ivan Regent, Jovan Veselinov, Josip Broz-Tito, Josip Vidmar, Lazar Koliševski, Milovan Đilas, Ninko Petrović, Petar Stambolić, Rodoljub Čolaković, Rudi Kolak, Sava Kosanović, dr Siniša Stanković, Vlada Zečević, dr Vladimir Bakarić, Vlado Šegrt, dr Zlatan Sremec

Vrhovni komandant Jugoslovenske narodne armije
Maršal Jugoslavije

Josip Broz Tito

VLADA
FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

Pretsednik Vlade FNRJ i Ministar narodne odbrane Maršal Jugoslavije **Josip Broz Tito;**

Potpretsednik Vlade FNRJ, Ministar inostranih poslova i Pretsednik Saveta za zakonodavstvo i izgradnju narodne vlasti **Edvard Kardelj;**

Potpretsednik Vlade FNRJ i Ministar unutrašnjih poslova **Aleksandar Ranković;**

Potpretsednik Vlade FNRJ dr **Blagoje Nešković;**

Ministar Vlade FNRJ **Milovan Đilas;**

Ministar Vlade FNRJ **Sava Kosanović;**

Ministar Vlade FNRJ **Stanoje Simić;**

Ministar finansija **Milentije Popović;**

Ministar pravosuđa **Frane Frol;**

Ministar Vlade FNRJ — Pretsednik Saveta za nauku i kulturu **Rodoljub Čolaković;**

Ministar Vlade FNRJ — Pretsednik Saveta za narodno zdravlje i socijalnu politiku dr **Pavle Gregorić;**

Ministar Vlade FNRJ — Pretsednik Privrednog saveta **Boris Kidrič;**

Ministar Vlade FNRJ — Pretsednik Saveta za industriju i građevinarstvo **Svetozar Vukmanović;**

Ministar Vlade FNRJ — Pretsednik Saveta za poljoprivredu i šumarstvo inž. **Mijalko Todorović;**

Ministar Vlade FNRJ — Pretsednik Saveta za promet robom **Osman Karabegović;**

Ministar Vlade FNRJ — Pretsednik Saveta za saobraćaj i veze **Krsto Popivoda;**

Ministar pomorstva **Maks Baće;**

Ministar Vlade FNRJ — zamenik Pretsednika Saveta za industriju i građevinarstvo **Ljubčo Arsov;**

Ministar Vlade FNRJ — Generalni sekretar Vlade FNRJ **Ljubodrag Đurić.**

VRHOVNI SUD FNRJ

Pretsednik

dr **Josip Hrnčević**

Članovi:

Vitomir Petrović, Mihajlo Đorđević, Dimče Acev-Janeski, dr Vladimir Kalember, dr **Ludvig Gruden, Nedeljka Radosavljević, Josif Malović.** dr **Dražen Sesardić,** dr **Fedor Bazala**

JAVNO TUŽIOŠTVO FNRJ

Javni tužilac FNRJ

Branko Jevremović

Zamenik:

Marjan Vivoda

Sadržaj

ČETRNAESTA SEDNICA SAVEZNOG VEĆA — 28 MARTA 1952

Pre dnevnog reda:

Strana

1 — Čitanje Ukaza Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ o sazivanju Narodne skupštine FNRJ u Peto redovno zasedanje za 28 mart 1952 godine — 3

2 — Saopštenje o podnesenim zakonskim predlozima — — — 3—4

3 — Saopštenje da je Vlada FNRJ podnela na potvrdu uredbe donesene u vremenu između Drugog vanrednog i Petog redovnog zasedanja na osnovu Zakona o ovlašćenju Vlade FNRJ za uvođenje novog platnog sistema i drugih privrednih mera u cilju pripremanja novog planskog i finansiskog sistema — — — — — — — — — — — — — — — — 4

4 — Saopštenje o podnesenim odborskim izveštajima — — — 4

5 — Saopštenje da je u radu zakonodavnih odbora učestvovao i Odbor za narodnu vlast — — — — — — — — — — — — — — — — — 4

Dnevni red:

1 — Utvrđivanje dnevnog reda — — — — — — — — — — — — 4—5

Usvajanje predloga da se održi zajednička sednica i utvrđivanje dnevnog reda za zajedničku sednicu — — — — — — — — — — — — 5—6

TRINAESTA SEDNICA VEĆA NARODA — 28 MARTA 1952

Pre dnevnog reda:

1 — Čitanje Ukaza Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ o sazivanju Narodne skupštine FNRJ u Peto redovno zasedanje za 28 mart 1952 godine — 7

2 — Odavanje poslednje pošte preminulom narodnom poslaniku Jovanu Popoviću — 7—8

3 — Saopštenje o podnesenim zakonskim predlozima i odborskim izveštajima — 8

4 — Saopštenje da je Vlada FNRJ podnela na potvrdu uredbe donesene u vremenu između Drugog vanrednog i Petog redovnog zasedanja na osnovu Zakona o ovlašćenju Vlade FNRJ za uvođenje novog platnog sistema i drugih privrednih mera u cilju pripremanja novog planskog i finansiskog sistema — — — — — — — — — — — — — — — — 8—9

Dnevni red:

Strana

1 — Utvrđivanje dnevnog reda — — — — — — — — — — — — 9
Utvrđivanje dnevnog reda za zajedničku sednicu — — — — 9—10

ČETRNAESTA ZAJEDNIČKA SEDNICA — 28 MARTA 1952

Pre dnevnog reda:

1 — Saopštenje o dnevnom redu — — — — — — — — — — — 11

Dnevni red:

1—3 — Pretres Predloga društvenog plana FNRJ za 1952 godinu, Predloga budžeta FNRJ (saveznog budžeta) za 1952 godinu i Predloga zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za osnivanje društvenih fondova — 12—43

Govornici: izvestilac Odbora za privredni plan i finansije Veća naroda Radivoj Davidović — — — — — — — — 12
izvestilac Odbora za privredni plan i finansije Saveznog veća Paško Romac — — — — — — — — 12
izvestilac Odbora za privredni plan i finansije Saveznog veća Dušan Čalić — — — — — — — — 12
izvestilac Odbora za privredni plan i finansije Veća naroda Nisim Albahari — — — — — — — — 13
izvestilac Zakonodavnog odbora Veća naroda Tode Nošpal — — — — — — — — — — — — — — 13
izvestilac Zakonodavnog odbora Saveznog veća dr Edhem Čamo — — — — — — — — — — — — 13
Pretsednik Privrednog saveta Boris Kidrič — — — 13
Ministar finansija Milentije Popović — — — — — 23
zamenik Ministra narodne odbrane Ivan Gošnjak — 35

PETNAESTA ZAJEDNIČKA SEDNICA — 29 MARTA 1952

Pre dnevnog reda:

1 — Čitanje i usvajanje zapisnika četrnaeste zajedničke sednice od 28 marta 1952 godine — — — — — — — — — — — — — — — 44

Dnevni red:

1—3 — Nastavak pretresa Predloga društvenog plana FNRJ za 1952 godinu, Predloga budžeta FNRJ (saveznog budžeta) za 1952 godinu i Predloga zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za osnivanje društvenih fondova — 44—100

Govornici: Ministar Vlade FNRJ — zamenik Pretsednika Saveta za industriju i građevinarstvo Ljubčo Arsov — 44
Pretsednik Saveta za saobraćaj i veze Krsto Popivoda 55
pomoćnik Ministra inostranih poslova Bogdan Crnobrnja — — — — — — — — — — — — — — — 64
pomoćnik Ministra inostranih poslova Leo Mates — 75
Milorad Zorić — — — — — — — — — — — — — — 90
Jakov Blažević — — — — — — — — — — — — — 94
Franc Leskošek — — — — — — — — — — — — — 98

Strana

Odgovor pomoćnika Ministra inostranih poslova Lea Matesa na pitanje narodnog poslanika Dobrice Ćosića da li je Jugoslavija konsultovana povodom londonske konferencije — — — — — — — — — — 101

Govornici: Dobrica Ćosić — — — — — — — — — — — — — — 101
pomoćnik Ministra inostranih poslova Leo Mates — 101

1—3 — Nastavak pretresa Predloga društvenog plana FNRJ za 1952 godinu, Predloga budžeta FNRJ (saveznog budžeta) za 1952 godinu i Predloga zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za osnivanje društvenih fondova — — — — — — — — — — — — — — — — — — 101—129

Govornici: Vidoje Smilevski — — — — — — — — — — — — 102
Šefket Maglajlić — — — — — — — — — — — — — — 105
Ivan Regent — — — — — — — — — — — — — — — 110
Dušan Diminić — — — — — — — — — — — — — — 114
Velibor Ljujić — — — — — — — — — — — — — — 119
Đusto Masaroto — — — — — — — — — — — — — — 122
dr Rade Pribićević — — — — — — — — — — — — — 122
Josip Šestan — — — — — — — — — — — — — — — 123
France Bevk — — — — — — — — — — — — — — — 126

ŠESNAESTA ZAJEDNIČKA SEDNICA — 31 MARTA 1952

Pre dnevnog reda:

1 — Čitanje i usvajanje zapisnika petnaeste zajedničke sednice od 29 marta 1952 godine — — — — — — — — — — — — — — — — 130

Dnevni red:

1—3 — Nastavak pretresa Predloga društvenog plana FNRJ za 1952 godinu, Predloga budžeta FNRJ (saveznog budžeta) za 1952 godinu i Predloga zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za osnivanje društvenih fondova — — — — — — — — — — — — — — — — — — 130—158

Govornici: Tomo Čiković — — — — — — — — — — — — — — 130
Vice Buljan — — — — — — — — — — — — — — — 134
Pretsednik Vlade FNRJ i Ministar narodne odbrane maršal Jugoslavije Josip Broz Tito — — — — — — 138
Komnen Cerović — — — — — — — — — — — — — 146
Janez Vipotnik — — — — — — — — — — — — — 149
Andrej Brovč — — — — — — — — — — — — — — 152
Anton Šturm — — — — — — — — — — — — — — 153
Josip Zmajić — — — — — — — — — — — — — — 155

Usvajanje rezolucije kojom Narodna skupština jednodušno odobrava stav Vlade u pitanju odnosa sa Italijom a posebno u pogledu Trsta 157—158

Govornici: Pretsednik Vlade NR Slovenije Miha Marinko — — 157

4 — Pretres Predloga zakona o upravnim sporovima — — — 158—177

Govornici: izvestilac Zakonodavnog odbora Saveznog veća dr Ivo Sunarić — — — — — — — — — — — — — 158, 173
izvestilac Zakonodavnog odbora Veća naroda Gojko Garčević — — — — — — — — — — — — — — 158, 175
Ministar pravosuđa Frane Frol — — — — — — — — 158, 173, 176
dr Ivan Melvinger — — — — — — — — — — — — 163
dr Jerko Radmilović — — — — — — — — — — — 166
dr Leon Geršković — — — — — — — — — — — — 168
Joza Milivojević — — — — — — — — — — — — — 171

Strana

5 — Pretres Predloga zakona o javnom pravobranioštvu — — 177
Govornici: izvestilac Zakonodavnog odbora Veća naroda dr Hinko Krizman — — — — — — — — — — — — — 177
izvestilac Zakonodavnog odbora Saveznog veća Boško Šiljegović — — — — — — — — — — — — — 177
dr Ivan Melvinger — — — — — — — — — — — 177

PETNAESTA SEDNICA SAVEZNOG VEĆA — 31 MARTA 1952

Pre dnevnog reda:

1 — Čitanje i usvajanje zapisnika četrnaeste sednice od 28 marta 1952 godine — — — — — — — — — — — — — — — — 178
2 — Odsustva narodnih poslanika — — — — — — — — — — 178
3 — Saopštenje o primljenom izveštaju Administrativnog odbora o redovnom pregledu kase i celokupnog računsko-blagajničkog poslovanja po budžetu Saveznog veća za period oktobar—decembar 1951 godine — — — — — — — — — — — — — — — — — — — 178
4 — Popuna upražnjenih mesta u odborima Saveznog veća — — 178—179
Govornici: Hilmija Hasanagić — — — — — — — — — — — 179
Josip Vrbanac — — — — — — — — — — — — 179
Boris Aleksoski — — — — — — — — — — — — 179

Dnevni red:

1—3 — Glasanje i usvajanje Predloga društvenog plana FNRJ za 1952 godinu, Predloga budžeta FNRJ (saveznog budžeta) za 1952 godinu i Predloga zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za osnivanje društvenih fondova — — — — — — — — — — — — — — — — 179—180
4 — Glasanje i usvajanje Predloga zakona o upravnim sporovima — 180—182
5 — Glasanje i usvajanje Predloga zakona o javnom pravobranioštvu — — — — — — — — — — — — — — — — — — — 182
Pretres i usvajanje izveštaja Administrativnog odbora o redovnom pregledu kase i celokupnog računsko-blagajničkog poslovanja po budžetu Saveznog veća za period oktobar—decembar 1951 godine 182—183
Govornici: izvestilac Stanka Veselinov — — — — — — — — — 182
6 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o proglašenju 15 maja za narodni praznik — — — — — — — — — — — — — — — — 183
Govornici: izvestilac Mehmed Hodža — — — — — — — — — 183
7 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za donošenje uredaba radi usklađivanja odnosa u privredi sa novim privrednim sistemom — — — — — — — — — — — — — 183
Govornici: izvestilac Lajčo Jarmazović — — — — — — — — 183
8 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o proglašenju nestalih lica za umrla i o dokazivanju smrti — — — — — — — — — — — 183—184
Govornici: izvestilac dr Metod Mikuž — — — — — — — — 183
9 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o uređenju narodnih sudova — — — — — — — — — 184
Govornici: izvestilac Milan Popović — — — — — — — — — 184

Strana

10 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o vojnim disciplinskim sudovima — — — — — — — — 184
Govornici: izvestilac Dušan Kveder — — — — — — — — — 184

11 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o izmeni člana 11 Zakona o usvojenju — — — — — — — — — — — — — — — — — — 184—185
Govornici: izvestilac Mara Naceva — — — — — — — — — — 184

12 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o ukidanju Zakona o učenicima u privredi — — — — — — — — — — — — — — — — 185
Govornici: izvestilac Lajčo Jaramazović — — — — — — — — 185

13 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o opštedržavnom završnom računu za 1950 godinu — — — — — — — — — — — — — 185
Govornici: izvestilac Paško Romac — — — — — — — — — — 185

14 — Usvajanje predloga da se pretres Predloga opšteg zakona o narodnim odborima izvrši na zajedničkoj sednici — — — — — — 185—186

15 — Pretres i usvajanje Predloga odluke o potvrdi uredaba Vlade FNRJ donesenih u vremenu između II vanrednog i V redovnog zasedanja na osnovu čl. 11 Zakona o ovlašćenju Vlade FNRJ za uvođenje novog platnog sistema i drugih privrednih mera u cilju pripremanja novog planskog i finansiskog sistema — — — — — — — — — 186—187

Definitivno usvajanje tekstova zakonskih predloga — — — — 187

ČETRNAESTA SEDNICA VEĆA NARODA — 31 MARTA 1952

Pre dnevnog reda:

1 — Čitanje i usvajanje zapisnika trinaeste sednice od 28 marta 1952 godine — 188

2 — Otsustva narodnih poslanika — — — — — — — — — — 188

3 — Izbor novog potpretsednika Veća naroda — — — — — — — 188—189
Govornici: Dimitrije Bajalica — — — — — — — — — — — 188

4 — Popuna upražnjenih mesta u odborima Veća naroda — — 189
Govornici: Spasoje Đaković — — — — — — — — — — — — 189
Radivoj Jovanović — — — — — — — — — — — — 189
Lazar Ginoski — — — — — — — — — — — — — — 189

5 — Pretres i usvajanje izveštaja Administrativnog odbora o redovnom pregledu kase i celokupnog računsko-blagajničkog poslovanja po budžetu Veća naroda za period oktobar—decembar 1951 godine — 189—190
Govornici: izvestilac Milan Smiljanić — — — — — — — — — 190

Dnevni red:

1—3 — Glasanje i usvajanje Predloga društvenog plana FNRJ za 1952 godinu, Predloga budžeta FNRJ (saveznog budžeta) za 1952 godinu i Predloga zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za osnivanje društvenih fondova — — — — — — — — — — — — — — — — — — — 190—191

4 — Glasanje i usvajanje Predloga zakona o upravnim sporovima — 191

5 — Glasanje i usvajanje Predloga zakona o javnom pravobranilaštvu — 191

Strana

6 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o proglašenju 15 maja za narodni praznik — — — — — — — — — — — — — — — — — — 191—192
Govornici: izvestilac Sulejman Filipović — — — — — — — — — 191

7 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za donošenje uredaba radi usklađivanja odnosa u privredi sa novim privrednim sistemom — — — — — — — — — — — — — — — — 192
Govornici: izvestilac Tode Nošpal — — — — — — — — — — — 192

8 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o proglašenju nestalih lica za umrla i o dokazivanju smrti — — — — — — — — — — — — 192
Govornici: izvestilac Gojko Garčević — — — — — — — — — — 192

9 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o uredenju narodnih sudova — — — — — — — — — — 192
Govornici: izvestilac Sulejman Filipović — — — — — — — — — 192

10 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o vojnim disciplinskim sudovima — — — — — — — — 192—193
Govornici: izvestilac Sulejman Filipović — — — — — — — — — 193

11 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o izmeni člana 111 Zakona o usvojenju — — — — — — — — — — — — — — — — — — 193
Govornici: izvestilac Sulejman Filipović — — — — — — — — — 193

12 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o ukidanju Zakona o učenicima u privredi — — — — — — — — — — — — — — — — 193
Govornici: izvestilac Tode Nošpal — — — — — — — — — — — — 193

13 — Pretres i usvajanje Predloga zakona o opštedržavnom završnom računu za 1950 godinu — — — — — — — — — — — — — — 193—194
Govornici: izvestilac Nisim Albahari — — — — — — — — — — 193

14 — Usvajanje predloga da se pretres Predloga opšteg zakona o narodnim odborima izvrši na zajedničkoj sednici — — — — — — — 194

15 — Pretres i usvajanje Predloga odluke o potvrdi uredaba Vlade FNRJ donesenih u vremenu između II vanrednog i V redovnog zasedanja na osnovu čl. 1 Zakona o ovlašćenju Vlade FNRJ za uvodenje novog platnog sistema i drugih privrednih mera u cilju pripremanja novog planskog i finansiskog sistema — — — — — — — — — 194
Govornici: izvestilac Ninko Petrović — — — — — — — — — — 194
sekretar Jože Horvat — — — — — — — — — — — — 194

Definitivno usvajanje tekstova zakonskih predloga — — — — — 195

SEDAMNAESTA ZAJEDNIČKA SEDNICA — 1 APRILA 1952

Pre dnevnog reda:

1 — Čitanje i usvajanje zapisnika šesnaeste zajedničke sednice od 31 marta 1952 godine — — — — — — — — — — — — — — — — 196
2 — Čitanje telegrama rudara Raše — — — — — — — — — — — 196

Dnevni red:

1 — Pretres Predloga opšteg zakona o narodnim odborima — 197—233
Govornici: izvestilac Zakonodavnog odbora Saveznog veća Dušan Diminić — — — — — — — — — — — — — — — — 198, 233

Strana

izvestilac Zakonodavnog odbora Veća naroda Velimir Stojnić — — — — — — — — — — — — — — — 198, 233
Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj — — — 198, 233
Vladimir Dedijer — — — — — — — — — — — — 232
Josip Cazi — — — — — — — — — — — — — — 233

Dopuna dnevnog reda — — — — — — — — — — — — — — 234

1 — Nastavak pretresa Predloga opšteg zakona o narodnim odborima — — — — — — — — — — — — 234—250

Govornici: Laslo Rehak — — — — — — — — — — — — — — 234, 235
izvestilac Zakonodavnog odbora Veća naroda Velimir Stojnić — — — — — — — — — — — — — — 235
Vladimir Dedijer — — — — — — — — — — — — 236
Fadil Hodža — — — — — — — — — — — — — — 236
dr Leon Geršković — — — — — — — — — — — — 240
Mika Pavlačić — — — — — — — — — — — — — 243
Simo Todorović — — — — — — — — — — — — — 245
Milan Vrhovac — — — — — — — — — — — — — 248

Zakazivanje posebnih sednica veća — — — — — — — — — — — 250

2 — Proglašenje Opšteg zakona o narodnim odborima — — — 250—251

Govornici: sekretar Joža Horvat — — — — — — — — — — — 251

ŠESNAESTA SEDNICA SAVEZNOG VEĆA — 1 APRILA 1952

Pre dnevnog reda:

1 — Čitanje i usvajanje zapisnika petnaeste sednice od 31 marta 1952 godine — 252

2 — Upozorenje pretsednika pretstavnicima štampe o dužnosti pravilnog obaveštavanja javnosti o radu Skupštine — — — — — — — 252

3 — Utvrđivanje kvoruma — — — — — — — — — — — — — — 252

Dnevni red:

1 — Glasanje i usvajanje Predloga opšteg zakona o narodnim odborima — 253

PETNAESTA SEDNICA VEĆA NARODA — 1 APRILA 1952

Pre dnevnog reda:

1 — Čitanje i usvajanje zapisnika četrnaeste sednice od 31 marta 1952 godine — 254

2 — Pretres i usvajanje izveštaja Mandatno-imunitetskog odbora o dolasku za narodnog poslanika Miloša Tanasijevića na mesto umrlog Jovana Popovića — — — — — — — — — — — — — — — — — — 254—255

Govornici: izvestilac Radivoj Davidović — — — — — — — — — 254

3 — Utvrđivanje kvoruma — — — — — — — — — — — — — — 255

Dnevni red:

1 — Glasanje i usvajanje Predloga opšteg zakona o narodnim odborima — 255

SPISAK PRILOGA

Strana

1 — Predlog društvenog plana Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1952 godinu — 257
Dokumentacija uz Predlog društvenog plana Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1952 godinu — — — — — — — — — — — — — — 329
Izveštaj Odbora za privredni plan i finansije Saveznog veća — — — 369
Izveštaj Odbora za privredni plan i finansije Veća naroda — — — — 372

2 — Predlog zakona o budžetu Federativne Narodne Republike Jugoslavije (saveznom budžetu) za 1952 godinu — — — — — — — — — — — — 347
Pregled prihoda i rashoda — — — — — — — — — — — — — — — — — — 377
Izveštaj Odbora za privredni plan i finansije Saveznog veća — — — 378
Izveštaj Odbora za privredni plan i finansije Veća naroda — — — — 381

3 — Predlog zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za osnivanje društvenih fondova — 385
Obrazloženje — 386
Izveštaj Zakonodavnog odbora Saveznog veća — — — — — — — — 387
Izveštaj Zakonodavnog odbora Veća naroda — — — — — — — — — 388

4 — Pismo Ministra pravosuđa FNRJ uz Predlog zakona o upravnim sporovima — 389
Predlog zakona o upravnim sporovima — — — — — — — — — — — — 390
Obrazloženje — 406
Izveštaj Zakonodavnog odbora Saveznog veća — — — — — — — — 414
Izveštaj Zakonodavnog odbora Veća naroda — — — — — — — — — 421

5 — Pismo Ministra finansija FNRJ uz Predlog zakona o državnom pravobranilaštvu — 425
Predlog zakona o državnom pravobranilaštvu — — — — — — — — — 426
Obrazloženje — 429
Pismo Ministra finansija FNRJ uz Predlog zakona o javnom pravobranilaštvu — 433
Predlog zakona o javnom pravobranilaštvu — — — — — — — — — — 434
Izveštaj Zakonodavnog odbora Saveznog veća — — — — — — — — 439
Izveštaj Zakonodavnog odbora Veća naroda — — — — — — — — — 443

6 — Predlog zakona o proglašenju Petnaestog maja za državni praznik — 446
Obrazloženje — 446
Izveštaj Zakonodavnog odbora Saveznog veća — — — — — — — — 447
Izveštaj Zakonodavnog odbora Veća naroda — — — — — — — — — 448

7 — Predlog zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za donošenje uredaba radi usklađivanja odnosa u privredi s novim privrednim sistemom — — — 450
Izveštaj Zakonodavnog odbora Saveznog veća — — — — — — — — 451
Izveštaj Zakonodavnog odbora Veća naroda — — — — — — — — — 452

Strana

8 — Predlog zakona o proglašenju nestalih lica za umrla i o dokazivanju smrti — 453
Obrazloženje — 457
Izveštaj Zakonodavnog odbora Saveznog veća — — — — — — — — — — 460
Izveštaj Zakonodavnog odbora Veća naroda — — — — — — — — — — — 462

9 — Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o uređenju narodnih sudova — 464
Obrazloženje — 465
Izveštaj Zakonodavnog odbora Saveznog veća — — — — — — — — — — 466
Izveštaj Zakonodavnog odbora Veća naroda — — — — — — — — — — — 468

10 — Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o vojnim disciplinskim sudovima — 470
Obrazloženje — 470
Izveštaj Zakonodavnog odbora Saveznog veća — — — — — — — — — — 471
Izveštaj Zakonodavnog odbora Veća naroda — — — — — — — — — — — 473

11 — Predlog zakona o izmeni člana 11 Zakona o usvojenju — — — — — — 474
Obrazloženje — 474
Izveštaj Zakonodavnog odbora Saveznog veća — — — — — — — — — — 475
Izveštaj Zakonodavnog odbora Veća naroda — — — — — — — — — — — 476

12 — Predlog zakona o ukidanju Zakona o učenicima u privredi — — — — — 478
Izveštaj Zakonodavnog odbora Saveznog veća — — — — — — — — — — 478
Izveštaj Zakonodavnog odbora Veća naroda — — — — — — — — — — — 479

13 — Predlog zakona o opštedržavnom završnom računu za 1950 godinu — — 481
Izveštaj Odbora za privredni plan i finansije Saveznog veća — — — — 484
Izveštaj Odbora za privredni plan i finansije Veća naroda — — — — — 485

14 — Spisak uredaba Vlade FNRJ donesenih na osnovu čl. 1 Zakona o ovlašćenju Vlade FNRJ za uvođenje novog platnog sistema i drugih privrednih mera u cilju pripremanja novog planskog i finansiskog sistema 487
Izveštaj Zakonodavnog odbora Saveznog veća — — — — — — — — — — 487
Izveštaj Zakonodavnog odbora Veća naroda — — — — — — — — — — — 488

15 — Predlog opšteg zakona o narodnim odborima — — — — — — — — — — 490
Obrazloženje — 512
Izveštaj Zakonodavnog odbora i Odbora za narodnu vlast Saveznog veća 520
Izveštaj Zakonodavnog odbora i Odbora za narodnu vlast Veća naroda 530

16 — Pretsedništvo Saveznog veća — — — — — — — — — — — — — — — — — — 534
Stalni odbori Saveznog veća — — — — — — — — — — — — — — — — — — — 534
Narodni poslanici — 537

17 — Pretsedništvo Veća naroda — — — — — — — — — — — — — — — — — — — 541
Stalni odbori Veća naroda — 541
Narodni poslanici — 544

18 — Stalni odbori Narodne skupštine FNRJ — — — — — — — — — — — — — 546
19 — Komisije za utvrđivanje autentičnih tekstova zakona — — — — — — — 548
20 — Prezidijum Narodne skupštine FNRJ — — — — — — — — — — — — — — 549
21 — Vrhovni komandant Jugoslovenske narodne armije — — — — — — — 550
22 — Vlada FNRJ — 551
23 — Vrhovni sud FNRJ — 552
24 — Javno tužioštvo FNRJ — 552

REGISTAR GOVORNIKA

Albahari Nisim	13, 193
Aleksoski Boris	179
Arsov Ljubčo	44—55
Bajalica Dimitrije	188
Bevk France	126—129
Blažević Jakov	94—98
Broz Josip Tito	138—146
Brovč Andrej	152—153
Buljan Vice	134—138
Cazi Josip	233
Cerović Komnen	146—149
Črnobrnja Bogdan	64—74
Ćosić Dobrica	101
Čalić Dušan	12
Čamo dr Edhem	13
Čiković Tomo	130—134
Davidović Radivoj	12, 254—255
Dedijer Vladimir	232—233, 236
Diminić Dušan	114—118, 198, 233
Đaković Spasoje	189
Đilas Milovan	233
Filipović Sulejman	191—193
Frol Frane	158—163, 173, 176
Garčević Gojko	158, 175—176, 192
Geršković dr Leon	168—171, 240—242
Ginoski Lazar	189
Gošnjak Ivan	35—43
Hasanagić Hilmija	179
Hodža Fadil	236—239
Hodža Mehmed	183
Horvat Joža	44, 188, 194, 196—197, 251, 254
Jaramazović Lajčo	183, 185
Jovanović Radivoj	189
Kardelj Edvard	198—232, 233
Kidrič Boris	13—23

Krizman dr Hinko 177
Kveder Dušan 184
Leskošek Franc 98—100
Ljujić Velibor 119—121
Maglajlić Šefket 105—110
Marinko Miha 157—158
Masaroto Đusto 122
Mates Leo 75—90, 101
Melvinger dr Ivan 163—166, 177
Mikuž dr Metod 183
Milivojević Joza 171—173
Naceva Mara 184
Naumovski Naum 130
Nošpal Tode 13, 192, 193
Pavlačić Mika 243—245
Petrović Ninko 194
Pijade Moša 12
Popivoda Krsto 55—64
Popović Milan 184
Popović Milentije 23—35
Pribićević dr Rade 122—123
Radmilović dr Jerko 166—168, 178
Regent Ivan 110—114
Rehak Laslo 234—235
Romac Paško 12, 185
Simić Vladimir 3—6, 11—13, 23, 35, 43, 130, 134, 138, 146, 149, 153, 155, 157, 158, 163, 166, 168, 171, 173, 175—187, 252—253
Smilevski Vidoje 102—105
Smiljanić Milan 190
Stojnić Velimir 198, 233, 235—236
Sunarić dr Ivo 158, 173—175
Šestan Josip 123—126
Šiljegović Boško 177
Šturm Anton 153—155
Todorović Simo 245—248
Tomšič Vida 252
Veselinov Stanka 182
Vidmar Josip 7—10, 44, 55, 64, 74, 75, 90, 94, 98, 100, 101, 105, 110, 114, 118, 121—123, 126, 129, 188—198, 232—236, 239, 242, 245, 248, 250, 251, 254—255
Vipotnik Janez 149—152
Vrbanac Josip 179
Vrhovac Milan 248—250
Zmaić Josip 155—157
Zorić Milorad 90—94